

Digitales Brandenburg

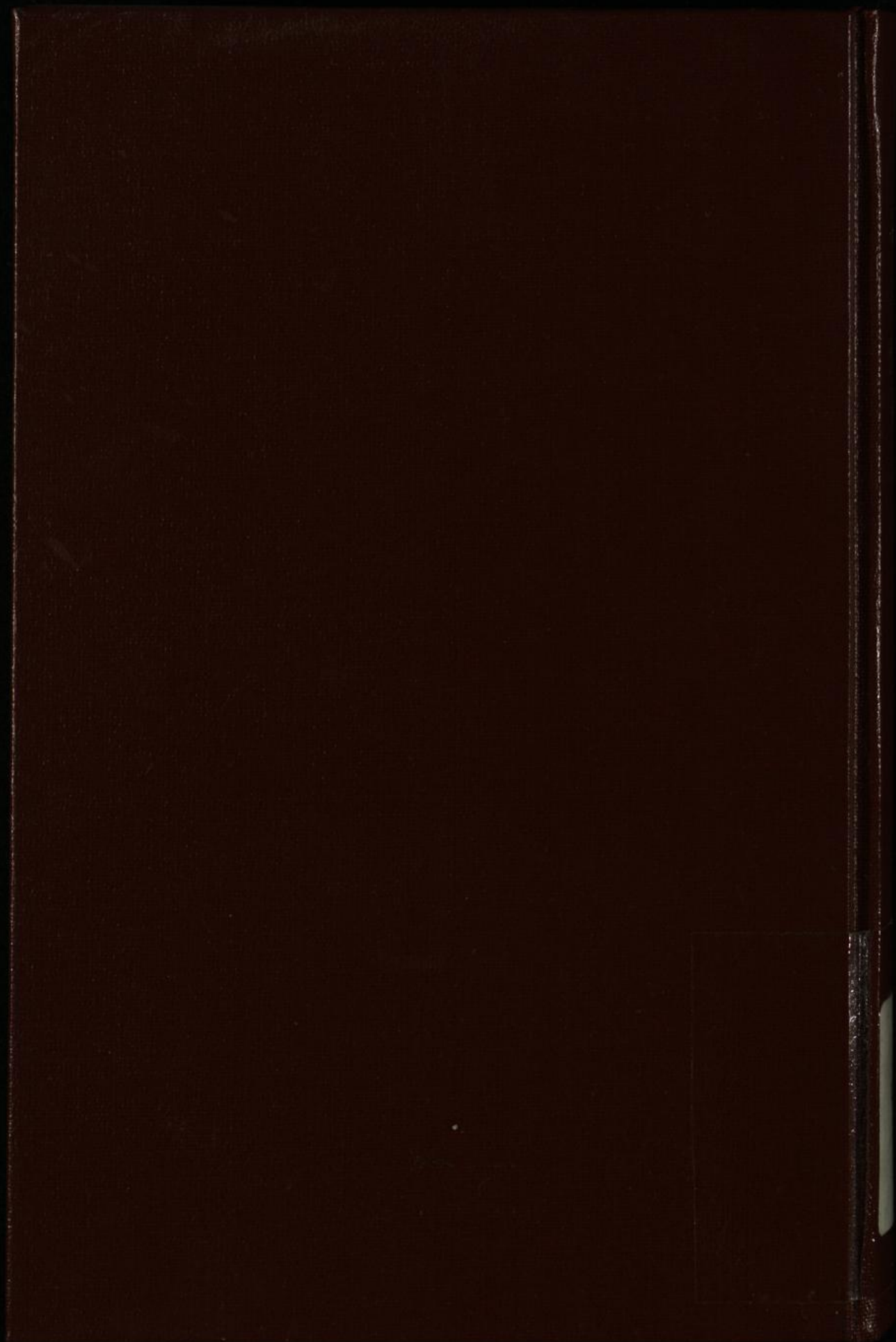
hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

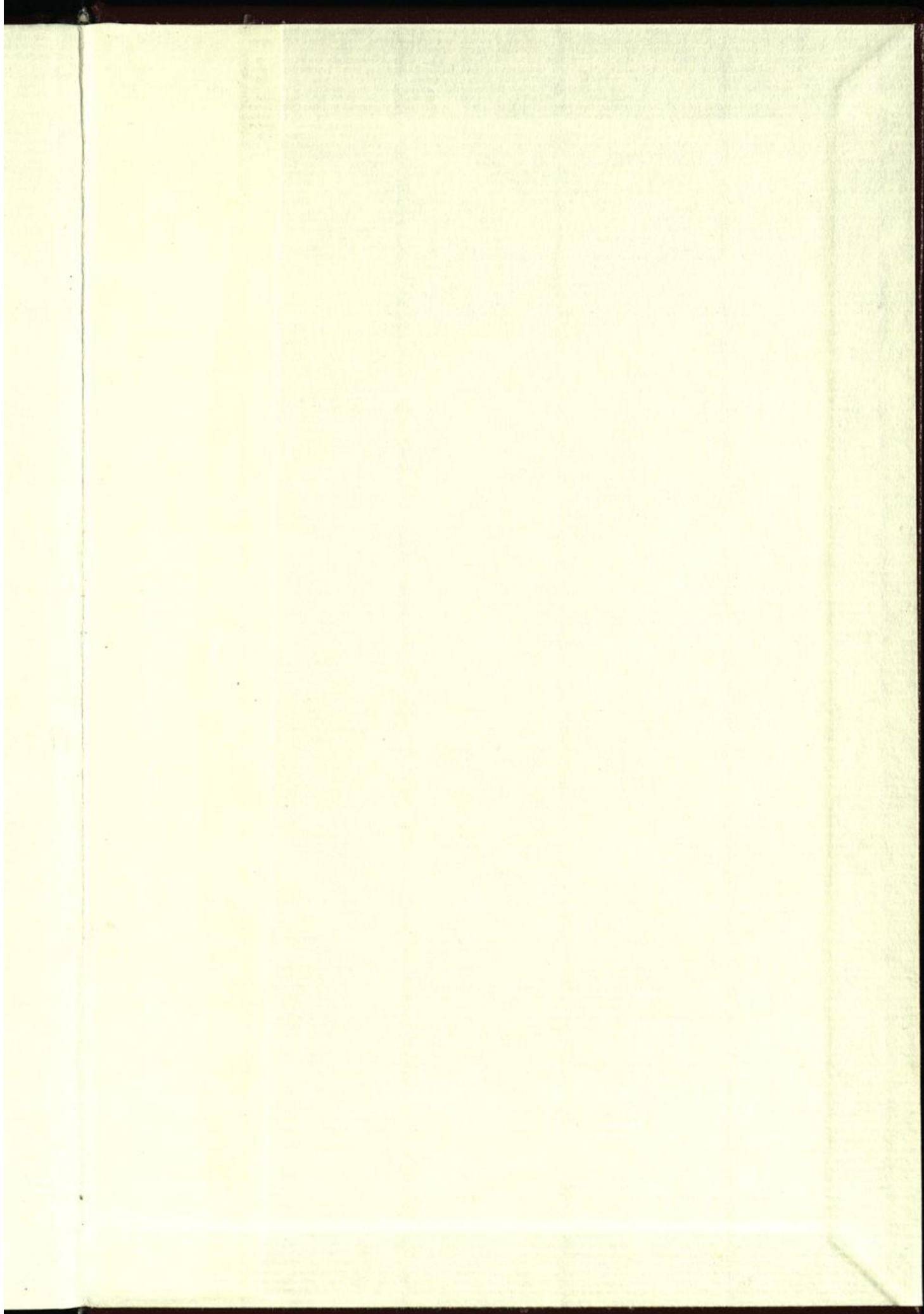
Neuhebräisch-Deutsches Wörterbuch

Schulbaum, Moses

Lemberg, 1880

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-4943



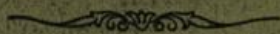


Allgemeines, vollständiges
NEUHEBRÄISCH-DEUTSCHES
WÖRTERBUCH

mit Inbegriff aller in den talmudischen Schrif-
ten und in der neuen Literatur überhaupt
vorkommenden Fremdwörter

von

Moses Schulbaum.



Verlag von Michael Wolf.

LEMBERG.

Druck v. Anna Waydowicz (vorm. Poremba) Lemberg, Ringpl. 9.

Geschäftsführer Szezesny Bednarski.

1880.



אוצר המלים הכללי

הכולל שרשי לשון העברית החדשה

הלא המה המלות והבטויים ודרכי-הדבור שנתחדשו מעת
התימת ספרי הקדש ועד היום הזה, כמו שהשתמשו בהם בעלי
התלמוד והמחברים הבאים אחריהם, מכותבי ספרי חכמות עד
כותבי דינים ועד ספרי יראים ומקובלים

עם

ערך המלות הזרות

הבאות בשני התלמודים ובמדרשים וגם בספרי המחברים,
הכל מפורש ומתורגם אשכנזית

סאת

משה שולכובים



הובא לבית הדפוס על ידי מיכל וואלף.

לבוב

ולפ"ק

תר"מ

בשנת

כי י
שדה
כריה
שוכו
חנה
וינר
חיי
מלרי
חלה
וער
אמור
(שופ)
יוש
(אש)
מונח
וכ"ס
שור
ישנו
צסס
קלה

אלה
העבר
שם
כן
נקרא
עבר

1416



Universitäts-
bibliothek

Inventarnr.



98032004

הקדמת המחבר

קורות כל לשון תלכנה למדים עם קורות העם הדובר זה, צהרוננו תרום לעומתו, כי ינוך ומטה ידה עמו; אם שקט ושאנן וסכן תחתיו תך שרשיה ותליץ ותפרח כעשב יסדה, ובלכתו בגולה ונקטפה עשרטה אז אמללה נצלה והעירה כבודה צומורות זר וסורי בריה. וכן כאשר השתרבו והסתזכו קורות עם אלהי אברהם, תחת נסכות התהפכה גם לשונו ותעל ותחד ותכרת ועוד תחליף פעם אחר פעם עד אשר, כאשר ספה אחדות העם, תמה לגוע גם היא.

ארמי אוצר אבי העם כלו אצרים בן תרח, ומעצר הנהר צא לגור בארץ האמורי וינור את לשונו הארמית כלשון ארץ אמורי ואצרים הארמי היה לאברהם העברי, וכן חזרת-חיייו שרי — שרה נקרא שמה צפת כנען, וגם בניו אחריו החזיקו כלשון הארץ עד דתם מלרינוה, והעם היוצא מנולרים שבו אל כנען ואל שפתו והחזיקו זה עד גלותם ומעל אדמותם חלה אל ערי מדי ואלה — צבלה.

לשון העברית א) הכוללת שפת הארץ אשר בין פרת ובין הים הגדול ובין ארם וערב, נחלקה לענפים והצרות (דיאלקטע) שונות בין העמים היושבים זה, עמון ומואב אמורי וכנעני, פלשת ולור עם אדום קיני [הוא קיני חותן משה אשר ישב את העמלקי (שופטים א' י"ו וס"א ט"ו ו')] בין יהודה ובין שור אשר על פני מלרים] וקיני [הוא יושב ארץ קנז בן עשו, מקום מושב כלב בן יפונה] וקדמוני [הם בני קדם: יעור נפיש (אשר היו מהם נתינים ציהודה, עזרא ז' כ') וקדמיה — מבני ישמעאל אשר נטשו ומזרח לארץ הגלעד (דס"א ה' י"י ט) עד הררי קדם אשר ללע ארם (צראשית י" ל' וס"ט א', במדבר כ"ג ז')]. ובדברי אגור ולמואל מלך משה (ע"פ הקריאה האנחית אשר שבו צעלי המסורה וצלי דעת או צכוונה) מולאים אלו שארית פליטה מלשון משה בן ישמעאל, אשר עם נתינו אחר לשון ארם דומה צכללו מלשון עברי. וכן היה לנו לפליטה צספר איוב, אשר צלי ספק לא מנעני יהודה ילא, שארית שפת עם מדבר שפת כנען צנטיה קלה אחר לשון ארם.

כל אלה אצרו חד אחר אחד צתהפוכות העתים, קלתם אכלה חרב איוב וקלתם

א) תאר העברי נמצא בנוי לאברהם: לאברהם העברי. ולזרעו לעם בני ישראל: נער עברי, איש עברי מאחור אלהי העבריים. ולאריץ בני ישראל: גנב גנבתי מארץ העברים, ונאמר נגד המצרים: כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם. ובכלל נגד העמים האחרים: עברי אנכי, וגם נגד הפלשתים: מן תעבדו לעברים, והנה נחלקן הדעות במוצא שם זה: י"א שהוא ע"ש עבר בן שלח, ואחרים אומרים — ע"ש עבר הגדה, ולשתי הדעות יש תשובות, ולי נראה שנקראו בן בראשונה מן המצרים ע"ש לבטנית עורם (דיא ווייסען): מחשוף הלבן ת' שמרונני רשום עבראה, ובצאתם ממצרים נקראו בן אצל כל העמים, והנה תאר עברי מלשון לא נמצא רק בתלמוד: לשון עברי, ובעלי התלמוד קראו גם לכתב עברי הישן — כתב ליבונאה, והוא קצת ראייה להשעיה.

נעמנו צעמיים שכייהם, כאדום אשר נעמנו ציהודה, ולא נותרו מהם לנושאי הלשון העברית
צלתי אם יהודה ולור, אשר כמעט גורל אחד היה לשניהם ואשר הלכו ליהודה לא השיגו ידם
גם ולור. אמנם זה האחרון באחריתו כלם אחד מן הארץ וגם שפתו אחו ונתה ולא נותר
מונה צלתי אם כתובות ועמות על מלכות אכן.

ויהודה שב מן הגולה ולשונו צפיהו, אם אמנם לא כראשונה, כי רבים מהם כבר
למדו לדבר בלשון כשרים, וגם בארלם אשר שבו אליה נאחזו בני צל כותם וארם המדברים
צשפת ארלם. כ"ז חיתה עוד אחס שפת כנען ויספה הפליטה הנשארה שרם לנוטה ופרס
לנועלה, כי החרו החזיקו בני הגולה והקימו עבודת האלהים על מכונה וסגולות העם כימי
קדם ויעמדו הכן על עומדם כל ימי וכלי פרס.

אמנם עם מלכות סוריא וכלכי יון המושלים זה עבר רוח חדש על ארץ בני ישראל
ועל לשונם. שפת סוריא כלולה ציונית היתה לשפה המושלת ושפת קדם כפנה שרשיה אליה.
כי לא רק בני זרים ילדה ונספה אליה אספסוף מלות נכריות, אצל גם שנתה דרכיה וחי
אחר לשון סורי ויוני וקבלה לורות זרות ובניינים ומשקלים נכרים ב).

ומעת פשטה מושלת הרומיים בארץ ישראל כלום גם אספסוף גדול מלשון רוני אל
לשון העברי, והם רוב המלות הזרות שנמשנה. ובעת ישיבות צל אחר החורבן המערבה גם
בלשון פרסי ופילזי, אשר מלא תלמוד הצללי אחס. אך אז חדלה נעט נעט לסיות לשון
מדברת צעם ולא מלאה לה כ"ח מקלט נעט צחתי המדרש ג), וכן נמשכה עם אלה עד
זמן הגאונים ואז נפחה נפשה באה שונטה ולא נשארה עוד כי אם לשון ספרותית כיום הזה.

השארית הנשארה לנו מימי חיי הלשון הם: א) כתבי הקודש, ספרים שנכתבו צהיות
הלשון יותר או פחות צעלם תומה. ב) התלמודים והמדרשים שנכתבו אחר חדלה הלשון להיות
לשון העם, אצל חיתה עוד ציטיות.

צנוגע צכתבי הקודש נתחברו להם ספרי שרשים דים, מן האגרון לר"ם גאון עד
ספר-הגולים לפירסו. אולם צנדון התלמודים והמדרשים, אם אמנם נסדרו גם צהם ערכי-
מלים הרבה לא שמו אלה את צלם ציחוד רק אל מלות הזרות הנמלאות צהם, אצל מלשון
העברי העלור צקרצם אולר רב הניחו ידם, וצמעט אשר אספו מוננו (מוך ונכ) הגולים

ב) כמו משקלי השמות בשו"א וקמ"ץ: זמן, כפר, קבע. ונכ בנורות נל"א ונל"ה: תנאי, פנאי, עראי. ובשו"ק
וקמ"ץ: אומן, עיקן, שותף, שומן, חוליא, כוליא, קירבה ע"ד לי ארמי: נופנא, דובשא, עומקא, ומשקל פעלולית:
אדמונית, נבשושית, לחלוחית, עפרורית, ומשקל מפעילה: מוחילה, מענילה, מעיבה, ושמות התואר על משקל פעלן:
במלן, ותן, ככלן, עבדן, ליצן. ועל משקל פעלתן: ענותן, כרסותן, פרסותן, רעבתן. ותאר הפעל ע"ד לי הסורי בתוספת
—ית בסוף התבה: יאית, עולמית. וממין זה: שהרית, ערבית: התפלל שחרית, ערבית, ובחבור לשמות העצם יתהפכו
לשמות נגזרים, כמו: תפלת-ערבית, תפלת-שחרית, ושמוש נ' תחת מ' לטמן הרבוי בשמות ובכינוי מן הפעלים, כמו: רואין (א)
רואים. ובנין נתפעל במקום פפעל והתפעל, ר"ל במקום הפעול (פאסיב) מבנין פיעל, ובמקום פעל חוזר התפעל, וכ' (א)
בלי ארמי שבתלמוד ק') לשמוש בראש הפעלים: כסבור (קסבר, קאמר). וקצת סומי מלות ע"ד לי יוני, כמו: גם
במקום גא, ואנכ במקום ענה (בבנין הכבד) ופלנס (ראה זה). ונמצאו גם מלות שלמות עבריות שנשתחו בפי העם המדבר
יונית ולא ניכר מקורם עוד, כמו אבן מסמא תחת אבן טעמסה. ונראה שגם אלכסון, Λοξός, הוא מלי עברי עקלתין.
והרבנות הפעלים עם כנוי הדגף: ובורני, מקובלני, משביעני.

ג) בכ"ו לא חדלה גם בומנה האחרון לעשות פרי מעט ולחדש מלים לפי הצורך ברוח-הלשון הראשון, כמו
לדוגמא המצאת מלות: תים מן תרומה, התריע מן תרעה, מען מן ענה, כמו שנגזר בימי-חורף הלשון תעה וטעה מן
עיה, ותכן וחקן מן כון, ותאב מן אות, והיתה אות ה' מסוגלת ביותר לבנין המלות כמו אות ש' בלי ארמי: שעבר, שעשה,
שחרר ובבנין שפעל בכלל, וגם בלי עברי כמו בשלל שכל הנגזר מן נלה. ומעלה זו יש ג"כ לאות ס', כמו במלות: סדר,
שנגזרה מן דר, דרא (רייהע), וססך — מן סך (מוך שקד ונגי) ומעך, וכאלה עוד. ושמוש האותיות האלה לבנין המלות
הוא קדמון בלשון העברי ואחיותיה, שכן נמצא גם מלת שחר (שווארץ) נגזרת מן חר, שגם הוא יש לו הוראה זאת כמו
הורא דאושכמי (שומע-שוארצע) וכן במלת חום (וכל חום בכשבים) שת' שחום.

לצוקסטארק) ללמות ולא סדרים ולא יונלא הקורא אחר להג הרצה כ"א רנו צאור לשורש
הנולה כנאן דנחוי ליה צמחוג. ולא יועילו ולא ילליחו כ"א להיות עזר ללמוד צפריים,
אשר הם הוא חכם ונצין ונדעו חולי יללח צידו לנולא פשר דצר בצפר שהוא קורא צו.
חוץ ון השצושים הרצים אשר כסו פניהם, אשר יתעו את הקורא צתהו לא-דרך.

וגם צנרון הנולות הזרות לא נולא צין כל ספרי הערכים ספר ונספיק וסוה לכל
נפש, כי ספר הערוך, עם כל הכבוד והתודה שאנו חייבים למחצרו ז"ל אשר היה הראשון
אשר פנה דרך וכלל נסלה ציסיוון הזה, הנה כצר עצר עליו כלל ונמנן הצורו לעדה ידיעת
הלשונות לעדים גדולים הלאה. חוץ לזה צאורו סתום צרוץ הנקוונות וזה נשתי סנות : הא'
מאשר לא נעתק צו צאור הנולות ללשון חיה ונדצרת המוצנת לקורא, והאחד אשר ציקש
לנלאות החסרון הזה עיות יותר מאשר תיקן, וכצר הכו חכמי לצ על קדקדו ונה טיש צו
די. והצ' מרוב השצושים אשר עלו צו צונשך הזמן. והחסרונות האלה קרו גם את המוסק. —
ספר הנולים לצוקסטארק הוא צאונת הצור ונספיק, אצל אינו סוה לכל נפש, כי ראשונה
הוא ונחוצר צלי רומי הצלתי ונוצנת לרוב לוועדי ספרים עברים, כמו שנולד האחר רוב נציני
לשון רומי לא ידעו לשון עברי. והשנית הוא נוכר צדונים יקרים מאור ונה שאין יד כל
אדם נשגת. — ספר הנשציר הם חונס דעת שפתיו, צכ"ז לא צרור נללו, וגם הסדור אינו
צו ע"ל היותר טוב, חוץ וננה שעלו צו טעיות הדפוס, וציחוד צנלות היוניות והרומיות.

גם הנולות החדשות שחידשו המחצרים אחר חתינות התלמוד ואשר צראו צרוה הלשון
או חיקו לשונות אחרות, כנולות הנולאכתיות שהנליאו חכמי ספרד ע"פ לשון ערבי צהגיון
ופילוסופיא וצהנרסה וחכונת השיעורים וצתכונה וצחכונת הרפואה, ואשר חידשו חכמי דור
ודור עד היום הזה — לא היה איש מאלקף אותם עד היום הזה.

צקלרה : ספר-נולים הנאלקף כל אולר הלשון העברית עם הנולות הזרות שנלחזו
צה — אין !

ונקצה הזאת הלמוד הולך וננחשט, כי הספרים סתומים וחמומים, והנפרשים —
הלא ידוע, כי הם — וציחוד הישנים — לא ילאו ידי חוצתם כל עיקר, ותחת הקל על
הקורא והאיר עיניו צדצרים נעטים וצרורים, עוד הכצידו עליו עצטיט צלהג הרצה וטיח
הפל וננה שנולא כל אחד נקוס להחגדר צו, וכל אשר נולא צידו סנרות והידושים
ושלפולים ודרשות של דופי-הציאו, והקורא הנולא פשר דצר צדצרי הנחצר ינצע ציון
הנפרשים ולא ידע ונקונו איה.

על כן עלה על לצי לנלאות החסרון הזה וקצנתי כל הנולות הנולאות צספרות
החדשה, ר"ל הספרים שנחצרו אחר חתינות כתבי הקודש, שהם שכי התלמודים והנדרשים
וצפרי המחצרים לנניניהם ונספרי חכונות ועד ספרי דינים וספרי יראים ועד ספרי הנקוצלים,
וגם הנולות הנורגלות צפי הסוחרים והעם. וספחתי אליהם גם הנולות הנכריות הנלות
צספרי רז"ל וצספרי החכמים. וצארתי הכל צדרך צרור וקל וע"פ נחקרי הלשון החדשים
צלי ונשוא פנים וצלי חנופה, כי ידוע שנולאו ענינים רצים שנעלמו מחכמי הדורות הראשונים
וגם חכמי התלמוד האחרונים סכלו ענינים רצים שכתצו הראשונים ונהם ולא ידעו נולא
נכוחה צפירות הדצר. כי צנקוס טיש חלול האונת אין חולקין כצוד.

וסדרתי הנולות על סדר יפה ונשפחות ונשפחות לצד, כדי שידע הקורא דרך הסתעפות
הלשון. והנלתי דוגמאות ונוראי-נקוונות לרוב הנולות, וציחוד צנלות הנוספות שנחלקו
הנפרשים צהם, כדי שיראה הקורא וישפוט אם צדקתי צפירוטי. והנולות הנכריות הנחקתי
צכתצ ולשון הלא אשר מונח נולאן. לצד ונולות ערביות שאין אותיות הלשון הלא נולאות

צמדינתנו. וספחתי אל כל מלה דרך שמושה בלשון ודרכי-הדבור והנטיים הרגילים בהם, עם נתינת דוגמאות מן הספרים אשר נוטאותם ונהם. והקורא בספר הזה יקנה בקל ידיעת לשון עבר החדשה (אשר רק היא נהוגה אלל הסופרים וחכמי הזמן, נשא"כ בלשון המקרא שאין משתמשים בה כ"א העלילים והמשוררים) וימלא דרך כלולה לפניו בספרים.

ובאדתי אגב אורחא גם לשון הארמי שבתלמוד, אף שאין זה מענין הספר, כי באשר הוא ספר מלים עצרי אין לו עסק כי אם בצאור מלות זרות יחידות שקנו אחוזה בלשון העברי, יהיו המלות מאיזו לשון שיהיו, אבל צאור מאמרים שלמים בלי ארמי הנמלאים בתלמודים וצמדיהם הוא מחוץ לתכלית הספר. ובכ"ז יען הספרים האלה הם רוצ ציין בספרות החדשה, ע"כ הואלתי לנאר גם החלק הארמי והסורי שבהם (ד). והלגתי המקור מנלות הארמיות והסוריות ע"ד לי העברי, שהוא העיקר בספר. וליינתי המלות הארמיות והסוריות בלורת כוכב, כזה *.

וסדרתי המלות העבריות על סדר אל"כ לפי האות הראשונה מן השורש כמו שכתב בן-זאב צאור השרשים למקרא, אשר הספר הזה הוא חלק נוסף עליו, וכמו שנהג בוקסטאדף גם במלות הכנריות. וכן עשיתי גם במלות ארמיות וסוריות שניכרות בהן בנקל אותיות השורש; אמנם המלות המסופקות או שעכ"פ אין אותיות השורש ניכרות בהן בנקל, וכן במלות הלשונות האחרות סדרתי (ה ש מ ו ת) לפי האות הראשונה מן המלה אף שאינה האות הראשונה מן השורש. גם ששתי לב בצדור המלות הצלתי-עבריות רק לאותיות הכריות, ר"ל המורגשות בנצטא, ולא לאותיות הכרות כאותיות אי"ו שאינן מן השורש. זה אשר הואלתי להקדים. וקויתי כי חכמי לב יאשרוני ויחזיקו טובה לי, כי אם יוכל להיות כי לא השלמתי עוד מלאכתי, הלא אנכי הראשון בה, וני יתן ויקומו גדולים וטובים ממני ויטיבו ממני.

לכונן ג' לירח תמוז תר"מ לפ"ק.

(ד) בלי הארמי שבתלמוד נמצא עוד (נוסף על לי הארמי שבתלמודים) בנין אישעל במקום נפעל בלי עברי, כמו אינגב, אידגן, מינמר, מינבר, איבעי להו, דגים ממיא איברו.

אות א

*א משמשת במקום על: ריב"ל לייט אמאן דגני אפרקיד (נדס י"ד).

(אב) אב או מנחם-אב, שם החודש החמישי, אויגוסט.

אוב, פ־וכט: וכל האובין (תוס' מעשרות פ"ה). אוב (= עוב) שם לענפי האילן: מן אובו של אילן (צ"ק פ"ה), ותר' וכפתו ועוביה, וקרב לל' עפאים במקרא.

*אבא, וואלד: אבא ורדתא (כתובות עט) פי' יער של ורדים; מיניה וביה אבא לזייל ביה נרגא (סנהד' ל"ט).

(אבב) אב, ענינו חבור הפרי באילן או בקרקע, מלשון המקרא עודנו באבו:

קישות שהתליעה באיביה (חולין כ"ח), פי' בעודה מחוברת לקרקע; במחוברת באיביה (סנה' קכ"ה); מפני שנושרין מאיביהן (סניעית פ"ז ופ"ט).

אבוב א) שם כלי שיר, פפייפ־ע: אבוב של קנה (ערכין י'), ותר' בחליל (יסעי' ל' כ"ט) באבובא. ב) שם כלי ברזל ננוב ומנוקב עשוי לקלות בו הקליות: אבוב של קלאין (כלים פ"ג); נתנוהו באבוב ואבוב היה מנוקב כדי שיהא האור שולט בו (וי"ר כ"ח). אבוב רואה, ראה אבכריאה.

(אבג) אבגיגוס (וי"ר צ') εὐγενής, עדעל, אדעליג, מיוחס.

(אבד) אבד, פ־ערליערען: שאבדתי על ירך ארבע מאות זוז (סנה' ל"ה). אבד, פ־ערלארען. אבד, פ־ערליערען; פ־ערשווענדען:

אבד זמן. אבד עצמו לדעת, זעלבסט האנדלן זיך לעגען. וש"המ איבוד: איבוד זמן; איבוד ממון. אבדתא: וצתרי ואבדתא (ע"ז כ"ט) ראה אברתא.

אבדומה: אבדומה שריא (סוכה י"ח) גי'

המוספי אבדומה, ἀβραμῖς. א. זעעפ־יש, מין דג.

אבדוקוס: שלה ר"א וכו' כבר פייסנו לג' ליטורין לטוב-ילד טוב-למד

ותרשיש, אבדוקוס אבמטוס ותלתיים [וגי' הערוך ותלסים] (ירוש' מגלה פ"ג), פי' פייסנו לג' הקטיגורין ששם האחד אבדוקוס (εὐτοχος גוטקינד) ושם השני אבמטוס (εὐμαθής וואהלגעלעהרט) ושם השלישי תלתיים (θαλάσσιος אים מעערע).

(אבדה) אב, הויפט- (בהפך תולדה): אבות מלאכות; אב הטומאה. אב בית

דין (מגינס י"ו), געריכטספ־ארשטעהער. ובזמננו הוא כנוי לרבנים. אב הבגסית הנוצרים, קירכענפ־אטער.

אביונה (מעשרות פ"ד) שם לזרע הצלף, קאפפערבערען.

אביונים, שם כת ידועה בסוף זמן בית שני ויסופר ממנה בד"ה לנוצרים,

ובתל': בי אביון (סנה' קי"ו) וצ"ל בי אביון. עביאניטען (ראה החלוקין ח"ב מאמר בי אביון). אבהונום (לפי גי' הערוך בירוש' כלאים פ"ה; ובנוסחתנו אבחסום), מלה

מורכבת מן אבא (וואלד) והונוס (δυνος עזעל), וואלדעזעל. והמשביר תיקן אמבטוס (כמו צירוס' סנה' פ"ה) ראה אמבטוס.

(אבו) איבו, אבן. א. עגיפשישער זומפ־א-געל, והוא תר' אנפה.

אבוורנקי (מגלה ס') וגי' הערוך אבוורנקי, בל' ערבי: כורנ"ק, איינע ארט

לויבע צום שפייזען אונד צום אונטערהאלטען. (אבו) אבזקת (צ"ח ע"ח), מין תולעת.

*אבזרא, ענינו תבלין בל' פרסי וערבי: אינהו וכל אבוזריהו (סנהד' ע"ד)

בעל

冬

עופ

✱

כאן

18*

* 2

*

八

778

三

海

一

५५

三

2

112

✱

9

27

25

2

11.

100

לה הופכין (מסד' י') פ' בלי תנועה, בעווע-
גונגסלאז. עץ אבן, עבענהאלץ. אבן החכמים
סין חומר, אשר דימו בעלי האלכימאה שהוא
מסוגל להפוך כל מתכת לזהב, ויבקשוה
ולא מצאוהו, דער שטיין דער ווייזען. אבן
טובה, עדעלשטיין: אבנים טובות ומרגליות
אבן טועין, שם אבן שהיתה בירושלים, שכל

*אבקתא, שם לנקב או חלל העשוי להכניס
בו דבר: אעולי ואפוקי באבקתא
(נדרים ל"ו), נקבים שמכניסין בהם הרצועות.
וכן: אבקתא אית בה (מכות ע"ג); הכר
ציר אבקתא (מנחות ל"ג), חור שבאסקופא
העשוי לחבנים בו ציר הדלת.

- (אבר) אבר (בר' איברים) א גליעד : רמ"ח איברים, ותר' את הנתחים ית אבריא. ב) דאם מאנגליכע גליעד : אברחי. בעל-איברי, ארגאניש. אבר, בלייט : פתילה של אבר (סנת ק"ד) : בדודא דאברא (יונא ס"ט), ותר' עופרת אברא. *איברא, vere, ווירקליך, וואהרהאפטיג : איברא מלכא את (גיטין כ"ו), באמת, ודאי. *אברורי (סנת י"ח) פ"י הערוך חומות העיר, ראה אברוא. *אבורגנא : במוהרקי ואבורגני (עירובין ס"ג), פ' שליחים, והוא ל' פרסי. *אברזין, פפערדעדעקקע : מעיקרא משכא והשתא אברזין (ז"ק ס"ו) והוא ל' פרסי. *אברושי : זית אגורי וכו' אברושי (זכרות ל"ט), ובירושלמי (זכרות פ"ח) : אוורושי, מין זית. אברנים : ה"ד נא א"ר בדאמדי פרסאי אברנים (פסחים מ"ח), בל' פרסי : האלבגעבראטען. אבריק : ושני אבריקין (ירוש' סנת פי"ו), bracia, א. ארט פלודערדאזען בייא דען פערזערן אונד ראמען. אברתא (סנת ק"ט), abrotanum, שטאב-וואורץ, מין צמח מר. (אבש) אובשים : הענבים והאובשים משיבאישו (ונעסרות פ"ח), כמו באושים, ענבים גרועים, העערלינגע. *אבשווא, קמח הנעשה מקליות : בקמחא דאבשווא (פסחים ל"ט). (אג) אונ, מן עץ הנק' בל' ערבי אלסומ"ק ויש לו פרי אדום כעין זרע הקנבוס ועלים שלו ישמשו לעיבוד העורות : האונ והחרובין (פלאס פ"ח). אגב בשורש גב. אוגה או אוגיא ראה עוגה. איגיאה : כהנות עור ר"א אומר איגיאה (ז"ר כ'), αἰγία, ציעגעפאלל.
- (אג) *אגוא, ἀγῶς, וואססערלייטונג, אמת המים : אגוא דמיא (איכה רבה, מי יתן ראשי). (אגד) אגד, צוזאמענבינדען : אגדת בה שערה (סנת ס'); ; אגדין את הלולב. והשם : אגד שעל המכה (סנת כ"ג), פערבאנד. *אגדא, שטאב, שטאק : לדרו באגדא (זילא ל'), פ"י במוט, ותר' ומחזיק בפלך ומתקיף באגד, אגדה בש' נגד. אגדו : מן האגדו על השמתית (ירוש' נעסר סני פ"ד) צ"ל אגרו, ונוסחת התוספתא (דנאי פ"ד) עגרון, ובמדרש רבה (זנר' ד') חטים אגוריים, והוא כמו זית אגורי (זכרות ל"ט), והוא תאר לחטים ולזיתים של מקום ידוע הנקרא כן, ראה אגור בש' אגד. אגודל, ראה גודל. *אגדנא (= גדין), ווערמושה : אגדנא צתרי ואברתא (ע"ז כ"ט) וכן ת"י לענה (ז"ר כ"ט י"ז). (אגט) אגטין (סנת ל"ח) גי' הערוך לגטין וכן בילקוט הגי' לקטין, ראה לגטין. *אגטרגטיא (ירוש' י"ק פ"ח), ἀγγοτρίαινα, וואססערפאלל. (אגי) *אוגיא : כי כסלא לאוגיא (זכרות ו') ἀγία, שטראסע, ופ"י כעצים (ראה כסלא) ועמודים אשר על צדי הדרך. (אגל) אגאלוגין (ז"ר כ"ח) המוספי מתקן אלוגין, ראה זה. *איגלא : לאיגלי גפא (ז"ר כ'), פ"י לשערר חומת העיר, ראה גל. אגלין ראה אלוגין. (אגם) *אגמא, וויעזע, פאלד : וערק לאגמא (ז"ר ע"ח). *אגומין : אמרין ליה אגומין (ז"ר ע"ח) ἀγομαι, פארזאנגעהען, פ"י לך לפנינו. אגמון ראה הגמון. (אגן) אגון, ἀγών, אפפערענטליכעס שפיעל.

וועטטקאמפף: אגון נעשה במדינה (ילמדנו אמור).

אגין, זומפף, באך: ששורר את אגינו והקפיץ גם בנו עמו (ז"ר כ"ו). ותר' בצעננים אגניא.

אוגן (= אוזן), הענקעל: אוגני כלים (יומא ל"ז); דאית ליה אוגנין לצנא (ז"מ כ"ה).

אגנינה: כתות אור ר"א אומר אגנינה (ז"ר כ'), עור של כבש, והוא

מל"ר agnus, לאמם. ראה אגניאה. אוגנסין (ילקוט תסל' תתס"ג) או אוגניסטו (מדרש סמואל ח') ראה אבגיגוס.

אגם (אגם) (כלאים פ"ח) מין פרי, לדעת הערוך: בירנע; ולדעת המוספי

הוא פרי הנקרא גם בל' ערבי אג"ם והוא רך ומלא מיץ ויש לו גרעין ארוך.

אגסטון: אגסטון אני בתוכה (סנהד' כ"ו) פי' פקיד והוא מל' יוני: אגסטון, לייטען.

אגוסטולא (ז"ר ח') או אגוסטוס (סס"ז), קייזער, מל' רומי: augustus.

(= מפואר) שהיה בנוי לקיסר רומי הראשון, ומזה: ושתי עשית אותה אגוסטא (מדרש

תהלים י') קייזערין. אגסטירון: אגסטירון זה נתן משה ליהודה

(מדרש תהלים פ"ד) אגסטירון, אגסטירען, אגסטירען, אגסטירען.

אגף (אגף: א) פליעגעל: ראשי אגפים (ספרות פ"ח). ב) ארם:

שחברותיה נושאות אותה באגפיה (סנהד' קכ"ט) פירש"י בורעותיה; דלוסקמא הנישלת

באגפים (מ"ק כ"ד). ג) פפאסטע: מן האגף ולפנים (פסחים פ"ה), מזוזת השער. ד)

אופער: אמת המים שכלו אגפיה (ז"ר ל"ט). ראה גף בש' גפף.

אגף (אגף) *אגף, מיעטהען; אוגף, פערמיע-טהען; אגרא, לאָהן.

*איגר או איגרא, גג, דאך: איגר שורא (סנהד' ק"ט), גג החומה; שור

איגר (ערכין ל"ז) עיר שגגותיה הן הומתה. אגוריא, ἀγορά ואממעלפלאטין, מאַרקט:

אגוריות שר גוים (גיטין פ"ה). אגור, שם עיר ידועה על חוף הים בארץ

ערב: זית אגורי (ברכות ל"ט); חטים אגוריים (זמ' רנ"ד). ואולי מערך הקודם?

אגרת, בריעה; אורקונדע: אגרות שום (ששמו בית דין נכסי לוח למלוח)

ואגרות מזון (שקיבל עליו הבעל לזון את בת אשתו) (ז"מ כ'). אגרא (זילס ל') ראה אגרא.

אגרון, כן קראו המדקדקים הראשונים (כ"ס גאון והבאים אחריו) לספרי-

שרשיהם, לעקסיקאן. אוגר, לעקסיקאגראף. אגריס ראה אגריגמוס. אגרטון ראה אגריסטין.

אגריין, ἀγρίον, ווילד: כלב אגריין (ז"ר ע"ז).

אגרומי: הלך ונטל אגרומי ממצרים (ז"ר ע"ס) פי' המוספי בל' המון אנשים

מקברים מס לחיל המלך. אגריגמוס, ἀγοργόμος, מאַרקטטיסער:

אגריגמוס שטעט מן הכוס (ירוש' ע"ז פ"ד): אגריגמוס של מדינה (וי"ר ח').

שמעמדין אגריגמין למדות וכו' בין למדות בין לשערים (ז"ר פ"ט). אגריגמין

ראה אגריגמין. אגריקוס (ז"ר י"ז) ἀγροκότος, לאַנדמאַן, בויער.

אד (אד) *אד, אותיות השמוש המשמשות בראש השמות והפעלים וענינם

כמו בעוד בלשון עברי: אדחלא אכרעך; אדאזיל איזרבן, דא נאך, וואָהרענר.

אוד, שם בתלמוד לעץ שגורפין בו האש: אשה לא חכנס לבית העצים ליטול

מהן אוד, ואוד שנשבר אסור להסיקו (סנהד' ק"ג).

איד, פֿייערשטאַ: לפני אידיהן (ע"ז ז') וכן הוא בל' ערבי ופרסי. וגם בל'ר

נקרא החג שהיו חוגגים בחצי החודש Idus. אידרי ואידרי, זה וזה, מל"י אידרי = אונד;

או מל"ר idem = דערזעלבע.

* אדוותא דמיא (סוכה כ"ח), וועללען.

* אודיין דדיני (צ"ו כ"ח), צור או כים של דינים.

אודייני : יושב ע"ג אודייני (צ"ז קנ"ד)

פירש רש"י מכתשת גדולה.

ורשב"ם פ"י בור וכיסוי. ור"ת פ"י כלי

שעומדים עליו שומרי שדות לראות מרחוק.

ויש ספרים שכתוב בהם אודווי. ואולי

מל' : דוי להכא דווי להכא.

(אדק) אידק. א. אנדערער, אנדערע, —ם,

שוה לזו"נ וליחיד ורבים.

אדל ראה עדל.

(אדם) אודם, ראטהע. אָדום (בל' העם)

שם מטבע, דוקאטען. מאדים

(סנת קכ"ט) שם כוכב חזק, מאָרס. אדום-

הצואר, שם צפור, ראטהעקעהלכען (תוס"ט).

* אדמא, ברוט : ראה אפרוחיו מגעגעין באדמא

(וי"ר כ') וכן הר' דם (תס' ל"ד כ"ח).

* אדמדמי (צ"ר ל"ד) מין צבע אדום, ולד"ק

צינאבער. אדמימות, ראטהע.

אדם קדמון (אצל המקובלים), ענינו כענין

שכל הפועל אצל הפילוסופים (ראה

זה). אדם היערי, שם קוף, וואַרדמענש,

אַראַנג אוטאָנג (תוס"ט).

(אדן) אדני השדה (כללים פ"ח) אין ספק

שנתחלפה ו' בד' וצ"ל אָנ'.

השדה והוא אבני השדה שבמקרא, והוא שם

חיה ידועה, ובירושלמי מפרש : בר נש דטור

והי מן טבוריה ואי פסיק טבוריה לא חיי.

אדנות, הערשאַפֿט.

* אדני או אדאני (סנת ל"ה) וג"י הערוך

הרני, שם צמח הנכסף ונוטה לצד

השמש, מאלווע. וכן פירש"י והערוך.

* אודנא, אוון.

אידן : פתילת האידן (סנת כ') מפרש

בגמ' אחוונא, ראה זה.

אדנקי : אדנקי שלהם חמשה (חולין ס'),

פ"י ראשים הממונים עליהם.

(אדק) אדוק, פֿעסטהאַלטענד : שנים

אדוקים בשטר (צ"ו ז').

אדק : ומטיפין מאדק (פירושין ק"ד) לפי

ג"י הערוך וכן איתא בתוספתא : מן האדק,

ובירוש' : עדק, ובנוסחתנו יארק, ראה זה.

(אדר) אדר שני או ואדר, שם לחודש

העבור בשנה מעוברת.

אדר : ישע בהן אדר (צ"ה ט"ו) שם אילן

חזק. ונראה שהוא מין אדר, והוא

מל' מקרא : אשר אדירים שורדו.

* אדרא : מאי נס אדרא (צ"ז ט"ג) זענעל-

טוך, וכן בל' סורי.

* אדרא : אדרא דאזורה (סנה"ט רנה, סרך

אגן הסהר), אדרא = זיטן, מושב

הסנהדרין המאדים.

* אודרא : רב חסדא שרי לאהדורי אודרא

(וג"י הערוך אודרא) לבי סדיא

בשבתא (סנת ו"ח), פ"י מוכין שבכר ;

אודרא דעמרא (גיטין ס"ח). אדריב ראה

אדריב.

אדרבה (= הא דרבא, ובסגנון תלמוד

ירושלמי : והוא דרבא מניה) וואָס

מעהר איזט, פֿיעלמערה, אים גענענטהייך :

אדרבא איפכא מסתברא. אדרכתא בש' דרך.

* אדרונא, andron, וואָהנ-שפייעציממער :

עייליה לאדרונא (צ"ו פ"ו)

ות"י חדר אדרונא. אדרימון ראה אדרימון.

אדריאנטא ראה אנדרטא.

אדרופיקוס, ἀδρωπικός, וואָססערזיכטיג :

פעמים שהמים רבין על הדם

ונעשה אדרופיקוס (וי"ר ט"ו).

אדרורוסטון (ירוש' טזיעית פ"ז) — ἀδρό-

στός, ראָזענוואַסער.

(אהב) אהוב, בעליעבט. אהבת עצמו,

אייגענליעבע.

(אהו) * איהו, ער.

(אהל) אהל (נדס ס"ז) מין בורית, ולדעת

הערוך הוא מין עשב, ותרי

והזכותי בבור — באהלא.

(אהן) * אהינא : אהינא מריא (צ"ו קי"ג) ;

אהינא סומקא (חולין ו"ו).

פ"י פגי תמרים. ונקרא מקום אחד בא"י

בית-היני" ע"ש רוב האהנים שבו: פני
בית היני (פסחים כ"ג).

* אהן יענער: אהן מלכא משיחא (ירוש'
נרכות פ"ג).

(אחר) * אודהרא, מין מצודה של עופות או
דגים: למגדל (לקלוע)

אודהרי (מ"ק ס').

* אהורירא (סנה קי"ג) שטאללמייסטער.
אהורמין ראה הורמיה.

(אודה) אנה, ווינשען: אנה לאיש שנה
טובה. תאנה, לוסט, בעניער-

דע, ליידענשאפט, תאות-אכילה, עסלוסט,
אפעטיט.

(און) און או אווא (ז"ק כ"ס) שם עוף,
גאנה והוא מל"ר avis = פאנעל.

בן-און או בר-אוןא (סס), ענטע, און
הבר, שוואן.

(און) * אונא: א) אמבטי, וואננע: אונא
דמיא (סנה קי"ז). ב) בית-

מלון: מאונא לאונא (ז"מ ע"ט). ובת"י:
זעבר תלת אונין (יסע' י"ז). אוננכרא:

א"ל ר' להנהו אוננכרי (סוכה ל') פי' רב
האי הממונה על אוני (למנטיה) דמיא.

אונגליון (סנה קי"ו), εὐαγγέλιον = גוטע
באשטאפט, עוואנגעליום, ספר

תולדות ישוע הנוצרי.

(אוק) אוקי: כמין אוקי (סס"ס דנח,
זאת קומתך) αὐχμή, שטראהל.

(אור) אור א) ליכט; הפיץ אור, ליכט
(אויפקלארונג) פערברייטען.

ב) פ"יער: ברזל קשה אור מפעפע (ז"ז י');
זמאחזין את האור במדורת בית המוקד

(סנה י"ט). ג) אור או * אורחא, אבענד, פאר-
אבענד: אור לארבעה עשר בודקין את

החמץ (פסחים ז') ערב שלפני יום ארבעה
עשר; המפלת לאור שמונים ואחד (כריתות

ז'). ותר' לאור יקום רוצח — לאורחא יקום
קטולא. נאור, ערלייכטעט, אויפגעקלארט.

הארה א) בעלייכטונג: הארה והסקה, בעלייכטונג
אונד בעהייצונג (איינער וואנהונג); ב) ער-

לייטערונג: הארות. לכאורה, וויע עם שיינמ,

שיינבאר: לכאורה קשה. מאור הגולה,

כנוי לר' גרשון הצרפתי ראש ישיבת מגנצא
(מאנין) שחי בימי רב האי אחרון הגאונים

וחיבר פירוש על תלמוד בבלי ותיקן תקנות
בשם "תקנות רגמ"ה" (ראה זה). מאור-

עינים, כנוי לעיור כמו סגי-נהור: איכא
צורבא מרבנן הכא ומאור-עינים הוא (מגיגה

ס'). מאור, הלון: פוקקין את המאור
(סנה קי"ז).

אור, αὐρά א) לופט. ב) דער לערער,
פרייע רוים: יצא דאור העולם;

מגדל הפורה באור. ג) דער אינגערע רוים,
צווישענרוים: אור הכלי; אור החצר; שני

שיטין ושלשה אורין (ז"ז קס"ג). ד) דאס
וועטטער. אור, לופטארטיג.

* אורא: אורא דליבני (זילס ל"ו) והוא
ל' פריס, שיכטע, רייע. אורטי

ראה אברוטי. אורחא בשרש אור.

(אויש) * אויש, αἰσω = שרייען, ווישען,
גערייש מאכען: אויש ביני

קני (ז"מ פ"ו); אוישא מילתא (עירובין
ל"ז) פי' בא לידי פריסום; האי ריאה

דאווישא (חולין מ"ו) משמיעה קול.
(אות) אות (בר' אותיות) בוכשטאבע:

אות אחת (ז"מ קס"ו).
אות באות, בוכשטאבלך. אותיות-המספר,

צאהלצייכען, ציפערן. אות-הכבוד, עהרענ-
צייכען.

אותיות, αὐτὰ, זאגלייך: איזהו שעור אותיות
(כדס י"ד).

אותנמין, αὐθεντης הערה, געביעטער: פרת
אותנמין של נהרות (ז"ר י"ו).

(אז) * איז: אימא לן איזי הנך מילי
מעלייחא (סנה קל"ח), פירשו המפרשים,

ידידי, פריינד. ולא נודע מקורו.
(אזב) אזביון, מין אזוב: אזוב ולא אזביון

(פסח פ"ה).
(אזג) * אזגדא, באטע.

(אזד) * אזדא, הלך: ואזדא רבא לטעמיה;

ובמקרא: מלתא מני אודא (דנ' ז' ס') ולא נמצא רק בתמונה זאת.
 (אזי) *אזיזא; אזיזא ופלגא אזיזא (זינס כ"ט), שם חלק ידוע מן הבהמה, אשר לפיהו חלקו אותה.
 (אזל) *אזל (בצווי זיל) געזען.
 *אזלא (= עזלא) חוט עב: אשכח קיבורא דאזילי בי אזלווי (ז"מ כ"ד).
 אזלא, רשת ארונה מחושים עבים: אזולי אסור (מ"ק י"ח); פסק לה באזלא (עירובין ח'). אזולתא, בינדעל: אזולתא דאיכרי (עירובין כ"ח) ידק שאוגדים האכרים.
 (אזם) אזמל, $\eta\lambda\alpha\mu\epsilon\sigma$ = מעססער, לאג-צעטט. אזמל של רהיטני (סנהדרין כ"ח) שפאבאייזען.
 אזמרגד, סמאראגה, מין אבן טובה ירוקה.
 (אזן) אזון, הענקעל. מאזנים, שם מזל מ"ב מזלות, וואגע.
 *אזינקא: שקיל אזינקא ועבדיה את (ז"ב ו') פ' הערוך הוצאות הבנין.
 (אזק) אזקפא ראה אסקפא.
 (אחב) *אחבא, פאטערסברודער, תר' דוד אחרן אחבתי דאחרן.
 (אחד) *אחד (= אחו) ערגרייפֿען, איינ-נעהמען: אחדית מגדל שיר [נ"א צור] (מגילת ו'). כל אחד, או כל אחד ואחד, איין יעדער. אחד... ואחד... זאמאנא... אלס... אחדים, איינזער, איינהייטען. לאחדים, אים איינצעלנען, en detail. אחד משלשה, מארבעה, א. דריטטעל, פֿערטעל: הקב אחד מששה בסאה; העולם אחד משישים בגן עדן (מגינס י"ג). אחדות, איינהייט, דיא איינהייט גאטטעס: אמונת האחדות; אייניגקייט. התאחד, זיך פֿעראייניגען. אחת, איין מאל: אחת לשלשים יום.
 (אחה) *אחה: א פֿערברידערן: אברהם שאיחה את כל באי עולם (ז"ר ל"ט). ב) צוזאמענהעפֿטען: אלו הקרעים שאין מתאחין (מ"ק כ"ו), ותרי

לתפור לאחאה. והשם: אחוי: לעשות לו אחוי (סס). אחות (בר' אחיות) ידוע.
 (אחו) אחוונה או אחוונא (= אחו) א) מין ירק: ואחוונות וקפלוטין (ירוש' זרכות פ"ו). ב) מין ערבה: מאי אח אמר רב אחוונא וכו' הווא דאמר להו מאן בעי אחוונא אשתבח ערבתא (סנה כ').
 ופתילת האידן מפרש בגמ' (סס) אחוונא, ושם בגמ': רבין ואבבי הוו קאזלי וכו' חזינהו להנהו ארבתא (ערבות) א"ל רבין לאבבי היינו אידן דתנן וכו' קלף ואחוי ליה עמרניתא דביני ביני.
 (אחו) אחו את העינים, גויקעלן: האחו את העינים (סנהדרין ס"ז). ושה"פ אחיות עינים: אייתיה לבריה שחטיה קמיה באחיות עינים (חולין כ"ז). בכור שאחוז דם (זכרות ל"ב) מין חולי, ומה התואר: אחות דם (חולין כ"ח). האחוי [אש], אנשטעקען, אנצינדען: ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד (סנה י"ט). אחיזה, א. האלט.
 (אחל) אחילו: שאחותו אחילו (זכרות ל"ג), כרמפ' שם: אש של עצמות.
 (אחר) איחור, דאס פֿערשפאָטען, פֿערזיי-מען. מאוחר, פֿערשפאָטען, שפאָטער; איינער שפאָטערען צייט געהאָרענד. ושה"מ איחור: איחור ספר הזוהר. לאחר כמו אחר בל"מ, נאך. לאחר יד, מיט דער אָבערען האַנדפֿלאַכע: הכחו לאחר ידו; כתב לאחר ידו (סנה ק"ד) פירש"י בגב ידו; אסור למשמש בצרור בשבת וכו' מתקין לה מר זוטרא ליסתכן? כלאחר יד (סס פ"ח). פירש"י כגון איחו ציור בשתי אצבעותיו. *אחרינא, א. אנדערער. אחרונים, דיא שפאָטערען. ונקראו כן ביחוד הפוסקים שהיו אחרי הש"ע.
 אחר: גמל האוחר בין הגמלים (ז"ב ל"ג). פ' המתחרה ונוחר בגמלים ונושך ומכה אותם.
 אחראי, פֿערפֿליכטעט, פֿעראַנטוואָרטליך: אחראין וערבאין; אין אנו אחראין

לימאין (דנאי פ"ג), והוא מל"י; χρεός = פלליכט, שולד. אַתְרִיית, פֿעראַנטוואָרט-ליכקייט פֿיר פֿערלוסט אונד שאַדען, אַבריקאַ; המוכר דבר לחבירו הרי הוא באחריותו עד שימסרנו לידו; המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו (ז"ז ז"ז). קָפַר עליו אחריות, דיע פֿעראַנטוואָרטליכקייט פֿיר עטוואָס איבערנעמען. שטר חוב שיש בו אחריות, או אחריות נכסים, פֿי שגשגענדו קדקעות הלזה למלוח בחובו: אם יש בהן אחריות נכסים (ז"ז י"ז). ונקראו קרקעות נכסים שיש להם אחריות, הפך מטלטלים שהם נכסים שאין להם אחריות. על אחריות והוצאות איש, אוף ימדם געפֿאַהר אונד קאָסטען.
(אטב) * אטבא : א) סולם שנותנין בצדי העגלה, וואָגעלייטער;
אטבי היכא מנה להו אגבא דעגלה (סנת ז"ח). ב) אטבא דכפרי (נמכות ז"ז) פֿי הערוך עץ שאוחזין בו הקלף שלא יתהפך. אטב"ח, מין כתיבה נסתרת (נעהיימשריפֿט) שמחליפין א' בט' ב' בח' וג' בוי' וכסדר הזה כל האחדים ובהפך, וכן י' בצ' כ' בפ' ור' בע' וכן כל העשרות ובהפך, וכן ק' בצ' פשוטה ר' בפ' פשוטה ש' בנ' פשוטה ות' במ' סתומה, והאותיות האמצעיות ה' נ' וכ' פשוטה הן בודדות ואין להן בן זוג ומחליפין ה' בנ' ובהפך, וכ' פשוטה נשארת בלי חילוף: שכן באטב"ח קורין לסהדה מנון (סוכה ז"ז).
(אטב) * איטבא, ita, אַלזאַ: איטבא עבדתני מבזה רבנן (ירוש' סנה' פ"ח).
(אטו) * אטו = ατ, ווייל, וועגען: גזרה הא אטו הא. והוא ג"כ מלת השאלה: אטו במנהגא תריא מילתא? (חולין ס"ג). אטליו ראה אטלים. אטליט ראה אטליט. אטלולא ראה טלולא.
(אטר) אטלים, חנות שמוכרין בה מיני מאכל וביחוד בשר: גמכרין באטלים (תמורה כ"ח). ראה קטליו.

(אטם) אָטום, מאַסיוו, (ניכט האָהל). אטום בריאה (חולין נ"ז) מקום סתום בריאה שאינו מתנפח כשאר כל הריאה. אוטם, שם למקום ברתו חלול: וכפה כנגד האוטם (פרס פ"ג); האוטם ו' אמות (נדות פ"ד), היסוד האטום (מאסיוו) שתחת ההיכל.
* אטמא, ירך, היפֿטע, זייטע.
אטימטון ατμητός, אונטאַצבאר: מרגליות אטימטון (ז"ר ז"ח).
אטימוס, έτοςμος, בערייט: אלהים נצב בעדת אל עומד אין כתיב כאן אלא נצב אטימוס (ז"ר נ"ח).
(אטן) אַטן (תוספתא כללים פ"ג) αττον, א. אַרש ערדשוואַמם.
איטני: איטני של אבר (סוטה נ"ח) כמו טני, שם כרי ידוע. אטונם ראה טונם. אטפתא ראה אנטפתא.
(אטף) * אטפא : ביני אטפי (ע"ז ז"ח) גומות שבגבינה.
(אטק) אטקטקא, בן בליעל: ארכי בריונים וכו' אטקטקיא (פתיחת חכמה רנה) והוא מל"י αττάκτατος = אָהנע אָרדנונג.
(אטר) אטרוטירן (ירוש' שביעית פ"ז) צ"ל אטרוטין, ατρώδον.
רָאָזענוואַסער.
אטרין (ירוש' חלה פ"ח) ατρά, מעהלברייא. אטורנגא (כתובות ס"ח) ע"פ פירש"י שר הטבחים, אַבערקאָך.
(אי) אי כמו אין בל"מ: אי אפשר. ונמצא מלת הקראה: אי שמים! (ר"ס י"ט).
* אי, כמו אם, וועגן.
(איד) * איידי, על ידי, יען: איידי דזוטיר מירכס (ז"ז ז"ד). * איידא (ירושלמי), וואָ.
(איו) איזה, אירגענד איינער, מאַנכער: איזה איש; אייניגע, מאַנכע: איזה אנשים. ויש כותבים לנקבה ולרבים: איוו.
(איך) איך (בסגנון השמרות) כמו אשר, דאָס: איך שבא לפנינו ה'.

כו'.
בעש
ולחו
קווא
נאשט
(איר)
שטון
(כד)
של
(לפי)
אשה
דוכר
* איי
(אוי)
פֿאַר
אימו
(אין)
איינו
דנאי
(איר)
* איי
איר
כרפס
(איי)
איש-
פֿליט
(אך)
שטע
(אכ)

יכו. איכות, קוואליטאט, אייגענשאַפֿט.
בעשאַפֿענהייט. ארבע האכיות, קור וחוס
ולחות ויובש. התאבד (כחיד' כ"ס) איינע
קוואליטאט האבען אָדער בעקאָממען (פֿאַן
נאָשט), היה או התהווה בעל איכות.
(איל) איל קמצא (ע"ז ל"ז) מין חגב ונקרא
ג"כ עושיבא, ראה זה. איל ברזל,
שטורמבאָק, מויערברעכער. *אילה דספינתא
(כודיס כ') היה מנהג הכפנים לעשות כמין איל
של עץ ולמלאותו ממזון (ערוד). אילת השחר
(לפי עוזנו בתלמוד) מאַרגענשטערן. איילונות,
אשה עקרה בטבעה, ובגמ': איילונות
דוכרניתא דלא ילדה (כתובי' י"ח) ות' איל דכר.
*איילן, וועלכע: איילן רבנן (ירוש' זרכוס
פ"ג).
(אים) אים, הטיל אימה: ומאיימין עליהם
[על העדים] (סנהדרין כ"ט)
פֿאַר מיינאיד וואַרנען. ושח"פ: איום.
אימתו כמו מתי בל"מ, והורכבה בו מלת
אי כמו במלות זה, פה: איוה, איה.
(אין) אין-סוף, דער אונענדליכע, שם
לסבה הראשונה אצל המקובלים.
איינוס. jejunos, קראַפֿטלאָז, מאַגער:
אשכּה חד ספרא אינוס (ירושלמי
דנאי פ"ז).
(איר) איר, שם החודש השני, מאי. ובל"י
ἔαρ, פֿרייהלינג.
*אירא, אמת המים: אירא דציפורי (ירוש'
מ"ק פ"ח). ראה אריתא.
אירינון, αἰρίνος, לופֿטפֿאַרביג: תר'
עקילס אירינון (חסתר דנא, חור
כרפס ותכלת).
(איש) איש, בר' אישים, אינדיווידואום.
אישי (תלס"ס) אינדיווידועלל.
איש-חול, זאָלדאַט, אישות, אינדיווידו-
אליטאט; עהעוועזען: הלכות אישות.
(אך) אך גדול היה באותו היום (ז"נ כ"ט),
פי' צער ואבל גדול, והוא מל"י
αχέω, טרויערן, בעטריבט זיין.
(אכא) *איכא (= חית סכא) יש: אכא

דאמרי, יש אומרים. אכבית ראה אכבית.
(אכט) *אכטא: אכטא דשייעא (ע"ז ל"ד).
פירש"י חמת של עור עב.
אכאטיס (טמו"ר ל"ח) αχάτης, אכאט,
מין אבן טובה.
(אכך) אכבית: קור וחוס חמה ואכבית
(ז"ר ל"ד), מלות יוניות:
αχάτης = קאַלטע, αχάτης = ענטצינדען.
והם מיני חלאים באדם; שמעת מימך חמור
זה יוצא צינה עליו כמה ואכבית בא
עליו (סס י"ט); נתנה בו עין הרע ונכנס
בו חמה ואכבית (סס כ"ג). ראה
המשביר ערך אכבית.
(אכל) מאכל, שפיזע. מאכל בשר, פֿלייש-
שפיזע. מאכל חלב, מילך-
שפיזע. מאכולת (כדס י"ח), לווי.
*אכלא: כי אכלא לדנא (סנסד' כ"ח) וגי'
הערוך אכלא, ἀπέλις, דעקקעל,
פי' כמו בסוי החבית לחבית. אכלא דקצרי,
ראה אכלא דקצרי.
אובלא. קראַנקהייט: תחילת אובלא וסוף
אובלא (ע"ז כ"ח), מל"י: αχλάω
שוואַך זיין.
*אובלא, פרש שבמעים, מיסמ, אונרפֿאַשה.
תר' ואת פרשו ואובליה, והוא
מל' עכול.
*אכלבא, αχλὺβη, פֿאַרדאַהטסקאָממער:
חיטי דקדחי באכלבא (ז"נ כ"ג).
*אכלוזא או אכלוס, ἀχλὺς, פֿאַלקס-
מענגע: דלא נפקי באוכלוזא
(ז"נ ק"ח). מרובה באוכלוסין, פֿאַדקרייך.
אכלס αχλὺς, דיע עסבארע אייכעל:
אכלסין ואצטרוכלין (ע"ז י"ד).
*אכלוש: אכלושי דמחוזא (ז"נ ע"ז) וגי'
אחרת אכלושי ואליה מסכים בעל
המשביר והוא לפי דעתו מל"ר bajulus
לאַסטטראַגער.
(אכס) *אוכמא, שוואַרץ, אכמוותא דארבי
(סגח כ') שם לירוקה
(מאָז) שעד הספינה.

(אבן) *אבין (צירוסלמי), זא.

אבנגר (סנת ק"ט) לפי גי' הערוך, ובנוסחתנו אבנגר, מין עשב הנקרא בכריא

במשנה, ובלי' ערבי כנגר (לחם ערוך ערך בכריא), ראה שם בכריא.

*אבנגרי דבי ריש גלותא (נ"ק י"ז), פי' הערוך הממונה על שלחן המלך.

(אכס) אכסיגרון, oxygarum, א. Sauce אוים פערשיעדענען

קליינען מארינירטען פישען אונד עססיג: אכסיגרון מיא דכולהו שלקי (יונא ע"ו) והוא שלק ירקות שונים.

אכסדרה (פסחים ח') εξέδρα, פארהווי, האללע.

אכסיומא, αξιωμα, ביטטשריפט: אחרים מקבלים אכסיומא שמושיטין לו (נדרש תהלים ו').

אכסיום: אל שדי וכו' אכסיום ואנקום (ז"ר נ"ו) αξιος, ווירדיג.

אכסילגס: בכלי אכסילגס (חגיגה כ"ו) αξιολογος = פאנזעהענדיק,

וויכטיג, פי' כלים חשובים (סנזכיר).

*אכסנא דגראי (סנת ק"ח) וועבעבוים, והוא מל"י = αχονος = אכסע. ותר' יתד

הארג אכסן דגראין.

אכסנאי, ξένος, גאסט, אורח: אכסנאי שבא לעיר. אכסנאי, הערבערגע.

אכסנאיפרא (ירוש' ז"ק פ"ג) ξένο-επαρχος קווארטיערמייסטער, פקיד המכין מלון לצבא.

אכספטיאס (חולין ס"ו) מין דג טהור.

אכסרה: כ"ז שהוא מוכרן אכסרה (דמאי פ"ג) פי' בלא מדה ומשקל רק

בהשערה ואומדנא; אין סודין מעשר שני אכסרה (נעשר ט"ז פ"ג).

אכסוריא, εξορία, פערבאנונג: ב"ו נותן אכסוריא והקב"ה נותן אכסוריא

(וי"ר י"ח).

(אכף) אוכף (סנת כ"ג) זאטטער, וכן הוא בלי' ערבי.

*אכפא: להרו באכפא (צילה ל') מין מוט

שנושאין בו משאות.

(אכר) אכרוע (ירוסלמי נעשרות פ"ח), מינע"ו; עשב נאכל הדומה לכמואליא

ונקרא גם בר' ערבי כרוע.

(אכת) *אכתי, נאך איממעה, נאך.

*אכתר: אורז בחולתא אכתר הוא (ירוש'

דנאי פ"ג) ξερός, דירר, מאגערדיק

(אד) מאריו, מעצמו, פאן זיך זעלבסט. אלול

*אילא דענבי (סנת ל') εὐλή = ווארם, אדוא

מין תולעת אוכלת הענבים בגפן.

אלא, ἀλλά = זאנדערן, אבער, כמו כי הנוף

אם, אבל בל"מ. אלא אם כן, עס (ניטן

זיין דענן. אלא

אלב"ם, מין כתיבה נסתרת (געהיימשריפט)

שמחליפין א' בלי', ב' במ' וכו' בעל

ובהפך.

*אלבינה, שם למטאטא העשוי מכפות אלוא

תמרים הנקראים אלבינין (לחם (אלט

זיין), פאלמצווייגע: אתיין מטאטא ואייתת

אלבינה (ירוש' נגלה פ"ג), ובשה"ש רבה ח')

(אנתי) אלעס (נחמך): באתרין צווחין חכמים

לאלבינייה סנסנייה.

(ארג) ארגין: אעביר אלוגין שלכם אלט

(סנו"ר ט"ו), elogium

צייגנים, דענקשריפט צום לאב אדער טאדעל. אילט

(אלה) אלא או אלה, מין כלי-מורים: (אלי)

ולא באלה ולא ברומח (סנת

ס"ג) ותר' שה"ש על פסוק מי זאת עולה: קשה

הכמא דרמי גבר אבנא באלא; ותר' עז. אדיון

יפלה חץ כברו ואיך אלא דמפריח גירא

בכבדיה. והערוך פי' מקל של ברזל וראשו

עגול, קיילע. ומוז: מחינן ליה באלותא (ז"ר

ע"ג); אוי לי מארתן (פסחים כ"ז).

אלוה, בר' אלוהות: המינין שאלו את ר"ר אליון

אלוהות הרבה יש בעולם? (סנו"ר

כ"ט). אלוהות, גאטטהייט. חכמת האלוהות

טהעאלאגייע, מעטאפיזיק. אלהיי, גאטטריך

טהעאלאגיש, מעטאפיזיש; טהעאלאג

מעטאפיזיקער.

אלית, אשה מקוננת בשכר, קראנעווייב. אלא

דעת המשביר : $\chi\lambda\omega\rho\eta\sigma\nu$ = גרינליך, ראה
ברדיקיא, ופי' בכלים ירוקים. (ב) אין עושין
פחמין וכו' למוסרין לאולירין (ז"לס ל"ז),
שם דמשרתי המרחץ שהיה מנהגם למשוח
בשמן את האנשים הרוחצים במרחץ, והוא
מר"ר : $olearis$ = צום אל געהארענד ;
המניה כליו בחלון של אולירין (טסרות פ"ז).
אליותרופולים (ז"ר ו"ה) $\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\theta\epsilon\rho-\pi\acute{o}\lambda\iota\varsigma$
פֶּרִישְטֶאדֶט.

(אלך) אילך כמו הנה, הראה בל"מ: מכאן
ואילך, מכאן והלאה ; אילך
ואילך, הנה והנה.

אלכימאדה, אלכימיע.

אלכסון (= עקלתון) שם לקו החותך את
המרובע רב' משולשים, דיאגנ-
נאדע, והוא מל"י : $\lambda\omicron\varsigma\acute{o}\varsigma$, שרעג, שיעף ;
כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי
באלכסונא (ז"ז ק"ה). באלכסון, אין
שיעור ריכטונג : מניח את הקורה באלכסון
(עירוצין ח').

אולוכריסון. $\delta\lambda\omicron\chi\rho\upsilon\sigma\acute{o}\varsigma$, גאנץ גאלדען ;
אולוכריסון כולו דהב נקי
(ז"ר ל"ג).

(אלל) אלל : מאי אלל ר"י אומר מדרקא
(חולין קכ"ה), פי' ר"ח בשר
מת, מאדער, ותרי רופאי אליל כמאסי ארל
ומדרקא דפליטה סכינא.

אוללל : תלתא כורי באוללל (ז"מ ק"ה)
פירש"י והערוך שק.

(אלם) אלם או אלים (א) ריקק : לא קטן
ולא אדם (זרכות ז"ה).

(ב) שטארק : כל דאלים גבר (ז"ז ל"ד) ותרי'
חזק ואמץ תקף ואלים. גבר אלים, איש
תקיף. *אולמא, שטארקע ; דיקקדארם ;
מקוטנא לאולמא (זנת קל"ד).

אלום (טנול יוס פ"ה) $alum\acute{e}n$, אלון.
אלמא או אלמה, כמו למה, על מה : אלמא
אור יממא (פקחים ס') ענינו, נישמע
מזה שאור יממא הוא ; אלמה אמר ר'
פלוני, ווארום.

פני שהאלית יושבת עליו (כלים
ז"ה), מיט"ו ; ורביעית של אלת (סס פ"ו).
ה לכמואליא או אליה, קלאגע : לעז רזמר רומי
קרוב סורסי לאליה (ירוש' מגלה פ"ה).

ד. אלו) אלה, דיעזע, כמו אלה בל"מ. אילו
א (ירוש' (= אי אלו) וועלכע : אילו
מאגערין החרצנים (מיר ל"ד). כאלו, אלם אב .
לבסט. אלולי, כמו לולי בל"מ.

= וואורם, אלו, אלאע, שם עשב מר שמשתמשים
בגפן. במיץ שמוציאין ממנו להריק
כמו כירגוף ולחזק האצטומכא : אלוא ואספדיכא
כן, עס (ניטין ס"ט).

אלוא או אלוום, אלאעהאלץ : אדלעהאלץ,
עץ יקר מאד, המכלכל בחוכו שרף
במ' וכו' בעל ריה חזק ונעים : אלמוגים אלוום (ז"ר
ט"ו), ותרי' אהלות (תס' ו"ה ט') אקסיר
מכפות אלוואין, $\xi\upsilon\lambda\alpha\lambda\acute{o}\varsigma$.

ין (אלט) אלטכסייא : מה אתה מבזה תכסים
ואייתת (אלטכסייא) שלך (ז"ר
ש' רבה ח'), הוא ב"ס הערת איזה מפרש על מלת
צווחין תכסים, כאשר נמצאו כאלה רבות, ולחנם
נתחבטו המפרשים. ראה תכסים.

שלכס אלטון, $elaty$, ראטהטאנע : ברוש אלטון
(תנחומא תרומה).

טאדעל אילטים דטבריא (ז"ר ל"ד) כמו אלסים ראה זה.
מורים : (אלו) אליה, שם לבשר הרך שבקצה האוזן,
זח (זנת) אהרלאפכען : מ"מ האוזן כולו
עולה : קשה והאליה רכה (כתובות ס').

תרי' עז אדיון, שם לבוהן היר או הרגל : אטופרא
ח גירא דאליונא (גיטין ס"ט) ותרי' בהן
וראשו (שמות כ"ט כ') אליון.

תא (ז"ה) אליוסטון (ז"ז ל"ז), $\eta\lambda\iota\alpha\sigma\tau\acute{\eta}\varsigma$ = זאננענדר,
ענבים שנצטמקו בשמש.

את ר"י אליופולים, $\eta\lambda\iota\omicron\pi\omicron\lambda\iota\varsigma$, זאננענשטאדט,
(שמו"ס) בשם זה נמצאה עיר במצרים
ואלהות התחתונה וגם בסוריא : עיר השמש אליופולים
מטילך (פסיקתא ז'ה).

עאלאג אולירין (א) : אל תקברוני לא בכלים
דבנים ולא בכלים שחורים וכו'
אלא בכלים האולירין (זנת קמ"ד) ע"פ
נוויב

אלמלי, כמו אלו: אלמלי נגדו רחמו"ע הו'
סגד'ין לצלמא (כתוב' ל"ג). אלמלא,

כמו לולא: אלמלא מוראה של מלכות וכו'.
אלמימא, לעזעשטאטטע, אלטאָר.

התאלמן, פֿערוויטוועט ווערדען.

אלמין (ירוש' סוכה פ"ג) כמו למין, האַפֿען.

(אלן) אילן, בר' אילנות, בוים. אלון

(כלים פ"ז) אייבעל.

אלון, ἄλлон, א. אנדערער: ר' יוני הוא

אלון אחר (ז"ר פ"ג).

אלונגטית (א) = linteus = ליינען, ליינענעס

טוך: מיחס אדם אלונגטית

ומניחה עד בני מעים (סנה' נ'); מסתפג

אדם באלונגטית (עירובין פ"ח). ב) ἑλαστικότητα

אל-וויין-זאלבע: ואין עושין אלונגטית (סנה'

ק"י) ומפרש בגמ' יין ישן ומים צלולים

ואפרסמון.

*אלונכוי, ἄλκων, שפיעס, רומח: אלונכי

דפרסאי (גיטין ע').

אלנסתין (ירוש' סוטה פ"ז) העלעניסטען,

שם ליהודים שבמצרים בימי

התרמייס שחיבבו חכמת יונית והתנהגו

במנהגי היונים.

*אלונקי (צ"ה כ"ה), מין כסא שנושאים

בו הזקנים, טראַגזעסעל.

אלונגתית (ע"ז ל') ἄλυνθος, מין האנה

הגדלה בחורף (ראש בן חנניא סנה'

ז' נד 220) ונאכלת ע"י טגון.

(אלם) *אלם (= לעם), קויען: ההוא תורא

דאלם ידא דינוקא (גיטין ע').

*אלסים: בהרא אלסים דטבריא (קס' רנה,

נס יתרון) ἄλεις, אַנקונבֿט,

פֿאַרשטאַרט, מבוא העיר.

*אלסים או אליס, ἄλεις, פֿאַלאַק, נאָגעל:

רסיסה אית מינה אלסים (קסלת

רנה, נעללתיס), ובוי"ר י"ט: אליס.

אולוסיריקון: יומא דין סמיסיריקון (semi-

sericus = האַלבוידען)

למחר אולוסיריקון (קסלת רנה, כל סמלס)

holosericus, גאַנצזיידען, אלעיקי ראה אליקי.

(אלף) אלף, יאַהרמיווענד: אלף השישי

אלף או אלפא, שם לאות הראשון

מאותיות לשון העברי ע"ש צורת

שהיתה דומה בתחלה לראש שור (אלוף)

אלף-בית (יונה ל"ז) או אלפא ביתא, שם

לאותיות לשון העברי; הדין פייטנא כד הוה

עבד אלפא-ביתין (נדרס קסלת, ונתתי לה

לצי), פי' פיוטים על סדר א"ב.

*אירפאי שיפא: כאילפא דאולא בימא

(עירובין כ"ג) וכן תר' אניה.

אלפס (סנה' נ"ג) ἄλφας, קאכס נראל,

קאכגעשייד.

(אדיין) אלצירין (ירוש' דנאי פ"ג) - holocry-

ron, פֿעדרדיפרעססע, מין עץ ופרי.

(אלק) אלקטיות (ססלות פ"ח) נראה להיות

מלה ערבית (נחמספת

סנה' אל" תחת ה' סידעס) אל קייטא,

והוא לפי פי' המפרשים סוכה העשויה לשבת

בה בקיץ.

אלקטרון (מלה יונית ויסודה בל' ערבי,

אשר בלשון ההיא הוא שם כולל

רכל שרף הארץ, ובל' יוני הוראתו:) בערנ-

שטיין. ונוכל לגזור מזה שם: אלקטרונות,

עלעקטריציטאַט, והתואר: אלקטרי,

עלעקטריש, כדרך שהשתמשו במלה זו

ברשונות האחרות, ויש לנו חלק ונחלה בה

יותר מהן.

אדיקי או אלעיקי, α-ἀλλακί, אָהנע

טויש אונד געגענגאָבע: אדיקי אני

תובע בה? (פסיקתא צא); אלעיקי אני נותן

לכם את התורה? (סנה' ט רנה, נסכני) כלומר

וכי בחנם אני — — ?

אלקלי, קאלי (א). וועגעטאָבידישעס

דויגענוואַרץ) ראה קליא. אלקולאן

ראה ארקולאן.

ארכפטא או אלקפתא (סנועות ו'), פי'

משנה למדך, וכן תר' משנה

למדך (ספרי י' ג') אלקפטא למלכא.

(אלר) אולר (כלים פ"ג) פי' המפרשים

פֿעדערמעססער.

אורר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

אלר

טען, ור"ל: בשאור ואברון לוח מלכה,

ועתה (ביום מותו) בא זמן הפרעון.

(אמג) *אמגוזא (גיטין כ"ט), אגוז, נוס.

*אמגושא (ז"ז כ"ח) magus, צויבערער.

(אמד) אמד: א) אכשטצען: אומדין כמה

אדם רוצה וכו' (ז"ק כ').

ב) אורטהיילען (פאן זאכערשטאנדיגען).

איש אמוד, איש המוחזק לעשיר. אומד או

*אומדנא, אבשטאצונג, אגשלאג; פער-

מוטהונג: שמה תאמרו מאומד ומשמועה

(סנהד' ל"ז).

*אמד (כנו ענד זלי סורי) טויכען: בר

אמודאי (ר"ס כ"ג) טויכער; וליחות

במיא ולימוד (גיטין ס"ז), אונטערטויכען.

(אמה) אמה א) שם לאצבע האמצעית

בתלמוד (נחכות י"ח). ב) ונק'

כן בדבריהם גם אבר הזכר (סנהד' כ"ט). ג)

והוא ג"כ שם לחלק ידוע מן המגרה (זאגע)

(כלים פכ"ח). אמה או אמת המים, חריץ או

צנור שמים עוברים בו, וואסערלייטונג:

אמת המים שהיא עוברת בתצר (עירובין

פ"ג). ראה גם שורש אמם.

(אמט) אמטין: בואו ולמדו תורה דאמטין

(סנו"ר ו"ז) בל' צרפת:

matin = מארגען, ופ' מה שלמדתם

בבוקר. ואולי צ"ל דא ימ מ' (רס"א איינעם).

(אמי) אמיינטון, amiantus, אמיאנט,

שטיינפלאט, מין אבן

ירקרקת שמפקיעים ממנה חוטים הנטוין

לבגד, העומד באש ואינו נשרף: אמיינטון

הזה שאינו מתגהץ אלא באור (ס"ס רנה,

נופת טטופנה). אמכירוס ראה אמיקסירוס.

(אמל) אומולוג: שוברים אומולוגים (ירוש'

נ"ק פ"ג) δμολογία, איבער-

איינקונפט, פערטראג.

אמלתרא או מלתרא, μέλαθρον, קווער-

באדקען: חמשה אמלתראות של

מילה (נדות פ"ג) ומפ' בגמ' דעירובין פסקי

דארזא.

אורדיא (ירוש' סנהד' פ"ו) orarium קאפף,

שנופפער.

אלריא: שהמלך עסוק באלריא שלו (פסיקתא

טעני עזרת), פ"י יום שמחה, מל"י:

ἀλαρία פריידענפעסט.

אלת) אליתה (רס"א אלטון), קיענשפאן:

וריות היה בין הגזרים

שהיו מציתין את האדיתה משם (תמיד פ"ז)

פ"י גזרי עצי גופר שהיו מבעירין בהם האש;

והצית את האש באליחות (פרס פ"ג). ומוזה:

הב רן אלותא (זילס ל"ג), פ"י גזרי עצים.

לאלתר (= על אתר), אויף דער שטעלדע,

זאגלייך: לאלתר דחיים (ר"ס י"ו).

אלתיות (מכסירין פ"ו), מין דג.

(אם) אם, ידע. באם, אים פארדע אלס.

אם לא, עס זיין דענן. ראה

גם שורש אמם.

אימא, שפינגראקען: בצמר שעל האימא

(כלים פכ"ח).

*אמאי, על מה, ווארדום.

(אמב) *אמבורא: כי היה חזי אמבורא

אבתריה (יואל פ"ז)

פ"י המון אנשים הולכים אחריו, והוא מל"ר:

ambio = אומגעבען.

אמבטי (נקוואות פ"ו) εμβατή, וואננע.

אמבטי התחתונה שבשאור (ז"ר

ס"ח) ראה בטי.

אמבטום (ירוש' סנהד' פ"ח) αμβατός =

אונגעשטייגבאר, פ"י חמור פרא.

אמבול ראה ענבל.

*אמבוניא דסדום (וי"ר ה' לפי גי' הערוך)

εμβω = ערהאבענער ארט,

אנהאע.

*אמברא, מאגאצין, שפייכער: קלנהו

לכולהו אמברי (גיטין כ"ו), וכן

בל' טורקי.

*אמברי: נשי דשכנציב אמרי דהיט ונפיל

[באזורי (לפי גי' הערוך)]

ואמברי יזופתא יזוף (נ"ק כ"ח), פ"י אזורי

ευρώς = מאדער, ופ"י אמברי umbra, שאט-

ה' השש

הראשון

ש צורת

(אלוף)

ותא, ש

א כד הור

ונתתי אל

א בימא

אניה.

בס, נרצל,

holoey

עין ופרי.

ה להיות

נחוספת

ייטא,

לשבת

ערבי,

ס כולל

בערנ-

ונות,

טרי,

לה זו

לה בה

אהנע

קי אני

ינותן

בלומר

ישעם

קולאן

פ"י

שנה

ש"ש

(אמם) אמ, ובר' אמות או אמהות : ארבע

אמהות (א) מוטטער. (ב) געבאָר-
מוטטער (חולין כ"ד). (ג) והוא ג"כ כנוי
לשרשי הירקות בהיפך העלים שבהם : אמהות
של בצלים (פסח פ"ג), פי' שרשי הבצלים ;
הא בעלין [שר בצלים] הא באמהות
(עירובין כ"ט) ; כאן בעלין [של צנון] כאן
באמהות (סס כ"ו). (ד) עיקר ושורש : יש
אם למקרא ; יש אם למסורת (סנהד' ד').
*אמתא, שפחה.

אמום, שוהלייסטען : מנעל שעל האמום
(כלים פכ"ו). אמום של גודלי
מצנפות (כלים פ"ו) דפוס של עושי מצנפות.
ואולי הוא מל"י : $\delta\mu\omega\mu\alpha$ = אבבילד.
אמת הבנין (סנהד' ל"ב) בויעללע.
*איממא, טאג : איממא הוא הכא (ירוש'
זרכות פ"ד).

אומה (א) נאציאָן : אומות העולם, כנוי
לשאר האומות חוץ מישראל. (ב)
ואצל הפוסקים הוא ג"כ שם לערונות הריאה
הגדולות, בהפך האונות שהן הערונות הקטנות.
(אמן) אומן, האנדווערקער ; קינסטלער ;
כירורג (מוהל). אומן יד
(זלטון העם) האנדערטיג. אומנות, האַנד-
ווערק, קונסט : אומנות נקיה וקלה (זרכות
פ"ג). בן אומנות, געווערענאָססע : אין
לך אוהב בן אומנותו (זרכות ל"ג). אָמֶן, איבען ;
מפני שמאמן את ידו (סנהד' ק"ד).
אָמֶן : האגוזים שאמנן (עוקלים פ"ג) ע"פ
פי' המשביר מל"י : $\sigma\mu\omega\varsigma$, שטרייף,
ופי' שחברן זל"ז (ע"י קליפמן) באורך כדמות
חבל. אומן, $\sigma\mu\omega\varsigma$ = שטרייף, שטריך,
שורה : ונותן פאה מכל אומן ואומן (פסח
פ"ד) ; פועלים אוכלין ענבים בראש אומניות
שרהם (ז"ו פ"ט) ות"י פאת שדך אומן.
אמונה, גלויבען, רעליגיאָן ; קרעדיט, באַרג-
מכר באמונה. אמונה טפלה או אמונת
הבל, אַבערגלויבען. נאמן, גלויבענ-

פֿערדיענענד : האומר וכו' נאמן. ובלש
העם הוא כנוי לאיש פקיד או ממונ
שסומכין על אמונתו בעסקי ממון (קאָססיער
או בעסקי הדת. נאמנות, גלויבען : וד
תורת נאמנות לבעל השטר. אמנה, גלויבען
בעל-אמנה (תענית ח'), איש אמנה העומד
בדבריו. מחוסר-אמנה, וואַרטברייג ; אונ
גלייביג : נח מחוסר אמנה היה (ז"ר ל"ג)
אמנה היה דברינו (כתובות י"ט) אולי הוא
מל"י : $\delta\mu\omega\nu\alpha$ = איבעראיינשטימונג
ומזה : שטר אמנה. אָמֶת, בסמיכות אָמֶת
וואַהרהייט. באמת, אין דער טהאַט, ווירקליך,
וואַהרהאַט. חכמת האמת, כן יקראו המקובלים
לחכמת הקבלה. באמת אמרו (סנהד' י"ח) מל"י
 $\alpha\mu\omega\varsigma$ = דענאָך. אמת, וואהר, אָכט,
ווירקליך. אָמֶת בעוואַהרען. מאמתים (זנוורס
כזוכים), ראציאָנאליסטען. אמוניא ראה
המוניא. אמום שרוף, ראה אמיקסירוס.
(אמף) אמפליא או אנפליא (ז"ו ק"ב)
 $impilia$, פֿילצשוה.
אמפומי, $\sigma\mu\phi\alpha\nu\eta\varsigma$, ליכט, העלל : וחלונות
אמפומיות (פרקי דר"א נ"ג).
אמפור, $\sigma\mu\mu\pi\omega\rho\omega\varsigma$, האנדעלסמאַן : ת'
לשושים ולאומים אמפורין ורישי
אומין, וכן הוא בב"ר. אמצע בשרש מצע.
(אמק) אמיקסירוס : ונעשה נבוכדנצר
אמיקסירוס (סנהד' פ'
זכא, אלעס צתנור, לפי גי' הערוך) $\sigma\mu\phi\alpha\nu\eta\varsigma$,
האַלבפֿערדאָרשט. ובנוסחתנו : אמום שרוף.
(אמר) אמר (א) יש ענינו שבועה כמו ימר
בלי ערבי וימא בלי ארמי.
ומזה : חי ה' יאמרו ת"י בשמא דיי יימן.
ומזה : אשר יומרך למזמה. וזה ג"כ פי' :
את ה' האמרת וה' האמריך (לחם יער). (ב)
ויש ענינו ג"כ לי שורה כמו מר בלי ארמי,
ומזה : יתאמרו כל פועלי און, פי' ישתררו.
ותר' נוגש (חיוז ג' י"ז) אמוראה. ומזה
אמרכל כדמפרש בירוש' (סנהד' פ"י) מר על
הכל, ותר' נשיא נשיא חלוי — אמרכלא
(וממנו : מארשאַלל). ובבית שני היו שבעה

נתן אמתלא לדבריו, זיך אויסרעדען, א.
גרונד אנגעבען.

אמתנשא, αὐθεντίας, העררשער, הויפט.
וּבְדִרְזוֹ ל' ענינו ראשי משפחות:
שבעים איש כנגד אמתנשין של ישראל
(למדנו זהלכותך), פאטריארכען.

(אן) אונין של פשתן, פלאכספאזערן,
שטענגעל: אין נותנין אונין של

פשתן לחוך התנור (ר"ל אחר עלייתן מן
הנשר) אלא כדי שיהבירו (שנת י"ז).

ודוגמתו: לציבין ולעונין (וי"ר י"ז) פ"י להוטים.
*אונא (= אודנא, א) אָהר: מפיקנא לך
ר"י מאונך (יזמות ס'). (ב) לונגענ-

לאפפן: ה' אונא אית לה לריאה (חולין מ"ז).
אונא או אונא (δύος = קויף) פֿערטראג:
כותבין עליו אונא (קידושין ו'); משל
למלך שקנה לו שני עבדים שניהם באוני אהת
וכו' (ז"ר ז').

*אין, הן, יא: הן ולא. איני, אין הוא?
איז עס זא? איני והאמר ר' פלוני.

*אנא, איך. אונאה בשרש ינה.

(אנב) אנבון: מה תמיה זו אינה עושה
פחות מג' אנבוןין (נמד' רב)

(ג'), פ"י ענפים. ובעל המשביר מתקן אלבינין
וכן איתא בשה"ש רבה (אנרתי אלעל נחמר),
ראה אלבינה.

*אנבא (מזר ל"ט), ביצי כנים, ניססע (אין
דען הארען). איניבא ראה יניבא.

אנבג (ז"ז כ"ט) ambiga, קריינעס פראג-
מידענפארמיגעס געפאָס. ראה נבגא.

אנבטא: הברד היה עשוי אנבטאות
אנבטאות (שמו"ר י"ז) צ"ל אנבטאות

εντελχιος = מיט מויערן, ופ"י חומות חומות.
אנברקא: אנברקאות של כלים על כתפיהם
(ז"ק ק"ד) פ"י חבילות, בינדעל.

(אנג) *אנגד: כמה מרחיקנא מדוכתא
פלן א"ל אנגד (גיטין כ"ח)

צ"ל אנדג, והוא בל' פרסי: מ ע ט. אנגטריס
(ירוש' מדינות פ"ו) ראה אנגטנין. אנגליין

ראה אנלגין.

אמרכלים אשר על פיהם נפתחו ונסגרו שבעה
שערי הבית. אמר בדבר (זכגון חן חנון

ע"ד ל' סערי) האמין בדבר: אמר בקדמות.
תאמר, דוא קאנטעסט מיינען, פֿיעלליכט:

תאמר שהבירה בלא מנהיג (ז"ר ל"ט);
שהיה אברהם מתפחד ואומר תאמר שיש

בידי עון (סס). *אימר, איך זאגען; פֿיעלליכט.
זאת אומרת (זתלמוד), דארום איזט צו

שלעסען. מאמר, רעדע, זאטן; אויסזאגע,
פראדיקאט: עשרה מאמרות, דיע צעהן

פראדיקאמענטע, דיע אַריסטאטעלישען
צעהן בעגריפֿסקאטעגאָריען.

אמורא' שם הונח בעצם וראשונה למחורגמן
העומד מצד דחכם הדורש, ומפּרש

דבריו אל העם בלשונם וע"פ דרך הבנתם.
(ומזה: הוא תני לה והוא אמר לה (שנת

כ"ח), פ"י הוא שנה אותה כתנא וכיאר אותה
כאמורא). והושאל לבערי התלמוד שהיו

אחרי התנאים (נכנס עד רכנס ורז אס')
שפירשו דברי התנאים.

אימרא או אומרה, זויס פֿערבראָמונג:
חלוק שנראה בו נגע מציל את

האומרות שבו (ננעים פ"ח), ותר' על פי
מדותיו — על אימרא דלבושה. אמירה, מין

מלבוש: האמירה הזו שהלבישו אותך
(פסיקתא כ"ו). ומזה דרשו: בצע אמרתו בזע

פורפרא דיליה (איכס רבס).
אימורין, שם לחלק מן הקרבן הקרב ע"ג

המזבח: קרעו והוציא את אימוריו
(פסחים ס"ד) והוא מל"י: μέρη, טהייל.

אימור: בני אימורים (איכס רבס, הציא
זכליותי) ὁμῶς, גייסעל, אונטער-

פֿאַנג, פ"י בני התערובות שניתנו לערבון.
אימורין, μέρη, צאהם: אריה אימורין

(ב"ר ע"ז). ואולי מזה: *אימרא,
שאף, לאמס.

(אמת) אמת בשרש אמן. אמיתא (שנת
קכ"ח) mintha, מינצע, מין

צמח בשמי.

אמתלא (גיטין פ"ח) (= משל), אויסרעדען:

ומן. ובלש
או ממונ

(קאססיער
לויבען: ודי

ה, גלויבען
זונה העומ

ייכיג; אונ
(ז"ר ל"ז)

אולי הוא
זיממונג

ות אמתת
ווירקליך

המקובלים
(ח"ה) מל"י

ה, אבט,
ים (נמורה

ניא ראה
דרום.

"מ ק"ח)
זוה.

והלונות
(ז"ה).

: ת'-
ין ורישי

ז מצע.
זכדנצר

(ס"ה)
חלונות,

שרוף.
מו ימר

ארמי.
יימן.

פ"י:
(ב.)

ארמי,
תררו.

ומזה
על

כלא
בעה

אנגרושנא (צ"ר ס"ד) מין מס, והוא קרוב
ללשון: אנגריא, angaria,
פֿאַהנדיענסט: שנעשית אנגריא (צ"מ ע"ח).
אנגרין, αἶμα-ῥον, מין מדק נעשה מציד
דגים ויין עם שלק סילקא, והוא
נאכל וגם מועיל נגד סם המות: אנגרין
מיא דסילקא (צרכות ל"ס).
(אנד) אנדכתרי (גיטין כ') ע"פ פ' רש"י:
שטיקקערייא.
אנדיסקי (צ"צ כ"ה) שטייעראייגנעהמער.
אנדיפא (סנת פ') = εν-δίωπος = מיט צווייא
לאכערן, כמו דיופי δίωπος, ראה
פ' בשם דיופי.
אנדיפי, αντωπός, פֿאַר דען אויגען: כדי לסוד
אנדיפי (סנת ע"ח) פ' מצה.
אנדיקא, ἔνδεκα, א. בעדאָרדע אויס עלף
מאַנגערן בעשטעהענד: דוכסין
ואנדיקין (ס"ס רבה, חננתי חעלס צתור).
אנדיקוס ראה אנדיקוס.
אנדרוגיגוס (צכוריס פ"ד) ανδρογυγης,
מאַננווייב, צווישטער.
אנדרטא: רחוי אנדרטא וסגיד ליה (סנת
ע"צ) צ"ל אנדריאנטא ανδρι-
άντος, שטאַטוע. ובדברים רבה א' הנוסחא
אנדורלימוסיא (צנדנר רבה י"ח) ανδρο-
λοιμός, מענשענווייבע.
אנדרונא ראה אדרון.
אנדרפתא (חולין ס"ג) שם עוף. אנדיתיקוס
ראה אנטידיקוס.
(אנה) אָנָה, בעפֿאַרטהיילען.
*אינהו (כנוי הגוף) הם, זיע.
(אנה) אנה (ירוש' סניעית פ"ז) מין צמח
שצובעין בו.
אנהותא (כס ז') שם כלי ידוע.
(אנט) אנטובין (ירוש' כלאים פ"ה) מין צמח,
ענדיווייע.
*אנטיגרפא: הב לי אנטיגרפא (צ"ר ס"ז)
αντιγραφή = אבשריפֿט,
שריפֿטליכע אַנטוואָרט, פ' תשובה בכתב.
אנטידיקוס: אח"כ עומד ונעשה אנטידיקוס
כנגדו (צ"ר פ"ג) αντιδικος
געגנער פֿאַר געריכט.
אנטיכרי (סנת ע"ח) כלי עשוי להחם בו
מים בעין טהעעמאַשינען שלנה,
ונק' ע"ש עיר אנטוכיא.
אנטיכריסטים: שמור לי ואשמור לך וכו'
הדא אנטיכריסטים רבית היא
(ירושלמי צ"מ פ"ו) αντιχριστος, געגענגע-
ברוך, פ' כשהשומר משתמש בפקדון בשכר
שמירתו.
אנטל (צ"צ כ"ח) או *אנטילא (וי"ר ל"ד)
αντλιο, שאַפֿעאיימער, ראה נטלא.
אנטלר: וימנה ליה אנטלר (ירוש' סנסד'
פ"ג) פ' ממלא מקומו, והוא מל"י
εντολή = אויפֿטראָג.
אנטיניא (ירוש' י"ק פ"ג) מין בנר ארוך
הנק' בלי רומי antoninia.
אנטוס: מהו הצדא אר"א אנטוס εντως
ווירקליך, אין וואַהרהייט.
אנטיפֿטא או אנטיפֿתא (ירוש' צרכות פ"ג)
ανθυπατος = פראָקאָנזול,
שטאַטטהאַלטער.
אנטיקיסר, αντιαισαρ, שטעללעכער-
טרעטער דעם קייזערס: הוא
ואנטיקיסר שלו (צ"ר כ"ג).
אנטרון, antrum, האַהלע: משקע באנטרון
(ירוש' סנת פ"ז).
(אני) אני והו הושיעה נא (סוכה ע"ח),
הוא מבטא „אנא יהוה הושיעה
נא“ בשם המפורש, ר"ל בקריאת השם ככתבו:
anaj wahu, שנשמע במהירות המבטא
תחת ana J'wahu. והוספת אות ו' בסוף
נמצא ג"כ בהרכבות שמות ע"פ כמו יאשיהו,
ישעיהו (דור דור ודורסיו, צטנוי וסוספס ונעט).
אוניא: תן לי האוניא שרי (פסיקתא ד')
venia, וויללפֿאַהרונג, געפֿאַלליג-
קייט, פ' שכי מה שנתנה רחל רשות
ללאה להיכנס תחתיה.
(אנד) אנד, אַנְדֶּה, אַיִקס, מין אבן

טובה
(אנד)

אנטי

מין

אנטי

(אנטי)

אנטי

אנטי

אנטי

אנטי

אנטי

(צ"ר)

ירוש'

(אנטי)

פֿאַלל

שהמי

כריסם

באונט

ראונט

אנטי

(אנטי)

דאס

אנטי

התחיל

(לך).

אנטי

טובה : אנך וס"ח וכו' (ע"ז ח').

(אנל) אנלגין של ספר (כלים פי"ו) - *αναλο-γισ* לעזעפולט.

(אנל) אנומלין (סנה קל"ט), *οίνος-μελι*, וויינמעטה, מין משקה עשוי

מיין ודבש ופלפלין כדמפרש שם בגמ'.
(סנה"ס דנה, כד וכתס) - *οίνος*

אנמירינגן *αμύγδαλος* מירטהענוויין.

(אנן) אונן שם לאבד ביום הראשון מימי אברו.

אנין הרעת (פסחים ק"ג), אסטנים; ובמקום אחר : אנינא דעתיה (יונא ל').

*אנן (וכיכוס' : נן) אנהנו. ובא מורכב בסוף הפעלים ע"ה הכנויים : חזינן, אמרינן.

אנונה, *annona*, מונדפאָרדאטא : שהיה המלך מעלה לו אנונה (ז"ר נ"ז).

אנוניתא (ז"ר כ"ט), פי' הנאה ותועלת ומעשים טובים, ראה הנאה.

אננקי, *αναγκα* = ענגע, נאָטא : ב"ו מותח אהל אננקי על ידי שעות הוא רפה

(ז"ר י"ג); עני יתי בהדא שעתא אננקי (תר' ירוס' זרע' ל"ט כ"ה), פי' בעת צרה.

(אנל) אנל, צווינגען; נאָטאצייכטיגען. אנוס, געצוואונגען, דורך צו-

פאלל פֿערהינדערט. אנוסים, כנוי ליהודים שהמירו דתם באנוס בגזרות השמר, שיינ-
כריסטען. אונס, צופאלל : השואל הייב

באונסין. באונס, דורך צוואַנג, געצוואונגען. לאונסו, אנוויללן קירליך : ראה קרי לאונסו.

אנסגרון ראה אנסגרון. אנסיומי ראה אנסיומי.

(אנף) אונפלי : ונתתו באונפלי שלך (סנועות נ"ה) *εμπλοή*.

דאָס געלעזטע געלד. אנפילוגוס, *αμφιλογος*, שטרייטענד,

צווייפֿעלנד : אותה שעה התחיר אנפילוגוס בחכמתו (קהלת דנה, ח')

(לך). אנפליא ראה אמבליא. אנפק (ז"ר כ"ח), שם מדה של רביעית הלוג

(זילס ונחלס).

אנפקינגן שמן זית שלא הביא שלישי (פסחי נ"ג), *συνάκιον*, אָר פֿאַן אונ-

רייפען אַליווען. אנפוריא, *εμπόρεια*, האַנדעל : כל כרי

אנפוריא (ז"ר כ"ח), פי' כלים חדשים כמו שנקנים מן החנות.

אנפרא, *αναφορά*, צאָלל; אני נוטל אנפריות מהן בכל שנה ושנה (ילמדנו סלח)

פי' מסים; בארנונות ובגלגולות ובאנפריות (ירוש' כתובות פ"י).

אנפרא, בעריכט : עשה ב' אנפראות (צנר' דנה"ס) מל"י *αναφέρω* = בע-

ריכטען. (אנין) אניצי פשתן (ז"ר כ"ח) פלאכס-פאָוערן, וקרוב לל' נוצה, וכן

מפרש בגמרא דסוכה דר"ק ונפיץ; שיערה דומה לאניצי פשתן (כדרים ס"ו).

(אנק) *אונקא (= עונקא) בשר העורף : אונקא דאית ביה תלתא

מיני בשרא (סנה ק"ו). אונקא (א) (= נאקה) קאמעל : במאה

אונקיות (ז"ר ע"ט) ראה נאקה. (ב) *uncus*, האַקען : אם יש בו אונקיות (כלים

פי"ג).

אנקטמין (סנה ס"ו, וגי' אחרת : לוקטמין) מפרש בגמ' חמרא דאכפא (חמור

של יד, מלשון ואכפי [= וכפי] עליך דא יכבד), וכן מפרש בירושלמי : אונוסקטמין

(פי' אונוס *ὄνος* = עזעל) שר קיטמין או גידמין) חמרא דידא (חמור של יד). מכל

זה נראה שהוא מין קב של קיטע. אונקיא אחת (ז"ר כ"ט), *ουγκία*, אונצע.

אונקלי (א) *αγκύλος*, האַקען : אונקליות של ברזל היו קבועים בכיתלים

(פסחים ס"ד). (ב) מעלין אונקלי בשבת (ע"ז כ"ח) ומפ' שם אצטומכא דלבא, פי' על פי

האצטומכא יש סחוס כתבנית פי חרב וכופף עצמו כלפי האצטומכא ומעלין אותו ע"י

רפואה. (ג) אונקלי או בית אונקלי, *αγκύλη* = עללבאָגען, אַימעל, מין מלבוש שלבשו

על הזרוע: מקטורן ואונקלי (סנת ק"כ).
***אנקלווסים** = *εγκλεισσις* = צורף, אויף-
 טראג: עד ימלא אנקלווסים
 ידיה (ירוס' ז"מ פ"ח), פ"י פקודתו. ראה
 ג"כ אנקלוס'א.
אנקליטון, בערופונג, אפפעללאציאן; חלה
 או נתן אנקליטון, א. בערופונג,
 אפפעללאציאן (צור האהערן אינסטאנץ) ער-
 גרייפען: מלך ב"ו חולין לו אנקליטון מדוכס
 לאפרכוס וכו' (ז"ר ו"ט), והוא מל"י
ανάκλητος = צוריקבערופען. ומענין זה הוא
 ג"כ אנקלימא: אין אדם יכול לומר לפניו
 אנקלימא (דז' רכס ט') = *ανάκλημα* = ווידער-
 רופען. ואולי הוא משורש מלה שאחרי זו?
אנקלימון, *ἐγκλημα*, בעשולדיגונג, אנקלא-
 גע: והוא נחפש באנקלימון (דז' רכס ז').
אנקלמוס (ז"ר ז"ס פ"ח) פ"י הערוך סופר העיר,
 שטאדטשרייבער.
אנקלוסיא, *ἐγκλεισις* = בעשולדיגונג,
 שולד: אנקלוסיא בזמן שהלוח
 מודה (תוספתא ז"ר פ"ח). ואולי מזה ג"כ
 אנקלווסים? ראה זה.
אונקוס של מים (ילמדנו תרומה), *ὄγκος*,
 אומפאנג, מאססע. אנקוס ראה
 אקנוס.
***אנקקתא** (מדרש תה' ק"ד) מין חיה אוהבת
 את הכלב, והאריה ירא ממנה.
***אינש**, מענש. אנוש, מענשליך.
(אנת) *אנתא דמשחא (מנח' ע"ח), עיסה
 בלולה בשמן.
אנתיקי (ז"ר ע"ז) *ἐνθάδε*, לאדונג (א"י-
 נעם שיפפעס) כדמפ' בגמ': עיסקא
 דבגוה, הסחורה שבתוך האניה.
אנתרופי (ז"ר י"ח) *ἄνθρωπος*, מאנן.
(אם) אום, *ὅς*, מונד: אם היה נוגע באום
 (טירוף פ"ט), פ"י בפי המכה.
***אויסי**, *ὄψις*, אהר: ואאויסי דגוריתא (סנת
 ס"ז); מינס ניים [כוורא] ועיילי
 ליה באוסייה (חולין ס"ז). וי"מ נחירים.

(אסא) *אסא, היילען. אסותא, רפואה. אסיא
 רופא. *אסא, מירטהע.
(אסג) אסיגנטרין, *signatorius*, פער
 זיעגלער, נושא חותם
 המלך: וכי אסיגנטרין משתחוה להדיוט
 (ילקוט חסתר חסר"ד).
(אסד) אסדה, *essedā*, לייכטער צוויי-
 ראדעריגער וואגען: בקין
 או באסדה (זרכות כ"ח); בספינה או באסדה
 (זכ"ס פ"ג). ובירושלמי מפרש: הוא אסדה
 הוא אסכדיא. ראה אסכדיא, וראה גם שדה
***איסדי**, קאפפליקססען: פטר חמור דקא
 אאידן (זרכות כ"ו), וכן תר
 מראשותיו אסדוהי. ראה בי סדיא.
(אסט) *האיסטו שרי לכוין (ירוס' סניעס
 פ"ד) *juste*, מיט רעכט
 ר"ל הבאמת ובצדק הוא מותר לכם? אסטו
 (ירוס' ז"ר ז"ס פ"ז) ראה אצטבא.
אסטגיות, *στέγη*, דאך, דעקקע: אם יש
 לה אסטגיות (כלים פ"ח), פ"י
 שעשוי למעלה כמין כפה. אסטרכין (ירוס'
 ז"ק פ"י) ראה אסטכיון.
אסטווא דההוא גברא (ירושלמי נעשר ס
 פ"ד) *εσθής*, קלייד. אסטונויה
 (סנת ו') ראה אצטבא.
אסטטיבה, *stativa*, שטאנדקווארטיע
 דער ארמעע: ב"ו בשעה שנות
 אסטטיבה (ז"ר י'), פ"י שנותן זמן מנוחה
 לחיל. אסטטיה, *statio*, שטאנד, אופענט-
 האלטספארט: לא עשה אסטטיה בכל א'
 (פסיק' ל'). אסטטיון, *statio, stationis*, דאך
 שטעהען: אומה שמשרמת אסטטיונו של
 עולם (ז"ר ס"ו), פ"י עמידת העולם וקיומו
 אסטכטון ראה סטכת.
אסטכיון (ז"ר י"ט), מין בגד. אסטולא
 ראה אסקוטלא ב).
אסטולי, *στέλλω*, דענקוילע: ועשה אסטול
 וכתב עליו וכו' (ילמדנו ואתחנן).
***אסטמא (א)** *στόμα*, שניידע, שארפע
στομώ, דאס שטאהלען

הדלתות היו סובבות כגלילים על צירים שהיו באמצעיתם, והוא מלשון יוני *στροφα*, אומדרעהען. ובמס' מדות (פ"ד) הנוסחא : וכמין אצטרמיטא היו ונקפלות לאחוריהן. (אסי) אוסיון, *ουσία*, אייגענטהום, פער-מאָגען : דמתקרי מרי אוסיון (וי"ר כ"ג).

איסיאם, איסטאער (מזכר נספרי העמים ויוסיפון לרומיים), שם כח נזירים בישראל בסוף זמן בית שני. ולדעת בעל מאור עינים הם הביתוסים שבתלמוד. (אסך) אסכדיא, *σχεδια*, פלאַסע : הוא אסדא הוא אסכדיא הוא

רפסודות (ירוש' זרכות פ"ד). אסכלא או אסכלא, *scala*, לייטער, טרעפפּע : המוכר את הספינה מכר את האסכלא (ז"צ ע"ג). בראטראסט : השפור והאסכלא (פסחים ע"ד). ולדעת הח' זאכס הוא מל"י *εσχαρα*, העערד.

אסכולי, *σχολή*, שולע : בן מלכים שעמד מחליו אמר פדגוגו ילך לאסכולי (פסיקתא זכא). אסכליא, *σχολιόν*, ערקלא-רוג : אמן הזה יש בו ג' אסכוליות (דנר' זכא ז'). אסכולסטיקא, *σχολαστικὸς*, דען וויסענשאַפֿטען אַבריענענד : ייעול ריב"ח שהוא אסכולסטיקא דאורייתא (ז"ר ס"ד).

אסכרה (זרכות ח'), שם חולי בתינוקות, ביינע. ולדעת החכם זאכס הוא מל"י *εσχαρα*, שאַרה, מין מכה. ולדעת אהיים הוא *ασκαρίς* = אייגענעוויידענוואורם, מין חולי תולעים.

(אסל) אסל, *ἄσλλα*, טראגהאַלץ, מוט של נושאי משאות : הקדר שהוא עובר והאסל על כתפו (חסלות פ"ו); במוט ח"י באסלא.

אסלא, *sella*, שטוהל, זעססעל : אסלא טמאה מדרם (כלים פכ"ג).

אסלטיין, *saltus*, וואַלדונג, פֿיעהטריפֿט : מטיילין באסלטיין (ירוש' זרכו"פ"ה).

(אסט) אסמיטא ראה סימטא (זייטענוועג).

שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרולא (זרכות ס"ג), דיע געשטאַהלטע שניידע. (ב) מין תכשיט של ראש : יוצאה אשה בכבול ובאסטמא (זכא ז'). אסטנדרא ראה אסטנדרא. איסטנים (זרכות י"ו), *ασθενής*, שוואַך, מי שדעתו קצרה ולא יוכל לקבר

דבר קשה ולא דבר מאוס. איסטים, *isatis*, וואיד, א. פֿלאַנצע, דערען בלאַטטער א. בלויע פֿארבע געבען : איסטים וקוצה (סניעית פ"ז). (ב) *ἑστία*, וואָהניטץ : איסטים שלו על סערה (שמות זכא ט"ו).

אסטסית או אסטסיניות, צאָנקישעס [ווייב], מל"י *στάσις* = צווייט : אסטסית היא זו (מכות כ'); קנאניות גרגרניות וכו' אף אסטסיניות (ז"ר ע"ה).

*איסטופיטא : מילא דאיסטופיטא (רות זכא, זאָסר תמונת), מל"י *stupidus*, אין ערשטוינען זעטצען, ופי' דבר נפלא. אסטפנינא (ירוש' דנאי פ"ג) *σταφυλινός*, פאסטינאקע, מין לפת. אסטקטון ראה אסטכטון. אסטריגא ראה אסטריגא. אסטרידא ראה אסתירדא. אסטריגא ראה סרטיא.

אסטריטא, *στρατεία*, קריעגסהער : אסטריטא של מלך (קדושין ע"ו). אסטריגא או אסטריגוס, *στρατηγός*, פֿעלדהער, בעפֿעהלסחאַבער : משל למלך שהיו לו שני אסטריגין (ז"ר ג'). וכן אסטריוט, אסטרילטוס, *στρατηλάτης*, שמות שרי צבא ופקדי חיל.

אסטרוולוגוס (ז"ר פ"ז), *astrologus*, שטערנקונדיגער, שטערנ-

דייטער. אסטרוולוגיא (סס ס"ג) *astrologia*, שטערנקונדע, שטערנדייטערייא.

אסטרוניגילון, *αστρογύλος*, רונד : שלא היו [סנהדרין] יושבים אלא

אסטרוניגילון (פסיקתא י').

אסטרופומטא היו הדלתות נכפלות לאחוריהן (ז"ר ס"ו), פי'

אסימון קונה את המטבע (ז"נ מ"ד), פי' מטבע שאין עליה צורה, והוא מל"י *ασημος*, אהנע צייכען.

(אסן) *אסנא (ז"נ כ"ח) או אסינתא (טזת ק"ט) א סענעסשטוידע, ותר' סנה אסנא. ב) *אסינחא, שם כלי שנותנין בו השעורים לעשות שבר : מבי דמו שערי באסינתא (כמונות ח'). אסיסנא דאה סיסנא.

(אספ) אסיפה, פערזאממונג. אסיפה כללית, גענעראלפער-זאממלונג. אכופי (קידושין ס"ט), פֿינדעל-קינה, ילד הנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו. אספדיכא (גיטין ס"ח) *spathicum*, בליי-ווייכ, ובל' ערבי אספידא.

אספטי או אספתי, *σπαθη*, שווערט; שווערטפֿארמיגעס האַלץ וואָמיט (שטאַטט דער הייטיגען וועבערלאדע) דאס געוועבע פֿעסטגעשלאָגען וואָרדע (לחם טרם טזט) : העוועה מקום לקנה ולאספתי (לסלות פי"ג); באספטי שהכו את ישראל בו לקו (לקוט נסלח); עשו לי אספתי (תנחומא פי' ח"י). ומוה : למדינה שמגדלת אספתרין (ס"ס רזס, לחזו לנו), פי' אנשי חיל חגורי חרב. אספטיה, *spatium*, צייטוים : ת' יונה לאספטיה שלהם (ז"ר מ"ד), פי' לחשבון השנים שלהם. ראה אפטיא.

אספליא : ג' אספלות (דנר' רזס ז') צ"ל אסבליות, ראה אסבליא.

אספלידא (ז"נ ז') *σπλην*, האַהלע. וכן תר' מערה (תסל' כ"ז ח').

אספלטין ראה אספרטין.

אספלנית (כלים פכ"ח וסזת י"ח) *σπλην*, פֿערבאָנד, פֿעלֿאָסטער.

אספנדמון (ילעדנו ותנחומא פי' תרומה) *σφέν-δαμνον*, אהאָדנבוים. אספניא ראה אפסניא.

אספסתא, *pastio*, פֿיטטערונג, פֿיטטער : האי מאן דקטל אספסתא (טזת

ע"ג) פי' חציר, וכן ת"י מספוא.

אספסתרין, *ασπιστρίν*, שילדטראַגער שמגדלת אספסתרין רמל

(ס"ס רזס, לחזו לנו) ראה אספטי.

*אספקא דכספא (גיטין י"ד) *ασφα*, פֿאַקאָל בעכער.

אספקלמור, *speculator*, לייבוואַכטער; אחד הרגו אספקלמור (טזת

ק"ח), שאַרפֿריכטער.

אספקלריא, *specularia*, [פֿענסטער-גלאַז, שפיענעל : אספקלריא

טהורה (כלים פ"ל), שפיענעל, ותר' זכוכית

אספקלריא. ובדרך ההשאלה : כל הנביאים

נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה ומשה

רבינו נסתכל באספקלריא המאירה (יבמות

נ"ט). אספקיסין : טמוכן היה האספקיסין

שבכולם (ספרי רזס, וסקרוב חליו) *spe-*

ciosus, אנועהענליך.

אספר א) : וצים מיד כתים מאי צים לויבי

אספר (סנהד' ל"ו), פי' לגיון של

רומי, כי הערביים קראו לרומי אל-אספר. ב)

שם מטבע כסף בסוריא וערב במשקל דרכמא :

ד' אספרי כסף (נעשר סני פ"ז).

אספרגל, שם פרי עץ, קוויטטען, וכן הוא

בל' ערבי : פרישין אר"י אספרגלין

(ירוש' כלאים פ"ח).

אספרגוס, *asparagus*, שפֿאַרגעל, מין

ירק : הנודר מן הכרוב אסור

באספרגוס (נדרים כ"ג).

אספרווה ידיה בשלישי אתי (כמונות ג')

פי' המִשְׁפָּאות עם הפקיד שלו

מקדימין לפניו יום אחד (סערוך).

אספרטין, *σπάρτον*, זייל, טוויא : טוה

וכו' אלו לציבים ולעונות ואלו

ראספרטין (וי"ר י"ז). אספריכא ראה אספדיכא.

אספרמק, *σφραμακον*, געווייך : אספרמק

ומגדי (נכוחות מ"ג).

אספרון (ז"ר ז') *σφύραινα*, האַממערפֿיש.

אספירוס, *σφαίρος*, קוגעל : שהיה דוד

הופך אבפירוס (צנז' רזס ד')

שהיא מהלכת על ארבע (מדרש תהלים ק"ג).
אסקופתא בעי משוגא בגו נהרא (ירוש'
 סקלים פ"ד), שם כולל לראש
 ורגלים וריאה ובני מעים של בהמה, ובל'
 ערבי סקוט"ה.
אסקרין (חולין ס"ח), מין ארבה. אסקורטיא
 ראה סקורטיא.

אסקריטון, צוקקעריטאד : הדובשנין
 והאיסקריטין (חלה פ"ח).
 והוא מל"י *σάκχαρ*, צוקקעה, ותר' צפחת
 אסקריטון.
אסקרטור, *secretarius*, געהיימשרייבער :
 ב' אסקרטורי דשלמה (ירוש'
 כתובות פ"ג).

אסקריא, *ιστοκερπία*, זעגעלשטאנגע : מאי
 תורן אסקריא (ז"ג ע"ג).
אסר (אסר) אסר, פערביעטען, אלס אונער-
 לויבט ערקלארען. אסור,
 פערבאטען, אונערלויבט : אסור באכילה ;
 מאכלות אסורות ; אסור לאדם שיטעום כלום
 קודם שיתפלל (סנה"ט). איסור, דאס
 פערביעטען ; דאס פערבאט ; דאס פערבאטענע ;
 חתיכה דאיסורא ; איסור והיתר. באיסור,
 אונערלויבטער ווייזע.

איסר, *as*, א. ראמישע קופפערמינצע, ובתל'
 הוא א' מכ"ד בדינר כסף : הילך איסר
 זה (נעשרות פ"ג).

***איסרא**, שר : איסרא דעניותא (פסחים ק"ח)
 שר הממונה על העניות. אסריא
 ראה סריא.

אסרטיין, *sors*, סארטע : שאמנה באסרטיין
 של נואפים (ז"ר פ"ז).

(אסת) אסיתא, מארזער : אסיתא ובוכנא
 (חולין ק"ה), והוא מל"י *σῆς*, שטאסען.
אסתגר בקמייתא (ז"ק נ"י), מל"י *στυγερός*
 טרויריג, ופי' נעצב.

אסתדירא : קטרא דקטרי באסתדירא (סנה'
 ק"ח) פי' הערוך תורן הספינה.
***אסתוורא** עד איעא נחית (יזמות ק"ג)
 ע"פ פי' הערוך וואדענביין ; אס

פי' שהיה מהפך את עצמו ככדור.
***אספריסא**, *sparus*, שפעער, לאנצע :
 כמטרא לחץ כבורמא (ראה
 פורמא) לאספריסא (איכה רבה, דוז אורז).
אספרקמי ראה אספרמקי. אספתי ראה
 אספטי.

(אסק) אסקוטא, *scutum*, שילד (דער
 ראמישען אינפאנטעריע) :
 מגן זה תרים אסקוטא פיסא (ילקוט תה"פ"ד).
אסקבטיר : אסקבטירין דשלמה (ירוש'
 כלאים פ"ט), צ"ל אסקבטירין
 ופי' סופרים, מל"ר *scribatus*, סעקעטאר-
 דיענסט. ראה אסקרטור.

אסקוטלא (א), *scutella*, א. קליינע שיססעל ;
 אסקוטלא של זכוכית (כלים פ"ג).
אסקוטא, *σκαυτά*, שטאק, קנישטעל : נמחיה שיתין
 אסקוטלי (ע"ז כ"ח), וכוונת התלמוד להכאה
 באצבע על המצה, וגם הוראת מלה זאת
 בל"י פינגערגליעד. אסקולסטיקא ראה
 אסכולסטיקא.

אסקול, שולגעהאריגער, געלעהרטער :
 אסקולין של פרעה (סנה"ט רנה,
 זולדך), ראה אסכול.

***אסקונדרו**, *σκαυδω*, שערבענשפיעל ;
 באסקונדרי איטללחו (קידושין
 כ"ב) ; אסקונדרי יהיב ליה ואסיק להון שמא
 זוזי (סנועות כ"ט), חרסי אדמה.

אסקופה (א) שוועללע : אסקופה משמשת
 ב' רשויות (סנה"ט) ; אסקופה
 הנדרסת ; אסקופה עליונה, אסקופה תחתונה.
(ב) scopus, ציעל : עשה אסקופה (ילקוט
 תהלים כ"ג).

אסקפא, *scapha*, באָאָט, קאָהן, נאכען :
 האסקפא והביצית (ירוש' ז"ג פ"ה).
אסקפי, או אסקפטא או אסקפסת, בעדעקק-
 טער וואָגען, קוטשע : אסקפי של
 בת שבע מהלכת לפני דוד (מדרש תהלים
 נ"י), מל"י *σκέπη*, דעקקע ; אוה"ע שמהלכין
 באסקפטיות שלהם (איכה רבה, גלתה יסודם) ;
 כאדם שהוא נתון בחוך האסקפסת (*σκέπαστα*)

חטה אשורי תר' אין תצלי אסתורין; על
ארבע פעמותיו ת"י על ארבע אסתוריה.
דעבדא כי אסתורא (מנחות ל"ג) פי' המוספי,
בל"י עין זקוף וחד כיתה, ובפרט אם בראשו
עין אחר. ובלי ספק כיון למלת *σταυρός*,
= אויף-ענט שטעהענדער פפאהל, קרייץ.
אסתלגניית של מלאכי חבלה יושבין
ושומרין לאדם מתי יעבור
על אחת מאלו (זרכות כ"ח), פי' רוח תאוה,
והוא מל"י *απειχάλιν* = אויסשווייפֿען.
אסתומכא, *στόμαχος*, מאגענמונד. ובעל,
התלמוד והמחברים קראו בשם
זה לכל הכרס: אסתומכא דכרסא (חולין נ'),
מאגען. ולפי הכרס קראו: אסתומכא דלבא
(ע"ז כ"ט) מאגענמונד.
*אסתנא, שם לרוח צפון: ובצפרא אתי
אסתנא ומגלי להו לשמיא (זרכות
כ"ט), ובמובן זה הוא מאמר: שמעתא בעי
צילותא כיומא דאסתנא (עירובין ס"ה), ותר'
מצפון זהב יאתה — מן צפונא אסתנא
ייתי. אמנם: עדים בצד-אסתן (= בצראסתן)
נראה להיות שם מדינה רחוקה. אולי *Euxa-*
στρατη בהודו? אסתנר ראה אסתגר.
אסתנדרא דמישן (קדושין ע"ג), בלשון
פילוי שטאטטהאלטער.
*אסתוננסא, *αστυ-ένους*, שטאדטפֿער-
שטאנדיגער: מפיק תלחא
אסתוננסין (ירוש' נעשר סני פ"ה) חכמי העיר.
איסתנים ראה איסטנים. אסתקטון ראה סטכת.
אסתפנינא ראה אסטפנינא.
אסתרא (ז"נ ק"ז) שם מטבע פרסית (ראה
המלון ח"ד נד 108) ובתלמוד הוא
במו סלע = ד' דיגרי כסף. ולפעמים קראו
אסתרא (או אסתרא פטיטא) לחצי דינר:
דעבדי אינשי דקרו לפלגיה דוזא אסתרא
(קדושין י"ח). וגם בל"י *σστατος* שם מטבע
של כסף וגם של זהב בשווי ארבעה דרכמונים
(דראכמען).
אסתרוקנית: מלח אסתרוקנית (ז"ז כ'),
מל"י *σστρακίνος* = אירדען,

ופי' מלח פשוט שאינו מלח סדומית. ולדעת
הח' שייך פי' מלח של עיר Istakar בפרס. (אפי'
(אף) אף (וכי'וס': *אוף) אויך. אף על
פי' או: אף על גב, אַבּוואָהל. אופיו
אף על פי כן, דעמאונגעאכטעט, דעננאך.
אפא, שם חיה: צבוע זה אפא (ז"ק י"ג),
ראה צבוע. ולפי המוספי הוא שם
נחש מל"י: *ἄφας*.

*אופא, האלצשטיק: שדי אופי ונתרן תמדי
(גיטין ס"ח); פתכא דאופי (ז"מ ל').
*אפי או אנפין, פנים. באפי נפשיה, בפני
עצמו.
אפובלסמן (ז"ר כ"ז), *opobalsamum*,
באלזאם.

(אפד) אפדייני ראה אפזייני. אפודרים (נדס
כ"ח) פירש"י שלחן של שיש.
(אפו) אפו, שערצען, שפיעלען: אפזים
בו קופזים בו (ז"ר ס"ח) מל"י
ἐψίχα, שערץ, שפיעל: אפזייני (סנת כ"ז)
שם תכשיט נשים שהיו נושאות על המצה.
ראה ביזינא.

(אפח) *אפחזא, אויסדעהנונג, נפח:
דנפיש אפחזייהו (פסחים
נ'), כן פירש"י.

(אפט) אפטא *spatium*, צייטרום: היו
מונין אפטא לפדיון (פסיקתא
בחודש סליטי), צייטערעכנונג.
אפטוניות: בן אפטוניות (קסלת רנ"ה, כל
סדנרים) פי' המשביר בעל תאוה,
מל"י *παθάλιν*, ליידענשאַטליך זיין.
אפטיקון ראה הפתק.

אפטיקום, שם פקיד: הגמון גוזר גזירה
אפטיקום מבטל (מכילתא זשלת).
ראה פטק.

*אפוטריכא (ז"ר ל"ד) פאטריאך, נשיא.
אפיטרופוס, *ἐπιτροπος*, פֿערוואַלטער, פֿאַר-
מונד: משל למלך שהיו לו
שני אפיטרופים (ז"ר פ"ו); יתום ששחטו
עליו אפיטרופים (פסחים פ"ח). העמיד
אפיטרופוס, א. פֿאַרמונד בעשטעללען.

אפזייני ראה אפזייני. אפודרים (נדס
כ"ח) פירש"י שלחן של שיש.
(אפו) אפו, שערצען, שפיעלען: אפזים
בו קופזים בו (ז"ר ס"ח) מל"י
ἐψίχα, שערץ, שפיעל: אפזייני (סנת כ"ז)
שם תכשיט נשים שהיו נושאות על המצה.
ראה ביזינא.

(אפח) *אפחזא, אויסדעהנונג, נפח:
דנפיש אפחזייהו (פסחים
נ'), כן פירש"י.

(אפט) אפטא *spatium*, צייטרום: היו
מונין אפטא לפדיון (פסיקתא
בחודש סליטי), צייטערעכנונג.
אפטוניות: בן אפטוניות (קסלת רנ"ה, כל
סדנרים) פי' המשביר בעל תאוה,
מל"י *παθάλιν*, ליידענשאַטליך זיין.
אפטיקון ראה הפתק.

אפטיקום, שם פקיד: הגמון גוזר גזירה
אפטיקום מבטל (מכילתא זשלת).
ראה פטק.

*אפוטריכא (ז"ר ל"ד) פאטריאך, נשיא.
אפיטרופוס, *ἐπιτροπος*, פֿערוואַלטער, פֿאַר-
מונד: משל למלך שהיו לו
שני אפיטרופים (ז"ר פ"ו); יתום ששחטו
עליו אפיטרופים (פסחים פ"ח). העמיד
אפיטרופוס, א. פֿאַרמונד בעשטעללען.

אפזייני ראה אפזייני. אפודרים (נדס
כ"ח) פירש"י שלחן של שיש.
(אפו) אפו, שערצען, שפיעלען: אפזים
בו קופזים בו (ז"ר ס"ח) מל"י
ἐψίχα, שערץ, שפיעל: אפזייני (סנת כ"ז)
שם תכשיט נשים שהיו נושאות על המצה.
ראה ביזינא.

(אפח) *אפחזא, אויסדעהנונג, נפח:
דנפיש אפחזייהו (פסחים
נ'), כן פירש"י.

(אפט) אפטא *spatium*, צייטרום: היו
מונין אפטא לפדיון (פסיקתא
בחודש סליטי), צייטערעכנונג.
אפטוניות: בן אפטוניות (קסלת רנ"ה, כל
סדנרים) פי' המשביר בעל תאוה,
מל"י *παθάλιν*, ליידענשאַטליך זיין.
אפטיקון ראה הפתק.

אפטיקום, שם פקיד: הגמון גוזר גזירה
אפטיקום מבטל (מכילתא זשלת).
ראה פטק.

*אפוטריכא (ז"ר ל"ד) פאטריאך, נשיא.
אפיטרופוס, *ἐπιτροπος*, פֿערוואַלטער, פֿאַר-
מונד: משל למלך שהיו לו
שני אפיטרופים (ז"ר פ"ו); יתום ששחטו
עליו אפיטרופים (פסחים פ"ח). העמיד
אפיטרופוס, א. פֿאַרמונד בעשטעללען.

פערדערבען. אפליקטא או אפליקתא ראה פליקטון.	ת. ולדעת אפיטרופסות, פארמונדשאפט.	ת. ולדעת אפיטרופסות, פארמונדשאפט.
(אפס) *א'פומא, שם לארובה בתקרת הבית: חזא חושלא בא'פומא (חולין כ"ח); והוה סליק בא'פומא (עירובין ק'). אפימטא ראה פמוט. אפומיות ראה אמפומיות.	אין אנו יכולין לעמוד על אופיו של דוד (פסיקתא סוזה), ר"ד דרכו; מאומה זו שיודעת אופיו של אלהיה (ילמדנו, ר"ק י"ג), וניי גוי גדול).	אין אנו יכולין לעמוד על אופיו של דוד (פסיקתא סוזה), ר"ד דרכו; מאומה זו שיודעת אופיו של אלהיה (ילמדנו, ר"ק י"ג), וניי גוי גדול).
אפומנימא שלו נקריית (דברים רזה ז') - ὑπόμνημα, געדענקבוך, ספר הזכרון. (אפן) אופן, ארט, פאלל: בכל אופן, אין יעדעס פאללע.	*אפיא: הא כל אפיא שוין (פסיקתא סוזה) ops, מאכט, פי' (אז לוויי כי) כל אלוהות שוים. אפיוטות ראה פעוטות. אפיוטרוס, ἑπιπαιτρος, פערדעפארצט: חמורו חולה והוליכו אצל אפיטרוס (צמד' רזה ט').	אפיא: הא כל אפיא שוין (פסיקתא סוזה) ops, מאכט, פי' (אז לוויי כי) כל אלוהות שוים. אפיוטות ראה פעוטות. אפיוטרוס, ἑπιπαιτρος, פערדעפארצט: חמורו חולה והוליכו אצל אפיטרוס (צמד' רזה ט').
אפונם (חולין ס"ו) שם דג טהור. אפנקריסין ראה פנקריסין.	אופיון, ὄψιον, מאהנוואפט, אפיוס: אהן אופיון סכנה (ירושלמי ע"ז פ"ג).	אופיון, ὄψιον, מאהנוואפט, אפיוס: אהן אופיון סכנה (ירושלמי ע"ז פ"ג).
אפנתא, מין מנעל: כי מסיימי אפנתא (תענית י"ז); ול"א אלא באפנתא אבל בגילדא (מנעל של עור) לית לן בה (צרכות מ"ג).	(אפך) *אפך, כמו הפך: דקא אפכי כ"ע וכו' (ע"ז ל"ח). איפכא, הפך.	(אפך) *אפך, כמו הפך: דקא אפכי כ"ע וכו' (ע"ז ל"ח). איפכא, הפך.
אפנתי: יצא אוהבו לאפנתי שלו (ילמדנו צהלותך) פי' לקראתו, מל' יוני	אפכי, ἀποχέ, קוויטטונג: שבו ביום נטלו ישראל אפכי על עונותיהם (צ"ר מ"ג); זכותב אפכיות (ילמדנו לילית).	אפכי, ἀποχέ, קוויטטונג: שבו ביום נטלו ישראל אפכי על עונותיהם (צ"ר מ"ג); זכותב אפכיות (ילמדנו לילית).
אפנתי, εἰς, ענטגענגעגעהען, ובלשון צרפת avant, פאר. ראה אפתא.	אפוכי: בני אשפתו בני אפוכי (ליכה רזה, סז"א צכליות), פי' בני התערובות העצורים במשמר לערבון, והוא מל' ἐπέχω, צוריקהאלטען.	אפוכי: בני אשפתו בני אפוכי (ליכה רזה, סז"א צכליות), פי' בני התערובות העצורים במשמר לערבון, והוא מל' ἐπέχω, צוריקהאלטען.
(אפס) אפס, דיע נולל. אפיסה, דאס שווינדען: אפיסת הכחות.	(אפל) האפיל, פערדונקערן, דאס ליכט אדער דיע פרייע אויסזיכט דויבען: מאפיל בכסותו (גדה ט"ו); הבונה כנגד חלון בית חבירו ומאפיל עריו.	(אפל) האפיל, פערדונקערן, דאס ליכט אדער דיע פרייע אויסזיכט דויבען: מאפיל בכסותו (גדה ט"ו); הבונה כנגד חלון בית חבירו ומאפיל עריו.
אפס (א): ל' יוני הוא אפס (צ"ר מ') ἔπος, געדיכט. (ב) ל' יוני אפס הנית (סנו"ר מ"ה) ἄφες, לאס אב. (ג) אפס זכריהו (צ"ר ק"ח) ὅπως! ניממערמעהר!	אפילו = אף אלו, זעלבסט ווענן, זעלבסט, זאגאר. אפילו הכי, דענגאך.	אפילו = אף אלו, זעלבסט ווענן, זעלבסט, זאגאר. אפילו הכי, דענגאך.
אפיסטוליה, επιστολή, בריעה, שריפ: הוציאו לו אפיסטולי שלהם (צ"ר ע"ד).	*אפלי, שפאטטען: למה אפליית בי (צ"ר ל"ח), מל' ἄφλος, פאסטען.	*אפלי, שפאטטען: למה אפליית בי (צ"ר ל"ח), מל' ἄφλος, פאסטען.
אפיסטיליה, pastillus, קוגעל: ד' עמורים ועליהם ד' אפיסטיליות (ירוש' סוכה פ"ח), וכן פי' המוספי כותרות וראשי העמודים, קאפיטאל.	אפליון (א) ἄφλιον, טהאר, פארזאאר: נכנס לאפליון נכנסו אחריו (צרכות י"ו). (ב) pallium, אבערקלייד: חלוק ואפליון (צנת ק"כ). (ג) באותה שעה הוא מסתכל אפליון של עולם ומזדעזע (ריס ילמדנו) פי' השחתת העולם, מל' ἀπὸ λυγρῶς.	אפליון (א) ἄφλιον, טהאר, פארזאאר: נכנס לאפליון נכנסו אחריו (צרכות י"ו). (ב) pallium, אבערקלייד: חלוק ואפליון (צנת ק"כ). (ג) באותה שעה הוא מסתכל אפליון של עולם ומזדעזע (ריס ילמדנו) פי' השחתת העולם, מל' ἀπὸ λυγρῶς.
אפסטין (ירוש' מעשרות פ"ח), פיסטאציען, מין אגוז.		
אפסניא, ψωνία, זאלד, בעקאסטיגונג:		

וכסף וזהב לא ירבה לו מאוד אלא כרי
 ליתן אפסניא (סנסדרין כ"ה).
 אפסנתין יין מר (ע"ז ל'), absinthites,
 ווערמוטהוויין.
 אפסקימא: בהבל של אפסקימא (עירוזין
 כ"ח), י"מ חבל הנעשה מקליפת
 אילן אגוז (ערוך).
 אפסר, ψαλλον, צוים, געביס: יוצא הגמל
 באפסר (סנה כ"ה).
 אפסתקיתא, ἁππος-θήκη, פֿעֶרדעזאקק:
 כיון דלא חמי אפסתקיתיה
 (ב"ר ע').
 אפקה אפופי, επώπης, וואָרשער, אויפֿ-
 זעהער: אפופי ישראל (ירוש'
 סדרים פ"ה), שומר ישראל.
 אפיפיר או פיפיר, מלה מורכבת מן
 παπῆς = הייליגער פֿאַטער, פאבסט.
 אפפון: כשאשה אורגת בתרי חוטין כפולין
 הן נקראין אפפון (מדרש תהי"ט).
 מל"י εφουφαίνω = הינצוועבען.
 אפופסין, απόφασις, בעשייד: נתנה תורה
 אפופסין ונשא עונו (וי"ר ו');
 זה של צדיקים גמורין כבר נשלו אפופסין
 של חיים מראש השנה (ירוש' ר"ה פ"ה).
 אפיץ (אפיץ) קרוב לל' אוץ: כי אן לך סר
 אפריס, ענגע: פקוקה בקש
 או אפוצה (סלות פ"ט); כאן ברפים כאן
 באפוצים (ירוש' סנה פ"ה).
 אפצא, גאללאפפֿעל: במי טריא ואפצא
 (סנה ק"ד). ונגזר מזה החאר: בדאפיצן
 (גיטין י"ה), [עורות] עבודים בעפצים.
 אפיצטלא, pastillum, קיגעלכען, קלאם-
 כען: רי"א למלך שהיה אוכל
 אפיצטלין (סס"ט רס, יסקני).
 אפיפור א) והאפיפורין של בעלי הבית
 (כלים פ"ו), לפי פי' הר"ש (סס
 נסנה ז') כמו אפיפירות. (כלים פ"ו) papy-
 rus, פאפיערשילף (כאס פפייר), ובתוספתא:
 חומר בכלי פאפיר מכלי נצרים וכו'. ובעל
 המשביר תיקן והאפיפורין ע"פ ל"י
 = επι-λέαρ, אויף דעם הערצען.

אפס, αποδόσιον, שעמעל, ותחת רגליו ת"י ותחת
 אפיפורין רגליו. ב) המדלה את הגפן
 מקצת אפיפירות (כלאים פ"ו), פי' כלונסאן
 שסומכין בהם הגפנים, והוא מל"י πύφρω
 = אויפלעגען.
 אפק (אפק) אופקי, האַריצאַנט, והוא ל' ערבי
 אפיקטוזין, ברעכמיטעל: אין עושי
 אפיקטוזין (סנה קמ"ז), מורכב
 מן effect = דוירקונג, ἄσ = עקעל, ותר
 ולא יגעיל (ליוז כ"ה י') ולא יפקטו.
 אפיקל או אפיקליט, ἐπιχειρῆς, ריכטער:
 שלח עמה אפיקלין (למדנו כלק).
 ובאיכה רבה הנוסחא אפיקליטין.
 אפקלטורין, ποιηλτός, בונט אָדער מיט
 פֿיגורען געוועבט: ואלבישך
 רקמה אפקלטורין (ריס איכס רס).
 אפיקומן, נאַכשפּייע: אין מפסירין אחר
 הפסח אפיקומן (פסחים ק"ט).
 ולדעת המשביר הוא מל"י επι-γέμνα.
 אפקינון ראה אנפקינון.
 אפיקורן: עוף וגבינה נאכלין באפיקורן
 (סולין ק"ד), וגי' הרי"ף באפקולן
 והוא הנוסחא הישרה, ופי' בצרור אחד
 φάκελλος, בינדעל, כדאיתא אח"כ (דף ק"ז)
 צורר אדם גבינה ובשר וכו' בצרור אחד.
 אפיקורוס, Epikur, שם פילוסוף יוני אשר
 חי במאה הרביעית לפני חשבון
 הנוצרים, והוא החליט, כי ההנאה היא
 הגדולה שבטובות האדם, אך היא לא תושג
 במלוי התאוות, כ"א בהפך בהסתפקות
 ובשמירת הדרך הממוצע ובהרחקה מן השררה
 וההתעסקות בעסקי הרבים, שהם מביאים
 כעס ומכאובות לאדם. אמנם תלמידיו פרצו
 גבול ועי"ז היה לשפצה בקמיו. ורו"ל כנו
 בשם זה כל כופר בתורה.
 אפיקרם, מין בגד שלובשין על החזה
 מתחת לחלוק: פושט חלוקו
 ואח"כ מתיר אפיקרם (ד"א פ"י); מפני
 שנישף באפיקרם (נדס נ"ח). והוא מל"י
 = επι-λέαρ, אויף דעם הערצען.

אפקתא דדיקלא (סוכה י"ג ונדס כ"ד) פ"י הערוך ראש הדקל, מל"ר apex, שפיטצע, וויספעל.

אפר (אפר) אפר מקלה (תענית י"ו), אשע, הפך עפר הארץ.

אפר (= פ"ר: ירבו בפר = פרא), דרויסען, פערד, וואלד: שתהא פרתך רועה באפר (פסחים מ'); מדבריות הלנות באפר (זילס י'). אמנם מה שתרנגם הירושלמי ותשם בסוף באפרא, הוא מן אפיפיר (רס"ז).

אפרגיא: אם פותחין אנו כאחד אנו עושין אפרגיא במדינה (פסיקת' דיוס הסנייני עלות) פ"י זול, והוא מל"י

אפרגיא, גליק; איבערפלוס, פרוכטבאקייט. ורה' בוקסטארף שיער, שהוא מלה משובשת מן אבונאיה = εὐωνία, וואהלפיליהייט. ואולי הוא מן:

אפרגוס, ἀπραξία, געשאפטסטאנדיגקייט: הלך בתוכה ופרקמטיא בידו וחיתה אפרגוס (פסיקתא ל"ח).

אפרודיטי, Aphrodite, גאטטין דער שאנהייט אונד דער ליעבע: במרחץ של אפרודיטי (ע"ז י"ד).

אפרהנג, בל' פרסי שם פקיד: מוכר עבדו לאפרהנג גוי (גיטין נ"ד).

אפרותא (ז"ז כ') שם עשב ארסי, בער-טראם. ראה הרופא.

אפירט, pirata, זעערייבער: מתירא אני וכו' מפני אפירטין (וי"ר כ"ה).

אפרטוס (א) paratus, צוריסמונג: שלשניות וזבלים וכו' ואפרטוסות (ירוש' כתובות פ"ג), בלי מרחמה.

אפאטי, ἀπατί, גאנצליך, פאלליג: אפרטוס משלו היה (נדרס סנחל כ').

אפרייא, ἀπρία, בוימפריכטע: כל מיני אפרייא (ז"ר ע"ג).

אפריין נמטייה (ז"מ קי"ט), בל' פרסי כמו ישר כח.

אפריא, ἀπρία, פראוויניג: מארצך זו אפריא שלך (ז"ר ל"ט). אפרכוס

ἀπαρχος, שטאטטהאלטער: למלך שיוצא ואפרכוס נכנס (פסחים ק"ג). אפרכסת ראה פרכס.

אפרסמא או אפרסמון (= בלסמון = ב'שם) בא'לזאם: משחא דאפרסמא

(סנה"ד כ"ו); מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא (סס). שמן אפרסמון, באלזאמישעס אל. אפרסק, persicum, פפירזיכבוים, פפירזיך: אפרסקים ושקדים (כלאים פ"ה).

אפשי (אפשי), ἐφῆσι, שטרעבען, פערלאנג-גען: אי אפשי באשה וכו' (זיר כ"ח), אין חפצי.

אפשר, עם איזט מעגליך; דאס מאגליכע, אפשרי, מאגליך. אפשרות, מאג-ליכקייט. אי אפשר, עם איזט אונמאגליך.

בכל האפשר, נאך אללער מאגליכקייט. אפת (*אפתא) בית-עליה: מאי עליה אפתא (ז"ז כ'). (ב) באפתא

רמשא (וי"ר כ"ה וירוש' ז"ז פ"ג) לפני ערב. ראה אפנתי. *אפנתא, שטירן: זמנין דמנחא

לה ידה אאפתא (ע"ז כ"ו); מאי אנדיפא אפחא (סנה"ד פ').

*אופתא, הארצישפאן, האליך: ריאה דדמיא לאופתא (חולין נ"ז). ראה אופא.

אפתיסים נעשה לכם בים (סנה"ס דנח, לסוקתי), ἐπιθεσις, פלאטצליכער

אנגריפף.

אפותיקי (א) ἀποθήκη, פלאנד, היפאטעהק: עבד שעשאו רבו אפותיקי

(גיטין נ"י). (ב) פארראטהסקאמער: יש לך אפותיקאות (סנה"ד דנח) ראה הפתק.

אצא (*אצא) רטיבא דסכר נהרא (גיטין ס"ט) מין עשב הגדל בנהר.

אצב (אצב) אצבע (כתוב' ס') צייגעפיינגער; פינגערברייטע, צאלל. אצבעיים,

צווייא צאלל. אצבע יחידה, שפאן (אן דען פיסען דער היהנער). אצבתי ראה אספתי.

אצו (*אצו או אצותא א) א. געבאקק בראד, תר' עריסה אצותא, (ב) אצותא, א. געוויסעע שלינג-אדער שמאראצ-

צערפלאַנצע : אצותא דדיקלא (פסחים
ל"ט); אצותא חרזיתא (עירובין כ"ו), חרז
בלי ערבי = שטעכען.

(אצט) אצטבא (א) *στοά*, זיילענהאללע
(ראה אצטוונה) : בנה בה
אצטבא (סוכה ד'). ומוה שם *Stube*. (ב)
אצטבא של מרחץ (כס כ"ט), ספסל הקבוע
בארץ; אצטבא דאמור רבנן או ספסל דאמרי
אינשי (קדושין ע').

אצטבלא (א) *stabulum*, שטאלל : מ' אלף
אצטבלאות (סנהד' כ"ח). (ב) רייהע
פאן ביימען : והוא שעשוין אצטבלאות
(עירובין כ"ד).

אצטגנין, אסטראלאג. אצטגנינות, אסטרא-
לאגיע.
אצטדא, *stadium*, רעננבאָהן; שור האצטדין
(ז"ק ל"ט), שור שמלמדין אותו
לנגוח באצטדין העשויים לשחוק.
אצטדין : בית כור עפר אני מוכר לך וכו'
אצטדין מהו (ז"ק ג'), בלי
פרסי אסתאתנקי, עמד בזקיפה. ופי' כאן
בזקיפה כמו נד. אצטוונא ראה אצטבא (א).
אצטוונה (ו"ו"ח ח"א פל"ו) הוא עמוד בלי
פרסי וישמשו בו הערביים להוראת
גוף עגול, צילינדער (אין דער געאמעטריע).
מחורר האצטוונה, קעגעל (א. ד. געאמ.).
אצטלא או אצטלית או אסטלית, *stola*,
אָבערקלייד.

אצטמא : מאי אצטמא ביזינא (סנהד' כ"ז)
ראה ביזינא, אצטומכא ראה
אסתומכא.

*אצטרא : בנתא דההוא דרא אצטרווי אצטרי
(יבמות י"ז), פי' נעשו בלתי
מוכשרות להוליד, מל"י *στεῖρος*, צייגונגס-
אונפֿאַהיג.

אצטרובל או אסטרובל, *αστροβόλος* (א)
יעדער זיך דרעהענדע קאָפּער.
(ב) צירבעלבוים (א. אַרט פֿיכטע), ציר-
בעלנוס, פֿיכטענצאפֿפֿען : אצטרובל של
רחיים (ז"ר כ'), מיהל פֿוס; מכר את האצטרובל

צערפלאַנצע : אצותא דדיקלא (פסחים
ל"ט); אצותא חרזיתא (עירובין כ"ו), חרז
בלי ערבי = שטעכען.

(אצט) אצטבא (א) *στοά*, זיילענהאללע
(ראה אצטוונה) : בנה בה
אצטבא (סוכה ד'). ומוה שם *Stube*. (ב)
אצטבא של מרחץ (כס כ"ט), ספסל הקבוע
בארץ; אצטבא דאמור רבנן או ספסל דאמרי
אינשי (קדושין ע').

אצטבלא (א) *stabulum*, שטאלל : מ' אלף
אצטבלאות (סנהד' כ"ח). (ב) רייהע
פאן ביימען : והוא שעשוין אצטבלאות
(עירובין כ"ד).

אצטגנין, אסטראלאג. אצטגנינות, אסטרא-
לאגיע.
אצטדא, *stadium*, רעננבאָהן; שור האצטדין
(ז"ק ל"ט), שור שמלמדין אותו
לנגוח באצטדין העשויים לשחוק.
אצטדין : בית כור עפר אני מוכר לך וכו'
אצטדין מהו (ז"ק ג'), בלי
פרסי אסתאתנקי, עמד בזקיפה. ופי' כאן
בזקיפה כמו נד. אצטוונא ראה אצטבא (א).
אצטוונה (ו"ו"ח ח"א פל"ו) הוא עמוד בלי
פרסי וישמשו בו הערביים להוראת
גוף עגול, צילינדער (אין דער געאמעטריע).
מחורר האצטוונה, קעגעל (א. ד. געאמ.).
אצטלא או אצטלית או אסטלית, *stola*,
אָבערקלייד.

אצטמא : מאי אצטמא ביזינא (סנהד' כ"ז)
ראה ביזינא, אצטומכא ראה
אסתומכא.

*אצטרא : בנתא דההוא דרא אצטרווי אצטרי
(יבמות י"ז), פי' נעשו בלתי
מוכשרות להוליד, מל"י *στεῖρος*, צייגונגס-
אונפֿאַהיג.

אצטרובל או אסטרובל, *αστροβόλος* (א)
יעדער זיך דרעהענדע קאָפּער.
(ב) צירבעלבוים (א. אַרט פֿיכטע), ציר-
בעלנוס, פֿיכטענצאפֿפֿען : אצטרובל של
רחיים (ז"ר כ'), מיהל פֿוס; מכר את האצטרובל

צערפלאַנצע : אצותא דדיקלא (פסחים
ל"ט); אצותא חרזיתא (עירובין כ"ו), חרז
בלי ערבי = שטעכען.

(אצט) אצטבא (א) *στοά*, זיילענהאללע
(ראה אצטוונה) : בנה בה
אצטבא (סוכה ד'). ומוה שם *Stube*. (ב)
אצטבא של מרחץ (כס כ"ט), ספסל הקבוע
בארץ; אצטבא דאמור רבנן או ספסל דאמרי
אינשי (קדושין ע').

אקליפרין טענין קנטברא שר מלך (מדרס
תהלים מ"ה), aquilifer ,
פאנהנדיך.

(אקם) אקמי, acumen, שארפזינן: ויעמוד
על אקמי שלו (אגדת זרחשים
ה'), פי' על דעתו.

(אקן) אקון (כלים פי"ז וכ"ג), האקען, אג-
געל, וו שצדין בו דגים.

איקונין של חוה (ז"ר מ'), εἰκών, בילד;
וסלעו זה איקוניא (מדרס תהלים
ט"ו) שטאטוע.

אקונומוס (ירוש' ז"צ פ"ד) οικονομος, ווירטה-
שאפטער, פקיד בעסקי העיר.

אקנוס, ἄκνος, טויגליך, הינלאנגליך: אני
אל שדי תר' עקילס אכסיום ואקנוס

(ז"ר מ"ו), זיך זעלבסט גענוג. אקסיגרון
דאך אכסיגרון.

(אקף) אקופי: האי מאן דשקיל אקופי
מגלימא (סנה"ע"ה), ע"פ פי'

הערוך נימין הנתלין בבגד אחרי גמר עשייתו
ויקסמי עצים או קש הנסבין בו.

(אקק) אקקיא (גיטין ס"ט), αἰαία, א.
אין עניפטען אונד אראביען

וואכסענדער בוים, אויס דעססען אונרייפֿען
שאטען דער זאגענאנטע אקאציענוואַפֿש

אויסגעפרעסט, דער צו בלוטפלייסען אונד
מאָנענשוואַכע געברויכט ווירד.

(אקר) אקרא דתורבקי (כחוצות י"ג)
ἀκρα, בורג, ציטאדעללע.

אקרוקיתא (ז"צ ע"ג), קראָקאָדיל.
(אר) אור דשערין (ירוש' ע"ז פ"ג), כמו

עור (דכחל ז' ל"ה), שפרייא.
(ארא) ארא, לעהרען, פֿאַרטראַגען: מרקא

ארינן גלל (ז"ק ל'), ודקארי
לה מאי קארי לה. איריא, לעהרע: מאי

איריא; מידי איריא. (ראש גס טרם ירם).
אורא, ἀρά, וואַללע: גרדי באירא שבאזנו

(סנה"ה').
(ארב) ארובה, מולדע, באקטראַג: ארובות

של נחתומים (כלים פט"ו),
וה' ע"פ ל"י ἀράς, פֿאַרעסער.

כמו עריבות בע'. וי"ג ארובות (= ערובות)
ונקרא כן ע"ש שהנחתום עורך עליה החלות.
תר' ריקק עריך.

*ארבא א) שיפֿף: ר"ח זרבא בר ר"ה הוו
קאזלי בארבא (סנה"פ"ה); בחיטי

דאלכבי וארבי (גיטין ע"ג. ב) א. געוויס-
סער שטרויך (ראה אורבא) ולדעת הערוך

הוא עיבה, וויידענבוים: חזנהו להנהו ארבא
דקיימין (סנה"כ'). *אורבא או אורבן, א.

געוויססער שטרויך: סכינא דביני אורבי (סנה
כ'), כמ"ש אח"כ בגורדיתא ד קני; הקנין

והקדין והאורבנין מין ירק הן והן כלאים
בכרם (עירובין ל"ד); ואי מלינהו קני ואורבני

(סנה"ק"ה); צריפא דאורבני (ז"מ מ"ג), ותרי
סרפד ארבנא.

*ארבונא, ἄρεβος, פֿאַרעסערניס: הני ג' מילי
יהבי ארבונא לנהורא (פסחים ק"ה).

(ארג) ארג = חמדה: כל שפר ארג נכסי
(זנוסס הסערות), תר' כל

כבודה כל שפר ארג, ותרי ונחמד ורגיג.
*ארגובלא, ἀργολάβος, בויאונטערנעהמער,

תר' גודרים (מ"ג ז"צ י"ג)
ארגובליא.

ארגטיס, ἀργάτης, אַרבייטער: ועשה אותו
ארגטיס (ילמדנו קרס). ארגליא,

ἀργαλέον, ווערקצייג: היא וכר ארגליא
שלה (ירוש' סוכס פ"ד); כל נגר שאין בידו

ארגליא שלו אינו נגר (סנוות רכס מ').
ארגנטיין א): ארגנטיין מרקד ומגחך קדמוי

(ז"ר ס"ג), ἀργοντύτης, שיפֿפֿער,
ובמדרש הוראתו שר של ים, זעעגייסט, ב)

argentum, זילבער, זילבערגעשיידע: והיה
לו ארגנטיין ישנה (ירוש' סוף פאה).

ארגסטיס, ἀργέστης, גאָרדוועסשוו נר:
מביא רוח ארגסטיס שמשמשת

ב' רוחות (וי"ר ט').
ארגסטריין, מעדנים: בשר שמן ויין שמן

ומיני ארגסטריין (קהלת רכס,
סנה"זחור) ובעל המשיביר תיקן ארגסטריין

ופי' ע"פ ל"י ἀργίς, פֿאַרעסער.

1880

נאום שבעי המטה ההולכים לאורכה.

תבות
פריס
רים
ורה
ורה
דרין
ורה
ג.)
ער-
בון

את
של
(
ש

10
 9
 8
 7
 6
 5
 4
 3
 2
 1

1
4
4



10

10

1

שלמד אלקולאן בדעתו שר הקב"ה אין ספק
שאין מלה זאת מן המדרש, והיא רק הערה
(על מלות "סדנור", "סתורה") מאיזה דעות
יוני או ערבי (אלקוראן?).

אֶרְקוּלוֹס, הֶעֱרָקוּלֶס, שֵׁם גִּבּוֹר יוֹנִי אֲשֶׁר אֵת
אֱלִילִים נִמְנָה : אֵהָן יִרְדָּא רַצוֹר
לַגְדִּיה דְּאֶרְקוּלוֹס (יְרוּס' ע"ז פ"א).

*אֶרְקָתָא (א) רצועה, שוהריעמען; כּי פליגי
דארקטא (סנת ק"ט). (ב) שם
לתולעים שבמעים: למאי אכלי לה לארקתא
(סנת ק"ט). ורומה לו: מפני סכנת ערקא
(ע"ז י"ג, לפי גי' הערוך), ראה ערוך ערך
ערקא. וי"מ morbus arcuatus, געלבוונסט.
אַרְרַ (אָרְרַ) אָרְרַ: אָרְרַ: אָרְרַ

קיי'לע, וחר' בעלי (מסלי כ"ז
באור רן (נ"ג) (נכנסתנו: באורדד). והעריך

אֲרִישָׁן דְּפֶרְסָא עַד מִ' שְׁנֵין (33)

אורשנא אשכחיה אבא דגני בסיפנא

דתיבותא (סנהדר' ק"ח), שם
 נקרא בל' פרסי varaghna.

גרת) אריתא, אשטס = גראבען, הפירה

ל"א (צ"ק כ'), וחרי' לאגם מים לאריתא.

תבואה, מל"י αροδεμ-α, אד-פערזארוו

תְּתוּקוֹפִין, ἀρτοκοπεῖον, באַקקערייא :

(שם) אֲשַׁבְּרוּ (אֶלְלוּ מִיָּד) יְיָ.

פונג אויף ד. ערדבאדען.
(שו) אשורא (כלים פכ"ח) בלו זיט ענייני

עליו צמר (תרי) וזרבים
תי בתשויתל (סוית), ראה זרבים

שדה) * אֲשׁוּחָא, מֵאֲנַנְע: אֲשׁוּחֵי וְאֲרֻזֵי (סֶנֶת
קכ"ז), וְבִלְ עֲרֻזֵי מֵאֲנַנְע

1890

(אִשָּׁךְ) אִשְׁכִּים (נְכוּנוֹת ו"ד), הָאֲדָעַן.

אִשְׁכַּבְתָּא : סְכִינָא דִּאִשְׁכַּבְתָּא (סִנְתָּ ק"ג), פִּירִשׁ"י וְהַעֲרוֹךְ קֶצֶב וּמוֹכֵר בֶּשֶׂר.

אִשְׁכּוֹל שֶׁל בִּיצִים (זִילָה ז'), אִיִּיעֶרֶשְׁטֶאָק.

אִשְׁכּוֹלוֹת (סוּטָה ו"ז) רָאָה אִשְׁכּוֹלִי.

אִשְׁכָּךְ (חֻלִּין ס"ה), מִין חֲגֹב.

*אִשְׁכַּפָּא, שׁוֹסְטֶער : חֲרָתָא דִּאִשְׁכַּפִּי

(סִנְתָּ ק"ד).

אִשְׁכְּרוּעַ (ז"ג פ"ט), בּוֹנֶסְבוּים.

(אִשְׁל) *אִשְׁרָא (א) שֵׁם אֵילָן, א. טֶאָמֶע-

רִיסְקֶענְאָרְט, וּבִלִּי עֶרְבִי

אֲתַל : בִּאשְׁלִי רֶבְרִבִי (זִילָה פ"ז). (ב) שְׁטִירִיק,

זִייל : דִּמְתִּיחָא בִּאשְׁלִי (סוּכָה כ"ג).

*אִשְׁלָא (יוֹמָא ע"ט), כְּמוֹ חוּשְׁלָא, גְּרִיטֶצֶע.

אִשְׁלָג (נֹדֶה ס"ג) אִו אִשְׁלָךְ (סִנְסֶדִי ו"ט),

מִין צִמַּח שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְבוֹרִית,

זִיִּפֶעֶנְקֵרוּט, וּבִלִּי פֶרְסִי aslengi.

(אִשְׁם) אִשְׁמָאִי, ἀσμησ, הוֹרָאָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה

(מִטְבַּע) שְׁאִין עֲלִיהָ צוֹרָה

(אִסְמִיוֹן), וְהוּשָׁאֵל לָאָדָם שְׁאִין בּוֹ דַּעַת,

כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָאוּ אֲנָשִׁים חֲכָמִים — אֲנָשִׁים שֶׁל

צוֹרָה (מ"ק י') : זֶקֶן אִשְׁמָאִי (קְדוּשִׁין ל"ג).

אִשְׁמִדָּאִי, בִּרְ' פֶּרְסִי אִזְמִידָאן, וְהוּא שֵׁם

הַשְּׁטֵן אֲצֵל הַפֶּרְסִיִּים, וּבִאֲגֻדוֹת

דו"ל הוּא מֶלֶךְ הַשְּׁדִים : אִשְׁמִדָּאִי מִלְכָּא

דְּשִׁידִי (פִּסְחִים ק"י).

(אִשְׁן) *אִשְׁוֹן, הָאָרֶט : אִשְׁוֹנִי הוּא צוֹמֵת

הַגִּידִין רִכִּיכִי כֹא הוּא צוֹמֵת

הַגִּידִין (חֻלִּין ע"ו), וְהוּא כְּמוֹ עֵשֶׂין בַּע'.
אִשְׁוֹן, בִּלִּי סוּרִי זֶמֶן : וְכְמוֹ הַשְּׁחֵר עֲלֵהָתִי

וְכִאִישׁוֹן מִיֶּסֶק קִרְיָצָתָא ; לֹא עַת

הָאִסְפָּה — לֹא אִישׁוֹן מִכְנָשָׁא. וְהוּא גִבִּי לִי

מִקְרָא : יִדְעָךְ נָרוּ בִּאִישׁוֹן חֶשֶׁךְ (לְפִי הַכְּתִיב),

וְכֵן : בִּאִישׁוֹן לִילָה, פִּי בַּעַת לִילָה.

*אִשְׁוֹנָא, assum, שׁוּיטֶצִימֶמֶער : וְהוּו

עֵיילִין עֲמִיהָ רִאשׁוֹנָא (ז"ר ל"ג).

(אִשְׁע) אִשְׁעֵרִיָּה, שֵׁם לֶכֶת מִן הַמְּדַבְּרִים

(דִּיאֶלֶקְטִיקֶער) אֲצֵל

הַעֲרִבִיִּים.

(אִשְׁפָּה) *אִשְׁפָּלָא רָאָה מִשְׁפָּלָה (נְכוּנוֹת ו"י).

*אִוְשְׁפִּיזָא, hospes, גֶּאָסֶט ; גֶּאָסְטוֹוִירְטֶח

אוֹרַח אֶרְעָא לְמִישְׁבַּק אִינֶשׁ גּוֹלְפָא וּמִשְׁכָּא

לְאוּשְׁפִּיזִיָּה (יוֹמָא י"ג), אוּשְׁפִּיזְכָּא (זִילָה

ד'), גֶּאָסְטוֹוִירְטֶח.

(אִשְׁק) *אִשְׁקוּמָא (יִלְקוּט תַּהֲלִים תַּחֲל"ג),

scutum = גֶּרָאָסֶער

פִּיעֶרֶקִיקֶגֶער שִׁילָד.

(אִשְׂר) מִאִוְשֶׁר, גְּלִיקְזֶעלִיג. אוֹשֶׁר, גְּלִיק-

זֶעלִיגִיקִיט.

בִּאִשְׂר, אֵלֶם, זָאָפֶערן : חוֹבַת הָאָדָם בִּאִשְׂר

הוּא אָדָם.

*אִשְׂר (א) שְׁטֶאָרְקֶען : תִּמְרוֹ וְכו' מִאִשְׁרֵן וְלֹא

מִפְנֵקֶן (כְּתוּבוֹת י'). (ב) בַּעֲשֻׁטְאָטִיגֶען :

אִשְׁרֵנוּהוּ וְקִיִּימֵנוּהוּ. (ג) גְּלוֹיבֶען (אִיִּיגֶענְטֶל.

צוּשְׁטִימֶמֶען) : חֶבֶרֶךְ מִית אִשְׁר (גִּיטִין ל').

אִשְׁרָתָא דְּדִינִי, קִיּוֹם הַדִּינִים, גַּעֲרִיכְטֶל.

בַּעֲשֻׁטְאָטִיגֵנוּג אִיבֶער דִּיא אָכְטֶהִיט אִיִּינֶער

אוּרְקוֹנֶדֶע. בִּאִשְׂרָאִי, אוּיף קֶרַעֲדִיט, בִּאָרְג,

בִּאִמוּנָה. וְקֶרֶב לְשֶׁרֶשׁ שֶׁרִי. (רָאָה גַם שֶׁרֶשׁ

יִשְׂר).

אִשׁוּר, מֵלֶת הַקְּרִיָּאָה לְזִירוֹן : אִשׁוּר הִיָּא !

אִשׁוּר הִיָּא ! (סִנְתָּ ק"ט), שְׁנַעֲלֵל !

אִשׁוּר הָבּוֹ לִיהָ (גִּיטִין ל"ד).

(אִשְׁש) אִשְׁ מִלְאכְתִּית, קִינֶסְטִלִיכֶעס פִּיִּיעֶר,

פִּיִּיעֶרוֹוֶערק. *אִשְׁתָּא, פִּיִּיעֶבֶרָה

קִדְחָת. אִשְׁתָּא בַּת יוֹמָא (סִנְתָּ ס"ו), קִדְחָת

הַבָּאָה בְּכָל יוֹם. אִשְׁתָּא תַּלְתָּא (סִס ס"ז),

קִדְחָת מִשׁוּלְשֶׁת, הַבָּאָה אַחַת לְשִׁלְשֶׁת יָמִים.

אִשְׁתָּא צִמְרִיתָא (סִס), קִדְחָת שִׁישׁ אֲצִלָּה

צִמְרִימוֹרוֹת (פֶּרָאָסְטֶעלֶן) ר"ל קוֹר מִתַּחֲלָפֶעס חוּם.

אִשְׁשָׁה, כְּמוֹ עֵשֶׂשִׁית, גְּלָאָה, שְׁפִיעֶנְעֵל : נִרְאָה

בִּאִשְׁשָׁה (יִרוֹס' ר"ה פ"ה).

אִשְׁשִׁישִׁים, מִין גְּרִיסִין שֶׁל עֵדֶשִׁים : הַנּוֹדֶר

מִן הָעֵדֶשִׁים אִסּוּר בִּאִשְׁשִׁישִׁים

(נִדְרִים כ"ג) ; וּבִילְמִדְנּוּ : עֵדֶשִׁים הֵן אֵלֹא

שֶׁהוּא שׁוֹחֶקֶן וּמִשְׁנָה אוֹתוֹ מִבְּרִייתֵן.

*אִשְׁשִׁישָׁה (סִנְתָּ ק"ה), וּוִינְקֶרוּג, רָאָה שִׁישָׁא.

(אִשְׁת) אִשְׁוֹת, מוֹלוּוֹאוּרְף : צִדִּין אֵת

הָאִשְׁוֹת וְאֵת הָעֶכְבְּרִין (מ"ק

ס'), וְתִרְ' תִּנְשַׁמַּת אִשְׁוֹתָא.

אִשֶּׁת דְּבִיתָא (נְכֻסֹת כ"ו), וּוְאַנְדָּה, וְתִרְיָ
כְּתֻבָּנוּ אִשְׁוֹחֲנָא.
*אִשְׁתָּדָא (= שְׁתָּא דָא), דִּיעֻזְעָם יֵאֵהֶר,
הִיעֵר: אִשְׁתְּקֵד הוּי דִּידֵךְ אִשְׁתָּדָא
דִּידִי (יְרוּשָׁה מַעֲסָה סָנִי פ"ד).
*אִשְׁתִּימָא (פ"ז מ"ח), פִּי הַעֲרִיד שׁוּמֵר
הַחֹתֶם שֶׁל מֶלֶךְ, מַלְיִי מִן־הָאֵשׁ,
זִיעֲנֵעֵל.
*אִשְׁתְּקֵד (= שְׁתָּא קְדַמִּיתָא), פֶּאֶר־יִגְעָם
יֵאֵהֶר.
(אֵת) *אִיתִי. יֵשׁ.
אֵת בֵּישׁ, מִין כְּתִיבָה נִסְתַּרְתָּ (גַּעֲהִימַע
שְׂרִיפֶט) בַּחֲלוּף א"ב בַּתְּשֵׁרֶק
וְכֹתֵבִין לְמִשְׁלָחִי בְּמִקּוֹם א' וְשִׁי בְּמִקּוֹם ב'
וְכוֹי וְכֵן בַּהֶפֶךְ.
(אֵתָא) *אֵתָא (נְכוּוֹי: תָא), קֶאֱמַמְעֵן;
אִיבַעֲרָאִינְשִׁימְעֵן: אֵתָא
כִּי פְרוּנִי. אִיִּתָא, בְּרִינְגֵעֵן.

אֲוֹרְתָא, אֲוֹתָהּ, אֲוֹתָם, אֲוֹתָן, כְּנוּיִי הַגּוֹף הַבָּאִים
בַּתְּלִמּוּד בְּמִקּוֹם (כְּנוּיִי סְנוּף סְפּוּעֵל)
הוּא, הִיא, הֵם, הֵן: אֲוֹתוֹ הָאִישׁ, יַעֲנֵדֶר מֵאֲנָן.
(אֲתֵךְ) *אֲתֵכְלָא (חֹלִין כ"ג), אִשְׁכּוּל.
(אֲתֵל) אֲתֵלִימ, αθηνη, וְעֵשְׂטִקְאִמְפֶּעֶר:
ב' אֲתֵלִישִׁין שְׁהוּ מִתְּנוּשִׁישִׁין
(כ"ר כ"ג). אֲתֵלִים רָאָה אֲתֵלִים.
(אֲתֵן) *אֲתֵנוּתָא, αθην, לִינְוֹאֲנֵד, קְלִיד
דְּאֶפֶּאֶן: לְבוּשׁ אֲתֵנוּתִיה
(יְרוּשָׁה סִנְהֵד פ"ג), וְקִרְוֵב לֵלִי מִקְרָא: אֲשׁוּן
מִצְרִים.
אֲתֵנָה אוֹ אֲתֵנָתָא, שֵׁם נְגִינָה מִפְּסֻקָּה.
אֲתֵנְסִיָּא, αθανασία, אֲוִנְשִׁטְעֵרְבִלִיקִיִּים:
עֲלֻמוֹת תְּרַעֲקִילֵם אֲתֵנְסִיָּא (יְרוּשָׁה
מְגִלָּה פ"ג). אֲתֵקוּשְׁלָא רָאָה אֲסִקוּשְׁלָא (ב').
(אֲתֵר) *אֲתֵרָא, אֲרֵשׁ. אֲתֵרוֹג, פֶּאֶר־אֲדִיעָם-
אֶפְפֵּעֵל, וְכֵן הוּא בִלִּי עֲרַבִי.
(אֲתֵת) *אֲתֵתָא = אֵשׁ.

אות ב

(בֵּאג) *בֵּאגָא, pagus, פֶּעֶלָה, דְּאָרְפָּה:
דְּאִישְׁדּוּף רֹבֵא דְּבֵאגָא (כ"ו)
ק"ס); בְּנֵי בִירְבִי דְּדִירִי בְּבֵאגָא (פְּסֻקִים ח').
(בֵּאל) *בֵּאלָא אוֹ בֵּלָא, הֵלֵל, וּוְאַלְדָּה:
עִיזִי דְּבֵאלָא (חֹלִין פ'), פִּי
עִיזִי הִיעֵר אוֹ הַמְדַּבֵּר, וְכֵן נִקְרָא בִלִּי אֲרַמִּי
שׁוּר הַבּוֹר תּוֹרְבֵּלָא (גִּמְי' טס).
(בֵּאם) בֵּיאַם שְׁלִי פִתְגִי (יְרוּשָׁה נִדְרִים פ"ח),
מִנְהִיג הַבַּיִת.
(בֵּאר) בֵּיאֹר, עֲרֻקְלָאֲרוֹנֵג, קֶאֱמַמְעֵנְטָאֲר.
בֵּיאֹר, דִּיִּטְלִיךְ.
בֵּאֲרֵג, בִּלִּי פִרְסִי יִין מְבוּשֵׁל שְׁמִבְשִׁלִּין
אֲוֹתוֹ עַד שְׁעוּמֵד עַל שְׁלִישׁוֹ וְהוּא
מִתּוֹק בְּיֹתֵר: יִין מִתּוֹק מִי בֵּאֲרֵג (פ"ז ל').
(בֵּאשׁ) *בֵּאִישָׁא, חוּלָה: לְכַבּוּי בּוֹצִינָא
מִן קֶדֶם בֵּאִישָׁא (סִנְהֵד ל').

(בֵּאת) בֵּואַת (חֹלִין ס"ג), βουας, דְּעֵר אֲוֹתָא,
שֵׁם צִפּוֹר.
(בֵּבא) *בֵּבָא, דֵּלֵת, שְׁעֵר: יִתִּיב אֲכַבָּא
(וְאֹלִי מִזֵּס ג"כ נִנְתָּ-עֵין ?).
בֵּבא קִמָּא, בֵּבא מְצִיעָא, בֵּבא בַּתְרָא, שְׁעֵר
רֵאשׁוֹן, שְׁנִי, שְׁלִישִׁי (וְגַם צִלִּי עֲרַבִי נִקְרָא
חֶלֶק מִן הַסֶּפֶר שְׁעֵר). וְנִקְרָא כֵּן גַּם חֶלֶק וְפִסְקָא
מִן הַמְּשֻׁנָּה: בֵּבא דְּרִישָׁא, בֵּבא דְּסִיפָא
(סִנְהֵד ג').
בֵּבּוּאָה (= Bubaui), דָּאָם בִּילְד אִים
שְׁפִיעֵגֵעֵל, שְׁאֲטִטְעֵנְבִילְד: כִּיּוֹן
שְׁעֵמְדוֹ עַל הַיָּאֹר רָאָה א"א בֵּבּוּאָה שֶׁל שְׂרָה
(תַּנְחוּמֵם לך').
*בֵּבּוּ, הָאָם: וַיִּשְׁנֹאוּ אֲוֹתוֹ ת"י וְנִסְרוּ לִיה
בֵּבּוּ. וְמוֹזָה: בֵּעֵל דְּבֵבָא.
בִּיבִי דּוּמִינִי אִימְפֵּרֵשֶׁר (לְפִי ג' הַעֲרֹךְ, אִיכָּפֶה

בהתא (כתונות ס"ז). בביתא דבהתא (כריתות
 ס"ז) בבית אפל, מל' בהו. וגי' הערוך דה בר א.
 (בהם) בהמי, טהעריש : תאוות בהמיות.
 בהמיות, דאס טהערישע.
 (בהק) הבהיק, גלאנצען, גלאנצען לאססען;
 שזיוו מבהיק מסוף העולם
 ועד סופו (צמד' רנ"ז כ"ח); הקב"ה מבהיק זיוו
 (סנהד' ק'). סימן מובהק (צ"מ כ"ז), סימן
 ברור. תלמיד או רב מובהק (ס"ג), וורק-
 ליכער שילער אדער לעהרער. חכם מובהק,
 ערלייכטער געלעהרטער. בהקן (צרכות כ"ח),
 איש שיש לו בהרות לבנות בפניו.
 (בהר) חולי בהרות, מאזערן. בהתא בש' בהה.
 (בוא) בוא לידי דבר, אין עטוואס פער-
 פאללען : בא לידי חולי או
 יסורין (קדושין פ"ג). בוא על אשה, כמו בוא
 אל אשה בל' מקרא. בא, קינפטיג, פאלגענד;
 לשנה הבאה ; בפרק או בסימן הבא. עולם
 הבא, דאס קינפטיגע לעבען. להבא, פיר
 דיא צוקונפט. על כל צרה שלא תבוא,
 בטוי שמשחמשין בו אצל הזכרת דבר רע.
 בא-כה, רעכטסנעהמער : יורשיו ובאי כהו.
 הביא (דברי איש או ספר) אנפיהרען, ציטירען.
 הביא (נחלמוד), הרבות (אלס אינבעגריפפען
 ערקלארען). הביא לידי דבר, צו עטוואס
 ברינגען (פעראנלאססען) : למוד מביא לידי
 מעשה. ביאה, בנוי לבעילה. מבוא, איינגאנג,
 איינלייטונג. מבוי (צרכוי מנחות), געשלאס-
 סענע גאססע : מבוי שהוא גבוה ; מבואות
 המטונפות. תבואה, געטריידע. תבואות, איי-
 קינפטע. בואת ראה שרש באח.
 (בוב) ביב, קאנאל, אבצוגסקאנאל : חמש
 חצרות שהיו מקלחות לביב
 אחד (צ"מ ק"ח). *בובנה, דאסזעלבע :
 דמשויג נו בובנה (ירוש' סנה' פ"ח). גורף ביבין,
 קאנאלרייניגער.
 (בוך) גבוך, פערוויירט, פערלעגען. מבוכה,
 פערלעגענהייט.
 (בון) מובן, זיין : מובן העצמי או הטבעי,
 דער אייגענטליכע זיין (איינעם

ווארטעס). מובן המוסרי, דער אונאייגענטליכע
 פייגירליכע זיין. מובן מעצמו, זעלבסטפע-
 שטאנדליך. מבין (ברשון העם) זאכקענע
 הכנה, פערשטאנדניס. התבוננות, בעטראכטונג
 (בוס) תבוסה : דם תבוסה (כדס ע"ח)
 דם שהחלל מתבוס
 ומתגולל בו. מל"מ : מתבוססת בדמך.
 (בור) בור, ווילד : שדה בור, אונקולט
 ווירטעס, בראך ליעגענערע
 פעלד. (אדם) בור, ראהער, אונגעצאנענע
 מענש : המהלך לימין רבו הרי זה בור (יומ
 ל"ז). הוביר (ע"מ) : חכי אובין לפניך, ע"ז מ"ס)
 בראך ליעגען לאססען : אם אוביר ולא
 אעביר (צ"מ ק"ד).
 (בוש) בייש, בעשאמען. ושה"מ : ביוש
 התבייש א זיך שאמען : כס
 המתבייש לא במהרה הוא חוטא (כדריס כ').
 (ב) בעשאמט ווערדען : הכל לפי המבייש
 והמתבייש. בושת-פנים, שאמהאפטיגקייט
 מי שאין לו בושת פנים (סס). הלך בבושת
 פנים, בעשאמט אבציעהען. בות בשרש בית.
 ביישן א (ביישנית), שאמהאפער. (ב) שם
 מקום : בני ביישן (פסחים כ'). הוא בית שאן.
 (בו) *ביזא, ברוסט : ליט ביזא דבן אייניק
 (ירוש' כלאים פ"ח). בזבו בש' בזו.
 (בזב) בזבנא (צ"מ קס"ז), פ"י הערוך ממונה
 על מכס של גשרים.
 (בוג) בזגא : תיבנא ועביר בזגא (חולין כ"ג).
 פ"י הערוך חבילה, בינדעל.
 אולי כמו פתכא ?
 (בוה) ביה, ענטוויירדיגען, גערינגשאמטיג
 בעהאנדלען : המבזה את
 המועדות. ושה"מ : בזוי. התבזה, זיך העראב-
 ווירדיגען, פעראכטליך מאכען.
 (בזז) *בזז, זיך שאמען : אביו רביוז בניה
 מיניה (צנעות כ"ו); ילדה רביוזא
 רמטבל (כדס ט"ו).
 בזבז, פערשענקען, פערשווענדען : המבזבז
 אל יבזבו יותר מחומש (כתונות כ').
 מל' נבזבה (דכ' ז' ר').

האדם הוא בעל בחירה. נבחר, געוואלטהער, דעפוטירטער. בחרן, וואלדעריש. מובחר או מן המובחר, פאָרציגליך: כל השמנים כולן יפים לגר ושמן זית מן המובחר (טבת כ"ג).
בחר, יונג: דקל בחר; יונגגעזעלל; בורשע (תלמיד הסיצה).

(בחש) (בחש א) אומריהרען: בוחשין את השתות (זרכות ל"ה).

(ב) זוכען: אדלא אבידנא בחישנא (טבת קכ"ז), והוא קרוב ל'חפש, בקש'. *בחשא (א) ריהרלאַפּעל: והדר בבחשא (פסמים קי"ח). (ב) מיסט, אשע: אותביה תותי בחשא (סנהד' ל"ט), פירש"י רמין, ולפי ענין השרש נראה שעיקר הוראתו אישפה, ומה: יבחושין (חולין ס"ז), תולעים הגולדים מן האשפה. בטבט בשרש בטט.

(בטד) *בטדא, בלשון ערבי פרסת בהמה טהורה: כמלא בטדא בתורא

(חולין כ'), פי' כרוחב פרסת השור.
(בטא, בטח) בטוי, אויסדרוק, פהראזע, רעדעווענדונג. שבועת

בטוי (זתלמוד), שבועה אשר יבטא האדם לאסור אסר על נפשו. מבטא, אויסשפראכע. כלי-המבטא, שפראכאָרגאַנע.

בטי (א) לבטי התחתונה שבשאול (ז"ר ס"ח), βαλλος, טיעפֿע, ראה בטט. (ב) שמעיה להאי גברא דהוי קרי בטי (ע"ז ל"ג), ba'is, ארט שטאכעליגער ראָכען, מין דג. בוטיראה בלוטי. בוטיתא ראה שרש בטת.

(בטח) הבטיח, פֿערשפרעכען. הבטחה, דאָס פֿערשפרעכען. אני מובטח, איך בין [דעססען] זיכער: מובטח הוא לו שהוא בן עה"ב (זרכות כ"ז). בטוח, זיכער; פֿערטרוי-ענסווירדיג, קרעדיטפֿאַהיג: איש בטוח. בטחון, פֿערטרויען, גאָטטעספֿערטרויען. בטח: הכמח אינו מביא את המומא (חסלות פ"ז), ע"פ פי' הר"מ דף היוצא מתחתית החלון, העשוי להשען עליו.

(בטט) *בטט בל' סורי, גלאַנצען, שטראָה-לען: תר' בהיר הוא בשחקים

(בוז) *בזיונא, שפאלטע, לאַך; אעולי ואפוקי בבזיוני (כדריס כ"ו),

ראה שרש בזע.
*בזיונא: מאי בזיונא כליא פרוחי (טבת כ"ז), ראה כליא פרוחי (טבת כ"ז).

(בוך) בוך, שאלע, פֿאַנגע: נתונים בבוך (תמיד פ"ד), ותר' כפותיו בזיכוחי.

(בול) *בולא: מאי בזלי פסקי באגי (ז"ז ס"ח), פי' חתיכות שדה קטנות שאין ראויות להמכר בפני עצמן.

(בוע) *בוע, שפאלטען, צעררייסען. ביזעא, שפאלטע, ריס.

(בזק) בזק, שטרייען: בוזקין מלח ע"ג כבש (עירובין ק"ד).

(בזר) בָּזַר, צערשטרייען: בימות החמה בוזרה (כריתות ו'). *ביזרא (א)

או ביזרנא, זאמען: חזי לביזרא דקרא (טבת ק"ג), פי' לזרע דלעת; דאית ביה ביזרני (ז"ק י"ט). (ב) דעביד ביזרי- (חולין כ"ח), פי' שעשויו [הפשתן] אנודות.

(בחל) בוחל, האַלברייפֿע פֿייגע: פגה בוחל וצמל (נדה ע"ז). ומה ביחלו

[התאנים] כונס לתוך ביתו (טזיעית פ"ד), האַלברייף ווערדען. וכן: התאנים משיבחיילו (נעשרות פ"ח).

בחילה, עקעל.

(בחן) בחן, פריפֿען, בעטראַכטען. בחינה, (א) פריפֿונג, פראָכע; בעטראַכ-

טונג: בחינות עולם. (ב) הינזיכט. בבחינת, אין בעצוג אויף, הינזיכטריך. בבחינת עצמו, פֿיר זיך בעטראַכטעט, אן אונד פֿיר זיך. ונספרי יראים ומקובלים משמשת מלת בחינה להפשטת המושגים, וענינה כמו מדה, דרך: המשפיע הוא בחינת זכר והמקבל הוא בחינת נקבה. הבחין, אונטערשיידען: כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לדשעים (ז"ק ס').

(בחר) בחירה, וואַהל; דיע פֿרייע וואַהל אין זיינען האַנדלונגען:

בטט הוא בשחקי. ומוזה: תרי בוטיטי דנורא
(ז"ו פ"ה), שטרפאל.

*בטיטא דטבריא (ז"ר ל"ה) βαβυλῶν, טיעפע,
גיא עמוקה.

בטבט, כמו בצבץ, בעבע או פעפע, זיך
פערברייטען: עד שנתבטבט [הארס]
(ילמדנו משפטים).

בטבוט (ירוש' סוף ע"ז), כמו בצבוץ, פשתן.
(בטל) בטל (א) מיססיג, אונטהאטיג זיין,
פֿייערן, ניכט ארבייטען: ובכ"מ

ת"ח בטלים (פסחים כ"ד). (ב) אויפגעהאבען
זוערדען; בטלה הגזרה. (ג) אין דער מעהר-
הייט אויפגעהען: בטל ברוב או בששים;

בטל במיעוטו (פסחים מ"ה); בטלה דעתו
אצל כל אדם. (פ"ל א) פֿערניכטען, אויפ-
העבען, אבשאפֿען: בטל גזרה או דת. (ב)

שטארען: בטל איש ממלאכה. בטל חטיף,
הפקיר. ונמצא גם בהפעיל: שש תקיעות
תוקעין וכו' להבטיל את העם ממלאכה

שבשרות (סנה' ל"ה). בטול, פֿערניכטונג,
אנוולירונג; שטארונג; ניכטיגקייט. פֿטל
(א) ניכטיג, לעער, אונניטץ: דברים בטלים,

לעערעס, מיססיגעס געשוואַטץ. א"א לחלום
בלא דביים בטלים (זכרות כ"ה), דברים שאין
בהם ממש. (ב) אונגילטיג, ניכט צו רעכט

בעשטייערד: כקחו בטל. (ג) מיססיג, גע-
שאפֿטסלאָז. יושב בטל, הולך בטל. בטלן
(א) אדם הבטל ממלאכה, מיססיגנאָנגער. (ב)

אדם בטל ממלאכה המתפרנס משל צבור כדי
לישב בבח"כ חמיר: עשרה בטלנים (סנהד'
י"ז). פֿטלה, מיססיגנאָנג, דבר או דברים של

בטלה (ז"ר ל"ה), דבר בטל, דברים בטלים.
שכר בטלה, דיא ענטשאַדיגונג פֿיר דיא צייט,
דיע מאן בייא עטוואס פֿערלייערט. לבטלה,

לדיק: בוך בריכה לבטלה; הוציא שם שמים
לבטלה.

(בטם) *בוטמא (ר"פ כ"ג), מין עץ, טערע-
בינטע, וכן הוא בל' ערבי.
(בטן) בטנין (כלים פט"ו) שם כלי זמר ידוע.

*בוטנא (וי"ר י"ח), מין חולי בטן. *בטן (כלה זס)
(חולין ס"ג), שם עוף טהור.

בטנה (סניעית פ"ז), שם העץ שגדלים בהרחיק.
בטנים, ולפי פ"י הר"מ פיסטאציענבוים בית אבי
(בטש) *בטש, טרעטען; וואלקען: דקראה סד

אגרה מיניה דבטושי (ז"ר כ"ב) בי
קי"ז).
(בטת) *בוטיתא דפיהא (חולין כ"ט) בי תרי,

קאפפערבערע; ושקל (ביא) ב
לנצא דפרחא וחיי בוטיתא (זכרות ל"ה), לכ
ג"י הערוך).

(בו) *בי (א) בא לרוב במקום ב' השמוש;
לידהוט בי הלחא (סנה' ק"י), (ביב) *

בתוך החול. (ב) ענינו כמו ב"ת בעבריה;
כמו שנראה במשרים הבאים: בי אבירן ובי
נצדפי (סנה' קי"ו), ראה אביונים. בי אתונא,

Athenaeum, אטהענעטעמפעל, שם בית-
ועד להכמים בעיר רומי: סבי דבי אתונא
(זכרות ח'). בי בני (סנה' ל"ג), בית המרחץ.

בי ברוך: כי מייתית לי אומצא דבישרא
טרה ואייתי לי מהיכא דמיקרב לבי ברוך
(זכרות מ"ד), βραχμα, שלונה, או βραχμα,

גורגעל, וכן פ"י הערוך, בית השחיטה. בי
גזא (חולין קל"ט), בית גזוים. בי גננא (סנה'
קי"ו), חופה. בי דאָר, בריעפֿאָסט: אין

משלחין אגרת ביד עכו"ם וכו' דקביע בי
דאר במתא (סנה' י"ט), ראה דָר. בי דוגי
(חולין קי"ח), כדי שמעמידין תחת הצל

לקבל השומן הנוסף. בי דודי, ראה בי כירי.
בי דינא, בית דין. בי דינאי (כלים פ"ה), ראה
סס), בעדואינען, א. נאָמאדישער, אין צעלטען

אָדער האַהלען וואָהנענדער פֿאַלקסשטאמם
אים נאָרדליכען אפֿיקאָ אונד אראַביען. בי
דפא (ז"מ ע"ד), בית הבד. בי דרי (סנה'

כ"ד), גורן. בי הלולא, בית חתונה. בי זרי
(ז"מ כ"ה), טענען, גורן. בי כווי לא הוי
חזקה (ז"ס ו'), ארובות קטנות העשויות

בכותל להכנים בהן ראשי הקורות, ראה כווא.
בי כסי (סנה' ל"ו), בית הכסות (כלה זס).
בי כדיאו בי דודי (סנה' מ"ה), מין מוליאד

ביצים ש
שלו (יצו
ביצי כנים
(ירוש' סנ
(סנה' פ')
(פרה פ"י
מעשה כ
ביצה, ש
ביר) בי

(עירוזין י"ז). בייר (סניעית פ"ח), חופר בארות.
בירנית (פסחים ק"ח, גם ציחיד) = בירה.
בורג, שלאס.

בירית (סנה ס"ג), מין צמיד הניתן על
השוקיים, כדמפ' בגמ'.

(בייש) * בייש, רע. בישות, תאר הפעל: הוא
ביה ברבב"ח בישות (פסחים

כ"ג), פי' הביט בו בכעס. בייש, ביישן
בשרש בוש.

(בית) בית א) טעמפעל: בית ראשון, בית
שני. הר הבית, טעמפעלבערג.

ב) געהיווע, שאכטעל, ביכסע, כאשר נראה
במשלים הבאים. ג) סטראפהע. ד) בית או

* ביתא, שם לאות השניה מאותיות א"ב על
שם צורתה הדומה לבית. בית אבטינס,

ראה אבטינס. בית אבן, לשכה היתה על
פני המקדש מצד מזרחית צפונית ובית אבן

היתה נקראת (פרס פ"ג). בית אחיזה (סנה
ע"ח), שם למקום שאוחזין בו בדבר. בית

אצבעות (כלים פכ"ו), בית יד המכסה את
האצבעות. בית הכר, (סניעית פ"ח), אל-

פרעסע. בית הבליעה (טסרות פ"ח), שלונד.
בית במיא (מגלה ו'), שם בית ע"ז ידוע. בית

הבעל, שם שדה פשוט (צספך: בית הסלחין).
בית הבושת (חולין קכ"ז), מקום הערוה,

שאמטהיילע. בית גליא (מגלה ו'), Αἶλια,
נאמע איינער דער דרייא גראציען, שם בית

ע"ז. בית גנוים, שאטצקאממער. בית דין,
געריכטסהויז; געריכט. בית דין הגדול, דאס

אבערסטע געריכט, דער האַזע ראטה. בית
דין של מעלה, דאס היממלישע געריכט.

מעשה בית דין, געריכטליכער אקט. בית דירה
(צ"ז), וואָנהויז. בית דלפא (מדות פ"ד), שם

למקום הצנור בגג. והרמב"ם פי' שהיה נהוג
אצלם לעשות ב' קירויים, כדי שאם ידלוף

הקירוי העריון יעמדו המים בחלל שבין ב'
הקירויים, ונקרא חלל זה בית דלפה. בית

דפוס, דרוקערייא. בית ועד (סוטה ע"ט),
פערזאמלונגסהויז פֿיר דיע געמיינדעפֿער-

טרעטער אָדער געלעהרטע, ראטההויז. בית

* בית (חלל זה). ביכנשתא, בית הכנסת. בי מדרשא,
בית מדרש. בי מסותא (עירוזין כ"ז), בית

הגדלים המרחץ. בי מעצרת (צ"ט ע"ד), גח. בינשא,
ציענבוים בית אבי אשתו. בי סדיא (סנה קי"ח), קיססען,

עין: דקראע סדיא. בי רב (עירוזין ע"ג), שולע.
שי (צ"ב) בי רב, שילער. בי חפי (עירוזין כ"ט),

פיערהערד, תנור וכירים ת"י תנורין ותפין.
(כ"ט) בי תרי, שני אנשים.

ושקל (ביא) ביאה אתה מעביר עלינו (צ"ר ל"ד),
βία, געוואלטטהאט.

בייא בייא היינו דאחרביה לביתה (סנהד'
ס"ד), מלת הקריאה לצער, וועה!

(ביב) * בייב, יאממערן, קלאַגען: בייבן
ובכין (ירוש' תענית פ"ג),

בירן ובי קוב לל' יבב במקרא.
אתינא, (ביט) * ביטא (ירוש' סנועות פ"ג), ביצה.

בית- (בין) בין ... ובין ... עם זיין ... אָדער ... זא-
וואָהל ... אלס ... בין כך ובין כך, עם

מרחץ. זיא זא אָדער זא. בינס לבין עצמם, אונטער
איינאָדער. * כיני בני, וואָהרענד דעססען,

ברוך מיטטלערוויילע. בינתים, דאָצווישען. בינוני,
מיטטעלמאַסיג; מיטטעלדיג; פארטיציפיום

βίος, (גראמ). בינוני פועל, טהאָטיגע מיטטעל-
ה. בי פאָרם, פארטיציפיום אקטיוואוס. בינוני פועל,

(סנה) פאָרם, פארטיציפיום אקטיוואוס. בינוני פועל,
ליידענדע מיטטעלפאָרם, פארטיציפיום

אין פאססיוואוס.
בין, βίον, פאלמצווייג; מי שנוצה נוטל בין

(ילמדנו אומר).
ביע) * ביעא או ביעתא, ביצה.

ביץ) ביצה (לא כמלא ציחיד צוקרא), איי.
הטיל ביצים, אייער לעגען.

ביצים של זכר, האָדען: כל שנפצעו הביצים
שלו (צנוות ע"ה). ביצי דגים, פֿישראָגען.

ביצי כנים (סנה ק"ז), Bliffe. ביצי נץ חלב
(ירוש' סניעית פ"ז), ראה חלבצין. ביצת הסיד

(סנה פ'), כדור עשוי מסיד. ביצת היוצרים
(פרס פ"ה), כדור של טיט שהוא תחלת

מעשה כל כלי יוצר.
ביצה, שורש: לקעקע ביצתן (וי"ר י"ח).

(ביר) בירא = באר: עושין פסין לביראות

ועד המדינה, לאנדר, רייכסטאג. בית חולים, שפיטאל. בית החלפות (נדות ל"ז), מקום בב"ה שהיו גונזים בו הסכינים. בית חוניו אַניאסטעמפעל, בית מקדש שהקים חוניו הכהן (אשר ברח הוא ויהודים רבים עמו בימי אנטיוכוס אפיפניס מלך סוריא — אל מצרים) בעיר לאונטופוליס אשר במצרים ויכהן שם. בית החצים (כלים פ"ו), קאבער. בית הטבילה, בית מרחץ העשוי לטבול בו כדת. בית יד א) האנדהאבע: מקל שעשאו בית יד לקרדום (כלים פ"כ). ב) אַרמעל: בית יד של בגדי כהונה (יומא ע"ג). בית הכסות א) (כלים פ"ו), תיבה העשויה לשים בה כוסות. ב) שם אבר בעח"י, דער צווייטע מאַנען דער ווידערקיינדען טהיערע, מאַ-געניצפֿעל, הויבע. בית כור או בית סאה, מרת שדה הראויה לזרוע בה כור או סאה דגן. בית הכנסת (ברבוי: בתי כנסיות) א) פֿערזאַממלונגהויז: בתי כנסיות של עמי הארץ (לכות פ"ג). ב) בעטהווי, סינאגאגע. בית הכסא (זרכות כ"ג), אבטריטט. בית לגינים (כלים פ"ו), פֿלאַשענפֿוטעראל, בית מדרש, לעהרהווי, האַכשולע. בית מדרש הרבנים, ראַבביןאַסשולע. בית המוקד (תנייד פ"ח), שם לשכה ידועה במקדש ששם היו מבעירין אש תמיד לצורך המזבח ושם היו הכהנים שומרים. בית מזוזה (כלים פ"ו), גרתיק העשוי לשים בו המזוזה שקובעין בדלת. בית מטבחים (תנייד ל"י), שלאַכטהויז. בית המים (נגלס כ"ז), חדר המיוחד להשתין בו מים. בית המכס, צאָללאַמט. בית ממסך, שענקע. בית מסחר, האַנדעלסהויז, Comptoir, בית מסחר שטרות, באַרזע. בית מעשה, ווערק-שטאַטט, פֿאַבריק. בית מקדש, טעמפעל. בית מרחץ (זרכות ס'), באדעהוויז. בית מרקחת, אפאָטעקע. בית משוגעים, איררענ-הויז. בית נזירים או נזירות, קלאַסטער. בית הניצוץ (תנייד פ"ח), שם אכסדרה שבמקדש שבה עמדה משמרה של שוערים מן הלויים ובעלייה שעל גבה היו הכהנים שומרים. בית

ספר (ז"ק קי"ד), שולע. בית הסתרים, שאַ-טהיילע. *בית עלמין (ליכס רנא, רנתי צגוים פֿריעדהאַף. בית עקר הספרים, ביבל־אַטהען בית פאני (פסחים ס"ג), מקום ששם הפס והקדשים נאכלים, והוא מחומת ירושלים ולפנים. ואולי נקרא ע"ש מעינות (חזקיהו שהיו שם. בית פני (ז"נ ס'), צוים, ראה פני בית הפרס (לסלות י"ז), פֿאָרהאַף דע גראבעס. בית צביטה (חגיגה כ'), שם למקום שאוחזין בו בכלי, וכן הוא בל' ערבי. ונקרא ג"כ: בית צביעה (כלים פכ"ה), ובל' סוף צבעא. בית צואר (סנה"י ס'), פי הכתונת שהצואר נכנס בו. בית קבול, דער רות (איינעם געפֿאַסעס) אום עטוואַס אויפֿצונען מען: כלי שיש לו בית קבול. בית הקברות בענראַבניסשטאַטטע, פֿריעדהאַף. בית קול (ז"נ כ"ה), כמו בית מרקולים. בית ראש קאפּפּע אן א. מאַנטעל. בית רים (לס ע"ה ערך רס), רעננבאַהן. בית הרעי א) אפֿטער ב) (כלים פ"ז), נאַכטגעשירר. בית שואבה שמהת בית השואבה, שם לחג והילולא (ליכט פֿעס ט) שחגנו היהודים בליל סוכות בזמן בית שני בהבערת נרות ואבוקות הרבה בעזרת נשים שבמקדש, כמ"ש בגמ' ומנורות של זהב וכו' וד' ילדים וכו' ובידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג וכו' ולא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאורה מאור בית השואבה וחסידים ואנשי מעשה היו מרקדים באבוקות של אור (סוכה כ"ה) ונקרא "שואבה" ע"ש השב"ים [די נור = פֿאַקקעלן], ראה אוצה"ש שם שביב. והנה גם הפרסיום היה להם חג שחגנו בהבערת אש והדלקת נרות הרבה ונקרא ג"כ Scheb sise. בית השחי (נגעים פ"ו), אכסעלהאַלע. בית השלחין (ז"ק ז'), שדה שעשויות בו ברכות מים ותעלות להשקות מהן; והוא מענין ואת תעלותיה שלחה (יחז' ל"א ד'). בית שער (ז"ז ז'), פֿאַרהאַללע. בית שקע של גר (כלים פ"ז), געשטעלל אָדער פּוס איינער לאַמפּע. בית תבלין (כלים פ"ז).

בלוטה, פֶּאָרשפּרונג.
 בלוטים (מנחות ס"ג), אייכלען, ותר' אלון
 בלוט, אייכע, וכן הוא בל' ערבי.
 (בל' בְּלוּטִי או בליבטי או בליוטוס או
 בליוטוס, βουλευτής,
 ראטהסהער: לשכת בליוטי (יונא ח'), כן
 היתה נקראת בתחלה לשכת פרהדרין המיוחדת
 לכהן גדול; פלן עתיר נעבדינה בליוטוס
 (ז"ר ע"ו); והוון בירושלים ארבעה בליוטין
 (איכס דנה, סיו לריה); אמר ר"ח פרום
 בליבטי (גיטין ל"ז), פֶּאָרשפּרונג אויס,
 (כן תיקן המוספי, ונכנסתו: פרום בולי ובוטי).
 בליונא דגושפנקא (גיטין כ"ז), עדעלשטיין,
 מל"י מל"י, גל"י, גל"י, דורכזיב-
 טיג, בלזכסין ראה בולבסין. בלוטוס ראה כלוטוס.
 (בלל' בלילה, מישונג: בלילה עבה או
 רכה (נעיסה או נעיסיל).
 בלבול, פֶּאָרמישען, פֶּאָרזערען, אויס דעם
 קאנצעפט ברינגען. והשם: בלבול, פֶּאָרזערען.
 (בלם) "בלמא, vallum, וואלל, דאָס:
 עיקר בלמא לבעה"ב (ז"מ
 ק"ג). בלוטוס ראה בלוט.
 בולמוס, βούλωσις, הייסהונגער; מי שאחזו
 בולמוס (יונא פ"ג).
 (בלן) *בלנא, βάλανος, אייכלע, נוס:
 דשתי חמרא בתר בלני
 (ירוש' זרכות פ"ו).
 בלן, βάλανος, באדעמיסער: לא לבלן
 ולא לספר (טעניע ח'). בלניות,
 באדעציג: המוכר את המרחץ לא מכר את
 הבלניות (ז"מ ס"ג). ומה: בלני balne-
 arium, באדעמאנטעל: בלני נשים (ירוש'
 כלאים פ"ט).
 בלנטיא, βαλάντιον, זאקק: שלא ישול
 אחריו בלנטיא (ספרא זכר).
 (בלם) בלוט (א) שמוציג: על הנקים
 חוצצין על הבלוטם אינן
 חוצצין (מקואות פ"ט). ב) פֶּאָרמישט: עיסה
 בלוטה (טעניע ע"ו), מעורבת בסובין; אוצר
 בלוט (גיטין ס"ז), אוצר שיש בו תערובת

פֶּאָרשפּרונג, פֶּאָרשפּרונג. בית תורפה, ראה
 פֶּאָרשפּרונג. ביתי, הייזליך, היימיש, צאהם:
 בית ביתות. *בות או בית, איבערנאכטען:
 בית דינא (סנהדרין ל"ה); וביתי בני רב
 (עירובין ע"ג).
 ביתוסים, שם כת בישראל בזמן בית שני.
 (ראה איסיאים): שאל ביתוס
 אחד (טעניע ק"ח).
 בכה) בכין, איש הבוכה הרבה בטבעו.
 (בכ' *בוכיא א): ושדי קשייתא לבוכיא
 (טעניע כ"ט); בוכיא היסקו
 מבחין (פסחים ל', וג' הערוך בוכיא, וזנחם
 כ"ה סנאסא בוכיא), טיענעל. ב): חוש של
 בוכיא (סוכה כ"ז), פ"י חוש הערב. ומה:
 בוכיאר, וועבערשיפֿלעכען: שכן אורגי
 ירעות זורקין בוכיאר ביריעה
 (טעניע ל"ו). בוכיאר ראה כוכליאר.
 בכין) *בוכנא (טעניע ע"ז), מאָרזערקילע.
 (בכר) בכריא (טעניע פ"ז), βάρβαρος,
 ווילדע נארדע, שם צמח.
 (בל) בול, βῶλος, ערדשאַללע, קלומפען:
 הארץ עשויה בולות (ירוש' ר"ה
 פ"ה); בול של מלח (טעניע ס"ז), גרגיר מלח.
 בולי, βουλή, ראטהסהערזאמלונג: בורי
 ודימוס יוצאין עמו (ז"ר ו'); בולאות
 שביהודה (גיטין ל"ז). בלבטוס ראה בליוטי.
 (בלב) בולבסין, βολβός, בלומענצוועבעל:
 חוץ מן הבולבסין (עוקלין
 פ"ג, ונכנסתו כלוסין. וי"ג בלזכסין).
 (בלד) בלדר, veredarius, קוריער: עבר
 חד בלדר (ז"ר י').
 (בלה) בלה, פֶּאָררויסטען: התנאים מבלי
 עולם. בלאות (נדס י"ז),
 לומפען, פֶּאָרשפּרונג; בלאי המחוח (חולין ק"ז).
 (בלז) בלזומא, βαλλισμός, טאנצעפֿעסט:
 ב' בלזומאות א' שמחת
 ביהמ"ק וא' שמחת בת פֿיעה (וי"ר י"ז).
 (בלט) בלט, הערפֿאַרשטעהען, ראגען:
 עינים בולטות (סוכה ט').
 כתב בולט, ערהאבענע שרייב, en relief.

מינים רבים, טובים ורעים כאחד (ראה טס
גמ' וז"ר כ"ח).

בולם, βέλος, פפ"ל: ב"ו מוסך בולם
(ז"ר י"ב, לפי גי' הערוך).

* בלום או בלוסא, βύλος, גלצו: בהמתו
טעונה עששיות וכו' החם בבלוסא

(סנה קכ"ד), פי' לוחות של זכוכית: דברים
שמכוסין מכם בעוה"ז עתידין הן להיות
צפויים לכם כהדין בלום (פסיקתא פרה).

בליסטרא, ballistarium, וואורפמאשיענע;
וואורפגעשפאס: אבני בליסטראות

(ילקוט שמות י"ד): הצים ובני בליסטראות. ומה:
וכי מרע"ה קניגיה היה או בליסטראי (סולין ס').

ר"ל מורה באבני בליסטראות.

בלסמון (ז"ר ל"ח), באלזאם.

בלספימא (ילמדנו פנחס), βλασφημία,
לאסטערונג. בלוספין ראה

פלוכסין.

(בלע) בלע א (א. פליסיגקייט) אייג-
ציעהען: ספוג שבלע

משקין (כלים פ"ט). נייר בולע, לאשפאפיער.
ב) העריינבעקאממען: קולפא (פריגעל) טבא

בלע (ערכין כ"ג); תרי קולפי בלעית (זרכות
כ"ו). הבלע, זיך וואַרין פֿערליערען: המים

נבלעים בעפר; וואַרין ענטהאלטען זיין: והרבה
משנות עמרם נבלעים בשנות קהת (רס"י שמות

י"ז ט"ו). ועוד בדרך ההשאלה: הדומד תורה
בילדותו דברי תורה נבלעין בדמיו (אדרי"ן

פכ"ד). ובהפעיל: הבליע רוק בכסותו, פֿער-
שווינדען לאַססען: הבליע אות או מלה

(זכור), אונאויסגעשפראַכען לאַססען, אונ-
דייטליך אויסשפרעכען: שהבליע שם בנעימת

אחיו הכהנים (קדושין ע"ח). והשם מזה: בלע
א (ז"ו ט"ו) הנבלע בכלי מן המשקה שבנו. ב)

הוא ליה חד בלע (קסלת רזה, כסוגה סילח),
מכה בבית הבליעה (סמוספי). בלוספין ראה

בולבסין.

(בלק) בלקטיר: ב' בלקטירין מרדכי
ואסתר (פסיקתא ט"ו),

βλακώτερος, קראַפֿטלאַז, פי' רכים וענוגים.

וצר בלקטירין שלו (פסיקתא עשרת הדברות)
ראה בלקטיר. בלקיא ראה גלבקיא.

(בלר) בלורא: וועטשאַפֿער: בלורין
סלגורין (ע"ז י"ח), מל"ח

bello, קאַמפֿען.
בלורית, לאַנגעס האַר: מגדל בלורית

(קידושין ע"ו); יום תגלחת זקנו
ובלוריתו (ע"ז ס').

בולרא או בולרין, βωλάριον, ערדשאַללע,
קלומפען: בולריות שר זהב (ז"ר

כ"ח); ראה בולרין אחת מושלכת (ז"ר ס').
בלרין ראה פורר.

(בלש) בלש, זוכען: בולשת שנכנסה לעיר
(כדס י"ג), שטרייפֿשאַר.

מקל הבלשים (כלים ט"ו), לפי פי' הערוך
שומרי המכם המחפשים בסחורות במקלותיהם.

ויותר נראה שהוא מענין בולשת שנכנסה
לעיר, ומענין: משדר באלושי אבתריה (זרכות

מ"ד), זאָלדאטען אָדער פּאַליציידיענער, וכן:
שדר בלשא ואפקוה (כדס כ"ג); וכן: שלח

עמה אפיקלין ובלשין (ילמדנו זלק).
(במה) בימה של עץ (סוכה כ"ח), βῆμα,

אנהאָהע, ביהנע.

(במס) במוס, βωμος, אלטאר: אבן שחצבה
תחלה לבמוס (ע"ז מ"ז).

(בן) * בונא או בונתא, א) קאַרנכען: ז' בוני
במונא (סנה ס"ז); אי

בבונתא לא משכחא ליה (ז"ר י"ח), פי'
גרעין הזרע. ב) בונא, בלושגעל: שב בוני

דמא (גיטין ס"ט).

* בינא או בינתא, א) האאר: ז' ביני
מדקנא דכלבא סבא (סנה ס"ז);

כמשחל בינתא מחלבא (זרכות ח'), מבינתא
דראשי ועד טופרא דכרעי (סנה ק"ו). ב)

שורבינא ובינא (גיטין ס"ח), פאלמצווייג,
ראה ביין בשרש בין. בי בני בשרש בי.

בינתא בשרש בנה.
(בנה) בנה שמות או פעלים, בילדען.

בנאי, בוימיסטער.
בנין, בדרך ההשאלה: רוב בנינו של מת

(חלום)
פאָרם:
עברי
סומן
פעל. ב
חק ב
בין ה
הוצא
יפני א
ני בני
קל ב
אותני
בין פ
הפעול
בנין
על מק
השרש
בין
בס אל
סאהר
השרש
במדות
הדברים
כושב ו
שבהן
תני אף
תני ויע
ונגין או
בנה אב
בעוויזט
הבנית
שמינית
פאליא
בין
ב
יצוין ב
מה, כמ
לאו בני
נעפפע

אומנות, געווערענענאָססע. בן ארין, לאנדט-
מאנן. בן בית, הויזגענאָססע, הויזפֿריינד :
בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך
(מענית י"ט). בן ברית (ז"ק ט'), גלויבענע-
גענאָססע, יודע. בן גדולים, פֿאָן האָהער
הערקונפֿט. בן גיל ראה שרש גיל. בן דוד
או בן דודה, געשוויסטערקינד. בן דור,
צייטגענאָססע. בן דעה או בן דעת, א. מענש
פֿאָן פֿערשטאנד (זכפך חש"ו). בן זוג, וואס
צו דעמזעלבען פֿאָר געהאָרט. בן חורין,
א. פֿרייער מענש (זכפך עבד). נכסים בני
חורין, אונבעלאסטעטע גיטער. בן טובים,
פֿאָן גוטער הערקונפֿט. בני ישיבה, תלמידי
הישיבה. בן כפר (חגיגה י"ג), לאנדמאנן,
דאָרפֿלער. בן כרך (סס), גראַסשטאָדטער.
בן מדינה, שטאאטסבירגער. בן מלך, פֿרינץ.
בני מעים, איינגעוויידע. בני מרון (ר"ס י"ו),
שאַפֿע, כדמפ' בגמ'. בן הנפילים א) מין שרץ
המים : זעזע את הימים והראהו את בן הנפילים
(סנופ זכס ט"ו), ובגמ' (חולין קכ"ז) בן
הנפילים סלמנדרא. ב) שם רוח רעה : רוח
בן הנפילים באה עליו (זכורו נ"ד), הראשונים
חשבו (כמו סימקו חלאים רצים לרמות רעות)
כמה בעלי חיים המרוחקים מן הישוב או
המעוררים בהלה או תמהון בלב רואיהם —
לרוחות ומזיקין, כמו הלילית, שהוא מין
עוף כדאיתא בנדה (כ"ד): המפלת דמות לילית
וכו' שיש לו כנפים, ואמרו : הישן בבית יחידי
אוחזתו לילית (סנה קכ"ה) ראה שרש ליל.
ונחשבו גם הקופים בין רוחות ושדים ולילין
(סנהד' ק"ט). ויתכן שבמובן זה הוא ג"כ :
רוח קצירת באה עליו (זכורו נ"ד), כמו
שמפ' בגמ' שם : מאי ניהו נאלא, ונמצא
ג"כ שם בע"ה יורד נאלא (סנהד' נ"ט). בן
עיר, שטאָדטבירגער, שטאָדטער. בן פקועה,
בשרש פקע. בן קימא, נאמר בהפך גפיל.
בן תורה, איש מלומד בתורה : מפני שאינן
בני תורה (עירובין ט').

בת אח או בת אחות, ניכטע. בבת אחת,
אויף איין מאל, אין איינעם צוגע :

(הסנופ ט"ה). רוב גופו. בנין המלה, וואָרט-
פֿאָרם : בנין קל, נקרא הבנין הפשוט בפעל
עברי שאין בו לא דגש חזק ולא תוספת אות
הסימן הבנין, כמו זכר שָׁמַר; ונקרא ג"כ בנין
פעל בנין פֿעל, נקרא הבנין שיש בו דגש
חזק בעי הפעל, כמו שָׁמַר, סָפַר; ונקרא ג"כ
בנין הכבד. בנין הַפֿעִיל — בנין הפעלים
היוצאים לשני פעולים, שנוסף עליהם אות ה'
לפני אותיות השרש, כמו הַפֿקִיד, הַאֵכִיל; ונקרא
ג"כ בנין הכבד הנוסף בנין נִפְעֵל — בנין
הקל בפעל השב על מקבל הפעולה שנוסף עליו
אות ה' לפני אותיות השרש, כמו נִשְׁמַר, נִפְקַד.
בנין פֿעֵל — בנין הכבד בפעל השב על מקבל
הפעולה, והוא דגוש עי' הפעל, כמו פֿקַד, חָפַר.
בנין הַפֿעֵל — בנין הכבד הנוסף בפעל השב
על מקבל הפעולה שנוסף עליו ה' לפני אותיות
השרש, כמו הַפֿקַד, הַקִּבֵּשׁ. בנין הַתֿפֿעֵל
— בנין הפעלים החוזרים, ר"ל שהפעולה חוזרת
בדם אל הפועל שהוא פועל ומקבל הפעולה
כאחד, ונוספו עליו אותיות ה' ותי' לפני אותיות
השרש, כמו הַתֿפֿלֵל, הַתֿפַּלֵּחַ. בנין אב, מדה
כמדות הדרש לחכמים בתורה בלמוד דבר מן
הדברים הדומים לו, כמו : לא הרי משכב כהרי
משכב ולא הרי מושב כהרי משכב, הצד השווה
שבין שהן עשויים לנחת וכזו הזב מטמא אותן
וזו אף כל העשוי לנחת וכזו הזב מטמא אותו
וזו. ויש בנין אב מכתוב אחד, ר"ל מענין אחד,
ובנין אב משני כתובים, ר"ל משני ענינים. זה
בנה אב, דאס גיבט איין "בנין אב" אב, דאס
בעווייזט.

חבנית, פֿאַרמאט (א. בוכעס) : תבנית
רביעית, קווארטאָפֿאַרמאט. תבנית
שמינית, אָקטאוֹפֿאַרמאט. תבנית גליון שלם,
פֿאַליאָפֿאַרמאט.

בן בא לרוב במקום בעל להוראת הקנין
כמו : בן דעת ; בן תורה. ולפעמים
צוויי בו ההכשר והראיית (אייגנונג) לדבר
מה, כמו : קטנים לאו בני שליחות הם; יתמי
לאו בני מחילה נינהו. בן אח או בן אחות
געפֿענע. בן אמונה, גלויבענענאָססע. בן

דיה כותבה בבת אחת (יומא ל"ח); השותה
 כוסו בבת אחת (פסחים פ"ו). בת ארעא
 ראה צינית. בת בירתא (חולין ק"ו), פי' באר
 קטנה. בת דוד או בת דודה, געשוויסטערקינד.
 בת חורין היא זו ומקפדת (סנה' ק"ט), לדעת
 בעל החלוקין הוא מלה פילוויי: פתכאריטנן
 = ענטגענערטעטען, בעקריענען, ופי' קפדנית.
 בת מזגא חמרא (חולין ס"ג), שם עוף טהור.
 בת מלך (א) פרינצעסין. (ב) שם חולי
 עינים: פוך מעביר בת מלך (סנה' ק"ט), פי'
 הערוך (ערך נח מורין) רוח רעה השורה
 על העינים; ויצאו בנות מלך וסימו את עיניו
 (מוספתא ז"ק פ"ט). בת ניר, שם לחוט
 השתי המתוח על מכונת הארג: העושה שתי
 פתי נירין (סנה' ק"ה); לאורג צלצול (מגורס)
 על רוחב שלש פתי נירין (סס); תרתי בבת
 גירא (סס). בת עינא (מ"ק י'), שם לנקב
 שבאמצע הריחים. בת צידעא בשרש צדע.
 בת קבריא (אסתר רבה, נסרלותו), מין עוף,
 ראה צרצרא. בת קול בשרש קול. בת ראש:
 כדי שלא יודקר הגדי בבת ראש (עירובין י"ו);
 עד שהיו אחיו הכהנים נזקרים בבת ראש
 לאחוריהם (יומא ל"ח), לדעת בעל המשביר
 הוא ל"י ארפוס, אוף איין מאל. בנות שבע
 (נעסרות פ"ג), מין תאנים לבנות מדבריות
 המתבשלות באילן אחר שלש שנים, ונקראו
 ג"כ: בנות שוח (דנאי פ"ח). ביות שקמה,
 שם לפרי עץ השקמה, סיקאמארען, מוילבעער-
 פייגען. *בת תיהא (ע"ז ס"ה), נקב שבמגופת
 החבית העשווי לתהות (לסריח) בו אל היין.
 ביניתא, באנעטפיש, מין דג: חמרא דא-ל
 ביניתא (ז"ק י"ט); ביניתא אכריסא תקלה
 (ז"מ ע"ט).

(בנד) *בנבא: מאי עוגיות בנכי (מ"ק ד'),
 וגו' הערוך בדדי, ראה שרש
 בדר.

(בנה) בנפיקין (נמר' רבה י"ח), benefi-
 cium, וואהלט-אט, גע-
 פאלליקייט.

(בנר) בנריות, כמו בלניות (נשרש זלן),

באדעציג: דליות ובנריות נתנה למר
 (ז"ר מ"ה). ביניתא בסוף שרש בנה.
 *בנרסא, Buris, שם בגר שלובש
 הערביאים: אלבשוני בנרסא
 (ירוש' כלאים פ"ט).

(בס) ביסא: שהחורו לביסא גרושה (מנחם
 ז'), vas, געפאס; שו
 מכל ביסא (איכה רבה, ומנחם).

(בסט) בסטיא, vestis, קלייד: מחל
 כלים ובסמיות (נמר' רב)
 ז'). בוסיא ראה בוסיא.

(בסל) בסיליאום, βασιλεύς, העררשען
 לאב לפרעה לפטח

בסיליאום (ז"ר ל"ג); פרא בסיליום נימו
 אגרפוס (ירוש' ר"ס פ"ח), לי יוני הוא

πρό βασιλέως (βασιλεῖ) νόμος ἀρχαίος
 דעם קאניגע איזט קיין געשריעבענעם

זעטן. בסילקי, βασιλική, קאניגליכעם
 ביידע, גראַסע האללע: לשכת הגזית כס' (יו')

בסילקי גדולה היתה (יומא כ"ד); בסיל
 רה"י לשכת ורה"ר לשמאה (פסחות פ"ו)

אכסדרה גדולה אצל הרומיים אשר בה שפס
 משפטים ופקחו על צרכי המדינה, א ו ל

ה מ ש פ ט.
 (בסס) בפסס או פִּשִּׁס (א) ווירצען: יין מבושש

פארפִּימירען: האשה צריט
 להתבסס ואין האיש צריך להתבסס (ז"ר י"ו)

ומזה ג"כ: ודמו כמאן דמבסמי וגנו (פ'
 ע"ג), באַלזאמירט. וי"מ מענין (ב): איבס

קס רבה ושחמיה לר"ז (מגלס ז'), זיך ב
 רוישען, בל"י πόντος, טראַיק. בפסס (ז"ר י"ו)

או פִּשִּׁס (נרכות נ"ג), געווירצטאנדלער.
 *בסיס, זיס: רווחא לבסימא שכיתא (עירובין

פ"ג). ומזה: לבסומי קלא (סנה' ק"ה)
 כ"ה) להנעים הקול, ותר' לחם סתרים ינע

לחמא דסימורא בסימא.
 (בסס) בסיס, basis, פִּוס, פאָסטאמענט

הפרח והבסיס (כלים פ"ה)
 רגל של מנורה; אבל במניח נעשה בסיס לרגל

גנן : בהמה שבעטה ; היתה מבעטת. (ב)
 טרעטען, שטאמפֿען, קעלטערן : גת בעוטה
 (ע"ז כ"ה) ; שיפה ובעיטה (מנחות ע"ו). ג)
 זיך נייגען, בייגען : וכלונסות של ארז היו
 קבועין מכותלו של היכל לכותלו של אולם
 כדי שלא יבעט (מדות פ"ג), פ"י כדי שלא
 יתעקם, מל' לא יעבטון ארחותם.
 (בעל) בעל, געשלעכטליך : ביוואהגען.
 ושה"מ בעילה : אין אדם עושה
 בעילתו בעילת זנות. פֿעל (או בעלת), בהרכבת
 שמות אחרים יורה על הקנין, כמו : בעל
 אגרוף (סנהד' כ"ה), געוואלטזאמער מענש.
 בעל אמונה, א. גלייביגער מענש. בעל אומנות
 (ז"ז כ"ה), האנדווערקער. בעל בית, הויז-
 הער, הויזבעזיטצער ; בירגער : ככרות של
 בעל הבית (ז"מ כ"ה), בהפך נחתום. מעמד
 בעלי בתים, בירגערשטאנד. בעל-בני, פֿאָן
 Baalbee (שטארט אין סיריען) הערה-
 רענד : שום בעל בכי (מעשרות פ"ה). בעל
 בשר, בעלייבט, קאָפּולענט. בעל גבר בשרש
 גבר. *בעל דבבא, פֿייגד. בעל דברים, שטריי-
 טענדע פארטיי, געגנער, געגענפארטיי :
 לאו בעל דברים דירי את. וכן : בעל דין
 (חזות פ"ד). בעלי הדין, שטרייטפארטייען.
 בעל דינו, (זיין) געגנער, מיינונגסגעגנער :
 יש לו לבעל הדין לה שיבך (ז"ז י'). בעל
 דעה (זלסון סעס), א. מאנן פֿאָן שטיממע
 אונד איינפלוס. בעל דקדוק, גראממאטיקער.
 בעל הגיון, לאַגיקער. בעל זמורה בשרש
 זמר. בעל חוב, שולדהער, גלייביגער : אין
 אדם מעיז פניו בפ"י בעל חובו (ז"מ ג').
 בעל חוטא (מענית כ"ט), כנוי לאדם חשוב
 ונשוא פנים. בעל חיים, שם כללי לכל אשר
 בו רוח חיים, טהער. בעל החלום, מלאך
 המזונה על החלומות לפי אמונת העם. בעל
 חשבון, רעכנמייסטער. בעל כח, א. קראַפֿט-
 סיגער מענש. בעל הכחות כלה, דער אלל-
 מאַכטיגע. בעל כים (מנחות ס"ז), בעל מאון.
 בעל כעס, קפדן. בעל מוס, א. געברעכלעך,
 א. קריפּפּעל. בעל מאון, געליבעזיטצער.

ואסור (סנת ק"כ), ותרי כן בסיסא.
 (בסת) בסתייר, βεστιάριος, גארדערפֿענ-
 מייסטער : וזה מפקיד וכו'
 את הבסתייר על אותו פורפירא (פסיקתא י').
 אהה בסטיא.
 בוסתנא (סנת ל'), גארטען, והוא ל'
 פרסי וערבי, ובמקרא : ביתן.
 בסתקא דרובשא (חולין נ"ט), מין כלי.
 ביסתרקא : ומך ליה ביסתרקי (מענית
 כ"ה), פ"י מצעות, בל' פרסי
 pister, בעטט, מאטראטצע, vasterg, קל"י-
 דער ; שדי ליה ביסתרקי (סנהד' ל"ה) ; וה"מ
 ביסתרקי אבל גלימא לא (ינמות ס"ג).
 (בעא) *בעא א) פֿראגען : בעי ר' פלוני ;
 איבעיא להו, נשאל להם
 לבני הישיבה. (ב) בעטען, ביטשען : ובעא
 דחמי ואחי מטרא (מענית כ"ג), בקשרחמים,
 והוא כמו במקרא : ובעא מן מלכא (דני' ז'
 ג) פֿאַרדערן, ערפֿאַרדערן, ברויכען,
 זאָללען : בעי נטירותא יתירתא ; קא בעי
 לאורחין (סנת ל"ז) ; אי בעית
 ובבנין איפעל : איבעי ליה לעיוני
 זאָללען ; מזמור לדוד קינה לרוד
 מבעי ליה. (ד) זוכען, מל' מקרא : נבעו
 מצפוניו. בעיא, פֿראַגע. אַכעיקה, דאס זוכען :
 אבעיות ביום (פסח פ"ד), שהעניינים באים
 לבקש הפאה בשדות.
 (בעה) בעבע, כמו בצבין, פעפע, א) זיך
 פֿערברייטען, הערפֿאַרדערןגען
 פֿליסיגקייטען ; בלאזען ווערפֿען :
 עד שיבעבעו (מקואות פ"י). (ב) ראה תינוק
 סבעבע ביהר (ירוש' סוטה פ"ג), מיט דען
 זעללען רינגען, פֿלאַטשערן. מבעה (ז"ק ז')
 ז"ל מבעיר, ראה החלוץ ח"א מאמר שגנות
 חלמוד. בעבוע שבהבית (טזול יוס פ"ז),
 וואסערבלאזע. בועה, כמו אבעבועה בל"מ,
 מלאטטער : אין מקיפין בבועי (חולין נ"ו).
 חולי האבעבועות, בלאטטערן.
 בעט (בעט א) (נקל או נפיעל) מיט דען
 פֿיסען שלאגען, אויסשלא-

ה למר
 בה.
 שלוש
 בנרס
 אהה בסטיא.
 (מנמו
 ש ; ש
 מחל
 צמדי
 זעררשע
 לפמח
 וס גימ
 וגי הוא
 פֿאַר
 געט
 גע
 יבעס
 גע
 גזית
 בסיל
 דות פ"ו
 בה שפ
 אול
 מבוש
 צריט
 (ז"ר י"ו)
 גנו
 איבס
 זיך ב
 (ז"ז י"ו)
 דלער.
 (עירו
 א) סו
 רים ינ
 אמענט
 ס פ"ה
 חים ל

בעל מחלוקת, געגנער: בעל מחלוקתו. בעל
 מחשבות (א) (מניס ג'), אין געדאנקען
 פערטעפֿעם (ב) (סנסדריק י"ט), הינטערליסט-
 גער, הייכלער. בעל משא ומתן, האנדערס-
 מאנן. בעל נפש (פסחים י'), איש הלבב.
 בעל עגלה, פֿוהרמאנן. בעל פחד, פֿורכט-
 זאמער. בעל קומה (סנה' ל"ח), איש גבה
 קומה. בעל שם, כנוי כולל למין אנשים
 המתהללים בקרבת האלהים ועשיית נפלאות;
 כי ל"רבי" היום יקרא לפנים "בעל שם".
 ונקרא כן ביחוד איש אחד ר' ישראל בעל
 שם או בעל שם טוב (זעט"ט)
 אשר היה במאה הקודמת במדינת פאראליען
 והמציא דרך חדש בעבודת האלהים הנקראה
 "חסידות". בעל תאוה, וואהלליסטלינג. בעל
 תורה, המלומד בתורה. בעל תכלית, וואס א.
 ענדע האט, ענדליך, בהפך: בעל בלתי
 תכלית, אונענדליכעס וועזען. בעל תשובה,
 בוספערטיגער. שדה בעל, ראה בית הבעל
 בשרש בית.
 (בעין) בעין (צ"צ פ"ט), ציגן, ותר' בריל
 אבצא.
 (בער) בערות, דוממהייט.
 (בעת) הבעית, ערשרעקקען (עמאנדען).
 *ביעתותא, שרעקקען.
 (בין) בין או בצא, שם מטבע ידועה: ב'
 בצים דרוסה (ירוש' קדושין פ"ח),
 והוא ששית המעה.
 ביצים, כמו בצואות בל"מ: מי ביצים (פרס
 פ"ח), זימפפֿע.
 (בצל) בצלצול (כלאים פ"ח) מין בצל מדברי.
 בצלי, צויעבעלארטיג.
 (בצן) *בוצינא (א) א. ארט קירבים: בוצינא
 טב מקרא (סוכה כ"ו), ותר'
 קשואים בוצינא. (ב) ליכט: בוצינא דנורא
 (סנה' ל'), נר דולק; בוצינא דנהורא (סנה'ד'
 י"ד), כנוי לת"ח, ותר' נר בוצינא. ג) אכסע,
 אַנגעל: בוצינא דרחי"א (פסחים ל"ד), ותר'
 בדי עורו בוצנין. והמשיביר מתקן כצינא
 בכ', כמו אכסנא, ראה זה.

(בצע) פֿצע (א) אנשניידען (א. בראש)
 הבוצע מברך (זרכות מ"ז)
 והוא קרוב לל' בוע בארמית. (ב) פֿצע
 פֿצע (= מצע), פֿערמיטטעלן, פֿערגרייכען
 מצוה לבצוע (סנה' ו'); צאו ובצעו (סס), ו'
 פֿערגלייכען. והשם: ביצוע בשלשה (סס), פֿשרה
 בצעי המים (סנה' ל"ח), כמו בצואות בל"מ (בקע) ב
 זימפפֿע.
 (בציץ) בציץ. פֿאן זיך הערויסגעבען, פֿליען (בקר)
 סען לאססען: כל העציץ
 בוצצין משקין ושל רמון אינו בוצצין משקין בקור חור
 (ירוש' פסחים פ"ז), פולט. בצצין, הערפֿאץ
 דרינגען, פֿליעסען, בלאזען ווערפֿען: מכנס
 ידו לפנים ובודק אם מבצצין ועולה טריפֿתקינו ע
 (מולין כ"ו), פ"י נדחק ויוצא לחוץ; מותבינן ומ' סקלים פ'
 רוקא אי מבצבצא טרפה (סס), פ"י שעולין ב' (סס פ"ו)
 נפחים; והיה דם מבצבצין ויוצא (גיטין כ"ו) בקרות,
 היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספיט
 (יומא ל"ח), נדחקה לחוץ; מבצבצין ויוצא
 כעשבי השדה (סוטה י"ח).
 בצבוין, כמו בויץ, פשתן: של נצרים ושל
 בצבוין (נדה ס"ה).
 (בצר) *אבצר, פֿערמינדערען: דמטפי ב'
 או דמבצר ביה (עירובין ס')
 בציר, וועניגער.
 (בצת) ביצית (צ"צ ע"ג), באַצט, קאָד
 (בק) *בקא (מולין כ"ח וסנה' ע"ז), מיקקע
 *בוקא דאטמא (מולין נ"ג), קף הייך.
 בוקי סריקי (צ"צ ק"ח), בקבוקים ריקים, קריגע
 (בקה) בקה, ענינו כמו בדק, בקר: זיל בק
 באבוד מאי קא עביר (צ"צ)
 פ"ד; זיל בקי מאי דיניה (פסחים ג'). ומוז
 שם: בקי, קונדיג, ערפֿאהרען, בעוואנדערט
 בעלעזען, זאכפערשטאָנדיגער, פֿאכמאנן
 בקי לקרות בתורה (מענית י"ו); והוא שבק
 בהן ובשמותיהן (מולין ס"ג); חולה מאביל
 אותו ע"פ בקיאין (יומא פ"ג). ושה"מ: בקיאות
 (בקי) בקיא, βασιλειον, הופלאטטיד: וורט
 בקיא (ירוש' נעשרות פ"ה).

ברא, תנא חיצוני, כלומר בעל משנה חיצונית
שלא ממשנת רבי, ראה ברייתא. (ב) בר או
לבר, אויסער, אויסגענאָממען, חוץ; מלבר,
ראה בשם שליש. (ג) ווילדניס, פֿעלד:
תרנגול הבר, האהן דער ווילדניס, אויערהאהן;
שור הבר (סנסד' כ"ס), אויערפֿאָנס. ותר' חית
השדה חיות ברא. (ד) ערלויבניס: דעילי בבר
(סוס כ"ס), ברשות. (ה) *בר או ברא, זאָהן.
ובהרכבות יש לו (כמו סס בן), גם הוראת
הקנין או ההכשר לדבר, כמו: בר אוריא
(סוס מ"ג), אבענדלאַנדער, ראה אוריא. וי"מ
כמו: בר אורין (סנס ל"ה), בן תורה. בר
אמודאי (ר"ס כ"ג), שויכער, עמד בל' סורי,
שויכען, שויפֿען. בר-בי = בן-ביה, ראה שרש
ברב. בר בי רב, שולקנאבע. בר גזא (מדרש
חסי' ע"ח), שם עוף שורף, וכן תר' עזניה. בר
דרומא (ניטין כ"ז), הח' קאַבאק (צמ"ע יסרון
ח"צ), תיקן מרדרומא, *μαρτυρομα*,
מאנלייפֿער, איילבאַטע. בר הדיא צופה
מאכלו מ"ה מיל (וי"ר ס'), מין ניק, וכן: בר
חירא (חולין ס"ג) וג' הערוך בר הדיא. בר יוכני,
שם עוף הגדי: פעם אחת נפלה ביצת בר
יוכני וטבעה ששים כרכים ושיברה שלש מאות
ארזים (זכורות כ"ז). בר מחוונתא (ז"ס כ"ח),
פי' עבד שר העיר היודע גבולי השדות של
כל איש מאנשי העיר. בר מחם תנורי (פסחים
מ"ט), אַפֿענהייטצער, שמאַרפֿאַטצער. בר מלחך
פינכי (סס), מעללערלעקקער, שמאַרפֿאַטצער.
בר ניסנא: כי תניא ההיא בר ניסני (עירובין
כ"ח, לפי ג' סערוך, וזנוסחתו בדנסחני)
εργα, ווילדע פֿייגע, והוא מלה אחת והבי'
שמושית, וכן: בר ניסני קץ (פסחים כ"ג).
בר נירא (סנס כ"ד), עול קטן של עגל. בר
נפחא (חולין ס"ז), מין עוף. בר נש = בן
אדם. בר סמכא, א. פֿערלאַסליכער מענש. בר
פחין (ירוש' נרכות פ"ג), איש ריק, וכן: בר
פחתי (נרכות מ"ג), והוא שם גנאי שקרא
ר' חייא לרב. בר פלונתא, געגנער. בר קפרא,
caprea, לוסטיגמאכער, ונקרא כן בעבור
היותו ברחא דרבי. בר קשא דמתא (ז"ס כ"ד),

בראשית) בוקין מקין (ע"ז י"ח), מיני משהקים
וליצנים, *bucco, maceus*.
בצע' א' בוקינים, *buccina*, קריענסטראָמפעטע:
כמה קרנות כמה בוקינים (וי"ר
כ"ט).
(סס), ו' א' בקלסא, *baculas*, שטאָק, שטאב: נסיב
(פשוט), בקלסא ותברדון (ז"ר ל"ח).
ות בל"ה (בקע) בקיע, וואססערגראבען: הגברת
והבקיע (מ"ק ח'). בקעת, שפאָן.
גן, פֿליע (בקר) בֿקר, בעוזכען; קריטיזירען. מבקר,
ל העצו קריטיקער. בקור, דאס בעוזכען:
מין משקן בקור חולים; דער בעוזך. בקורת, קריטיק.
הערפֿאַר דבֿקור, כמו הפקיד, (אין גוט) אַלס
מכניס פֿרייאַ אונד העררענלאַז ערקלאַרען:
ה טרייפֿיקניו שיהיו מבקירין את כל השדה (ירוש'
גבין וכו' פֿליס פ"ה). והשם: דבֿקר לעניים הבקר
זעולין (פ"ה פ"ו).
מין (כ"ו) בֿקרות, רינדערהעדרע, רינדערשטאלל:
בקות של אנטונוס היתה רובעת
ממנה בקרות של רבי (ז"ר כ');
דאָר כל הבהמות מכניסין אותו לבקות
ים ושר (מ"ק י"ז), ותר' ואל הבקר רץ אברהם —
דבֿקותא רהט אברהם, ראה רבקה. *בקרא
מפי ב"ר = צמד בקר: בקרא דתורי (ז"מ פ"ד). (ב)
זיין ס' אנטענטרייבער: זמרא דבֿקרי (סוס מ"ח).
(בֿקש) בֿקש, זוכען, וואָללען, ביטטען.
בֿקש רחמים, בעטען, ומשמש
לשובה וגם לרעה, ר"ל להתפלל רעות על
איש. מבוקש, געגענשטאנד דער ביטטע, דאס
געגעהרען. בקשה, בעגעהרען, ביטטע. מכתב
בֿקשה, ביטטשריפט. בבקשה ממך (נרכות
ז"ל) איד ביטטע דיד.
(בֿקת) *ביקתא א' בית צר: ביקתא בי
עקתא (סנס ע"ז); בבית
זלא בביתקי (כחונות כ"ד). (ב) טהאל: דמצלי
בֿיקתא (נרכות ל"ד), כמו בבקעתא. (ג)
נאבארשאפֿט: משום ביקתא (ינמות פ"ד),
שטנות הענינים, מל"ר *vicinia*, נאָבאַרשאַפֿט.
(ד) בר א' אייסערע, חיצוני: ת"ח שאין
תוכו כבדו (יומא ע"ג); תנא

שם ממונה. בר שורא (פסמים פ"ו), חומה
 נמוכה הבנויה סביב לחומה הגבוהה. וכן תר'
 חומות וחל בסורי. ברתא, טאכטער. ברת שבע
 ראה בנות שבע. בור, הוביר, בשרש בור.
 (ברא). בריאה, ערשאפֿונג; שאפֿונג.
 בריאת העולם, ערשאפֿונג
 דער וועלט. חשבון בריאת העולם, חשבון
 השנים שנתחדש במאה העשירית ונהוג אצלנו
 עד היום. בריה, געשאפֿט: אני בריה וחבירי
 בריה (זרכות י"ז). כבירית, אין זיינער נא-
 טירליכען געשטאלט. בריות, דיע לייטע: גדול
 כבוד הבריות; הצטרך לבריות, דער לייטע
 הילפע בעדיפֿען.
 בריא, שטארק, געזונד, ניכט שאדהאפט:
 אדם בריא; כותל בריא; כרי חרס
 הבריא (כלים פ"ג). והוא מל"י *βριᾶς*, שטארק
 זיין. בריאות, געזונדהייט. הבריא (מולין פ"ג),
 געהיילט, געזונד ווערדען.
 (ברב) *ברבי, כמו בר בי, פי' בן בית:
 משהוא מנכש עמיה הוא
 אזל ומתעבד ברבי (וי"ר כ"ה).
 ברבר, בארבאר, בשם זה קראו היוונים לכל
 בן עם אחר, כמו שיקראו לזה
 העבריים "לועז", ותר' מעם לועז — מעמא
 ברבראי: נקיטא ברברין (פתיחת איכה),
 בעזיגענער דער בארבארען.
 (ברג) בורגן, מין בגין הבנוי על הדרך
 למכור בו מיני מאכל לאורחים:
 הצריפים והבורגנין (עשכרות פ"ג), והוא לי'
 פרסי; משל למלך שהיה מהלך במדבר הגיע
 לבורגן הראשון ואכל שם ושתה שם (ויקרא
 יגס ז'). בורגס ראה בורגס.
 ברגר (= בר אגר = *ager*), לאנדמאנן:
 איש האדמה ברגר (ז"ר ל"ו). ובלי'
 פרסי ברגר.
 (ברד) *ברדא (מולין פ"ז), שם עוף טמא.
 בורדל: מאה בורדלין אתה לוקה (פסיקתא
 זטלח), פריגעל. והמשביר מתקן
 כורדלין בכי, מל"י *καρδάλις*, קיילע.
 בורדלס (א) *καρδάλις*, פאנטהער: נמר

ובורדלס (ז"ק ט"ו). (ב) אילטיס: חולדה ובורדל
 (פסמים ט', ראה העשכרות).
 בורדניקוס (זרכות כ"ח, לפי גי' הערוך) ופי'
 המוספי איש גבה קומה כאנש (ברט)
 בריטניא.
 בורדס (א) בורדס אין מנקרין אותו (מנחם
 מ"ה), פי' הערוך חולי שלשות (ברדי)
 (ב) הבדסין והבורדסין (כלאים פ"ט), מין בגין
 בורדיקי: ר"פ שרי ליה לבורדיקאי (פסמים
 מ"י), פירש"י נחתומים.
 בורדיקאי (ירוש' כלאים פ"ט), מין בגין ברוין.
 מל"ר *viridicans*, גרינליך.
 (בררה) הבררה, האכיל את האכל סעודה משל
 הראשונה. סעודת הבראה. קראוב
 ברית מילה, בעשניידונג. ברית חדשה, דאס חורבן
 נייע טעסטאמענט.
 ברהמיים (כוזרי ז' ל"ג), דיא בראהמאנען בריית
 פריעסטער דער אינדיער.
 ברזו *ברז, שטעכען, דורכבאהרען: דבר חיות
 ליה מיברזו (סנסד' כ"ז); למיבזי ממשנות
 חביתא בבורטיא (טנח קמ"ו), באהרען. ברזא בלומר
 (א) לאך, אפֿונג: דשקיל ליה בבזי של יני
 (טנח קמ"ז); חמרא דלהדי ברזא (ע"ז כ"ט). משני
 פי' שאצל הנקב. (ב) צאפֿען: דאשחקן (ברך)
 לברזא (סס). ג) פֿעערדעקקע: כברזא
 סומקא לסוסיא חיורא (מגינס ט'). ראה אברזן (סס).
 *ברזל: וליחתמיה בשתין גושפנקי ולברזל ואש
 (טנח פ"ו), פירש"י ינענענו.
 *ברזילא: דמסר ליה לברזילא (ז"ק כ"ו) ברכת
 צ"ל לברזילא (כגי' הערוך), וס' בחיות
 בלי סורי ענינו רועה, הירט.
 *ברזינא, בלי ערבי שם כוס עשוי מקליפ' הברדן
 דקל: מי רגלים וכו' ברזינא (טנח)
 ק"ט), ופי' הערוך אחד מח' ברביעית.
 (ברח) בורח, פליכטלינג. הבריה, פֿעריאנע
 מבריה ארי מונכסי חבירי
 הבריה נכסיו מב"ח, זיינע גיטער דען גרייב'
 גערן (צ. ב. דורך שיינפֿערקויף) ענטציעדע
 ואל תבריה עצמך מן המכס (פסמים קי"ג)
 דען צאלל אומגעהען.

בורך (כלים פכ"ט), דאס האליק, וואוויק
דיא פאלוגשאאר געשטעקט וויד, שאארבויס.

גברכת או גברכת כונסין (מ"ק ט'), ברכת
מים העשויה לכבס או לשרות בה.
*בורכא: האי בורכא (כמוכות ס"ג), פי
הערוך דבר בורות.

*ברובא, brachium, אסט, צווייג: וי' ברובי
מינייהו (תמיד ז'). ברכייר (כלים
פכ"ו), מין בית יד, ארמעל, העשוי לתשיט,
ג"כ מל' brachium, ארס. מברכתא באות מ'
(ברל) *בורלא (א) beryllus, בערילל,
מין אבן טובה. ב)

בבורלא וכרגי (ז"ק ק"ג), וגי' הערוך בולרא
ופירש מס שנותנים מן הקרקעות.
ברולקי: התרפים נקודים של ברולקי (מדרש
שמואל ח'), veriloqui, וואהרוא-
גער, כנוי לתרפים המגידים עתידות.

(ברם) *ברם (מלת הסכור), כמו אמנם, אך,
בעברית, פירוואהר, דאך, גור,
והוא ל"ר verum, וואהר. ובמדרש: לישנא
דרומי הוא אבל ברם (ז"ר ז"ט).

בורמא, parma, שילד: כמטיא לחץ כבורמא
לאספריסא (איכס רנפ, דך קסמו),
(ברן) בורני, liburnia, לייכטעס פלאהציין,
פעלוקקע: יכול יעבידנו בבורני
קטנה (יומא ע"ז), מקוצר מן לבורני, ח"
אניות (דברים כ"ח ס"ח) לבורנין, והוא מין
אניה של בני מדינת Liburnia, שהיו עובדי
ימים מפורסמים. ראה שרש לבר.

בירניות, נשים היושבות שוממות מבעליהן.
שנהרגו: שהושיב בירניות בירושלים
וכו' שהיה הורג את בעליהן ומענה את נשיהן
(וי"ר י"ט), מל' שדה בור.

בורנס, Burus, שם נגד שלובשי הערביים:
הרי אתם מתקנים את הבורנסין
ערביים (מכילתא יתרו).

(ברם) ברם, βραχος, א. ארט אבערקלייד:
הברסין והברדסין (כלאים פ"ט).

ברחא=תיש. בריח דמערבא ראה ש' כרה.
ברוחין (סנהד' ז"ט), מין צמח, אלווינגען,
וכן תר' דודאים.

(ברט) *בורטיא, terebra, באהרער:
למיברז חביתא בבורטיא
(סנהד' קנ"ו).

(בדוי) ברי, vere, וואהר, וודאי: ברי ושמא
(ז"ק ק"ח); הטוען טענת ברי.
(פסח) ברייה, ראחייט, מענין בור: חלילה הוא לך
בריייה הוא לך (ז"ר ו"ט).

גר ירוס בריון, βαλλων, שם איש פריץ אחד אצל
היוונים, וכנו בשמו לכל גבר אלים:

סעוד משל לבריון וכוי (סמות רנפ ז'). ובתלמוד
ראה. קראוכן לכת הקנאים (רסא זס) מזמן שלפני
שה, דא חרבן בית שני: ריש בריוני (גיטין כ"ו),
ראש הקנאים.

המאנען ברייתא (ס"ח נקנפ), אייטערע, חיצונית;
ווילדנים: חיוי ברייתא (חולין ע"ז),

: דני חות הבר. ונקרא בתלמוד כל משנה חוץ
למינה ממשנת רבי יהודה הנשיא — ברייתא,
גן. כלומר משנה חיצונית (ציחוס לזית מדרשו
בברי סל רני), וכן קורא אותן בעל הלכות גדולות
ז"כ"ט). משניות חיצונות.

אשתקד (ברך) ברך, זענגען, לאָבען: חייב אדם
לברך על הרעה וכוי (מגלה

אברון כ"ט). בוך החודש, הכריו בנהכ"ג את יום
ראש חודש הבא; ונהגו לומר אצל זה תפלה
קטנה. ברכה, לאָבשפודך: ברכות הנהגין.

ק"כ"ו ברכת הבית (כמוכות ק"ג), מעוט ההוצאות
בחיות אנשים בהפיסה אחת מבחיות כל אחד
בתפסת-בית מיוחדת.

הברך, ענינו דרך נטיעה ידועה, שכוספין
ענף עץ (נחצורו חליו) ותוחבין
אותו בקרקע, ושם הוא קולט והיה לעץ בפ"ע:
המכדיך את הגפן (כלאים פ"ז).

ברייכה, שם לאפרוחים הנולדים בשיבה
אחת שיושב העוף על הביצים, Brui:

שלש בריכות (נרכות ו"ד); שתי בריכות
מבנות (יעמות ס"ז). והושאל לפירות הנולדים מן
העץ בפרק אחד: שתי בריכות בשנה (ר"ס כ"ו).

בורסו, *βουρεύς*, גערבער: והבלן והבורסו
(קידושין פ"ג). ומה: בורסקי (א)
גערבער: מי שאומנותו בורסקי (סס). (ב)
גערבערייא: אין עושין בורסקי וכו' (ז"כ כ"ה).
(ברין) *ברין. כמו ברו, דורכבאָהרען:
ובירציה עד דשפי (ע"ז כ"ט),
פי' ונקבו.
מבורין, אויפגעהייסמ (פאן א. מאסע): מלא
קומצו יכול מבורין (יומא מ"ז), פי'
במדה גרושה, והוא קרוב ללי צבר, והשם
בירין: בירציהן קדש (מנחות ל'), גידוש
המדות.
(ברק) *ברקא (א) גאללעריע: ברקא חלילא
(ז"כ ס"ח), ופי' חלילא
שהולך בסבוב; ההוא ברקא, דהוי בי בר
חבו (עירובין ט"ו). (ב) שם צמח ידוע בלי
ערבי שממנו היו עושים חבלים: שודרא
ברקא (גיטין ס"ט), פי' חבל עשוי מצמח זה;
בנירא ברקא (סנה' ס"ז). (ג) בלי פרסי טוב
ומשובח: סוסיא ברקא (סנה' ל"ח).
*ברקאי, עם ראממערט: הרואה אמר ברקאי
(תמיד פ"ג).
ברקין, *βράχαι*, א. ארט האָזען: פטישהון
אלו ברקין (ריס ילמדנו).
ברקית, שם חולי עינים ידוע: שכן כחלין
לברקית (סנה' ע"ח). ומה: השוכר
את החמור והבריקה (ז"מ ע"ח).
(ברר) ברר (א) וואָהלען, אויסוואַהלען: זה
בורר לו אחד וזה בורר לו אחד
(ז"מ כ'). (ב) אויסוואַהלען, אבזאָגערען,
רייניגען: היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר
ואוכל בורר ומניח (סנה' ע"ד); הבורר קמנית
ב"מ (זילס י"ד). ברר, אויסוואַהלען;
קלאָרען, ליימערען; ערקלאָרען; בעווייזען:
ברר בעדים או בראיות. הבורר הדבר, עם
איזט בעוועיזען, עם ליעגט קלאר אם טאגע.
ברור, קלאר, ריישרד, צווייפללאָז: אם ברור
לך הדבר כבוקר (סנה' ז'). עולם ברור
(ז"כ י'). הפך: עולם הפוך (סס).
בירור (א) קלארהייט, ריישליכקייט. (ב)

צווייפללאָזיגקייט: ידע בבירור. (ג) עי'
קלאָרונג. (ד) ערווייזונג, בעווייז. (ה) רייניגען
זייבערונג. (ו) אצל המקובלים ענינו הפרדה
הקדושה מתוך המומאה וקבוץ הניצוצים
שנתפזרו בה. בורי, קלארהייט: העמד רבו
על בוריו (ספר יליס), עטוואם קלאר הערויט
ברינגען.
ברירה, וואָהל: הברירה בידו. שמר בירור
(ז"כ קס"ז), קאמפראַסיספערטראַג.
בורית, לויגע, זייפע. בורית כרשית
(כריתות ו'), פירש"י כרשית שם
מקום. בירית בשרש ביר. ברושייתא ראה
כרושייתא.
(ברת) *ברתידא (סס"ט זכא, חסי מלכטן)
א. ארט טראַגנעססעל
(בשל) בשל, רייפען: החמה מבשלת את
הפירות. ושה"מ: כישול
התבשל, רייף ווערדען. תבשיל, געקאכט
שפייען, געריכט.
*בושלא (סנה' ע"ט), שם לעור בהמה תיקן
אחר הפשטתו.
(בשם) בשם, ראה בסם. בשמי, ווירצין
אַראַמאַמיש.
(בשק) *בשקרא, ערקענגען: ולא מבשקין
ליה (עירובין י"ט), ותי'
יחקר זאת יבשקך דא.
(בשור) בשור ורם, כנוי לאדם דרך גנא
מצד היותו עפר מן הארמה.
מלך בשר ודם.
(בשש) בשש, שם ללפת ולפתן, געסמיוע
צוגעמיזע, צוקאסס: ליה
דין צריך בשש (ברכות מ'), ותי' היאכל תמל
— כמה דלא מתאכיל בשש (פירגס פס'
כמו לפת) ובר"י *בשש* = צוגעמיזע. — בת
כל השמות המורכבים עמו, בשרש בנה.
(בתו) *בתוותא, מיטטע: מבתוותא רמישח
(סנה' ק"ו), פי' רש'
והערוך מאמצע הערוגה.
(בתל) בתולה, שם מול, זינגפֿרויא. בתול
שקסה (זכא ח'), כרסם

ארו. בתולת הים, שם דג, זעמאיד (תולדות
סנצ). בתולת הורד (סנת ל') ונוסתת רב
האי גאון פת"ל דת הורד.
(בתר) *בתר (= באתר), נאך. בתרא.
דער לעצטע.
(בתש) *בתש, הפציר; הוה קאמכת שביה
טובא (חולין ז').

שם: כל זמן שלא נקצצה, שדרך לקצוץ
ענפיה ואחר כן מחלפת עוד, ונקראת אחר
הקציצה: סדן השקמה. בתולת קרקע (סס)
או קרקע בתולה, כדמפרש שם: כל זמן שלא
נעבדה. ונקראו ג"כ מוטות ידועות בבית הבד
בשם בתולות: המוכר את בית הבד וכו' ואת
הבתולות (ז"כ ס"ז), כדמפ' שם: כלונסות של

אות ג

(תר' חסלים ס"ח י"י). וכן בל"ר gibba. (ב)
גבבא דעמרא (צרכות ט'), בישעל. (ג)
שטאפעלן: בקש או בגבבא (פס"ד).
והוא מענ'ן: גבב, זאממעלן, צוואממע-
לעזען: ומגבב מן החצר (צילס ל"ג).
(גבה) גבה, איינהעבען (שולדען), אי"ג-
טרייבען: גבה חוב; גבה קרקע
בהובו (ז"כ קכ"ס), זיך בעצאהלט מאכען.
ושה"מ: גביה או *גוביינא, איינהעבונג.
והתואר: גבאי, אייננעהמער: גבאי צדקה
(מענית כ"ד). מגבית, קאללעקטע, שטייער:
הלכו רבותינו אצלו על עסק מגבית חכמים
(אסתר רבה, נהרלוסו), פי' אסיפת צדקה;
מגבית פורים (ז"נ ע"ח), ותר' מה מגביתא.
הגביה, אויפהעבען, הרים דבר ממקום שהוא
מונה בו. ושה"מ הגבהה. קול גבוה.
אלטשטיממע.

(גבח) גביח (גבחת), איש (או אשה) גבה
הקומה: גביח לא ישא גבחת
(נכורות ו"ה, לפי גי' הערוך); או גבן או
דק ת"י או גביה או ננס, שלאנק.
(גבי) גובאי (סנת ל"ז), כמו גובי בל"מ,
היישרעקען. גביא גילא (סנת
ק"י), ראה מגביא גילא באות מ'.
(גבל) גבל או גבל, מישען, קנעשען:
ונותנין מים למורסן אבל לא
גובלין (סנת קכ"ס); גובלין מיט ברי"ה (נייט

(גאה) התגאה, זיך איבערהעבען, שטאל-
צירען. גאון, כנוי כבוד
לראשי הישיבות בבבל, שהיו אחרי רבנן
סבוראי. ודרעת קצת הוא מלה נכריה מלשון
פרסי או ערבי.
(גאל) גואל, ערלאזער, והוא כנוי למשיח
המקווה. וכן שה"מ: גאולה.
*גואלקא, ב'י פרסי שק גדול של תבואה:
הבו לי גואלקי (מענית כ"ג).
(גב) *גובא (א) שטיק: ונפק מיניה גובי
גובי (סנת ק"ס), שטיקווייע.
(ב) גרובע: גובא דשתית מינה. *גובתא,
דאדריכען: גובתא דנחשא (סנת ס"ו); גובתא
דקניא (ז"כ ק"ז); איסתתם גובתא דשכבת
זרע (ינמות ק"ז).
(גבב) גב (א) ריקקען, אויסענזייטע: קורעו
מגבו; אין מטמאין מגביהן (כלים פ"ז). (ב)
בייא *גבאי, גבך, גביה, גבי דהווא גברא,
כמו אצל בל' עברי. ובמובן המוסרי: לגבי.—
על גב או *אגב (א) אויף, איבער: הרוצה
לעשות גתו על גב בדו (צילס י"ט); בית
זעלייה על גביו; מונח על גבי קרקע. (ב)
נעבסט, דורך, וועגען: קנה מטלסלין אנג
קרקע; אנג חריפתא שבשתא; מילתא אנג
אורחיה קמ"ל (חולין פ"ג), געלענענהייטליך.
גבב, בייגען, קריממען: גובבין את הקומה
(פסחים פ"ג). ומזה השם: *גבבא
(א) בוקקעל, האקקער: אתעבד להון גבבא

ק"ס), שטאמפפּען; גביל לתורי (זכרות מ'), מישען. גביל, חתיכה קטנה של עיסה: משתעלה גבילים (ירוש' חלה פ"ג).

*גבל, וואכסען: קוקיאני שרי מ"ט מינה גבלי (חולין ס"ז), פי' ממנו הם גדלים ואיום באים מעלמא. גבילית (חסלות פי"ד), א. ארט באלקאן (ללא ערוך).

הגביל, בעגראנצען, בעשרענקען; בעשטי-מען. ממשלה בלתי מוגבלת, אונ-אומשראנקטע העררשאפט, דעספאטיע.

גביל או גביל, היא העיר הגדולה Byblos במדינת צור על שפת הים הדרום (סמיכון) הוקראת עד היום Dschebel והגביל יחבר והגבילן יאשם ואנשי הגביל יסובבו וכו' (סנהד' ל"ז). ויתכן כי גבילן הוא שם הנוף וגביל שם העיר. ומסתמא היה מיושב ג"כ מיהודים.

(גבין) גבין (סנהד' ל"ט), קאזע בערייטען. גבין, אויגעגברויע: אין לו גבין או אין לו אלא גבין אחד (זכרות מ"ג), ותר' עפעף גביןא.

גבנונית (זכרי סמכרים ע"פ לסון ערצ'י) אבערפלאכע א. רונדען קארפערס: גבנונית הגלגל. גבסים ראה גפסים.

(גבר) התגבר, זיך אנשטרענגען; מאכטיג ווערדען, צונעהמען. ושה"מ:

התגברות או תגבורת. גבר א) כנוי לאבר הזכר: בעל גבר (זכרות מ"ד), מי שאבר שלו גדול ביותר. ב) האהן: קריאת הגבר (יומא כ'). גבורה, כנוי להשם: משה למד מפי הגבורה. גבורת אנשים, מאננעסקראפט. (נפש) גבשושית (סנהד' ע"ג), היגעלכען. גוכתא בשרש גב.

(גג) גג, דאך. גגית (סנהד' ק"ט), באשטיך. (גד) *גדא, גליק, געניס: מה ביש גדא דההיא איתתא (קטלת רצח, מוולא חכ'); ערסא דגדא (כזרים כ"ו), משה מקדשת למזל הפית. ראה גם שרש גדר ונדר.

*גידא, קאריאנדער: עגיל כגידא (יומא ע"ה). גידין ביש' גדין.

גוד, שליוך: הגוד והמשמית (סנהד' קל"ח); משכיה דההוא גברא משוינן ליה גודא ומלינן ביה מיא (סוכה מ"ח).

(גדג) גדגדניות (עירובין כ"ח) מפי' בגמ' בהנדקוקי מדאה, והוא הנק' בל' ערבי הנדקוקה, ביבערקלעע.

גדיגוד (ילמדנו מכות), קאפאג, כדוב שסוגרים בו חיות.

(גדד) *גודא א) וואנד: מאי מחיצה גודא (ז"צ מ"י). ב) אופער: הו'

קיימי אגודא דנהר פרת (יומא ע"ז). ג) ברעט: גודא דגמלא (סנהד' ק"ד) פי' דף שבגשר. גידוד, מחיצה קטנה או גבשושית אדמה: דתס דאיכא גידודי (עירובין ו'), פי' שיורי כותל מלמטה; דאית ליה גידודי (סנהד' מ"ח), מחיצות; גידוד ה' ומחיצה ה' (גיטין ט"ו), גבשושית; היושם גידודות גבוהות י' טפחים (עירובין כ"ז), ותר' רכסים בית גידודי, היגעל.

מגוד, יתר: שתלאו במגוד (סנהד' כ"ט); לא ישטחנה וכו' ע"ג מגוד (ז"מ ל').

(גדי) גדי, שם מזל, שטייגנבאך. (גדל) גדל א) וואכסען: במקום זה גדלים עשבים ואילנות; בריות הגדלות בים (תנחומא ויסע). ב) דרעהען, קרייזעלן, פרייזערען: ג' דברים נאמרו בפתיחה אין גודלין אותה (ז"ס ל"ז); הגודלת והכוחלת (סנהד' ל"ד). ורתואר: גדל (כלים פס"ו), האארקרייזלער, פרייזיר. ולנקבה: תפתר באשה גדלת (ירוש' סנהד' פ"ה).

גדל, צועהען, אויפציעהען: גדל בהמות. מגודל, גראס געוואכסען: זקנו מגודל; בת מגודלת, הגדיל, גראס ווערדען, דיע גראסאצהריגקייט עררייכען: הגדילן [הותומים] יכולין למחות. גדול או גדול בשנים, גראס-יאצהריג, גדולי עולם (ז"ס פ"ג), או גדולי הדור (מגינס י"ו), גדולים בחשיבות, גדולים גראסע גאטהערפאט: כאן בגדולים כאן

בקטנים
שם מ
ציעהונ
וואכסע
הארץ
גידולי
גראסע
מען. ה
מגדל

שלאס
גדל

ז"צ
גדל

גודלין
(גדס)

הערוך
גדמא

ז"ס
פוסא

(גדן)

ראה
גדנא

פערדען
(גדר)

(ז"מ)

גדר

בעש
מדבר

הגוד
צאן

גדר
(ו')

*גדרונא זוטרא (כרס נ"ח), *gerafano* עועל. ובירוש' (צ"מ פ"ו) גידור.
 *גדראניא, גידוש המדה: אנא יהבה גדראניא מן פורני (אסתר רבה, זכריות), קרוב ללשון: גדיל או מחיק (כחש שרש גדל).
 (גדש) גדש א) אויפהייפן. ונופל באלומות וגם בדברים אחרים. ונאמר על המדה המדודה במילואה ובלי מחיקה: מלא וגדוש (תנ"ך ל"ג); מחתה גדושה של קטורת (יומא נ"ז). ונקרא עורף המדה הגדושה: גידוש או *גודשא (סנה' ל"ט). ב) פֿיהרען: וזהו ההוא פתח *גדיש ליה [לסמא] (וי"ר כ"ז). הגדיש, עשה גדיש.
 (גהא) גוהא, געהיל, מל"י *gohil*, היילען, קלאנען: בשעה שהקב"ה זוכר וכו' מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולם נשמע מסוף העולם ועד סופו וזהו גוהא (זכרות כ"ט), פֿי קול יליל הנשמע בעת רעידת הארץ.
 *גיהא, טייך: מאי נברכת גיהא (מ"ק ח'). וכן בל' פילוי גאא = טייך.
 (גהה) גהה, זיך נייגען: אם היה כותל גוהה סותרו ובונהו (ירוש' תענית פ"ח).
 (גהט) *גהט (= גהץ), רייבען, שטריי-בען: פשר חמור גהט מתפילך (זכרות כ"ו), פֿי מחוק.
 (גהי) *גיהיא, ראשה: סומקן גיהיא (זכרות נ"ט). גיהנס בשרש גי.
 (גהין) גהין, גלאטטען, רייבען: הענן היה שף בהן ומגהצן (ספ"ט זכר, נפת תטופנס); בגדי פשתן המגהצין (פסחים ק"ט), וקרוב ללשון גהט, ראה זה. ושה"מ: גיהין.
 גהין, זיך פֿרייען: גהץ ושמה (ז"ר ל"ט).
 (גהק) גהק (זכרות כ"ד), רילפוען.
 (גהר) *גוהרקא א) טראגזעססעל, לעקטיקא: ומעטיל להו בנהרקא (ז"מ ע"ג). ב) אונרייפֿע טרויבע: בנהרקא דערלה (פסחים כ"ט).

בקמנים (זכרות כ"ט). ובלשון העם, גדול — שם מטבע, גראַשען. גידול א) צוכט, ער-ציעהונג: גידול בהמות; גידול בנים. ב) דאס וואַכסען, וואַכסטום, וואַכס: שגידולו מן הארץ (זכרות נ"). גידולים א) געוואַכסע: גידולי קרקע. ב) צו-וואַכס (ז"ר כ"ו). גדולה, גראַסע, ראנג. עלה לגדולה, צוראנג קאַמ-מען. הראה גדולה (ז"ר פ"ח), פֿאַרנעהם טהון. מגדל (ז"ר ל"ח) שראנק. מגדל עשן, רויכ-פֿאַנג. מגדל הפורח באויר, לופֿט-שלאַס.
 גודל או אגודל, דער דיקקע פֿינגער (אַדער צעהע). הלך עקב בצד גודל (סוכה כ"ז) שמאלע שריטטע מאכען.
 *גדיל או מחיק (ירוש' פסחים פ"ד), כמו גדוש בתל' בבלי. ומענין זה: ועשוין גודלין (ירוש' ז"מ פ"ז), טהורמפֿאַרמיג.
 (גדם) גידם (גידמת), איש שנקטעה ידו. אמה גדומה (זכמים ס"ז) וגי הערוך גרומה, בל' פילוי *geraméh*, גראַס.
 *גדמא, פאלמצווייג: אסא וגדמא (סנה' ק'); גדומי דרהב בגו דסקוס דרהב (ז"ר ל"ג); גדמא דדיקלא (גיטין ל"ז); דשא פוסא ומחיה לגדמא (עכות ח').
 (גדן) גידין. ווערמושה: דברים קשים כגידין (סנה' פ"ז), ותר' לענה גידין.
 ראה אנדנא.
 *גדנפא (ע"ז נ"ו), לייסטע, וכן תר' מסגרת, והוא קרוב לענין: *גדפא (ז"ר ע"ג), פֿעדער, ושניהם קרובים לענין פֿאַא או אַגף.
 (גדר) גדר א) אומציינען, איינשראַנקען; דעפֿינירען. ב) גודרין בתמרים (ז"מ פ"ט) פֿי בוצרין, וגי הערוך גודרין. גדר. אומציינונג, איינשראַנקונג; בעגריפֿס-בעשטיממונג, דעפֿיניציאָן: גדר האדם — חי מדבר. כת הגדרים, פֿריימוירער־אַרדען. הגודרות אין להם חוקה (ז"ר ל"ו), פֿי עררי צאן, כמו גודרין דען בל' ארמא, ואינו זו מל' גדר. אך: מקום הניחו לי להתגדר בו (סולן ר'), הוא כמו להתגדר.

(ע"ה)

(ח"ה)

גורא

בגמ'

הנק'

גרים

גורא

הור

(ג)

דף

שית

פֿי

זכר

יעין

ת"י

דף

לא

ים

ות

ן

ה

ת

ס

(גו) *גו=תוך. בגו=בתוך; דברים בגו, עם
ליעגט עמוואס דארונטער. מגו=
מתוך, אויס; ווייל: מגו דוכי לנפשיה זכי
במי לחבריה (ז"ו ח'); נאמן במגו, ר"ל
מתוך שהיה יכול לטעון טענה יותר טובה
אלו היה חפץ לשקר, ומדלא טעין ש"מ לאו
שקרן הוא. והוא פנה גדולה לבעלי התלמוד
בדיני ממונות ויש להם בו דינים ודיני דינים
זכעל ס' כריתות קבצם אחד אל אחד. מלגו
ראה בשם שלישי. גואי, גוייתא, פנימי,
פנימית. ונמצא בתלמוד גם פעל מזה: גוו
בהו טפי (עירובין ס"ח), איינדרינגען.
(גוד) *גוד, שניידען: גודו אילנא (דנ' ז'
י"ח); למיגד ליה גלימא (זילס
ו'); מגוייד (חסלות פ"ח), מחותך לחתיכות.
גוד או אגוד (ז"ז ג'), שנים שהם שותפין
בדבר שאין בו כדי חלוקה, רשאי האחד
לומר לחבירו גוד או אגוד, פי' גזור אתה
המקח וקצוב דמיו או אני אגזור, כלומר
קנה אתה את הכל או אני אקנה.
(גודה) גודה, כנוי לאבר הזכר: ראש הגויה
(נגעים פ"ו), מל"י טעף, גליעד.
(גוז) גוז, כמו בל"מ לי עברה, תרי לעבור
למיגו. ובהפעיל: ומגוזא יתיה
בהרא (ז"ר י').
*גוזא (א) = סרים, קאסטראט, האפדיענער;
אתו גוזאוי מחו ליה (מגלה כ"ח);
א"ל ההוא גוזאיה לריב"ק (סנה ק"ז). וכן
תרי סרים. (ב) האלי, האלצשטיק; בקיטפא
דגוזא (כ"ס ח'); דפסיק ביה גוזא לע"ז
(חולין ח'), עצים או גזרי עצים.
(גוי) גוי, הידע, ניכטוידע. גויה, היידין,
ניכטיידן. ושה"מ גוית: נשאו
זבריות בגיותן (יד המזקה הלי איסורי זיאה פ"ב).
(גול) גויל (א) (גיטין כ"ד), לפי ס"י הגמ'
עור שלא נתקן אלא שהשירו
את השער מעליו. אמנם הח' זאכס שיער
בצדק שהוא קליפת הצמח biblus (פאפירוס),
שגדל בעיר Byblus הנקראת בל' עברי גבל.

(ב) ראהע שטיינע: לבנות גויל (ז"ז ז'),
ומפ' בגמ': אבני דלא משפיין.
(גון) *גון או גוון (א) פארבע: מה גוון
טליתך (עירובין כ"ג). (ב) ארמ
אונד ווייזע: כהאי גוונא. כגון = כעין, נאך
ארמ, צום ביישפיער.
(גוף) גוף (א) קארפער, סובסטאנץ: שאינו
גוף ולא כח בגוף. (ב) = עצם,
בעצמו: גוף הקרקע (חוק מפורותיה); גוף
החוב (חוק מן הדיבות); גופו של גש; גופי
תורה; גופא דעובדא; היא גופא גזירה (סנה
י"ח). (ג) פערזאן (אין דער גראממאטיק):
גוף מין ומספר. מלת הגוף, פערזאנליכעס
פירזארג. חובת הגוף, פערזאנליכע פאליכט,
בהפך חובת דבר (סנה הקרקע; סנה מנא):
כל שהוא חובת הגוף גוהג בארץ ובח"ל.
גופי או גופני, קארפערליך.
גוף (פעל), צושטאפפן, סתם הכית במגופה:
כדי שיפתח ויגוף (ע"ז ס"ט). מגופת
החבית (כלים פ"ט), שפונד. מגופת היוצרים
(כלים פ"ז), שם כלי חרש שמשתמש בה
יוצר חרש במלאכתו.
(גור) גר, פערמדלינג, פאזעליס. גר תושב,
נכרי המתגורר בארץ בני ישראל
ולא נכנס בדת ישראל. גר צדק, גר שנכנס
בדת ישראל. גייר, צור איינהיימישען רע-
ליגיאן בעקעהרען: אברהםסנייד את האנשים.
התגייר, צור איינהיימישען רעליגיאן איבער-
געהן: גר שנתיייר. *גיזרא = גר. גזרה =
פראזעליטין. מגורה (ירוש' סנה פ"ו), נאכ-
בארשאפט. ראה שרש מגר.
*גור, יונגער הונד: מכלבא בישא גורא
טבא דא נפיק (סדר עולם פכ"ה).
*גורייתא (א) (סנה ס"ז), לאוין. (ב) (עירובין
פ"ו), Gündin.
(גז) גז (א) מין עוף טורף: דרוסת הגז (חולין
מ"ג, לפי ג' העמוד), ותרי עזניה בר
גזא. (ב) וועספע: דבש הגזן והצירען
(זכורות ז').
(גזא) *גזא, פערגעלטען: הו זתורין למגז

טבא
(גזב)
(סנה)
(גזז)
כליז
לגוז
גוזם
והקין
(גזי)
לגוזי
א. א
(גזל)
שטא
רובם
(גזם)
חשט
גזם
גוזא
בשמ
גוזא
(גזר)
אין
הויפט
בעשי
האנגו
ענינו
שלא
חקיע
יעביר
לרעה
ענינו
דיא

טבא טבתא (פסיקתא זכור), וכן בל' ערבי.
(גזב) גזבר (= גדרב דל' ג' ז') שאטצ-
מיסטער. ולנקבה : גזברית

(טנת ס"ג).

(גזו) *גזיזא (א) שטיק, שלאססע : גזיזא
דברדא (נכרות י"ח). (ב) מין

כליזיין : תבריה ר"ע לגזיזיה (ז"ק ס'); אדייה
לגזיזיה (סנסד' ז'), פי' הרים הניתו.

גזיזטא או גזיזטרא, ξυστός, אלאטאן, גאללע-
רע, נאנג : חלקה היתה בראשונה

והקיפיה גזיזטרא (מדות פ"ג).

(גזו) *גזייתא (ז"ע ל"ט ופסמים י"ט), פי'
הערוך דרך עקלתון, ומוזה :

לגזייתא (פסמים ק"ח), פי' לעקל הדרך,
א. אומוועג געהמען.

(גזל) גזילה, דאס רויבען : משלם כשעת
הגזילה; דער גערויבטע געגענ-

שטאנד. גזלן (גזליות), רייבער. גזל, בע-
רויבטער.

(גזם) *גזם, דראהען : עביד אינש דגזם
ולא עביד (ז"ג ז"ג), ותר'

חשטמני — תנזמני.

גזם (א) (= גזם) אבשניידען : אין מגזמין
(ע"ז ז'), הענפים בעץ. (ב) איבערמייבען.

גזמא, איבערמייבונג, היפערבעל : בצורות
בשמים ס"ד אלא גזמא (חולין ל"ד). בדרך

גזמא, היפערבאליש. הגזמה, איבערמייבונג.
(גזר) גזר (א) בעשליעסען, פערארדנען :

גזר תענית (תענית ע"ו);
אין גזרין גזירה על הצבור וכו'. (ב) בע-

היפטען. (ג) אבלייטען : שם גזר. גזירה,
בעשלוס, פערארדנונג, בעשטיממונג, פער-

האנגנים : גזירה היא מן השמים. ובתלמוד
ענינו תקנה שמתקנין חכמים דרך גזר כדי

שלא יבואו לנגוע באיסור תורה, כמו שאסרו
תקיעת שופר בשבת משום גזירה שמא

יעבירו ד"א בר"ה. ונקרא כן ג"כ דת המלכות
לרעת ישראל : גזירות שמד. ובדקדוק והגיון

ענינו מאמר, זאטק, אורטהייל. גזירה שוה,
היא מדה ממדות הדרש לחכמים בתורה פ' מות

דבר לדבר יען נשתמשה התורה בשניהם
במלה אחת או בבטוי אחד, כמו : נאמר

בשומר שומר אם לא שלח ידו ונאמר בשומר
חנם אם לא שלח ידו, מה ש"ש פטר את

היורשין אף ש"ח פטר את היורשין. ונקרא
גזירה שוה מו פנה, כשהמלה השוה היא

מיותרת ואינה נצרכת אלא לדרשה. ויש
מופנה מצד אחד ומופנה משני צדדים. גזר

דין, געריכטסשלוס, אורטהייל. גזריאו גזירה
עצים (יומא כ"ד), האלצשייטער.

גזרה (א) באלקאן : הזיזין והגזירות (חסלות
פ"ח), כמו גזיזטיות. (ב) צייטווארטער-

קלאססע : גזרת השלמים, החסרים או הנחים.
גזירפטי (טנת קל"ט) וג' הערוך גזירפטי

(πατετα = קאנזולאט), האשער,
געריכטסדיענער, ראה גזיזא. גזירה ראה גזירה

בשרש גהה.

(גזר) גזר, לאכען : עד שהביאו וכו' לידי
גיחוק ולא גיחך (נדס כ"ג).

והתאר : נחכן (סנסד' ל"ט), שפאסמאכער.
(גזל) גזלי אבן, שטיינקאהלען.

(גזין) גזין, זיך בייגען : אשה משלחת בנה
לחברתה והיא גזינת עליה

ונושקתו (תנחומא כ"ח). *גזין, געבייגט,
ניערדיג : בתי גזיני (טנת מ"ג).

(גזר) גיחור, אדם שהוא אדום ביותר :
הכושי והגיחור והלבקן

(נכרות מ"ח).

גזר, האהלע, גראטטע : הסלעים והגזרים
(חסלות פ"ח).

(גז) גז (א) אורקונדע : גז חוב (ז"ק ל"ח).
(ב) שיידעבריעף. ולדעת הח' זאכס

הוא מקוצר מן aet.

(גי) גיהנם, שם בתלמוד למקום עונש
הרשעים אחר המות, והושאל

מן גי בן הנם שאצל ירושלים, שהיו שם
מדרות אש לעבודת המולך : משפט רשעים

בגיהנם י"ב חודש; תנא דבי אליהו גיהנם
למעלה מן הרקיע (תמיד ל"ג). אש של גיהנם

פגענעפייער.

(גיב) *אגב = השיב, אנטווארסען: שארן
ליה ולא אגבון (ירוש' סנה
פ"ע).

(גיד) גיד, כנוי לאבר הזכר בתלמוד. מגיד,
אדעריג. גיידור ראה גרווא.

(גידה) הגידה, קאררעגידען: ספר הורה להגיד
(סנה"ד). מגיד, קאררעק-

טאר: מגיד ספר העזרה (ירוש' טקלים פ"ד).
הגידה, קאררעקטור; גלאססע.

(גיל) בן גיל (ז"מ ל'), אלטערסגענאססע;
דור ודור (דברים ל"ב ז') תר'
שמרנו גיל וגיל.

*גייס, שניידען, ראה גמס.

(גיס) הגיס, דורכמישען, אומריהרען: מגיסה
בקרדוה (מכסרים פ"ה); שמא
מגיס בה (סנה"ד).

גייס, העער: להציל מן הגייס (עירובין
נ"ה); מדינה הזאת משובשת בגייסות
(צמות קכ"ג).

(גיר) *גיר = גאף, זנה: גיפא בחזורין
(וי"ר ג').

(גייץ) *גייץ, פֿרעססען, נאגען: אפילו גרימי
גייץ [עכברי] (סוריות י"ג),
מל"י γεύσις, דאס קאססען.

(גיר) גיר (א) קאלק. (ב) העפע: זרק הגיר
(מנח"ם פ"ז) פ"י שהתחילו השמרים
לצאת. *גירה, ענינו נאוף וזנות בלי ארמי,
תר' נואף אשה דגיר אתתא. ומוה: שדר ליה
גר גירא (ע"ז י'), פ"י זנתה. ראה גמ"ש גור.
(גית) *גית, איינע ארט פֿאלטער: דייני
בגית (ז"ק קי"ד).

(גל) גל, טהיר, טהאר: ושל גל (סנה"ד);
טרוקו גלי (זכרות כ"ח). ואולי
מוה גולל ודופק? כסא גלין (סנה"ד קל"ח),
שם לכסא כתפרק. ראה מטה גללניתא
בשרש גלל.

*גולא או גולתא, אבערקלייד: כפית
בס"בליהין וכו' בגוליהון (ז"ר ל"ו);
בגדיהם ת"י גוליהון; גולתא גלי ותיב (סנה"ד ע"ז).

גיל, שלאגל אין ד. גלאקע: פעמון זהב
והגיל שלו מן מרגלית (וי"ר כ"ז). ואולי
הוא מענין: *גילא (חולין נ"ו) שטראף האלם.
(גלב) *גולבא (פסחים ל"ה) או גלבונא
(ירוש' כלאים פ"ח), מין
קטנית, קוועקע, וכן נקרא בלי ערבי גלבאן.
מגלב באות מ'.

גליבטון (ילמדנו ולחמקן) γλαυπτός, גראוויירט.
גלבקיא (ספרא ויקרא), glaux, מילכ-
שיעלקרויש, מין צמח.

(גלג) *גלג, זיך ריהמען: אלין אנון דאת
מגליג עליהון (וי"ר י'), פ"י
שאתה מתפאר בהם; זיל גלוג לאמך (ז"ר
ל"ו), פ"י התפאר לפני אמך.

גלגס, caliga, זאלדאטענשטיעפעל:
זעושים רושם במסמיות הגלגסים
בקרקע בהמ"ק (איכסרנס, זנה). גלגיקון ראה
גלודקי.

(גלד) גלד או *גילדא, הויט, לערער: אבל
בגילדא לית לן בה (זכרות נ"ג),
פ"י מנעל של עור. גלדא, רצען. הגלד או
הוגלד, מיט איינער הויט אדער אייזקרוסטע
איבערצאגען ווערען: הגלד פ"י המכה (חולין
כ"ח); הגלדו המים. גלד (סנה"ד פ"ח), איין.
*גילדנא (זכרות נ"ד), מין דג טהור.

גלודקי: זקן אחד היה יוצא בגלודקי (פ"ה
כ"ה) צ"ל גלודקי, lectica, טרא-
געבעטט, זאנפֿטע. ובירושלמי (פ"ה פ"ה)
גלגיקון צ"ל ג"ב גלגדקון.

(גלה) גלה, ענדעקען, מיטטהיילען. גלה
דבר לאיש. גלה דעתו, זיך

ערקלארען, אייסערן, צו ערקענען געבען.
מי יגלה עפר מעיניך (סוטה כ"ז), בשוי קבוע
ברז"ל וענינו, מי יתגד חי ורואה (אתה
המת!) — גלוי א) ענטבלאסס: גלוי ראשו,
בלאסקאפֿטיג. (ב) אפֿפען, אפֿגעבאר, אפֿ-

פֿעיסרד: מכתב גלוי, אפֿפעער בריעה,
צירקלואר; מכירה גלויה ומפורסמת, אפֿ-
פֿעיסליך; גלוי וידוע, בעקאנט, אפֿגעבאר.
אין סתו כגלוי, דאס אייסערע. פֿגלוי,

אפֿפֿען
אפֿפֿען
ענט
גלוי
שכי
התג
התו
פֿענ
לכל
בלא
פֿענ
גלוי

דער
גלוי
לספ
מינ
ראה
גלוי

בתו
החד
המנ
גלד

גלד

שבר
גלמי
גלם

וכו

ק"ג

בלי

גלוי

זכר

גלד

דחמ

אֶפְסֵנוּמִלִּיךְ. מִימִין שְׁבַגְלוֹי (סֶפֶד מוֹנִין סֶנְסֶמֶר),
אֶפְסֵנוּמִלִּיכֶ, אֶפְסֵנוּקִינְדִיגֶע גַעבֶרעכֶען. גְּלוֹי,
עִנְטְבֶלְאָסֶנֶג, אֶפְסֵנוּבֶארֶנֶג, מִשְׁטֶה־יִלְוֶנֶג.
גְּלוֹי דַעַת, עֶרְקֶלְאָרֶנֶג, אִי־סֶעֶרֶנֶג. גְּלוֹי
שְׂכִינֶה, גַּאָטְמִלִּיכֶ אֶפְסֵנוּבֶארֶנֶג. גְּלוֹי אִלִּיֶהוּ,
הַתְּגִלּוֹת אִלִּיֶהוּ הִנְבִּיאַ לְאִישׁ לְלַמְדוֹ סוּדוֹת
הַתּוֹרָה, לְפִי אֱמוּנַת הָעָם. בְּגִלּוֹי פְּנִים, אֶפְסֵ-
עֶנְטְמִלִּיךְ: מִשְׁיַמֵּד בְּגִלּוֹי פְּנִים הָרִי הוּא כְּנוֹי
לְכָל דָּבָר (יְרוּס' עִיזֶנְקִין פ"ו). בְּגִלּוֹי רֹאשׁ,
בְּלֶאָסְקֶאָפֶיג. הַתְּגִלּוֹת, עִנְטְרֶעֶקְקֶנֶג, אֶפְסֵ-
עֶנְבֶארֶנֶג.

גְּלוֹיִן (א) (פֶּעֶרְגֶאמֶענֶט-) רֶאָלֶלֶע: סְפָרִי
הָרִאשׁוֹנִים הֵיוּ כְּתוּבִים בְּגִלּוֹיִן. (ב)
דַּעַר אֹנְבֶעשְׂרִיעֶבֶנֶע רֶאָנֵד אִינֶעם בּוֹכֶעס:
גְּלוֹיִן שְׁבַסְפֶר (יִדִּיס פ"ג). (ג) וְהוּא ג"כ שֵׁם
לְסֶפֶר הַתּוֹלְדוֹת יִשְׁוֹעַ הַנּוֹצְרִי: הַגְּלוֹיִנִים וְסְפָרִי
מִיָּנִים (סֶנֶט קי"ו), וְהוּא מְקוּצֶר מִן אֲוֶנְגֶלִיִּין,
רֹאה זֶה. (ד) דַּעַר בְּאָגֶען פֶּאפִּיעֶר.

גְּלוֹיֹת: יו"ט שְׁנֵי שָׁל גְּלוֹיֹת, יוֹם הַשְּׁנֵי
שְׁמוֹסִיפִין הַיְּהוּדִים עַל הַיּו"ט הַמְצוּוֹה
בַּתּוֹרָה, לְפִי שְׁבַתְחָלָה לֹא הָיוּ בְּקִיאִים בְּקִבְיֻעוֹת
הַחֹדֶשׁ וְהָיוּ עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים מִסֶּפֶק, וְנִתְקִיִּים
הַמִּנְהַג בַּחוּץ לָאָרֶץ עַד הַיּוֹם.
גְּלֶהָא, הַעֲלֵלֶע, גַּלְאָנֶק: בְּגִלְהֵי דְלִילִיא
(סֶעֶנִית ג').

(גִּלְחָ) גִּלְחָ (גִּלְסֶן סֶעס), כְּנוֹי לְכוּמֶר
נוֹצְרִי (בַּעֲבוּר הַקְּרַחַת, טֶאָנֶזוֹר,
שְׁבִרֶאשׁוֹ). תְּגִלְחָת, דֹּאס הָאֶארֶשֶׁעֶרֶען.
גִּלְמִינֶן רֹאה גִּלְאָקְסִינֶן.

(גִּלְט) גִּלְטוֹרִי, לֶאָכֶען, מִלִּי - γέλω, γέλω,
τὸς, גַּעֲלֶאָכְטֶער: אֶא דֹּאֶאזֶךְ
זְכוֹי כִּיּוֹן דֹּאִיחָא בְּגִלְטוֹרִי בַּעֲלֵמָא חֵיִיב (סֶנֶט
ק"ג), ר"ל שְׁאוּתוֹת αα מוֹרִים עַל הַצְּחֹק
בְּלִי יוֹנִי, וְהַצְּחֹק מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּהֲבֵרַת אֶא.
(גִּלְי) גִּלְיֹרִין, galearii, זֶאָלְדֶאטֶען:
הַגְּלִיֹּרִין מִחֶגְרִין בְּמִלְחָמָה
(זִכְרוֹת כ"ג). גִּלְיֹאס רֹאה גִּלְסֶס.

(גִּלְל) גִּלְל, רֶאָלֶלֶען, צוּרֶאָלֶלֶען: גִּלְל ס"ת;
וּיִקְקֶעֶלֶן, וּוִינְדֶען. — יִתְגִּלְלוּ
הַחֲמִיד (נִתְפִּלּוֹת), בְּשׁוֹי קְבוּעַ לְהַתְּגַבְּרוֹת

הַרְחָמִים, וְכֵן תְּרִי הַמוֹמֵעִי אֶתְגִּלְלוּ רַחֲמֵי.
גִּלְל (א) מִין אֶבֶן: אֶבֶן גִּלְל (עו"ה ס' ח'); אֶתְא
גִּלְלֶא אֶפְסֵקִיָּה לְמוֹחִיָּה (מוֹלִין ס"ג).

(ב) תְּרִיתִי גִלְלִי מִלְחָא (מוֹלִין קי"ג), גִּרְגְּרִי מִלְחָ.
מִלְחָא גִלְלִיתָא (מוֹלִין קי"ג), שְׁטִינְזֶאלֶךְ.
מִשָּׁה גִלְלִיתָא (סֶנֶט מ"ז, וּג' סַעֲרוֹךְ גִּלְיִתָא),
מִשָּׁה מִתְּפִרְקָתָא, רֹאה כֶּסֶף גִּלְיִן בְּשֶׁרֶשׁ גִּלְ.
מִגִּלְלָה עֶפֶה, פֶּלֶזְשֶׁרִיפֶט, צִירְקוּלֶאר.

גִּלְלִי, זֶאָרְגֶדֶעֶקְקֶעל: וְלֹא גִלְלִי לְקַבֵּר (סוֹכֶה
כ"ג). רֹאה גִלְלִי (ב).

גִּלְלִי (א) וּזֶאָלְצֶען, דוּרְכְּקֶנְטֶען: גִּלְלִי
עִיסָה מִעֶרֶב יו"ט (זִילֶס ט'). (ב) פֶּעֶרְאָנֶ-

לֶאָסְסֶען: מִגִּלְגִּלִּין זְכוֹת ע"י זְכוֹאִי (ז"כ קי"ט);
שְׁבַשְׁבִּיל ב' סִלְעִים מִלֵּיל שְׁנֵתָן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף
נִתְקַנְאוּ בּוֹ אַחֲזִיוֹ וְנִתְגִּלְגֵּל הַדָּבָר וַיִּרְדּוּ אֲבוֹתֵינוּ

לְמִצְרַיִם (סֶנֶט י'). (ג) עֲטוּוֹאָס גַּעֲלֶעֶנֶג-
הַיִּיטְלִיךְ טֶהוּן: ג"פ מִמֵּתִין הַקֶּב"ה לָאָדָם
שֶׁאֵם עֲשֵׂה תְשׁוּבָה מוֹטְבִּיאָם לֹאֵו הוּא מִגִּלְגֵּל

עָלָיו אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת (סֶנֶט רִנֶּה ז'), שְׁכַשְׁעוֹנִשׁוֹ
עַל עוֹוֹנוֹתָיו שְׁעֵשֶׂה עֵתָה הוּא עוֹנֵשׁוֹ גַּם עַל
הָעוֹנוֹת הָרִאשׁוֹנִים; מִגִּלְגִּלִּין עָלָיו שְׁבוּעָה,
מִטְּלִין עָלָיו שְׁבוּעָה בְּגִלְגֵּל וּבִסְבַת שְׁבוּעָה זוֹ.

(ד) גִּלְגֵּל אוֹ הַתְּגִלְגֵּל עִם אִישׁ, יִמְדֶס. לֶאָסְט
טֶרֶאנֶען: שִׁיחָא אָדָם מִתְּגִלְגֵּל עִם בְּנוֹ עַד י"ב
שָׁנָה (כְּתוּבוֹת ט'). גִּר וְתוֹשֵׁב מִגִּלְגִּלִּין עִמָּהֶם

י"ב חוֹדֶשׁ (יְרוּס' יִנְנוֹת פ"י); קֶב"ה מִגִּלְגֵּל
עִם רְשִׁיעִיא (סֶס ז"ג פ"ט). בִּיצָה מִגִּלְגֵּלִית
(עוֹקִיִן פ"ג), וּוִיכְנֶעֶקְאָכְטֶעס אִיִּי. זִיתִים

מִגִּלְגִּלִּין (עֲדִיוֹת פ"ד), אִינְגֶעֲלֶעֶנְטֶע אֶלִּיוֹעֶן.
הַתְּגִלְגֵּל (א) זִיךְ וּזֶאָלְצֶען, גַּעֲוֹאָלְצֶשׁ וּוְעֶרְדֶּען.
(ב) אִינֶע זַעֲלֶעֶנֶוֹאֶנְדֶּערֶנֶג דוּרְכְּמֶאכֶען:

הַתְּגִלְגֵּל בְּכַהֲמָה אוֹ בַּחִיָּה. (ג) זִיךְ רִיחֶמֶען:
דִּין הוּא דְמִתְּגִלְגֵּלִין בִּיה (סֶס"ס רִנֶּה, כְּסוּסֶס);
כַּהֲדָא צִרְצָרָא דְמִתְּגִלְגֵּלָא בְּדִילָהּ וּבִלְאִי דִילָהּ
(וּסְפֶתֶר רִנֶּה, גֶס וְסִפִּי). רֹאה שֶׁרֶשׁ גִּלְגֵּל.

גִּלְגֵּל (א) סֶפֶהֶאָרֶע: גִּלְגֵּל קְבוּעַ וּמִזְלוֹת
חוּזְרִין (פֶּסְחִים ז"ד); הַתְּחִיל גִּלְגֵּל

חֲמָה לְשִׁקּוּעַ וּגִלְגֵּל לְבִנָּה לַעֲלוֹת (יְרוּסֶלֶמִי
זִכְרוֹת פ"ה), כִּי לְפִי הַנַּחַת הַקְּדֻמוֹנִים כָּל
כּוֹכַב מִן הַכּוֹכָבִים הַחוּזְרִים הוּא קְבוּעַ בְּגִלְגֵּל

מִן זֶה
וְאִלִּי
הָאֵלֶם.
לְבוֹנָא
מִן
לְבָאן.

וּוִירִיט.
זִילְכִי.

דֹּאח
פִּי
(נ"ר)

גִּלְסִים
רֹאה

אֶבֶל
ז"ג.

דֹּא
סֶטֶע
מוֹלִין
אִיִּי.

זִילֶס
רֶאָ-
(ס')

גִּלְה
זִיךְ
גִּלְ.

בּוֹע
נִתָּה
נִשְׁ.

זֶפֶ-
קִי.
זֶפֶ-
זֶר.
זִי.

(גלם) גלוסקום או גלוסקמא, γλωσσόκομ-
 μείον, פוטערזאל, קיסמע,
 זארג : מצא בחפיסה או בגלוסקמא (ז"כ ח"ה);
 גלוסקמי ספרים תפלין ומזוזות (עגלה כ"ו);

מים שר אילן. וקרוב לל' גזם (ראה זה).
מזוז (ירוש' מעשר שני פ"ג), מוילבעער-

פ"ינע.
 גומיז
 (גמט)
 בדרז"י
 האות
 שכות
 זק' במ
 הוי (י
 קונסט
 (גמי)
 שהוא
 גומי
 (גמל)
 גמל
 אות ג
 גמלא
 מל"ר
 הויפט
 גמלן
 (ע")
 גמלה
 (גמם)
 עם הש
 גמגם
 שטאנד
 שטאנד
 (גמן)
 (קוסה
 רביד ח
 יוצא ב
 (גמם)
 גמגם

(גמט) גמט, שלירפון. גמט, שלירפון
לפססען : לגמט מים לחינוק
(סנת ל"ה).

(גמט) גמט (א) פאללענדען, אבשליעסען
(צ. ב. א. פערטראג אדער
א. פערטראגלונג) : גמט הדין. (ב) לערנען;
זיל גמט (סנת ל"ה), ותר' קה נא מפיו תורה
גמט כדון מפומיה אורייתא. ומוזה השם: גמט
(א) דאס לערנען, דאס ערלערנטע: גמט
גמט (זילס כ"ד). (ב) שם לחלק המפרש
בש"ס: מקרא משנה וגמט. ונקראת כן גם
השיבה (כ"ל תלמידי הסיניס) : אביי הוה
מסדר סדר המערכה משמא דגמטא (יונא ל"ג).
גמיה בעל גמטא, געלעהרט : גמיר וסביר.
גמור, פאללקאממען, רייף : צדיק גמור;
פירות גמורים (ז"ק כ"ה); ביצים
גמורות (זילס ו'). גמור, ענדען, אבשלום :
גמיר דין. לגמרי (תה"פ), גאנצליך. וגומר או
וגו', מלת הקצור שמשמשין בה בהבאת
דברי אחר או מקרא כתוב, אונד זא ווייטער.
גמור, רייכערן : מניחין מוגמר תחת הכלים
ומתגמדין והולכין כל היום כלו (סנת
י"ח). מוגמר, שם לבשמים שמקטרים בהם
בית או כלים, רייכערווערק, וקרוב לל' :
*גומרא, קאהלע : בבשרא אגומרי (סנת י"ח),
ותר' גחלי אש גומרין דאשא.
(גמ'ש) *גמ'ש, בייגען : זמנין דגמיש ליה
לרישיה (יונא ס"ז).

(גן) גיני גיניא (ז"ר י"ח) קיטץ, פרויא.
(גנא) *גנא, שלאפען.
(גנב) גנב דעת, הינטערגעהען, בעטריגען.
והשם : גניבת דעת. גנב את
עצמה זיך וועגשלייכען : והיו מגנבין א"ע
(סמות דס' ה').
*גנובתא = זנב : גמלא זוטרא גנובתיה
(סנת ע"ז).

*גנברא (גיטין פ"ו) ע"פ המוספי juni-
perus, וואכעאלדער, ור"ל שהשרף
היוצא ממנו או גרעיניו הם רפואה לשחין.
אמנם המשביר דחה דבריו ופי' ע"פ ל"י

פיינע, וגי' הערוך גמזון וכן כל' ערבי
גומיה.

(גמט) גימטריא (א) גרמטיא, γαμ-
μετρία, שריפט, ענינו

בדור"ל דרך כתיבה ידועה, והוא שמוש
האותיות במקום מלות, ר"ל שמות המספר,
שכותבין א' במקום אחר, י' במקום עשרה
וק' במקום מאה וכו' : השטן בגימטריא שם"ד
הוי (יונא כ'). (ב) געאמעטריע, פערדמעס-
קונסט : תקופות וגימטריאות (סנת פ"ג).
(גמ'ו) גמ'ו כדי לעשות תלוי לנפה (סנת ע"ח),
הוא גמא שבמקרא, שפירשו בו
שהוא קנה הפאפיר, פאפירשילף.

גומי (ירוש' סנת פ"ז), גוממי, הארץ.
(גמל) גמילות חסדים, וואהלטהאטיגקייט.
גמלא (א) שמאלע בריקע : אגמלא דנרש
(ז"ו ל"ג). (ב) גימל או גמלא, שם
אות ג' מאותיות א"ב; ראה גמא. (ג) הוי לחו
גמלא בהדי הדדי (י"ק י"ח), פי' צמד בקר,
גמל"ר gemellus, צוויללינגע אונד איבער-
הויפט וואס איין פאאר איזט.

גמלן או גמלני, גראס : אפונים הגמלנין
(סנעית פ"ז); חפושיתא גמלניתא
(ע"ז כ"ח); שומשמנא גמלנא (סנת ס"ו),
גמלה גדולה, בל"י μεγάλος, גראס.
(גמם) גמם, אב, אויסשניידען : אילן
שגמם (סנעית פ"ח); גוממו
עם השופי (חולין ל"ג).

גמגם (א) שטאממעלן : הוייה דהוי קא
מגמגם (זרכות ל"ח). (ב) בעאנ-
שטאנדען, בעדענקען טראגען. מגמוס, אנ-
שטאנד, בעדענקען.

(גמון) גימון, באנד, האלזבאנד : אונדין
לולביהן בגימוניות של זהב
(סוכה ל"ו); העגל יוצא בגימון (סנת כ"ד),
דביר תר' שמרוני גימון, והמוספי פי' העגל
יוצא בגימון ע"פ ל"י γαμός, מוילקארב.

(גמם) גמוסיות, שטר נשואים : עד שכתבו
גמוסיות (ו"ר כ"ג), מל"י
γαμός, הייראטה.

(גנז. אויפֿהע-זען; דעם געברויכע ענט- גרף)

ב, רָצָה. וּנְמָצָא גַם פֶּעַל מִזְחָה. הַגִּים לְבוֹ
עִילִם גַּם (גִּעְזָה)

(גיטין כ"ח). גַּעְיָא, שם למין מתג הבא לפני השוא ומורה על עמידה וקצת המשכה באות השואית. *געגע דלא פסיק (איכא דנא, פרסא ליון), פי' המון מי הנהר.

געגע (= שעשע, וידוע כי חברת אות ג' אצל הערביים היא קרובה להברת הש'), שפיעלען, טאנדעלן: דהרא תרגולתא מתגעגעה בקיטמא (איכא דנא, גלע ה') שארדען; ומוזה: אפרוחיו מגעגעין באדמא (וי"ר כ'), משעשעים בדם, כלומר מתגוללים בדמיהם; ותר' ואשעה בחקך ואגעגע באורייתא. ומוזה: בן שיש לו געגועים על אביו (סנה' קט"ז), ר"ל שהוא בן שעשועים לאביו והוא אוהבו ודבק בו ביותר. ואמר גם בהפך: בן יש לי בכיכי הים ויש לי געגועים עליו (סנהדרין ל"ט), והענין אחד.

(געל) הגעיל, ענינו בתלמוד הוציא את [האיסור] הנבלע בכלי בשול ע"י הבאתו או שפיכה עליו במים רותחין: מגעילו ברותחין (ע"ז ע"ה).

(גף) גפא דרומי (פסחים פ"ג), Agape, כריסטליכע ליעבע, ל' שבועה. מגפיים (סנה' ס'), ביינהארניש.

גפה, וואגד, צוין: מצא אחד הגפה (ג"מ כ"ה); העומר שהוא סמך לגפה (פסח פ"ו).

(גפמ) גפמ; עגיפמיש, קאפטיש: גפמית לגפמיש ועברית לעבריים (מגלה י"ד).

(גפיו) גפיון: לגפיון המשקה את כל המדינה (סנה' דנא ל"ח), צ"ל לגפיון, ראה גמפיון.

(גפן) גופן: כאן בגופן שלנו כאן בגופן שלהם (מגלה ט'), ע"פ פי' הערוך כתב וצורת האותיות, שריפא, והמשביר מתקן בגרפין, ע"פ ל"י שריפא, שריפא, גופנין א) (דנאי פ"ח), מפ' בגמ' (זכרות ט') שלהי גפנא, מין ענבים רעים המאחרים להתבשל. ב) השבת והגיפנין (חוספמא כללים פ"ח), מין ירק דומה לשבת (גורקצנדילל).

או הגים דעתו (סנה' ס"ג), שטאָלץ זיין, ונמצא במובן אחר: לבו גם בה (מ"ק מ"ו), גע-וואָהנט, היימליך, פֿערטרויט.

גם ביה ההוא טייעא (פסחים ק"י), פירש"י פגע בו.

גם, שאטץ: ו' גסין היה מראה להן (סנה' דנא ט'), כמו גזין בז'. הגים בש' גים. בתלמוד שם לבעל אחות אשתו: בעל אמו וחמיו וגיסו (סנהדרין כ"ז). אמום גלש העם משמש לכל קרוב ע"י חיתון, גער, ולנקבה גיסה, שוואַגערין. אבל גם לא ישתמשו רק בכנויים: גיס, גיסתי. גיטא, זייטע.

(גס) *גסא, קאסטען, עסטען: בגין מה לא תשובק אריסא דיגסון? אמר א תימר למיגס אתיתי (וי"ר כ"ח), מל"י געסען, דאס קאסטען. והאוכל בסעודה נקרא: מגוס (סס).

(גסה) גסה, רילפוען: לא יגסה בפני חבריו (ד"ל זוטא פ"ה); ורותתת וגוסה (דנא ס"ג).

(גסט) גסטרא א) (כלים פ"ג, דנא פ"ה) הר"ס טס, שבר כלי חרס:

גסטרא שנת-ועעה וכו' מהורה שאין שירין לשירין (כלים פ"ד), מל"י גאסטרא, בויך א. געפאָסטעס. ב) ומורה ג"כ על כלי העשו לקבל שופכין: גסטרויות שישראל ועכו"ם מטילין לתוכן (מכשירין פ"ג); אין לך כל טפה וכו' שלא ברא לה הקב"ה גסטרא בפ"ע (וי"ר ט"ו). ג) castrum, קאסטעל, פֿעס-טונג, לאגער: אנשי גסטרא של צפורי (סנה' קכ"ח); שלשים גסטרא (זכרות ל"ג). העערעס-אבטהילונג.

גסטרוין, גאסטרוי, ציין: ושל אבר ושל גסטרוין (מנחות כ"ח); גסטרוין ושל אבר (צ"ח כ"ג).

(גסם) גסם, אים שמערבען ליעגען: רוב גוססין למיתה. וברך ההשאלה: עילם גוססת (קדושין ע"ה).

(געה) געה, לויט שרייען: געו בבכיה

שו לגנו
ו ז ים
ישה לא
וואָהנט, היימליך, פֿערטרויט.

גם ביה ההוא טייעא (פסחים ק"י), פירש"י פגע בו.

גם, שאטץ: ו' גסין היה מראה להן (סנה' דנא ט'), כמו גזין בז'. הגים בש' גים.

בתלמוד שם לבעל אחות אשתו: בעל אמו וחמיו וגיסו (סנהדרין כ"ז). אמום

גלש העם משמש לכל קרוב ע"י חיתון, גער, ולנקבה גיסה, שוואַגערין. אבל גם

לא ישתמשו רק בכנויים: גיס, גיסתי. גיטא, זייטע.

(גס) *גסא, קאסטען, עסטען: בגין מה לא תשובק אריסא דיגסון? אמר

א תימר למיגס אתיתי (וי"ר כ"ח), מל"י געסען, דאס קאסטען. והאוכל בסעודה נקרא:

מגוס (סס).

(גסה) גסה, רילפוען: לא יגסה בפני חבריו (ד"ל זוטא פ"ה); ורותתת וגוסה (דנא ס"ג).

(גסט) גסטרא א) (כלים פ"ג, דנא פ"ה) הר"ס טס, שבר כלי חרס:

גסטרא שנת-ועעה וכו' מהורה שאין שירין לשירין (כלים פ"ד), מל"י גאסטרא, בויך

א. געפאָסטעס. ב) ומורה ג"כ על כלי העשו לקבל שופכין: גסטרויות שישראל ועכו"ם

מטילין לתוכן (מכשירין פ"ג); אין לך כל טפה וכו' שלא ברא לה הקב"ה גסטרא בפ"ע

(וי"ר ט"ו). ג) castrum, קאסטעל, פֿעס-טונג, לאגער: אנשי גסטרא של צפורי (סנה' קכ"ח); שלשים גסטרא (זכרות ל"ג).

העערעס-אבטהילונג.

גסטרוין, גאסטרוי, ציין: ושל אבר ושל גסטרוין (מנחות כ"ח); גסטרוין ושל

אבר (צ"ח כ"ג).

(גסם) גסם, אים שמערבען ליעגען: רוב גוססין למיתה. וברך ההשאלה: עילם גוססת (קדושין ע"ה).

(געה) געה, לויט שרייען: געו בבכיה

(גפס) גפסוס (פסמיס ע"ס), גפס. ומה
הפעל: קבותים של מוריים
שגפסן עם השפה (כלים פ"י), פי' שחיברן ע"י
גפסוס.

(גפף) גף א) פליגל: העוף שיבש גפה
(זמנים ס"ח). ב) לייסמע: נסר

חלק או סרידה שאין לה גפים (אסלות פ"ס),
ראה אנף. ומה הפעל: גפף א) אומארמען;
המגפף והמנשק (סנסד' י"ט), שמחבק בגפיים
שלו ר"ל באזרועותיו. ב) מיט לייסמען אדער
פפאסטען פערזעהען: סריד שגיפפו מארבע
רוחותיו (כלים פ"ט); ובמבוי עד שיהא מגופף
מארבע רוחותיו (ירוש' עירובין פ"ח). ותר'
מסגרת גפוף.

(גפר) גפר (ירוש' סנה' פ"ח), מיט שוועפעל
אגרייכערן.

(גפת) גפת (כלים פ"ט), פסולת זיתים,
אלדריזען.

(גין) גין, פונקע: גין שיצא מתחת הפשיש
(ז"ק ס"ז), וכן הוא בלי ארמי.

גין יוני אלו יתדות הדרכים (מקואות פ"ט),
ע"פ המוספי הוא אית ז' בלשון יוני

הנק' קסי, שבצורתו היו עשוין יתדות
הדרכים שנעשו להלך עליהם כשהדרך לחה
ומלאה טיט.

גוין, קורין: לא ארוך ולא גוין (זכרות ל"ח).
גצטרא ראה גסטרא ג). גצוצטרא או

גצוצרא ראה גזוצטרא.

(גר) גירא, פפיל, גורא, גורייתא בש' גור.

(גרב) גרב, שלויך: ג' מאות גרבי שמן
(סנה' י"ג), וכן הוא בלי ערבי.

*גרב, פפאנדען, פלינדערן: זיל גרביה
(סנה' קמ"ח).

*גרבל, מישען, קנעטען: ונגרבל בהוא
קטמא (גיטין ס"ט), כמו גבל.

גרבתן (זכורות ו"ד), כמו גברתן, פי' בעל
גבר (ראש ז' צטס צעל).

(גרג) גירגבסין (ירוש' סנה' פ"ז) פי' סיד
של גפסוס. גרגילא ראה

גרניר.

*גרגלידא דליפתא (זכרות ל"ט וזכורות מ"ב)
גלגולת הלפת.

גרגר או גרגיר, בעערע, וויינבעערע, קארג-
בען: עלה או גרגיר או אשכול (מדות

פ"ג); גרגיר מלח; גרגר חול, זאנדקארן,
ונגור מזה הפעל: גרגר א) אבלעזען; מגרגר

[ענבים] ואוכל (מעשרות פ"ז); מגרגרו בראש
הזית (מעשרות פ"ו). ב) המניח זיתיו בגג לגרגרם

(ספרות פ"ט), פי' ליבשם, והוא מלשון
גרגרת, תאנה יבשה. ג) ויש בזה עוד ענין

שלישי: אכלה בשוק גרגרה בשוק (גיטין
פ"ט), ר"ל ששתתה בהשמעת קול בגרון, והוא

מלשון: גרגרת, גריגעל, קעהלע: פסק את
הגרגרת (חולין ל"ז). ומענין זה ג"כ: גרגרן

או גרגרנית: השותה כוסו בבת אחת ה"ז גרגרן
(פסמיס פ"ו); הצנועים מושכים את ידיהם

והגרגרנים חולקין (יומא ל"ט) שלעממער
שהנשים גרגרניות הן (ספרות פ"ז).

גרגר או גרגיל, מין חרדל, ווייסער זענף
והשחלים והגרגיר (מעשרות פ"ד);

גרירא אפי' לדידי מעלי (סנה' ק"ט), וכן הוא
בלי ערבי.

*גרגי'שתא, טהאן; מין טיט; משום גרגי'שתא
(ז"ט מ"ו); דאכיל גרגי'שתא

(סנה' קי"ג).

*גרנותא, ברונען: ההוא גרנותא (ז"ק כ"ז);
ריש גרנותא (ז"ל ז"ח).

גרנותני א) γρύπαλος, אויס וויידען געפלאכט-
טענער קארב: שלא החזיר גרנותני

לגת (ע"ז כ"ו). ב) והעלה מכתו גרנותני
(ז"ק פ"ה), מפ' בגמ' נעתא כריכתא, פי'

בשר מת, ווילדעם פלייש.
(גרד) גרד, שאבען, ראדירען. גרד, דיע

ראדירטע שטעללע. *גירדא
דאסינתא (סנה' ק"ט), קליפת הסנה. מקרדה

(סנה' קמ"ז), בירשטע. גרדין, פאזערן: וחי'
גרדין (צמד' דס י"ח).

גריר, טראקקעניער באדען: מקים הגריר
(פסמיס כ"ה); חרוש עמי בגריר (ז"ט

ע"ס), בל"ר erudus, הארט. *גירדא, אלליין.

לגרמיה, פֿיר זיך זעלבסט. מגרמיה, פֿאן זיך זעלבסט. גרמא: שדא פֿיסא ומחיה לגרמא וכו' (מכות ח') צ"ל לגדמא, ראה שרש גרם. גירום, איבערגעוויכט: היה שוקר לו עין בעין נותן לו גירומין (ז"צ פ"ח), פֿי הכרעה על המשקל, מל"י γράμμα, שהוא שם משקל קטן, ראה גרמים. הגרמה (חולין ט'), שם לשחיטה למעלה מן המקום הראוי.

*גרמידא, עללע. גרמזיתא ראה גרזמיתא. גרמטיון γράμματεϊον, פֿערשרייבונג: מאימתי כתב לו הגרמטיון (סמות דכ"ט ט"ו). גרמני, גערמאנע, דייטשער, איין ווייסער: בכ"מ גרמני מוכר כושי וכאן כושי מוכר גרמני (ז"כ פ"ו), פֿי אדם לבן כגרמניים שהם ממשפחת הקוקו; בהרת עזה נראין בגרמני כהה (נעיס פ"ג).

גרמים (ילמדנו תש"א), משקל ידוע, א' מכ"ד באונקיא. גרמטיון ראה גרמטיון.

גורן, גורן, קרייז: עתיד הקב"ה להעמיד את זקני ישראל בגורן והוא יושב בראש כולם (מכונת סמות); סנהדרין היו יושבין כחצי גורן עגולה (סנהד' ל"ו). *גורנא, גערן, קארב: הני גורני דארמאי (ע"ז ע"ס).

*גרם (א) לערנען: גרם ולא דייק (ז"כ כ"ח). (ב) דיע לעזעארט האבען, לעזען: הכי גרסין. גירסא (א) דאס לערנען: גירסא דינקותא. (ב) לעזעארט: חלופי גירסאות. גריסין, גרויפן. גריסין של פול, צער-שטאסענע באהגען. גרוסות (כלים פ"ז), מוכרי גריסין.

*גירסנא: אכלה לגירסנא דאמי (ינמות קי"ז), פֿי יגיע אמי ועמלה.

(גרע) גרע, אבציעהען (פֿאן דער רעכנונג). והשם: גרען, אבצוג.

גרע, בארביער: מסמר הנרע (כלים פ"ז), פֿי הר"מ סבין ההקזה, שנאפער.

גרעין (וצירושלני: גלעין) א זאמענקאפן:

גרדי או *גירדנא (ע"ז כ"ו) γέρδης, וועבער. גרדיון: דינר גרדיון (וי"ר ז'), פֿי דינר ממטבע שטבע קיסר Gordianus ברומי.

*גורדייתא דקני (סנה ג'), געביש, ראהריכט, סבך של קנים.

גרדום (א) gradus, שטופע, מקום המשפט: כמי שהעלוהו לגרדום (סנה ל"ג).

(ב) והוא ג"כ שם לנשאר מדבר אחר שנשבר או ניתק חלק ממנו: וגרדומיו [של אוזב] כל שהוא (פרס פ"ח); גרדומי ציצית (מנחות ז"ח), וקרוי לל' גרם. (ג) אלליין: וילך איש גרדום (רות דכ"ח), כמו גרודא.

(גרה) גרה, (א) טהער אויף ימין) רייטצען: הגני מגרה בך את הדוב.

גרה, האלזשטיק: החזה והגרה (פניי פ"ג). אות גרונית, אות מאותיות אהח"ע היוצאות מן הגרון.

(גר) *גריוא, שם מדה ידועה: גריוא דתמרי (עירובין כ"ט).

(גר) *גרזומי או גרזמיתא, γαρο-ζωμός, א. ארט פֿישבריהע: אהן דאכל גרזומי (ירוש' נרכות פ"ז); הדא גרזמיתא באה באחרונה (וי"ר ט'), מין מאכל דגים או ציר, ויש בו מינים הרבה ובא בקנח סעודה.

גורזקי, קאפֿיג: עד שייכניסנו לגורזקי שלו (סנה ק"ו), כלוב של חיות.

(גרמ) גרומים או גרומאות, γέρμας, גערומ-פעל, שבירי כלים: משבירי כלים מן הגרומים (כלים פ"ח); אבל היכא דניטל חררה וכו' אדם זורקה לבין גרומאות (סנה קכ"ג).

(גרל) גורל, לאָז, שיקזאל. הגריל, לאָזען: מצוה להגריל (יומא ל"ט).

(גרם) גרם, פֿעראוואַכען: הגורם היזק לחבירו. מצות עשה שהזמן

גרמא, מצוה התולה בזמן.

גרם, קארפער: הגרמים השמימיים. *גרמא, קנאכען. גרמיה, זיך, עצמו: סלק לאיגרא וסלק גרמיה ומית (ירוש' כלאים פ"ט).

גרמא, מצוה התולה בזמן.

גרם, קארפער: הגרמים השמימיים. *גרמא, קנאכען. גרמיה, זיך, עצמו: סלק לאיגרא וסלק גרמיה ומית (ירוש' כלאים פ"ט).

גרמא, מצוה התולה בזמן.

גרעין שעורה. (ב) פֿרוכטקערן: קליפי
אגוזים והגרעינים שלהם (סניעית פ"ז). ונגזר
מזה הפעל: הגפנים משיגרעו (סניעית פ"ד)
פ"י שיגדלו בהם גרעינים. (ג) א. גראן (געוויכט).
*גריע, שלעכטער, אָרגער. וש"ה: גריעותא.
ואצל המחברים: גרוע, שלעכט,
נעמיין. והשם: גריעות.

(גרף) גֶרֶף. אויסשארען, אויספֿענען, ריי-
ניגען: אין גורפֿין תנור זכרים
(זילס ל"ז); פותקין ביבותיהן וגורפֿין
מערותיהן (ז"ק ו'). גורף ביבין (תכונול ואלא),
קאַנאַלרייניגער. מגרפה, כלי שגורפֿין בו,
שויעל, רעכען: הכנרפות והקרדומות (ז"מ ל').
מגרפה, שם כ"ז שהיה במקדש והיה משמש
להקהיל את הלויים לשיר: מגרפה היתה
במקדש וי' נקבים היו בה (ערכין י"א);
מיריחו היו שומעין קול מגרפה (תמיד ל').
גרופית (כלים פ"ז וז"ר ו'), שם ענף של
זית או שקמה, כמו שנקראו של
תמרה — מכבדות.

גרף של רעי (זכרות כ"ס), נאכטגעשירר.
(גרין) גריין, גריין, בראַך אויס פֿיינעם
מעהל: אין אופן פתין גריצין
(זילס כ"א), פ"י חלות עבות. גורקא ראה
גורקא (ב).

(גרק) גירקרון (ירוש' סנה פ"ז), פ"י סיד
של קרון (קריידע), ראה
גורגבסין.

(גרר) גֶרֶר (א) ציעהען, שלעפפֿען: גורר
אדם מטה וכו' (סנה כ"ז);

מצוה גוררת מצוה (לכות פ"ד), נאך זיך
ציעהען; כי היכי דנגרריה לליביה (פסמים
ק"ז) שימשוך לבו, ר"ל שיעורר תאות האכילה;
לא ליכול ירקא משום דגריר (סנה ק"מ), ג"כ
מענין זה; הִפְרִיר אחרי איש, פֿאַלגען. (ב)

זאָגען: פרה שקרניה ושלפיה שחורים יגור
(פסח פ"ז); והנגרר במגרה (ז"ק ק"ט), והוא
ל' מקרא: מגרות במגרה (מ"א ז' ט'), אבל
ב"ז ז"ל נטה מן הדרך בפירושו. מִגְרָה,

זאָגען. *גררא = המשך: אגב גררא נסבה (ז'
ד'), פ"י בהמשך הדברים.

(גרש) גרש אשתו, זיך פֿאַן זיינער פֿרוי
שיידען. גירוש, פערטרייבונג

אויסווייזונג (אויס א. לאַנדע). גירושין
עהעשיידונג. — גֶרֶש, שם נגינה מפסקת

ואולי נקרא כן ע"ש צורתו שהיא כדמות
*גורישא, האהנענקאמם: והיא מנקרא לוי

גורישיה (אוה"ש לבוקסטאָרף בשם ילקוט
אזוב), ובל"ר erista. גֶרֶשִׁים (גרם כפול), שם

נגינה מפסקת.
(גרת) *גרתא או גוריתא (חולין ס"ז) מי

תרנגול טמא. גרתיקון (סנה
כ'), קריידע.

(גש) גוש, שפֿאַללע, קלומפען: גוש מבית
הפרס (טסרות פ"ס); גוש של

זיתים (טסרות פ"ג).
(גשם) גשם, קאַרפער. גשמי, קאַרפערליך.

גשמות או גשמיות, קאַרפער-
ליכקייט. הגשים, פערקאַרפערן, אנטהאַפֿאַ-

מאַרפֿהאַזירען. והשם: הגשמה. וישתמש גם
בהתפעל: התגשם. — גשמא: דלת אלמנה

דלית לה גשמא (עירובין ק"א), כמו שגמא,
ראה שרש שגם.

גשום, תאר נגזר משם גשם: שנה שחונה
וגשומה (יומא כ"ג), פ"י בעלת גשמים

הרבה.
(גשף) *גושפנקא (סנה ס"ו), זיעגעלרינג.

(גשק) *גושקרא (א) שם לקמח גרוע היוצא
אחר הסולת: חיותא

ליכא גושקרא איכא (גיטין כ"ז), ובל' ערבי
כושקר. (ב) פֿלאָרעטזיידע: יב"ז אמר גושקרא

(סנה כ').
(גשר) גשר, בריקקע.

(גשש) גשש: בזמן שהספינה גוששית (חלה
פ"ז), פ"י שהיא נוגעת בארץ.

מל' גששעה בעורים קיר. התגושש, רינגען:
ב' אתליטין שהיו עומדין ומתגוששין (ז"ר

כ"ז), ויאבקתי שמוני ואגשש. ומענין זה:

שהת
להבו
שם
ונקרא
בשום
למין
גשש
השבו
ד'
סנה
דא
דב
מיד
ע"ז
זילס
דב
דב
דב
דולב
מפ'
ערבי
דב
מתדב
הייט
ענינו

(ג'ש'ת) *ג'ש'תא = עור: דאזיל בתר ג'ש'תא
(מולין קכ"ז), והידים ידי
עשו תר' הפשיטא וג'ש'ת אידוהי.

*ג'ש'תא ובת ג'ש'תא, שם לקיה חלול כפוף
שמוציאין בו יין מן החבית: ההוא
גברא דאסיק חמרא בג'ש'תא ובת ג'ש'תא
(ע"ז ע"ז).

(גת) גתיות (ז"ר ע"ה) נשים הדורכות בגת.

שהתחיל רוח"ק לגשגש בשמשון (וי"ר ח'),
להכות ולפעם. גשוש של ספינה (סנת קכ"ה),
שם לעץ שמגששין בו במים לדעת עומקם.
ונקראו כן גם האנשים המגששים במים:
גשושאי אולי קמיה (סנת ק'). ודוא ג"כ כנוי
למין שוודים: דשכיחי גשושאי (ז"ו ו"ז).
ג'ש'יש, ברעט, ברוכשיענע: הגשיש של מטה
(זיס פ"ג); גשישין שע"ג
השבר (תוספתא נקוואות).

אות ד

בה' - דָּבָק (סנת ע"ז לפי ג' הערוך, ומולין
כ"ה), ליים. דיבוק (זלטון העס), רוח רע
הדבק באיש (לפי אמונת העס).

(דבר) מְדַבֵּר, כנוי למין האדם מצד היות
לו כשרון הדבור: דומם צומח

חי מדבר. מדבר בעדו, שם לגוף ראשון
בדקדוק, ערשטע פערזאן. מדברים, כן יקרא

הרמב"ם (זנו"כ ח"א פ"א וסונוס פרקס פ"ו)
לתלמידיו של איקלדיים, אשר המציא דרך

פלפול עקש ופתלחול להטיל ספק בכל
מושכל ולהכחיש משפט השכל, דיאלקטיקה

טיקער. ונקרא דרך פלפול זה: חכמת הדברים
(זנו"כ סס וכוזי ס' ע"ו) או חכמת הדבור.

מדובר (זלטון העס), פֶּעראברעדונג: כפי
המדובר. דבור, ראָס רעדען; דיא רעדע. הוך

כדי דבור, אינגערהאַלב דעם צייטמאסעס,
וועלכעס דאָס אויסשפרעכען איינעם וואָרטעס

ערפֿאַרדערט. ע"פ הדבור, אויף גאָטטל. בע-
פֿעהל. דְּבָרִי, תאר השם, ענינו כמו שבלי,

והוא ע"ד ל' יוני, אשר מלת λόγος (= דְּבָרִי)
הושאל ג"כ להוראת שכל: כח הדבריי (זנו"כ

ח"א פ"ז). דבר אחר, כנוי א' לתשימיש,
(ב) לחזיר, ג' ולצרעת: וצנועין בדבר אחר

(זרכות ח'); אי פגע בדבר אחר קשה לדבר
אחר (סנת קכ"ט). עשרת הדברות, ידוע:

דברי הימים, געשיכטע. כותב דברי הימים,

*ד' משמשת בשמות ובפעלים במקום מלת
די: גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני
(סנתה' כ"ז).

(דא) *דא, דיעזע, זאת. דאיקטוטא ראה
דייקטוטא. דאציפי ראה דייציפי.

(דבב) דבב, פֿליעסען: מה נומר של ענבים
כיון שמניח אדם אצבעו עליו

מיד דובב (ירוש' סקלים פ"ז). — דברבניות
(ע"ז ל"ט), מין ענבים שזב מהם המין. ובירוש'

(זילס פ"ג) דמדמניות. וי"מ מין פרי אחר.
דבוב, געהאַסט: באשה אחת שהיתה דבובה

לחברתה (ירוש' עירובין פ"ז).

(דבח) *דבחה, שלאַכטען.
(דבי) *דבי = של בית, הויזלייטע, שילעך:

דבי רבי ישמעאל. דְּבִיתָא,
פֿרוי. ולא נמצא רק בסמיכות: דביתהו.

(דבל) דבלה, פֿייגענקוכען. דובלא: תאיני
דובלי (זרכות כ"ו), ראה

דולבא. — דבלל: סוכה מדובללת (סוכה כ"ז),
מפ' בגמ' קנה עולה וקנה יורה, אמנם בל'

ערבי ענינו כחות ורצון, ואולי מזה שם דבלה.
(דבק) הדבק או התדבק, זיך אנהאַנגען,

אנשליעסען. חולי נדבק או
מתדבק (זנו"כ ח"א פ"ז) אַנשטעקענדע קראַנק-

הייט. דְּבִיק, ענינו בדקדוק כמו סמוך. דבקות,
ענינו בספרי יראים התנשאות הנפש והדבקה

געשיכטסשרייבער. דברן, רעדזעליג, בערעדט;
נשים דברניות הן (זככות ע"ה); איש דברים
ח"י גבר דברן. דברנות, בערעדואמקייט.
מדברני, ווילד: אוזב מדברי (נגעים פ"ד).
*דברא, פֿעלד.

*דבר או אדבר, פֿיהרען, לייטען: וכן עמא
דבר (פסחים כ"ד), פ"י וכן העולם
נוהג; מדברנא דאומתיה (כתובות י"ז). דָּבָר
א' לדור (סנהד' ח'), מנהיג. ובלשון פילוי
daver, שופט.

*דוּבְרָה, שם לאחורי גוף האדם: בדובר
קיימת קמי מאד? (זככות ו'), וכן
הוא בלי ערבי.

(דבש) הדביש, פֿערדאָרבען ווערדען: רבש
והדביש (ז"ח ל"ח); כ"ז
שאין דבשו מדביש (סנהד' ק"ח). דובשנין
(סלס פ"ח), האַנגיקען.

*דובשקא, זומפף: מדובשקי רבי (סנהד' כ"ח).
(דגה) דג-הדריו, טינטענפֿיש. דג-הזקן, בארט-
פֿיש, בארבע. דג-הפעמון, שעלל-
פֿיש (תוס' ט'). דגים, שם מול, פֿישע. דוגית
(ז"ח ע"ג), פֿישערקאהן. דוגור (זככות ע"ט)
צ"ל רונגר, ראה זה.

(דגל) *דגלא, δελωσσος, צווייצינגיג (א)
בעטיגער: דגלא בחברא
ירע (ע"ז כ"ז), ותרי עד שקר סהרא דגלא.
(ב) שם למוט ידוע (זעל ספי לסונות) של
נושאי משאות: דדרו בדגלא (זילס ל').

(דגם) דוגמא (א) δειγμα, מוסטער, פראָבע-
שטיק: אין לוקהין מן הצבע
לא וכו' דוגמאות (ז"ק ק"ט). (ב) ביישפיעל.
(ג) אַהנליכעס: בוא ואראך דוגמתו (סנהד' ל').
ומענין זה: לאלו מעין דוגמטורין שלהן
ולאלו מעין דוגמטורין שלהן (ז"ר י"ח).

דגן (דגן) דגן (זלשון סעס), ראָנגען, קאָרן.
דיגון (ז"ח קס"ד), δειγών, צווייוינקעליג.
(דגר) *דגר נפל מא גרא לארעא (סולין כ"ח),
העראַבשפרינגען, כמו דלג.

דגש, עניני (כמו סהעיר הרז המו"ל זחלק ח'
פאולס"ט) בלי סורי, שטיק, פונקט, ובקדוק

הוא שם לנקודה הבאה בתוך האות, והוא
על שני מינים, דגש חזק ודגש קל. הדגש
החזק מורה על כפילות האות במבטא,
והדגש הקל מורה על חזק המבטא (זלשון
ז"ח כפ"ט). דגוש, מיט א. דגש פֿערזעהען:
בי"ת דגושה. וש"המ: דגשות. ובירושלמי:
ובלבד שידגיש בדל"ת (זככות פ"ז), דייטליך
אויסשפרעכען.

(דר) דה, בדרך ההשאלה: עשה דר לכיוון
(יונא ל"ז).

(דרה) דרה, היפֿען: במדדן (זילס י"ח).
ויש פעל יוצא: מדרה אשה

את בנה (סנהד' ק"ח), פ"י מסייעתו בהליכתו.
(דרב) *דירבא בר שחא (סולין כ"ח), זכוב.
(דרך) דרכאות היו עושין ומניפין בסודרין
(יונא ס"ח), א. ארט טע-

לעגראף, וואָדורך מאן דאס איינטרעטען
א. ערוואַרטעטען עראייגניסעס דורך מעה-
דערע, אין געוויסען ענטפֿערונגען אויפֿ-
געשטעללטען פאָסטען, אנצייגטע, דיא זיך
איינאַנדער דורך געוויסע סגנאַלע, צ. ב.
פֿאַהענישווינגען, פֿערשטאַנדיגטען. בל"י
διαδελξαι, צייגען.

(דרן) דרגין, taeda, קיענהאַלין: מאי עצי
שמן דרגין (ירוש' ר"ס פ"ז).
(דהב) *דהבא, גאָלד.

(דהה) דיהה (א) שוואַך: חומץ דיהה (ירוש'
גיטין פ"ג); ענבים דיהות (סס
תרומו פ"ג). (ב) דונקעל: של שלג עזה ושל
סיד דיהה ממנה (נגעים פ"ח); עבר או שדיהה
(נדפס ס"ז) פ"י שהוכחה מראיתו.

(דהן) *דהן, פֿעטט זיין: קרב לגבי דהינא
ואידהן (סנעות מ"ז), ותרי
תדושן תדהן, והוא קרוב לל' ערון בעברית.
(דו דו א) = דהוא (זירוס'), duo, צוויי:
אדה"ר נכרא דו פרצופין (ז"ר ח').
(דוא) *דוא, שווען: דוי להכא ודוי להכא
(תמיד פ"ח).

(דוב) דוב הנמלים, אמייזענכאַר. דוב הקרה,
איוואַכאַר. דובה, באָרין.

(דוך)
(דול)

דויל

(דון)

דאטין

אין

בנדון

דין א

ב

עליו

דיני

וחייב

געזען

שלא

דעם

אנשם

מ"ט

רעכט

פֿאַלג

הבא

דין ו

הגאון

(זמן)

דיני

דיינות

(דוין)

(דוק)

(ז"ח)

ל"ס.

בלא

דוקא

היינו

(דור)

מדור,

מדורי גיהנם (סוטה י'); ג' חדשים ראשונים
ולד דר במדור התחתון, אמצעים דר במדור
האמצעי וכו' (כס ל"ה). דירה, אינוואנהער;
כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דירין
(עירונין כ"ט). *דייה, פראזעליט. דיירתא,
פראזעליטין: דייר בר דיירתא (גיטין כ"ד).
דורות הקדמונים, דאס אלטערטום. דורות
האמצעיים, דאס מיטטעלאלטער.
דור רייהע: משיעשה דור אחד (כלים פ"ו).
פ"י שיעשה שורה אחת בקליעה; דוראות
של עטרות (סמות כ"ה ס').
דיר, שאפֿשטאלל. הכונס צאן לדיר (כ"ק
כ"ה). דייר פֿערציגען: המדייר שדהו
(סניעית פ"ג).
*דוור, לויפֿען: מאי לשון דוור דמדוור
כי דוורי (ר"ס ט', רלס ערוך ערך דר)
פ"י שהוא רץ כאחד הרצים; שתין רהוסי
רהוט ולא דוורוה (לפי גי' הערוך) לגברא
דמצפרא בריך (כ"מ ק"ז), איינהאלען. וכלי
פילוני דובאר, לויפֿען. דוור או דואר (קוריער:
מלה"ד לדואר שהיה מהלך ופרוודגמא בידו
וכו' (תכומות עקב), ראה בי דואר (בשרש ב').
(ב) זעזע את המדבר והדאחו את הדואר (סמו"ר
ט"ו), מין היה. וי"א שהוא מין צב.
(דו"ש) דו"ש או *דייש, דרעשען, טרעטען:
כאסקופה התחתונה שהכל
דשין בה (ד"ל זוטא פ"ה); דייש אמיצרי (כ"ק
ט'). דש, געוואָהנט: דש בעירו (מגלס כ"ד);
כיון דדש דש (גיטין כ"ו). דוושא (א) דאס
טרעטען: משום דוושא (כ"ז כ"ז). (ב) געוואָהנט-
הייט: דוושיה נקט (נככות י"ו לפי גי' הערוך).
(דו"ת) דו"ת, בור הרצוף בחוכו בבנין עצים
או אבנים, כרמפ' בגמ': אחד
הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה
והדות בבנין (כ"ז ס"ד). ובירושלמי הנוסחא
חדות: היציע והחדות (פסחים פ"ה).
(דחה) דחה (א) פֿערדראָנגען: מי נחתה
מפני מי; מילה דוחה את השבת
(כרית' ל"ה). (ב) אבשטאָסען: כת הדוחה.
(ג) אבווענדען: דחה נוק. (ד) אַכפֿערטיגען,
(דוך) מדוך (צילס י"ד), מאַרזער.
(דול) *דוול, שאפֿפֿען. דוולא, שאפֿפֿ-
איימער.
דויל, δουλειא, דיענסט: מדויל ידית
משתלים (פסחים כ"ח), מפועל כפיו.
(דון) דון, אורטהיילען: אל תדון את הבויד
וכו'. נדון, דער געפֿאלגערטע
זאטין, דער אַבגעהאנדעלטע געגענשטאַנד:
אין הנדון דומה לראיה, פ"י הדבר הלמד;
בנדון דידן, בנדון ... בעציגליך דעם ...
דין (א) געריכט: בית דין; יום הדין; עמד
בדין. (ב) געריכטליכע ענטשיידונג: קבל
עליו את הדין. (ג) געזעטץ, פֿאַרשריפט:
דיני ממונות; דיני נפשות; פטור מדיני אדם
וחייב בדיני שמים; הוא הדין, דאָסזעלבע
[געזעטץ] גילט אויך; בדין, געזעטצמאַסיג;
שלא כדין, אונגעזעטצליך; ע"פ דין, נאך
דעם געזעטצע, פֿאַן רעכטס וועגען. (ד) רעכט,
אנשפּרוך: דין ודברים אין לי בנכסיד (כ"ז
ט"ט); הדין עמו, ער האט רעכט; בדין, מיט
רעכט; מן הדין הוא, עם איזט רעכט. (ה)
פֿאַלגערונג, שלום: אין עונשין מן הדין;
הבא מן הדין. *דיינא דבבא, כנוי לאב בית
דין ומשנה ראשי ישיבה בישיבות בכל בזמן
הגאונים. דייני גזרות, שם לדיינים בירושלים
(זמן סקודס סמורנן) שנתמנו מן הצבור לדון
דיני ממונות וקבלו שכרם מתרומת הלשכה.
דיינות, ריכטעראמט.
(דיין) *דוין, איינשטעקקען: אי דין ביה מדי
(חולין ל"ג).
(דוק) דוק, אכט געבען, זוכען: לא דק,
ר"ל לא דקדק; נפק דק ואשכח
(כ"מ י"ח); דוק ותמצא; אודיק בדשא (חולין
ל"ה). *דוקא (א) גענוי: בעל מהו שיפר
בלא שמיעה? ושמע אישה דוקא או לאו
דוקא? (כרית' ע"ז). (ב) מלת החבור, נור:
היינו דוקא, זה רק.
(דור) דירה, דאס וואָהנען; דיא וואָהנונג.
בית דירה, וואָהנהויז, וואָהנונג.
מדור, וואָהנונג; געשאַם, Etage: שבעה

אבוויזען: דחה בקש (חולין כ"ז) או בקנה (ז"ר ח'), השיב תשובה בלתי מספקת; דחה בשתי ידים, גאנצליך אבוויזען, אבלעהנען. (ה) ווידערלעגען: דחה דבריו א"ש. (ו) פער-שיעבען, פערלעגען: דחה יו"ט או חגיגות. והשם דחיה: ארבע דחיות.

דוחה: כל ששכבת זרעו דוחה (ינאות פ'), גי' הערוך דיהה, ראה זה.

*דחיותא: קריה עליוה קרתא דחיותא (פמיסת חכס רנב), לוסטיג, מלשון דחון (דנ' ו' י"ט). (דחל) *דחל, פירכטען. דחלול, פאגעל-שייכע: וסגי בדחלולי בעלמא (ז"ר כ"ז).

(דחם) דחם. דראנגען, דריקקען: מאן דחליין צריך למדחסי' לכרעיה (ינאות ז"ר), פ"י להכביר רגלו בארץ; משום דחילא דכרעא עליה דחיס (סס ק"ג); מה דחם זה דחום בעלים אף לאה דחוסה בבנים (וי"ר ל'). (דחף) דחף. פארטראנגען, פאן זיך שטא-סען: דחפו באמת הבנין (סנה ז"ב).

(דחק) דחק, דריקקען, דראנגען, דרינגען: ובעל הבית דחק (לכות פ"ג);

הדחק את השעה, עטוואס מיט אונגעדולד ערווארטען. דחק עצמו, זיך צווינגען, בע-מיהען. דחק או דחק א' ענגע, געדראנגע: דוחקא דכלה. (ב) נאטה, בעדראנגנס. (ג) צוואנג, געצוואונגענהייט. שעת הדחק, נאטה-פאלל. בדוחק, אין נאטה, אונגעקוועם, גע-צוואונגען: ויש לישב בדוחק. ע"י הדחק, אויס נאטה, מיט מיהע, מיט אנשטרענגונג: תשמיש ע"י הדחק (סנה ח'); חולה שיכול לאכול ע"י הדחק (ז"ר ק"י); מטבע היוצאת ע"י הדחק. דחוק א' ענגע: פרצה דחוקה; השעה דחוקה לו. (ב) געצוואונגען: פירוש דחוק. *דוחקא, מין מוט של נושאי משאות: דדורו בדוחקא (ז"ב ל').

(דמג) דיטגמא, διατάγμα, פערצאנדונג, בעפעהל: משל לדיטגמא כתובה (וי"ר ח').

(דיו) *דיו, מלת החבור בל' ארמי, עצינדכט אשר בל"מ וכמו "של" בלשון רז"ל. ונמצא בדרכבה: דיעבד או בדיעבד (ונסגון ירושלמי: לשעבר), פ"י כשכבר געשה הדבר, היפך: לבתחלה.

דיו, גענוג: ודיו למבין. יותר מדי, צופיעל איבערמאסג: מלא כרסו יותר מדי. כד' (א) כמו בל' מקרא: ומצא כדי גאלחו; כד' אכילת פרס; תוך כדי דבור, פ"י כשעור. (ב) מלת החבור, דאמיט: כדי שלא יאמר אותו צדיק. (ג) כדי או כדאי, תואר השם, ווערטה, ווירדיג: כדי דוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה (מעניט י"ג); כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו (זכרות ט'). דאנא ראה זיינא, דאיתומין (ירוש' ז"ר ח'), מין דייטקי, ראה זה.

(דיב) *דייב, פליעסען: מידב דייב (פסחים ע"ד). דידי בשרש ידה.

(דיו) דיו, δύο, צווייא: דיו פרצוף פנים היו לו לאד"הר (עירובין י"ח). דיו (ז"ר כ"ד), הוא דיה שבמקרא, שם עוף טורף. דיווגי, δυνάμις, דאפפעלט, צווייא: שבת של דיווגי היתה (סוטה י"ג), פ"י של שנים.

דיוטא (וגי' סערוך: דייטא) בל"ר diaeta = ציממעה, ובתלמוד ענינו עליה, שטאקוועק: ז"א בדיוטא העליונה וז"א בדיוטא התחתונה (ז"ר קמ"ח); והעלינו לו מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה (סנה ז"ב). דיוטא דיוטא, δεύτερος, דער צווייטע: קברו אותה בדיוטאין שלו (ז"ר ס"ז), אן דער צווייטען (נאכסטען) שמעללע.

דיומד (= δύο-עמוד) דאפפעלזיילע: ארבעה דיומדין נראין בשמונה (עירובין י"ז). דיוסטר (= δύο-סמרא) צוויישיינדיגעס מעססער אדער שווערט: עשה לו דיוסטר (כלים פ"ב); ותרי חרב פיות סייפא דיוסטר.

דיוסקי או דיוסקיא (= δύο-סק) דאפפעל-זאק, קווערזאק: לא יתנם בדיוסקי (זכרות י"ח); דיוסקיא מלאה חמץ (פסחים י"ג).

דיוסטר (ז"ר כ"ד), הוא דיה שבמקרא, שם עוף טורף.

דיוסטר (= δύο-סמרא) צוויישיינדיגעס מעססער אדער שווערט: עשה לו דיוסטר (כלים פ"ב); ותרי חרב פיות סייפא דיוסטר.

דיוסקי או דיוסקיא (= δύο-סק) דאפפעל-זאק, קווערזאק: לא יתנם בדיוסקי (זכרות י"ח); דיוסקיא מלאה חמץ (פסחים י"ג).

מדוייקת. ג) שפיטה ולמוד דבר מתוך דבר.
פֶּאָלגערן, מל"י δειχάτω, אורטהיילען: דיוקיה
דרב"ח מהיכא (ז"נ ח'). ונמצא גם שם מזה:
ועשיתי דייקי שלהם (שמות רנב י"ט), δειχάτω
דאס רעכט.

*דייקמוטא או (לפי ג' הערך) דייקטסא,
δεικνύω, פֶּאָרצייגער, ווענוויי-

זער: ודייקמוטא בחדא עינא (וי"ר ה').

*דייקלירא (ירוס' זרכות פ"ד), מין שלשלת
שתולין בה תכשיטין, והוא מל'

קולר. דייקינטא או דייקינתא ראה יהקינתא.

דיר ודייר בשרש דור.

(דית) *דיית δειπέω, דורכשלאגערן, דורכ-

פליעסערן: חזינן להו דמידייתי

(פסחים ל').

דייטיכום או דייטיקום. δειδοχός, נאָכפֿאַל-

גער: בא דייטיכום שלוהרשות

נתונה ביד אחר (ספרי האזינו טל"ד).

דייתקי (ז"נ י"ח) δειθήκη, טעסטאמענט.

(דך) דוך א) כמו דוכס: נשיא נשיאי וכו'

דוך דוכנין (זמד' רנב ז'). ב)

*דוך או דוכתא, אָרט; ובל"י נקרא כל מקום

שהוא בית קבול לדבר δοχήσιον, ומוזה: דוכים

קבלונו (ז"ר ה').

(דכא) *דכי, ריין.

(דכן) דוכן, ענינו בל' פרסי מקום גבוה,

שמופֿע, ומתפרד להוראות.

שונות: א) מקום גבוה שעומדים בו המשוררים,

אַרשעסטר: ליום עומדים על הדוכן (ערכין

י"ג). ב) מקום גבוה שהכהנים נושאים שם

כפיהם: כל כהן שאינו עולה לדוכן (סוטה

ל"ח). ג) מקום גבוה בבית הספר שהיו

הילדים יושבים בו (לפי ונהג סראטונים); ע"כ

נקרא האיש העומד עליהם שם — ריש דוכנא

(ז"כ ח'), לעהיערגעהילפע. ד) דוכן שיש

בו בית קיבול קדירות (כלים פ"ז), מקום גבוה

בכירה העשוי להעמיד עליו קדירות.

(דכס) דוכס, dux, פֿיהרער, אנפֿיהרער,

פֿעלדהער, פֿירסט, הערצאג:

תנו לי דוכס אחד (סנהד' ל"ט), דוכסות.

דיופט, διοπτρα, ווערקציג צום האָהענ-
מעסטערן: קובע דיופטין ומחלק (ספרי
ריט דכריס). ובת"י (דכריס ח' ח') וקבעו בה
דיפטיא ופלגוה.

דיופלי, διοφλος = מיט צווייא לאָכערן, שם קנה

חלול בעל שני פיות, שמעלין בו יין

מן החבית: מעלין בדיופלי (עירובין כ"ד), העבער.

דיופלי (= δύο-פול) שני שלוחים, צווייא

קאָנוולען: שבאו דיופלי דרומי

(תענית י"ח), ה"י וישלח משה (זמד' י"ו י"ז)

ושר משה פולין.

דיופלוסטין, διπλοστον, דאָפּפּעל-גאללע-

ריע: מי שלא ראה דיופלוסטין

של אלכסנדריא (סוכה כ"ח).

דיופרא, διοφρος, צוויימאל פֿרוכטטראָגענד:

חזין מן הדיופרא (עירובין י"ח), פ"י

אילן העושה פירות פעמיים בשנה.

דיוקן, δύο-είκων, דאָפּפּעלביילד, עבענבילד;

בילד, שטאטוע: דיוקנו של אביו

(סוכה ל"ו); כתב המהלך תחת הצורה ותחת

הדיוקנאות (סנהד' קנ"ט); אין משלחין מעות

בדיוקני (ז"ק ק"ד), פ"י בחותם.

*דיוותקא, δειδοχά, נאָכפֿאַמענשפֿאַט:

דוקף ליה זקיפא בדיוותקיה (ז"נ

כ"ט), פ"י במשפחתו.

(דוט) דייטרוט, διότρητος, א. גלאָזערנעס

טרינקגעשירר מיט דורכ-

בראָכענער ארבייט: כוסות ודייטרוטין (ז"ר כ"ה).

(דיל) *דיילא (פסחים פ"ו) דיענער, שטאָאטס-

דיענער. דיים, ראה שרש דמה.

(דיין) דיין, שטרייטער: מדיינין אלו עם אלו

(ז"ר ל"ג). והשאר בשרש דון.

(דיס) דייסא (זילס י"ו), ווייטצענ- אָדער

גערסטענברייא.

(דיין) דייציפי (מולין ס"ז), א. טויבענאָרט,

מין תורים.

(דיק) *דייק א) (= דקק) שטאָסערן: דדייק

וכא נפיק (מולין כ"ח). ב)

(= דקק) אכט געבען, עטוואָס גענויא, זאָרג-

פֿאַלטיג מאַכען: לשון מדוייק; הגהה

פִּירִסְטֶענֶג-הֶעֱרִצְאָנְסוּוִירְדֶּע; פִּירִסְטֶענְטֶהוּם;
הֶעֱרִצְאָנְטֶהוּם.

דוּכְסִמְנִי, δεξάμενη, צִיסְטֶערֶנֶע; שֶׁהָבָאָר
נַעֲשִׂית לְכָל אָהֵל וָאָהֵל דוּכְסִמְנִי
(יִלְמְדוּ חוֹקֶת).

דוּכְסִן (א) δούκος, דָּאָפּפֶעלְט; כִּיּוֹן שֶׁהוֹקִין
חֻלּוֹ דוּכְסִן (יִלְמְדוּ חִי), פִּי
נִכְפַּל חֻלּוֹ. (ב) δόξα, עֲהָרֶע; לִמְחִמִּי
בְּדוּכְסִן דִּידְכּוּ (יְרוֹס' ז"ו פ"ג).

דוּכְסוּסְטוֹס (טַנְת ע"ט), δούσεστος, צִיּוּי-
נַעֲשֵׂאנְט, שֶׁם לְקֶלֶף הַמַּחְזָקוֹן
מִשְׁנֵי צַדִּיּוֹ, רָאָה מוֹסֵף הָעֵרוֹךְ.

דְּכִסוּסִיא (וִנְלֶס כ"ז), כְּדַמְפ' שֶׁם פִּי-שֵׁא
דַמְתָּא.

(דְּכָר) *דְּכָרִי, גַּעֲדֶענְקֶען: מֵאֵן דְּכָר שְׁמִיה?
דְּכָרָא (א) מֵאָנְגְּלִיכֶעס, זָכָר.

(ב) ווִירְדֶּער, דוּכְחָא בִּשְׂרֵשׁ דָּךְ.
(דְּלָא) *דְּלָא, טְרַאגֶען, עֲרַהֲעֶען, אויפ־
הַעֲבֵען, וועגנעגהמען: דְּלִי

דִּלּוֹנִיָּה (מ"ק כ"ח); אִי לָאוּ דְּלָאִי לָךְ
חֶסֶפֶא לָא מִשְׁכַּחַת מְרַגְנִיתָא (ז"ו י"ז); דִּל
עֲשִׂרִין וְכו' (טַנְת פ"ט), פִּי הָעֵבֶר מִן הַחֲשִׁבִּין.
דְּלָא (צִירוֹסְלֹמִי), מֶלֶךְ מוֹרְכַבַּת: דָּאִי לָא.
(דְּלָב) *דְּלָבָא, מִין תַּאנִּים גְּרוּעִים בְּלִי עֲרָבִי:
תַּאנִּי דוּלְבִי (צִירוֹס פ"ט).

(דְּלָג) דְּלָג (צָקל אָו צִפִּיעַל) אויבערהיפֿען,
אויסלאסען אים לעזען אָדער
שְׂרִייען: בְּר"ח וּבְחו"ה מִשְׁל פֶּסַח קוֹרִין
הָלַל בְּדִלּוּג, דְּלָל בִּשְׂרֵשׁ דְּלָל.

(דְּלָה) הִדְלָה גִּפְן, א. ווִיגֶשְׁטַאק מִיט
פֿאַָהֲלֶען שְׁטִיטְצֶען: הַמְדָּרָה

אֶת הַגִּפֶּן עַל מִקְצֵת אַפִּיפִּירוֹת (כִּלְאִים פ"ו).
דְּנִקְרָאָה הַגִּפֶּן הַמְדָּרָה: דְּלִית (פֶּלֶס פ"ד).

דְּלִי, שֶׁם מוֹר, וואססערמאַנן.

(דְּלִט) דִּילְטוֹר, delator, אַנְקְלָאָנְער, אַנ-
גַּעֲבֶער: וְכו' דִּילְטוֹר אַנִּי

לָךְ (סִנְסֵד' י"ח). וְשֵׁה"מ: הַתְּחִיל אֹמֵר
דִּילְטוֹרִיא עַל בּוֹרָאוּ (ז"ר י"ט).

(דְּלָךְ) *דְּלָכֵן (צִירוֹסְלֹמִי) = דָּאִי לָא כֵּן.
(דְּלָל) דְּלָל, פֿעֲרִיגֶנֶען: הַמְדָּל (פֶּלֶס פ"ג)

פִּי כִשְׁהוֹרְעִים וְרוּעִים בְּרוּחַק עוֹקֵר קֶצֶת
מֵהֶם כְּדִי שִׁיגְדְּלוּ הָאֲחֵיִם בְּרִיּוֹת.

דְּלָדְל, פֿעֲרַאֲרַמֶּען; דְּלָדְלָה אֶת כַּחוּ (סוּטֶס
כ"י); וְעַמָּא דִּארְעָא אֲזַלָּא וּמִדְּלָדְלָה
(סוּטֶס ו"ס). דְּלוֹת, אַרְמוּתָּה.

מְדוּלָדְל, נֶאֱכָאָנְגֶענֶד: אַבְר הַמְדוּלָדְל
בְּבַהֲמָה (ז"ז כ"י); צִפּוֹרֵן הַמְדוּלָדְלָת
(מְקוּוֹאוֹת פ"ו). דְּלָדוּל (נֶגַעִים פ"ו), פֿֿרִיש-
גַּעוּוֹאָכְס, וואַרְצֶע.

דְּלִיל, פֿאַדֶּען; הִיָּה דְּלִיל קֶשׁוֹר בְּרַגְלוֹ (ז"ק
י"ז). — *דוּלָלָא, אֲוִנְגֶעֱהֶעכְעֶרְטֶער
פֿלָאָכְס: וְסִתֵּר דוּלָלָא (מִלִּין ס').

(דְּלִם) *דְּלִמָּא, מִלַּת הַחֲבוּרָה, עֲנִינוּ כְּמוֹ אוּלִי,
פֶּן בְּל' עֲבָרִי, פֿֿיעֶר־לִיכְט,

דָּאָס נִיכְט, וְעֲנִינוּ כְּמוֹ: דִּי לִמָּה לְהוּא קֶצֶף
(עֲזַרָא ז' כ"ג). וּבִירוּשְׁלַמִּי בָּא לִפְנֵי הַתְּחִלָּת
סְפּוֹר וְעֲנִינוּ כְּמוֹ "מַעֲשֵׂה!" בְּבִבְלִי.

דְּלִמְשִׁיקוֹן (כִּלְאִים פ"ט), מִין בְּגַד הַנֶּקֶץ עַל
שֶׁם אֶרֶץ Dalmatien, כִּי שֶׁם
מוֹצֵאוֹ.

(דְּלִן) *דְּלִנִּיָּה (יְרוֹס' ז"ו פ"ג), שֶׁם תְּכַשִּׁיט
יָקָר.

(דְּלִם) דְּלוֹס, δέλος, בַּעֲטָרוֹג: שְׁמֵלֶאֱכַתָּן
נָאָה וְאִין בַּה דְּלוֹס (פֶּסְקִים
כ"ז). דְּלוֹסְקָמָא רָאָה גְלוֹסְקָמָא.

(דְּרֶע) דְּלֶעֶת, בְּל' עֲרָבִי וואססערמַעֲלָאָנְע,
וּבִרְבּוּי: דְּלוּעִים אוּ דְּלוּעִין.

וְשִׁדָּה אוּ גֵן שֶׁל דְּלוּעִין נִקְרָא מִדְּלֶעֶת:
בְּמִקְשָׁאוֹת וּבְמִדְּלֶעוֹת (טַנְיֶעִת פ"ג).

(דְּלָף) דְּלוּף (ז"ר ע"ג), מִין אֵילָן, תְּרִי
עֵרְמוֹן דְּלוּב.

דוּלְפִין, Delphin, מִין מַמִּינִי הַתְּנִינִים שְׁבִים
בְּגוֹדֵל תִּשְׁעָ עַד עֶשֶׂר רִגְלֵי וְהוּא יוֹלֵד

חַיִּים, וְהַקְדְּמוֹנִים הָאֲמִינוּ עָלָיו שֶׁהוּא חֲצִי
אָדָם וְחֲצִי דָג: הַדוּלְפִינִין פִּרִּים וְרִבִּים כְּבִנֵּי
אָדָם (צִירוֹס פ"ח).

דוּלְפִיקִּי (א) delphica, פֿרוֹנְקִישִׁי, מִין
שֶׁלַחַן בַּעַל שְׁלֹשׁ רִגְלִים הָעֲשׂוּי

לַעֲרוֹךְ עָלָיו כּוֹסוֹת וְכִלִּים לְתַפְאֶרֶת: הַשּׁוּלְחָן
וְהַדוּלְפִיקִּי (כִּלְאִים כ"ס). (ב) Delphinbild:

עשויו

דלף

דליקה

דליקה

דלף

דלת

דל

מאות

הבית

דמד

דבדב

דמה

רועה

מיינען

פארש

שיינב

אני

אל

אונד

אנהלי

פארש

הדמיון

(מנוי)

דומה

וגם

דמים

דמים

דומי

שטאד

ומזה

(קדושי)

שאוה

עשוי כמין דולפקי (ירוש' דנאלי פ"ו).

(דלק) דלק. ברענגען: גר דולק או דלוק. הדליק נר, א. ליכט אנצינדען.

דליקה, בראנד, פֿייערברונסט: מעשה ונפלה דליקה וכו' (סנה' קכ"ח).

(דלר) דלריא, delirium, וואַהנזינן: אווזתו דלריא (גיטין ע').

(דלת) דלת (א) שם לחרוז הראשון משני חרוזים קשורים: דלת וסוגר.

(ב) דלת או *דלתא, שם לאות הרביעית מאותיות א"ב, ע"ש צורתה הדומה לדלת הבית. דמאי בשרש דמס.

(דמד) דמדומי חמה (זרכות כ"ט), מאַרגענ-ראַטהע. דמדמיות ראה

דבדבניות.

(דמה) דִּמָּה לאיש, דינקען, דייכטען, פֿאַר-קאַממען: נדמה לו בדמות

רועה (ז"ר ע"ז). דִּמָּה, דענקען, גלויבען, מיינען, זיך פֿאַרשטעללען: כח הדמה,

פֿאַרשטעללונגסקראַפֿט. מדומה, פֿערמיינטליך, שיינבאר: מות מדומה, שיינטאָר.

אני (זרכות י"ו), מיך דייכט. דִּמָּה או התדמה (אל סאלטיס), זיך אָהנליך מאַכען. וכדומה,

אונד דערגלייכען. דמיון (א) פֿערגלייך, אָהנליכקייט. (ב) שייין: הדמיון כוזב. (ג)

פֿאַרשטעללונג, פֿאַנטאזיע, פֿאַנטאַם. כח הדמיון, פֿאַרשטעללונגסקראַפֿט. על הדמיון

(מנז' לרז' צסגנון ספר הכח"י) צום ביישפיעל, דומה מלאך הרוחות (ז"ר ז"ד), δαίμων,

ותר' אפוד ותרפים אפוד ודמאין.

וגם אצל הערביים נקרא Duma.

דמים, כמו מחיר וערך בל' מקרא, פרייז, געלד, ווערט: שם דמיהן ומניהן;

דמים יקרים, האָהער פרייז.

דומי או דומה (= דִּמָּה), גערעדע: דומי דמתא (נ"ק י"ח), דאַס גערעדע דער

שטאדט; דומת עירך עלתה בך (נדה ס"ו).

ומזה הפעל: מידם הוות דיימא המתיה מיניה (קדושין י"ג).

פ"י שחמותו היתה בדבה וחשד שאוהבת אותו.

(דמד) *דמדך, שלאָפֿען; שטערבען.

(דמם) דומם, מינעראל, דאַס מינעראַלרייך. דממה, פויזע.

(דמן) דומין או דומינו dominus, הערר. והיה ג"כ כנוי לקיסרים: דומין

פנטון (אסתר רבה, נסר קח); והיו בני המדינה מבקשים לומר דומינו (ז"ר ח'), פ"י

לשואל בשלומי [של מלך]. דימוניקי (סנה' ע"ד), שם כלי ידוע בל' פרסי.

(דמם) דימוס (א) δῆμος, פֿאַלק: בולי ודימוס יוצאין עמו (ז"ר

ו'). (ב) ונקראו כן ג"כ הבנינים שהם קנין העם או המדינה: בונין עמהם דימוסיות

ומרחצאות (ע"ז י"ו), δῆμος, דעם פֿאַלקע, שטאַטע; געהאַריג; ולפעמים קראו כן

המרחצאות או בתי האסורים: יתן בדימוס (סמות רנה ז'), שטאַטסגעפֿאַנגנים; מסחין

בהרין דימוסין דטבריה (ירוש' פאה פ"ח).

ונקראו עסקי המדינה דימוסיא: שהן עסוקין בדימוסיא של מדינה (ז"ר ח'), שטאַטס-געשאַפֿטע.

ובתלמוד נקרא מענין זה ג"כ התבואת הניקחת מעם הארץ — דמאי, δῆμος, דעם פֿאַלקעס. (ג) ויש תאר הפעל, δῆμοσιν

אַפֿגעגטליך: ניתנה תורה דימוס (נכילתא צמודה סליסי). (ד) ויש שם לאלוה המשפט:

דימוס פטור אתה (ע"ז י"ו), θεῖς, גאָטטין דער גערעכטיגקייט, והוא לשון שבועה. ה'

δῆμος, בויווערק, שיכטע: דימוס של אבנים (סנה' ק"ג); יעשנו דימוס על קברו (סנה' נ"ח).

(ו) dimissio, ענטלאַסונג, בעפֿריי-אונג: מלך בזמן שהוא נותן דימוס כל העם

מקלסין איתו וכו' (וי"ר כ"ג); ב"ב יצא בדימוס (סס כ"ט), פ"י יצא לחפשי. ז' דומוס

(קידושין ס"ג), ראה דרומוס. — דימוסנאי, δῆμοσινωτης, פֿאַכטער דער שטאַטספֿאַללע:

אתגילו דימוסנאי מיהודה (סנה' דין ל"ח).

(דמע) דמע (= טמע, ראש זר) פֿערמישען: המדמע (ערלה פ"ג); מעלין את

המדומע בק"א (סנה' קמ"ח), תרומה שנתערבה בחולין. דמוע (ירוש' כלאים פ"ה), מין עשבו-

בחוץ.

(דמר) דימורון (ירוש' סניעית פ"ז) - δαμω-
 μωρον, מוילבער אויפגוס.

(דן) *דין או דנא, דיעזער.

דנא, tina, וויינפאס: שיעא דדנא (סנת
 ס"ו). דונגר ראה רונגר.

(דנר) דנדנה (סניעית פ"ז), מין צמח,
 פפערמיןצע.

(דנח) *דנח, ענינו כמו זרח בל"ע.

(דנט) דונטיבא, donativum, געשענק
 דעם קייזערס פֿיר דע

זאלדאטען: ונתן דונטיבא (ז"ר י').

(דנס) דנמוס, δυνάμις, קראפט, פאָהיגקייט:
 יש בך דנמוס (סס"ס רזה,

חסי ונלכנו).

(דנס) דניסמס, δανειστής, וואוכערער, גליי-

ביגער: עשה מלאך דניסמס
 שלו (ירושלני סנת פ"ו).

(דנק) דנקא (א) δανάκη, שם מטבע פרסית:

מאה בדנקא (ז"ו ס"ב).

יהינן דנקא לאחתא (ז"ו ל"ט), פירש"י
 חלק שתות.

(דגר) דינר, denarius, ראמישע מינצע;

והיו דינרי כסף ודינרי זהב

(ז"קס"ו). דיספק ראה דיספק.

(דסק) *דיסקא דומינותא (קדושין ע') - δια-

σκη, אנאָרדנונג, עדיקט,

כתב הומנה. דיסקא ראה דיסקא בשרש דיו.

דיסקוס, δίσκος (א) שיססעל, טעללער:

דיסקוסים נאים (ז"ר י'). (ב) מאָנר-

שייבע: מאירה [הלבנה] ער ט"ו ימים ודיסקוס

שלה מתמלא (סנות רזה ט"ו). (ג) א. פֿאַל-

טעווערקצייג: ואני מכנים את האשה

בדיסקוס (אסתר רזה, חס על).

דיסקיפלינא (ילמדנו ויקהל), disciplina,

דיסציפלין, צוכט. דיסקין ראה

דיסקוס (א).

דיסקרתא, discretio = אבזאָדערונג (א)

אבטהילונג: דיסקרתא דעבדי

(גיטין מ'). (ב) שטאדטהייל: דיסקרתא דריש

גלותא (עירונין כ"ט).

(דסת) דסתודר (= סודר), טוך; דפרים
 דסתודר אפומיה דכובא

(סנת ע"ק).

דסתנא, טהייל, פאָרציאָן: שדר להודסתנא

(זרכות ע"ז): שקלתיה לדסתנא

דיהבת לי יהבתיה ניהליה (סנת קי"ו), פ"י

מנתי הניתנה לי לאכול.

דסתורין: דנקיט ליה בדסתורין (קידושין ס'),

בלי פילוי דאשתא = האל-

טער, ופי' שקיבל השרה בקבלנות.

(דעד) דעדק (= דודק), דינן, קליין.

(דף) דף (א) ברעט: דף של נחתומין (כלים

פס"ו). (ב) בלאטט א. בוכעס:

ורא יפתח בו יותר מב' דפין (ז"ו כ"ט).

מעבר לדף, אויף דער קעה-זייטע.

(דפל) *דיפלא או דיפלוין, διπλός, דאָפ-

פעלט: קנסיה בדיפלא

(ירושלני ע"ז פ"ב): בא בדיפלוין (ז"ר כ"ט),

בב' עולמות.

דיפלומטר מלא מרגליות (ילמדנו ויחי) - διπλο-

μαμπερά, דאָפּפּעלקסיטע.

(דפן) דופן, וואַנד, זייטע: דפנות הסוכה; דפנות

הכלי; יוצא דופן (זכורות מ"ז).

דפן (א) (= צפן) פֿערבערגען: חבית דפונה

(כלים פ"ז), טמונה, וכן בלי ערבי.

(ב) διαφορίσσω, בלוטיג שלאָגען: אתו בני

מרשניא דפנוהו (ז"ו ק"ז); משום דדפנוהו

(גיטין ל"ד).

דפנא (פסחים כ"ו), δάφνη, לאָרבערבוים.

(דפס) דפוס, τυπος, פֿאַרם: יעשנה בדפוס

(פסחים ל"ז); בוכדווקקער-

פרעססע, דרוק. הדפס, דרוקקען. מדפיס,

דרוקקער. בית דפוס, בוכדווקקערייא.

דפק, פולו, וכן הוא בלי ערבי. דפיקת הלב,

הערצקלאָפּען, מין הולי.

דופק, שם לגוף או צלעות האִיזן הויז מן

הגולל: גולל ודופק (חולין קכ"ו).

ויתכן שמזה: *דפקא, שם לגוף או צלעות

הבהמה: או דפקא או דאטמא (ז"ו כ"ג),

ורש"י פ"י צואה.

דפר

דנותנו

דופר

דפח

סנת

דין

ראה

דק

דקי

דקל

דיק*

י"א

קארב

דיקל

דקב

של

דקן

דוקי

מאין

דקס

כ"ה

דקד

באות

עס ה

שלא

המכה

והאמ

דפר) דיפורין $\delta\iota-\phi\epsilon\rho\iota\eta$, ציוויא הייראטס-
גאבען : אשתו מגרשתו
ננותת לו דיפורין (ז"ר י"ח), נדוניה כפולה.
דופרא ראה דיופרא. דופשקא ראה דובשקא.
(דפת) דיפתרא, $\delta\iota\phi\theta\epsilon\rho\alpha$, פערנאמענט :
על הנייר ועל הדיפתרא
(סנת ע"ט), מפ' בגמ' דמליח וקמיה ולא עפיץ.
(דץ) דיצת הערביים (כלים פכ"ד), א. ארט
שילד. דץ בשורש דוץ. דציצא
ראה רציצא.

(דק) *דוקא (זככות כ"י), $\delta\sigma\alpha\kappa\acute{o}s$, באלקען.
דקדק בשרש דקק.

(דקי) דקיון, $\delta\acute{\iota}\kappa\alpha\iota\sigma\iota\varsigma$, רעכט, גערעכטיקייט :
לתבוע דקיון של הבל (ז"ר כ"ז).

(דקל) דקל, פאלמע, דאטטעלבוים.

*דיקולא (א) (חולין ז"ח), קארב. וי"מ :
קעססעל. (ב) דיקולא דמיא (פסחים

י"י), גוס, שפך המים. דיקולאי (ז"ר כ"ח),
קארבמאכער.

דיקלוקוס או דיקלוגוס, $\delta\iota\kappa\alpha\lambda\acute{o}\gamma\oslash s$, פער-
טהיידגער, אדוואקאט : קנה לך

דיקלוקוס פלוני ואתה זוכה בדין (וי"ר כ"ט).

(דקם) דיקומנא, $\delta\epsilon\kappa\upsilon\mu\alpha\eta\alpha$, דיא צעהנ-
טע לעגיאן : ב' לגיונות

של מלך דיקומנא ואגוסטנא (ז"ר ל"ד).

(דקן) דוקין שבעין (פסחים ע"ג), הייטבען.
*דיקיא, בארט.

דוקינר חד אוקיר לר"י (ירוש' ע"ז פ"ח) du-
cenarius, הויפטמאן איבער 200

מאן.

(דקק) דקק או דקדק או דק, פערדיינען :
לא מעבה ולא מידק (ערכין

כ"ח).

דקדק (א) אכט געבען, גענוי בעאכטען,
גענויא זיין : קרא ק"ש ולא דקדק

באותיותיה; מדקדק במצוות; הקב"ה מדקדק
עם הצדיקים כשערה. (ב) דאס געוועבע פֿעסט-

שלאגן : השוכט והמדקדק (סנת ע"ח), פ"י
המכה בכרכד על הערב כדי לקרב חוטיו זל"ז.

האמת שצ"ל וה מקרדק (סנכס זכר כד)

וכן בל"י $\kappa\epsilon\rho\alpha\iota\zeta\omega$, דאס געוועבע מיט דער
 $\kappa\epsilon\rho\alpha\iota\varsigma$ (וועבערלאדע) פֿעסטשלאגן,
ובירושלמי (סנת פי"ג) השוכט והמקטק. ראה
שרש שנט. מדקדק, גראממאטיקער. מדוקדק,
גענוי : חשבון מדוקדק. עני מדוקדק (ז"ר ק').
כמו מדוכדך (על דך). דקדוק, גענויאגקייט;
גראממאטיק. דקדוקים, פרשי מצות : דקדוקי
תורה ודקדוקי סופרים (סוכס כ"ח). דקדוקי
עניות (א) = דכדוכי עניות. (ב) ארמועליגע
גריבעלייען.

דק, דינן, פֿיין, סובטיל. ובלשון המחברים
דק הוא שם לאחד מששים בשעה או

במעלה, מינוטע. בהמה דקה, קליינפֿעה,
שאפֿע. אם יש שם דקה (עירובין ס'), פירש"י

פתח קטן. והערוך פ"י אצטבא. דקין, גע-

דארמע, המעיים הדקים : נקבו הדקין (חולין
י"ג).

*דקיק, קליין.
(דקר) דקר, $\delta\acute{\iota}\kappa\epsilon\lambda\lambda\alpha$, צווייצינקיגע האקקע:

יחפור בדקר (זילס ז'), ראה דוקרן.
*דקורא : דקורי דהרפניא (סנת קכ"ז), פירש"י

סלים.

דיקרשים היה עומר [תנחש] כקנה (ז"ר
י"ט), $\delta\iota\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\eta s$, צווייפֿסיג, פ"י

זקף על שתי רגליו.

דקוריא של צפרים (חולין ד'), $\delta\epsilon\kappa\upsilon\tau\alpha\eta\alpha$,
א. צעהנט. דקוריון, $\delta\epsilon\kappa\upsilon\tau\alpha\eta\alpha$.

הויפטמאן איינער רייטעראכטהיילונג : שרץ
דקוריון אחד אחר בן ישראל בסוס (ספרי

סאזינו).

דוקר או דוקרן, צוויישיפטציגער פֿאָהל,
מל"י $\delta\acute{\iota}\kappa\rho\alpha\nu\oslash s$, צוויישיפטציג :

הדא גופנא מסמכא בכמה קנין ובכמה דוקרין

[דוקרין ?] (וי"ר י"ג); מפוצלין בראשיהן
כמין דוקרין (ננחות ל"ו); קנין הדוקרין

(עירובין י"ח), פ"י קנים המפוצלים בראשיהם.
(דרא) *דרא, טראגען. *דרא, רייהע, ראה

שרש דור. *דרתא, פֿאָרהאָפֿ.
(דרב) *דרבונא, ברי פרסי גבור : אשכח

דרבונאי מגוואי ומאכראי
(זכורות ח), פ"י גבורים שומרי הפתח, ותר

ויסורו אביר — ויעדון דורבני.

(דרג) *דרגא (א) gradus, שמופע: נחית

דרגא נסיב איתחא (יזמות)

ס"ג. (ב) שם נגינה משרת ושמו על שם

צוחו. מדרגה (צלסון סומכרים) שמופע:

נראד. בהדרגה, שמופענוויזע.

דרגון, draconarius, פאהנענטראגער:

מהלכין לפניו כדרגון (ילמדנו עקצ).

דרגש, מין משה מחופה בעור: והוא מיסב

על הדרגש (סנהד' כ'). וכן תר' ערש.

(דרד) *דורדיא (ע"ז ל"ז) העפע, וכן תר'

שמרים.

*דרדג, גיעסען: דרדוגי משחא ארישא דרבנן

(כתובות י"ז).

דרדס, מין מנעל: דרדסין דעמר בחד רגלוי

וכו' (ירוש' כללים פ"ט).

*דרדק, ילדקטן. מקרי דרדקי, מורה ילדים.

דרדר, זיך וואלצען: מה אגוז זה אתה

נוטל אחד מן הכרי וכולם מדרדרים

וסתנלגלים זא"ז (סה"ס רצה, אל גמא אגוז).

דרדורי, מין כלי: עכו"ם שהביא ענבים לגת

בסלים ובדרדורים (ע"ז ס"ח); הדרדורין

והדוקבאות (סס ל"ז).

(דרה) דירה, מין תולעת הגדל בתבואה: הדרה

והכנה שבתבואה (פרס פ"ט).

(דרט, דרי) דוראטא או דוריה, δωρεά,

געשענק: מעלין לו

דוראטא (ילמדנו סלח); נתן דוריה לעולם

(ז"ר כ"ג).

(דרך) דרך (א) ריזע: יוצא לדרך; בא מן

הדרך. (ב) ווייזע, געוואהג-

הייט: דרך הלמוד, לעהרווייזע, מעטהאדע;

שדרכו לילך ולהזיק; כדרכו (או שלא כדרכו)

אויף געוואהנליכער, נאטירליכער ארט. דרכי

האמורי, היידישע געברייכע. ועל הרוב בא

בהרכבת שם אחר לתאר הפעל: דרך כבוה,

עהערביעטיגער ווייזע; דרך בזיון, פעראכט

ליכער, גערינגשאטציגער ווייזע; דרך שבח

או ננאי. ובא ג"כ לענין זה בתוספת ב':

בדרך בקשה, ביטשווייזע; בדרך הלצה,

איראניש. (ג) ויישנו ג"כ מלת היחס: עבו

דרך הבית, durch; דרך בו, durch dasselbe.

(ד) ובא עוד לענין אחר: הוי זהיר מהיועצך

לפי דרכו (ד"א זוטא פ"ח), פי' לטובתו ולרעתך.

דרך ארץ (א) גוטע זיטטע, אנשטאנד:

למדה תורה דרך ארץ. אויך דיע זיטטען

איבערהויפט: הלכות דרך ארץ; בעל דרך

ארץ, א. געזיטטעטער מענש. (ב) וועלטליכע

געשאפטע: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ

(אבות פ"ג). (ג) ויישכנוי לתשמיש: פרישות

דרך ארץ. דרך הרבים, אפגענטליכע שטראסע.

דרכי שלום, דרכי הנהגה נגד אנשים אחרים

לתכלית קיום השלום: מפני דרכי שלום.

*דרך, רוהען, ווארטען: ההוא גברא יתיב

מדרך (ירוש' מעשר שני פ"ד); דרכת

עד דחסיל דיינא (וי"ר כ"ז), המתנה. *אורך

איינהאלען: רהט בתריה פרסא בחלא ולא

אדרכיה (כתובות ס'). אדרכתא, עקעקוציאנס-

בעוילליגונג צור איינשרייבונג א. שולד:

כתבין אדרכתא אננסיה (ז"ק ק"ז).

דרבון (א) (סקלים פ"ג), שם מטבע פרסי

של זהב, δρεαίος. (ב) (ירוש' כללים

פ"ח), מין צמח, דראכענוואורץ, ראה דרקון.

דרלמוסיא או דרמוסיא ראה אנדרולמוסיא.

(דרס) דרומי, זידליך. הדרים, זיך נאך זידען

ריכטען: הרוצה שיחכים

יורים (ז"ז כ"ה).

דרומוס או דרמלוס, δρῶμος, לויפבאהן:

כדרומוס הזה (קדושין ס"ג);

מפולש היה כהדין דרמלוס (ז"ר נ"ח).

דרמסקין (צרכות ז"ט), שם למין ירק הבא

מדמשק.

(דרן) דורון, δῶρον, געשענק: עכו"ם שהביא

דורון לישראל (צילה כ"ד).

דרן, וואורס: הדרנים שבבמה (סולין ס"ז);

יריעה שנפל בה דרנא (סנה ע"ה), וכן

בל' ערבי.

דרינון, δρύινος, אויס אייכענהאלץ: לא

בלכש — דרינון (ירוש' סנה פ"ג),

צמר הגדל בעץ אלון. דרינקוס ראה ברדינקוס.

(דרם)

(דען)

מדרם;

דרם (י)

(דרע)

(דרף)

בולחו

דיופתן

ללשון

אינו ה

(דרין)

(דרק)

דורקם

שאין ב

דורקמי

בתולים

(דרר)

— צע

דורא

דידריא

(דרש)

(דרש)

ובספרי

שדיפט

האמילן

במין ה

ה' מ

ה' מ

ה' מ

ה' מ

ה' מ

ה' מ

ה' מ

ה' מ

טען. ה) פרעדיגען. דרשה, דיע געלעהרטע
אבהאנדלונג; פֿאַרשטאַנ; פרעדיגט. דרוש,
דער אבגעהאנדעלטע געגענשטאנד, אבהאנדל-
לונג. — דרשן א) שם דורש המקרא ב ה ל קה
או ב א ג ד ה, שריפטאויסלעגער: דרשנים
גדולים (פסחים ע'). ב) פרעדיגער. מדרש א)
שטודיום: לא המדרש הוא העיקר אלא
המעשה (לכות פ"ג); בית המדרש. ב) שם
כולל לספרי הדרשנים: מדרש רבה. מדרש
אגדה, בהפך: מדרש הלכה. מדרש-מלים,
וואַרטערבוך. דרוש או נדרש, ערפֿאַרדערליך.
דורשיני (שנת כ"ה), מלה מורכבת: דור
(= δόρα, הויט) שיני, צאהנ-
פֿלייש, כאב בבשר השנים. דרתא בש' דרא.
(דש) *אדיש, שווייגען: טוביה דשמע ואדמש
(סנהדרין ז'); אכול ואדיש
דכלביא אכלין ומדשין (יבמות פ"ה).
*דרשא, טהיר: צנורא דרשא (זכרות י"ח).
דשאים, גראַזער.
(דשן) *דישנא, געשענק: האי דישנא להאי
פרדשנא (סנהדרין ל"ד), פי'
מנה שלוחה; והפריסים יש להם חג הנק'
Djaschne, ששולחין בו מנות איש לרעהו.
(דשר) *דושרא, דינקעל, מין דגן: שופון
דושרא (פסחים ל"ה), וכן
בל' ערבי.
(דשת) *דישתנא, נדה: דישתנא אנא
(שנת ק"י); כמאן קרו
פרסאי לנדה דישתנא (ע"ז כ"ד).
(דת) דת, געזעטץ, רעליגיאַן: דת משה;
דת נוצרית; עובר על דת. דתיו,
דיא רעליגיאַן בעטרעפֿענער, רעליגיאַן.

(דרם) דרם א) טרעטען: כאסקופה הנדרסת.
ב) איינהויען (פֿאַן רויבטהיע-
דען): ארי דורם ואוכל (מענית ח'). ושה"מ:
מדרם; דריסה. דריסת הרגל, דורכנאונסטרעכט.
דרם (יבמות קדושין פ"ה), מין מטבע, ראה הדרם.
(דרע) *דרעא = זרוע, אַרם.
(דרף) דרופתקי, תאר לאיש עמל ויגע
ובעל הרפתקאות:
כולהו גופי דרופתקי נינהו, טוביה לדוכי דהוי
דרופתקי דאורייתא (סנהדרין ל"ט), והוא קרוב
ללשון הרפתקי = Strapatzen. ופי' הערוך
אינו הולם יפה.
(דרין) *דרצינא (שנת כ"ה), ציממט, וכן
בל' ערבי.
(דרק) דרקון (ע"ז מ"ג), δράκων, דראכע.
דורקמי, duracinus, מיט הארטער הויט
אַדער שאלע פֿערזעהען: גפן
שאין בה יין ה"ז דורקמי (גס כ"ד); ממשפחת
דורקמי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם
בתולים (כתובות י').
(דרר) *דררא, ענינו עסק, ובל' סורי הוראתו
סכסוך וריב (ונקרא צעל דין
— צעל דרח): דררא דממונא (ז"מ ז');
דררא דטומאה (מגיגה כ"ה).
דידריא, διάρροια: והיה לכם לזרא לדידריא
(וי"ר י"ד).
(דרש) דרש א) ענינו בל"מ, פֿאַרשען,
אונטערזוכען, ומזה בתלמוד
ובספרי המחברים ב) ערקלאַרען (דיע ה.
שריפֿט): המקרא הזה אומר דרשני. ג)
האַמילעטיש אױסלעגען: הניחו לי ואדרשנו
כמין המר (סוטה ט"ו). ד) א. פֿאַרשטאַג האל-

אות ה

*ה' משמשת בל' ארמי במקום מלת הא,
ראה שרש הא.
(הא) הא, שם לאות החמישית מאותיות א"ב.
*הא א) מלת החבור: הא אמר ר' פלוני.
ולפעמים בהשמת הא: האמר ר' פלוני.
ותר' הגה הא, ב) הא אוהאי, כנוי הגוף.

וכן בל' ערבי. — הגיון א) Daglographa
כנוי לכתובים: מנעו בניכם מן ההגיון (נרס
כ"ח), אך הכוונה כאן על הספרים החיצוני
אשר לא נספחו אל ספרי הקודש, כי הם
„כתובים“ הונח ראשונה על כל הספרים חוץ
מתורה ונביאים. ג) דאס דענקען, דיע דענן
לעזרע, ריא לאַגיק. בעל הגיון, לאַגיקער
הגיוני, לאַגיש.

(הגם) הגמון (ע"ז י"ח), ἡγεμῶν, אנפֿירען
העררשער. והמדינה אשר תה
יד הגמון נקראת הגמוניא. והמחברים ישתמש
בשם הגמון תחת: בישאף, ובשם הגמוני
תחת: ביסטרום (לאס תעני).

(הגן) הוגן א) יונגעס קאמעל : נפיש
גמלי סבי דשעיני משכי דהוג

(ספסד' כ"ג), וכן תר' בכרי מדין; הגע עצמך
שהיה הוגן אחד גדול (יכוס' צילס' פ"ה) ו

אֶנְקֶר: וְאֶחָד הוּא מֵבִיא הַזִּנִּים (3"ר י"ג)

עו על, ווירדיג, פאססענד : עצה ההוגנת ה

אָדער אונזוויידיג : ארבעה הן שתבעו של

במהווגן (נ"ר ס'); בנים שאינם מהווגנים (קדושה)

ג"ס), מיוחסים.

הגם, מעט מעט, גנחת: דלם
הגם, הגם חזית: (כד נ')

קט אדם מתוך שדהו עצים ועישיבים הנם
הם כדרך שמלקט משל חבירו (סניעית פ"ד)

(ב"ק ל"ג). הדר, איינאנדע.

הדי הדדי מיט איינאנדער. אהרדי אויף
עגען איינאנדער.

בהדיא (א) אויסדריקליך, דייטליך:
בהדיא קתי, מל"י אלס, בע

קאי [חמה] להדיא (מניד ל"ב) פי' בגלל

רָאָה לִבָּהּ; לִשְׁקִלָּהּ בַּהֲדִיָּא (מִסְתֵּי לִיט).

1875

הדור : שכן בל' יוני קורין למים הדור (סוכס ל"ס), קשט, וואסער.

הדראה : פת הדראה (סנת קי"ז), hordeia, אויס גערסע, פ' פת שעורים. הדריינא : דינרא הדריינא (זכוכות כ'), דינר זהב ממטבע של קיסר רומי Hadrianus.

הדרייני : חרס הדרייני (ע"ז כ"ח), מפ' בגמ' שם : חרס מגוכל במים ויין, מל"י קשט = וואסער, oliv = וויין.

הדרם : מין מטבע : ב' הדרסין למעה (קדושין י"ז). הדרוקן (עירוצין ו"ח), וואסער-זוכט, מל"י δερικός, וואסער-זוכט.

(הה) הה, שם תולעת הגדלה ברמינים : הה דרמוני (סנת ל').

(ההן) *ההן (זיכסלמי), יענער, יענע. הוהיא ראה אוהרא.

(הוה) *הוה (א) ויין. ב' פראגען : הוי בה ר' פלוני, תר' נגיד חסר תבונות שליטא חסיד הוינא. ויותר נראה שהוא לשון תימה וקרוב ללשון בהה, שמוינען. והשם : הוית דאביי ורבא (סוכס כ"ח). — התהוה, ווערדען, ענטשטענען.

הוה (א) דאס [יעצט] געשעהענרע, דיע געגענווארטיגע צייט : הוה כהרף עין. (ב) וואס געוואהנליך געשיעהט, דאס גע-וואהנליכע : דברו חכמים בהוה (מדרס כ"ה). הויה (א) דאס ויין : דברים כהויה, דברים כמו שחם. (ב) דאס ווערדען, דיע עינטשטענען : הויה ורפסר. שם הויה, כנוי לשם המיוחד. הוויא ראה הבאי.

(הום) הום, כמו בל' מקרא, פערויררט ויין, פער-וירטן : הום גוים וכו' ;

והם את מחנה צמח ומוה : וההם כל העית, אין א יפרעג נג גע אמהען. ובהלמוד ברך ז' : מן עמדת רביתה (מס ס'), פ' שח דה ומהות. השעיא בשרש ישע.

(הוה) הויה, (כמו בל' ערבי), שווארצע ייא, (הום) הוימא (סנת ז'), דארגשטרוך.

לדרום ופניו למעלה ונוקמיה להדיא (יומא ל'), פ' ביושר. ד) אויף איינמאל : מאן דעיל לבית הכסא לא ליתב בהדיא (סנת פ"ז), במהרה ובחזק.

הדיוט, δειωτός (א) אידיאט, לאַיע : ההדיוט תיפר בדרכו (מ"ק ח'). (ב) געמיינער : שלשה מלכים וארבעה הדיוטות (סנהד' ל').

הון הדיוט. משל הדיוט, פאָלקשפרוך. הדיוך, εὐδοκία, וואָהלגעפאללען, צופריע-דענהייט : הרבה להם בהדיוכין (ז"ר י'), פ' בעשיית נחת רוח.

(הדם) *הדם, צערשטיקען : הדומי נהדמיה (עירוצין ל'), והר' וישעיהו

נהדמיה. *הדמא, גליעד : משלמי הדמיה (קדושין ע"ג), פ' שאיבריו מיושרים.

(הדם) הדם, היפאען, שפרינגען : תרגולין שהיו מהרסין (ז"ק י"ז).

הדוסמא (ירוס' סנת פ"ו), מין מנעל.

(הדק) הדק (= חזק), פאָסט אנבינדען אָדער צושטאָפּען : לא ליהרוק

איש אודרא בפומא דאשישא (סנת קמ"ח), פ' לא יסתום בחזק; הדק הקשר. הידוק של קדיה ראה בשרש דק.

(הדר) *הדר (= חזר) כמו שוב בל"מ, צוריקקעהרען. הדר ביה, אנ-

דערער מיינונג ווערדען. *הדר, נאכזוכען :

מהדר מר אמשחא (סנת כ"ג). אהדר, כמו השיב, צוריקפיהרען, -בריינגען א. ז. ו.

הדורא דכנתא (מולין ע"ח), געקלאָזע, הדר, דערנאך : עיזי מסגן ברישא והדר אימי

(סנת ע"ז). — הדור, רונד : הדורות בעינן (מולין ס"ט). מהדורא (א) ווערדערהאָונג, צווישע

אבפאססונג : מהדורא קא דרב אשי (ז"ר ט"ע). ומוה : מהדרה, א סגאכע.א. כוס (ס) :

מהדורה שניה. (ב) ממדורי מידי (זכוכות כ"ח), פ' רוכלים המחזירים בעיות.

הדר. אויסשטיקען, פערציען. ושה"מ הידור : הידור מצוה. הדרת פנים (ז"ר

ט"ד), עהרירדיגעס אויסזעהען.

(המב) *הומבא, פילץ: גלימא דהומבא (כדרי)
נ"ט), ראה שרש חבט.

(המל) המלים, ατελής, פריא: ואתה יושב
המלים (ז"ר כ'). הומלים

ראה אמלים.

(המן) *הימנא: ר"י נפיק ברהימני (יומא
ע"ט), פ"י מנעלים עשויים

מקליפו ערבה, והוא מל"י ατείνος, פאן וויידען.
(המר) המריות רכות שהחולים אוכלים בהם

פתם (כדריס נ"ט), αθάρη, מעהלברייא.

(הי) *הי או הייא, וועלכעס: הי מינייהו
עדיפא. היכא או היכן, ווא. להיכן,

וואהין. עד היכן, וויע ווייט: עד היכן כחה
של צדקה (ז"ר ז').

*הייא א) שנעלל: בהנין וריזין הן ועבדין
הייא (זכמים ז"ס); כי היכי דליקומו

הייא (סנת קי"ט); אשור הייא! (סס), מל"י
הערא! וואהלאן! ראה שרש אשר. ב)

יבירושלמי ענינו זה הוא: הייא דאהן סבא
(ע"ז פ"ג), והוא כמו בבבלי: היינו, פ"י הוא

הוא: היינו דאחרביה לביתיה (סנסד' ס"ד),
הוא הוא שהחריב את ביתו; היינו כד היינו

חבית; היינו טעמא. — הילך א) = הא לך,
היער האסט דוא: אין לך בידי אלא חמשים

והילך. ב) אלו הופכין את פניהם הילך ואלו
הופכין את פניהם הילך (פסמים פ"ו), הער,

הין. הילך והילך, לכאן ולכאן.
(היה) היה א) משמש בתלמוד לדרך התנאי

בפעלים: אלו הייתי יודע
שכן אפילו הייתם נותנין לי מאה מנה

לא הייתי מגרשה (כדס י"ג), האשטע,
ווארע. ב) זאללען: שהיה לו למחות. ובא

בא' ת' ה': שלא יהא חוטא נשכר. והבטויים
המשמשים בפעל זה: מה תהיה עליה, וואס

ווירד דארויס ווערדען: מאיר שכב יהודה
כעס יוסי שתק תורה מה תהיה עליה (קדושין

כ"ג); לא היו דברים מעולם; איוב לא היה
ילא נברא; יהיה איך שיהיה, זייא עם וויע

עם ווילל. *נהי, מלת החבור, זייא עם אויך,
וועגן אויך: נהי נמי. היות, מלת התב

וועגן אויך: נהי נמי. היות, מלת התב
בסגנון הרבנים, ענינה כמו יען, דא, ווייט

היות ששמענו ...
(היך) היך או היאך או היכי, וויע. הי

בשרש הי.
(הך) *הך, דיעזעס, דיעזע: היינו הך. ה

היער. הכי, זא. הכי השתא, נס
מצוי בתלמוד, וישתמשו בו לדחות ד

דבר לדבר היכא והיכן בשרש הי.
(הכר) הכר ציר (מנחות ז"ג), שם לחורא

ציר הדלת תקוע בו. — הכר
לא ניעול אינש בהכרא (פסמים קי"ג), צ

בהברא, ראה הברא.
(הלד) הלד, דיעזער, יענער: כיצד ה

עושה וכו' (ז"ר ז"ס), מל
ille, יענער.

(הלז) הלזא, מלת הקריאה כמו לו!
יתן! בל"מ. הלייסטון

אלייסטון.
(הלך) הלך אחר דבר, פאלגען, זיך וו

נאך ריכטען: הולכין אחר הו
כל החלומות הולכין אחר הפה. הלך לפנים

פארווארטס שרייטען. ההולכים לפנים, פא
שריטטלער. — הולך, בחבורו עם פעל א

יורה על התמדת הפעולה ההיא, וכמוהו בל
כי הים הולך וסוער (יונה ט' י"ח): וו

דאמה ומתגלגל והולך לנחל קדרון (מנח
ז"ד): מתנונה והולך (ז"ר ק"ג ז"ס); פוחת והולך

מוסיף והולך. בדרך הליכה, אים פאָרביי
הען, נעבענבייא. הלוך, דאס געהען, ה

גאנג: [לבנה] גומר הלוכו ללי, יום
י': דרך הלוכו, אים געהען. מהלכי-דרכי

ריינזענדע. — מהלך, גאנג, לויף: מה
הכוכבים. והוא ג"כ שם למדת אויך המשוע

ע"פ ההליכה: מהלך חמש מאות שנה. או
כשיעור שיכול איש להלוך בחמש מא

שנה. כוכבי לכת, וואנדעלשטערנע.
הלכה או הלכתא, געזעטן, פאָרשריטט

השונה הלכות; ותר' כמשפט הבנ
כהלכת בנת ישראל; ונקרא כן ג"כ ה

הקבוע למעשה : הלכה כרבנן. כהלכה, המשפט : משיב כהלכה.

הלך, דארום. הילך בשרש הי.

(הל) הל, ἀλίστα, פִּישָׁאֲנַג : אחקין להל (ירוש' שנת פ"ה).

(הלל) *הלולא, האכצייט : עלמא דאזלינ מנייה כהלולא דמי (עירוצין דהלל, דיעזע).

(הלם) הלם, אַנפאססען, פאססען : שבקש להולמו ולא הלמתו [העטרה]

(קסד' כ"ה), לדעת המשביר מל"י ἀρμύζω, פאססען, ראה שרש חלם.

(ירוש' כלאים פ"ה), שטרויכ-אַרטיגע מעלדע, מין צמח שעליו

אכלים ומעגפיו עושים גדרים וסייגים.

הלמי (שנת ק"ח), אַלמֶה, זאָלצוואַססער.

(הלן) להלן, דאָרט : ונאמר להלן ...

(הלף) הלפים, ἐλπίς, האַפֿפֿנונג : אמרו לו חביריו [לאויב] אבדת הלפים

(לגות זראסית י"ה).

(הם) הימך או הימנו, כמו ממך, ממנו :

אני מעמיד הימך (ננדי' רכס

י); לא הימך לומר (סס ד'), כמו לא כל

הימנו בתלמוד.

(המה) המון, מענגע; (המון או המון עם)

פאָבעל. המוני, פֿאַבעל-

פֿאַפֿט: איש המוני. משל המוני, פֿאַלקסשפּרוך.

(המי) המיין, גירטעל: כהן מוציא בהמינו

(עירוצין ק"ד); דשרא ליה

המיניה (שנת ט'), והוא ל' פרסי hamjan.

המיונום (ז"ר פ"ז), ἀμύλον, מוילעזעל.

המיינטון ראה אמיינטון.

(המל) המלטא, באַרקען : בי כוי וכו' דמנה

ביה המרטא (ז"ר ו'), ראה

אמלתא.

המלתא, mellitus = מיש האַניג פּערויסט,

קאַנפֿעקט: הימלתא דאתי מבי

ההוא (זרכות ל"ו), אינדישעס קאַנפֿעקט,

ה. איינגעלעגטער אינגווער. ראה אור

הסתר ערך הנדיא.

(המן) המוניא, ὁμόνοια, גלייכע מיינונג, איינטראַכט : עשו ישראל

המוניא (ריש חכס רכס).

הימנון, ὕμνος, הימנע, לאַנגעזאנג : לומר לו הימנון (ז"ר י"ו).

המניק, צווייטפּיטציגע פּערוזשע גאָבעל : בסכניי והמניק (ז"ר כ"ה); דעביד כי המניק (סוכס ל"ז).

הומנית, שת"ג, הומאן, לייטזעליג : איזו הומנית ואיזו קפרנית (ילקוט פנחס).

*המנותא. אמונה או אַמנה, רעדליכקייט.

(המם) המיסו (ז"ר פ"ז), ὁμῶς, האַלפֿטע.

הימסיון (סעות רכס ל"ח), ἀμύσιος, בלוט-שטיין, מין אבן טובה.

המסם (חולין ו"ז), omasum, דריטער מאגען דער וויערערקיינדען טהיערע.

(המר) המירם, ὁμῆρ, שם משורר עתיק

יוני מן המאה העשירית

לפני חשבון הנוצרים אשר חיבר שני שירים

(die Iliade und die Odyssee) בארבעים

ושמונה ספרים : ספרי המירם (ידס פ"ד).

(הן) הן ... הן ..., זאָוואַהל ... אלם ... :

הן חסר הן יתר (ז"ר ק"ד).

הן בל' יוני אחת (ילנדנו זלק), ע, איינס.

הינא, האַלבנאַר : יוצאין במצה הינא (פסחים

ל"ז), כמו נא.

*הגי, הנהו, הנך, דיעזע.

(הנג) *הנגא, מין קיץ : בהומי והנגי (ע"ז

ו"ז), כמו הגי.

(הנד) הנדואה, אינדיש : פרולא הנדואה

(ע"ז י"ו), אינדישעס אייזען,

ד. ה. שטאַהל. הנדויין, שם בגד יקר הבא

מהודו : בין הערביים [היה לובש] הנדויין

(יומא ל"ד).

הנדיבי (פסחים ל"ט), ענדיווע, מין צמח,

וכן שמו בל' ערבי.

הנדסה, שם כולל לחכמת החשבון והמידה

וביחוד למדידת הארץ, געאָמעטריע,

ונגזר משם הנדוס = הודו, יען ההודיים היו

הראשונים בהמצאת אותיות המספר. ונמצא

במובן קרוב לזה גם בתלמוד : אשקי בהגדוא
(גיטין ס'), פי' בחשבון ובמדה; וגם הפעל :
באתרא דמהנדסי (ב"ב פ"ט), כמו שפי' הערוך,
שמודדין ראשונה המדה לדעת אם היא מדה
שלמה וצדק ואח"כ מודדין בה. ומוזה :
שהתלמידים מהנדסין בדבר (חולין מ"ח), פי'
שמשקפים בשקול הדעת. ובלשון ערבי יש
לו הוראת השווי והכוון (כאס ערוך), ומוזה :
זימנן דמיהנדזין בהרי הדדי (חולין ע"ג), פי'
שהם [הנקבים] מתכוונים זה כנגד זה. הנדסי,
געאמעטריש; געאמעטער. מהנדס, געאמעטער.
הנדקוק ראה גגדניות.

(הנה) הנה, געניעסען לאססען, נוטצען :
המהנה ת"ח מנכסיו, מל"י
ovhsw = נוטצען, העלפען; א. גענוס בע-
רייטען, פרייען : והנאני הרבר (ע"ז י"ז).
הנה מדבר, נוטצען אדער לוסט אן עטוואס
האבען. הנאה, גענוס, נוטצען, בענוטצונג :
אסור בהנאה. טובת הנאה (פסחים מ"ו), נוטצ-
ניעסונג, ויאמר ביחוד אצל הנאה קטנה או
הנאה מוסרית, כמו הזכות במעות של צדקה
לחלקם לעניים. *אהני, העלפען : אהני ליה
צלותיה לרבי (סנה' ל').

(הנס) הינומא, מין צעיף שנהגו הבתולות
לצאת בו : שיצאה בהינומא.
(הניץ) הניץ, (קדושין י"ג), מין מטבע.
(הסת) היסת : שבועת היסת (סנועות מ'),
שבועה שתיקנו חז"ל על
כל תביעות ממון.

(הפך) הפך שדה, אומפפליגען: היתה שדהו
זרועה חטים ונמלך לזרעה
שעורים ימתין לה עד שתתליע ויוסף (כללים
פ"ג). הפך שבועה (על מר סכנדר), צוריק-
שיעבען. הפך קערה על פיה, במוי מליצי,י
וענינו הפך סדר העולם : בקש איוב להפוך
קערה על פיה (ב"ב י"ו). הפך, אומקעהרען,
ווענדען : עני המהפך בחררה, שמהפך אותה
על כל צד כדי שתאפה יפה; הפך בזכות
איש, ימנן צו ענטשולדיגען, רעכטפערטיגען

זוכען. הפוך, געגענטהייל : דבר והיפוכו.
ההפוך, אות ו' הבאה לשימוש בראש הפעם
והופכתו מעבר לעתיד או בהפך. הפך, קא-
טראסט, געגענטהייל, געגענווארטן: שני הפכים
בהפך, אומגעקעהרט; אים געגענווארטע (צ)
עטוואס. מהפך, שם נגינה משרת; מהפך
עולה [בכפרי אמ"ת], מהפך העומד על
המלה. מהפך פסקי, מהפך שאחריו פסק
(פסיק). הפכפכן, כנוי לאדם שאינו עומד
בדבריו : מלך הפכפכן היה (נגלה ט"ו).
הפרכוס (סמות רכס י"ח) πικραρχος, אנפיה-
רער דער רייטערייא. הפרכיא ראה
אפרכיא.

הפתקי, ηαθηλα, פאראהטסקאממער, ניע-
דערלאגע: גיזי צמר של הפתק (סנה' ל').
(הין) הוין או הוצא (א) שם שיה (שמואל)
ידוע שקולעין מנצרו כלים שונים:
בהוצא ודפנא (ב"ב ד'), הוצא הציצא (סנה'
ע"ז); הוצין כדי לעשות און לסל (ס"ע ט');
נפיק ברהוצי (יומא ע"ח), בסגדל העשוי מהוצין;
בהרי הוצא לקי ברבא (ב"ב ל"ג). (ב) שם
לעלי הלולב : ההוא לולבא דסליק בחד
הוצא (סוכה ל"ג), פי' שאין גדלים בו עלים
אלא מצר אחד; הוצי ועבדי חופיא (ב"ב ל"ו).
הוצני פשתן (פסח פ"ו), שם לעצי הפשתה
קודם הכתישה.

(הרג) הרגנין (פסחים ל"ט), origanum,
וואהלגעמוטה, דאסשען, שם
צמח מר.

(הרד) *הורדי, ῥαδρροπα, דאכרינגע : אחוץ
להורדי אחוץ לכשווי (ב"ב
י'). הרדולים ראה ארדבלס.

הרדוף או הרדופני, ροδodάφνη, לארבעער-
ראזע : ואימא הרדוף (פסחים ל"ח);
ושאכלה הרדופני (חולין כ"ח).

(הרה) הרהון, אורינאל, נאכטגעשירר: תמן
קריין לפעלא טבא עמלא
ולרהון של מי רגלים עמלא (ירוש' סנה' פ"ט
וכ"ר ל"ט), מל"י ούρημα = הארץ ול"י

urina

(הרד)

הרדוף

פארהא

(הרי)

הרי ש

לאכול

ובא ג'

חתנו גם

(ס"ו).

ברוח

(הרם)

מפלג

דאס חס

עס חס

פועל ס

הורמין

הוא מע

בהגדות

הרמנ

האנער,

ת"י

הרמנא

ובלשון

לרבנים

(הרין)

ב

הרניק

בבלי: כ

indicta

ובשם

השופט

urina = הארן. היהר בשרש הרר.

(הרז) הרזפא (פסמים ל"ט), מין עשב מר, ראה אפרותא.

הרזק, פערשליעסען: דהוה מהרזק בביתא (מדרים ל"ח). בי-הרזיקי (מנחות ל"ג) פארהאללע.

(הרי) הרי, מלת החבור מצויה לרוב בדרז"ל וענינה כמו אם, הנה הלא:

הרי שלחן והרי בשר והרי סבין ואין לנו לאכול (קידושין נ"ו), היער איזט א. ז. ו. ובא ג"כ לתשובת התנאי: אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו (גיטין ס"ו). ועם דבור המציאות: מליח הרי הוא ברוחח (חולין ק"ח).

(הרם) הורמיו: א"ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיו

מפלגך לתתאי דאהורמין (סנהד' ל"ט, דאס חוס' סס). הם השתי רשויות Ormuzd, Ahriman. (הכאסון פועל סטון וסכני פועל סרע) בדת Zoroaster מחוקק הפרסי. הורמין בר לילית (ז"ז ע"ז) וג' הערוך הורמיה, בל"י Ερμης, הערמעס, הוא מערוקור (מקולים) "שליח האלהים" בהגדות היוונים.

(הרמנא, א) בעפעהל: הרמנא דמלכא הוו נקיטי (חולין כ"ז). (ב) בעפעהלס-

האבער, אויפזעהער: הרמנא שווייה (ז"ז ע"ז), ת"י סערוך קסרנא; דשכחי גבי הרמנא (עירובין כ"ט, וג' סערוך קסרנא). ובלשון העם נקרא כתב הסמיכה שנותנין לרבנים — הורמנא.

(הרין) הרנוגא (א) (סנהד' ק"י), הרנוגא, מאננסטרייע, א. דיסטעל-

ארם. (ב) (חולין ס"ז), שם עוף.

הרניק טיאונים: [עבד] היוצא בכיפה ובהרניק טיאונים (ירוש' גיטין פ"ד), ובתלמוד בבלי: כיפה ואנדוכתרי (גיטין כ'), בל"ר vindicta = בעפריאונג איינעס סקלאווען, ובשם זה נקרא ג"כ המקל אשר בו יגע השופט בראש העבד להוציאו לחפשי. וכתוב

מפורש בחקי משפט לרומיים, כי בגנוע השופט בראש העבד בשבט הנקרא vindicta וניתן הכיפה בראשו, אז יצא לחפשי. ונראה שבעלי התלמוד קראו בשם זה למין כובע הניתן בראש העבד. ובירושלמי צ"ל הגדיקשיונס. (הרם) הרסנא (זילס י"ו), שם תבשיל דגים מבושלים בקמח וחומץ:

(הרף) *הרפתקא = Strapatze: כל הני הרפתקאי דעדו עלה (כ"ה י"ו).

(הרר) הר הבית, שם בתלמוד להר המוריה שעליו נבנה המקדש. הר המלך (טור מלכא), שם בתלמוד להר אפרים. הר המשחה, הוא הר הזיתים שבמקרא אשר מקדם לירושלים. הרי מכמר (יומא ל"ט), הם הרי ארץ יעזר: ארץ יעזר תר' ירושלמי ארעא דמכור. הרי חשך, שם הרים ידועים מפסיקים בין אסיא לאפריקי. וגז' הרבה באגדות: בעינא למיזל למדינת אפריקי א"ל לא מצית דמפסקי הרי חשך (תמיד ל"ז); גיהנם למעלה מן הקיע וי"א לאחורי הרי חשך (סס). הרים התלולים בשערה, כנוי מליצי לבנין הרבה על יסוד מעט: הלכות שבת וכו' הרים התלולים בעשרה (מגינה י'). הרר, געבירנע.

הרהר, דענקען: הרהר בלבו (נרכות כ'). הרהר אחרי איש, פאן ימדם איבלעם

דענקען: המהרהר אחר רבו (סנהד' ק"י). הרהור, דאס דענקען, געדאנקע: במראה

ובהרהור (זין פ"ח); הרהורי עבירה (יומא כ"ט). (הרת) הרת (ע"ז כ"ז) געבאָרמוטטער, טרפחת.

(השן) הושני פשתן (סוכה י"ז), אונגע-העכעלשער פלאַכס.

(השת) *השתא (= הא שעתא), יעמצט; זאָנאַר: השתא בשלוחו

מקדש בו מיבעיא? (התך) התך, שמעלצען: חלב מהותך (סנהד' כ"ח). התליט ראה אתליט.

(התם) *התם (א) תאר הפעל, דאָרם. (ב) θμός, זייהטוך: ד"ח

אכל בהתם (ירושלמי נרכות פ"ח).

אות ו

(ואל) *ואלי, געשטאטטעט: לא וואלי
למשרא נדרא באהרא דרביה
(כדיס ח' לפי ג' הערוך), פי' לא שרי, מל"ר
valeo, שטארק זיין, דיא מאכט האבען.
(וודא) ודוי, זינדענבעקעננטנים. — ודאי (א)
(מלך או מלך הסכור) געוויס,
זיכער; וואהל אבער: טרשא ידי ודאי
שרי (ז"מ ס"ס); ממלח לא מלחנא טבולי
וראי משבילנא. (ב) (סס מלך) בכנים ודא, ודא
נדא, דאס זיכערע, צווייפעללאזע: ספק
וודאי אין ספק מוציא מידי ודאי. בוודא, געוויס.
(וה) וה! vah! יוכי! בין וי לזה נמלט
ר"י (עדרס איכה, היו לריס).
(וו) וו או ווי, שם לאות השישית מאותיות
א"ב ע"ש צורתה הדומה לו.
(וטב) וטיב, שם לאבר הזכר: עד שימות
וטיב (סנועות י"ח).
(וי) וי vae! וועה! (לס וי).
(וכח) התוכח, דיספוטירען, שטרייטען.
וכח, דיספוט, קאנטרא-
ווערען, דיאלאג.
(ול) וילא או וילון (א) velum, פארהאנג;
לא מכראת הוילאות (ז"מ ס"ז);
וילון טמא (זינס י"ד); קפל הוילון (וי"ר ח'),
דען פארהאנג אויפציעהען, וועגמאכען.
(ב) וילון (נגעיס פ"ח), שלייער, וועלאן.
(ולד) ולד (זכ' ולדות), עמבריא; דאס נייגע-
בארענע קינד אדער דאס יונגע א.
טהיערעס. ובדרך ההשאלה: ולד הטומאה,
דער ניעדריגער גראד. — ויסט (עדרס תהלים
כ"ז), ראה ושט א).
(וסת) וסת (א) éthos, געוואנהייט, זיטע;
שנוי וסת תחלת חולי (ז"מ ס"ז)
קל"ו); כך וסתו של פלוני לגרש נשיו
(לדיס ס"ו); וכר וסת טובה היתה בהן
(יח'ס יומא פ"ח), מדה טובה. (ב) מענסט-ו-

אציאן: כל אשה שיש לה וסת (כדיס ז'),
ולדעת קצת הוא מל"י φάσις, ערשיינונג. (ג)
vestis, קלייד: אסרוסתיה (פסיקתא סעומר).
(ועד) התועד, זיך פערזאממעלן. ועה
פערזאממעלונג, סינאדעל.
ועד ארבע ארצות, אסיפת הפרנסים
והרבנים (זמנך סנאס ס"ז) מארצות פולניא
הקטנה, פולניא הגדולה, רייסען ורישא בשוק
זאסלאב ויאראסלאב (זקין) ולבוב ולובלין
(זמורק), להועץ בעסקי הקהלות ולתקן תקנות
לשובת הכלל, והועד הזה היה הב"ד העליון
(אבערסטע אינסטאנץ) בכל דבר ריב.
(ורד) ורד, πόθος, ראזע: שמן ורד (סנת
ק"ח), ראזענאל; ורד כנגד
פניה (כתובות ע"ז). — ורדין, שם לגידי הדם,
ווענען: עד שישחוט את הורדין (חולין כ"ז).
ורדינא = סנה: וליל להיכא דאיכא ורדינא
ולימא וירא מלאך ה' וכו' מתוך הסנה (סנת
ס"ז); ורעיא ביני ורדיני (ז"ק פ').
(ורש) ורשכי, שם מין תכשיט בל' פרסי;
ההיא אתתא דהות קא מזבנא
ורשכי (קדושין י"ג); ההוא גברא דהות נקט
ורשכי לזבוני (ז"מ כ"ח), פי' ר"ח מרגליות.
והמוספי פי' ע"פ ל"י רמוני זהב.
(ושט) ושט (א) (חולין ל"ז), שפיוועראהרע.
(ב) ιστός, מאסמבוים;
כפיטורי בפי ושט (מ"ק כ"ט).
(ותק) ותיק, ηθικός, זיטטליך: ותיקין היו
גומרין אותה עם הנץ החמה
(זכרות כ"ס).
ויתקן, שווינדזוכט, בל"י φθιστικός = שווינד-
זיכטיג: אוחתו ויתקן (גיטין ע'); הוין
לו בנים ויתקין (כדיס י"ז).
*ויתקא (פסחים ל"ח), מין מאכל קמת.
(ותר) ותר, נאכזיכטיג זיין, נאכזעהען.
פערציכטען, שענקען: מוותר

על קללו
זבא בע"ז
דשמואל

(זאב) ז

(זאז) *

(זבג) *

זג' סער

(זבו) זב

(זבל) ז

זבל, gen

שמוכלין

תחת "ש

הרואה מ

יחרם (ז)

מרא זוב

זעפר, ב

זאל, והו

מיסמקאר

זבלג או

(ז)

(זגלה) כ

בל' פרס

פי' שיש

(זבן) ז

*זבן, ק

ק

כ"ט. ב

(מדיס) כ

(זבר) *

על קללתו (ד"א זוטא פ"ו); ג' אחין שחלקו
בנא בע"ה ונטל חלקו של אחד מהן וכו'
שמואל אמר ויתר (ז"ק פ"ז); שניה ויתרה
(גיטין כ"ה); הכל הקב"ה מוותר חוץ וכו'
(ילמדנו זכ"ה). והתואר: איוב ותרן בממונו
היה (ז"ק פ"ו). ושה"מ: ותרנות.

אות ז

- (זאב) זאב המים, שם דג, העכט.
(זאז) *זאזא (סנת כ'), צווייג, וכן תר' עפאים
זאזיא. זאזטי בשרש זטט.
(זבג) *זבוגא מין שרץ, קראשע: הגי
זבוגי דמחוזא (כדס כ"ה).
וגי' סערוך זבוגי.
(זבו) זביו, מין רמש: שקץ שבזיון ובזביון
(ירוש' תרומות פ"ח).
(זבל) זבל, מיסמ, דינגער: לא בזבל (סנת
ע"ז), וכן תר' דומן. ומוזה הפעל
זבל, dūngen: מזבלין מייבלין (סנעיית פ"ז);
שמוכלין שם זבול לע"ז (ע"ז י"ח), דרך גנאי
תחת "שמוזבחין שם זבוח". וכן בירושלמי:
הרואה מקום שמוזבלין וכו' אומר זבוח לאלהים
יחרם (זרכות פ"ט). *זבילא (א) שויפער:
מרא זבילא (ז"מ ק"ג) בלי שגורפין בו זבל
זעפר. (ב) זבילי דחומשי (נגלס כ"ו), פוטע-
ראל, והוא לשון פרסי. *מזבלא (סוכה כ').
מיסטקארב, ובל' ערבי משפל.
זבלג או זבלגן: הקרחנין והגנסין והזבלגין
(זכורות ע"ד); זבלגן לא ישא את כפיו
(נגלס כ"ד) מורכב מן זב לג (שפ' פנים
בלי פרסי), ר"ל שיש לו זב בפניו. והערוד
פ"י שיש לו לפלוק בעיניו.
(זבן) זבן, שם לאבר הזכר בל' ערבי: נפגם
הזובן (זכורות ל"ט).
*זבן, קויפער. זבן, פערקויפער. זבינא (א)
קייפער: קפיץ עליה זבינא (עירובין
כ"ט). (ב) וואפער: זבינא דרמי על אפיה
(מדרים ל"ה).
(זבר) *זיבורא (= זכורה), ביענע.
- (זבורית א) זאנדיגער באדען, בל"ר [terra]
sabulosa: שדה זבורית (לדרי"ן
פ"ו); כתובת אשה בזבורית (ז"ק ז'). (ב)
= זרבובית (לסס זס): המבילו כדרכו בלא
זבורית עד שיטנה על צדה (מקואות פ"ג, לרס
פ"י סר"ט ותוי"ט זסס סרל"ד).
(זג) זוג, שעללע: ולא בזוג (סנת כ"ד); ותר'
פעמן זהב זגא דרחבא.
*זיג (פסחים ע"ד), לויטער.
*זיגא דמטי לך עד כיעך (עירובין ק'), מין בגד.
*זגתא (ז"מ פ"ו), הענגע.
(זגא) *זגא. זיך לעהנען: דחויין למיזגא
עלייהו (סנת מ"ג); הוה זגינן
אברכי דהדדי (כתובות כ"ח).
(זגג) *זוגגיתא (= זכוכית) או זוגיתא, גלאז:
קבא דזוגגיתא (זרכות ל"ה).
וכן תר' זכוכית. זגג או זגגי, גלאזער: מביאין
כוס מבית הזגג (מ"ק י"ג). ויתכן לבנות השם:
זגג, גלאזור.
(זגד) זגדום (זכורות מ"ד), שם לאיש שעניו
משונות זו מזו.
(זה) זה את זה, איינאנדער. זה בזה, מיט,
דורך, געגען איינאנדער. בזה, דא-
דורך, דאמיט. זהו = זה הוא.
(זהב) הזהיב (א) גאלדפארביג ווערדען:
התורין משיזהיבו (סולין
כ"ז). (ב) פערדגאלדען, מיט גאלד דורכזייקען:
טלית מוזהבת (ז"מ ז'). זהבי (ז"ר פ"ד) גאלד-
ארבייטער. זהוב (זל' העס), שם משבע, גולדען.
(זהי) *זהיינא (וי"ר י"ז), שפאסמאכער.
*זהיאי (זרכות ס'), גלאנץ, וויעדערשיין.

(זהם) זֶהַם (ענינו כל"מ ידוע, ונחלמוד:) מיט
פֿעטט אָדער אַל בעשמיערען:

מזהמין את הנטיעות (סניעית פ"ג), פ"י הר"מ
שמושחין אותו בשמנים שריחם רע כדי להכריח
מדם התולעים, ובל' ערבי זהם — פֿעטט.
דיס מוזהמות (נרכות מ"ו), שמוטציגע האַנדע.
זהמא (א) שמוטץ; ואין מעבירין הזהמא
(סלין ק"ס). (ב) וויעדערשיין, אור חור: זהמא
רשמשא קשה משמשא (יונא כ"ח, וגי' סערך
זיהא, כלס זס). — זהמא ליסטרון ראה
זמליסטרון.

(זהר) הזהיר, ווארנען. והשם: הזהרה או
אזהרה, ווארנונג; פֿערבאָט
מצות ואזהרות. הָזַר בדבר, עטוואס וואָ
בעאכטען (ניכט גערינג שאַטצען), זיך געגען
עטוואס אין אכט געהמען: הזהרו בבני עניים
שמהם תצא תורה (נדרים פ"ה).

זהיר, פֿאַרויכטיג; היה זהיר, בעאבאכטען,
זיך אין אכט געהמען: הוי זהיר במצוה
קלה כבחמורה (לכות פ"ג); על שאינו זהירות
בנדה וכו' (סנה ל"ה); הוו זהירין ברשות
(לכות פ"ג). זהירות, פֿאַרויכט.

זהירות או זהירות, שארלאכ'נע וואָללע:
לשון של זהירות (כ"ה ל"ה); לא
יצא הסוס בזהירות שבין עיניו (סנה כ"ג),
חר' שני זהירותא. *זהירותא (א) גלאנץ:
זהרורי בעלמא (פסמים י"ג). (ב) גרונדשטייער-
אייגענהער: הני זהרורי דובון ארעא (ב"ב
פ"ה). כן פ"י הערוך ע"פ ל' פרסי, והוא
מלשון: *זיהרא (א) געפילדע: ואי א"ל זיהרא
(ב"ב פ"ה). (ב) גלאנץ: נפל זיהרא באיפומא
(קידושין פ"ה). (ג) גיפֿט: זיהרא אית ליה
(סלין כ"ג). (ד) צאָרן: קמה בזהירא (נרכות כ"ה).
(זו) זו (נחלמוד), כמו זאת.

*זווא, פֿאַר: זווא דמן הדייב (מ"ק כ"ח), פ"י
זוג תלמידי חכמים; אייתי זווא מביתא
(מנלה י"ו). פ"י זוג של ספרים, שערע; דקיימא
ליה מאדים בוויי (סנה קכ"ט), פ"י בזונות,
ר"ל בשעה של מספֿ-זוגי
(זוג) זוג (נכ' זוגות), פאאר (אייגענטל. גע-

שפאנן = ζεύς), ברויט-אָדער עהעפאאר;
שעערע: זוג של ספרים (כלים פ"ג), ראה
גם שרש זג. בן זוג או בת זוג, כן נקרא כל
אחד מן הזוג ביחוס לחבירו: שכן רושמן
על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו (סנה
ק"ג). זוגה (נלמן סיכאס), עהעווייב: זוגת.
בספר זוגי, געדאדע צאהל.

זוג (ζεύς = פֿערבינדען), צו א. פאארע
פֿערבינדען, פאארען: המזוג בכלאים
(ב"ב ל'); זוג אשה לאיש (סוטה ז'), נתן
לו לבת-זוג. הזדוג, זיך פאארען, פֿערבינדען,
בעגאטען; צוואממענטרעפֿען: לימים
נזדווגו שלשתן למקום אחד (סנה ל"ה).
הזדוג לאיש, זיך מיט ימדם פֿערבינדען, ימדם
אנגרייפֿען, עם מיט ימדם אויפֿנעהמען: משל
לרועה שבא זאב ומזדוג לצאנו (ירוש' סוטה
פ"ה). זוג (א) דאס פאארען, דאס פאאר:

הא בזוג ראשון הא בזוג שני (סנהד' כ"ג).
(ב) וואס צום פאאר געהאָרט: יעקב הלך
אצל זוגו (ב"ב פ"ה). (ג) ביישלאף.
(זור) מזיד, דער מוסהווילליג א. זינדע
בעגעהט. במזיד, מוסהוויל-

ליגער ווייזע, מיט פֿאַרזאמלען.
*זוודי, רייזעפֿאַרדאטה: זוודי קלילי ואורחא
רחיקא (כסונות ס"ו), תר' צדה לדרך
זוודין לאורחא. ומה: מזודה, שק קטן
המיוחד לשים בו צידה לדרך: הרבצל והמזודה
(כלים פ"ה), וכן: זוודא, זאק, בייטעל:
בזודא דאודי (קדושין י"ג). ונקראו תבירי
המת זוודתא: למשמושי ליה זוודתא
(עירובין מ"ה); צביתו ליה זוודתא (ר"ה י"ז).

(זוז) זוז, שם מטבע כסף, דינר, ונקרא כן
על שם צורת זעס, יופישע, שהיתה
הקוקה עליה, אשר על כן לא נכתב כל ר'
מנחם בר סימאי בצורת א דווא (פסמים
ק"ד). *זווי, געלד.

זוז, זיך פֿאַן דער שטעללע ריהרען, ווייכען:
איני זו מכאן עד כו' (גיטין כ"ח);
משנה לא זה ממקומה. ויאמר נ"כ על השאר
על ענינו הראשון: משל למלך שהיתה לו

בת יד
אותה
(סמום)
בעווע
מוזזה

(זוח)

מלכים

(זון)

כדי ש

(פ"ד)

מוזן,

קאסטן

זוגים

למלך

ומלאו

(זויע)

המהרי

ציטטע

נודעזע

ציטטע

(נרכות)

הזיע

(זוק)

(זור)

פערדאָ

תורה.

לזור

(קכ"ג)

זוויר

זר, או

זי

והשם:

פראָפּא

(זיג) *זיג, לויטער, ראה שרש זג.
 (זיד) *זיידן. יאגער: סוסא דבי זיידן (סנח
 ז"ד), פי' סוס של ציידים.
 (זיו) זיו, גלאניץ: זיו החכמה (סוטה נ"ו).
 ובדניאל: הדרי וזיו; וזיוהי שנין, געזיכטס-
 פארבע. וזוה: גבר וזותן (סנח קנ"ו), פי' בעל
 זיו פנים ויפה מראה.
 (זיו זיו א) באלקאן: זיו שלפני הלון (עירובין
 ז"ח); זיוין וגזושראות (ז"ק פ'). (ב)
 מין תולעת הגדלה בעדשים: להוציא את
 הזיוין שבעדשים (מולין ס"ז).
 (זין) זין, וואפפע: לא בזין ולא במגן (וי"ר
 כ"ח); חלש זיין בידו (לד"ן פכ"ט).
 וכן תר' נשק, ועש"ז נקרא אות זין הדומה
 בצורתה להרב. כלי-זיין, וואפפען. זיין, בע-
 וואפפענען: לסטים מזויין. זיין, שם לקיים
 שעושים הסופרים באותיות ליפוי: ג' זיונין
 (נחמות כ"ט).
 *זינא, שארען: עיסקא רבא דנפיש זינא
 (כתובות ס"ו), וזהו לי' פרס.
 (זיף) זיף, פערפאלשען: זיף התימת איש
 או מטבע; כתב שאינו יכול
 להודיף (גיטין י"ט), ותר' ויצ' אותו בהרט
 בויםא. מזויף, געפאלשט, פאלש: אכנים
 מזויפות, פאלשע שטיינע. זיפן, פאלשער.
 (זיק) זיקים, שטערנשנופפען: על הזקן
 (נרכות כ"ח).
 *זייר, ענינו כמו עצר בל' עברי, פרעסען;
 צוריקהאלטען: אפשיטי דספרא זייר
 לה (ז"מ י"ו), עוצרו בידו.
 *זיירא, פרעסען: זיירי ומזורי (סנח קכ"ג),
 מכבש של כובסים; זיירא די עצר
 ביה (ירושלמי טס).
 (זית) בזית, שיעור ששיערו חכמים באיסורים,
 כגודל פריהזית, והוא כחצי ביצה.
 (זכה) זכה (א) ריין, גערעכט זיין, אבויע-
 גען (בייא געריכט): זכה בדין.
 (ב) ווירדיג זיין: אם זכה אדם אוכל ב'
 עולמות (ז"ר פ"ח). (ג) אייגער זאכע טהייל-
 האפט ווערדען: אין אדם זוכה לב' שלחנות;

כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה
 (לכות פ"ו). (ד) עררייכען: ולא זכיתי שתאמר
 (נרכות י"ג). (ה) ערווערבען: זה שיהחזיק בה
 זכה בה (ז"מ י'); כל הקודם בו זכה. זכה
 לאיש, פיר ימון ערווערבען, ימדם א. פאר-
 טהייל פערשאפפען: זכתה לי חצירי; זכין
 לאדם שלא בפניו. (ו) בעזיעגען: זכינהו
 ר"א לרבנן (מולין ל"ח). — זפה, אלס גערעכט,
 אונשולדיג ערקלארען; ערווערבען לאססען;
 צוערקעננען. זכאי, כמו זוכה, גערעכט, אונ-
 שולדיג א. ז. וו.
 זכות, עיקר הוראתו כמו צדקה גערעכטיג-
 קייט: למד זכות על איש, פערטהיי-
 דיגען; הפך בזכות איש, צו רעכטפערטיגען
 זיכען; דון לכף זכות. נאך רער גושען זייטע
 (ד. ה. גינסטיג) בעארטהיילען, ותר' צדקה
 זכותא. ומסתעף להוראות שונות (א) ווירדיג-
 קייט, פערדיענסט: הכל לפי זכותו של איש
 (קדושין פ"ג); בני בבל הם חיים בזכות התורה
 (ז"ר י"ח); שזכות אבותם מסייעתם (לכות פ"ג).
 (ב) ענטשולדיגונגס-, פערטהיירדיגונגסגרונד:
 מצא לו זכות. (ג) בעהעלף: הביא זכותיו לב"ד.
 (ד) דאס אנרעכט, רעכט: מחל על זכותו.
 (זכך) זכך, לייטערן. הודרך, זיך לייטערן,
 געלייטערט ווערדען. זך, לויטער.
 דורכזיכטיג, זכות, לויטערקייט, דורכזיכטיגקייט.
 זכוכית גלאז: כלי זכוכית (סנח ט"ו).
 זכוכית לבנה, מין זכוכית יקרה.
 זכוכית מגדלת, פערגרעסערונגסגלאז.
 (זכר) זכר או הזכר, ערוואהנען. זכור
 לטוב, זעליגען אנדענקענס:
 אליהו זכור לטוב (נרכות ג'). הזכר למעלה,
 או בראשי תיבות "הג"ל", דער, דאס אָבער-
 וואָהנטע. הזכר, זיך עראוינגערן. הזכיר נשמות,
 א. זעעלענמעססע לעזען. זכרון או כח הזכרון,
 געדאכטניספערמאגען, געדאכטניס. זכרון,
 בעל כח זכרון טוב. אזכרה או הזכרה, כנוי
 לשמות הקודש: שכתב את האזכרות בזהב
 (סנח ק"ג).

זכור
זכר
זכר
להם
נחמדי
דעם
(זל)
(זלג)
(זלד)
(זלד)
(זלד)
(זלד)
(זלד)
(זלד)
המול
גערין
זלא
זלוח
דער
פיל
(זלף)
(פרס)
וגף
עליו
כלים
(זלח)
כאה
(זם)
*זימ

זכורו. מין כשוק: המעלה בזכורו (סנסד' ס"ה),
ותר' אוב או ידעוני — בידן או זכורו.
זכר, ויידדע: זכרים יוצאין לבובין (סנסד' כ"ג).
זכרות, מאננהייט, מאננליכקייט, דיא מאננ-
ליכען שאמטהיילע: עור שקוישרין
להם תחת זכרותן (סנסד' כ"ג). זכורים (סנסד' כ"ג)
נחידה: אצ זעהלענע, מאננליכקייט, צייכען
דעם מאננליכען געשלעכטעם.
(זל) *זיל, צווי מפעל אזל, ראה זה.
(זלג) זלג, פליעסען: זלגו עיניו דמעות
(ז"נ כ"ט).

(זלד) זלדקן (סנסד' ק') = זל זקן, דינג-
בארט, כנוי לבעל זקן דק.
(זלח) זלח, (= זלג) בעשפריטצען: אין
מזלחין את הבית (תוספתא סוף
סנהד' 3); אממר שרי זילחא (סנסד' ל"ה), פיי
זילוף הבית במים כדי לרבץ האבק; כנושאי
זלוחאי (מולין ס'), פיי מרבצים.

(זלמ) *זולמא (ינמות מ"ו), שם כלי, קארב.
(זלל) זלל, גערינג אכטען, גערינגשאמטציג
בעהאנדעלן: זלל בכבוד איש;
המזלול בנטילת ידים. ושה"מ זלול. *זיל,
גערינג, פערצאכטליך, אונגעהרענהאפט: אינש
זלא (ז"נ ט'), איש נבזה; זילא בי מילתא.
זילוחא, שאנדע. — זול, וואהלפליהייט, בעז:
דער לעבענסמיטטעל: שנת הוול. בזול, וואהל-
פליי: מכר בזול. הוול, אים פרייזע פאללען.

(זלף) זלף, או זלף, גיעסען, שפריטצען:
זולף עד שהוא מגיע לספוג
(פרס פ"י); זולף [את היין מן הבור] וגומר
וגף (מ"ק י"ג), אין פאססער פיללען; מזלפין
עליו (סנסד' קל"ד), שפריטצען; זליפתן של
כלים (ע"ז ל"ו), פיי פליטתן, דאס פליעסען.
(זלת) זולת, ישמש בספרים כמו רעהו
בל"מ: הצדיק אוהב את זולתו
כאהבתו את עצמו.

(זם) זום של בשר (צמדי' דנס ז'), ζωμός,
זופפע, בריהע.

*זימא, σίμος, נאזע דער טהיערע: ההוא

כוורא וכו' מתרתי זימיה (ז"צ ע"ד) פיי מנחיריו.
(זמי) זמיה, ζήμια, געלדשטראפֿע: לארנוניות
לגלגוליות ולזמיות (וי"ר ל"ג).

ומזה הפעל: הוית ידעית דאנן מזדמיין (וי"ר
ל"ד), בעשטראפֿט ווערדען, ותרנום וענשו
אותו ויזמון יתיה.

(זמל) זומליסטרון של קדירה (סנסד' קכ"ג),
ζωμάρστρον, שוימ-

לאפפעל.

(זמם) זמם, איינעם טהיערע דען מוילקארב
אנלעגען: לא זומם את הבהמה

(תרומות פ"ט). זמם, מוילקארב. — *זמזומא,

שם כלי זמר: כי קלא דזמזומי (עירובין ק"ד),
צימבעל. — עדים זוממים, תאר בתל' לעדים
שהוחזקו לעדי שקר ע"י עדים אחרים; מלי
הכתוב: ועשיתם לו כאשר זמם לעשות
לאחיו. ובגו פעל זמם או זמם, אלס „זוממים“
איבערפיהרען.

(זמן) זמן, פארבערייטען, בעשטיממען
(צו עטוואס), איינלאדען.

שלשה שאכלו כאחד חייבים לזמן (נרכות מ"ה),
פיי שאחד מזמן את כולם לברכה; והיה מנהג
הקדמונים וביחוד אצל היוונים והרומיים
לאכול שלשה אנשים על שלחן אחד, אשר
ע"ש זה נקראה לשכת-האכל Trielinion
= דריילאגער. וזה כוונת המשנה: שלשה
שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו ד"ת כאלו
אכלו משלחנו של מקום שנאמר וידבר אלי
זה השלחן אשר לפני ה' (לכות פ"ג), כי
סתם שלחן ג' אנשים. — מזמן א) בערייט:
מוכן ומזמן. ב) באר: כסף מזמן.

הזמין, א) בעשטיממען (צו עטוואס): הזמינו
רבית הכסא (סנסד' י'). ב) איינלאדען:

המזמין את חבריו שיאכל אצלו (דנאי פ"ז).

ג) פארלאדען: הזמין לדין. ד) בעשעזען:
הזמין ה' לידי. ה) בעשטעללען. ושה"מ: הזמנה.

הזמן, זיך טרעפפען, עראיינגען, צופאלליג
געשעהען; זיך דארביעטען; זיך פארבערייטען

(כחרי' ז' כ"ד); געלעגענהייט האבען: לא
נודמן רי (למסל: לדבר עמו), איך האמטע

קיינע געלעגענהייט (צ. ב. מיט איהם צו
שפרעכען). ההודמן, דער ציפאלל. בהודמן,
צופאלליג. הודמות, געלעגענהייט.
זמן (א) צייט, פֿריסט; זמן ב"ד, הירחבת-זמן
הנהוגה בב"ד (סלסים יוס); בתוך זמן,
אינגערע האלב דער בעשטיממען פֿריסט,
פֿאַר דער צייט: אין אדם פורע בתוך זמנו.
(ב) דאס דאטום אין א. אורקונדע. בזמן
קרוב, אין קורצער צייט. כל זמן, זא לאנגע.
זמני, צייטליך: טובות זמניות. *זימנא, איין
מאר: זימנא חדא. זימני, צו-וויילען.
זומן של צפעים (פסחים ט"ז), תמטץ
= זויערטיג, א. ארט קלייסטער,
וועלכען דיע פֿאַרבער צוגעברויכען פֿעלעגטען.
זמורה: בעל זמורה, פֿאַר דען ראמישען
מאגיסטראטען וואורדען דורך דיע
ליקטאָרען רוטהענבירדעל, fascies גענאנט,
אלס צייכען דער הערשרערגעוואלט פֿאַרגע-
טראָנען: אין לך כל רגל ורגל שלא בא
לטבריה אגמון כו' ובעל זמורה (סנהדרין ק"ה).
(זמר) זמורה, לאָבעזאנג: זמירות של שבת.
זמרגד (וי"ר ז'), סמאראגה, מין אבן טובה
ירוקה.
(זמת) זמית, ζωμός, זופפע, בריהע: על
המליח ועל הזמית (כדריס כ"ה),
ראה זום.
(זון) זון, ηῆμα, גירטעל: הזון והברכיד
(כלים פכ"ו).
*זנא, ארט, מין: זני זני (צ"ק י"ו), ותרי
למינו לזניה. זונים בשרש זון.
(זנב) זנב, קצין זנב דבר: הזנב בנפנים
(סניעית פ"ד).
(זנג) זנגבילא (סנהדרין ס"ה), ζαβρα (צ"ב),
אנגווער, מַזְנָה וסוף-רגל
בהודו ואנחנו משתמשים בשרשו לתבלין,
וכן שמו בל ערבי.
(זנד) *זנדקנא אנא ואסרנא גברי לחוד
ונש' לחוד (סניעית כ"ז),
קע-קערימיסטער, זנדן בל פֿילווי — געפֿאנ-
נענע שפּאַט.

צו (זנה) זנאי (סנת קי"ו), שמוך בזנות.
 זמן (זנס) זונם. זעט, גירטעל: אסר זונסתיה
 (פסיקתא סעוור).
 זמן (זנק) זנקי, גיעסען: דיה אם זינקה (מולין
 ל"ז), פי' שזילפה דם מצוארה
 בחזק בשעת השחיטה. והשם: חבית שמונת
 תחת הזינוק (זנכים כ"ם), גים, וואססער-
 שטראהל; כשני זינוקים של מים (פסיקתא מ').
 זנר (זנאר, זעט זעט), גירטעל, ראה מינר:
 החרישין זונארין (ירוש' סנת
 פ"ו), וכן בל' ערבי.
 זעט (זעט) זעט, זעט, גירטעל, פארטוך:
 בשעה שהוא עומד לבשל
 לובש קרעים וזעט (זעט, רעס ד').
 (זעט) *זעט, בארעדיענער: יחב צלוחיתא
 דזעט (ירוש' סניעית פ"ח).
 (זעק) זעקק: וראשית אוני' אלו זעקפי
 מלחמה (ז"ר ל"ח), כמו זקיפי
 מלחמה, ראה זקיף.
 (זער) *זעירא, קליין.
 (זף) זוף, בארסטע, שטייפֿעס האאר דער
 אויגענליעדער: זיפי חזיר (ירוש'
 סנת פ"ח); שני זיפים [של חזיר] (מוספתא
 סנת פ"י); לופין דנפיש זיפיה (זכורות מ"ד),
 פי' שערות ריסי העינים. ראה לופין.
 (זפה) זפה, אויסשניקען: קופות מזופפות
 (סנת י"ז), מוחות בופת מבפנים,
 תר' זפת זפה.
 (זפק) זפק, קראפֿה: ניקב הזפק (מולין כ"ו).
 (זפת) זפת, טוח כלי בזפת.
 (זק) זקי, שלויך: של זיקין (נקולות פ"ט),
 וכן ת"י חמת. *זיקא, וינר.
 (זקן) זקן או אב זקן, גראספאטער. זקנה או
 אב זקנה, גראסמוטער. זקן, התחתין
 כנוי לשער הערות. זקנות, אלטער: אישרי ילדותו
 שלא ביישה את זקנותו (סוכה כ"ג).
 (זקה) זקה, אויפֿרישען. ובדרך ההשאלה:
 זקפן עליו במלוח (ז"מ ע"ג).
 זקף, זיד אויפֿרישען (פאן א. געביקמען
 שטעללונג). זקה, אויפֿגעריכטען. הלך בקומה

זקופ
זקיפ
סמען
מ"ד
זקק
א. ער
(סס)
מזקב
זקק
(זקק)
שיש
(למסו)
פֿע-בו
בונדע
זיין :
(3³)
לדין
זקק
ארמי
(ג) זין
לביא
(סנסד)
זיקה, 5
זקוק
*זקוק
(זקד)
געז :
ראש
זקד
(זקת)
זקיתא

זקופה (קדוסיין ל"ה), דען קאפף האָך טראָגען.
זקופים, אנשים עומדים למשמר, וואַכטפּאָ-
סטען; ובעקיבו של עם מעמידין זקפין (סוטה
מ"ד), ראה זקפה.

*זקף, דאָנגען, תלה איש על עץ. זקפא (א)
גאלגען: תותי זקפא (ז"מ פ"ג). (ב)
א. ערהענקטער: דזקף ליה זקפא בדיותקה
(סס נ"ט).

מזקפתא (ז"מ ס'), פ' הערוך קרצף, ישטרע-
נעל. זקפא (פסחים ק"י), דרימען.

זקף גדול, שם נגנה מפסקת. זקפאטן, ג"כ נגנה
מפסקת (וההבדל ראה תל"ע § שפט).

(זקף) זקף, פֿערבינדען: זוקקין את הנכסים
שאין להם אחריות את הנכסים

שיש להם אחריות (ז"מ ד'), מלשון זקים
(למסור מלכיהם זוקים). זקף, געבונדען;

פֿערבונדען, פֿערפֿליכטעט. זקק (א) פֿער-
בונדען ווערדען. (ב) פֿערבונדען, פֿערפֿליכ-

זיין: עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו
(ז"מ ט"ו), אין צריכים לתת לו; שנים שבאו

לדין וכו' אתה רשאי לומר להן אין אני
נזקק לכם (סנהד' ו'). השואל צרכו בלשון

ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו (סנהד' י"ג).

(ג) זך בעגאטמען: מי משיל כסותו בין
לביא ללביאה בשעה שנוקקין זה עם זה

(סנהד' ק"ו); ונזקק לאשתו (ז"מ ק"ז).

זקה, פֿערבינדונג: זקת בעל.
זקוק, דינר של כסף זקוק (ר"ל לרוף): מאה

זקוקין (ננוסם סכמזסה).
*זקוקין דגור (מולין קל"ז), פֿונקען. ראה ג"כ

ש"ש זק וזיק.
(זקר) זקר, ווערפֿען: זוקרו בבית ראש (יומא

ס'). הִזְקָר או הזרק, שפֿיג-
גען: עד שהיו אחיו הכהנים וזקרים בבית

ראש לאחוריהם (יומא ל"ח); כד שלא
יזקרו הגדי בבית ראש (עירובין י"ו).

(זקת) *זקתא (ז"מ פ"ג) רינדערשטאכער,
וכן הוא בל' ע"ב וסורי.

זקיתא לא הוי ידע אבא מאי אברה (סנהד'
ק"ח), Chamaleon, מין שייץ שהאמנו

עליו הראשונים שחי מן היות, ראה ש' זק.
(זר) זיר (א) באנה, בינדעל: אבל לא את

הזירין (סנהד' קכ"ט). (ב) זיע
זירק וזירין (מעשרות פ"ד), ע"פ פ' חר"ם ראשי

השבילים פֿשקֿת (גורקענרילל). זר בש' זור.

זירה, קאמפף: מי שמכנים את עצמו לזירה
או נוצח או ניצוח (סמות רנ"ט כ"ז),

ראה זרזיר (ב).
(זרב) זרבובית (א): בכוסות שיש להן

זרבוביות (וי"ר ס').
דד היוצא מן הכלי להריק או לשתי' מ'גו. (ב)

זרבובית קטנה של אש (פסיקת' ל"ד), פֿלאַטמע.
זרבונות (מולין ס"ט), מין חגב טהור.

(זרג) זרגון (יומא' כלאים פ"ה), וויינראנקע,
וכן בל' ערבי.

(זרד) זָרד, קצין קצת הענפים (סלמים) כדי
שיחעבו ע"י הענפים האחרים:

המזיד זרדים (סנהד' ק"ג). והענפים הנקצצים
נקראים זרדים: חבילי עצים וחבילי זרדין (סס

קכ"ו); לולבי זרדים (סניעית פ"ז) ראה לולב.
זָרד (א) האָנק: ומנעל של זרד (כלאים פ"ט),

ראה זרדא (ב). (ג) זרד או זרדא, א.
ארט ווייטצענגייטצע: כל הנשים זרדו (עמר

זרד) וזרד אימא עלה לגג (יומא' מ"ז);
זריר וכו' ח'שי דמיתברי באסיתא לר' ד'

(צרכות ל"ז, לפי ג'י סערוך).
זריר: הזריר והלופין (צרכות מ"ד), ג'י הערוך

הזוויר, ראה זה בשרש זור.
זרדא (א) (סנהד' ס"ג) א. ארט פאנצער, וכן

בל' ערבי. (ב) זרדא בר זוזא (כתובות

מ'), האנק, ראה זיר (א).
זרדתא (ז"מ ק"ט), שפֿערבערבוים. זרדא

בשרש זר.
(זרז) זרז, ריסמען (אייגענשליך: גייטען);

ע מויטען, אייפֿערן, וואַנען. מוזיא (א)
וואַה אויסגעריסטשט, שטאַק: הילר וצא

מזובן ומזוז (כסל"ה). (ב) אייפֿער, פֿליי-
סיג: אין מוזיון אלא למזורין (מכות כ"ע).

זרז (א) אייגענשליך: געגריטעט, געריסטעט,
דאהער: עמוג. בעפֿליסמען: אפֿ

זרז (א) אייגענשליך: געגריטעט, געריסטעט,
דאהער: עמוג. בעפֿליסמען: אפֿ

קדם השני ה"ז זרז ונשכר (חולין פ"ג). (ב)
 זרז האשקלוני (כלים פכ"ג), גירטעל, ותר'
 חגורות זרזין. (ג) חלקא טרגים סולת זרז
 (כחנות ל"ז) וג"י הערוך זרז, ראה זרד ג).
 *זרזא דקני (סנת ח'), חבילה של קנים.
 *זרזיפא, טראפפערן: זרזיפי דמיא (יומא פ"ז).
 ומוזה: שמן וכו' אינו מזרז כשאר
 משקין (ספ"ט רנ"ה, לריח).
 זרזיר (א) שם עוף, שטאאר, וכן בל' ערבי:
 לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב
 אלא מפני שהוא מינו (ז"ק ל"ג). (ב) קאמפפ-
 גענאססע: מבקש לנצח זרזירו (ירוש' כ"ה פ"ה).
 (זרז) הזרזיה, גערטעהעט ווע דין: הפנים
 משזיריחו (סניעית פ"ד).
 מזרחי, אסטליך. מזרחי-דרומי, זינדאסטליך.
 מזרחי-צפוני, נאדאסטליך. מי זרזון
 ראה מזרין.
 (זרן) זרניך (חולין פ"ח), אפערמענט auri
 pigmentum, איין ארזעניק-
 ערץ, מין אדמה שהוא סם המות, והוא ל' פרסי.

*זרנוקא (ז"נ ק"ג) שלויך, וכן תר' נאה.
 (זרע) בזרוע, געוואלטזאם.
 זרעים. שם לסדר ראשון מששה סדרים
 שבתלמוד: סדר זרעים (סנת ל"ה).
 (זרף) *זרף: אבל בכלי מתכות לא משום
 דזרף (סנת קל"ד), פי' ששוורף
 ומביא חום. ומוזה: זירפא (סס ס"ז), ענטצינדונג.
 (זרק) זרק, ווערפערן. ובדרך ההשאלה: זרק
 מרה בתלמידים (כחנות כ"ג).
 הטיל אימה; נזרקה מפי חבורה ואמרו וכו'
 (סנת ג'), ענטשליפפערן.
 מזרק, בלוטאדער: ביעי ומזרקי (חולין ל"ג).
 וירדין שבצואה.
 זרקא, שם נגינה מפסקת.
 (זרת) זרת (= זערת), דער קליינע פיג-
 גער: זו זרת (מנחות י"ה).
 (זת) *זיתא, לויגע: מאי בורית זיתא
 (כדס ס"ג).
 (זתם) זיתום המצרי (פסחים מ"ג), zylthum,
 עיינטישעס גערסטענביער.

אות ח

(חב) חוב, בוזען, מיטטע: מחובו של אילן
 (ז"ק פ"ה), ות"י חיק חובא.
 (חבב) חביב (א) פערבונדען; תר' נפש
 יהונתן נקשרה בנפש דוד
 ונפשיה דיהונתן אתחבבת בנפשא דדוד; ותר'
 ונפשו קשורה בנפשו ונפשיה חביבא ליה
 בנפשיה. ומענין זה: ג' חובין (ז"ק קי"ט),
 פי' ג' תפירות. (ב) נאהע אם הערצען ליע-
 גענד, געליעבט, טהייער: חביבין ישראל
 (סנת פ"ג); חביבין דברי סופרים מדברי
 תורה (ספ"ט רנ"ה, כי טובים). ונגזר מזה הפעל
 חבב, ליעבען, שאטצען, ווערטה האלטען;
 חבב דבר על איש, עטוואם ביא ימדם בע-
 ליעבט מאכען. ושה"מ: חבב, ליעבע, פריינד-
 ליכקייט: חבב יתרה; לשון חבה. (ג) פאטער-

ברודער, אהיים: לא הוה בדיחנא בחביבי
 (חולין ל"ג), ות"י דוד אחרן חביבא דאחרן.
 והוא מורכב: אחי-אב.
 (חבד) חבית (זר' חזיות) א. אירדענעס
 פאס; א. פאס איבערהויפט.
 חביון, א. קליינעס פאס: החביונות (כלים פ"ג).
 חובה (חולין ס"ג), מין עוף.
 (חבט) חבט (א) שלאגען, אבשלאגען,
 אויסקלאפפערן. וש"מ: חבט
 או חבטה. חבט ערבה ראה ערבה. חבט
 הקבר, יסורין שמיסרין את האדם בקבר. (ג)
 פערמישען: נראין דברי ר"י בחבט (סנת פ'),
 פי' בסיד טרוף. וקרוב לענין זה: תקרת הבית
 חובטת (עירובין מ"ד), ר"ל סותמת החלל,
 וכן: חבט רמי (סוכה כ"ג). ונראה לי שמענין

זה ג"כ: חבט של סנדל (מקולות פ"י), פי' רצועה של לבד (פילץ), ראה ה' טבא. וכמו ששרש לבד כולל ב' ההוראות האלה ר"ל הוראת השירוף והסיבוב (כסולת סס לנז, ססול לנז טרוף ונסוכך זלכיה) והוראת סתימת האויר (: כלזור דמי), כן גם שרש חבט כולל ערבוב ושירוף וסיבוב וגם סתימת האויר. התחבט, זיך הינווערפֿען: שהיה מתחבט לפני רגליו (ז"ר ל"ח); כמה נתחבט יהושע לפני הקב"ה (מדרש סהלים י"ח).

(חבל) חבל, פֿערדערבען, קאָרפערליך פֿערלעטצען, בעשאָדיגען: החובל בחבירו. והשם: חבלה, שאדען (אַם קאָרפֿער). — מלאכי חבלה = מלאכי משחת. חָבַל, מלת הקריאה: חבל עליך בן עזאי (נדרים ע"ד), וועהע! חבל על ראבדין ולא משתכחין (סנהד' קי"ח), וכן תר' אללי. חביל או חבילה, בונה, בינדעל: חבילי תלתן (זילס ג'); אין עושין מצות חבילות חבילות (פסחים ק"ז).

חבל, זייל. ובשוי מליצי: אתה רוצה לאהו את החבל בשני ראשין (ז' רזה ז'), ר"ל אתה מבקש שני דברים מתנגדים. חבלי משיח (סנהד' ל"ח) געבורטסוועהען דעם משיח, כנוי ליסורין שעתידין בני האדם לסבול לפני ביאת המשיח. תחבולה א) קניפֿה, קונסטגריפֿה, מיטטעל. ב) וועטקאָמפֿה: ובמושב לצים לא ישב שלא ישב בתחבולות (ע"ז י"ח), מקום שאנשים חובלים זה בזה.

*חבוליא, צינוען, וואוכער: מותא כי מותא ומרעין חבוליא (נ"ק כ"ח), כפי' רש"י היסורין הן רבית, וכן תר' נשך. (חבם) חבם, צערשלאגען, צערברעכען: הגלגולת שנהבסה (חולין נ"ז); בשחבמו לאלתר (ז"מ פ').

(חביץ) חביץ א) צוזאממענדריקקען, פרעס-סען: המחביץ (סנהד' ל"ח), קאָזע פרעססען, וכן הוראת השרש בל' סורי. ז"מ: בוטטער שלאָגען. ב) דורכשלאָגען,

מישען: ואם חביץ וכו' פסל (טזול יוס פ"ז), פי' שעירב השמן בחמיטה (זענוה). ומענין זה: חביץ קדרה (זרכות ל"ו), מעהל קאָץ; שלש [סאות] לחביץ (ז"ר נ"ה), *חביצא דתמרי (ז"מ ל"ט), עיגול של תמרים, קובען, מענין א'. *חובצא (ליכס רזה, נעסיות) קאָזע. (חבק) חָבַק, גורט, האלזבאנד: כדי לעשות חבק לחמור (כלים פ"ט); בחבקינן שבצואריהן (סנהד' כ"ז), ענק של אשה. (חבר) חָבַר, פֿערבינדען; אדירען, סוממי-רען; פֿערפֿאַססען. חיבור, פֿער-בינדונג; צוזאממענהאנג; אדירציאָן; ליטערא-רישעס ווערק. — חיבור (או מחברת) השמש והירח (לעמ סמולד), קאָניונקציאָן. מלת החיבור, בינדעוואָרט. ו' החיבור, אות ו' המשמשת בראש המלה לחיבור. מחבר, פֿערפֿאַססער, שריפֿטשטעללער.

חָבַר א) פֿריינד, געשפיעלע, גענאַס, מיט-גליעד. ב) נעבענמענש, אנדערער (סינאגים דעם ביבלישען „רעהו“): ואז תדין את חברך וכו' (לכות פ"ז); טרפני גל לחבירו וחבירו לחבירו עד שהקיאני ליבשה (ירוש' יצוות פ"ו). ג) דער איינפֿאַכע בירגער: כל הימים שאדם חבר לא אכפת לו בצבור וכו' נתמנה אדם בראש וכו' כל טורח הצבור עליו (סמות רזה כ"ז). ד) ונקרא כל אחד מחברת הפרושים חָבַר, מיטגליעד: המקבל עליו להיות חבר (דנאי פ"ז), פי' לאכול חולין בטורה כדרך הפרושים. ונקראו תנאי ומנהגי חברת הפרושים — דברי חבורות. ושם חבר כולל ג"כ מושג הידיעה בתורה, ע"כ נאמר לרוב בהפך עם הארץ: חבר אינו צריך התראה (סנהד' נ"ח), פי' תלמיד חכם. וי"מ אותו מל' ערבי, חבר = וויססען, קענגען. ובסגנון תלמוד ירושלמי: חברי תורה, פי' תלמידי חכמים. ה) ובמדינות אשכנז ופולניא הוא כנוי דרך כבוד לאנשים לומדי תורה, ולמעלה ממנו „מורנו“. ו) שם אומה בארץ פרס, die Gebern, ונמצאים עוד היום שרידים מהם באזיען והם מהזיקים בדת צאָראָסטער

ועובדים האש: תחת עכו"ם ולא תחת חבר
(סנה"א).

חבר עיר שטאדטנעמיינדע: בר"א כשאין
שם חבר עיר, אבל יש שם
חבר עיר תנתן לחבר עיר (נגלה כ"ז); ואם
יש שם חבר עיר (מולין ל"ד), פי' חבורה
וקיבוץ אנשים הרבה.

חברה געזעללשאַפֿט, פֿעדראַיין; אומגאַנג,
געזעלליגקייט: חברתו נעימה. חברה
קדושה כנוי בלשון העם לחברת אנשים
העוסקים בצרכי המת. בני החברה, פֿעדראַינס-
מיטגליעדער. חבורה, געזעללשאַפֿט, טיש-
געזעללשאַפֿט. חברות או *חברותא, געזעלל-
שאַפֿט: או חברותא או מיתותא (תענית כ"ג).
מחברת, העפֿט.

חברא: בכיתא דחברא (סוריות י"ז), צ"ל
דחברא (לאס סנדרל) ופי' בבית אפל.
חברבר (ז"ר פ"ז וירושלמי זרכות פ"ה; וזנזלי
ס: ערוד), מין נחש, וע"פ תלמוד
ירושלמי (זרכות פ"ח) הוא כלאים מן הכינה
(איגעל) וחידון (איידעכסע).

(חבש) חבש. איינשפעררען. חבוש, גע-
פֿאַנגענער: אין חבוש מתיר
עצמו. תחבושת, פֿערבאנדר, פֿלאסמער.

חבוש, מין פרי: באפרסקין ובחבושין (זילס
כ"ו), קוויטצע. חבית בשרש חבת.

(חג) חוגה (מולין ס"ז), מין עוף.

(חגב) חגב הבית, גריללע.

(חגר) חוגר (חוגרת), לאהמער (לאהמע).

ומענין זה: וכמה פנימת המזבח

כדי שתחגור בה הצפורן (מולין י"ח), ענין

כשלוך; עד הגמר ועל הספסל וכו' בזמן

שהן מחגירין (זנים פ"ג), שויקעלן.

חגורה, צאַנע. חגורת המזלות, שהיערקריין,

Zodiacus.

(חד) *חד. שם המספה, איין, איינס.

(חדד) חדר, שאַרפֿען, צושפישצען: אין

מתקנין את השפוד ואין מחדרין

אותו (זילס ל"ד). וברוך ההשאלה: ת"ח

המחדרים וא"ו בהלכה (זרכות נ"ז); לא אמר

ר"י אלא לחדד בה את התלמידים (כז"ל)

מחדד, שפישציג; שפישצפֿינדיג. חז

שפישצע: חורו של מחט. חדרה, שאַרפֿען

שפישצע; Pointe, ווייטץ; שטיכעלייא

דברי חידודים.

(חדרי) *חדיא, ברוסס: מנשק להו לאחת

אבי חדיהו (סנה"א), ו

תר' חזה.

(חדק) חידוק (או חידוק) הקרויה (כ"א קרוין)

הוא ההידוק והקישור (רי"ף)

שמשמין סביב לקרויה להתווקה, וקושר

בו אבן להגביר על הקרויה ולהשקיעה במש

כששואבין בה: וכן בחידוק הקרויה (כלל

פ"ג); האבן שבקרויה כיון דחדק ה שו

דופן קרויה (סנה"א ק"ס); באחד שנפתח

גלגלתו ועשו לו חידוק של קרויה וחיה (מול

כ"ז), פי' שחבשו על ראשו חידוק של קרויה

*חדקא: דאית ביה חדקי (סנה"א נ"ו), המשב

תיקן: חדקי בר', ראה שרש חדק

(חדר) חדר, שם לבתי הספר ליתודים

בפולניא. בחדרי חדרים, בחד

לפנים מחדר.

(חדש) חדש, עטוואס נייעס ערפֿינדען

חדש חידושי תורה. מחדש

חדשן, נייערער, נעאַלאַג. העולם מחדש, פ

נברא אחר שלא היה, הפך דעת המאמינים

בקדמות העולם. חידוש, ניהויט, נייאייגקייט

נייערונג, ערפֿינדונג; (זלסון סעס) מערקוויר

דייגקייט. חידוש הלכנה, ניימאַנדר. חדש

נייאייגקייטען. מחדש, פֿאַן נייעס.

חדשיי, מאַנאַשליך: מכתב חדשיי, מאַנאַש

שריפֿט.

(חדת) *חדתא, ניוא.

(חוא) *אחוא, צייגען: אחוי לי ביר

(סנה"א ק"ז).

(חוב) חוב, שולדיג, פֿערפֿליכטעט זיין

כל שחבתי בשמירתו (ז"ק ט')

חוב לאיש, פֿיר ימין א. לאסס איבערנע

מען: אין חבין ראדס אלא בפניו.

חוב

חוב

חוב

טען: איסור חל על איסור (מולין ק"ג);
השעבוד חל על הנכסים. (ב) פאללען (פאן
א. פֿעסמע אָדער זאָנסע אײנעס קאלענדער-
טאגע): ארבעה עשר שחל להיות בשבת
(פסחים מ"ט).

(חום) חם ושלום, מלות הקריאה: חם
ושלום! לא יעשה כן בישראל
(ז"ר ל"ג), בעוואהרע!

(חוף) חוף, אברייבען, פושצען: בכל חפין
את הכלים (סנה' כ') ראה חפף.
(חויף) חויף, שיידען, אבטהיילען: שיכול
לחויף ולאכול (עירובין כ"ז).

והשם: מחיצה, שיידעוואנר, פֿערשלאג:
עושה מחיצה (זכרות י"ז). ובדרך ההשאלה:
אתה ובניך עמי — עמי במחיצתי (ילקוט
סנואל ק"נ).

חויף. אויסגענאָממען: הכל שוחטין חויף
מחש"ו. — חויף לארץ, אויסער דעם
לאַנדע, ביחס לארץ ישראל.

חיצון. וועלטליך, פראָפאן: ספרים החיצונים
(סנה' ז'), כן קראו רז"ל לכל שאר

הספרים אשר לא מספרי הקידוש הם, וביחוד
לספרים העבריים שלא נתקבלו בתוך ספרי
הקודש, Apocryphen. חכמות חיצוניות, וועלט-
ליכע וויסענשאַפֿטען, ביחס לחכמת התורה.
ובספרי מקובלים ענין החיצונים כמו
קליפות, ראה זה. ויש תאר לאנשים: תרי
זה דרך החיצונים (אגלס כ"ד), פי' הבתרי
מאמינים (בדברי חכמים).

(חוק) חוקי, שפראָסע אן דער לייטער:
סולם המצרי כל שאין לו ד'
חוקים (עירובין ז"ז).

(חור) *חור, ווייס. והפעל מזה: לא לישדר
מאניה לאושפיוזה לחוריה
(סנה' ק"ט), פי' לכבסו וללבנו. מחור, קלאר.

בר חורר גוויי (סנה' ז"ט) וגוי תערך כאר
חור גוויי, בל' פרסי khar hazar
gouni = חמור בעל אלה גוויי.

מא דחוררי (פסחים מ"ז) וגוי תערך דתי זרי,
בל' ערבי סובין.

חייב א) בעשולדיגען פֿערדאָממען, פֿער-
אורטהיילען. (ב) פֿערפֿליכטען. (ג)
צוערקענגען, ביילעגען: חייב להשם הידיעה
בפרטי היצורים. (ד) עם מיט זיך ברינגען,
נאָטהווענדיג מאַכען, אלס נאָטהווענדיגער-
קלאָרען: טבע הדבר מחייב; השכל מחייב
אותו. (ה) בעיאהען: משפט מחייב, בעיאהען-
דער, פאָזיטיווער זאָטן. מחויב, פֿערפֿליכ-
טעט, שולדיג; נאָטהווענדיג: מחויב המציאות,
שא"א שלא ימצא. — התחייב, זיך פֿער-
פֿליכטען; אלס שולדיג ערקלאָרט ווערדען,
זאכפֿאלליג ווערדען. מתחייב בנפשו, פי'
חייב מיתה. התחייב מִדָּבָר, אלס נאָטהווענ-
דיג הערפֿאָרגעהען. ויש"ה: התחייבות.

חייב (חייבת) א) שולדיג: היה חייב לו מנה.
(ב) פֿערפֿליכטעט: חייב
לשלם; חייב לברך. (ג) איינער פֿליכט אונ-
טערוואָרפֿען: כסות זו חייבת בציצית; סחורה
זו חייבת במס. חויב, פֿערפֿליכטונג, פֿליכט,
שולדיגקייט; נאָטהווענדיגקייט: חויב המציאות;
בעיאהונג: בחיוב או בשלילה.

חוב (זכ' חובות), שולד; פֿערדאָממונגס-
גרונד: מצא לו חוב. חובה, פֿליכט,
שולדיגקייט: מה חובתי ואעשנה (סוטה כ"ז);
יצא ידי חובתו. דון לכף חובה (זכרות ל"א),
נאָך דער שלעכטען זייטע, ד. ה. אונגניסטיג
בעאורטהיילען.

(חוז) מחוז, במקרא ענינו נמר, האַפֿען,
ראה אוה"ש. וגם בל' ארמי
וסורי ענינו כן: ושמתי בים ידו תי' ואשוי
במחוזי ימא שולטניה; ובת"י (זמד' ל"ד ו')
נסוי ומחוזי, זיינע אינזעלן אונד האַפֿען.
וגם בראש כל חוצות תי' בריש כל מחוזין,
ובספרי המחברים ענינו, פראָווינץ.

(חוט) חוט, פֿאדען, חוט השדרה, ריקקענ-
מאָרק. חוט השערה, איין
האָר (זכפך שער, סוטה סס סקנון).

(חוי) *חויא, שלאנגע.
(חול) חול או *חיל א) רוהען האַפ-

חֹרֶר (= חֲבֵרֶר), ווייסער פֿלעקק אים
אויגע: חורור קבוע (זכורות ל"ח),
ות"י סגורים חורוריא.

חור (זכרון המזכיר המדעיס), פֿרייהער,
בארץ. בן חורין, א. פֿרייער מענש,
הפך עבד. נכסים בני חורין או נכסים מחורין
(ז"ל ל"ס), אונבעלאסטעטע גיטער. עבד
מחור (ז"ל ד'), פֿרייגעלאסטענער סקלאווע.
חירות, פֿרייהייט: יצא לחירות.

חוש (חוש או *חייש או חשש א)
וואָראַן ליידען, קראנק זיין:

חש בראשו (עירובין י"ד), פי' החולה בראשו;
פעם אחת חשתי בעיני (סוכה כ"ו); החושש
בגרונ. ב) בעפֿירכטען, בעזאָרגען: חוששין
שמא וכו'. ג) אכטען, ריקזיכט נעהמען:
חיישין למיעוטא. לא חשש לדבר, עטוואס
ניכט בעאכטען, זיך ניכטס דארויס מאכען.
לא חשש לעשות דבר, ניכט פֿיר נאָטאָג
האלטען: לא חשש לבאר דבר המובן מאליו.
מיחוש א) א. ליידען, קראנקהייט: מיחוש
אזנים (תמורה י"ו); כל מיחוש ולא מיחוש
ראש (סנה י"ח). ב) בעזאָרגנים, בעפֿירכטונג:
אין כאן בית מיחוש (קדושין ה'). חשש
או חששא, בעזאָרגנים, בעפֿירכטונג: חשש
סכנה.

חוש זיין: חמשה חושים, חוש הַרְאָת.
חוש הַשְׁמַע, חוש הריח, חוש הטעם,
חוש המישוש. חושיי זינגליך. מוחש, זינגליך
וואַהרגענאָממען, מורגש בחוש.

חזא *חזא, זעהען. חזותא, פֿאַרבע, מראה.
*חזי, געאייגנעט, טויגליך.

חזון (חזון א) אויפֿזעהער: החזון רואה
היכן תיגוקת קוראין (סנה

י"ח). ב) געמיינדעדיענער: חזן הכנסת (מכות
כ"ז); חזן מתא (ז"ל ג'), שומר העיר. ג)
טעמפלדיענער: מסרום לחזנים (יומא ל"ז).

ד) פֿאַרבעטער (ירוש' זכרות פ"ח).
חזית א) פֿאַרדערזייטע: סודר את המערכה
הגדולה מזרחת וחזיתת מזרחת (מגיד

פ"ז). ב) ועושה חזית (ז"ל ז'), סימן בבני
המורה שהחבר המסומן (למשל סכותל) שיך
לבונה לבדו ואין לאחר שותפות בו.

חזיון, שם לענפי האילן המתפשטים ממנו
(וסוף קרוז לל' חזס, ברוסט): כל

שנחבית בחזיונה (ז"ל ק"ה), והוא ל' מקרא
נחזיתה [דאילנא] לסוף כל ארעא (דניאל ד' ח');
נחזיתה לכל ארעא (סס סס י"ג), פי' ענפיו.

וזה ג"כ פי' קרן חזות (סס ח' ס'), פי' קרן
בעלת ענפים כקרני הצבאים והאילות, וכן:
ותעלינה חזות ארבע (סס סס ח').

חזון (חזון חזיון, שם לצמח הצומח מן הזריעה
בשדה: אוכל חזיון מן התלם

(תענית ס'), והוא ל' צמיחה, וקרוב לענין
זה: חזיות, מין שחין הצומח בעור בעה"י

או בפרי: ובעלי חזיות (זכורות נ"ח); עלתה
חזיות על רובו (סוכה ל"ד), ותרי ילפת חזון.

חזום (חזום חזום, אבברעכען, אבפֿליקקען:
לחזום עלי ידך (דנאי פ"ג).

חזון (חזון חזינא, כלים פ"ג), כמו חצינא, ראה
זה. חזן בשרש חזה.

חזיק (חזיק א) ענטהאלטען: כלי מחזיק
ברכה; מיעוט מחזיק מרובה.

ב) החזיק בדבר, עטוואס אין בעזיטץ האבען,
בעזיטצען, אין בעזיטץ נעהמען. ג) פֿיר עטוואס

האלטען, דאפֿאַן אננעהמען: החזיק באיש
שהוא עשיר. ד) אונטערשטיטצען: המחזיק

במחלוקת (סנהד' ק"). החזיק טובה לאיש,
זיך ימדם ערקעננשליך צייגען, דאנקבאר זיין:

בואו ונחזיק טובה לאבותינו (ז"ל כ"ה).
החזיק טובה לעצמו, זיך אויף עטוואס צו

גוטע טהון: אם למדת תורה הרבה אל תחזיק
טובה לעצמך (אבות פ"ז). — הוחזק, וואָפֿיר

געלטען, איינעס אומשטאנדעס איבערפֿיהרט
ווערדען: הוחזק לעשיר; הוחזק כפרן. מוחזק

א) אין ימדם בעזיטצען בעפֿינדליך: אין
הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא כבמוחזק.

ב) בעזיטצענער: היה מוחזק בדבר.
חזקה א) בעזיטץ: קרקע בחזקת בעליה

עומדת (ז"ל ק"י). ב) בעזיטצ-

צאחמו
בחזקת
שנים
שטער
מים
זועלכט
הגיה
מתוקב
הוציא
פערמו
חוקה
חזוקה
חכמים
(חזון)
צ. ב.
אבקא
קרייזען
החזון
של ש
חזון ו
נען. ח
צוריקגע
(ערכין)
בעציעה
למוטב,
עטוואס
אבידה
על כל
צדדים
הוא נש
דעפֿלעק
חזון, ו
ליכעס צ
החזון
לייזשנ,
שטח ח
ברושטו

רוכלין המחזירין בעירות (ז"ק פ"ג); החזיר
על הפתחים, פֶּאָר דען טהירען בעמשעלן
*חזרא, קוֹמֶמֶאן, סוחר המחזיר בעירות;
חֲזִירָה סמכון לתנאי קרייה (ירוש')

כחזות פי"ג), פִּי' סוחרים סמכו שוני מקרא.
חזרה, ריקקעה, ריקטריט; וויעדערהאלונג;
חזרת התפלה. בחזרה, צוריק; שלח בחזרה.
מחזור א) (ז"ר כ"ו) ריקקעה. ב) ציקלוס;
מחזור קטן, מאַנדצירקעל, שם
למשך הזמן שישתווה בו חשבון שנות הלבנה
עם חשבון שנות החמה וישוב עודך הלבנה
אל החמה כמו שהיה בתחלה, והוא י"ט שנה;
ש"ט שנה משנות הלבנה (פ"ג פסוקות ו')
נעזרות) הם כ"ט שנות החמה בלי תוספת
ובלי גרעון. מחזר גדול (זכרות כ"ט), זאַננענ-
צירקעל, הוא פרק של כ"ח שנה, שאחריו
חזרת תקופת ניסן ליפול בתחלת ליל ד'
(זכרות) כמו שהוא בראש כל מחזור. ג) שם
לסדר הפיוטים המיוחדים ליו"ט. — מחזירה,
כמו מהדורה, וויעדערהאלונג, צווייטע אָב-
פּאַססונג: במחזירה תנינא א"ל חייב (ירוש')
סנת פ"ה).

חזיר היער, ווילדעס שוויין. חזיר הנהר,
Tapir (טו"ס). חזירה, זויא.
חזרת (פסמי"ט), לאַטטיך, גאַרשענסאַלאַט.
*חזרא, מין קוף; שקילא טיבותך ושדיא
אחזרי (סנת ס"ג), חרז בל' ערבי,
שמעכען.

חזרד, *αρχαῖος*, ווילדע בירנע: התפוח
והחזרד (כללים פ"ה).
(חמ) חטין החיצונים שנפגמו (זכרות ל"ט),
צאהנפלייש.

(חמא) התחמא, צאָרט טהון; ואתה מתחמא
לפני המקום כבן המתחמא
לפני אביו (מענית י"ט), כענין אז תתענג על
ה' (לאס לוס"ס שרס ענג), האיש הרך בך ת"י
גברא דמחשי בכון; מהתענג ומרך — מן
פרנקא ומן חיטויא. ומזה: אבנים שמתחמטות
על בעליהן (עגלס י"ג), פִּי' החביבות ויקרות.
חמאות-נעורים, יוגענדפעהלער.

נאחמע: נכסים שיש להם אחריות נקנין
בחזקה (קדושין כ"ו). ג) ערויטצונג: שלש
שנים הוי חזקה. ד) דאס (אין אויסאיבונג
שטעהענדע) רעכט: מי שיש לו חזקה לשאוב
מים מבארו של חברו. ה) דיא מיינונג,
זעלכע מאן פֶּאָן עטוואס האָט: חבר שמת
הניח מגורה מלאה פירות הרי הן בחזקה
מתקנין (כדס ט"ו); העמיד דבר על חזקה;
הוציא דבר מחזקתו. ו) דיא געזעטצליכע
פערמוטהונג: חזקה אין אדם פורע תוך זמנו;
חזקה שליה עושה שליחותו.

חזוק, בעפֶסטיונג: אפיפירות שעשה
להם קנים וכו' לחזוק (כלים פ"ז);
חכמים עשו חזוק לדבריהם (עירובין ע"ז).
(חזר) חזר א) צוריקקעהרען, -געהען. ב)
חזר או חזר בו, פֶּאָן עטוואס
(ז. ב. פֶּאָן א. פֶּערשפרעכען) צוריקערעטען,
אנקאַממען, אנדערען זינעס ווערדען. ג)
קרייזען: גלגל קבוע ומזלות חזרים; גלגל
החזר בעולם. ד) וויעדערהאלען: חזר מענינו
של שטר בשטה אחרונה; חזר על לימודו;
חזר ומתפלל. חזר לראש, פֶּאָן נייעס אנפֶאַנג-
גען. חזר לאחוריו, צוריקערעטען, זיין וואָרט
צוריקגעהמען: לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי
(ערכין ט"ו). חזר על דבר, זיך אויף עטוואס
בעצעהען. חזר בתשובה, בוסע טהון. חזר
למטב, זיך בעסערען. חזר או חזר על דבר,
עטוואס זוכען, אירגענדוואָ הערומזוכען: בעל
אבירה מחזר על אבירתו (קדושין ז'); חזרנו
על כל המקרא (זכרים כגס א'); חזר על כל
צדדים (קדושין כ"ד). הדבר חזר לסני, ר"ל
הוא נשאר על ד"ת. אור חזר, וויעדערשיין,
דעפֶלעקס. קול חזר, וויעדערהאלל. נתן קול
חזר, וויעדערהאללען. פעל חזר, ריקבעציג-
ליכעס צייטוואָרט. פעולה חזרת, ריקוירקונג.
החזיר א) צוריקהרען, -בריינגען, -לעגען,
-געבען: החזיר אבירה. החזיר דבר

ליושנו, וויעדער הערשטעללען: שמעון בן
שטח החזיר התורה ליושנה (קדושין ס"ו). החזיר
גרשתו, וויעדער נעהמען. ב) הערומגעהען:

(חטב) חטיבה, ענינו דבר יקר וסגולה : אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם וכו' (מגינס ג').

(חטט) חטט א) אויסהאקקען, אויסהאלען : החוטט בצנור לקבל צורות (נקולות פ"ד). ב) פֿאַם שלאממע רייניגען : ומתקנין את קלקולי המים והוטטין אותם (נ"ק ז'). חטט או חטחט (יחט' ערלס פ"ג), האַק-קען, אויכגראַבען, אויסשניידען : תרגולין שהיו מחטטין בחבל הדלי (ז"ק י"ז) ; קא מחטטי שכבי (ינמות ס"ג) ; גיד הנשה מחטט אחריו (מולין ע"ד). ראה גם שרש חטא. — חטטין (יומא ע"ז), א. ארט קאפפגרינד.

חטיטום (ז"מ כ"ח), פירש"י והערך מגן. חטוטרת בש' חטת. חטיה ראה עטי.

(חטם) חוטם א) נאָזע : חוטמו שניקב (זכורות ז"ט). ב) נאָזענינג : ונאקה בחוטם (זכמ כ"ח).

(חטף) חטף א) האַשען, ערגרייפֿען, רויבען. ב) שנעלל מאכען : חוטפין מצות בלילי פסחים (פסחים ק"ט), אכל בחטיפה ובמהירות. ג) איבערראשען, איבער-וואַלטיגען : וחוטפחו שינה (זכרות ד'). מיתה חטופה (נ"ק כ"ח), פלאַטצליכער טאָד. קמץ חטוף, שם לקמץ קטן תולדת החולם. חטף, שם לשוא מורכב : חטף-פתח [י], חטף-סגול [י], חטף-קמץ [י].

(חטר) חומרת או חטוטרת, בוקקעל, האַק-קער : בעלי חטוטרת (זכורות ע"ג), בוקקליכטע ; חוטרת של גמל (מולין קכ"ז). ומוזה הפעל : דחטרי ליה לגגיה דחית (מנחות כ"ט), שעושין לה כמין חוטרת על גבה. *חוטרא, שטאַקק. ונגזר מזה הפעל : בלועא דחמרא חטרתיה (זכמ ס"ז), פי' בלחי החמור הכיתיו. ושה"מ : תפיש תירום אמתא בחד מחטרא ריהוי (זכמ ז"ט), ציכטיגונג.

*חמרא, פיעהשטאלל : אבב חמרא מילי (זכמ ז"ט), ותרי גדרות צאן חטרין דען. (חיה) חיה, געזונדען, היילען : חיתה המכה (ז"ק פ"ג). חי, ראָה, אונגע-

קאכט, אונצוברייטעט : נאכל כמות שהוא חי. יין חי, אונגעמישטער וויין. סיד חי, אונ-געלאָשטער קאלק. חיה (זכרות כ"ג), קינד-בעטטערין, והוא באמת ל' מקרא : כעת חיה, פי' כשעור זמן של יולדת שהוא כשנה ; כי חיות הנה, פי' בעת שהן יולדות. ובר' ארמי *חיותא, העבאָממע. — דברים שיש בהם חיי גפש, אונגענטבעהרליכע לעבענסמיטטעל. דור בחיי ראשו, ביא זיינעם לעבען שוואַרען. שתה לחיי איש, ימדם געזונדהייט צוטריןקען. א. טאַאַסט אויף ימדין אויסבריינגען. ירד עם איש לחיו, ימדין אום זיינען לעבענסאונטער-האַלט ברינגען : הקורא לחבירו וכו' רשע יורד עמו לחיו (קדושין כ"ט). חיות או *חיותא, דאס לעבען, דער לעבענסאונטער-האַלט : מפסקת לחיותאי (ז"ט כ"ח). חיוני, לעבענס-; כח החיוני. תחית המתים או תחיה (סנהד' ז'), דיע אויפֿערשטעהונג דער טאָד-טען. — חיה בטוב ! לעבע וואַהל !

(חוט) *חייט, נאָהען : ואי חייטיה לפומיה (זכמ ע"ד), ותרי ורצע וכו' במרצע ויחייט וכו' במחטא. חַיט, שניידער. מחט, נאָדעל : לא יצא החייט במחטו (זכמ י"ח).

(חיד) *חייך, לאַכען. ראה שרש חך. (חיל) חיל (מדות פ"ז), שם גדר לפנים מן הסורג בהר הבית. *חיל בש' חול.

(חיס) חיים, חַאַיִים, גוטער הערקונסט : שאין לו חיים (ז"ק פ"ח). חייש, בשרש חוש.

(חיה) *חייך, רייניגען, וואַשען : חייך רישיה (סנהד' ז"ט), ראה חפה. *חייך = חקק, אויסהאלען : והו חייך ליה דוכתא (נ"ק י"ו).

(חית) *חיותא, זאָק : חיותא דקיטרא (ז"ק ט') ; חיותא דמנח ביה מוחא (מולין מ"ה).

(חד) *אחד, לאַכען : מחכו עלה במערבא (סנהד' י"ז). חוכא וטלולא (עירובין ס"ח), געלאַכטער.

(חכך) חכך, פי' שחין, חכחן חככי (חכס) חכס, (זכריס) והקרא חופשי לברכה בדיעו כגוי לו אצלנו שיושב בכלל נסמך. חכמד הראשו חכמת חכמת (מוזיק) *חכס, (חכין) (חכר) החוכר (חל) *חלא חולא

פלטאות וחולאות ברומי (ספרי עקב). חולת המחו בשורש חלת.

(חלא) החליא, שמוציא, ראשית ווערדען: פירות שהרקיבו ומעית שהחליאו (ונעמר סכי פ"ד).

(חלב) חלב. מעלקען: החולב (סנת ל"ה). כף או קדרה חולבת, כף או קדרה שמתמשים בה חלב. — חלב ביצים (ירוש' תרומות פ"י) או חלבון (חולין ס"ד), אייערווייס. חלב-זאב, שם צמח, וואלפסמילך. חלב-שקדים, מאנדעלמילך. — חלב, מילכיג, מילכארטיג. חלב, פֶּעטאַרטיג.

חלבין, מין צמח, לד"ק היהנערמילך: הערקבלין והחלבצין (סניעית פ"ז), ובירושלמי שם מפרש: ביצי נץ חלב. (חלג) חלוגלות (מגלה י"ח), מפ' בגמרא שם פרפ ח"נ א, שהוא בל' ערבי פֶּאַרמולאַק.

(חלד) החלד א) אונטערדאָהלען: שמחלדין את הקרקע (ז"צ י"ט). ב) פֶּערראַסטען, העלה-חלודה. חולדה (פסמים י'), וויעזעל. חולדת הסנאים (כלאים פ"ח), לדעת בעל תו"ה: בויממאָרדער. חלודה, ראָסט: מחט שהעלתה חלודה (כלים פ"ג), בל"י χαλός, אונאַרצטא. ראה כלידון.

(חלה) חולנית, שת"נ, קראנק, קראַנקליך, זיעך: חולה או חולנית.

א. קראַנקער אָדער א. קראַנקע: למה פניך חולניות (ז"ר נ"ט), קראַנקריך אויסזעהענד; ראה פניו חולניות (סס ס"ג). חלירע, כאַלערא. חלי הנפילה, פֶּאַללזוכט.

(חלוז) *חלוז, χαλός, קיסטע: תמרי בחלוז (פסמים קי"ג).

חלוזן א) שנעקען: חלוזן הזה כ"ז שגדל נרתיקו גדל עמו (פסיקתא דרשב"א),

וכן בל' ערבי. ב) פורפורשנעקען: צידי חלוזן מסולמות של צור ועד חיפה (סנת כ"ו), שם בע"ה שצובעין בדמו תכלת. ג) שנעקען-פֶּאַרמיגער האַקען: [שלשלת] שהיה קשור

(חכך) חֲכִיכָה, אַנגעלן, פֶּישען: ומחכין בימה של טבריא (ז"ק פ"ח).

חכך, דייבען: שור שהיה מתחכך בכותל (ז"ק נ"ד). חוכך בזה להחמיר (גדרים

ז'), פי' היה נוטה להחמיר. חיכוך (ז"ק פ'), מין שחין, קראַטצע, וכן ת"י ובחרם (דז' כ"ח כ"ז).

חכך בגרוננו (פסיקתא זכור), זיך רייספערן. חככים (ז"ר י"ט) או חככית (סס ל"ד)

ראה אככית.

(חכם) התחכם, קליגעלן. דתחכמות, קליגע-לייא.

חכם, א) כנוי לת"ח שנסמך להוראה: אדם מישראל שנתמנה חכם או דיין (גמרא ר"ה ט'). וכן יקראו קהלות הספרדיים והקראים לרבניהם עד היום. ב) שם לרבנים חופשי תורה שבע"פ בכלל: חכמינו זכרונם לברכה. ג) ואצלנו הוא כנוי לאיש מתואר בידיעות, געלעהרטער, דאָקטאָר. תלמיד חכם, כנוי לתלמיד שלא הגיע להוראה, כמו שנקראו אצלנו „פרחי הרבנים“: כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו וכו' (סנת ל'). ונקרא כן בכלל כל חכם בהכמת תורה שאינו חכם נסמך. חֲכָמָה (סנת קכ"ה), העבאָממע.

חֲכָמָה, וויסענשאַפֿט, קונסט. שבע חכמות, ראשי החכמות והידיעות אשר מנו הראשונים, והן: חכמת הדיבור (רהעטאָריק), חכמת המספר והחשבון, תשבורת, גיאומיטריא, חכמת המזלות, אסטרונומיה וחכמת השיר (מוזיק).

*חכם, ערקענגען, קענגען: חכים אנא לחייתא דילדת לי (ירוש' כתובות פ"ח).

(חכין) חכינה (ירוש' נרכות פ"ח) או חכינא ראה עכנא.

(חכר) חכר, לקח שדה בשכירות ע"טליתן לבעליו כך וכך פירות בשכרו:

החוכר שדה (דנאלי פ"ט).

(חל) *אחר, פֶּערגעבען, פֶּערציכטען, כמו מחל בל' עברי.

*חלא א) זאַנד. ב) עססיג.

חולא, αἷμα, וואַזנויטץ: מי שלא קנה

בה חלזון בראשה (כלים פי"ג). ד. $\chi\lambda\lambda\alpha$, גערסטענקארן אם אויגע: היה בעינו וכו' חלזון (זכורות ל"ח). חלחל בשרש חלל.

(חלמ) חלמ (א) מישען: חולטין אותו בחומין (פסמי ע"ד); לא תתערב (נעלי

כ' י"ט) תר' לא תחלט; אין שורין את המורסן לתנגולים אבל חולטין (פסמי ל"ט), מיט הייסעם וואסער מישען. ומוזה: חלוט (פסמי ל"ז) או חליטה (חלס פ"ח), מין מאפה הנלוש במים רותחין.

החליט, פֿעסטשטעללען, בעהויפטען. וש"המ:

החלטה. — מוחלט או בהחלט, אב-

זאלוט: טמא מוחלט. דרך החלטה, דיע בע-שטיממע ארט (אין דער גראמ). לחלוטין אבזאלוט, לצמיתות. הוחלט או החלט, ימדם אלס אייגענטהום אנהיים פֿאללען, פֿערפֿאל-לען. *שטר-חלטתא (ז"ג י"ו), צווייגנונגס-דעקרט, שטר שנותנין ב"ד לב"ח שהנכסים שגבה בחובו הם מוחלטין לו למקנה (אלס אייגענטהום).

חליטין (ז"ר ל"ח), $\chi\lambda\lambda\upsilon\theta\omicron\varsigma$, אונצייטיגע פֿייגע. חליטין: היכמא דאתי בחליטין כן הוא אזיל בחליטין (קסלת רזה, כל עומת טנא) $\chi\lambda\lambda\omicron\theta\omicron\varsigma$, ווייבליך.

חליטר: ר"י מפקד לאילין חליטריא (ירוש' טזיעית פ"ז), פ"י המוספי ע"פ ל' יוני, ממונים על התבשילים ועל המאכלים העולים על השלחן.

(חלי) חלי דיחמורתא (זכורות ז'), ביזאם דעם מאַשוסטהיערעם, ראה ש' חמר.

*חלי, זים. חוליא, זיסעם, זיסגקייט: אני שדרי ליה חוליא איהו שדרר לי חורפא (מגלס ז').

חוליא (א) ווירבעל (אם טהיערישען קאַר-פער), ריפפע: שמונה עשרה חוליות

שבשרה (חסלות פ"ח). (ב) גליעד: מנורה של חוליות (זילס כ"ג), פ"י של פרקים; קטלא שחוליא שלה של מתכת (כלים פי"ח), גליעד דער קעטטע: חוליות השלשלת; צריך לקשור על כל חוליא (נעמות ל"ט), שם לפרק

בציצית. (ג) חולית הבור והסלע שהן גבוהות (סנת ל"ט), פ"י ציבור עפר ששופכין סביבות הבור למעקה; ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו (יונא פ"ד); אין הבור מתמלא מחוליתו (זכורות ג'), כי על הרוב חולית הבור הוא העפר שהוציאו מן הבור בחפירתו, וע"ז אמר המשל שאין הבור מתמלא מעפרו; ורק משל הוא. בעלי-חוליות, בעח"י שיש להם חוליות השדרה, ווירבעלטהיערע.

(חלל) חול או ימי החול, ווערק, וואַ-כענטאגע. חול המועד או חולו

של מועד, שם לימים שבין יו"ט ראשון ליו"ט שני, האלבפֿייערשאגע. — חולין, פראָפֿאָנעם, פראָפֿאָנע גיטער, פראָפֿאָנע שפיווען, נאמר בהפך קדשים או מוקדשין. והפער: ומיחל (ומחל) ושותה מיד (דמאי פ"ז), ר"ל פודה בחולין. שיחת חולין, פראָפֿאָנעם, ווערשליכעם וואַרט.

חלל, האַהלונג, אינגערער רוים: חלל הבור; חלל הכלי; חללו של עולם (ז"ר ס')

אי ירבין ליה כל חללי דעלמא לא משנה בדבוריה (ז"ג מ"ט); חללה שר רשות (סנת

י"ח), פ"י של מלכות. חלל החזה, ברוסטהאַלע. חלול, האַהל. חלולים, האַהלונגען. והפעל:

בזמן שהוא כרי מחולחלת (חסלות פ"ט), אויסגעהאַלט. ואולי משורש זה: חלחולת (חולין כ'), מאַסטראַם.

בתחלה או לכתחלה, אייגענס, אבויכטליך; ונאמר ג"כ בהפך דיע בד: אסור

לעשות כן לכתחלה, אבר בדיעבר שרי. ואולי משורש זה ג"כ: וחזור ח ליל ה' דיע רייעה פֿאַנגט פֿאַן נייעם אָן.

חלת (רבש א) האַניגקוכען. (ב) האַניגוואַבע. חלת המִשְׁרָת (חלס פ"ח), פֿאַננעקוכען.

חלת חריע בשרש חלת.

מחולחל, לאַזע, וואנקענד: מגופת החבית המחולחלת ואינה נשמטת (כלי"פ י').

מחול הכרם (כלאים פ"ד), שם למקום חלק בין כרם לגדר או בין כרם לכרם.

שבו יחולו במחולות (סופטים כ"א כ"ח).

ומענין
לצדיק
חלחול

הפעל:
יש ש
ונראה

דעות
וחולחל
חלל

במיא.
(חלם)

שרשי
ל"ח,
חלים

חולם.

חלמה.

חלמון
חלמוח

שבמקד
(חלן)

תר' זר.
(חלם)

מל"י
(חלף)

מכתבים
התחקק,
וועכסעל

זו בזו.
חילוף

חילוף או חליפה, וואס אן דיע שטעללע
א. אנדערען קאממט : נושאי המטה וחילופיהן
וחילופי חילופיהן (נרכות י"ז); התמרה שנעקרה
אין לה חילופים (נמד' רכס ג'); אילן שנגמם
והוציא חליפין (סניעית פ"ח), מר' המקרא :
אם יכרת ועוד יחליף. ג) געגענטהייל :
וחילופיהן בגולם (אבות פ"ה), הפך האמור.
ד) פערשיעדענהייט : חילופי נוסחאות, פער-
שיעדענע לעזעארטען. — חליפין, טויש ;
ובתלמוד קראו כן גם לקנין סודר. חלפן (נלסון
העס), וועכסלער.

חלק (כלים פ"ז) או חילף (סוכס ז') או
*חילפא, מין ערבה שקולעין מנצריה
מחצלות. חילפא גילא (סוכס ל"ד), מין ערבה
הכשרה להושענא, פאפפעלוויידע. חילפי
דימא (גיטין ס"ח), י"מ ראסמארין. חלפות
חידין (עוקלין פ"ח), פי' הערוך עלי תרדין.
חלק (נלסון העס), סכין של שחיטה,
ובתלמוד : בית החלפות (נדות ל"ז),
ובל"מ מקלפים (עזרא ח' ט'). ראה חרף.
חלפסדרא (נ"ר נ"ט), λεψύδρα, וואס-
סעראוהר.

(חליץ) חלוצה, שש לאשה שמת בעלה
בלא בנים וחלצה נעל יבמה
כמשפט. — מחליץ, שם בלי עשוי להחליץ בו
השיח : שפין את הסדקין וכו' ביר וברגל
אבל לא במחלצים (מ"ק י"ח); אשתעו כל
צלמניא והוו למחלצייא (סס כ"ה); עד שישמע
מחלצו (כ"א מחצלו) מידו (מכות ט').

(חלק) חלק או חלק א) טהיילען, דיוויד-
רען; צוטטהיילען : חלק כבוד
לאיש, ימדם עהרע ערוויזען. ב) חלק בין...
ובין... אונטערשיידען. ג) חלק על איש או
על דעת איש, בעשזרייטען, אנדערער מיינונג
זיין : החולק על רבו (סנהד' ק"י); לא נחלקו
ב"ש וב"ה וכו', געטהיילטער מיינונג זיין,
שזרייטען. מתחלק, טהיילבאר. חילוק, טהי-
לונג, דיוויזיאן; אונטערשייד. וראשי הישיבות
בפולניא קראו בשם חילוק לדרשה בתלמוד
ע"ד השלפול. — חילוק דעות, מיינונגספער-

ומענין זה: עתיד הקב"ה להיות ראש חולה
לצדיקים (וי"ר י"ב), פי' ראש המחוללים.
חלחול, גיפֿט : החלחול [של הצרעה] היה
נכנס בהם (ילמדנו נספטים). ומזה
הפעל : לסם יבש שמונה על בשר חי אם
יש שם מכה מחלחל ויורד (סוטה ז').
ונראה שמוזה ג"כ : שלבן מלא חלחליות
דעות (וי"ר כ'), ותר' והוללות בלבבם
והולחלתא בלבבהון.

*חלל, וואשען; דחללי בי טבחא (מולין קי"ג),
ותר' ירחץ במים (ויקרא ח' ט') חליל
במיא.

(חלם) *חלם, שליעסען : זמנין דחלים
שפתייה (קדושין כ"ה) (ראה
שרשי הלם ולחם). ומזה : מקום חלמה (סנה
ל"ח), פי' מקום התפירה.
חלים, געזונד : עתים חלים עתים שוטה
(ר"ה כ"ח).

חולם, שם נקודה כזה ['] ומבטאו כמבטא
אות ס בלי רומי.

חלמה, limus, שלאמס : מן החלמה ומן
הגללים (כלים פ"ח).

חלמון (מולין ס"ד), איידאשטער.

חלמית (כלאים פ"ח), שם ירק, פארטולאק,
ובלי סורי חלמתא, והוא חלמות
שבמקרא (ייר חלמות), ראה שרש בשש.

(חלץ) חלוני, שם לור שאינו כהן : ופגע
בו חלוני אחד (וי"ר כ"ד), וכן

תר' זר.

(חלם) חולסית, שזייניכטער באדען :
חולסית ומצולה (נ"ז ס"ז),

חל"י, χαλῆς, קיעז.

(חליף) החליף, פערוועכסעלן, פערטוישען;
המחליף פרה בתמור. החליף

מכתבים עם איש, מיט ימדם בריעפֿע וועכסעלן.

התחלף, פערוועכסעלט ווערדען, זיך פער-

וועכסעלן; האותיות שהן ממוצא אחד מתחלפות.

זו בזו. מתחלף, פערשיידען; דעות מתחלפות.

חילוף א) פערוועכסעלונג; חילוף האותיות.

חילוף מכתבים, בריעפֿוועכסעל. ב)

שיעדענהייט. חלוקה, טהיילונג: שיש בו כדי
חלוקה, וואס טהיילבאר איזט. — מחלוקת,
טהיילונג, איינטהיילונג (ז"ק"ז); מיינונגס-
פערשיעדענהייט, שטרייט.
חֶלֶק, קראו חכמי העיבור לא' מאלף ושמונים
בשעה: תקופת לבנה כ"ט ימים וי"ב
שעות ותשצ"ג חלקים. — חלק שלישי, חלק
רביעי, א. דריטטעל, פֿיערטעל. חלק י"א,
י"ב וכו', א. עלפֿטעל, צוואַלפטעל א. ז. ו.
חלק אחד משלשת אלפים, א. דריטווענדר-
סטעל. חלקי, טהיילווייזע, פארטיעלל. לקח
חלק בדבר, וואָראַן טהייל נעהמען, זיך בע-
טהייליגען.
החליק (א) גלאַטטען. (ב) החליק או החלק,
ענטגלייטען: בוזקין מלח ע"ג הכבש
בשביל שלא יחליקו (עירובין ק"ד).
חֶלֶק, גלאַטט, קאהל, אונבעשריעבען: גייר
חלק; להוציא חלק אי אפשר (ז"ר
י"ח), פי' בלי מענה.
חלוקה, העמד: בין אפונדתו וחלוקו (סנהדרין
ז"ג).
חילק (ע"ז ל"ד), halec, הערינג.
חילקא, aliea, שפעלטגרויפֿען: הנודר מן
הדגן מותר בחילקא (כדריס כ"ה),
גריסין של כוסמין קלופים. ומענין זה: דשקיל
חילקיהו (ע"ק י"ו), פי' קליפתם. ומוזה הפעל:
קנים המחולקים (ז"ק"ט), פי' הקלופים.
חלוקת נפש: מי גריסין לעיסת גריסין של פול
חלוקת נפש (נדה ס"ג), ע"פ פי' רבינו
חננאל — אים ניכטערנען צושטאנדע, ולדעת
בעל החלוקין הוא לשון יוני $\chi\acute{o}\lambda\iota\kappa\omicron\varsigma$ = גע-
דאַרמע, $\psi\acute{\iota}\chi\eta\varsigma$ = ניכטערנהייט, ופי' מי גריסין
הנלעסיס אדיבא ריקנא. חליקוסתא ראה
סליקוסתא (א ב).
(חלש) *חלש, שמיעדען, כמו חשל (ראה
זו): דחלשי ממנו כליזין
(ע"ז י"ו).
*חלש, ערקראנקען. *חלש דעתיה או לביה,
בעשאַמט, פֿערשטימטט ווערדען.
החליש, שוואַכען. חלוש, שוואך. חלוש
הדעת, גייסטעסשוואַך.

*חליש (א) שוואך. (ב) דינן: סכינא דחליש
פומיה (מולין ע"ח), כמו דקליש.
חולשה, שוואַכע: חולשת הגוף. חולשת
הלב, הערצוועה.
חלש, ווערפֿען: חולש את מעותיו ללשכה
(גיטין ע"ד). ומוזה: משירין חלשים
(סנהדרין ק"ח), פי' גורלות.
(חלת) חולת המחוז (ערכין י"ד), פי' עמק
שר מחוז (סס נקוס), חר'
גי — חילתא. חלת הריע (עוקלין פ"ג), caltha,
מין צמח דומה לכרכום.
חלתא בת תריבורי (סנהדרין ל"ה), לפי פירש"י
ביענענקאַרב, ובל' רומי alveus.
חלתית, שם צמח הגדל בפרס וממין שרשו
עושים סם רפואה הנקרא אַוֶּאָנט,
טייפֿעלסדרעקק, ועלים שלו נאכלים בארצות
המזרח: עלה של חלתית (ע"ז ל"ה); אין
שורין את החלתית (סנהדרין ק"ח), וכן שמו בל'
ערבי.
(חם) חומה. $\chi\acute{o}\mu\alpha$, שטראַם: שלא יעלו
ישראל בחומה (כתובות ק"ח).
ר"ל בהמון רב ובחזקה.
(חמא) *חמא, זעהען. ראה גם שרש חמם.
(חמט) חומט, $\chi\acute{o}\mu\alpha\theta\omicron\varsigma$, זאנד, שטויב:
מערב אדם קב חומטין בתוך
כור של תבואה (סנהדרין ל"ח); ארץ כבול וכו'
ארץ חומטין (סנהדרין). ומוזה הפעל: דלא
ליחמטין אלייתה (סס), פי' שלא ילוכלכו בעפר.
חמיטה, א. אַרש קובען: האופה חמיטה
(טבול יוס פ"ח); וגותן לחמיטה
(נעשרות פ"ח).
חמטריא (סנהדרין ק"ט), $\chi\acute{o}\mu\alpha\lambda\delta\rho\acute{o}\varsigma$, אקקער-
גאמאנדער, א. פֿפֿלאַנצע, וואָפֿאַן
דער טהעע נאָך הייטצוטאגע אלס א. פֿאַרציג-
ליכעס מיטטעל געגען גיכט אונד גליעדער-
שמערץ גילט.
(חמל) חמילה, א. אַרש דיקקעס טוך:
אלו הן העבים החמילות
והלבידין והסגוסים (תוספתא כלים); בשק
ביריעה ובחמילה (כדריס כ"ה).

חמם
חמה
ח' כ
חנה
חמין
קוועל
מחם
חמם
חמא
הערוך
(גיטין)
יונים
(חמם)
חמם
אל תו
יחמין
חמוצה
חומם
לי חצ
סיבני
*חמים
(חמע)
(חמין)
החמין
ווערדע
חמוין
בו חמ
גפרית,
לעניין

חמם) חמם, ווארמען, בריטען. *חמם, ווארם.

חמם (א) היטצע: בקיץ מפני החמה (ז"ק ל"ג). (ב) פיעבערהיטצע: אחזתו חמה (פי' הגיע לו חום ונחנת חולי); חלצתו חמה (סנת קל"ו) (פי' נסתלק מנונו חום החולי). חמין (א) ווארמעס געטראנק: חמין במו"ש מלוגמא (סנת קי"ט). (ב) הייסע קוועללע: חמי טבריא. חמימות, ווארמע.

מיהם (מיהם), שם כלי שמחממין בו מים: מיהם שפנוהו (סנת נ"א).

חמם. χμῶμον, שם צמח בשמי הגדל בארץ הודו: הקושט והחמם (עוקלין פ"ג). *חמא, רעטטיך: חמא לחמא (ע"ז כ"ט); קפא דחמא חמא (פסחים קי"ו), פי' הערוך צנון, וכן פירש: שיפא דחמימתא (גיטין ס"ט) — חתיכת צנון. וי"ט צואת יונים, כי חמימא יונה בל' ערבי.

חמם) חמסן, שם למי שמלאכתו או הרגלו לחמם.

חמם: לא תסכמו לנא וכו' לא מחמסין (סנהדרין י"ד), פירושו מקנאים, תר' אל תתחר

אל תתחכם, והוא קרוב מאוד לענין: כי 'החמין לבבי וגם תר' תוגה (משלי י"ז כ"א) המוצה; ומזה: אשרו חמוץ. ראה שרש חסם. חומם: סיבני וחומם (גיטין כ"ח), גי' הערוך סיבני וחומם [סיבני] ופירש מלת חומם

לי חצי, חמם = האלפסע, וזה שאמר אח"כ: סיבני וחומם [סיבני] כאמגוזא ופלגו אמגוזא. *חמיסר או חמסרי, פינפצעהן.

(חמע) *חמיע = חמץ, געזייערעס.

(חמין) חמין אין גאָהרונג ברינגען, מיט פערמענט פערזעטצען, זייערן:

החמין (ערלה פ"ג). — החמין, זייערן; זייער ווערדען, גאָהרען. — התחמין, זייער ווערדען.

חמוץ (א) זייער. (ב) שיש בו או שנשתמש בו חמץ: כלים חמוצים. חומץ, זייער: חומץ גפרית, שוועפֿעלזייערע. חומץ הפחמין, קאָה-לענזייערע.

*חמצא (חולין נ"ט), חלב שעל הקיבה (וגי' סענוך חמצא) ראה חמיצתא.

*חמיצא, מין קטנית, קיכערדבזע: עביר לי חמיצא (יבמות ס"ג); חמיצי אין בו משום ריסוק איברים (חולין כ"ג), וכן שמו בל' ערבי.

*חמיצתא (נ"ק כ"ג), פי' רש"י חלוק, בל' צרפת chemise = העמד.

(חמר) חמר, שטאַפֿף, מאטעריע, מאססע. חומר הראשון, החומר הקדמון שממנו נעשו, "ארבעה היסודות" לפי דעת הפילוסופים הקדמונים. חומר וצורה, לפי דעת אריסטו כל גשם מורכב מחומר וצורה, החומר הוא קדמון לא ה"ה ולא נפסד, והוא בכח עד צאתו לפעל ע"י סבה מניעה, ואז ילבש צורה (כן נקרא עלמות הדבר, אשר בו סוף ונח ססוף, כמו לדוגמא ססכל צאדס), וכאשר יפסד אז יפשוט צורה זו וילבוש צורה אחרת, וכן הוא תמיד, פושט צורה ולובש צורה. חמרי, שטאַפֿפֿליך, מאטעריעלל.

חמור, ענינו ידוע, ובדרך ההשאלה: (א) זאָגעבאָקק: נתנוהו בחמור של חרשים

והיו מנסרים (ז"ר כ"ג). (ב) וכן נקרא מכונה של נפחים: חמור שר נפחים (כלים פי"ד).

(ג) וכן הוא שם למכונה שהריחים (סליד) עומדים עליה: יש לחמור ג' מן האצטובל (ז"ר כ"ג), וגם בל"י נקרא אבן הרחים התחתונה

חמור (ד) וכן נקרא מכונת המטה: נקליטי המטה וחמור (כלים פי"ח). (ה) *חמרא דאכפא

(סנת ס"ו), חמור של יד, מין קב של קישע, ראה אנקשטין. חמורה, עזעלין. חמר, א. (מיט

וואארען בעלאדענען) עזעל אנטרייען: המחמר אחר בהמתו (סנת קי"ג). חמר, עזעלטרײַבער.

חמר-גמל, כנוי למי שפועלות עליו שתי פעולות מתנגדות ואינו יכול לנשות לשום צד:

אם ספק (אם נספק עיכונו מנעור יוס או מנעור יוס) הרי זה חמר גמל (עירובין ל"ט).

חמור נושא ספרים, כנוי דרך גנאי לאיש שיש לו ספרים הרבה ואינו לומד בהם.

*חמרא, עזער; וויין.

*חמרא רבני חילא (פסחים ל'), חמין או שאור, וכן תר' שאור.

חמור, שווער, וויכטיג: עונש חמור; מצוה חמורה. (דורשי חמורות, גי' הערוך ה מ ר ו ת, ראה זה בש' מור). והפעל: אל יחמור זה מן הזיו (סלום פי"ד), פי' אל יהי חמור יותר.

חומר או *חומרא, שווערע, ערשווערונג (אים געזעטצע): קל וחומר (ראס טרס קלל); חומרי בית הלל. דרש כמין חומר, גי' הערוך ה מ ר, ראה בשרש מור. החמיר, ער-שווערען, שטרענגע זיין אין דער פארשרייבונג אדער אין דער בעאבאכטונג דעם געזעטצעס: ר' פלוני מחמיר; החמיר עד עצמו והקל לאחרים.

*חומרא או חומרתא (א): מעברא ליה לחומרתא (כתובי י'), פי' אבן עגולה שמחליקין בה הבגדים; לא את הגלגל (ז"ל ס"ז), מפ' בגמ' חומרתא, פי' אבן גדולה שמכבידין בה על הזיתים בשעת דריכה; וכן: דמשקע ליה בחומרתא (זכאים כ"ח), ועיקר הוראתו כובה, ומענין זה חומרא וקולא. (ב) ויש שהוא שם לשורף (הארץ) ובכלל לכל דבר הזב: חומרתא דקטפתא (סנהד כ"ז), פי' שורף הקטף, שנושאין אותו לשמירה מחלאים רעים; בחומרתא דנפקא מיניה (גיטין ס"ט), דיע אבגעהענדע פליסיגקייט. ומזה שם יחמור או *יחמורתא: חלי ד י ח מ ו ר ת א (זכורות ז'), מאשוסטהיער, שנקרא כן ע"ש החלי (מאשוס) שיש לו בכיס בין טבורו לאחוריו, והקדמונים חשבוהו לזרע הזכר, כמ"ש בגמ' (סס) זרעא דאיילא דאזיל וכו' בתר יחמורתא וכו'. — והושאל לכל בשם וסס שהיו נושאים לרפואה: חומרתא דפילון (גיטין ס"ט), ראה שרש פלן; האי דנפיק בחומרתא דמדושא (עירובין ס"ט), פירש"י קשר של בושם; תלי קמיעא תלי חומרא (קדושין ע"ג), ובל' פרסי chemure, שם לאבן קטנה שקושרין בזרועות או בצוארי הילדים לשמירה מעין רעה. ומזה;

חומרי פתכיתא (קדושין ט'), ראה פתכא. (ג) מין קרם או טבעת שקושרין בו המנעל: בדחומרתא (סנהד ק"ז); והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא (יבמות ק"ז). (ד) עקרבא דשג חומרי (גיטין ס"ט), פי' המוספי שיש לו שבעה קשרים בזנבו, קנאטען.

חמר, ענטצינדען, פערברענגען: וחומרתא בני מעיו (סנהד' כ"ז); נפלה לאור ונחמרו בני מעיה (חולין כ"ו).

(חמש) חומש או *חומשא, פינפטעל: חמשה חומשי תורה. מחומש,

פינפטעל; פינפטעקקיג. — *חמשא, פינף. (חמת) חמתי (גיטין ס"ט), שם צמה, לדעת המוספי — בערשראם. אמנם

בירושלמי בא: הכושת והחמות (עירובין פ"ט) תחת הקושט והחמם בבבלי (עוקלין פ"ג), ונראה שהוא חמות הוא חמם. ראה חמם.

חמת-חלילים (כלים פ"כ), זאקפפייפע. מחמת. מלת היחס ענינו כמו בעבור, מספת או מכח: אינו נאכל מחמת מלחו

(חולין קי"ז), וועגען; מצוה מחמת מיתה, אנלאסליך; מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה (ז"ל ח'), פי' מכחו.

(חג) *חינגא (= חג) א) לוסטבאצקייט, פעסט: הלולי וחינגי (גיטין כ"ז) וכן תר' מחולות. (ב) אייגענטל. וואלל-פאחרט (חג בל' ערבי = וואללפאחרען).

דאדער יאדערמארקט: דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא (סנהד כ"ד).

(חנה) חנות, בודע, קויפלאדען. חנוני, קראמער.

(חנך) חנך, אייגנווייהען: חנך במצות. חינוך, ערציעהונג. חניך, צאגלינג.

חנוכה, חג שחוגגים היהודים לזכר טהרת המקדש בזמן החשמונאים, אחר

אשר נטמא ע"י אנטיוכוס איפיפניס מלך סוריא בהעמדת צלם יופיטה, כמ"ש וצבא תנתן על התמיד, הוא Zeus.

חניכים (חולין ק"ג) או *חנכי (ז"ל ק"ס), גוימען, צאהנפלייש.

חנכה, חג שחוגגים היהודים לזכר טהרת המקדש בזמן החשמונאים, אחר

אשר נטמא ע"י אנטיוכוס איפיפניס מלך סוריא בהעמדת צלם יופיטה, כמ"ש וצבא תנתן על התמיד, הוא Zeus.

חניכים (חולין ק"ג) או *חנכי (ז"ל ק"ס), גוימען, צאהנפלייש.

הניכרה, צונאמע: ולא קראתי לחבירי בחניכתי (מגלס כ"ח).

(הנך) תחנון, געבעט, ונק' כן ביחוד הוודוי שאחר תפלת י"ח. — חנון:

אין הרחלים יוצאות חנונות (סנת כ"ד), מפ' בגמ' עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו וכו' ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעשש. וברוש': עיקר הוא ושמו יחנונא, לד"ק ניעזוואורץ.

(הנך) חֲנֻכָּה, היכלער: מפרסמין את החגנים (יומא פ"ו). חנופה, הייבעלייא.

(הנך) חֲנֻכָּה, ערוורגען. חֲנֻכָּה, ערשטיקען. (חס) *חסא (פסמים ל"ט), לאטטיך, סאלאט, וכן בל' ערבי.

חסית, שם כולל למיני בצל, צוועבעלגע-וואַכסע: המנכש בחסיות (תרומו פ"ט).

(חסד) חסיד (א) גנאדיג: מלך חסיד. (ב) פֿראַמס: חסידים ואנשי מעשה. והיה שם חסידים כנוי למשכילי העם

(בעלערהרער דעם פֿאלקעס) ומצדיקי הרבים אשר התחזקו בעד תורת ה' בימי אנטיזכוס אייפנים. וכן נקראה כת האיסיים, ומצאנו דומה לזה: אסייתא חסידתא (סנת ע"ז).

ובימינו אלה נקרא בשם זה (צפי העם) כת ידועה במדינות פולניא המואסים בחכמה וממעשים בלימוד התורה ובעבודת האלהים המעשיית, והעיקר אצלם הכוונה. ונקרא חסיד שוטה, מי שמרבה בדקדוקי מצות המעשיות ללא דעת. וש"ה: חסידות, וואַהלטעהאטיגקייט, פֿראַממיקייט; בילליגקייט: מדת חסידות

שנו כאן (סנת ק"כ), מעשה חסד לפנים משורת הדין.

חסוד, אנמוטהיג: כלה נאה וחסודה. חסודה, חסידות, שפאלטע, שניטטע: יד

לחסודה תקצין (סנת ק"ח), פ"י למקום התך בהקזה. הסחוס ראה סחוס.

(חסך) חסך, שאַנען: שחסך הכתוב (זכמים ו'). והשם: מפני החסכון (מנחות פ"ו).

*חסיד, גערינג, קליין; דיין: ומי חסיד כולי האי (מנחות ק"ט). חטי חסיכתא

(פסמים מ"ח), מאגערער ווייטצען, תר' דלות ורעות חסיכן ובישן. — חסוכי בנים (עירובין כ"ח), בעלי בנים מעטים.

(חסל) *חסל, אויפֿהאַרען, צו ענדע זיין. (חסם) חסם, שליעסען, פֿערוויימען: הסלין של עץ משיחוסם (כלים פ"ו).

חסום, מוילקאַר: פרה בחסום שבפיה (סנת כ"ג). חיסום, דיע אַנגעשטאַהלטע שניידע: ניטל חיסומו (כלים פ"ג).

חֲסִים, צוידערן: חזייה דהוי קא מחסם (סנת קמ"ז), וג' הערוך מהם.

*אתחסם, זיך עראיפֿערן, תר' אל תתחר אל תתחם, וזה: אתחם ר"א וקרון ליה ר"א חסמא (ויקרא רנא כ"ג).

(חסן) חוסן (סנת כ'), אונגעהעכעלטער פֿלאכס. חסינה (כלים פ"ו), קופה גדולה שאוצרין בה דגן, תר' ממגורות חסניא.

(חסם) *חסיסי: לממחי קדרה בחסיסי (פסמים מ'), פירש"י בקליות, וי"מ גריסין של עדשים, ראה עססיות; רבא אכיל ליה בחסיסי (כולים מ"ט).

(חסף) *חספא, שערבע, וכן תרגום חרם. *חספניא (סנת קל"ד), שם למין שתין צומה בפני האדם. (חסר) חֲסֵר, סובטראהירען. חיסור, סוב-טראקציאן.

חֲסֵר (א) שאדען ליידענד: זה נהנה וזה לא חסר. (ב) מאנגעלאגט, דעפֿעקט: ספר חסר. (ג) במסורה נקרא כן מלה שחסרה בה אות הנחה: לא מיבעיא בחסירות וביתירות (עירובין י"ג). (ד) פעל חסר, כנוי לפעל שהפ' (אות הסלסונס מן הסורס) שלו ג' או ל', שהוא נופל לפעמים: גזרת החסרים. (ה) חודש חסר, כנוי לחודש שאין לו רק כ"ט יום. (ו) שנה חסרה, כנוי לשנה שחדשי חשוון וכסליו שניהם חסרים בה.

חסרון (א) פֿערלוסט: המקום ימלא חסרונו. (ב) פֿערמינדערונג: יוציא לו חסרונות. (ג) מאנגעל, פֿעהלער: מעלות

(הפ"ש) חופש, פרייהייט. חופש הדעת,
דענקפרייהייט. — הפ"ש

פֿײַא: רצון חפשי, פֿײַער וויללע. בחו
חפשי, פֿײַע וואהל. מדינה חפשי, ון
פובליק. מכתב חפשי, פֿראנקירט. מא
חפשי, פֿראַנצאזיש.

הפושית (פרס פ"ט), קאפער. * הפושית א
שמוץ: אשר חלאתה בה יו

דהוי דמי לחפושיתא (ע"ז ל"ט).

(הפש) חיפוש, שם בהגיון להקש שמן הפי
אל הכלל, אינדוקציא.

(חֶפֶת) חֶפֶת, עִינּוּ כִּמוֹ שֶׁפֶה, זֹרִים, רֵאשִׁי
אוֹפֶעֶר: חֶפֶת חֲלוֹמוֹ (יִזְנָא ע"י)

מטו הדדי בחפת (סנה ל"ו), פי' בחוף.
*חיפתא, טאשע, זאג : לבו דבון בבון

רמאי יהיבתי בחיפתי (צ"ר ע"ה)

דִּיעַ שָׁשֶׁע שְׁמַעְקֶקֶן. וְזוּה הַפֶּעַל : שְׁמַעְקֶקֶן

(סקלים פ"ג), פי' בפרגוד שיש בו כים.

כהדו"ן חפיתא (ס"ט ר"ס, גילוף)

יחזיר של תאנה לתוך החצב
(כלאים פ"ח); חצב שהוא מאכל לצבאים

(סבת קכ"ח), ראה חצובה א; ואומרים עליה
שהוא ע"ה י"א. ב) דקל טב חצב ונקל

ע"י י"ג), מין דקר שעושיין ממנו משקה
 חתוק, ראה אוה"ש לבוקסטאדף הערה 112.

(כל"ס פ"ג), קרוג.
הצובה (א) כמו הצב (א) שם צמה : הצובה

וכו' שבו תיחם יהושע את הא"י
 (נ"ג כ"ו); הצובה לצבאים (נ"ג ל"ג). (ב)

והחצב, מינעראל.

חצונו חצוני ברבוי קצאים האלפסע: א

(258-575) 1821/2

חצי-לבנה, בר' חצי-לבנה, האלבמאנה, פארענטהעזע, קלאממער. מחצה על מחצה, האלב געגען האלב, אין גלייכען טהיילען. (חצל) חוצלת או מחצלת, מאטע: כל החוצלות טמאות (עדות פ"ג); מחצלת של קנים (סוכה כ'). מחצל ראה מחלין. (חצן) *חצינא, αἵνη, אקסט: חצינא דנגי (סנהדרין ק"ג), וכן תר' מעצד. (חצף) חצות, פֿרעך: חצוף בחיה כלב (סמות רס נ"ג). חצוף או *חוצפא או חוצפה או חציפות, פֿרעכדייט, אונפֿער-שאמטהייט. (חצין) חצין, אבטהיילען, שיידען, א. שיידע-וואנד בילדען: בית שחצצו בקנקנים (סלות פ"ו); התנור שחצצו בנסרים (כלים פ"ח), פֿי' שעשה מחיצות סביבותיו בנסרים; חוצין בפני הזמאה; שלא יהא דבר חוצין בין בשרו למים (ז"ק פ"ג). חציצה, שם המקרה או התואר לדבר הדבק בגוף הטובל ומעכב את המים לבוא עליו. ראה גם שרש חוץ. — חצישיניו, דיע צאָהנע אויס שטאַכערן. חציצא ראה חצינא. (חצר) חצר הכבד (מולין ל"ח), הוא יותרת הכבד בל"מ, נעטץ, וכן תר' יותרת הכבד. חצרני (נאור עינים הולדת קאססעל לז. 1) האַפֿדיענער. (חקקה) חקקה, צייכנען; נאכצייכנען, נאכאַה-מען, נאכמאכען: שלא יחקקה את הצדוקים (מולין ע"ה), וכן בל' ערבי. נש"ה: חיקוי. (חקל) *חקלא, פֿעלד. חקלאה, לאנדמאנן. חקלאי, לאַנדליך: צעי חקלייתא (זילס ל"ג). (חקן) חוקן, קליסטיער, וכן בל' ערבי. (חקק) מחוקק, געזעצגעבער; בוכהדוקקער. (חקר) חוקר או חקרן, פֿאַרשער, חקירה או מחקר, פֿאַרשונג. (חר) *חורי, אנדערס: ר"א אמר חורי (וי"ר ז').

(חרב) חרב, צערשטאַרט ווערדען: מיום שחרב ב"ה. — חרב או חרוב צערשטאַרט, פֿערפֿאַללען. — חורבה, רואינע. חורבן, צערשטאַונג: חורבן הבית. *חורבא, שליממע פֿאַלגע: נפיק מיניה חורבא (סנהדרין כ"ט). חרב (כלים פכ"ה), פֿאַלוגמעסער. חרוב, יאָהאנניסבראָדיום; דיע פֿיוכט דעם-זעלבען: האוג והחרובין (פאה פ"ה), וכן בל' ערבי. (חרג) חורג, שטיעפֿאָהן: כלב חורגו של קנז היה (סוטה י"ה), וכן כותבין: חורגת או בת חורגת, שטיעפֿאַכטער. וכן אב חורג ואם חורגת. *חירגא דיומא (יומא כ'), פֿי' המפרשים אבק הדק הנראה באור השמש, זאָננענ-שטייבען. חרגינן ראה חרגינין. (חרד) חרדל (כללים פ"ה), זענף, וכן בל' פֿיס; זענפֿקאַרן: טפת דם כחרדל. חרדלית (נקיאות פ"ה) χαρδύλλος, וואַלד-שטראַם, גיעסבאַך. חרדן (ז"ר פ"ג), קראַקאַדיל, וכן בל' ערבי וסורי. (חרה) תחרות, אייפֿערוזכט. *חריא דעיוי (מענית ט'), קאַשה. (חרז) *חרז (א) שטעכען: וחריזה סילוא בביצים (יבמות ע"ה), וכן ענינו בל' ערבי. ומה: חז, אויפֿיייהען, אנריייהען; חז מרגליות בחוש; אני מחז דברי תורה לנביאים (וי"ר י"ו), קרוב לל' רכס: וירכסו את החשן (ב) ריימען: לא תחרזו בשור ובחמור. חרוז (א) שגור: בתרוזן ה"ז סימן (מולין ז"ה): (ב) ווערן; רייס. חרוזי, אין ווערזען, געריימט. — מחזוזות של דגים (ז"מ כ"ה), דגים חרוזים בחוש. (חרח) חרחבינה (פסחים ל"ט), מין עשב מר, לדעת הרמב"ם מאַנסמרייע. — חרחל (ס), מין עשב מר, לדיק בראכדיסטעל. חרחר: חלות דבש כו' משיחרחר (עוקלין

פ"ג), פי' שיוציא חלות הדבש מן הכוורת. ואולי הוא מן : (הרחור א) שם כלי-כריתה הקבוע בקצה המרדע, שראשו הא' דרבן וראשו הב' הרחור : מז' לרחור ומד' לדרבן (כלים פכ"ה). (ב) דאם אנגעבראנטע בראד: חרחור יותר מכאצבע (טנול יוס פ"ה).

(חרט) התחרט, בערייען, זיך אנדערס בע-זינגען. חרטה, רייע.

חרטום (טהרות פ"ה), שנאבעל. חריות בשרש חרת.

(חרך) חרך, פערזענגען : שחרכו קודם זמנו (פסמי כ"ה); הריך רישא.

חרך, פערנסטער, לאדען : תגור חרך (פסמי קי"ו), פי' סוחרים יושבי החנויות, קראמער.

(חרם) החרים איש, פערבאנגען, אין דען באנן טהון. חרם, באנן.

חרום או חרום-אף, שטומפפאנאזיג (וכן זלי ערזי), ונמצא שם אדם חרוםף.

(נחמיה ג' י'), מורכב מן חרום-אף.

חרום, חרום, שלאכט, קאמפף : בשעת חרום (ז"ז ז"ח), פי' בשעת מלחמה.

(חרן) *חרון או חרינה (זירושלני), איין אנדערער. — חרנוגא ראה

חרנוגא א).

(חרם) חרסית, שערבען : שחיקת חרסית (מולין פ"ח).

חרוסת, טונקע, סאלאט : הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת (פסמי קי"ד), טיבול שמטבלין בו בשר. חריע בשרש חלת.

(חרף) *חרף א) שארף : סכינא חריפא. (ב) פאן שארפעס גע-

שמאקקע : צנון הוא דבר חריף. ג) שארף-זינגי : ר' זירא חריף ומקשה (סוכיות י"ד).

וש"המ : חריפות או *חורפא : לפום חורפא שבשטא (כ"ה ז"ג).

*חרף, פריהרייף : הא בחרפי (מענית ג'). ומוזה הפעל : כיון דחזא דהוו קא

מחרפי (ט"ז קט"ו), פי' שהיו מקדימין; אחריפו

ועולו אחריפו ופוקו (סנהד' ע').

(חרין) חריץ, א. גראבען אדער א. איין-שניטט מאכען : החורש

והחופר והחורץ (ט"ז ע"ג). חריץ (ט"ז ו') גראבען ; איינשניטט, קערבע.

*חרצי, לענדען. חריצות, פלייס, עמזיגקייט. (חרק) *חרק, איינשניידען : ליחרוק ביה פורתא (ט"ז ע"ג); הדרות

וחרוקות (מולין כ"ט). — *חירק או חירקא, איינשניטט, שטיך (פונקט) : דאית בה חירק

(ט"ז ע"ו לפי גי' הערוך). ומוזה : חירק, שם נקודה כזה [ומבטאו כמבטא

אות i בל' רומי (כלה הערת ס"ג) המו"ל זאליהס טרע דגס]. חירק קטן, שם

נקודה כצורת החירק וכמבטאו, אבל אינו מושך אחריו י' נחה לא במבטא ולא בכתב.

חירק, מנוקד בחירק.

*חיריקא, ארט, שטעללע : עיילת לך איתתא בחיריקאי (כתובי ס"ה); פי' במקומו;

אתא גברא בחיריקין (ערכין כ"ז), במקומו. (חרר) חרר, אויסהאלען, לאכערן : חור

שחררוהו מים או שרצים (סנהד' פ"ג). חרר, לאך : חררי המערה (מקולות פ"ו);

מחט שניטל חררה (כלים פ"ג).

חררה, שם לעוגה הנאפית ע"ג גחלים : אין נותנין וכו' חררה ע"ג גחלים (ט"ז ע"ג).

ובדרך ההשאלה : בהמה ששפעה חררת דם (כ"ה ז"ג) ; אזל בעתה ונפל ממנה חררת דם (ט"ז ע"ג).

חרור (קדושין ס"ט), עבד משוחרר. (חרש) חרש, ולנקבה חרשת, מויב : חרש

מויב מאכען : תקע באזניו וחירשו (ז"ק ז"ה). התחרש, מויב ווערדען :

פיקה ונתחרש. חורש, וואלד : אבל מגדלין בחורשין (ז"מ פ').

*חרשא, צויבערער. חרושת, איינדוסטריע.

(חרת) חרת, שווארצע, מינמע : השחור כחרת (כ"ה י"ט), ובגמ' (ט"ז ע"ג)

כחרת (כ"ה י"ט), ובגמ' (ט"ז ע"ג)

(כ) חר

ק"ד,

דינות

חרות

חרות

חרות

חרות

הגדלים

דקל (ס)

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

חרות

(כ) חרת שאמרו דין; חרתא דאושכפי (סגס)
 ק"ד), שוסטערשוואַרצע. וש"הם: חרותא
 דדיותא (כס כ'), שחת הדיו.
 חרות או *חרותא, בר' חריות, פאלמצוויג,
 עוף תמר הוקן (צן צ' לו ג' סגס):
 חרות פסול (סוכס ל"ז); דעביר להו כי
 חרותא (צ"ז ק"ח), פי' כחריות של דקל
 הגדלים באלכסון ולא ביושר; חריות של
 דקל (סוכס מ"ה). וקדוב להוראת שורש זה:
 חרותא בירידי שמים (חולין כ"ד), שנתקשה כחרות.
 *חרותא חריות, הולדגאטשין, גראציע:
 מאן את א"ל אנא חרותא (קדושין
 פ"ה). וכמובן זה: מאי פי החירות מקום קבוע
 לזנות (צנדי רכס כ') (הנשניר).
 (חש) חוש או *חישתא, געשמרייך, גע-
 שטריפפ: כחושים של קנה (צ"ז)
 קו"ג); טבע בחישתא (פסחים מ'), פי'
 בבצה שגדלים בה קנים, ותר' לכמות יער
 לחישת חורשא. (ונספס ר' כנססג ל' חרמי:
 חורש, וואלד).
 חשי, מין עשב בשמיי נקרא בל' ערבי חשא
 ובל' רומי corona, לפי שמן העשב
 ההוא היו עושים עטרת בראש המסובים בבתי
 משתאות, ונקרא גם בתלמוד קורנים (סניעית
 פ"ח) או קורנית (עוקלים פ"ז), ובגמ' (סגס
 קכ"ח): מאי קורניתא חשי.
 (חשב) חשב, רעכנען, בערעכנען: מחשבין
 לפי ממון (צ"ק קי"ו); חשב
 גם איש, מיט ימדם אברעכנען.
 חשוב (א) געאכטעט, וויכטיג, ווערטהפאלל:
 אדם חשוב, א. פארגעדערטאגן;
 דבר חשוב, ב) גלייכנעאכטעט: עני חשוב
 גמח (כדרים ס"ד); שלשים יום בשנה חשוב
 טנה (מכות ג'). ג) (נלסון העס) גינסטלינג.
 חשיבות, אכטונג, אנזעהען, וויכטיגקייט. היה
 חשיבות, אין אנזעהען שטעהען, געשאטצט,
 עווכט ווערדען (פאן ווארען).
 חשבון, רעכנונג, רעכנשאפט: נתן דין
 וחשבון לפני איש. עשה חשבון,
 אברעכנען: עושה עמו חשבון אחר השבת

(סגס ק"כ). על חשבון, אוף רעכנונג: נתן
 דבר על חשבון איש. חשבון היונים, ראה
 מנין שמרות (צסס מנה).
 (חשד) חשד, פערדאכטיגען, בעשולדיגען.
 חשוד, פערדאכטיג: חשוד על
 השבועה; חשודין על העריות. — חשד, פער-
 דאכט: מפני החשד (צרכות ג').
 (חשה) חשאי (א) שטיללע. בחשאי,
 שטילל, לייען, היימליך.
 (ב) ונמצא ג"כ תאר השם: לשכת חשאים
 (סקלים פ"ה), שם לשכה שהיתה במקדש,
 שהיו — כמו שמפרש במשנה שם — יראי
 חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים
 מתפרנסים מתוכה בחשאי.
 (חשו) חשוון או מרחשוון (ת"י דברים ל"ז
 צ'), שם החודש השמיני.
 (חשך) החשיך (א) דען אבענד אירגענדוואַ
 אדער וואָב"א צוברינג-
 גען: מחשיכן על התחום; מקדמי ומחשכי
 (צרכות ח'), משכמים ומעריבים. ב) פֿינסטער,
 נאכט ווערדען: מי שהחשיך לו בדרך. —
 חשך, פֿינסטער. חשוכי בנים בשרש חסך.
 (חשל) *חשל, צערמאלמען. ביעי חשילתא
 (חולין ל"ג), פי' ביצי זכר
 שנכתתו ונתמעכו. חשלי דודי (כמוזות ע"ז),
 קעססעלשמיעדע. — *חושלא (יואל ע"ט).
 גריטצע, שעורים קלופים.
 (חשם) חשמן (נלסון העס), קארינאל.
 (חשק) חשק, שליעסען, פֿערבינדען: חשוק
 שפתותיך זו בזו (ע"ז ל"ה).
 חשק, ליעבע, חשוקה, געליעבעט.
 (חשר) חשר, זיעבען: וחשרין אותו כמין
 כברה (צ"כ י"ג); אהן דחשר
 גורגבסין (ירוש' סגס פ"ז). חשש בשרש חוש.
 חישתא בשרש חש.
 (חת) חת או חית, שם לאות השמינית
 מאותיות א"ב בלשון העברי,
 ואמרו שהוראת המלה גדר (קרוג לענין:
 חלומי יח יטו) כצורת האות.
 (חתך) חתך, שניידען, אבשניידען; עגמ-

שיידען : וחותכת דיניהם של ישראל (וי"ד)
(ד') : מופת חותך, ענטשיידענדער בעווייז;
לשון מהתך הדבור (צרכות ס"ח), ארטיקו-
לידען. חתך, שנישט. חתיכה, שנישטע, שטיק.
(חתל) חתול (מולין כ"ז), קאטצע. חתול
הים, מעערקאטצע.
חותל, שם לקליעה של נצרים או גמי
וכדומה שחותלין בה הפירות להוליכן
בדרך : נתנן בהותלות (סגס כ') : חותל שהוא
נותן לתוכו כלי (כלים פי"ו).

(חתם) חתם (א) שליעסען, בעענדיגען. (ב)
אונטערשרייבען : חתם על
השטר. (ג) סובסקריבירען. חתום, אונטער-
שריעבען : עדים חתומי מטה. חתימה, דאס
אונטערשרייבען ; דיע אונטערשריפט ;
סובסקריפציאן ; אבשלוס : חתימת התלמוד.
חתימת זקן, בארש.

(חתן) חיתון, פערשוואַגערונג. מחותנים, כנוי
לאנשים שהתחתנו זה בזה.

אות ט

(טאט) טאטרא ראה תאטרא.
(טאר) *טארגא פרסאה (מדרש סהלים ח'),
פערזישער שילד, וכן הוא
בלי ערבי.
(טבה) טבהקי (עירונין כ"ט), בשר מבושל
או צלוי, והוא לי פרסי.
(טבח) טבח, שלאכטער, מעטצנער, בית
מטבחים, שלאכטהויז.
(טבי) *טביא, הירש, רעהבאק.
(טבל) טבל, מויכען, אייגטויכען, רחץ בשרו
או כלי במים לקדשו מטומאתו:
כל חייבי טבילות טובלין כדרכן וכי. טבל
או הטביל, אייגטויכען, אייגטונקען : מטבל
בחזרת (פסחים קי"ד) ; מטבילין את הכל
מלפני השבת (צילס י"ג). טיבול, דאס איינ-
טונקען ; דיע טונקע.
טבל, שם בתלמוד לאכל שלא נתעשר או
שלא הורם תרומה ממנו. ומוה טבול,
בלתי מעושר או שלא הורם תרומה ממנו:
פירות טבולין.
טבלא (א) tabula, טאפל : וטבלא שר
שיש (מדות פ"ח). (ב) א. ארט
פויקע : בת שיתין כבת שית לקל טבלא
רהיטא (מ"ק ט'), וכן בל' פרסי וערבי, ראה
מנבירא. טבלרין שלו הקוקה על לבם (פסיקתא)

(ח"ח), tabularia, שריפטען, פערציכניססע.
(טבע) טבע (א) פערזונקען, ערטרונקען. (ב)
פראגען : שאדם טובע כמה
מטבעות בחותם אחד (סנהד' ל"ז). הטביע,
פערזונקען ; איינפראגען : הטביע בלב. הוטבע
על דבר (נכסיון חזן חזון נהמסך חסר לטון
הסנדי) עטוואס פאן דער נאטור אייגען האבען.
טבע (א) מינצע : עדיין שאול קיים ולא יצא
טבעך בעולם (מגלה י"ד), כענין שיצא
מוניטין (= moneta) שלו בעולם (צ"ר ל"ט).
שהיה מנהג המלכים להוצא מטבעות בשמם
ובצורתם. ובירושלמי (סנהד' פ"ג) הנוסחא : עדיין
מוניטה דמרן שאול קיים. וכן בתלמוד
ובתרגומים *טיבעא, מינצע, בשקל הקדש ת"
בסילעא דטיבעא דקודשא. ובא לרוב טיבך
במקום טבעך, בהשמטת העי כדרך ל'
הארמי. ראה טיב בשרש טוב. (ב) געפראגען,
כאראקטער, אייגענשאפט : שאודיע טבעך
בעולם. (ג) נאטור, נאטורעלל : דרך הטבע ;
שלא כדרך הטבע ; טבעי היצורים. חכמת
הטבע, נאטורלעהרע, פֿיזיק. חכמת מה
שאחר הטבע, מעטאפֿיזיק. (ד) חצי השקל :
חזרו לשקול טבעים (שקלים פ"ג), ות"י בקע
משקלו — טבע מחקליה. טבעיי, נאטירליך,
פֿיזיש, פֿיזיקער.

(מוא) *מוא, בראשען: מוי ל' בר אווא
(סנת קמ"ז), ותרי' צלי אש
מוי נורא. מויא (סנת ק"ט), געבראשענעס.
(טוב) הטבה, דאס גוטמאכען, מילדערן:
הטבת חלום; פֿעיגישונג.

טובי העיר, געמיינדע-אויסשום.
טובה, גליק, וואָהל, פֿאַרטהייל, נוטצען;
וואָהלטהאט: עשה טובה לאיש. טובת
הכלל, דאס אללגעמיינע וואָהל. לטובת איש,
צו ימדם וואָהל אָדער פֿאַרטהייל; גם זו
לטובה. טובת עצמו, דער אייגענע נוטצען.
דורש טובת עצמו, שלא בטובתו, ווידער
וויללען: ראה עבירה או דבר מאוס וכו' מה
יעשה רואה הוא שלא בטובתו (ילמדנו תולדות);
פוחח את פיו בצבת שלא בטובתו (סנהדרין
כ"ז). מוטב, בעסער: מוטב שיהיו שוגגים
ואל יהיו מזודין (ז"צ ס'). *טיבותא, גישע,
וואָהלטהאט. — *טובא, פֿיעל: דחכים טובא
(סנהדרין ס').

טיב, ענינו כמו דבר ועסק: ויציאו דבת הארץ
ת"י ואפיקו טיב ביש; יודע בטיב משא
ומתן (ז"צ ק"ס); מה טיבו של עובר זה?
מאיש פלוני וכו' הוא (קדושין ע"ד); מה
טיבו אצלך (ז"ק ק"ס), כמו מה עסקו אצלך,
ווייזע קאממסט דוא דאצו? ואולי ענין טיב מל'
ארמי טיבא, בהשמטת הע' במקום טיבעא,
נאטור, בעשאפֿענהייט, ראה שרש טבע.
הטיח בשרש טח.

(טוי) מויא: מי שת בטוחות בטייא (וי"ר
כ"ה), פֿאוי, כמו טווא. וגי'
הערוך בטיטויא ופי' בנסתרות, תי' ולחם
סתרים ודחמא דטיטויא. ובעל החלוץ מפרש:
גלוקהענגע, מל"י θός.

(טום) טום, פֿליענען, שוועבען: וטסין מסוף
העולם ועד כופו (מגיגה י"ו).
ובהפעיל: הטיסין הקדוש ב"ה (ספ"ט רכס,
לסוסת), ובשמות רבה (כ"ג) הטיסין הקב"ה.
טום, פֿאויא: הטום הזה יש בו שם"ה גוונין
וכו' (ילמדנו תולדות); רישא דטוואסא
(חולין קי"ו).

מטבע א) געפראָגע, מינצע: שאדם טובע
כמה מטבעות בחותם אחד (סנהד'
ל"ז); מטבע שנפסלה. ב) פֿאַרם, פֿאַרמעל:
המינה ממטבע שטבעו חכמים (זרכות נ').
וראה לי שכל לשון טביעה ומטבע נגזר מן
טבעת, שטובעים בה חותמות, וטבעת נגזר
מ' אצבע.

טביעות עין, דאס ערקענען אם אנבליק
(אָדער אן דער שטיממע):
טביעות עינא אית לי בגויה (ז"מ י"ט);
טביעות עינא דקלא.

טבעת, רינג: טבעות השלשלת. והוא ג"כ
שם לקצה החלחולת או הכרכשא,
הקרא ג"כ עזקתא (רס"ז): פי הטבעת
(סנת ק"ח), נקב בית הרעי.

(טבר) טיבור, נאבעל: המכנים ידו למטה
מטיבורו (כדס י"ג). טיבור

האופן, נאבע.
טבריר, θεωρός, צושויער: תהא מטברירי
ורא מקניגיא (פסיקתא סמיני עלות).

(טג) טגא, toga, מאַננל. אָבערקלייד (דער
ראַמער): טגיות אינן חייבות
בציצית (סערוך זסס ודרט), וכן צ"ל בספרי
ללא פיקסל גדילים תעשה לך (פרט לטגא,
מנוסחתנו: ליגא).

(טגן) טגן, ὁ γαλαξίας, אין דער פֿאַנאנע-ה'ד
(γανον) בראשען: שלקן או טיגנן

(טיגין כ"ח); מיני טיגון. אמנם: כמן ימא
טיגין (קדושין נ"ד), נראה להיות שם מקום
ה'י' הב' של הערוך. טיגנא בדובשא (ע"ז

ח), גי' הערוך פיגנא, ראה זה.
(טגר) טגרים (חולין כ"ט), טיעגער.

(טהר) טהר, אָבערפֿלאַכע: על טהרו של
מזבח (יומא ט"ו); על טהרו
שלחן (מנחות כ"ז), וכן בל' ערבי. ורפי'
תי' זה גם ענין: צהר תעשה לתיבת פי'
ונופל יפה ההמשך.

טהרה, ריינהייט. טהרות, שם לסדר ששימו'
סדרים שבתל'סדר טהרות (סנת ז"ח).

טהרא, מיטטאג, צהרים.

טוּם: על כל גאה ורם אלו הטוּסין שלהם

(טמו' רזה ט"ו), θυμός, באקבוספֶּעסט.

(טור) *טורא (= צור), בערג.

טוּרד, trudo, שטאַסען: מהו כמצליף

במטוּרד (ירוס' יומא פ"ה).

(טוש) טוּש, זאלבען, שמיערען: אין טשין

את התגור באליה (צ"מ ל"ה)

ות"י ושמן לא תסוך לא תטוש. ומענין זה:

טשטש, שמיעריג מאכען, ערווייכען: המים

מטשטשות את הארץ (צ"ז י"ו); ירדו עליהם

גשמים ונטשטשו (סנת פ"ה); היו בגדיו

מטושטשין (פסחים ס"ה), בעשמיערט, בע-

שמוטצט, בעפֿלעקקט; כתב מטושטש, פֿער-

ווישטע שרייבט. טשטוש, דיע פֿערווישטע

שטעללע.

*טוּותא, פֿוּיא: רישא דטוּותא (סנת ק"ל),

כמו טוּסא.

(טוג) טוּוג (ע"ז י"ד), פירש"י משתה של

מריעות.

(טח) הטיח (א) אן עטוואס שלאָגען, שטאַ-

סען: התחיל מטיח ראשו לכותל

(צ"ר כ'); היה חורש והטיח בסלע או בגדר

(סלות פ"ז). (ב) ובדרך ההשאלה: הטיח

דברים כלפי מעלה (סוכה כ"ג), אויסשטאַסען;

שהטיח באשתו תחת התאנה (סנהד' נ"ו),

פ"י שכפה אותה לתשמיש.

(טחב) טָחב (= טפח), פֿייכטיגקייט: ואל

תשכב בטחב (ת"כ אחרי מות).

והערוך פ"י קור.

(טחל) טחול (חולין כ"ד), מילין.

(טחר) *טחר, זיך דראָנגען (ביים שטוהל):

לא ליטחר טפי (סנת פ"ז, לפי

ג' הערוך). ומה: מחורים, שהוא ת"ס תחת

עפולים, וכן ענינו בל"ם (מכאן צפי הטנעת).

(טט) *טוט, הוא הברת קול השופר: טוט

אסר טוט שרי (נ"ק י"ו).

(טטף) טטפראות (צ"ז ע"ה) או טטרפלויות

(מדרס תהלים מ"ח) tet-

παλῆ = פֿיערפֿאַך, שם בנין ידוע בנוי

בארבעת רבעים, ולדעת קצת לויב; ;

טטפראות שבכרם (ירוס' כלאים פ"ד).

טוטפת, שטייג- אָדער ארמבאנד: לא תצא

אשה בטוטפתה (סנת כ"ז), וכן בל'

ארמי.

(טטר) *טטרג, שלאָגען, פריגעלן: טטרוג

מטטרגי דהו (עירובין ס"ה).

טטריגון (צ"ז קס"ד), τετραγώνος, פֿיער-

ווינקעליג.

טטרטון, τέταρτος, פֿיערטעל: כמה שיעור

כום וכו' טטרטין (ירוס' פסחים

פ"י), רביעית.

טטראמולין (טמות רזה ג') tetramulus,

א. מיט פֿיער מוילטהיערען

בעשפאננטער וואגען.

טטרווא, διάτοπος, דורכבראַכען: משנו

עבריהם מזה ומזה טטרווא (ס"ט

רזה, ידיו גלילי זה), נקוב מעבר אל עבו.

טיטרום (כלים פ"ז), ἑθῆρος, דורכשלאג,

כלי מנוקב מלמטה נקבים קטנים

ומלמעלה נקב אחד, וכשממלאים אותו מים

וסותמין הנקב שלמעלה באצבע עומדים המים

ואינם יוצאים, וכשמסירין האצבע יוצאים.

טטרפלויות ראה טטפראות.

(טיו) *טייון: גרדנא דלא טייון (ע"ז כ"ו),

פירש"י עניו, בעשיידען.

(טיט) טיט, לעהם. ונגזר מזה הפעל *טייט,

בעשמוטצען: דמטייט ליה

(צ"ז קס"ג), פ"י מלכלכו בדיו.

(טיל) טייל (א) עיקר הוראתו בל' ארמי

ט ל ט ו ל ונסיעה ממקום

למקום, וואנדערען: תר' לא הדריכוהו (איוב

כ"ח ח') לא טיילו בה; ות"י ההולך בשדה

לקראתנו — דמטייל בחקלא לקדמותא. (ב)

שפאציערען: אני ואתה נטייל בנן עדן (סנהד'

ס"ה). ושם התואר: טייל, שפאציערגאָנגערען

הטיילין בכל יום (כמוזות ס"ה).

(טיין) טיינון: עורות תחשימי"א טיינון (ירוס'

סנת פ"ז), λάβεινός, פֿיאָלעט.

(טיע) *טייעא (= טעיא, הערומאיררענ-

דער, נאָמאדע), שם לעם

ערב

איד

(טיו)

אס

ל"ז

(טו)

(טז)

את

מל

(טז)

בטי

(טז)

לא

פכ"

ליכ

טל

(טז)

בלי

*טל

(טל)

(כמו)

והש

זאט

*טל

בסכ

*מט

טלמ

הוי

ליכ

עירי בנגב ערב, והושאל לערביים בכלל :
 אידמי ליה כטייעא (זרכות ו').
 (טיר) טייר, *teípea*, היממעלסצייכען :
 וערומים בטייר מאי טייר
 אסטרונוגין (פסיקתא פרה); חכמת טיירין (וי"ר
 ל"ז), ות"י נחש ינחש טיירא מטייר.
 (טכן) טכני, *τέχνη*, קונסט : שנכנסו עליו
 בטכני (ילמדנו טלח), פ' בערמה.
 (טכס) טכסים או תכסים, *τέξις*, אמט, ראוג,
 אָרדנונג, איינריכטונג : מה
 אתה מבזה הכסים שלך (ז"ר ח'); טכסים
 מלכות (טנח ל"ח).
 (טל) *טילא, מין יין רע : מאן דשתי טילא
 חורא (גיטין ע'); כרפסא
 בטיירא (ע"ז כ"ח).
 (טלה) טלה, פליקקען. טלאי פלעקק : טלאי
 ע"ג טלאי. מטלית, פלעקק,
 לאפפען : טילה עליו את המטלית (כלים
 פכ"ו); מטליות מטליות היו גולין (פמיסת
 חכ"ה רכ"ה), שטיקקווייזע, טהיילווייזע.
 טלה, שם מזל, ווידער.
 (טלי) טלי, טעללער : בטלי כסף או בטרי
 זהב (ז"מ ע"ח), וכן נקרא גם
 בל' פילויי *tali*.
 *טליא, קנאבע. טלייתא, מאדכען. טליותא,
 קינד הייט.
 (טלל) *טלל, שפיעלען, קורצווייל טרייבען;
 דמטללא בגורייתא קסנייתא
 (כסות ס"ח); לוי מטלל קמי רבי (סוכה כ"ג).
 והשם : טלולא או אטלולא, שפיעל : כחוכא
 ואטלולא (עירונין ס"ח).
 *טללא, צימערדעקקע, דאך : נפל קניא
 מטללא (זרכות י"ט), תר' יצפנני
 בסכה יששני בטלליה.
 *מטלא או מטללחא, היטטע, לויבע. *טולא,
 שאטטען.
 טלטל, בעוועגען. מטלטל או מטולטל, בע-
 וועגליך : חזירא בית-כסא מטולטל
 חוי (ירוש' זרכות פ"ז). מטלטלים, בעוועג-
 ליכע גיטער, מאביליען.

טלמול, דאס בעוועגען; וואנדערונג: טלמולי
 דגברא קשין מדאיתחא (כסות כ"ח).
 מטולטלת א (כלים פ"ז), בליילאטשה. ב)
 והוא גם כן שם לדבר התלוי
 ומדולדל: דא יצא הגמל במטולטלת (טנח כ"ד),
 ובנמ' שם: לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה
 לו בזנבו.
 טל, ברבוי: טללים, טהוי.
 (טלם) *טלם, שלאגען: טלמין ליה ולא
 ידע (וי"ר י"ז), ובר' ערבי
 לדם, שלאגען ומענינו מלמד הבקר ולמוד.
 *טלמם, *τολμάω*, וואגען: על דטלמסין
 דמקרב (ז"ר נ"ח).
 (טלם) טלוםמא (מו"נ ח"ח פס"ג), בל' ערבי
 צלם עשוי להוריד הכחות
 העליונים, טאליסמאן.
 (טלע) *אימלע, זיך א. גליעד פעררענקען:
 לוי אחוי קידהוכ' ואימלע
 (תענית כ"ה), ותר' שרף איש נעלו — טלע
 גבר וכו'.
 (טלף) טלפים א) הופע : ולא בקרנים ולא
 בטלפים (חולין ע"ז). ב)
 *טלפי (נדרים ס"ו), לינזען, כמו טלפחי.
 *טלפחא א) לינזע, תר' עדשים טלופחין.
 ב) שם לאבן גדולה ועגולה
 שכובשין בה הזיתים וזגי הענבים : מאי ים
 טלפחא (ז"ז ס"ז).
 (טלק) *טלק, ווערפען : סלק לאיגרא וטרק
 גרמיה (ירוש' כלאים פ"ט).
 *טליקא דסבי (גיטין כ"ח) *θύλακος*, בייטעל,
 ראנצען.
 (טליש) *טולשא, שם פרי : מאי עוזרין
 טולשי (זרכות מ') ראה
 עוזרד.
 (טלית) טלית, מקוצר מן אצטלית (ראש זס),
 אָבערקרייד. ונקרא כן ג"כ
 הבגד של ציצית שלובשים היהודים בשעת
 תפלה : טלית גדול; טלית קטן.
 (טם) טימי א) *τίμη*, פרייז : באוני אחת
 ובטימי אחת (ז"ר ז'). ב) טימי

מן הטמיקא וכו' דפשמ ידיה בטמיקא (מ)
מסמך רבה); ו' רקיעים — ולא ז' הן? אר"י
הן דמלכא שרא טמיקון (במד' רבה י"ג), פ"י
אותו רקיע שהמלך שוכן בו הוא מיוחד לו לבד.
(טמר) * טמר, פערבערגען. איטמר, וין
פערבערגען.

(טמש) *טמש, איינטייען : טמשיה במא
(סעהד' ק"י); זמנין דמיטש

במנא (ז'ל' ל'). טמשא סלקין טמשא נחון
(איכא רנה, פרעה ליון), פי' בסתר.

(מן) *מונא (= מעונא) (3"3 ק'), לאסמ.
מן ראה מנדרו.

שנתן עיניו באשה והעלה לבן מיא

תת' קנאה (מסלי ו' ל"ד) שנגא: מונא דהת

שנני (כלים פ"ג), א. געוויסעס נעמאן

מנב) *מנבורא (קוטס ו"ט), בל' צימ
tambour, פויבע

(מגד) *מגדו, בייזאממען : טב למיתב טגדו
(קדושין מ"ג), וכו' מ' ב' ד'

ואול תרדנה — שגדו לבי קבורתא תחת.
 ורגם ברי כמו ב ה ד י והוא האמת. וברוך

נָדַם, בל' אִשְׁלָקִי = tenda צעלמן: רמז

שהוא פירוסה (פרקי דר"א מ"א).
מנון, פייכת ווארדען : דערנאך אן

ביתו ונתן בו חטים ומננו
וכשירין פ"ג; אם הותם שדה ממנו (ח"א)

וְעַתָּה הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ זָבָח וְעֵשֶׂה אֶתְכֶם לְעָמָּה גְּדוֹלָה וְעַתָּה הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ זָבָח וְעֵשֶׂה אֶתְכֶם לְעָמָּה גְּדוֹלָה

מדהונפיש, מ'דג של ים, ושמן
 דרו בלי עץ לחם ליהם בדאמר: מונונונו

הוא בלי עין להחליקם כדאמר: משישופם
היה הדג (כלים פי"ז).

מנה, בעשמוטצען: מבוואות מסונפות.
אונרײן, קאטעדיג. מנוף או
פח. שמוציא די גאס.

פת, שמושיץ, קאטע: במקום הטנופת
ת ק"כ).

(ר) *מינרא, פעלו, שטיין. ובדרך

ההשאלה : דהוו קיימי טיגרי טיגרי (חולין ע"ט), פ"י בועות קשות.

(ט"ס) ט"ס, בלעך, פלאטטע : ט"ס של זחב (גיטין כ'). וכן ת' פחי הזהב.

(ט"ס) טיגרי (זכרות ל"ז), *τρίγωνο*, גער-סטענגריטצע.

(ט"ס) *טסקא (א) : טסקא דזנגבילא (מגלה ז'), בל' איטליי *tascha*.

טאשע, זאק. (ב) ארעא לטסקא משעבדא (ז"נ ע"ג), גרונדשטייער (מאקסע?).

(ט"ס) *טסורא (ירוש' כתובות פ"ה), שטאטצמייסטער, מל"י

θησαυρός, שאטק.

(ט"ס) טעדה, זיך אירענען. טועה, אירענד ; אירענגלייביג : ספרי טועין,

ספרי מינות. דעה טועה, איריגע אנזיכט. הטעה, בעטריגען. מלאכת ההטעה, סאָפֿי-

סטיק. הטעאיי, סאָפֿיסטיש. טעות, אירטמהום, פֿעהלער. טעות סופר (ז"נ קס"ט), שרייבֿעה-

לעה. — מקח טעות, א. אויף א. אירטמהום געגרינדעטער קויף. — בטעות, אירטמהומליך.

(ט"ס) טעם, קאסטען, עטוואס צו זיך געהמען : טעים מידי בצפרא

(ט"ס) ושה"מ : טעימה.

טעם (א) מאַטיוו, גרונד : מה טעם? או : מאי טעמא? — נתן טעם לדבר, איינען

גרונד אנגעבען. (ב) זינן (איינער רעדע). ומוזה; פסקי טעמים (מגלה ג'), אינטערפונקציאָן.

(ג) וואַרטמאָן, אקצענט. ומוזה הפעל : הטעים, בעטאַנען, מיט נאָכדרוק אויסשפרעכען.

(טען) טען (= תען, גזר מן ענה כמו תים מן רום) א) קלאַגע ערהע-

בען, בייא געריכט פֿאַרבריינגען, רעדען, אלס גרונד איינער מיינונג אנפֿיהרען, איינווענדען:

זה טוען מנה הלויך זה טוען פרעתי; הטוען טענת בחולים; אם יטעון טוען. (ב) פֿיר ימדין

רעדען, ימדין פֿערטהיידגען : טוענין ליורש (גיטין כ"ח); אין טוענין למסית. (ג) פֿאַרדערן:

טענו חטין והודה לו בשעורין (טענות ל"ח); (ד) טראַגען : ת"י ולא תשא אתה לבדך —

ולא תטעון אנת בלחודך. (ה) בעלארען : גמל טעון פשתן; טעינה ופריקה. — טעון,

נאָטהיג האבענד : וטעונין הפשט ונתוח (תמורה י"ח).

טענה (א) רעדע (דער פארטייען פֿאַר געריכט), קלאַגע, איינווענדונג. (ב) רעכטסטייעל:

חוקה שאין עמה טענה (ז"נ ע"ג). (ג) גרונד איינער מיינונג. (ד) פֿאַרדערונג : הטענה יתי

כסף; מודה במקצת הטענה. *טעונא (ט"ס ס"ו), לאסט.

(ט"ס) טיף, טראַפֿען : טיף להדי טיף (פסחים ל"ט). ראה שרש נטף.

*טוף, שוויממען. אטיף, שוויממען לאסטען : על דאטפת אטפוך וסוף מטיף

יטופן (לכות פ"ה). *טפא, *τῆρα*, גראב : ביני טפיא הוינא

מהלך (ירוש' חגיגה פ"ג). *טפי, מעהר, עהער : מאי בעית טפי? והפעל :

דמטפי ביה או דמבצר ביה (עירובין ה'), פ"י שמוסיף או ממעט בו.

טפי (פרה פ"ו וכלים פ"ג), שם כלי שפיו צר, ועשוי להחזיק בו שמן.

(טפח) טפח, מיט דער האַנד שלאגען : וטפחה לו על ראשו (קדושין

ל"ה) ; טפח שתי ידיו בחרטה (ילמדנו זרל'); שדרכו של תינוק לטפח (נדה י"ט), פ"י להכות

בדיו על העיסה. טופח (= צובע : ונטל סמיה ילטצע), פֿייכט:

משקה טופח עליהם (ט"ס ז"נ) ; בטופח ע"מ להטפח (יומא ע"ח). ומענין זה : ולא

יטפח בשמן (ט"ס קמ"ג), פ"י לא יטבול ידו בשמן לאספו בה אל כלי, ותרי' ואחריב בכף

פעמי — וטפחית. טפח, איינע האַנד ברייט. טפחיים, צווייא

האנד ברייט. טופח (כלאים פ"ח), לדעת המוספי הוא המין

הנקרא בל"י *תפוח*, איינקאָרן, מין דגן. טפחה (א) שם כלי שנוטלין בו לידים :

ונוטל ב' ידיו ומחזיר הטפח על האורחין (יומא ל'). (ב) כלי שהיו מעמידין

אותו לעופות שיעשו קניהם בו : צפורים
שקננו בטפחים (זילה כ"ד). ג) שחור לא
ישא שחורה שמא יצא מהם טפח (זכורות
מ"ס), פי' אדם שחור ביותר.
מטפחת, טוך ; האנדטוך.
מפחא, שם נגינה מפסקת.

(מפח) מפיט או מפיטא, ἀπαίτος
טעפפך, דעקקע : מכוסים
במפיטאות (וי"ר כ"ז) ; מפיטין של סוס
(כלים כ"ג). מפפך בשרש נטף.

(מפל) מפל א) פערבינדען, אנשליעסען :
אדם שיפל בהמות לבהמה
ואין אדם מופל מעות למעה (ירוש' פסח פ"ח) ;
הנטפל לעוברי עבירה (סנהדרין). ב) צוזאממען-
קלעבען : חבית שנתרועעה ומפלה בגללים
(כלים פ"ג). ג) בעישטרייכען : בנות ישראל
שהגיעו לפרקן ולא הגיעו לשנים בנות עניים
מופלות אותן בסיד בנות עשירים מופלות
אותן בסולת (סנה פ"י), פי' שטחות את בשרן
בסיד או בסולת להשיר השער. מפילה א)
וואס אנגעקלעבט ווירד : תגור שוטמא וכו'
וגורר את המפילה (כלים פ"ה), פי' מיה של
מיט. ב) געבענזאכע. מפל, געבענזאכע :
עיקר ומפל. — אמונה מפלה, אבערגלויבען.
מפל בדבר, דיע מיהע פאן עשוואס איבער-
געהמען : עגריין וסייחין ממפל בהן ג'
חדשים (ז"מ כ"ח) ; שהבעלים מטפלים
בנבלה (ז"ק ט"ו). טיפול א) מיהע : שטיפולה
מרובה (ז"מ ס"ט). ב) וואס אנגעקלעבט ווירד :
הנוגע בטיפולו של תגור (כלים פ"ג).
מפלים, קינדער : משום מפלים (ז"מ ק"ח) ;
דתליי ביה מפלי (חולין י"ח). ומזה :
מטופל (תענית י"ו), בעל בנים קטנים.
(מפס) מפס (= תפש), זיך אנקלאממען,
קליממען : מטפס ועולה מטפס
ווירד (עירובין כ"ח).

טפוס או טופס, τύπος, א) פאָרם : טפוס
של תפלה (כלים פ"ו), פי' דפוס של
תפלין ; אפי' מטפוסין הרבה (דמאי פ"ה) ; ב)
פארמעל, פארמולאר : טיפסי ברכיה ; טופסי

גיטין ; דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרא
(ז"מ ז"ד), פארמאליטאט. ונקרא ג"כ החלק
הכללי בשטר, ר"ל הנוסח שכותבין בשוה בכל
שטר — טופס, בהפך תורף, שהוא פרטי
הענינים המשתנים בכל שטר, כמו שמות
האנשים והסכום והזמן וכו'.

*מפסא, קיסטע : בטפסא דמלכא מונח (ז"מ
ע"ג) וגו' הערוך בספסא, ראה ספסא.
(מפף) מפוף, לייכטגעשטריכען (פאן א.
מאסע) : לא מחוקות ולא

גדושות אלא טפופות (יומא מ"ח).
מפף : עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים
מפף גיאות אלה קפל מגדלים אלה
לצוי בירניות אלה ושני שילה מטרפאות
(ז"מ ע"ה), והמאמר הזה נמצא ג"כ במדרש
(תהלים מ"ח) ושם נמצאים תחת המלות מפף
קפל לצוי ושילה — אותיות מספר, לדוגמא
תחת "אלף לצוי בירניות" כתוב שם "אלף
תצ"ו (וגו' הערוך ז"ל) בירניות", וכן הוא
בירקוש (תהלים מ"ח), רק בשני מספרים.
ועכ"פ הדבר ברור שנוסחת הנמ' משובשת,
ותחת המלות מפף קפל וכו' צ"ל אותיות
מספר, והנוסחא הנכונה הוא בקירוב כך : אלף
ת"ף גיאות אלה קפ"ד מגדלים (ונמדרש תהלים :
אלף קפ"ד גיאות אלה תפ"ס מגדלים) אלף
רצ"ו בירניות (וכן הוא נמדרש תהלים לפי גו'
הערוך, וננוסחתנו תל"ו) אלף של"ה מטרפאות.
(מפף) מפפא, בל' פרסי סיד רותח : בעושה
מעשה מפפא (סנה קכ"ה),
פי' שאופה או מבשל בסיד רותח.

(מפר) *מופרא, נאגעל. שקל מופרי, דיע
נאגעל בעשנידען.

(מפש) מפש, שטומפפזינג, טהאר : ולא
חכם ולא טפש (זכרות ל"ח).

ושה"מ : טפשות.

(מצד) *מצדקא (= הצטרקות), וועהי,
פערטהייד יגונג : כל מצדקי

דאית לה למיעבד עבדא (ז"מ ק"ז) ; מצדקי
למפטר נפשך מציצית (מנחות מ"ח), תחבולות.

(מצה) מצהר, בל' פרסי tsjehar = פיער :

דנפיק
(טקס)
חסרות
זיווע :
מכסים
מקסיו
(טר)
לע"ז
(מרא)
האנדען
(ז"מ כ)
רבנן
(ס)
ומתן,
בל' פר
(סנה)
דטרייה
בראשו
לכותל
מורא,
(מרב)
מריבונג
מריבוס
מריגול
ענינו
מריגון,
מריגים
(מרב)
בען : ועי'
ותי'.

המריה, בעאונד היגען, ווארין שטארען. (ג)
 דורכשיטעלן: טורד אדם חבית (סנת קל"ט)
 ע"פ פ' הערד. (ד) וואמיט בעשאטטיגען:
 לך טורד אותם במלחמה (תנורס י"ו). (ה)
 שליעסען: טורדו תרעין (איכס רכס, לדיק הוה),
 סגר אחריו ת"י טרד בתריה. ומה: עינים
 טורדות (צכורות מ"ד) (כנון יומר: טרודות).
 טרוד או *טריד, ווארין בעשאטטיגט, אונד-
 היג. ושה"מ: טירדא: טירד טירדא דמציה.
 טרודין (צ"ר ז'), פערבאנונג.
 (טרוז) *טרוז: דשפי להו [לקרשים] עד דטרוז
 (סנת ל"ט), פ' עד שנעשה
 משופע וחד, והוא ל' פרסי.
 *טרוזא (סנת ק"ט), א. ארט קירבים.
 *טרוזינא (פירזין פ'), שומר בית-הנשק.
 (טרה) טרה, זיך בעמיהען. המריה, בעמיהען.
 המריה על איש בעלאטטיגען.
 *טריחא לי מילתא, עס איזט מיר בעשווע-ליך,
 מיהעפאלל. טרח או *טירחא, מיהע: שכר
 טירחא. — טרחן, א. צודרינגליכער. טרוט
 ראה תרוט. טרטיאות ראה תאטראות.
 (טרט) טרטימר (סנהדרין ע') $\tau\rho\iota\tau\mu\rho\sigma\iota\sigma$,
 דריטטעל, שלישיית המנה.
 טרטן (כלים פכ"ט), ע"פ המוספי מין בגד בל"י.
 טריטון (ירושלמי פסחים פ"ג), $\tau\rho\iota\tau\omega$, א.
 דריטטעל.

טורטני, בל"י $\tau\rho\upsilon\tau\alpha\eta$, ובל"ר $\tau\rho\upsilon\tau\iota\eta$,
 שנעללואגע, וואגע: והטורטני
 לפניהם (צ"ק קי"ט). ונגזר מזה הפעל:
 טרשן, שענינו כמו שיקל (ראס זס), ר"ל רכב
 פשקיל, רגל א' מכאן ורגל א' מכאן: הא
 דמטרשן הא דלא מטרשן (כס י"ד). ונמצא
 עוד על מובן אחר: טורטני וטורטני דטורטני
 (סוטה ל"ד), שטאנגע צום טראגען.
 טרטור, שאללען: קולו של הקב"ה היה
 מטרטר לפניהם (נדרש תהלים ל"ג).
 (טרי) טריא: מי טריא (סנת ק"ד), פ' הערד
 מין פרי. ראה גם שרש טרא.
 טריה, $\tau\rho\iota\alpha$, דרייא: מהו טריה בר ג' יומין
 (צ"ר ל"ט).

דנפיק עד טצהר (גימין פ"ו), פ' עד ד' שנים.
 (טקס) טקס, אויסריסטען: אין [עגלות]
 צב אלא מטוקסות שלא היו
 חסרות כלום (צמד' רכס י"ג). טקס, אַרדנונג,
 וויזע: טקסן של מלכים (ילמדנו כה), ראה
 טכסים.

טקסיוט, $\tau\alpha\kappa\sigma\iota\omega\tau$, באַגענשיטצע: באלין
 טקסיוטי (ירוש' עירובין פ"ג).
 (טר) טור, $\tau\upsilon\rho\rho\iota\varsigma$, טהורם: טורין קטנים
 (מכות י'); שהיה מעמיד טוריות
 לע"ז (צ"ר פ"ג).

(טרא) *טרא א $\tau\rho\alpha$, געבען: שקל וטרא,
 נשא ונתן, האַנדעלן, אונטער-
 האַנדעלן, אַבאָהאַנדעלן: דלא שקיל ומרי בהריה
 (צ"מ ס"ד); הוי ידע למישקל ומיטרי בהדי
 רבנן (סוטה ז'). והשם: שקלא וטריא = משא
 ומתן, האַנדעל, אַבאָהאַנדלונג. (ב) $\tau\rho\alpha\eta$,
 בל' פירסי בענעטצען: למיטרא מהני מיא
 (סנת ק"ח, ע"פ גי' סערוך). (ג) בעוועגען:
 דטרייה לרישיה (חולין מ"ט), פ' שהיה מנענע
 בראשו (מחמת חולי). והשם: טריא קשיא
 לכותל (צ"ר י"ח).

טורא, שם צמח מרעסוס וטורא (פסחי ל"ט).
 (טרב) טרביל (פרס י"ג), $\tau\rho\iota\beta\iota\lambda$, דרעש-
 וואגען, מוגר חרוץ.
 טריבונוס (אסתר רכס, גדל המלך) $\tau\rho\iota\beta\upsilon\tau\alpha\eta$,
 טריבון, אַבערסא.

טריבוס (פסיקת' י'), טריבוס, שטייער. טארגא
 בשרש טאר. טרגימא ראה תרגימא.
 טריגול: היה עשוי כמין טריגול (ירוש' צ"ג
 פ"ד), כמו טריגון, ראה זה. או
 ענינו $\tau\rho\iota\alpha\eta\upsilon\lambda$, משולש.

טריגון, $\tau\rho\iota\gamma\omega\eta\upsilon\varsigma$, דרייווינקעליג: בית
 טריגון (כנענים פ"ג).

טרגים (צרכות ל"ז), $\tau\rho\alpha\gamma\iota\mu\varsigma$, גריטצע, גריסין
 דקין של חטין או כוסמין.

(טרד) טרד א $\tau\rho\alpha\delta\omega$, פאַרשטאַטען,
 הינוועגדראַנגען, פערטריי-

גען: ועל ירך נטרד דואג האדומי (סנהד'
 ל"ט), ות"י ויגרשום וטרדונן. (ב) טרד או

טרייאקונטא (ירוש' ז"צ פ"ז), τριῶντα, דרייסיג.

טרויון, τρώος, באק: ס' סלעים ט' טרויון (ז"ר ע"ט), כמו טרגון, פי' תישים.

*טירינא (פסחים פ"ח), tirjan, בל' פרסי סל של נצרים.

*טריינא: דינרא הדריינא וטריינא (צכורות כ'), פי' דינר זהב ממטבע שר

קיסר רומי Trajanus.

(טרך) טרכא, τροχός, ראד: שהיה עשוי כטרכי מרכבתו של הקב"ה

(אסתר זכא, צינים הסס).

טרכסיד (שנת פ'), מארטעל, סיד מעורב בחול. טרכסימון ראה טרכסימון.

(טרם) טרים, θέρμαι, ווארמע באדער: על למסחא וכו' בטרם (ירושלמי

שנת פ"ג).

טורמא, turma, שווארצן: כנגד טורמיות שלהם (ירושלמי סוטה פ"ח).

טרימא, τρίμα, דאס צעררעבענע, א. טראנק אויס געריעבענען געווייצען.

טונקע: טרימא דקורטמי (צרכות ז"ח), פי' הערוך מים שמבשלים בהם כרכום; שוואקן ועושה מהן טרימא של תמרים (תוספתא נ"ט),

פי' תמרים הנילושים בשומשמים וכיוצא בהן. טרומיטא, τραμότης = ווייכהייט: בביצת

טרומיטא (כדרים נ"ט), ווייכגע- קאכטעס איי.

טרמנט, tormentum, גראבעס געשימץ: כנגד טרמנטין שלהם (ירושלמי

סוטה ח').

טורמים, τολμήεις, קיהן: לא תסמכו לנא וכו' מטורמיסין (סנהד' י"ד), פי'

מעזי פנים.

טרימיסא, tremissis, דריטטעל: סב לך טרימיסא הדין (איכה זכא, זכתי

צגוס), פי' שלישית האיסר.

(טרן) טירון א, τύραννος, הערר, העררשער, טיראן: אליהו *טירונן של

נביאים היה (ירוש' עירובין פ"ה). ומזה: אין

הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג').

טיראנניי. ב) טירון היה משה לנבואה (שמות זכא ג'), tiro, tironis, ניילינג, לעהרלינג

(יונגער זאלדאט). ומזה: שהיתה מכתבת טירוניא (ז"ר ע'), אויסהעבונג.

(טרם) *טרם, θρεύσω, זוכען: טרם (לפי גירסת הערוך) בשוקא ולא

א'טכתין (וי"ר ל"ז). טרים ראה לטרים. טרסי, שטיקער: וטרסיים בפני עצמן (סוטה

כ"ח), רוקמים; ביהכ"נ של טרסיים (מגלה ג"ר); רבן של טרסיים אני (ע"ז י"ג,

ראה סס). אך: טרסיים היו והיו מספרים בל' טרסי (מגלה י"ג), פי' מעיר תרשיש, תל'

מלכי תרשיש מלכיא דטרסים. טריסית (ז"מ נ"ו), tressis, דריי-אַס-שטיק

שם מטבע של ג' איסרים. טרסקל א, τρισκαλής, דרייבייניגער טיש:

מטה וכסא טרסקל ואסלא (שנת קל"ח); למה היה העולם דומה וכו' לטרסקל

על ב' רגלים שאינו יכול לעמוד וכו' (צמח זכא י"ג). ב) קאָרב: תולין טרסקל לבהמה

(שנת כ"ג), פי' סל מלא שעורים, ראה קרסטל. (טרף) מרף א) שלאָגען, שטאַסען, שמי-

סען: מרף אבבא (עירובין ק"ד); טרפני גל לחבירו וחבירו לחבירו עד

שהקיאני ליבשה (ירוש' יצמות פ"ו); טורפין לו תפלתו בפניו (צרכות ה'); ספינה המטורפת

בים (תענית י"ט), הין אונד הער געשליידערט ווערדען. ב) אין איינאנדער שלאָגען, דורכ-

מענגען, פערמישען: ביצה קלה טורפה ונתונה באילפס (כלים פ"ה); הפשתן והקנבוס

שטרפן זה בזה (נעים פ"ה); טרף בקלפ' (יומא ל"ט); יעדעו נטרפה (סנהד' ס"ח).

ומענין זה: נטרפה השעה, לכוונת השתנות הזמן והמצב: מעשה בתלמיד ותיק וכו' ועיבר

את הגליל ולא הספיק לעבר את הדרום עד שנטרפה השעה (ירוש' עירובין פ"ה), עם

אָנדערשען זיך דיע פֿעהרעאלטניססע. ג) ווא-שען, טינקען: מי שנפרקה ידו לא יטרפה

בצונן (שנת קמ"ז); המורף את גגו (מכשירין

פ"ז

ומנ

חוב

הה

טרן

לקב

הת

החו

הכ

וויה

הכה

טיר

טו*

שעי

טרם

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

טרפ

פ"ט); נחש טרוף (סנזעות כ"ט), פירש"י צבוע ומנומר. (ד) יאמר בתלמוד מן הבע"ה כשגובה חובו מן הקרקעות שמכר הלזה שלו אחר החלואה: הבע"ה טורף מיד הלוקחות. (ה) טרף או הטריף, אלם טרפה ערקלארען: שדרה לקמיה דר"א וטרפה (חולין ע"ח), כי בעלי התלמוד כנוי בשם: טרפה, בשר כל בהמה החולה באחד מן החללים שאמרו עליו חכמים שאינה יכולה לחיות בו. טירוף, פער-ווירונג: העובר לפני התיבה לא יענה אחר הכהנים אמן מפני הטירוף (זרכות ל"ד). טירוף-הדעת, גייסטעספערווירונג.
*טרפא, בלאטט; המרא בר תלתא טרפי (סנה קכ"ט), פי' יין בן ג' שנים, שעשה הכרם ג' עליון.
טרפיה, *τραπεία*, טיש: והביא לפנינו טרפיון (ז"ר י"ח).
טרפחת (חולין כ"ה), געבארמוטטער, אם או שלחופית שהולך מונח בה.
טרפסימים (זמדנר רכס ד'), *τραπείζτης*, וועכסלער.
טרפעיק (כחזות ס"ד), שם מטבע של חצי דינר.
טרפיש (מל' טפס כחלז, נחוספת כ' כדך ל' חרמי), חלב: טרפשא דלבא (חולין ע"ט), פי' חלב המכסה את הלב; נדלדלה כבד ומעורה בטרפשיה (סס מ"ו) ר"ל ביותרת הכבד. (טרק) *טרקא (א) שלאגען, בייסען: טרק ליה באסקטולא אאפוטא (תענית כ"ה); האי מאן דטריקא חוירא (סנה ק"ט), פי' שהכישו נחש. (ב) דורכשלאגען, דורכ-מענגען: וליטרוקינהו בהדי הדדי (סנה ק"י). (ג) צושלאגען, פערשליעסען: טרוקו גלי (זרכות כ"ט); וטרק בבא באפיה (ז"מ פ"ה). מטרקא, פייטשע: מטרקא דטייעי (יומא כ"ג). טרקאירין (סמות רכס כ"ה) ראה תרייקא. *טרקטא, מין עוגה: הסופגנין טרקטא (ירוש' חלה פ"ח), ראה טרוקנין.
טורקטי (ירוש' כחזות פ"ח) ראה דורקטי.
טורקלין (חזו"פ"ח) *τρακίλιον*, שפייעציממער.

*טרוקנין: מאי טרוקנין כובא דארעא (זרכות ל"ז) ראה כובא.
טרקסימא או טרקסימון, *τραξιμων*, געמיזע. ובתלמוד הוא ג"כ שם למין ידוע של ירק: עולשין טרקסימון (ירוש' כללים פ"ח). ולדעת הח' זאכס מענין זה גם כן: מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון (גיטין פ"ח), פי' דרך גן הירק.
טרקסין, *τραξις*, אומפריעדונג: אמה טרקסין (מדות פ"ד), שם לכותל שבין ההיכל לקדש-הקדשים.
טרקוליש, שעשה לו עץ בעין שרתוע (מוספמא טונאס וטהרס פ"ז), ראה תרכוס.
(טרש) *טרש (א) שטייפען, הארט מאכען: בחמימי לא דמטרישי (חולין ע"ט). (ב) פלאטט דריקקען: דמחיה בקורנסא וטרשיה (ז"ק ל"ח). ומענין זה: מהולתך טרשא אקיש עלה (ילמדנו נחומי), פי' שנסתמו נקביה ואין מוציאה הקמה. וכל אלה הם מענין: טרש (א) שטיין: אין לך טרשין בכל א"י יותר מחברון (כחזות ק"י); הגפן הזה אין נוטעין אותה במקום טרשים גדולים (וי"ר ל"ו), וכן בלי ערבי ענינו אבן חדה וקשה.
*טרשא (ז"מ ס"ה), פערברעדונג, איבער-איינקונפט, והוא לשון פרסי, ובתלמוד משמש לענין נתינת סחורה בהקפה ביותר משוויה.
(טרת) טרת התנור (כלי' ס'), דרת א(פאר-האף) העשויה סביב לתנור.
טריית (מגלה ו'), *triton*, א. געוויססער מעערפיש.
טרייתא פטורה מן החלה (זרכות ל"ד), מין מאפה, ובגמ' מפרש: מרתח גביל, פי' שגובלין הקמח במים רותחין.
(משא) *משא (א) זיך פערברעגען: אזלו ומשו במערתא (פסחי' ק"ד).
(ב) פערברעגען: כי היכי דמישאנא אנא וכו' (ע"ז ע').
משמק (כס ס"ח) *testaceus*, = אירדע-נעם געשירר. משמש בשרש טוש.

אות י

(יאה) *יאי, שאן : יאי עניותא לישראל (מניס ט').

(יאר) יארק, הוא כלי כעין טיטרוס (ראס זס), שהמים יוצאים ממנו טפה

אחר טפה אל תוך כלי מתכת בהשמעת קול צלצול נעים, ומשתמשין בו לַיִשֵּׁן את החולה: ומטיפין מיארק לחולה (עירונין ק"ד). ראה אדק.

(יאוש) יאוש או התיאש מדבר, אן עטוואס פערצווייפעלן, עטוואס אלס

אונאויפֿינדבאר אויפֿגעבען, עטוואס פֿאַה-דען לאססען: התיאש מן האבירה. והשם: יאוש, ראס פערצווייפעלן: יאוש שלא מדעת (ז"כ ח"ה); פערצווייפלונג, גואש, פערצוויי-פֿעלנדער.

(יאת) יאת בל' ערבי, נוטצען, ומוה בבנין נפעל: אין נאותין ממנו (סנת

מ"ז), בענוטצען, געברויכען; אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו (זרכות כ"ח). ואצל

המחברים, גאות, אנגעמעססען, ענטשפרע-בענד: גאות לתכלית, צוועקמאַסיג.

(יבב) יבבה, שפֿאלל דער פֿאַזוינע: שיעור תרועה כשלשיבבות (כ"ס ל"ג).

ותר' תרועה יבבא. יבבוש בשרש בחש.

(יבל) *יבלא, גראַז: עקרניהו ליבלי (מולין ק"ה). ויש שם מין עשב

פרטי: חילפי דימא ויבלי (גיטין ס"ח); נפיק בדיבלי (יומא ע"ח), במנעל של יבלי. ונקרא

ג"כ יבלית: יבלית שטופלים בה את הפטסים (כלים פ"ג). ונגזר מזה הפעל יבל, ראס אונ-

קרויט אויסרייסען: מפרקין ומיבלין (סנזיעים פ"ב). ומענין זה ג"כ: יבלת, פליישגעוואַכס,

ווארצע: חותכין יבלת (עירונין ק"ג). יבזה בשרש ברת.

(יבש) יבש, דיררע, טראַקענהייט.

(יגע) יגע, זיך בעמיהען, אנשטרענגען.

יגיעה, מיהע, בעמיהונג, אנשטרענגונג.

(יד) יוד (= יד), שם האות העשירית מאותיות א"ב.

(ידד) ידיד, פֿריינד. ושה"מ: ידידות.

(ידה) יד, האנה, פֿאַרדערפֿוס, האנדהאבע (כ"י ידות). ביד או בידים, אין

דער מאכט: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (זרכות ל"ג). מיד, זאגליך. מיד ליה,

פֿאַן האנד צור האנד, אייגענהאָנדיג. על יד על יד, האנדפֿאַלל נאך האנדפֿאַלל, נאך

אונד נאך: נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל (סנת קמ"ג); מנפח על

יד על יד ואוכל (זילס י"ז); מוכר על יד על יד (ז"ק פ'). כלאחר יד, נאכלעססיג, ביי-

לייפֿיג. ידותקיפה על איש, ער האט איבער ימין דיע אַבערהאנד: כשיד אוה"ע תקיפה

על ישראל, וַיִּאָמֶר: "ידו על העליונה", או "ידו על התחתונה", כשיכול לבחור הטוב

שבשני דברים, או בהפך שמוכרח לקבל הרע שבשני דברים: כל המשנה ידו על התחתונה

(ז"מ ע"ו), ציעהט דען קירצערן. בוא לדי דבי, אין עטוואס פֿערפֿאַללען: בוא לדי

הולי או יסורין (קדושין פ"ג). ידים מוכיחות (מיר ז'), בעווייז. חכמת היד, Chiromantie, האנד-וואַהרואנערייא.

*דידי, דידך וכו', מיין, דיין א. ז. ו.

הודה א) געשטעהען, בעקענען, צוגעבען; כשהייב מודה; מודה על האמת. ב)

אנערקענען: מי שאינו מודה בעירוב (עירונין ל"ח). הודאה או הודיה, לאַב; געשטאַנדנס:

הודאת בע"ד כמאה עדים דמי.

(ידע) ידוע, בעקאנט; געוויס: איש ידוע, א. געוויססער (אירגענר איי-

נער). כידוע, וויע בעקאנט. יודע ומכיר, דער ימין פערזאָגליך קענט: בידעה ומכירה.

ידען, קעננער. התודע, בעקאנט ווערדען.

ידיעה (א) דאס וויססען, פארוויססען: עשה
דבר בידעת איש. (ב) קענטניס,
וויססענשאפט: ידיעת הארץ; ידיעות הטבע.
(ג) (זלטון העם) נאכריכט. ה' ידיעה, אות
ה' המשמשת בראש השמות להורות על
הידיעה, ר"ל שהדבר שידובר בו הוא ידוע
למדבר.

דעה או דעת (נל' דעות, זכנויס דעת, י
דעתך וכו') (א) וויססען, פארוויססען:
השואל שלא מדעת; ונפרעין מן האדם מדעתו
ושלא מדעתו (לזכר פ"ג). (ב) ריידער, גע-
זונדער פערשטאנד: בן דעת, בהפך שומה
וקטן. יצא מדעתו, דען פערשטאנד פערלע-
רען. (ג) בעוואוסטזיין, גייסטעסגעגענווארט:
דעת שלמה ומיושבת. (ד) קענטניס, ביל-
דונג: דעה קנית מה חסרת? דעה חסרת מה
קנית? ת"ח שאין בו דעת וכו'. (ה) זינג,
געדאנקע, מיינונג: לא על תנאי שבלבך
אנו משיבין אותך אלא על דעת בית דין
(גדלים כ"ט); המקדיש נכסיו אין דעתו על
כסות אשתו ובניו (ז"ק ק"ז); על דעת בן
(לדעת דסכ"י), כענין על מנת בן. (ו) וויללען;
דעתו לחזור. (ז) מיינונג, אנזיכט: רחמנא
ניצלן מהאי דעתא (ז"ק ס"ה); לדעת ר'
פלוגי, נאך דער אנזיכט; עומד על דעתו,
אויף זיינע מיינונג בעהארענד; דעה הכללית,
פאפערנטליכע מיינונג. (ח) גייסט, געמיטה,
געמיטהספארט: ג' דברים מרחיבין דעתו של
אדם; ד' מדות בדעות נוח לכעוס וכו' (לזכר
פ"ה); דעות הרבה יש לכאור"א מבני אדם
(יד החזקת הלכות דעות פ"ה); שדעתו קצרה
(סנהד' ק"ח), פי' שהוא קצר רוח וקפדן,
הפך: שדעתו רחבה (סס). נאמר עוד קוצר
הדעת על ההרגשה היתרה נגד דברים מאוסים:
דעתי קצרה עלי (חולין ק"ז), ר"ל איסתנים
אני. והפכו: מי שדעתו יפה שורפה חיה (ע"ז
כ"ט). (ט) דענקווייזע: דעת חפשית. — מדעים,
וויססענשאפטען.

הודעה או מודעה, אנקונדיגונג, Annonce.
מודעה או *מודעא (א) פארלייפגע

ערקלארונג געגען איינע צוואנגסווייזע
פארצונועהמענדע האנדלונג: מסר מודעה. (ב)
שכפה עליהם הר כניגית וכו' מכאן מודעא
רבה לאורייתא (סנה' פ"ח), ר"ל תשובה
והתנצלות נגדה.

יודעים, גנאסטיקער, שם כת ידועה ביהודים
האלכסנדריים והנוצרים מן המאה
השניה והשלישית, שחיברו האמונה עם הנחות
פילוסופיות של אפלטון והקימו שיטה חדשה
באלהות. ראשי יסודותיהם הם: (א) מציאות
אל אחד מקור כל טוב. (ב) מציאות חומר
נצחי מקור כל רע. (ג) כחות נאצלים מאלוה
בהשתלשלות זמ"ז (ספירות). ואחד מראשי
הכת, Basilides שמו, הניח שבע ספירות:
שכל, דבר (ווארט), חכמה, בינה, גבורה,
צדק ושלוש. ראה עשר ספירות.
(יח) יה! אויסרוף דעם שמערצעס: צועק
ומצטער ואומר יה (ז"ר ל"ז).

(יהב) *יהב, געבען.
(יחד) יהודי, יידיש: דת יהודית. יהדות,
יודענטהום, יידישע זיטעס
אונד רעליגיאן.

(יהק) יהקיתא (ז"ר ע"ט, רלס סס), הי-
פאצינטהע: (א) נאמע איינעס
עדעלשטיינס; (ב) איינער בלומע.
(יהר) יהר או התייהר, שטאלץ זיין.
ושה"מ: יהירות או *יהרא.
(יום) יומי, טאגליך: הנסיון היומי. יום טוב,
פאיערשאג, פאסט, יום טוב ראשון,
יום טוב אחרון. — ימות החמה, זאמערצייט.
ימות הגשמים, רעגענצייט (אין דען ווארמע-
רען לאנדערן), ווינטערצייט. — בו ביום, אָן
דעמזעלבען טאגע.

(יון) יון, שם לזכר היונה, טויבער: אי
תקדמך יונך ליון (סנהד' כ"ה), יונה
ראה יינים.

(יוף) *יוף, לזה, אויף, הלנה.

(יחד) יחד (א) בעשטיממען: יחד מקום
וזמן לתפלה; שיחד לו קרן
ווית (סנה' י'). יחד איש בדבר, יחדן וואָמיט

פֶּאָר אנדערען אויסצייכענען : א"י נתייחדה בשפע אלהי. (ב) פֶּערבינדען : אין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה (ז"ר ג'). (ג) דיע איינ- הייט גאטטעס אנערקענען : המיחדים שמו בכל יום. התייחד עם איש, מיט ימדם אלליין אין א. צימער בלייבען. מיוחד א) בעשימימט: מקום מיוחד; זמן מיוחד. מיוחד לאיש, ימדם אויסשליעסליך צוגעהאָרענד. (ב) בעזאָנדער, אייגען : שליח מיוחד. — שם המיוחד, דער אייגענאמע גאטטעס, שם הויה.

יחוד א) בעשימימט. (ב) דיע איינהייט גאטטעס, מאָנאָטהעאיסמוס, דער גלויבע דאראן. (ג) פֶּעראייניגונג. — ובספרי המקובלים הוראתו: חיבור „דו פרצופים“, ראה פרצוף. (ד) בתלמוד ענינו עוד — התייחדות עם אשה בבית: גזרו על היחוד (סנה' כ"ה). ביחוד, אייגענס, בעזאָנדערס, שפעציעלל. בכלל וביחוד, אים ווייטערען אונד אים עג- גערען זינגע.

יחיד א) איינציגער. (ב) איינצעלנער (פֶּאָר- נעהמער) : דעת יחיד; יחיד ודבים הלכה כרבים; היחידים מתענין (מענית י') ומפ' בגמ' מאי יחידים רבנן; לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה. (ג) דער פריוואַטע: נכסי יחיד, הפך נכסי רבים. לשון יחיד, איינצאהל, זינגולאר (גראַמ.). התפלל ביחיד או ביחידות, התפלל שלא בצבור. יחיד (תלס"פ), אלליין : שלא יצא יחיד בלילה (חולין ל"ה); אל תהי דן יחיד. — ביחד, ביי- זאמען.

יחל (יחל) יחול, האַפֿפֿונג : נמצא יחול לבבנו (זרכו י"ו). יחמורתא בשי' חמר. (יחן) יוחנא ירושלמית (חולין ס"ה), מין חגב טהור.

יחם (יחם) דיע אבשטאמונג אנגעבען. יחם דבר לאיש, ימדם עטוואס צושרייבען, ביילענען. התיחם, זיינע אב- שטאמונג אנגעבען. התיחם אל דבר, זיך צו עטוואס פֶּערהאלטען. מיוחם, פֶּאָן גוטער הערקונפֿט, אדעליג : משפחה מיוחסת (קדושין

ע'). יחוס, אבשטאמונג, הערקונפֿט. ספר- יחוס, געשלעכטסבריעף. יחם או יחש א) אב- שטאמונג, געשלעכטספֿאלגע. (ב) דיע האָע אבשטאמונג, אדעליגע הערקונפֿט, דער אדעל. (ג) פֶּערהאלטניס. מלת היחם, פֶּער- האַלטניס-וואָרט. (ד) קאָזוס (בייגעפֿאלל) : יחם הפעול, קאָזוס אקקוואַטיווס; יחם שממנו ק. אַבלאַטיווס; יחם שבו, ק. אינסטרומענט- טאליס עט לאַקאליס; יחם שאליו, ק. דאָטיווס. (יחור) יחור (כלאים פ"ה), צווייג דעם פֿיי- גענבויםעס.

יוב *יובא (ז"ר קמ"ו), א. ארט קאָפּ- באנד (דער פֿרויען). ויש גורסין יובא בכ'.

ייד *יידא (זכרונות), אורף וועלכעס? כמו אידא (= איזה).

יילא בשרש יל.

יין (יין) יין מגתו, מאָסט, יין חדש בעוד שלא תסם. יין שרף, בראנדוויין. יין קפריסין (כתיבות ו'), ציפרישער וויין. יין תפוחים (זכרות ל"ה), אַפֿפֿעלמאַסט. יינומלין ראה אנומלין.

*ינינים : צלחו ליה פתורא דיינים (סנה' קכ"ט לפי גי' הערוך, וזנוסחתנו ד' ו' כ' פ' הערוך שלחן של ברושים.

ייום *ייום, ייום, היילונג : אהן דעטיש גו מיכלא אסור למימר יים (ירוש' זרכו' פ"ו), פ'י אסור לומר לו „אסותא!“ (יבב) הוכיח, בעווייזען, פֿאַלגען. — מזה מוכח, דארויס געהט הער-

פֶּאָר. הוכחה, דאס בעווייזען, פֿאַלגען, דיע פֿאַלגערונג. וכוח בשרש וכו.

יכל (יכל) יכול (זכרי חז"ל), מאן קאָננטע מיינען : כל שהקב"ה הפץ בו

מדכאו ביסורין וכו' יכול אפי' לא קבלן מאהבה ת"ל וכו' (זכרות ה'). כביכול, בטוי מצוי בדרז"ל במקום שידובר מן האלהים כלשון בני האדם, גלייכזאַם : שתפסו משה להקב"ה כביכול כאדם שתופס לחבירו בכגור

כו' (כ)
אין ב'
יל' *

מוצא
אל'
ילד)

צייגט
הולד
אויסזע

פֿאַלגע
הולדות
תחם

תלס"ה
יין
ילד)

ילד)

ימא)

פֿיעללי
שוואַרע
ימם)

פֿי"ו)
טיט, גר
על הע
דמין :

ס"ז). ים
ימא
ימר)

למזמה.
עקר הו
ליבען,
יגב)

חולין

להם ריח טיב, יאסמין.

(יסק) נתוסף, כנין נתפעל משרש יסק. מוסף,

קרנן שמוסיפין בשבתות וי"ט;

תפלה שמוסיפין בשבתות וי"ט. — הוספה,

צוואטין, צוגאבע, צולאגע. נוספה, אנהאנג.

תוספת, איבערהויפט וואס צו עטוואס אלטעס

צוקאממט אָדער הינצוגעפֿיגט ווירד, צו-וואכס,

צוגאבע: ועשה קציר כמו נטע התוספת

מרוכה על העיקר (ז"ר ס"ח). תוספת-כתובה,

ווידערלאגע; פֿרייווילליגע פֿערגראַסערונג

דער ווידערלאגע.

(יסק) מוסר, מאַראַל. מוסר, מאַראַליש:

מובן מוסרי, דער מאַראַלישע

(איבערטראגענע) זינן א. וואַרטעס. חכמות

מוסריות, כן יקרא בעל ספר הכוזרי (ג' ל"ט)

לחכמות הלמודיות. — יסורין א (גאָטטליכע)

שטראַפֿען; ליידען: אין יסורין בלאַ עון

(טנת כ"ה). ב) מאַרטער.

(יעד) יעד (כעניט זלי ערזי) פֿערהייסען,

אנדראָהען: יעד שכר או עונש.

יעוד, פֿערהייסונג; בעשטיממונג, בערוף: יעוד

האדם על הארץ. מועד, שם לסדר שני מששה

סדרים שבת למוד: סדר מועד (טנת ז"ח).

(יעז) יועזר: אוכל הוא את יועזר (טנת ק"ט),

ומפ' בגמ' מאי יועזר פושג

(ראש זס); ובירוש' מפרש פוליסריכון (ראש זס).

(יעל) מועיל, ניטצליך. באופן היותר מועיל,

אויף דיע בעסטע ארט. תועלת,

נוטצען.

(יעין) יעין איש לפי דרכו (של יועץ), א.

פֿערראַטהערישען ראטה ערש-

היילען: הוי זהיר מהיועצך לפי דרכו (ד"ח

זוטא פ"ח). יועץ, מיניסטער.

(יער) יערי, וואַלד-, ווילד: כרכום היערי,

ווילדער זאָפֿראַן; אדם היערי

(ע"ס אדם).

(יפה) יפה א (שאַן. ב) גוט: יפה עשית;

יפה תענית לחלום כאש

לגעורת (טנת י"ח); עין יפה, וואַהלוואַללען;

נפש היפה, כנוי למי שאינו איסטנים; שכחו

יפה, ראה בשרש כוח. ג) ווערט: יפה מנה
(ז"נ ז"ז).

(יפת) מופת (אלל הפילוסופים), בעווית.

(יצא) יצא א) הערפֿאַרגעהען, פֿאַלגען.

היוצא מזה, דאָרויס פֿאַלגט.

ב) אבווייכען: אין מקרא יוצא מדי פשוט;

יוצא מן הכלל, פֿאַן דער רעגעל אבווייכענע,

א. אויסנאָהמע; יוצא מן המנהג (כחרי ז')

כ"ד), פֿאַס געוואָהנליכען נאטורליך אבוויי-

כענד; יוצא מרכז, עקסצענטריש. ג) גאנגבאר

זיין: מטבע היוצאת בהוצאה. יצא לאור,

ערשיינען (פֿאַן א. דרוקשריפט). יצא ידי דבר,

זיך איינער זאכע ענטלעדיגען: יצא ידי חובתו

(או ילל סתם), זיך וויינער פֿעליכט ענטלעדיגען,

ז. פֿעליכט ערפֿיללען: אדם צריך לצאת ידי

הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום

(טמות רצח כ"ח). ובא גם בבנין הפעיל: הוציא

איש ידי חובתו (זתפלס או זק"ס או זתקיעת

סופר). הוציא א) אויסגעבען, פֿעראויסגאבען.

ב) הערויסגעבען, אויפֿלעגען (א. בוך). ג)

(זסגנון התלמוד) אויסשליעסען, אלס אונ-

איינגעגריפֿען ערקלאַרען: איש להוציא את

הקמן, ר"ל להוציא מן הכלל. הוציא מאיש

או מדי איש, פֿאַן יאָדס הערויסבעקאָממען:

המוציא מחבירו וכו'. הוציא לאור, הערויס-

געבען (א. בוך). — כיוצא בו, אָהנליך דעם,

דעסגלייכען: זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי

(ז"ק ק"ז); אדם כיוצא בזה, א. מענש דיעזער

ארט. יוצאת-חויץ (נפֿקת-זרח), הורע: חלוק

של יוצאת חויץ העשוי כסבכה (כלים פכ"ח).

יוצאנית (ז"ר נ"ח) הערומלייפֿרין. יוצאי-חלצים

נאכקאָממען. יציאה, אויסגאבע; שטוהלגאנג.

הוצאה א) אויסגאבע, אויפֿוואַנד. ב) הערויס-

גאבע, אויפֿלאַגע, פֿערלאַג (א. בוכעס).

הוצאות, קאָסטען. מוציא לאור, הערויסגעבער.

מוצא, שפראכאָרגאן: האותיות יוצאות מחמשה

מוצאות, אהח"ע ממוצא הגרון וכו'. מוצא

שבת או יום טוב, דיע נאכט, דיע אויף שבת

אָדער יום טוב פֿאַלגט. — מוצאים (אלל קלמ

הנמצאים), מינעראליען, פֿאַססיליען. תוצאה,

פֿאַר

דעכט

יצע

בעטט

לענען

יצק

מצקים

יצר

יצען

יצק

יצר

יצק

יצק

יצק

יצק

פראדוקט: תוצאות האדמה.

(יצב) נצב. רעכט, געדאדע: ווית נצבת,

רעכטער ווינקעל. נצב הוויות,

רעכטווינקעליג. — מצב, שטאנד, ראגע.

יציב, וואהר. יציבא, איינהיימישער, בירגער.

יצול בשרש צלא.

(יצע) הציע (א) אויסברייטען (צ. ב. איינע

דעקקע); הציע המטה, דאס

בעטט מיט א. דעקקע איבערדעקקען. (ב) פֿאַר-

לענען, אנטראגען, פֿאַרשלאגען. (ג) פֿאַר-

בעמערקען (סקדים). מצע (נר' מצעות), שם

לכל מה שמציעין אותו למושב ולמשכב או

לנוי, אונטערבעטט, טעפפיד, דעקקע. הצעה,

פֿאַרלאגע, אנטראג; פֿאַרבעמערקונג.

(יצק) מוצק, פֿעסט: גוף מוצק, פֿעסטער

(ניכט פֿליסיגער) קאָרפּער.

מוצקים, בינערצאליען.

(יצר) יצר, אינסטינקט, טריעב. יצר רע

(נרכות ס'), דער באַזע טריעב.

יצר טוב (טס), דער גוטער טריעב, דאס געוויס-

טען. יצירה, שאַפֿונג, וועלטערשאַפֿונג: הו

סקי בהלכות יצירה (סנה' ס"ז); ספר יצירה.

(יקם) יקמין: המוכר את המרחץ מכר את

וכו' בית היקמין (ז"ס ס"ז).

פירש הערוך בית שמניחים בו הבגדים

שמשחמשים בהם במרחץ. (וולוי יקמין כמו

קוממוני. οἰκουμένη, דיע בעוואָהנטע ערדע:

ומחיתי את היקום ר"א אומר יקומיני

(ז"ר ל"ז).

(יקן) יקינמא, היאצינטהע, נאמע א. עדעל-

שטיינעס אונד א. בלומע.

יקנינון (ריס אסתר ר"ס), היאצינטהענ-

פֿאַרביג, בלויא. יקף בשרש נקף.

יקין יקיצה, דאס ערוואַכען; דאס וואַכען.

יקר יקר השעה, דען פרייז ערהאַהען. הוקיר,

טהיירער ווערדען, אים פרייזע

שטייגען; שאַטצען, עהרען. יקר במציאות,

דאס זעלטען צו פֿינדען איזט. יקירי ירושלים

יפה ס'), דיע פֿאַרנעהמען, נכבדי העיר. יוקר,

טהייערהייט, דער פֿאַהע פרייז; טהייערונג:

שנת היוקר. מכר ביוקר, טהייער, געגען

פֿאַהען פרייז פֿערקויפֿען. יקות (זלשון סעס),

טהייעריג. יקון (זלשון סעס), המוכר סחורתו

ביוקר. *יקיד, שווער. יוקרא דלכא (סנת ק"ט),

כובד הלב, מין חולי.

(ירא) התיירא, זיך פֿירכטען. ירא, פֿאַרזאמלער:

ספרי יראים. ירא-שמים, גאָט-

טעספֿירכטיגער. יראת-שמים, גאָטטעספֿורכט.

ימים הנוראים, כנוי לראש השנה ויו"ה.

יראה, כנוי לאלילים: שכאו"א עשה דמות

יראתו (סנת פ"ג). יראת הכבוד, עהרפֿירכט.

ירואר: ומר ירואר (פסחים ל"ט), מין צמח

מר. — ירבוז בשרש רבו.

(ירד) ירד לדין, פֿאַר געוויכט געהען. ירד

מנכסיו, העראבקאָממען, פֿער-

צארמען. ירד לאומנות איש, השיג גבול איש

באומנותו שהוא מתפרנס ממנה. ירד לנכסי

איש, ימדן פֿפֿאַנדען. יורד, א. העראַבגעקאָמ-

מענער. הוריד דמעות, טהראַנען פֿערגיסען.

ירוד א (כמונות מ"ט), הוא תנים שבמקרא,

ושניהם יש מפרשים מין נחש,

ואחרים — שאַקאַל. (ב) מין בהרת על העין:

שכן כוחלין לירוד (סנת ע"ח), ובתוספתא:

לחורור.

יריד, יאהרמאַרקט: הולכים ליריד של עכו"ם

(ע"ז י"ג).

ירדינון (סמות ר"ס כ"ג), פֿי' הערוך הידופני,

ראה זה.

(ירד) הורה א (לעהרען, ענטשיידען) בע-

זאָנדערס אין קאָזואַיס-

טישען פֿראגען): הורו ב"ד; מורה הוראה

בישראל (גימין כ"ח). (ב) בעדייטען. הוראה

או הוריה, ענטשיידונג; בעדייטונג. מורה,

לעהרער. מורנו, כנוי כבוד (זמדינות אסכט

ופולניא) מדרגה שניה אחר "חבר"; ובימי

מהרי"ל ורבותיו היה כנוי למורי הוראות והיה

זה כעין סמיכה אצלם. מורה-שעות, אזהר.

תורה, לעהרע, געזעטץ, רעליגיאָן. תוריי, דיע

תורה אָדער דיע רעליגיאָן בעטרעפֿענער,

רעליגיאָז. תירני, דער רעליגיאָזע, גלייביגע, זאָר בהפך פילוסוף. בתורת, אין דער ווייזע: דתם בתורת עדות; לקח בתורת שאלה.

*אירי = הורה, לעהרען: במאי קא מיירי. אורייתא או אוריין או אורייתא = תורה: מימר מילי דאורייתא (ירוש' זרכות פ"ג). בר-אוריין = בן תורה.

יורה (ע"ז ע"ו), קעסעל. (ירח) ירח בן יומא, שם נגינה משרת, ונקרא בן ע"ש צורתו. — מחלת

יורה, מאַנדוּכט. (ירע) יריעה (גיטין ס'), פערנאָמענטבאָגען. ירעינין (ירושלמי סביעית פ"ז), מין צמח שמשחמשים בו לכביסה.

(ירק) הוריק. גרין (אָדער געלב) מאַכען; גרין (אָדער געלב) ווערדען.

ירוק, גרין אָדער געלב. ירוק ככרתי (סוכה ל"ד), גרין. ירוק ככרום, געלב. ירק או ירקות, געמיינע. ירק חמור (סלחות פ"ח), מין קשוא, הנקרא גם בל' ערבי קתא אלחמר. חולי ירקון או *ירקונא (סנה' ק"י) או ירוקה (סס ק"ט), געלבזוכט. ירוקה שעל פני המים (סס כ'), מין עיפוש (מאָז) ירוק הגדל על פני המים זעישין ממנו פתילות.

*מוריקא (צילה י"ד), ווילדער זאפראַן, וכן תר' כרכום.

ירקומי (פסמי' קי"ח, לפי ג"י הערוך, וזנוסחתנו: ירקמו), שם שר של ברד.

(ירש) מוריש, ערבלאַססער. *ירת, ערבען.

(יש) יש, ענינו לפעמים כמו צריך, ראוי: יש ליוהר ... והמחברים בנו ממנו

שה"מ: ישות, דאָס זיין.

(ישב) ישב, שטעקען בלייבען: ישב לו קוץ (כדס ל"ח).

ישב א) אנפאָססען, צורעכט זעטצען: שיישב את האבן בראש הרימום (ירוש' סנה' פ"ג).

ב) א. האַרטע שטעללע ערקלאָרען.

ג) קאַלאַניזירען. הושיב תרנגולת על הביצים, א. הענגע אויפזעטצען. התישב א) זיך איר-גענדוואַ בעזעטצען, אנווייזעלן. ב) צו עטוואָס

פאָססען: אין הפירוש מתישב על הכתוב. ג) וואַריבער נאָכדענקען, זיך עטוואָס איבערלע-גען. דברים המתישבים על הלב, אינס הערין געהענדע וואַרטע. התישב דעת האדם עליו, וויעדער זיינע פאָססונג געווינגען, וויעדער צווי בעזינגונג קאָממען. — מיושב, זיטצענד; בע-וואָהנט; געזעטצט, געלאָססען, רוהיג. מיושב ברעת, ביא געזונדען זינגען. דעת מיושבת, גע-מיטשטרוהע, גייסעסגעגענוואָרט: שאין דעתו מיושבת עליו משני המעות שהן ע"ג חמור (ילמדנו וירח).

ישוב א) א. פאָן מענשען בעוואָהנטער אָרט, פלעקקען, שטאדט. ב) דייע בע-וואָהנטע וועלט: כל הישוב כולו תחת כונן

אחד יושב (פסחים ל"ד); חזיר של ישוב (חולין קכ"ג), הפך חזיר של יער או מדבר. ג) דייע געוויטשעטע וועלט: כל שאין בו וכו' אינו מן הישוב (קדושין מ').

ד) דער בעוואָהנטע צושטאנד: נח ראה עולם בישובו וראתו בחורבנו (ילמדנו נח); הרואה בתי ישראל בישובן (זרכות כ"ח). ה) ישוב העולם, דייע ערהאלטונג דע-וועלט: לפי שאין (המשחקים צקוניא) עסוקין בישובו של עולם (סנה' כ"ד).

ו) קאַלאַניזירונג: ישוב א"י. ז) צורעכטזעצ-צונג, אויך ערקלאָרונג א. האַרטען שטעללע.

ח) ישוב או ישוב הרעת, געמיטשט-רוהע, בע-זאָננענדייט, געזעטצט-הייט; איבערלעגונג.

ישיבה א) דאָס זיטצען, וואָהנען. ב) שולבעוון. מרבה ישיבה (אנו' פ"ג). ג) (תלמודישיע) האַכשולע. ד) געריכט: בישיבה של מעלה

ובישיבה של מטה. בישיבה, זיטצענד. מושבה זיטצפלאטץ: רחם ממקימך ב' וג' מושבות עד שיאמרו לך עלה (וי"ר ח'). — תושבת באַדענפלאַטע א. געפאָסעס; באזים (געפאָס).

י) (ישן) התישן, פערלאַטעט ווערדען. יושן דאָס אלטער; דער אלטע צושטאנד: החזיר התורה ליושנה (קדושין ס"ו).

י) (ישע) הושיענא (סוכה ל"ז), שם לערבה שלוקחין ביום הושענא

רבא להקפה באמירת הושענא. ראה חבוצ

ערבד שביע שם בחקב (ישן) פמ"ו צוועק גושא עשיין מישן מישר אישן (גרס) הייסן בשלף ל' חו' ב"י תו' ישרא (יתב) (סנה' כ נגינה שולע) (יתד) מחריש (יתך) (יתם) פעל י (יתר)

אֵן צו-וואכס געווינגען, אים ווערטהע שטיי-
גען. — יִתְרֵה, עראיביריגען, ערשפארען. מיותר,
איבערפליסיג. יתור, איבערפליסיגקייט; דאס
ערשפארטע, ערשפארניס. יתור, מעהר; ויציון
גם את ערך הדמיון השלישי בתארי השמות
והפעלים: היותר טוב, דער בעסערער (בעסערע);
היותר גדול, דער גראַסערער (גראַסערע); על צד
היותר טוב; באופן היותר מועיל. יתור, מעהר,
בעזאָגנער, האָהער: הוצאה יתירה על השבח;
חכמה יתירה (סנה ע"ד); נשמה יתירה, א.
האָהערער גייסט, קראו כן לרוחב לב ולשמחה
המושל בשבת וחג. ונמצא גם תא"פ: יתור
על כן, א. מעהרעס. — ביותר, איבעראויס,
זאָגנערליך: יפה ביותר (כדריס כ'); מכוער
ביותר (גיטין כ"ח). לכל היותר, האַכסטענס.
מותר, איבערערעסט; איבערפלוס: למותר,
צום איבערפלוס, איבערפליסיג. — מותרות,
איבערפליסיגע געניסעס. — מותר או יתרון
נקרא בפ' חכמי העבור מה שיש יותר (נחשון
מדסיס לו סניס) משבועות שלמים, כמו
שיתרון החודש הוא א' י"ב תשצ"ג, ר"ל יום
אחד וי"ב שעות ותשצ"ג חלקי תת"ף
(⁷⁹³/₁₀₈₀), שהוא הזמן הנשאר אחר השלכת
ד' השבועות השלמים מן כ"ט י"ב תשצ"ג
שהוא זמן חודש אחד (ממולד אל מולד);
ויתרון שנה (פשוטה) הוא ד' ח' תתע"ו,
שהוא הזמן הנשאר אחר השלכת ג' השבועות
השלמים מן שנ"ד ימים ח' שעות תתע"ו
חלקים, שהוא י"ב פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג.
ואם ידענו למשל מולד חודש תשרי בשנה
שעברה, נוסף עליו היתרון, שהוא ד' ימים
ח' שעות ותתע"ו חלקים, ויצא לנו מולד
חודש תשרי בשנה זאת. — מיתר, זאָסע;
זעהנע (אים טהערישען קאַפער). — יתיר,
מלה שיש בה אות (חסו"י) מיותר: לא מיבעא
בחסירות וביתירות (עירובין י"ג).

ערבה בשרש ערב. — הושענא רבא, שם ליום
שביעי של סכות שמרבין בהושענות. הושענות,
שם תפלות ידועות הנאמרות בחג הסכות
בהקפת הבימה.
(ישר) יִשְׂרָאֵל או יִשְׂרָאֵל, לייטען, וואָרנאך
ריכטען. — היישרה (מו"כ ח"א
פנ"ו ועוד במקומות) = כוונה, ריכטונג, ציעל,
צוועק. שם יִשְׂרָאֵל, נקרא בדקדוק השם שהוא
גושא המאמר, נאָמינאטיוו. ישר, ביליגקייט,
עשייה לפנים משורת הדין. ביושר, געראדע.
יִשְׂרָאֵל או מִשְׁרָא, בעשט (ערונה): הרוצה
לעשות שדהו מישר מישר (כלא"י פ"ג);
מישרא דכרתי (סנה ק"י).
אִישׁוֹר, או יִשְׂרָאֵל, או יִשְׂרָאֵל, כחך, בטוי
שמשחמשים בו לשאלת שלום
(גרוס) או להסכמה (צושטיממונג, גוט-
הייסונג) או לתודה (דאנקזאגונג): מה שואלין
בשלומן? אישר! (ירוס' סניעית פ"ס), והוא
ל' חוזק כהוראת שרש אשר, ובא לפעמים
ב' תחת א' כמו: כד איישיר חילי.
יִשְׂרָאֵל, יאָמַר בהפך כהן ולוי: כהנים
ליום וישראלים.
(יתב) *יתב = ישב. אותיב = הושיב.
מותב = מושב. — שן תוחבת
(סנה ס"ד), איינגעזעטצער צאהן. יתב, שם
נגינה מפסקת. *מתיבתא = ישיבה (האָכ-
שולע). ריש-מתיבתא = ראש ישיבה.
(יתד) יתד (נחמנת סניק), שם להברה
ששוא נע בראשה. — יתד של
מחרישה (סנה קכ"ג), פּאַלונאייזען.
(יתך) יתוך (כלים פ"ג), מין קפ שמנערין
בה את הקדירה.
(יתם) יתם, פּערוואיזען; ומאלמן את אשתו
ומייתם את גוזליו (פסחים נ"ט).
פעל יתום, אונפערזאָנליכעס צייטוואָרט.
(יתר) הותר, געווינגען (אים האנדעל);

אות כ

(כא) *כא או כה (זיכרונות), כמו הכא, היער.
(כאן) כאן או כען, היער. לכאן, היעהער.
מכאן או מיכן, פאן היער.
מכאן ש... דארויס איזט צו שלעסען דאס ...
מכאן ומכאן, אויף ביידען זייטען. מכאן
ואילך, פאן דאס פאן; פאן יעצט פאן. כאור ראה
שרש כער.

(כב) *כבא, קאטא: רמי כבא (זנאים קי"ג),
הטיל רעי. ראה כבויי בשרש
כבי וכפוטא בשרש כפת.

*כובא (א) דארן: אפיקת כוביא (ז"ר ח')
וכן תר' קוי. ב) cupa, פאס,
טאנע: הני כובי דארמאי (ע"ז ל"ג), מין חבית.
ג) כובא דארעא (זרכות ל"ז, וגי' הערוך
כוכא, לילל לחס טעמים תר' הסורי כוכא
לחמא דסערא = קוכען, ראס כעך), פי' עוגה
הנאפה על הארץ ולא בתנור. והוא מענין:
בשר כיבי דאכלי גנבי (סנהד' ע'), וקרוב
ללשון כוה. ראה שרש כבב. — כובא דהדיא
ארמלתא (גיטין ס"ח), צ"ל כוכא, האהלע,
ראה שרש כוך.

*כיבא, געשוור: שיחנא וכיבא (קדושין פ"ח).
(כבב) *כבב, בראמען: ונכבב וניכול
(עירובין כ"ט).

(כבד) כבד, עהרע פערשאפפן: המלאכה
מכבדת את בעליה (נדרים

ע"ט); (זלשון העם) אויפוארטען. — אָבָד
או אתכבד (נזס), איך בעעהרע מיך. התכבד
בקלון חבירו, זיך דורך אנדערער שאנדע
עהרע פערשאפפן. דרך כבוד, אנשטאנדיג,
האפליך. נכבד, פארנעהם, עהרבאר; וויכטיג.
כובד ראש (זרכות ל'), ערנסטע קארפער-
האלטונג. כובד העליון וכובד התחתון

(כלים פכ"ח), שם לעצים שבמכונת האריגה,
ונקרא כובד העליון — העץ העליון אשר
הוסי השתי כרוכים עליו, קעטטבוים; וכובד

התחתון — העץ העשוי לקבל את הארג,
אונטערבוים.

כבד, אויסקעהרען, אויספאנגען. מכבדי חוצות
(סנוד רנה י'), שטראסענקעהרער.
כבד של תמיה (עוקלין פ"ח), שם לענף
הרקל שנתיישן שעושין ממנו מטאטא.

כבה (כבה) ענינו ידוע. ובדרך ההשאלה:
עבירה מכבה מצוה.

(כבי) *כבויי דרעיתא (עירובין כ"ט), לפי
פירש"י גללי צואה (לללות

עליהם הנסר), ראה שרש כב.

כוביא: חוט של כוביא (סנהד' ל"ט), צ"ל
בוכיא (ראסזס), ופי' חוט של ערב.

(כבך) כבכב שעשאי לסל (כלים פ"ג),
דעקקעל א. געפאסעס.

(כבל) כבל, קעטטע, פאסעל. ומזה: רחלות
יוצאות כבולות (סנהד' כ"ד),

ומפ' בגמ' שכובלין אליה שלהן לצד מטה.
כבול (סס כ"ז), מפ' בגמ' כפה של צמר,
א. ארט הויבע.

כובלת: ולא כבולת (סנהד' פ"ג) וגי' הערוך
כובלית, cochlea = שנעקקע; דע

שאלע דערזעלבען, מין תכשיט אשה. ובגמ'
מפרש חומרתא דפילון, ראה שרש חמר.

(כבן) כבינה מין בגד אשה, היללע; תנתן
מבית לבתי (גיטין י"ד),

ונקרא ג"כ *מכבנתא (סנהד' פ"ג), ותר' רידיס
כבינתא. ומזה: רחלות יוצאות כבונות (סס

כ"ג), שמעטיפין אותן כדי לשמור את צמרן,
ותר' יעטוף מכבן; כצמר וכו' שמכבנין אותו

למילת (סנודות ו').

(כבס) תכבוסת, שה"פ מן כבס, דאס קליי-
דערוואשען. — משלות

כובסין ומשלות שועלים (סוכס כ"ח),
לדעת בעל החלוץ הוא לשון יוני βαβος

אפפ, שכן נמצאו ג"כ משלים הרבה על הקוף.

רצין ועולין בכבש (יומא כ"ז); חוץ
מכבושו של מזבח וכו' (ירוש' עירובין פ"ג).
כָּבֵשׁ, שטורמבאק, מויערברעכער : ולבנות
דיק כבשים (ריס אינס רנס); הביא
עליהם כבשים (פסיקתא י"ז).

*כבשא דאהיני (ירוש' ז"ק פ"ו), אשכול
של תמרים, כמו כבסא.

(כבת) *כוביתא : אימר כוביתא דעיבא
בעלמא (ר"ס כ"ה, וגי).

הערוך כוכיתא) דונסט, נעבעל. כבתותא דמישרא
(סנה' ק"ו), גי' הערוך בתוותא, ראה זה.
(בגן) *כגני, בל' פרסי שבירי כלים : חצבי
לנהרא כגני לייא (זרכות כ"ח).

(כד) כד, אנגערונדעט : ראשה אחד כד
וראשה אחד חר (מולין ס"ה).

*כד, אלס, כדו (זיוסלמי) = כד הוא, אלס
ער. — כדו בר (זרכות ו'), ראה דובר.
*כודא (ע"ז כ"ט), מין חולי שר יולדת.
פֶּדָד ראה פֶּדָר.

(כדי) *כדי, לעער, נוטצלאז : תובעין
אצטריכא ליה סימנין כדי
נסבה (ז"מ כ"ז), פי' בחנם ושלא לצורך;
מילי דכדי לא דכירי אינשי (סנה' כ"ג);
לא שדי אינש זוזי בכדי. — כדי או כדאי
בשרש די.

(כדס) כדוס, עץ ארוך ואונקלי בקצהו,
שמוציאין בו דלי שנפל לבור;
כדוסים האשקלונים שנשברו והאונקלי שלהן
קיימת (כלים פ"ג).

*כדוס: ענבי דכדוס (ז"מ ק"ו וזמר ל"ד), פי'
הערוך ענבים שלקו בגפן, ורש"י
פי' ענבים שהתלעו. וגי' אחרת ענבי דכרין,
וכן גורס בעל המשביר, ולדעתו הוא מל"ר
caries, פֶּילִינִים.

(כדן) פֶּדָן, אנביגדען, אנשפאנגען : יש
כודנו לאביו ברחיים (ירוש'
פאה פ"ה); לכשיזקין הוא כודנו ברחיים (ירוש'
פסחים פ"ד); שפחות מכודנות (וי"ר י"ו).
ובתרגום הסורי : ולא חתכדנן תוב בנירא
דעבודתא (אח"כ ה' א').

*כובסא, αἰσθη, טאשע : לנקייה בכובסיה
(ז"מ ק"ה), פי' בכיס בגדו.

*כבסא, שם לשרביט שהחמרים גדלים בו :
ומחיה לכבסא ואתר תמרי (נכות
ח'), וכן הוא בל' ערבי.

(כבע) כובעי, הוט.
(כבר) פֶּבֶר א) זיעבען, אין א. זיעבע רייני-
גען : וכוברין אוהה בכברות
(פרס פ"ג).

*כבריתא (כס ס"ז) = גפרית, שוועפֶּעל.
וכן תר' גפרית. ומזה : לכברויי
סלי (זרכות כ"ז), מיט שוועפֶּעל רייכערן.

(כבש) כבש א) טרעטען : דרך כבושה,
אויסגעטרעטענער וועג, ותר'
עורך מסתולל בעמי — עד כען כבישת ליה
לעמי. ב) דריקען, פרעסען : כבש חותם
על דבר. ג) ערָאָבערן. ד) אונטערדריקען,
געצאָהמען : כבש יצרו; כבש כעסו. ה) פֶּריכ-
טע איינלעגען : האשה שהתה כובשת ירק
בקדירה (סנה' פ"ז), נתן פירות או ירקות
במי מלח או בחומץ וכדומה כדי לחמצן או
כדי שיתקיימו זמן רב. ומזה שם פֶּבֶשִׁים :

לחת לתוך הכבשים (סנה' ק"ח), פי' ירקות
כבושים. ו) פֶּערבערגען, פֶּערהעהלען : תר'
העלם יעלימו מכבש יכבשון : כבשו פניהם
בקרקע (סנה' י"ט), פי' הסתירו פניהם ולא
דצו להוכיחו על פניו, ות' ויסחר משה
פניו — וכבשנן משה לאפוחי ; ישראל
שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו
זא"ז (סנה' ק"ט). — דברים כבושים, געהיימע
דינגע. *כבשי דרחמנא (זרכות י'), דיעגע-
היימיסע גאָטטעס. דברי כבושים (מענית
ט"ו), איינגעהמענדע וואָרטע.

פֶּבֶשׁ : אין מכבשין את הרחיים (פ"ק י')
ומפ' בגמ' שם מנקרין, פי' שמנקרין
אבני הרחיים בברזל חד כדי שישחנו היטב.
מכבש (סנה' ק"ה), פרעסען. מכבש של
חרש (כלים פ"ו), מין מכבש
שמשתמשים בו חרשי עץ, צווינגען.

כָּבֵשׁ או כיבוש, שטיעגען, אויפֶּטריטט :

*כודנא: מוילעזעל. כודנתא, מוילעזעלין. — כדון, יעצט.

(כדר) כִּדְר (פסמים כ"ס), כמו קדר, טאפער. כדור, קוגעל, באלל: הכדור והאמום (כלים כ"ג); מוכין כדי לעשות כדור קטנה (סנה ע"ח). כדור הארץ, ערדקוגעל. כדורי, קוגעלרונד. כודר, רונד: אלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגלגולת (חולין ס"ד).

כדורות, הארטע, שטארקע: וכדורות של ברזל (קהלת רכס, דברי סכמים כדרכונות), ת"י שמיכס כברזל כרדן הי כפרזלא, בל"ר erudum, הארט. (כהה) כָּהָה (= כחה), שליים אויסווערפען: יצא גונה וכוהה דם מן הצנה (ילמדנו נח).

הַכָּהָה, פֿערדונקעלן (איבערשטראהלען): שהוא מכהה גלגל חמה (ז"ר ב'). (כהן) כֹּהֵן, שם לאיש המתחם אחר משפחת הכהנים בני אהרן. כֹּהֵנָה, בת או אשת כהן. — כהונה גדולה, האהעפריעסטער-ווירדע. שמש ככהונה גדולה, אלס האהעפריעסטער פֿונגירען.

(כו) *כווא או כווא (עירובין ל"ד), פֿענ-סטער. — למפתח ליה כווא (סנהד' פ"ד) גי' הערוך בועת א.

(כוז) כוּז, כוּז, א. שטאפגעשירר: הכוז דומה לקיתון גדול (תמיד פ"ג); כווא דמיא (סנהד' ל"ג).

(כוח) כח, קראפט: כחות הנפש. בכח, אין דער קראפט, הפך פֿפעל,

אין ד. ווירקליכקייט: הוציא מכח אל הפועל. כחו יפה או רע, שטארק אָדער שוואך: ב' פרות אחת כחה יפה ואחת כחה רע (ז"ר ל"ג); באילן שכחורע וכו' שכחו יפה (זנים פ"ג); א"כ מה כח בית דין יפה. — בא-כח, רעכטסנעהמער: באי כחו ויורשיו אחריו.

(כוי) כוי (זכורים פ"ה), באַקהירש, מין בהמה הנולדה מתיש וצביה.

(כוד) כוד (א) גרובע, האַהלע; כוד הציידין (מענית כ"ז); והיו הכלבים נכנסין

דרך הכוכין (ז"ק ק'), פי' דרך המערות; כוכא דההיא ארמלתא (גיטין ס"ח). (ב) דיע נישע אין דער גראבעסהאַהלע, וואָ דער לייכנאָם בייגעזעצט ווירד: אין חופין כוכין וקברות במועד (מ"ק מ').

(כון) כֹּון (א) ריכטען, צווענדען: יכוין את לבו כנגד בית קה"ק. — ובדרך ההשאלה: אם כיון לבו יצא, זיינע געדאנקען וואַרויף ריכטען. (ב) זיך איינעם געגענשטאנדע צו-ווענדען, זיך געגענאיבערשטעללען. (ג) וואַרנאָך הינציעלען, אויף עטוואָס אַבזעהען, בעאָזיכטיגען. (ד) מיינען, וואַמיט זאָגען וואַללען: לא ידעתי מה כיון בזה. (ה) אים זינגע האַבען, זיינע געדאנקען וואַרויף ריכטען: כוון פירוש המלות; כוון כוונות האר"י. (ו) אַב-פאָססען, צוטרעפֿען, טרעפֿען: היה יודע לכיון אותה השעה וכו' (סנהד' ק"ס); כיונתי לדעתו; כיונת אל האמת; המכוון את שמועתו (אבות פ"ו), פי' שאומר ההלכה כמו ששמע אותה מרבו; שאינו יכול לכיון את הרוחות (זרכות ל'), זיך אַרענטירען. — (ז) געראַדע שטעללען: יכוין את רגליו (סס"י). (ח) אין איבעראיינשטיממונג ברינגען, אויסגלייכען: כוון שני חשבונות או שתי דעות. כִּכּוּן, אַבזיכטליך. — התכוון (א) זיך וואַהין ריכטען, צוקעהרען: עומד בראש הר המשחה ומתכוין ורואה בפתחו של היכל (מדות פ"ג). (ב) בע-אַבזיכטיגען, מיינען: שניהם לדבר אחד נתכוונו. — מִכּוּן (א) געגענאיבערשטעהענע, צו-געווענדעט: פתחים מכוונים זה לזה (ז"ר ס').

(ב) גענוי: מ' סאה מכוונות (גיטין י"ו); כביצה מכון טהור יותר מכביצה טמא (טהרות פ"ג). (ג) גלייכלויטענע, איבעראיינשטיממענדיג: אם נמצאו דבריהם מכוונין (סנהד' כ"ט). — כוונה (א) אַבזיכט, צוועק. (ב) פֿאַרזאַמלן. (ג) זיין: לא ידעתי כוונת מאמר זה. (ד) כוונה או כוונת הלב, אנדאַכט: התפלל בכוונה. (ה) והיראים והמקובלים הרחיבו עוד שמוש המלה: כוונות האר"י.

כִּיוֵן (א) (תס"פ), געראַדע, גלייך, אָהנע מיהע:

צוקעהרען: עומד בראש הר המשחה ומתכוין

ורואה בפתחו של היכל (מדות פ"ג). (ב) בע-

אַבזיכטיגען, מיינען: שניהם לדבר אחד

נתכוונו. — מִכּוּן (א) געגענאיבערשטעהענע, צו-

געווענדעט: פתחים מכוונים זה לזה (ז"ר ס').

(ב) גענוי: מ' סאה מכוונות (גיטין י"ו);

כביצה מכון טהור יותר מכביצה טמא (טהרות

פ"ג). (ג) גלייכלויטענע, איבעראיינשטיממענדיג:

אם נמצאו דבריהם מכוונין (סנהד' כ"ט). —

כוונה (א) אַבזיכט, צוועק. (ב) פֿאַרזאַמלן. (ג)

זיין: לא ידעתי כוונת מאמר זה. (ד) כוונה

או כוונת הלב, אנדאַכט: התפלל בכוונה.

(ה) והיראים והמקובלים הרחיבו עוד שמוש

המלה: כוונות האר"י.

כִּיוֵן (א) (תס"פ), געראַדע, גלייך, אָהנע מיהע:

ואחד שהוא פותח כיון (תמיד ל'); יעשנה בדפוס ויקבענה כיון (פסחים ל"ז). (ב) (מלת הסגור) זאבאלד : שבשתא כיון דעל על (סס ק"צ). (ג) ווייל.
נכון, ריכטיג, כנכון, וויע זיך'ס געהאָרט : כראוי וכנכון.

בן = כאן : יתר מכון. ונמצא גם במקרא : עד בן לא הגדתי (כחמ"ג ז' י"ו). ונראה שמענין זה הוא ג"כ : וישתכחו בעיר אשר בן עשו (קס"ח י'), אשר כאן עשו ר"ל מחוץ לעיר באין רואה. ראה אוה"ש שרש קבר. כל שכן או כל דכן, אום זא מעהר, געשווייגע, וכן תר' אף כי (ליוז ט"ו י"ו). כיני (זירוסלמי) = בן היא.

הבנה פֿאַרברייטונג; נאטירליכע אנלאגע. מוכן, פֿאַרברייטעט, בערייט. תכונה, בעשאַפֿענהייט; אסמאָנאָמיע. ונגזר מזה שם: תוכן, אסמאָנאָם. מכונה, געשמעלל, געריסט; מאשינע: מכונת הקיטור, דאָמפֿ-מאשינע.

(בוץ) פֿויץ = קאָפּ, צוזאָממענציעהען. הָפּוּץ, זיך צוזאָממענציעהען, איינ-שרומפֿען.

(בור) *כוורא (סנת ק"ט), פֿיש, דגת הים ת"י כוורי ימא.

כוורת (א) ביענענשטאָק: לרדות את כוורתו (ז"מ ס"ד), והוא קרוב לל' כבירתא (ראס זס), שהוא שם לדבר הניגר, וגם השועה בל"י (xepós ב). א. דיעזס אָהנליכער קאָרב: כוורת פתוחה ופקוקה בקש (כלים פ"ח). כוורתא בשרש כו.

(כוש) כוש, שפינדעל: כוש שבלע את הצינורא (כלים פ"ט).

(כות) *כוות, גלייך, וויע: תניא כוותיה דרבא. ראה לִוְת.

(כזב) כוזב, פֿאַלש: הקש כוזב. כח בשי' כוח. (כחה) כחה, שריים אויסווערפֿען: כיחה בפני רבו (עירובין ל"ט), לפי

ג"י הערוך. ראה גם שרשי כדה וכיה. (כחל) כחל (א) (חולין ק"ט), Euter. (ב)

כחל או *כוחלא, שמינקע: לא כחלולא שורק (סנדר' י"ד). והכלי שכוהלין בו נקרא: מכחול (כלים פ"ג). — *כוחילנא (חולין ס"ז), מין עוף. (כחש) הכחיש (א) מאַגער מאַכען; מאַגער ווערדען. (ב) אבלייגנען, ווידערשפרעכען. פֿאַרש, מאַגער, הכחשה, ווידערשפרוך.

(כוי) כוי (א) בל' ארמי שבתלמוד משמש גם בזמן עבר: כוי סליק (זילס ל"ח), אלס. (ב) משמש הרוב במקום נ' השמוי, וויע: כוי האי גונא; כוי סוטה מה סוטה ספק וכו' ה"נ ספק (כדס ג'). (ב) שם לאות ח בל' יוני הנקרא chie: עד שיעשה כמין כי (כלים פ"כ); מאי כמין כי כמין כף יוני (סוריות י"ז). וכי (ונסגנון הירוסלמי: והכין) מלת השאלה: וכי מה עשה לו וכו' (ז"ק כ').

כיי (זירוסלמי) = כהאי: אתיא כיי דמי, אתיא כמאן דאמר. — כיצד = כהי צד, אויף וועלכע ווייזע? וויע? — כייד ראה כייר.

(כיה) כייח, שליים אויסווערפֿען: כייח בפני רבו וכו' כייח ורק קאמרינן (עירובין ל"ט). כיה, שליים: כיהו וניעו (מזר כ'), ראה שרש כחה.

(כיל) *כייל, מעסען. כיילא (ז"מ מ') מאס. מכילא או מכילתא, מאס. והוא

ג"כ שם להבורי הלכות ומשניות, כמו שקראו להם אחרים מדות (לאס ערוך ערך סז): פוק עיין במכילתך (גיטין מ"ד); חד בר נש דחני חדא מכילא (ירוש' סנועות פ"ז). ונמצאו ג"כ מדרשי הלכה: מכילתא דרבי ישמעאל; מכילתא דרבי עקיבא. כילות, גייץ (קמלות).

(כיס) כיס, קאססע: כיס השותפות; הטיל לכיס. כיס הביצים, האַדענזאָקק.

כיס הלב, הערצבייטעל. כיס המרה, גאללעג-בלאזע. כיס השתן, אורינבלאזע. כיצד בשי' כי.

(כין) כיפה, שטיין (כמו זל"מ): כיפת הברד (סללות פ"ח), האגעל-שטיין, האגעלשלאַססע; כיפת שאור שיחדו לשיבה (פסחים מ"ה), פי' חתיכה של שאור

כונא
ישע
גנאם
ברות
את
דרך
נקען
אנדע
(ג)
העין
אגען
אם
זען:
אב-
יודע
ונתי
עתו
זמע
חות
אדע
אין
ען:
ין
זען
זיון
זע-
זחד
זו-
(ז)
זנה
הי-
יש
ע:

קשה; כי' דברדא (מ"ק כ"ה); דאפקיד כי' (ז"י ל"ה), עדעלשטיינע. ראה ג"כ ש' כף.
 *בייף, בייגען; צווינגען.
 (ביר) ביר (ז"ק כ"ד, וי"ג: בירד, א. מויער מיט קאלקפֿיגורען פֿערציערען.
 והשם: וגובה [ההיכל] מ' אמה ואמה כ' ור (מדות פ"ד).
 בירה הערד: בירה שהסיקה (סנה ל"ו).
 (בך) בך, זף. בכך, דאמיט. מה בכך, וואס ליעגט דאראן. ראה שרש מה. לכך, דאצו; דארום. כך וכך, זף אונד זף; זאפֿיעל אונד זאפֿיעל: כמה אתה נוהג לבגד כך וכך, (מ"ק י"ח). כל כך, זף זעהר.
 *כבא באקצאהן: ונתור כבי ושיני (חולין כ"ט); כבא דאקלידא (סנה פ"ט), שן המפתח.
 כבי (הסלות פי"ד וכלים פי"ז), שם לקרומים הדקים שבתוך הקנה, ובל"י *κλκκος*, קערנגעהייזע, קראַבס.
 (ככב) כוכב א' שם כוכב מן הכוכבים החוזרים, מערקור. ב' שם ציון כדמות כוכב, כזה (*). כוכבא דשביט (זרכו כ"ח), שם למין כוכב בעל שבט, קאמעט. כוכבי לכת או כוכבים החוזרים, וואנדעל-שטערנע, פלאנעטען. כוכבי שבת או כוכבים הקבועים, פֿקסיטעטינע.
 (ככל) כוכלא *κύκλας*, מין בגד עגול: עישו מלובש כוכלא ויעקב ציצית (ילמדנו מולדות).
 כיכלא *κύκλας*, קראממעטספֿאָגעל: ד' מיני שליוהן שיכליו וכיכליוכו' (יומ' ע"ה).
 כוכליאור, *κυκλῆριον*, דאס געהייזע דער שנעקע: מקיפין ועומדין כמין כוכליאור (יומ' כ"ה), שנעקענפֿארמיג; רא תצא אשה בכוכליאור (סנה ס"ג), מין הכשיט אשה. (בלא) בלאים. שם בתלמוד לבעה"י הגולד משני מינים שונים.
 (כלב) כלב המים (כלים פי"ז), זעההונד. כלבה או *כלבתא, הינדין. ימי הכלבים, הינוסשאגע, בן נקראו הימים מיום

23. יולי עד 23. אבגוסט, שבהם מאי הכוכב Sirius (= הונדשטערן), שעצין חשבו קדמוני היונים והרומיים שהוא מבא חום רב לעולם.
 בלֵב, תפר תפירה גסה: והאומן מכלב (מ"ק י').
 בליבה, קארב: ונתנו אותם בכליבה (פתיחת איכה רנח); קרן של בליבה (פרה פ"ג).
 בלבוס א' האקען, קלאממער: כמין בלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה וכו' ומשקין אותה בעל כרחא (סוטה י"ט); עשאו כמין בלבוס (סנה ס'), קלאממער. ובל"י *elavus* = נאגעל, *elavis* = שליססער.
 ב' *κελεύβη*, וואססעראיימער: מרחשת שמה ודומה כמין בלבוס עמוק (מנחות ס"ג). כלבית ראה כלכית.
 בלבס: צבעו כעור מאי כעור כלבס מאי כלבס כפרא דודי (ז"ק ק'), פ' כסמרטוטים שמקנחים בהם היורות של צבעים שאינם צבועים בישוה על פני כולם.
 (בלד) בלוד, *βλῦδος*, ארמי, האלזבאנד: אין עבד מולך ולא לובש כלירים (ז"ר פ"ט).
 בלדי, קאלדאער, שטערנזעהער: מנין שאין שואלין בכלדיים (פסחים קי"ג), וכן בל"י *καλδαῖοι* = אסטראלאג.
 בלירדון: והוא עבד כלירדון (ירוש' פסחים פ"ג), פ' וזהמא, והוא קרוב לל' חלודה, ובל"י *βλῆδος*, געמיללע, אונראַטה.
 (בלה) בליה או כליון, אונטערנאנג.
 בלים, געראַטהע; קליידער. כלי בית, הויז-געראַטהע, מאַביליען. כלי זיין, וואַפֿ-פֿען. כלי זמה, מוזיקאלישע אינסטרומענטע.
 כלי כתיבה, שרייבציג. כלי מלאכה, ווערק-ציג. והמקובלים יקראו כלים לספירות בבחינת היותם חוצה "לאין-סוף" ולא בו. תכלית א' ענדע: בעל תכלית, וואָס א. ענדע האט; בעל בלתי תכלית, וואָס אונגענדליך איז. בתכלית, אים האַכסטען גראדע: בתכלית היום.
 בילדה, באַלדאכין, היממעלבעטט: כילת חתנים

(סוס) בלד
 הוא בקור (בל)
 (פ"ח) ראה (בל)
 שילד בלי
 בלי
 פאָגע בלי
 הראי (בל)
 לכה בלך
 בלך
 בלך
 בלך
 על ל
 (חולין) מדרים (בלל)
 האלש בולל
 נקרא המתפזז
 בלל
 דער אי

דער געזאממטהייט, דאס אללגעמיינע וואָהל;
 זיך בכלל, איינער געמיינשאַפֿט, קלאַססע א.
 ז. ו. אנגעהאָרען, אונטער עטוואַס מיטגע-
 צאָהלט, מיטגעגרייפֿען זײַן: זיך בכלל בהמה;
 יצא מן הכלל, אויס דער געמיינשאַפֿט טרע-
 טען, אבווייכען פֿאַן דער רעגל; הוציא עצמו
 מן הכלל, זך פֿאַן דער געמיינשאַפֿט אויס-
 שלעסען; עד ועד בכלל, ביז... אינקלוזיוו.
 (ב) אללגעמיינע בעשטימונג, אללגעמיינע
 בעצייכנונג, רעגל, גרונדזאַטץ: כלל ופרט
 אין בכלל אלא מה שבפרט, כיצד? אדם כי
 יקריב וכו' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן,
 מן הבהמה כלל מן הבקר ומן הצאן פרט —
 אין בכלל אלא וכו'; זה הכלל; כללו של דבר.
 מכלל, דאָרפֿט אַינע צו שלעסען: אבות
 מכלל דאיכא תולדות (ז"ק ז'). מכללא, אויס
 איינער רעגל, איינער פֿאַלגערונג: לאו
 בפירוש אחר אלא מכללא אתמר. ג) וישמש
 לפעמים לתאר הפעל להפלת השליה: שלא
 באונס והכרח כלל. כללי, אללגעמיינ. בכלל
 או בכללות, אים אללגעמיינען, איבערהויפט.
 כל, יפֿאַל לפעמים לחזק: כל התורה כולה,
 כל העולם כולו. כל שהוא, וואַס אימער,
 דאס קליינסטע קוואַנטום. כל שכן, אום זאָ
 מעה, געשווייגע. זכּלז או *כולי, מלת
 הקצור שמשמשין בה בהבאת דברי אחר או
 מקרא כתוב.
 כליל או *כלילא, קראַנץ: ינקותא כלילא
 דורדא (סנה ק"ז), ראָזענקראַנץ —
 *כלילא (סנה ק"ט) או כליל-מלכא (כתובות
 ע"ז), מין עשב בעל ריח טוב נקראַ בל' ערבי
 "אכליל אלמלך" ועושים ממנו עטרות ויש
 לו סגולות ברפואה (סמוספ'). דמי כלילא
 (ז"ק ז'), קראַנצענגעלד, מין מס.
 כלכל, טוח בשרו בסיר להשיר השער: הריני
 מכלכל (מזי ג'). ושה"פ: כדי לעשות
 כלכול (סנה ע"ח).
 כלכלה, פֿערפֿלעגונג; קאַרב: היו לפני
 ב' כלכלות (דמאי פ"ז).

(סנה י'), מל"ר = coelum = היממעל, דעקקע.
 כללה שם בתלמוד לדרשה שדורש החכם
 רבים: ביומי דכחה (מ"ק י"ו). ואולי
 הוא מל"י = καλέω = רופען, וכן תר' ויקרא
 בקול גדול (יסעיה ל"ו י"ג) ואכלי.
 (כלט) כלוט, καλεῖσθαι, שלאָס, ריעגעל:
 עבד חף כלוט (ירוש' סנה
 פ"ח); ה כלוטין שבפותחות (פסיקתא ר').
 ראה שרש קלד.
 (כלי) פֿלִיָּה או כוליא, ניערע. כילי כיליאדין,
 ראה שם ספיטס. כילי, καλέω,
 שילדקראַטע: כילי כילי (ז"ר כ"ח).
 כליא, καλία, בויך: ג' מן הכליא שהן ד' מן
 השפה (ז"ר ז'), פ'י בטן התנור.
 כליא-עורב (סנה ז') ע"פ הערוך צורה ידועה
 שעושינעל הגג להבריח העורבים,
 פֿאַגעלשויכע. כליא פרוחי (סנה כ"ז וי"א):
 כליא דידבי, שם תכשיט איזה שנושאת על
 הראש, ועשו לעצור הזבובים מן הפנים.
 (כלך) כלך, מלה מורכבת, לך לך: כלך
 לדרך זו. ובסגנון הירושלמי:
 לכה לך לדרך זו. כליכה ראה כליבה.
 כלך, פֿאַרעטוידע: ולא בכלך (סנה כ').
 ובעל המשביר שיער שהוא מל"י
 καλός = מושעל; א. אַרט מושעלזידע.
 כלכיד או כלכית, καλός, איידעכסענאַרט;
 אויך א. אַרט פֿיש: אימת כלכית
 על לויתן (סנה ע"ז); כלכית באלפס הוי
 (סולין ז"ז); אינו אסור אלא בכלכיד (ירוש'
 נדרים פ"ו), מין דג קטן.
 (כלל) פֿלִל, אומפֿאַססען, אין זיך בעגריי-
 פֿען, ענטהאַלטען, מיטענע-
 האַלטען, מיטרעכנען. כולל, אללגעמיינ. חכם
 כולל, פֿיעלזייטיגער געלעהרטער. ובלשון העם
 נקראַ קהל התושבים בארץ ישראל
 המתפרנסים מקופה של צדקה — כולל,
 Rومية: כולל דאשכנזים; כולל הספרדים.
 פֿלִל (זכ' כללים או כללות) א) דאס אַללגע-
 מיינע, דיעגעמיינשאַפֿט, געזאממטהייט,
 דער אינבעגריפֿף: טובת הכלל, דאס וואָהל

(כלם) כלום = כל מאוס: לא אמר כלום (כדריס ט'). ובחבור מלת אלא ענינו כמו "כי אם": כלום הלך יעקב אצל לבן אלא בשביל רחל (ז"ר ל"ח), ניכסם אלא. וישמש ג"כ למלת השאלה: כלום יש ילוד אשה שמכנים ואינו מוציא?
 *כלמי (זכר כ"ח) = כנים, ותר' כנים קלמא. כלמוס, λαλμός, קורצעם קריענסקלייד, רייטערמאנטעל: עשו לבוש כלמוס (ילמדנו תולדות).
 כלומר = כאלו אמר, דאס הייסט, דאס ווילל זאגען. כלמר ראה קלמר.
 (כלן) כילון, eilo, א. מענש מיט הערפאָר-ראגענדער שטירן: הכילון והלפתן (זכורות מ"ג).
 *כלן, λαλόν, שאָן: לא כלן מסתור אלא מבני (ירוש' פסח פ"ח), לא נאה. כלונס, ξύλον = האָלץ: פפאָהל, שטאנגע: ומודלה ע"ג כלונסאות (חולין ז').
 בלינוס או כלנוס λαλινός, צוים: כאדם שנותן בלינוס בפי הבהמה (ילמדנו זלק); לסוס שיש לו כלנוס (אדר"ן פכ"ד).
 בלינרין (ירוש' סנהד' פ"ח), λαλῖνα, מאַנ-שעל, כאדרת שער ת"י בכלן דשער.
 *כלניתא (פסחים ל"ה), שם צמח, ולפי פי' רש"י והערות: מאָהן.
 (כלם) כלום א' αλλος, דיע עסבאָרע איי-בעל: הכלוסין והחרובין (עוקלין פ"ח), ראה אכלם. ב' כלוסין (עוקלין פ"ג) ראה בולבסין. כולסא (סנהד' ק"ד) ראה בלוסא. (כלף) כלפי (= כלאפי) א' געגען: השיה דברים כלפי מעלה (סוכה כ"ג); מטה כלפי חסד. ב' ווילל: כלפי שאמרה תורה (פסחים ט').
 כלופים (= פכולים) peculium, אייגענ-טהום, לייבאייגענטהום: מלך ב"ו כשהן כלופים אומר לעבדיו וכו' (פסיקתא כ"ג), פי' כשעבדיו הם מקנת כספו. כלופסין ראה פלופסין.
 (כלק) כוליקוס, χαλίκος, גאללזיכטיג:

המקדע את כסותו כוליקוס (ירוש' תרומות פ"ח). כלקריקה (סנהד' רצה, אחי מלכמן) ראה גלקטין.
 בלקטיר, χαλκιστή, געפראָגע, געשטאלט: הריני צר בלקטירין שלו בדמותו (וי"ר כ"ג).
 ביליירבא, χαλκιστής, שר-אלף: לשום כרים ביליירבין (קסלת רצה, ויסוד העפר).
 (כמה) כמהין (זכרות מ"ג), ערדשוואַממע, וכן בל' ערבי כמא ה.
 כמה, וויעפיעל (כחם טרם חס). והמחברים גזרו מזה שה"מ: גמנות, קוואנטטיטאט, בימאדה, כעמיע, מלאכת הפרדת היסודות.
 (כמד) כמד (כדס כ"ח) או כמכא, הוא כותה, ראה זה.
 (כמן) הכמין, פערבערגען, פערשטעקקען: המכמין [פירות] באדמה (נעשרות פ"ד), שטוממן באדמה כדי שיתרכבו: הכמין לו עדים אחורי גדר (סנהד' כ"ט), ותר' וארב לו וכמן ליה.
 כומן: מאי כומן מרכבתא דנשי (ז"ז ע"ח), פרויענ-רייטוואגען.
 (כמס) כומסא = כומתא (ראה זה): לכובעות ולכומסאות (פסח פ"ה), ראה פי' הר"ש והרא"ש שם.
 (כמר) כמר או הכמיר, טמן פירות באדמה כדי שיתחממו ויתרכבו: ולא יכמור באדמה ויאכל (ז"מ פ"ט); המכמיר [פירות] באדמה (נעשרות פ"ד, לפי גי' הערוך).
 כומר של זיתים (ז"מ ע"ד), פי' עיגול של זיתים, כמו חומר, ראה שרש כרם.
 *אכמר שדא ביה (קדושין פ"ח), פי' רקק בכוס-כמרוס, χαμάρω, געוואָלבע: כמין כמרוסא היו כיפין עשויות (זמ"ד רצה י"ג).
 (כמש) כמש פערוועלקען. כמש, וועלק: כמושים כשרים יבשים פסולים (סוכה ל"ח).
 (כמת) *כומתא, מיטצע: כומתא וסודרא (עירובין פ"ד); הב לי כומתאי (סנהד' קמ"ז).

במז
של
(בן)
בגד
בלא
בל"י
(י)
עץ
ברוס
(בנה)
המכנ
בני-
בענע
ובתל
משם
הכנ
הכני
בשמו
הפעול
בשרש
(כנס)
פירות
ווירמע
עושין
פי' כנ
(בן)
שהוא
ויבוננ
שם
(י)
ג"כ: ו
*בוננ
(כנס)

כמות = כְּמוֹת : כלי כמות שהוא (כ"י כ"ד);
נאכל כמות שהוא חי; שלוחו

של אדם כמותו.

(כ"י) כְּנִי. *κωνάρ*, לינעאל. כְּנָה, שטיפט
צום לינדען: הכן והכנה (כל"י פ"ז).

(כנר) *כנרא (א) = כנא, קרוג: דמזבני
כנדי (פסחים ל'). (ב)

כלאטער: דקיימי כנדי כנדי (חולין נ"ח),
כל"י *κωνάρ*, ביילע. (ג) רימין כנדי (זרכות
י') וג' הערוך כנדי (לחם כנח), הואפרי
עין הנק' כל"י ורומי *connaros*, והוא לר"ק
ברוסטבערע.

(כנה) כְּנָה, נענען, בעטיטעלן, א. ביי-
אדער שפיטצנאמען ביילעגען:

הכנה שם לחבירו (כ"י כ"ח). כנוי, טיטער,
ביי-אדער שפיטצנאמען, איבערהויפט א.

בענענגונג אויסער דעם אייגענטל. נאמען.
ובתלמוד נקראו כנויים כל שמות הקודש חוץ

משם הויה שהוא שם העצם. והמדקדקים קראו
"הכנויים" לאותיות הויכמ"נ (ספס אותיות

הכנויים) הבאות לשמוש בסוף המלה ומורות
בשמות על הקנין (בעזיטין) ובפעלים על

הפעול (ליידענדער געגענשטאנד). — כְּנָה
בשרש כן.

(כנם) כְּנָם, ענינו במקרא ידוע, ובתלמוד
נמצא שה"מ ממנו: המעלה

פירותיו לגג מפני הכנימה (נכסירין פ"ו),
וירמער, אונגעציעפער; ולא היו [הבגדים]

עושין כנמיות (ספ"ט ספ"ט, נופת) כמו כלמיות,
פ"י כנים.

(כנן) כְּנָן, ווינדען, וויקקעלן: המכנן את
החבל על יד (פרס פ"ז); בחבל

שהוא מכנן על צוארה (נכסירין פ"ד). ומזה:
ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כנניות באדם

שאם נהפך אחת מהן אינו יכול לחיות (חולין
כ"ו), ר"ל המעיים המכורכים, געקראזע. ומזה

ג"כ: הדרי דכנת א, ראה שרש כנת.
*כנונא, *κωνέον*, קארב: מטלטלין כנונא

אגב קיטמא (זילא כ"ח).
(כנס) כְּנָם = אָסָה, זאממעלן, העריינגעה-

מען, היימפיהרען, עהעליכען: הכנס את
הבתולה. הַכָּנָם = בוא: יוצא ונכנס. הכנס

עם איש בדברים, זיך מיט ימדם אין א. גע-
שפראך איינלאָססען. הכנס לתוך דברי איש,

ימדם אין דיע וואַרטע פֿאַללען. מכונס, פֿער-
זאממעלט, אויפֿגעשיכטעט: מים מכונסים;

עצים מכונסים בקרפף. הכנים = הביא: הכנים
פירותיו, דיע ערנטע איינפֿיהרען; הכנים עצמו

בדבר, זיך וואַרין איינלאָססען. ובטוי מליציי:
הכנים את ראשו בין המחלוקת (זרכות ל"ז);

הרי אתה מכנים את ראשי בין שני הרים
גבוהים (זין ז"ס וז"ס) בשביל שירוצצו את

מחוי (ירוש' יצנות פ"ח). — התכנס, זיך פֿער-
זאממעלן: מי גשמים המתכנסים בבורות.

כניסה, דאס העריינגעהען, איינגאנג: ימין
הכניסה; פֿערזאממלונג: יום הכניסה (מגלה ז').

יום שבני הכפרים באים לעיר. הכנסת אורחים,
אויפֿנאָהמע פֿאַן גאַסטען, גאַסטפֿריינדשאַפֿט.

הכנסת כלה (לחופה), פֿעהיראַטהונג איינער
פֿרויענספֿערזאַן. הכנסות, איינגאָהמען, אייג-

קניפֿטע.
כנסת או כנסיה (כר' כנסיות) = כנשתא

= קהל, פֿערזאממלונג, געמיינדע: כל
כנסיה שדנא לשם שמים (לחם ספ"ד). בית

הכנסת, פֿערזאממלונגסהויז (לחם ספ"ד).
צוזאממענקונפֿט; בעטהויז, סינאגאגע; ראש

הכנסת (גיטין ס') געמיינדע, סינאגאגענפֿאַר-
שטעהער. כנסת הגדולה, שם לבית דין הגדול

(האָהער ראַטה) שהיה בירושלים בזמן בית
שני, ואחר זמן (תחת מנשלת סיונים) הוסב

שמו סנהדרין. והתלמודיים קראו בשם
כנה"ג לסנהדרין שהיתה מתחלת זמן בית שני

עד דורו של שמעון הצדיק. כנסת ישראל
= עדת ישראל. כנסיה הנוצרית, קירכענגע-

מיינדע, קירכע.
(כנע) נכנע, דעמיטהג. כניעה או הכנעה,

דעמוטה.
(כנה) *כנה, זאממעלן: האי מאן דכניף

מילחא ממלחא (סנה ע"ג).
כנופיא (סס ס'), פֿערזאממלונג.

כֶּנֶף. שם לחלק מן העול שעליו נתונים המוסרות שמושכות בהם הבהמות : הקטרב והכנפים המקבלות את הרצועות (כלים פי"ד). כנפי ריאה (חולין נ"ה), לונגענלאפפען. (כנר) *כנרא (פסחים ק"ה), הוא עץ פרי הנק' בל"י ורומי connaros, והוא לד"ק ברוסטבערבוים.
 (כנש) *כנשי. זאממען; פֿעגען, קעהרען : אתא זיקא כנשיה לִימָא (חולין ס'). כנושאי (סס), שטובענפֿעגער. כנישתא דבי דרי (ז"נ כ"ה), כיבוד הגרנות.
 (כנת) *כנתא א (כחונות ק"ה), קאַרב, ראה כנונא בשרש כנן. ב) הדרי או הדורי כנתא (חולין ק"ג), געדאַרמע, וכן בל' עיבי קאנתה, ראה שרש כנן.
 *כונתא (מ"ק י"ג), מין דגן, דינקעל, וכן תרי כוסמה.
 (כס) כוס כוס : בשר כוס כוס (חולין נ"ד), ובכזורי (ג' נ"ט) הנוסחא : בשר כסכוס, פי' בשר של בהמה מסיכנת, והוא קרוב לל' גסיסה.
 *כיסא, מין קוץ : דאכל כיסי (סנה ע"ז). (כסא) כסא כבוד, דער טהראָן גאַטטעס. (כסב) כוסבר (דנאי פ"ה) או *כוסברתא, *κουσβράτος*, קאַריאַנדער, וכן בל' ערבי. ולדעת בעל תבואות הארץ נמצא גם מין ירק הנקרא בל' ערבי כוסברא ולפי דעתו הוא הכוכבר הנז' (סניעית פ"ט) והכוסברתא הנז' (ע"ז י').
 (כסה) כסוי, דעקקעל : כסוי קדירה, שטירצע. (כסח) כסח, דיע רענען בעשגירען : אם ניכש או כיסח (כלאים פ"ז).
 (כסי) כוסיא, *ἐκασία*, פֿרייוויליגקייט : בכוסיא אין מעמידין לו חמור אחר (ז"ק קי"ו), פי' בפשיעה.
 (כסך) כסכס א) ריינען, אברייבען; וצריך לכסכס ג"פ (כדס ס"ז) ; לכסכוסי כיתנתא (סנה ק"מ), פי' לשפשה הכתונת אחר כיבוסה (סניא קסס) כדי לרככה;

טיש שע"ג בגדו מנסכסו מבפנים (סס קנ"ה). (כ) וואנקען : בקעת סומכה לכותל בשביל שלא תכסכס (ירוש' זילס פ"ד). מל"ר caso = וואנקען. ג) קויען : ומכסכס בשניו (ילנעט ויגט), כמו כסס. ונמצא גם שם : ככילה ובכסכסיה (סנה קל"ט), פירש"י והערוך רצועות התלויות בה. ראה שרש כסן.
 (כסל) כסול (צרכות נ"י), מפ' בגמ' שם שירכו אחת גבוהה מהביתה והוא מל' קרסול, שאות ר' נוספת בו.
 *כסלא, *ξύλα* = האלץ; פֿאַהל : כי כסלא לאוגיא (צרכות ו'), ראה אוגיא. בשרש אגי.
 *כוסילתא (מ"ק כ"ח), לאנצעט, שנאפפער. (כסס) כוסמין. דינקעל, שפעלט, מין חטים. (כסן) כיסנין או כיסניות (ירוש' פסחים פ"י). שם כולל לפיראות ומיני תגימא : הביא לפניו מיני תגימא מבין עליהן בורא מיני כיסנין (חוספתא צרכות) פת הבאה בכיסנין (צרכות נ"ה), ובסנין ירושלמי : פת הבאה כיסנין, פי' פת הבאה בסעודה בתורת כיסנין (ראה ירושלמי צרכות פ"ו). כסן : גוד בכסניו (סנה קל"ח) וגי' הערוך ב כס כ"ו, שנרע, באַנדער. ראה שרש כסך.
 (כסס) כסס, קויען : הכוסס חטה (צרכות ז"ז), פי' שאוכל דבר הצריך טחינה וכתירה — כמות שהוא.
 *כסיס : חמרא דההוא גברא מפיק כסיס (ירוש' נעשר סני פ"ד), פי' נעשה חיסין מל"י *ὄξος*, זוירער וויין.
 כססטא (ז"ר ד'), *ξύστας*, א. געוויסעס מאס פֿיר פֿליסיגע אונד טראַקקענע דינגע. כסוסטרא ראה גוזמטרא.
 (כסף) הכסף, בלאס ווערדען : משיכסיין ראש החושם (כדס נ"ז); כ"ה שפני מזרח מאדימין זהו יום הכסיפו זהו ב"ה השמשות (ירוש' צרכות פ"ה). ומענין זה : *כסף בעשאמען. *איכסף, בעשאמט ווערדען, ון שאמען. כסיפא לי מילתא, עם איז מיר א-

שאנדע. כיסופא, שאם, שאנדע.

בסך חדש, גיזילבער [מיט ציגן אינד ניקעל
פערטענגטעס קופפער]. כסף
גלגולת, קאפפשייער. כסף, זילבערארביי-
טער: כספים בפני עצמן (סוכה כ"ה).

בוסף = גפת, טרעסטערן, פסולת של זיתים
וכדומה: כוספו של עכו"ם (ט"ז
ל"ח); כוספא דיסמין (סנה כ'). פי' הערוך
פסולת של שומשמן שכותשין אותו בפרחי
סמין ומייבשין ושוחקין אותו לרחוק בו ידים
מוזהמות.

כוספא (תענית כ"ד) או כספתא (ז"ק ס"ג),
קיסטע, כמו קופסא.

בוסף, דאס זעהנען.
כספתיאם (מולין ס"ו), xiphias, שווערט-
פיש. כסוריא ראה אכסוריא.

כסת) כסת. קיססען: כסת הסבלים (כלים
פכ"ח). ובדרך ההשאלה כנוי
לגשר התפוח: בעל הפיקן יש לו כסתות
(זכורות ו"ה).

כיסתא (ז"ו פ"ה), פוטטער, וכן תר' מספוא.
כסיתא: אלמוגים כסיתא (כ"ס כ"ג); דאפקידו
גביה כסיתא (כתובות ל"ח), צ"ל
כסיתא בב', בל' פרסי וערבי קאראללען.

כעד) כעד, קוכען: ל"ש אלא ככרות של
בבל וכו' אבל כעכין לא
(פסחים ו"ח), וכן בל' ערבי.

כעבע. זיך רייספערן, הוסטען: ר"י כד
הוה סליק למשאל שלמיה דר"ח
הוה מכעבע (וי"ר כ"ה). וקרב לל' כיה.

כער) כער, או כאור או מכוער, האסליד:
את הנאה שבישראל ואת
הכער שבעכו"ם (ערכין י"ד); מעשים מכוערים.

כיעור, האסליכקייט; דאס האסליכע, אונגא-
שטאנדיגע: הרחק מן הכיעור (אדר"ן פ"ג).
(ב"ב) *אכף, זאמטעלן; האדמיכף (כדס י"ג).
כף, אופער: אכף ימא (פסחים ד'), ותר'
שפת הים כף ימא.

כף, גארבע: מפספסים את הכפים (סנה ק"ה);
דמהפכי כיפי (פסחים ו'); מאלמים

אלומים תר' הסורי אסרינן כפא. ראה גם
שרש כף.

(כפה) כפה א) צווינגען: כופין על מדת
סדום (כתובות ק"ג). ב) כפאו

שד (כ"ה כ"ח), פי' שדבק בו רוח רע (לפי
אמונת העם הניחסים חללים רנים לרומם
וטדים). וביחוד קראו לחולה הנפילה —

נכפה, פאללזיכטיגער; ולחולי כיפה: לכיפה
לימא הכי (סנה ס"ז), כן פירש"י שם, וגו'
הערוך ל כי בא, א. ארט געשוויר, ראה שרש

כב. ג) אומשטירצען: כפה סאה וישב עליה
(כדס ו"ט); יכפה עליו את הכלי (מולין ס"ח).

כפיה, צוואנג. כפוי-טובה, אונדאנקבארער:
ג' כפויי טובה הן (וי"ר ד').

כפה קאמפע, קאפוע: כפה של צמר (סנה
כ"ז); כפה של זקנה (כלים פכ"ט).

ראה גם שרש כפף.

(כפח) כפח (ירוש' זרכות פ"ט), פי' אדם
גבה קומה, ראה קפח.

כופח (סנה ל"ח), מין כירה קטנה.

(כפל) כפל, פערדאפפעלן, צווייפאך נעה-
מען; וויעדערהאלען: כפל

דבריו; מולטיפליצירען. כפל ושלש, מעהרע-
רע מאלע וויעדערהאלען. כפול, דאפפעלט.

כפול שלשה, ארבעה וכו' דרייפאך, פערפאך
א. ז. ו. כפול ומכופל, פיעלפאך. והמדקדים
קראו לפעלים אשר ע' ולי' הפעל שלהם אותיות

דומות — כ פ ו ל י ס. כפל א) פערדאפפלונג,
דאס דאפפעלטע: משלם כפל. ב) מולטיפלי-

קאציאן. כפלים, דאס דאפפעלטע, מעהר-
פאכע. כפלי כפלים, דאס פיעלפאכע.

*כפלי = כסלים: ה' חוטי אית בהו בכפלי
(מולין ל"ג), ותר' עלי כסל עלי כפלא.

כפלה, cephalo, א. פאלמענפאלאנצע:
מעדני מלך כפלויות ואנפיקיגון (ז"ר

ל"ח), ראה קפלא וכופרא.

(כפן) *כפן, הונגערן: אדכפנת אכול (זרכות
ס"ג). אכפין, הונגערן לאססען;

דמכפין נפשיה (סנה ל"ג). כפנא, הונגערסנאטה.
כפניות (ערלה פ"ה), אונרייפע דאט טעלן.

(כפס) כפ"ס א) מוירערקעללע: לא הו"סדין
אותן בכפ"ס של ברזל (מדות

פ"ג). והוא מלה העברית כף (כף של סידים)

על משקל יוני, ראה הקדמה הערה ב'. ב)

א. ארט ציעגעל: כפיסין ארחי (ז"ק ק"י).

(כפף) כפף. בייגען, איינבייגען. ראש כפוף,

געבייגטעס הויפט. כפוף אל

אי"ש, ימדם אונטערגעבען, אונטערטאן. כ'

או נ' כפופה, כ' או נ' בצורה שכותבין

באמצע המלה.

כף, שם לאות הי"א מאותיות א"ב ע"ש

צורתה הכפופה. כף [הסנדל], זאהלע:

סנדל וכו' שניטל כל הכף (סנת ק"י). כף

הסיד (סנת פ') או כף של סידים (סס).

מוירערקעללע.

כפפה א) געוואלבע: כיפת אבנים אתה

נוטל ממנה אבן אחת וכולה מתרועעת

(ז"ר ק'): כיפת הרקיע, היממעלסגעוואלבע,

פירמאמענט; ג' מלכו בכיפה (מנלה י"ח).

פ"י בכל העולם (תחת כיפת סרקיע); כיפין

ע"ג כיפין (סוטס ל"ד). ב) Cippus, א. בלאץ,

אין וועלכען שטראפלינגע איינגעשלאסען

וואורדען: מכניסין אותו לכיפה (סנהד' פ"ח).

וכן תר' מהפכת (ירמיה כ' ז'). כיפת הירדן,

בשרש כפת. ראה גם שרש כף וכפה.

כפיפה (כלים פכ"ו ותורות פ"ט) קארב.

(כפר) כפר, אבלייגען (איינע פארדערונג

אדער א. גלויבענסארטיקעל):

כפר איוב בתחית המתים (ז"ז י"ו). כופר,

דער עטוואס אבלייגעט: כופר הכל; כופר

בעיקר (ר"ל זס'). כפרן, ליגנער: הוחזק

כפרן, והוא קרוב ללשון: *כפר, אבווישען:

שקל חספא וקא מכפר ליה (סנת קכ"ד).

כפר, דאָרף. כפרי או בן-כפר, דאָרפֿטבע-

וואָהנער, לאנדמאן.

*כופרא, יונגע צווייגע דער דאטטעלפאלמע:

דקין כופרא (ז"ק כ"ט), וכן בל'

ערבי; אסבוה כופרי (כחזות י'), פ"י הכוהו

בשנמים של דקל.

עיין הכופר (מוס"ט), קיעפער.

(כפש) כפש: במדה נפושה מדר (יננות

ק"ז), פ"י במדה גרושה

ובוותרנות.

כפישדה, שם כלי ידוע: וקיצה חלטה ומניחתה

בכפישדה (סנדל יוס פ"ד); חמת וכפישדה

שתיקנן נוטלין מהן לידים (חולין ק"ז).

כופשני (חולין ס"ז), מין יונים.

(כפת) כפת, בינדען, פֿעססעלן: לא הו'

כיפתין את הטלה (תמיד ל"ח).

ובטוי קבוע בתלמוד: מאי איכפת ליה? וואס

קימערט'ס איהן? ראובן בשמחה שמעון

מה איכפת ליה (ז"ר כ"ג).

כפת הירדן (כרימות ו'), לדעת העיון

Ambrā; והמוספי פ"י שהוא מין ופת

הצף על מי הירדן מלמעלה וכשמוציאין אותו

משם הוא מתעבה ומתקשה ויש לו סגולות

ברפואה.

כופת κῶπος, קלאָטין: כופת שקבעו בנדון

(כלים פ"כ); כופת שסירקו וכרנמו

(סס פכ"ז).

*כופתא, קארב, כמו קופה.

*כפותא או כופיתא, קאָטה: רמי כפותא

וסכריה לירדנא (ז"ז ע"ג), המיל

רע'; כפותא דכודנא (סנת ק"י); כופיתא

דחמרא (סנהד' ל"ח), גללי צואה, ראה שרש

כבי. — ראה גם שרש כף.

כפתור ופרח, כנוי למאמר יפה: בשעה

שהיה אדם אומר דבר מתוקן לפני

רבי היה אומר „כפתור ופרח" (ז"ר ל"ח).

כצוצטרא ראה גוזטרא.

(כציץ) כצצרא, castrum, בורג, פֿעססונג:

אהליות וכצצרות (מנחם

מסלים ח').

(כר) כר, פֿוהל, פֿאלסטער: כרסי כרי (גיטין

ע"ז).

כירי: אמרה ליה מארי כירי (עירובין כ"ג),

פ"י שבקשה דומר קירי = κῆρι

הערה, ואמרה כירי = χερσῶν (קאמפאראטיוו

פֿאַן χερσῶν), שלעכט.

כירי

כרי

(כר)

אקקט

ס"פ)

כחרי

(ע"ז)

כרבי

כרבי

כרבי

כרבי

ק"י)

מכר

(כרג)

(כרד)

(כרה)

יסובר

וחיה

(כרו)

(כרו)

אויסר

חייב

אויסר

כרוז

כרוז

כרוז

(כרז)

גאטרה

לא יג

הכרתי, נאטהווענדיג. — בעל כרחו, ווידער וויללען.

(כרטי) כרטיס, $\chi\alpha\rho\tau\iota\varsigma$, שריפט, בריעף; אבד כרטיס (יוס' כתובות פ"ט).

(כרך) כרך (א) וויקעלן: וכורך על צוארו (סנסדרין כ"ז); נחש כורך

על עקיבו (זרכות ל'); כורך ידיו במפה. כורך אחרי איש, ימדם אנהאנגליך: בגים הכרוכים

אחר אמם (קדושין ע"ט); שבנו כורך אחריו (מולין ע"ח). (ב) עססען: לגברא דמצפרא

כריך (כ"ק ל"ז); יחב וכרך ריפתא (מענית כ"ג); רכבו ריפתא בהדי הדדי (זרכות כ"ז).

(ג) איינבינדען (א. בוך). כריכה (א) דאס בינדען, דער איינבאנד. (ב) בינדעל, גארבע; כריכות בר"ה (כ"ז כ"ח).

כרוך או *כריך, רונד: כרוכות וחרוקות (מולין כ"ט); קטין וכריך (כ"ק י').

כרך (א) פֿעסמע שטאדט, גראַסשטאדט: כך גדול של רומי; בן כרך;

ישיבת כרכים. (ב) איינבאנד (כ"ז כ"ג). (ג) באנד (טהייל א. בוכעס).

תכריך (א) שם לדבר העשוי לכרוך בו: לתכריך הכלים (כלים פכ"ד),

פֿוטעראל. (ב) איינבאנד: תכריך עור או בד, לעדער-אַדער ליינוואַנדבאנד, תכריכי מת,

טאַדטענקליידער.

*כרוכות, שם למעיים הכרוכים, געקראָן: כרוכות קשינא (וי"ר ג'), דינגראַס.

כרוכות עוביא (סס), דיקדאָרס. כרכי לבנון ראה כרסלכנון.

כרכד $\chi\epsilon\rho\chi\iota\delta\omicron\varsigma$, וועבערלאדע, א. שווערט-פֿאַרמיגעס האַלץ, וואַמיט דאס גע-

וועבע פֿעסמגעשלאנען ווירד: זוכית כדי לגרוד בו ראש הכרכד (סנת פ"ח); אוחזין בכרכד ושובטין (סס ל"ז).

כרכדון (סמות רכס ל"ח), $\chi\epsilon\rho\chi\eta\delta\omega$, קאר-פֿונקעל, מין אבן טובה.

כורכיא, קראניך: צוח כי כורכיא (קדושין מ"ד), וכן בל' ערבי.

כרכום, $\epsilon\rho\epsilon\upsilon\mu$, זאַפֿראַן. ומוה: סרקן או

כירי כירי מרבה בעולם (כ"ר פ"ט), $\chi\alpha\rho\alpha$, פֿריידע.

כרי, געטריידעוויפֿען: אם יש בכרי הזה (כדרי"ט), וזה עיקר ענין פֿור שבמקרא.

(כרב) *כרב. פֿעליגען: כרבי וורעי (סנת ל"ג). (כרבא א) דאס פֿעליגען,

אקקערפֿעלד: כדמסיק תעלא מבי כרבא (כדס ס"ט). (ב) כרבא או כרוב, $\chi\epsilon\rho\alpha\beta\eta$, קאַהל:

בהדי הוצא לקי כרבא (כ"ק ל"ז); כרוב ותדין (ע"ז כ"ט).

כרביו: ההיא עיזא דכרביו (מולין כ"ט), מין עז ידוע בל' פרסי.

כרבל, $\epsilon\rho\iota\beta\epsilon\lambda\lambda\omicron$, דורכזיעבען: והכברה בידו והיה מודד עפר ומכרבל (ילמדנו וירא).

כרבל, $\chi\epsilon\rho\alpha\beta\eta$, קאַר-פֿלאַטענבלאזער: כנור ועוגב עדרבלין וכרבלין (כ"ר כ"ג).

*כרבלא או כרבלת, האהנענקאַמס: הרוצה שיסרס תרגול ישול כרבלתו (סנת

ק"י), בל"י $\chi\epsilon\rho\alpha\beta\eta\lambda\omicron\varsigma$, העלמבוש.

מכרבל, שם נגינה משרת, ונקרא ג"כ מונה. (כרג) *כרגא (עירוצין כ"ח), מס בל' פרסי.

(כרד) כרדוט $\chi\epsilon\rho\iota\delta\omega\tau\omicron\varsigma$, לייבראַק מיט אַרמעלן, וכן תראפוד ומעיל.

(כרה) *כריהא, קראַנקער: כל כריהי דמערבא (סנת כ"ח); ותריכלכל מחלהו

יסובר כורהניה; ותרי וקצר רוח מאן דכריה ווחיה (מירנס ק ל ל' מולי, כנ"ס צל' ארמי).

(כרו) כרויא (ע"ז כ"ט), $\chi\alpha\rho\iota\omega$, קיממעל. (כרו) *כרו. רופֿען: אנו כרוין ליה (קסלס

רזה, טוזה חכמה). — הכריה, אויסרופֿען, אַפֿפֿענטליך בעקאננטמאַכען:

חייב להכריז (כ"ד), ובל"י $\chi\epsilon\rho\iota\omega\sigma\sigma\epsilon\iota\omega$, אויסרופֿען. ושה"פ: הכריזה.

כרוז של מי רגלים (וי"ר י'), $\chi\epsilon\rho\iota\omega\sigma\sigma\omicron\varsigma$, קרוג. כרוז דבי חילפי (מולין ס"ז), פירש"י מין חגבים.

כרוזימון (אסתר רזה, גס וסמי), ראה גרוזימית. (כרה) הכריה. נאטהיגען, צווינגען. הכרה,

צוואנג: שלא באונס והכרה; נאטהווענדיגקייט, דאס נאטהווענדיגע: ההכרה לא יגונה. בהכרה, נאטהווענדיג, דורך צוואנג.

κρυς = גאלד-זילבער, פ' המשביר : הממונה על צורפי זהב וכסף.
 כרסלכנון, χρῦσολάχανον, גאלדקרויט, מעדע: [דרכון ותוריד] מה
 נפיק מנהון כרסלכנון (ירוס' כללים פ"ה).
 כרסם, בלשון פרסי זייטענשטעכען: דקשי
 לכרסם (מולין ק"ה). וע"פ פירש"י
 שנופֿען, ובל"י κρύζα = שנופֿען.
 כרספת (מולין ס"ה), מין חגב.
 כרסתן, בעלכרס רחב: שור כרסתן (מולין ס').
 (כרע) הכריע א) איבערווייגען; איבער-
 געוויכט געבען: אין
 מכריען במקום שמעיינין (3"3 פ"ט), פ'
 אין נותנין הכרעה במקום ששוקל'ן עין בעין.
 ב) דען אויסשלאג געבען; ענטשיידען, בע-
 שטיממען: ולא הכריעו בה חכמים (סנה כ"ח).
 הכרע, ענטשיידונג: פסוקים שאין להם הכרע.
 הכרעה, איבערגעוויכט (צוגאבע ביים וואַגען);
 ענטשיידונג, קרייזס.
 כָּרַע = רגל: כרעי המטה. קאי אחד כרעא.
 (כרף) *כרופייתא (מ"ק י"ג), פ' הערוך
 מוכרי בשמים. אכרפו
 דדיך (כדס ע"ח), פ' נתגדלו ונתמלאו, תר'
 שפעת רכפת.
 *כרפוזנא (ירוס' כללים פ"ה) א. באַהענאָרט.
 כרפס (כמוזות ס"ה), עפפך, וכן בל' פרסי
 וערבי וסורי. כרפס שבנהרות (ירוס'
 סניעית פ"ט), פעטערזיליע (ראס אור אסמל).
 כרופסלה, χερροφῆλλον, ארמבאנד: אצעה
 זו כרופסלה (ירוס' שנת פ"ו).
 וי"ג פרס כלה, ראה זה.
 (כרין) *כרצא (גיטין ס"ט), פ' הערוך
 תולעים שבבני מעיים.
 (כרק) כרקוס, χαράκωμα, פֿערשאַנצונג,
 לאגער: עיר שכבשוה כרקוס
 (כמוזות כ"ז), פ' אויב הצר עליה.
 כרקוס, χάρακος, וויינפֿאָהל: גפן שכחה
 רע אוסרין לה כרקוס אחד (3"כ כ"ח).
 ברש' כרישין (כללים פ"ה), לויך, מין ירקי,
 בל' ערבי.

*כו
כר
פ"א
*כז
כח
כט
ל'
כא
כב
כג
כד
כה
כז
כח
כט
לא
נז
בע
אל
קלא
כש
—
ם ב
מיג
רין י
כ.
שור
שר
(שת)
ות

וראשונה כותב דברי שחוק וליצנות, ונקרא בן
בהוראה שניה הליצן והבדחן, שפאסמאכער.
וזה"מ פתבות, עפיגראם, שפאס, שערץ.
כתבן, שרייבער: ר"מ הוה כתבן טב מובחר
(קסלם רבם, וסנלתי לני).
כותבת (יומא ע"ג), דאשטעל.
(כתח) כותח הבכרי (פסקים מ"ז) מין טיבול
שהיה נהוג בבבל, שנעשה ממי
חלב ופירורי לחם יבש.
(כתל) כתלי דחזירי (חולין י"ז, וגי' סערוך
ק"ט ל"י, ונמגלס י"ג סגירסל
ק"ד ל"י), שינקען.
(כתם) כתם (נדס כ"ז), בלוט-, שמוטצפאלעק.
(כתן) כתונת או *כיתונא, *כיתנא, *כיתנא,
*כיתנא, *כיתנא, *כיתנא, *כיתנא, *כיתנא,
בפשתן: עור הכתן (כלים פכ"ו).
(כתף) כתף, דיע לאסט אויף דיע שולטער
נעהמען, אויף דער שולטער
טראגען: שעמד לכתף (סנה"ס); מכחף ועייל
מכתף ונפיק (סס קי"ט). כתף (כלים פכ"ו),

אות ל

(לא) *לא = לא, לא ברא (נירוסלמי),
ניכש זא.
(לאה) לאה, דאס ערמידען, שוואכע.
(לאו) לאו, nein; א פערבאט: עובר בלאו;
בשני לאוין, — לאו הניתק
(= הנעתק) לעשה, איין איין א. עשה (געבאט)
איבערגעהענדעס פערבאט.
(לאט) לאט-פה, אינליעגענד.
(לאי) *לאי, מלת הקריאה, ענינה כמו לא
כן: א"ל לאי האי נמי גורם
הוא (נדס ל"ז).
(לאך) מלאכה, ארבייט, האנדווערק: אהוב
את המלאכה. — מלאכתיו,
קינסטליך. מלא מלאכתיו, קינסטווארט, טעכ-

לאסטטראגער. כתף: איזהו עוללות כל שאין
לה לא כתף ולא נטף (פאס פ"ז), מפיש
בתוספתא: איזהו כתף? פסיגין המחבורות
בשדרה זו ע"ג זו; נטף? ענבים המחבורות
בשדרה ויורדות.
(כתר) הכתיר, קראנען, שטיקקען: מוכת
בנימוסו (מגלה ר').
(כתש) מכתשת (זילס י"ד), שטאמפפּען
מאדער.
*אכתש, צאנקען, שטרייטען: אחתיה דה
הות מכתשא עם אמתה (ז"כ מ"ס)
ויאבק תר' הסורי ואכתש.
(כתת) כתת רגליו, זיך דיע פיסע אנשלא
גען (אין א. בעשווערליכ)
רייזע), בסווי מליצי. כתית, קוועטשוונג, וי
וואונדע: דבש כדי ליתן על הכתית (ס
ע"ו). כתיתין, פלעטצען: ואם יש לו בית קטן
כתיתין (סנה"ס); נותנין ע"ג המכה מוך י
וכו' ולא כתיתין יבשין (סס קל"ד).

קישור עור כנגד הלב. *אליבא = על

מסגרות המגרה המקיפות אותה מארבע רוחותיה; מלבנות של חלונות (ז"צ פ"ט), הם המזוזות והאסקופות המקיפות את החלונות מד' רוחות; מטה ומלבן (כלים פ"ח), פי' לבזבזין שבארבע רוחות המטה. ומענין זה ג"כ: שיקרא אחדא כרעא קאי ואמת מלבן לבו גי' (סנה ק"ד), פי' אותיות אמת הן אותיות מרובעות: ודע וראה שכל עיקרה של מלה זאת אינה אלא שנוי-הברה ממלת מרובע, בחלוקה ר' בל' (המנוי לרוב) וע' בג' (הסוות נאור צנצטא).

(לבם) לבם (כלים פ"ד), λεῖμα, קעססעל. לבסים ראה פלונסין. לבקן

ראה לווקן.

(לבר) לברה, מין אניה של בני מדינת Siburnia, שהיו עובדי-ימים מפורסמים, ונקרא ג"כ בורני (ראה ז'): מדרה דלברות (מגלה י"ו); ותר' באניות (זכרים כ"ח ס"ח) בלבורנין.

(לגא) לגאי (ז"ר כ'), הגאזענפעלל, מל"י λεγῶς = האזע. לגדקום (ירוש' סנה פ"ה), המשביר וזיקן הנוגדקום, ראה נוגדקום.

(לגז) מלגז, היגאבעל: את הרחת ואת המלגז (סנה קכ"ז). ונגזר ממנו פעל: שנים שהיו אוהזין במלגז ולו גזין (סס ז"ג).

(לגט) לגטא, legatum, פערמאכטנים, טעסטאמענט: אב שכתב לגטין לבניו (סנהד' ז"ה).

(לגי) לגיון א' (זכר' ז"ג) לעגיאן (דיוויזיאן), העער. ב' צייגנים: קורא הקב"ה לגיונות שלו (וי"ר י"ו), ראה אלוגין.

(לגל) לגלג א' שטאממעלן: לגלוגי עלי אהבה (ס"ה רנה, הניחא);

ב' שטאטטען: לגלג עליו אותו תלמיד (סנה ז'). לגלוגי חידלי (ז"צ כ"ה), פי' המוספי פחים.

(לגם) לגם או לוגמין או מלא לוגמין, מוגדפאלל, שלוקק: לוגמו של

בן אבטיח (ירוש' יומא פ"ח); השותה מלא

(ונסגנון ירושלמי: על דעת), נאך דער אנזיכט (דעס...), געמאס: אליבא דר' פלוני; אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

(לבד) לבד, פילץ: הלבדין אסורין (כלאים פ"ט); מזבין לבדין למיינקיא

(ירוש' זרכות פ"ג, לפי גי' הערוך), פי' בגדים של לבד; ליבדא דדהבא (ירוש' סנה פ"ו), מין תכשיט. ומענין זה: כל פחת מג' כ' לבוד דמי (סנה ז'), פי' כסתום (ראה טרש חצט). לובדקום (סנה כ"ה), כדמפ' שם בגמ' חמרא לובא, פי' חמור ממדינת לוב; תר' עיירים לובדיקין.

(לבה) לבה, אנפאכען: ובא אחר וליבה המלבה חייב (ז"ק ס'). לבזבז

דאה לזביו.

(לבט) לבט, ענינו כמו ענה בל"מ: וענו אותם תרגם השמרני וילבטון

יתון. התלבט, זיך בעמיהען, פלאגען. (לבב) לבלב, קנאספען, אויסשלאגען: אילנות מלבלבין (זרכות

י"ג), ותר' יפריחו ילבלבין. ראה שרש ללב. לבלר (גיטין כ"ד), libellarius, שרייבער. (לבן) לבן א' ווייסען, בלייכען, קלארען, מיט קאלק איבערטיינכען:

ומלבנים אותם פעמים בשנה (מדות פ"ג), בסיד. ב' אים פֿייער דורכגליהען לאססען: מלבנין את הרעפים (זילס ל"ד); ליבן סכין ושחט בה (חולין ס'). הלבין פני איש, ימדין בעשאמען. לובן או לבנונית (נועים פ"ג), ווייסע. לובן ביצה (גיטין כ"ז), אייערווייס.

שדה לבן (ז"צ ז'), קארנפעלד, הפך שדה כרם, בל"י λευκός = זאטט. כתב ליבונאה (סנהד' כ"ה), שם לכתב עברי הישן.

מלבין = מדרבוע. פֿיערעקק: מביא מלבין ל"ב על ל"ב (זנחיס כ"ד);

העגילים [של דבלה] מעלים את המלבנים (תרוות פ"ד), פֿיערעקקגע פֿייענקוקען;

מלבנות הבצלים (פאה פ"ג), פי' עדויות מרובעות. וכן נקרא ג"כ דבר המקיף מארבע

רוחות: מלבן של מֶסר (כלים פ"ה), פי'

לונמיו (יונא ע"ג), בל"י λυγμός = דאם
שלוקקען. ועיקרו בלשונות המזרחיות כמו:
לגימה (= לְחִימָה), אכילה ושתייה: גדולה
לגימה שהרחיקה שתי משפחות מישראל
(סנהדרין ק"ג).
לגומיא: ונמצא בשושבין שלה דבר של
לגומיא (צמד' רצ"ז), פי' המוספי
ע"פ ל' יוני: דבר מנונה.
(לגן) לגין א) (כלים פ"ג), λάνος, פלאשע.
ב) מין בגד: ולבוש לגין דורך
(ירוש' סנהדרין פ"ג).
לגן, גארטענבעטט: לגנה של תרומה (תרומות
פ"ט), ובל"י λένος, ראגה, זויס, ותר'
ושם חטה שורה חטין על לגנין (לפי גי'
הערוד). לוגשא ראה לכש.
(לוד) לודי, ludio, שפיעלער, שוישפיעלער:
שניה מאכל לודים (סנה' י').
זבין נפשיה ללודאי (גיטין מ"ז).
(לדן) לודנא (כמוצות ע"ז), שם שורף הנקרא
בל"י λήδανον, ובל"י lada-
num, לאדאנגוממי, הנוסף מן עלי השִׁיחַ
λάνος ובל"י eistus ereticus, והשרף
ההוא משמש לרכך מורסאות קשות (גלגל טז
החם אשר לו), וגם לקטורת.
(לדר) לודר, שפיעלער, שוישפיעלער, מל"ר
ludo = שפיעלען: ושאל ללודר
אמר מתי פלוטומיא נעשית (סמות רצ"ז).
(להב) התלהב, ענטפלאממען. התלהבות,
בעגייסטערונג.
(להט) היה לְהוֹט (= רָהוּט) אחרי דבר, עטוו.
מיט בעגיערדע זוכען:
לעולם אל תהי להוט אחר היין (צ"ר ל"ו);
שהיו להוטים אחר האדמה (ס"ס כ"ג).
(להן) להון, לאנגזאם, געמאכליך: ואני
אתנהלה לאמי להוני (צ"ר
ע"ח); אמר הקב"ה לגבריאֵל להונך להונך
(וי"ר כ"ו); וכן ת"י לאמי להוני.
(לוה) מְלוּה, דארליהער, גלייביגער. מְלוּה,
דארלעהען, אנליהע, הלואה,
דארלעהען.

לְהִי, בעגלייטען. התלוה עם איש, זיך ימסר
אנשליעסען: עם הארץ אסור להתלוות
עמו בדרך (פסחים ע"ט). לְהִי, בעגלייטען.
געלייט, רייזעגעזעללשאפט: המהלך בדרך
ואין עמו לויה (עירובין כ"ד); בני לויה. שם
לווי, כנוי נוסף על השם העצמי: לא אוזב
רומי ולא אוזב מדברי ולא כל אוזב שיש לו
שם לווי (נגעים פ"ד).
(לוז) לוז, מאנדעלבוים, מאנדעל; ולדעת
אחרים: האזעלשטוידע, האזעל-
נוס: תרגולות בכ"א יום וכנגדה באילן לוז
(צכורות ח'). לוז שר שדרה, שם עצם קטן
כדמות שקד שהאמינו עליו הקדמונים שהוא
מתקיים ואינו נפסד לעולם: מהיכן הקב"ה
מציין את האדם לע"ל אמר לו מלוז של
שדרה וכו' אייתי יתיה קימוי נתנו במים ולא
נמחה טחנו ברחיים ולא נטחן נתנו באש ולא
נשרף נתנו על הסדן התחיל מקיש עליה
בפטיש נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא הועיל
ממנו כלום (וי"ר י"ח); אפי' לוז של שדרה
שממנו מציין הקב"ה את האדם לע"ל נמחה
(צ"ר כ"ח).
(לוח) לוה, טאפעל, פלאטטע; טאבעללע,
פערציכנים. לוה השנה, קא-
לענדער. ליחה ולחלוחית בשרש לחה.
(לוט) לוטס (סניעית פ"ז), מין צמח בשמ"י
והוא לוט שבמקרא, דער עגיפ-
טישע לאטאם.
לווטין: מבקש לקבוע לו לווטין (ילמדנו צלק).
פי' המוספי בלשון יוני (λαῖτος)
תשורה שלוחה למלאכי מלך ומדינה אחרת
(לוי) לואי או הלואי, מלת הקריאה לתאווה
ובקשה כמו לו בל"א, ווענן דאך!
(לול) לול, היהנערהויו: לול של תרגולות
כיון דמחברא בארעא (סנה' קכ"ג)
ורפת ולולין (פסחים מ').
(לון) לון בתענית, דיע נאכט איבער פאסטען.
לינה, דאס איבערגאכטען. לינה
לילה, נאכטלאגער: נתן לאיש לינה לילה
(לוק) לוק (פסח פ"ו), מין צמח נקרא בל"י

ורומי
השונ
בשרי
לוק
לוח
לוב
האנד
לחד
לחת
לח ב
לחות
ליחה
לחלה
לחיי
הקצרי
הבשר
לחיים
לחיי
חדא
בשלמא
למד
לחם
ג' נסר
(ירוש')
לחמני
(לחש)
איש
ואם
בעשפר
לחוש

יחזקאל, דראגון, נאטטערואורץ. לוק
השוטה (עוקלן פ"ג), מין לוק מר. לוק
בשרש לייץ.

(לוק) לוקן (זרכות כ"ח) λευκῶν = ווייס,
בלאנק, אדם הלבן ביותר.

(לות) *לות (לות, לותך, לותיה), מלת
היחס כמו אל בל"מ, צו.

(לזב) לזביו, לייסטע: טבלא שאין לה לזביו
(כלים פ"ג), ובל"י λαβίς,

האנדהאבע.

(לחד) *לחוד, אלליין. לחדא, זעהר. לחוז
ראה הלזו.

(לחה) ללחה, בענעטצען, בעפייכטען. לה,
פייכטעס, פליסיגעס: נתערב

לח בלח. ליחה, שליים; אייטער. ליחה או
לחות, זאפט (אים טהיערישען קארפער):

ליחה לבנה; עיפוש הליחות. לחלוח או
לחלוחית, פייכטיגקייט.

(לחי) לחי התחתון (חולין כ"ד), קינגנבאקקען.
ובתלמוד קראו „לחי“ לכותלים

הקצרים שבצדי הפתח מזה ומזה, ובל"מ פתף:
הבשר מבוי וכו' לחי וקודה וכו' ר"א אומר

לחיים (עירובין י"ח).
*לחיי, בטוי מצוי בתלמוד, ענינו כמו נכון,

טוב הדבר: אימא ליה דנעביד לי
חדא מסתוריתא אמר לחיי (חולין ס'), גוט!

בשלמא שמא שכה לחיי אלא שמא לא
למד וכו' (יונה י"ח).

(לחם) לחם או הלחם, צוזאממענקלעבען,
פערבינדען: כאדם שמלחם

נ' נסרים (וי"ר ג'); המלחים את התריצין
(יבמות פ"ג), וכן בל' ערבי. ראה ש' חלם.

לחמניות (זרכות מ"ג), א. ארט באקקווערק.
(לחש) לחש א) לייזע שפרעכען, פלי-

סטערן; לחש לאיש, או את
איש, ימדם צופליסטערן, אינס אָהר זאגען:

ואם לחשך אדם לומר וכו' (זרכות ל'). ב)
בעשפרעכען, בעשוואַרען: לחש נחש;

לחוש על המכה (סנהד' ל'). ג) צישען,

קניסטערן: הנחש מלחשת והורגת (סמות זכס
ס'); ולחישתן לחישת שרף (לזכות פ"ג);

גחלים לוחשות (פסחים כ"ז) גליהענדע קאָהלען.
בלחש או בלחשה, לייזע: תפלה בלחש;

דהוה גרים בלחשה (עירובין כ"ג).
(לחת) הלחית, אויף אללען פֿיערען ליע-

גען: והיה החמור מהלך
והכלב מלחית (וי"ר ג'), פֿי רובץ, ותר' ויגהר

ואלחת (לפי גי' סערוך), והוא כמו נחת בל"מ:
כי שם ארם נחתים, דמסגי על ליחתא דכרעיה

(יבמות ק"ג), פֿי הערוך שכפות רגליו
הפוכות גביהן למטה ותחתיהן למעלה והוא

הולך על צדי הכפות (ראש לזכסן).
(לט) *ליט, פֿערפֿלונט. לטותא, פֿלוך.

(לטור) לאטור, דער פֿאַרטראגענדע, רעדנער:
ללאטור שהיה עומד על

הבימה (ספרי זרכס).
ליטור, כמו דילטור, אנגעבער, קלאַגער:

פייסנו לשלשה ליטורין (ירוש' מגילה
פ"ג) ראה אבדוקוס; ליטור יוצא ועורר עליה

(ירוש' זרכות פ"ג).
ליטרא, λίτρα, פֿאָונד (פאן 12 אונצען).

לטרים, λάρεις, דיענער, זאָלדנער: רמז
ללטרים ודקרו אותו (פסיקתא זרכס).

(לטש) לטש: תפח תלטוש בצונן (פסחים
נ"ח), נראה שהוא מענין:

בחמימי לא דמטר שי (חולין נ"ז), שטיף
מאכען, ר"ל הקשות הנצק במים קרים כדי

שלא יתפח יותר.
(לי) *ליוא = לָאִי, וואָהין: כלפי לייא

(פסחים ס'); כגני לייא (זרכו'
כ"ח). — ליידא מילה (זכסגון סירוסלני)

= לאיזה דבר, ר"ל למאי נפקא מינה.
(ליט) *לייט, פֿלונקען, ראה שרש לט.

(ליך) *לייכא = לא-איכא, אין כאן.
(ליל) *ליליא, נאכט.

לילין, מין שדים: קופים ורוחות ושירים
ולילין (סנהד' ק"ע). לילית, נאכט-

איילע, מין עוף שיש לו לסתות כאדם: המפלת
דמות לילית וכו' ולד הוא אלא שיש לו

כנפים (כדס כ"ד); ומגדלת שער כלילית (עירונין ק'). וכמו ל Strix (= נאכטאיילע) אצל הרומיים, כן יחסו גם ללילית ההרגל דמצוין דמי אנשים בשנותם: כל הישן בבית יחדי אוחתו לילית (סנת ק"ח), ר"ל שידה מזקת את האדם בשנתו; ורבה בב"ח סיפר ממנה כמו משם עצם פרטי: לדידי חזי לי הורמין בר לילתא (ז"צ ע"ג), ראה הורמין. ובס' בן סירא השני נמצאה אגדה זו"ל: וכשברא הקב"ה אדם הראשון יחיד וכו' ברא לו אשה וכו' וקראה לילית מיד התחילו מתגרין זה"ז וכו' אמרה שם המפורש ופרחה באויר העולם וכו' מיד שגר הקב"ה ג' מלאכים הללו (סנוי סנסנוי וסמנגלוף) אחריה להחזירה אמר לו הקב"ה אם תרצה לחזור מוטב ואם לא תקבל על עצמה שימותו בניה בכל יום מאה בנים וכו' ולא רצתה לחזור וכו' אמרה להם הניחוני שלא נבראתי אלא להחליש התינוקות וכו' וכששמעו דבריה הפצירו לקחתה נשבעה להם בשם אל חי וקיים שכ"ז שאני רואה אתכם או שמכם בקמיע לא אשלוט באותו התינוק וקבלה על עצמה שימותו מבניה מאה בכל יום לפיכך מתים בכל יום מאה מן השדים וכו' עכ"ל.

(לין) *לינה (זכוס') = לית אנא, אין אני. לינן = לית אנן, אין אנחנו.

(ליף) *ליוף, פערבינדען.

(ליין) הליין (בעד), פירשפרעכען, בעפיר-ווארטען, פערטהיידגען.

הלצה, רהעטאריק; פאָעזיע; איראָניע: בדרך הלצה, הלצ"י, רהעטאָריש, פאָעטיש. מליין, אדוואָקאט; דיכטער. ליצן, שפאָטטער: ליצני הדור. ליצנות, שפאָטט. ליין מין מוזיק בלשון העם, נעקקייסט.

(לית) *לית = לא אית, אין.

*ליתא = ליש.

(לך) *ליבא, דאס מישען: לא בעי ליבא (סנת קל"ד), פ"י עירוב.

*לבא, lacca, לאקק, א. ארט ראָטהעס בויספאָרן, וועלכעס צום פאָרבען

געברויכט ווידר: דבעי לדמיה ללבא (חולין כ"ח); מיא דחיווי דצבעי בהו לבא (פסקי"מ"ז). (לכל) לכלך (= לחלח), בעפייכטען, בע-שמוטצען: כי יגיה ירדן אל פיהו ואין בהן אלא כרי לכלוך פה (וי"ר כ"ז); לכלוכי צואה (נקואות פ"ט); סדין מלולכלך בדם (כדס פ'); ויונקתו לא תחדל זו לכלוכית שלו (ז"ר ס"ח, לפי ג' הערוך), כמו לחלוחית. (לכס) *לכיסא, λευκισκος, ווייסלינג, מין דג: ואודנא דלכיסא (ירוש' כלאים פ"ח).

לובסן, λοξός, שיעף, שראָג: ב' שורות לובסן (דנא"י פ"ז); וכשהוא מתפלל מתפלל לובסן (ירוש' עירונין פ"ד).

(לכש) לכש: אין מדליקין לא בלכש (סנת כ') וגירסת הערוך ב' ל' גש

(וכן איתא זכוסלמי: לוגשא) λυγος = בוימ-וואָללוויידע, דייע פאָזערן דערזעלבען.

(לכת) *לכתא ומתנא (סנת ק"ז), עץ עקוס (סתליי נחל), ראה לובסן.

(ללב) לולב א) פאלמצווייג: חייב בלולב (סוכס ע"ג); הדפין והלולבין

(ע"ז ע"ס), פ"י מכבדות (בעזען) הגת העשויות מלולבי תמרים. ב) ובכלל נקרא כן הלבלוב

(קנאָספען, יונגע צווייגע) שמוציאין האילנות בתחלת הקיץ: לולבי גפנים (סנת פ"ח); לולבי האלה והבטנה והאטדין (סניעית פ"ז). ונקרא

הלבלוב הזה ג"כ: לולבי זרדים (עוקלין פ"ג), וכתב הר"מ: הוא הלבלוב היוצא מן

האילנות והרכה בני אדם כובשים אותו במלה ומים ואוכלים אותו חי (כדס זכר). ולולב

הוא כמו לבלב (ואות ו' סתנית), תר' ויוצא פרח ואפיק לבלבין.

*לוליבא דקרא (כדס ע"ז), דאס אינגערע דער קירבים. וי"מ כמו לולב.

(ללי) לוליון (ע"ז י"ח) λαλιος, שוואַטצער, מין משחק.

לוליינית (כדס כ"ח), מפרש בגמ' תספורתא יחידתא וכו' ראשו של זה בצד

עיקרו של זה, דרך תספורת המתיחס את

איש ידוע שהיה שמו לוליון. לולניות של ברזל (ע"ז ח'), צ"ל לונכיות, ראה לונכא. *לוליתא: גירא דלוליתא (גיטין ס"ח), ע"פ פי' הערוך דאנגערקיל, חץ הנופל עם הברק לפי אמונת העם.

(לם) *לומא, מין מטבע: קיסטא דמוריסא בלומא (ע"ז ל"ד).

(למד) לָמַד, שליעסען, פֿאַלגערן: מכאן אתה למד. — התלמד, זיך

איבען. לָמוּד או מלומד, געוואָהנט: בכל

יום היה למוֹד לבוא וכו' (ז"ר י"ח); היתה

למורה להיות רואה יום ט"ו (כדס ל"ט); נחום

איש גמזו דמלומד בנסים הוא (סנהד' ק"ט).

לימוד, אונטערריכט; דאס לערנען, שטודיום;

דיע לעהרע, וויססענשאַפֿט; געוואָהנ-

הייט: יותר מלימודו. חכמות הלימודיות,

נקראו אצל המחברים הידיעות שהן הכנות

והקדמות לעיקרי החכמות (טעניות ולסיות)

וזן חכמת המספר והשיעורים והתכונה וגם

חכמת השיר, הילפסוויסענשאַפֿטען, ונקראו

אצלם ג"כ חכמות השימושיות או ההרגליות.

תלמוד א) דאס לערנען, שטודיום: תלמוד

מביא לידי מעשה; שכת תלמודו,

דאס ערלערנטע. ב) לעהרע, וויססענשאַפֿט:

תלמוד לשון עברי. ג) וביחוד נקרא כן הש"ס

שנתחבר בישיבות בבל ע"י רב ושמואל

והבאים אחריהם עד רבינא ורב אשי ועד רבנן

סבוראי והגאונים (וביחוד רב יהודה אן רב יהודה

גמון): לעולם ישלש אדם שנותיו שליש

במקרא ושליש במשנה ושליש בתלמוד (ע"ז

י"ט). ובמובן הרחב כולל משנה וגמרא. —

תלמוד לומר, בשו"י זה מצוי הרבה בתלמוד

וענינו לפי שמוש צריך לומר: שאין

תלמוד לומר; מה תלמוד לומר; יכול וכו'

תלמוד לומר וכו'. תלמודי, טאַלמודיש; טאַל-

מדיסט. תלמיד, שילער. תלמיד חכם, שם

לחכם שלא הגיע להוראה. מלמד, לעהרער.

מלמד תינוקות, קינדערלעהרער. למדן, כנוי

לאיש שלמד תורה הרבה.

מלמד (= מלמד, אַכסענשאַפֿטלעך), שם

לאות מאותיות א"ב על שם צורתה (לדס נל) ערני ענינו הכלס, ונזכר נזה לָמַד, לעהרען).

לימוד: עושה לו [לבוש של יין] לימודים

בשביל שלא יחמיץ (נ"ק י"ז), מין

כסוי, וכן פירש"; תנור שבא מחותך מבית

האומן ועשה לו לימודין (כלים פ"ה), כעין

חשוקים (רי"ע); כלימודים פטורים (זכרות

ל"ח), כצורת לימודים. ומענין זה: צאו

ול כדום [את האבנים] (שבת קכ"ה), פי' כס

אותם.

(למה) לָמַד, ענינו כמו שוא והבל: למה

משה ואהרן אתם למה ודבריתם

למה (ילמדנו טמות), והרגום בחבלי השוא

בחבלי למא.

(למן) לָמַן, עֶלְמָן, האָפֿען: ללמינה של

יפו (ירוש' יונא פ"ג).

(למס) לָמַס: שכן בדי' יוני קורין לכלב

למס (שבת ס"ג). מענין

לָמַס, הונגערן.

(למף) לָמַפֿדס, λήμψω, לייכטע: לקבל

נברשתא תר' עקידס לקבל

למפדס (ירוש' יונא פ"ג).

(למץ) לִימְצָא (ז"ר כ"ה), limax, ערר-

שנעקקע (אַהנע געהייזע).

(לן) *לָן = לָנו, אונז, לונכא ראה לונכא.

לונגית ראה אלונגית.

(לנך) לִונְכָא, ὀλγος, לאנצע: מהו ליה

בלונכא (גיטין ע'); עד

שנעצו בו שלש מאות לונכאות של ברזל

(סנהד' י"ד).

(לנת) לִונִית של מרגליות (סנהד' ל"ח).

linea margaritarum, פערלענשנור.

(לסט) לִסטִים (זכ' ליסטים) ὀστέων, ריי-

בער. ושה"מ לסטות (קדושין

כ"ט) או לסטיא (ירושלמי הוריות פ"ג) או

לסטיות (ז"ע פ"ד). והפעל: לסטם, בערני-

בען: מלסטם את הבריות (ז"כ קכ"ז).

(לסת) לִסת, באקקע: והכוכבים אלו הלסתות

(שבת קכ"ה) ותר' להי לסתא.

(לעא) *לעא, זיך בעמיהען. *לועא, באקקע.
(לעז) לעז, איבלעס נאכרעדען: ולעזה עליהם
כל המדינה (פסחים כ"ח). הוציא
לעז על איש, א. איבלעס גערעדע געגען
ימדין פערברייטען.
לועז, בארבאר, כנוי אצל העבריים לכל
בעל לשון אחרת, כמ"ש מעם לועז;
את עם נועז (= לועז) לא תראה עם עמק
שפה וכו', ראה רועץ. והלשון האחרת נקראה
לעז: אבל קורין אותה ללועזות בלעז (מגלה
י"ז), וכן בל' ערבי וסורי.
(לעץ) רעוניץ (כלאים פ"ח), שם ירק, ולפי פי
הערוך: מעלדע.

(לעם) לעם. קויען: לא ילעום חטים (פסחים
ל"ט). לוף בשרש לוף.

(לפא) *לפא, ברענגען: הדא בוצינא כד
הוא לפא טבאית (ס"ט כ"ז),
הנך יפה, ות"י ובער עליה וילפי עליה.

(לפד) *לפדא, λοπάς, λοπάδος, טיעגעל,
קאססערצל: פרורת"י לפדא,
ונקרא על שם זה מין תבשיל ידוע: לפדא
ודייסי ותמרי (סנהדרין ל"ז); תאנין דעבדין
מנהון לפיד (נדרים מ"ט).

(לפי) לופין (זכורות מ"ד) מפ' בגמ' דנפיש
זיפיה. דער גראסע ווימפערן
האט (ראש שרש זף) והוא מל"י λοφία, לאנגע,
שטיינע האארע.

(לפל) לפלוף שבעין (קולות פ"ט), אוי-
גענשליים, ובל"ר lippus,

טריעפאייג.

(לפס) ליפס, λοιπάς, שולד: פונה ליפס
ושורף את השטר (סמות כ"ז)

מ"ו), ער שטרייכט אויס דיע שולד. — לפס
ראה אלפס.

לפסן (כלאים פ"ח), λαψανη, א. ארט וויל-
דער קאהל, כרוב מדברי.

(לפף) לפף = לפב, הערצען: כל העובר
עבירה וכו' מלפפתו והולכת

לפניו ליום הדין (קוים ג'). ב) פערבינדען:
תרי' לחבר את האהל ללפפא ית משכנא

(ראש ל"ף). ג) וויקקעלן: והחתל לא החתלת
מכאן שמלפפין הולד בשבת (סנהדרין קכ"ט).
(לפר) לופר, ελαφρός, לייפער: בא הלופר
ותפסם (זמר' כ"ז י').

(לפת) לפת (כלאים פ"ח), מין שרש נאכל,
ריבע, והוא לי' פרסי. — זרע
הלפת, ריבזאמען, ראפס. — לפתן א) כנוי
לאיש בעל ראש עגול כלפת: הלפתן והמקבן
(זכורות מ"ג). ב) נקרא בשם זה בתלמוד
כל הנאכל עם הפת, צוקאסט, צוגעמיזע:
מיסב ואוכלה בלפתן (נגעים פ"ג). ונגזר
מזה הפעל: ללפת בו את הפת. לצוי (ז"ע פ"ה)
ראה טפף.

(לק) לוקו, locus, ארט: מעט תפסה לוקו
מאותה שבבית שהיא מצפה לה
(רות כ"ז, ותאמר חלקטה), פי' מעט תפסה
[רות] מקום (ר"ל רק מעט עמדה זנוקוס)
בעבור נעמי המצפה לה בביתה.

(לקה) לקה א) געשלאגען, געגייסעלט
ווערדען: הרבה פעמים לקה

ר"ע על ידי שהייתי קובל עליו לפני ר"ש
(ערכין י"ו); לוקה ארבעים; ותר' יפני שוטרי
ולקו סרכי. ב) בעשאדיגט ווערדען, שאדען
נעהמען: בסלע לקה; בהדי הוצא לקי כרבא
(ז"ק ל"ז); כשהמאורות לוקין. ג) אנגעפוילט,
מירבע ווערדען: עושנו בבית הבד עד שילקה
(ינחות פ"ו). לקוי, ווייך, צארט: ושערו
לקוי (ינחות פ'); קולו לקוי (סס), ובל"י
μαλαχός = ווייך.

הלקה = הבה, שלאנען, גייסעלן. מלקות,
גייסערונג, גייסעלשלאג:

חייב מלקות; ארבעים מלקיות. לקות (מולין
כ"ה), שאדהאפשיגקייט, פערלעטצונג אס
קארפער. ליקוי או לקות החמה או הלבנה,
זאנגענ- אדער מאנדעספיינסטערנים.

(לקח) לקח, קויפען, לוקח (ברי' לוקחים
או לקוחות), קייפער: ונותנין

ללקוחות ביו"ט (זילע כ"ט). מקח א) ראש
קויפען, דער קויף: מקחו מקח; מקח וממכר.

ב) פ"יו: מקחי התבואות; במקח השוה.

(לקט) *לקט (= קטל: קטיל קני צאנח),
הויען: תר' חוטבי עצים לקטי
אעין, ומוזה: שכירו ולקישו (עירוצין ס"ד),
פי' חוטב-עציו.
הלקטי, הערומלעזען אדער אויפלעזען לאס-
סען: מהלקטין את המילה (סנת
קל"ג), פי' שחותכין את הציצין שנשארו מן
הערלה; ומהלקטין לתרגולים (סס קנ"ה), פי'
שעורין להם בלקיטת האוכל; ודרא לקיט
בלישניה מהלקטין ליה (סס קנ"ו), והוא
בנין הפעיל ע"ד לי' ארמי, כמו מהקרבין
(עזרא ו' י'). — לקושים, קבוצ מאמרים. מלקט
(סנת ל"ז), מלקחים שמלקטים וקוצצים בהם
את הייער.
הילקטי א) שפאטע, הילזע: אף הקרקס
שעוקציהן קטנים והילקטיהן מרובין
(תוספתא מעשר ראשון); כמנין הילקטי קיין
(מיר ס'). ב) היגעל: הילקטי קטנה היתה
בין שני בתים (סנת קנ"ז, ראה תוס' סס נסס
י"ח), והוא מלשון: תל המת לקט (עירוצין
י"ט), פי' המתרומם.
מלקוט של בקר (כלים פי"ו), לפי פי' הערוך
העור שמשמין על עיני הבהמה
בדישה. לוקטא לוקטא (איכה רצה, סעיר רצתי
עס), גי' הערוך קטל פטא, ראה זה. —
לקטיות ראה אלקטיות. לוקטמין ראה אנקטמין.
לוקטננטים, בל' איטליי luoga tenente,
שמעללפערטרעטער: דוכס יש
לו לוקטננטים (מדרש תהלים קמ"ט).
לקטיקא (ילקוט משפטים), lectica, זאנפאטע,
טראגבעטט.
(לקון) לקון (ירוש' מעשרות פ"ד), מין מטבע
קטנה.
*לקנא א) λεκάλη, בעקקען: לקנא דמיא
(סנת י"ז וקי"ג), ב) שם עוף טהור:
לקני ובטני שריין (חולין ס"ג).

(לקס) לוקס לוקס עד מתי אתה מכלה
ממונן של ישראל (סוכס כ"ו),
luxus, וואלף, בנוי למזבח.
(לקק) לקקן, נאשער. מלקק קערות, שים-
סעללעקקער, שמאראטצער.
(לקיש) *לקיש, שפאטרייף: אי בכיר ולקיש
בחדא (סנסד' י"ח).
(לרט) לורטיא, laureatio, לארבעערקראנץ:
לורטיא של מלך (איכה רצה,
טוונאסס נסוליה).
(לשך) לשכת הגזית (מדות פ"ד), שם לשכה
גדולה שהיתה במקדש, ששם
ישבה סנהדרין (סגדולס). לשכת חשאים ראה
חשאי.
(לשל) לשלשת. קאטת: היתה עליו לשלשת
מקנחה בסמרטוט (סנת
קמ"ז), פי' הערוך צואת תרגולים. וקרוב
ללשון שלשול.
(לשן) לשון א) שפראכע, סטיל, רעדעווייזע,
אויסדרוק: שכינה מה לשון
אומרת (סנסד' מ"ו); חייב אדם לומר בלשון
רבו (סנת ט"ו). לשון חכמה, וויטציגע רעדע:
רב אבהו כי הוה משתעי בלשון חכמה
(עירוצין כ"ג). לשון נקיה או *לישנא מעליא,
אנשטאנדיגע (צאטענלאזע) שפראכע,
Euphemismus. לשון הקודש (סוטס ל"ז), בנוי
ללשון עברי. לשון הרע, פערליימדונג. ב)
צונגענפארמיגעס: לשון של זהירות (יונא
ל"ט), שטרייף, באנד; לשונות של ארגמן
(ז"מ כ"ח); לשון ים, מעערבזען.
(לתי) *לתאי, גענוגטהוואונג: משום לתאי
דירי פקע (ז"מ כ'), מל"ר
lito = בעפריידיגען.
(לתת) לתת. וואשען: אין לותתין שעורים
בפסח (פסחים מ'), מלשון יוני
λαύσις, דאס וואשען.

אות מ

(מאד) מאודי, אָפֶט: הענינים המקריים אינם חמידיים ולא מאודיים (מו"כ ח"צ פ"כ).

(מאה) מאה, יאהרהונדערט: מאה הי"ט. למאה או ממאה, פראָצענט: עשרה למאה.

(מאי) *מאי = מה. אמאי = על מה. מאימום ראה מימום. מאן בשרש מן. (מאם) מאום או *מאים, עקעלהאפֶט: של חרם דמאסה (סנת כ"ט). ושה"מ מיאום, עקעלהאפֶטיגקייט: מוקצה מחכת מיאום.

(מאר) מארופה (סציעים פ"ה), גראבשייט. (מאש) מאושכן (זכורות מ"ד), כנוי לאיש שיש לו אשכים גדולים. ראה אשך.

(מבל) מבלוגה: עצי גופר וכו' זו מבלוגה (סנהד' ק"ח), מין אילן. *מובלתא. לאסט: טעין מובלתיה (ז"ר פ'). (מבן) *מבאָנא או מְבִינָא (ז"ר ע"ט), בע-זען, וכן תרגום מטאטא, ראה ביי. (מבר) *מבָּרא (סנת ל"ז) (= מַעְבָּרא). פֶּאָהרע.

*מברכתא (א) mereatus, האנדעל, מארקט: מברכתא היתה עוברת בבאר שבע (ז"ר פ"ה), האנדעלסגעזעללשאפֶט; דברי דאתי למברכתא (עירובין מ"ז), מארקט. (ב) μετράς, דירנע: מברכתא חביטא ליה (כתובות י'), וחביטא הוא כמו חטיבא (רס"ט סנט מוט), כלומר חשקה נפשו בזונה. (מבת) מובאת: בזמן שהיא כעדשה מובאת (נגעים פ"ו), פי' הערוך כעדשה מכוונת, גענוי.

(מג) מג או מגוש, שם לאצטרולוגים ורכהני הפל בבבל, מאגוס, מאגיער: הלומד

דבר מן המגוש (סנת ע"ה).

(מגב) מגוב (טזול יוס פ"ג), שם כלי עובר-אדמה ידוע, וי"מ הארקע (ו"ל) (ב. = זאממעלן).

*מגביא גילא (סנת ק"י), ע"פ רש"י והערוך אלוין, מין מלח.

(מגג) מגג, מין גמי: בחבל של מגג (פרה פ"ג); ג' חבלים הן של מגג ושל נצר ושל פשתן (עירובין כ"ח). מגוד בשרש גדר. מניזתא (ז"ו ל') ראה מגיסתא. (מגל) מגל-יד (כלים פ"ג), האנדזאגע, מגרה קטנה.

*מוגלא (חולין מ"ח), Eifer. מגלב, גייסעל, גייסעלשלאג: במרזפה ובמגלבין (וי"ר כ"ז); לך והכהו חמשים מגלבין (ילמדנו זח).

(מגן) *מגן (א) = חנם. (ב) שכרא בר חריסר מגני (פסחים ק"ז, וגי' הערוך מגני), פי' שיעקו המים י"ב פעמים על תמרים. (ג) חירם בנה לו פלטרין במגנין (ילמדנו זרעאית), μαγνῆται, צויבערייא, מאגישע קינסטע. ולדעת הח' זאכס מענין זה ג"כ: אסיא ד מגן מגן שוי (ז"ק פ"ה).

(מגס) מגיס (כלים פ"ו), magis, שיססעל. מגיסטר פלטיין (וי"ר כ"ח), magister, פֶּאָר-שטעהער, Chef, ומזה: מגיסתא, מאגיסטראט: דינא דמגיסתא (ז"ק ק"ד). (מגף) מגפיים (סנת ס') ביינשיענען, מגנים המכסים את הרגלים.

(מגר) *מגירא, נאכבאר. מגירתא (וי"ר ו'). נאכבארין. ראה שרש גור.

מגירוס (וי"ר כ"ח), μαγείρος, קאך. מגיריון (ירוש' זילא פ"ה), μαγειρεῖον, קיכע.

מגוש ראה מג.

(מד) *אמד: וליחות במיא ולימוד (גיטין ס"ז). אונטערטויכען, ראה ש' אמד.

מדרון: אבשיסס'גע פלאַכע: שופכם במקום
מדרון (פסס'ע"ג), ותר' במורד במדרון.
מדרקא: מאי אלל רי"א מדרקא (מולין קכ"א,
לפי גי' סערון, וננוסחתנו: מרסקא),
merda = אונראטה, קאטה, ראה אלל.
(מד'ש) *מדושא: חומרתא דמדושא (עירוזין
ס"ט), פירש"י מין בושם.
(ראה טרם חנוך).

(מה' א) מלת השאלה: מה נפשך?
וואס וויללסט דוא? בטוי
שמשמששים בו בעלי התלמוד במקום שלא
ימנע אחת משתי הנחות ומאָצא הדבר שזה
בשתייהן. מה בכך? וואס ליעגט דאָראַן?
וואס שאדעט עס? אהוב את השמא ושנא
המה בכך (ד"א זוטא פ"א). דברים של מה
בכך, אוננימצערעדען, גלייכגילטיגע דינגע,
מה מצינו, מדה ממדות הדרש לחכמים בתורה
בלימוד דבר מן הדבר הדומה לו. (ב) כנוי
מצטרף: מה שעשה עשוי; אין לו מה יאכל;
מה שאין כן ב... וואס ביא... ניכט דער
פאלל איזט. (ג) = איזה: זמן מה, אייניגע
צייט; בצד מה, אין געוויסער הינזיכט,
אייניגערמאסען. מהו = מה הוא. פֿמָה =
פֿמו: כמה שנאמר. - פֿמָה (א) וויעפֿיעל; פֿיעל:
כמה שנים; זה כמה, שאָן לאנגע; (ב) וויע-
וויעט: בוא וראה כמה גדול כחה של מלאכה.
(צ"ק ע"ט). מהות, דאס וואס; דאס וועזען.
(מהה) מְהוּהָ (= מְחוּהָ), פֿערפֿוילט: מטלית
המהוהה (כס כ"ו); מהוהה
שמלאה על הבריאה (כלים פכ"ד). ובנפעל:
ג' על ג' שנמהה ממנו חוט אחד (סס פכ"ז).
(מהו) *מיהו, דאָך, וועניגסטענס: איהו מיהו
דזיל באפיה (ע"ז נ"א), בכ"י

μεῖον, מינדער. מהט ראה מחט.

(מהל) מהל, בעשניידען (א. קינד): יומא
דעיבא וכו' לא מהלינן (יננות)
ע"ז; נולד מהול; מהל, דער בעשניידענדע.
מהל ראה מוחל. מהולתא בש' נהל. מהומה.
בשרש הום.

מיד, זאכע, עמוואס: טעים מיד; כל
מיד, כל דבר. ובא גם לשאלה: מיד
ביהדי תניא? (עירוזין כ'), בל"י δέ, ניכט.
(מדר) מדה (א) מאס; מדת הלח או היבש,
פליסיגקייטס-טראָקענעס מאס.
דרך ההשאלה: במדה שאדם מודד מודדין לו
(קוטס ח'); שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד
מדה (סנסד' ל'). במדה, מאָסיג. שלא במדה,
אונמאָסיג: נח שתה שלא במדה ונתבזה (צ"ר
י'). (ב) modus, אַרט אונד ווייזע: ביי"ג מדות
דתורה נדרשת. ומענין זה: מדה טובה, גוטע
אייגענשאַפֿט, טוגענד; מדה רעה, איבלע איי-
גענשאַפֿט, לאַסטער. מדות, זיטטען: תקון
דמדות. מדת הדין, דאס פֿערפֿאַהרען נאָך דער
שטרענגע דעם געזעצטעס. מדת הרחמים,
דער גנאדענוועג. העביר על מדותיו (מעניט
כ"ה). מחל על כבודו. שלש עשרה מדות,
דיע דרייצעהן אייגענשאַפֿטען, דיע גאָסט אין
דער ביבעל בייגעלעגט ווערדען. מודד החום,
הערמאָמעטער. מודד האויר, באַראָמעטער.
(מדוי) מודיה, modius, געטריידעמאַס,
שעפֿעל: מ' מודיות בדינר
(גיטין כ"ז).

(מדל) *מדלא (= מולא), פֿערמאָגען,
האבע: אפקיד מדליה גבי
ההוא נברא (איכה רכס, רכמי צגוים), ותר'
הון ביתו מדלא דביתיה (לפי גי' סערון).
(מדן) מדינה, שטאַט. מדיני, שטאַטליך,
פאָליטיש; געזעלליג: ענינים
מדיניים; האדם מדיני בטבע. כסף מדינה
(קדושין"א), אינלאַנדישעס געלד. מדינת הים,
שם בתלמוד לאיי הים התיכון וערי החוף.
מדן או מדאן, בינדעל: כיון שהותרו ראשי
מדנין שלהם (סוכה י"ג); מדאניאסא
(שבת ל"ג), כמו מעדנות כימה. מדף בש' נדף.
(מדר) מדר, ערדשאַללע: לרבות כל עפר
ואפי' מדר ואפי' חרסית (ת"כ
מנרע), וכן בל' ערבי.

*מדרא (יומא כ"ג), גייסעל, פייטשע. והנוסחא
הנכונה מר דא, ראה שרש רדה.

נזכר-
(ול')

ערון

פרה

מגג

מגור

זתא.

גגרה

פ ת

זכור

דיסר

ציון

רים.

מנדנו

ישע

כ"ב.

ועל.

אַר-

תא.

(ד.)

ינים

(י.)

גור.

ריון

כע.

(ז')

מד.

»מהר) מהירות, שנעללגקייט.

*מ'הרקא, פערטראגסאורקונדע: במהרק

ואבורגני (עירוזין ס"ג);

מוהר קייהו דהני בספטא דמלכא מנח (צ"ו ע"ג).

»מהת) *מיהת, דאך: קתני מיהת; אודו לי

מיהת. ראה מיהו (צס' נסו).

»מוח) מוח, געהירן: כמדומה לי שאין לו

מוח בקדקדו (יצעות ט'). המוח,

ער וויכט, אויפגעלאזט ווערדען: מבושל שלא

נימוח (צרכות ל"ח). מוך בשרש מך.

»מוט) מטמא, וואנקען: רוגל מטמטת

(פתיחת ליכס רנב).

»מול) מול בעשניידען (א. קינד), ושה"מ:

מילה. ואולי משי' זה *מ' ל' ת' א,

אדערלאס: ביומא דעביד מילתא (חולין קי"ח),

זיך צור אדער לאססען.

»מום) מום, געברעכען. ונגזר מזה הפעל

הומם: שהומם בו ביום (תנורה

י'), א. געברעכען בעקאממען.

»מור) המיר דתו (סוכס י'), זייגען גלויבען

וועכסעלן. מומה, דער זייגען

גלויבען געוועכסעלט האט, אפאסטאט. דרש

כמין המר (לפי נוסחת הערוך), הוא מין

דרשה מיוחדת בפ' המקראות ע"ד תמורה

וגמול ומדה כנגד מדה: אמר להם ר"ג הניחו

לי ואדרשנו כמין המר כשם שיעעשה מעשה

בהמה כך קרבנה מאכל בהמה (סוטה ט"ו);

ריב"ז היה דורש מקרא זה כמין המר מה

נשתנה און וכו' און ששמעה וכו'. וזה: דורשי

המרות (לפי נוסחת הערוך, וננוקמתנו: דורשי

המורות) היו אומרים הזרוע כנגד היד וכו' (חולין קל"ד).

*במר = בתמורה, אנשטאטט,

פיר: תרגולת טרפה היא ויהבה ניהל'ה במר

דשחוטא (חולין ל"ד); לזבוי ת"בא דאטמא

במר דכנתא (צרכות ל').

»מות) מיתה, דאס ששערבען, דער טאד, דיע

טאדעסארט: מיתה משונה,

א. אוננאטירליכער טאד; מיתה בידי שמים

או בידי אדם; ארבע מיתות ב"ד. *מותנא

(תענית כ"ח), זייכע, פעסט.

(מז) *מוזא דשמכי (קדושין כ"ג), א. האנד-

פאלל (צווייבעלן).

(מזג) מזג (א) מישען: יין מזוג (פסחים ק"ג),

סעורב במים. (ב) אייגשענקען:

מזוגין את הכוס (צרכות כ"ח). ובלשון העם:

מזוג, שענקער; מזוגה, דאס שענקען, דער

אויסשאנק. מזג, פערשמעלצען. התמונות

הקולות, דאס פערשמעלצען דער טאנע, האר-

מאניע. מזג, מישונג, געמיטהסבעשאפפען.

הייט, טעמפערעמענט: מזגו של מלך רעה

(צ"ר כ"ח). מזג חם, הייסעס, סאנגווינישעס

טעמפערעמענט, מזג קר, קאלטעס, פלעג-

מאטישעס טעמפערעמענט. חם-המזג, סאנ-

גוויניקער. קר-המזג, פלעגמאטיקער.

(מזמז) מזמז: נתמזמו כשר (חולין נ"ה), פ"י

שנתרפה; ובת"י: עשו בכא

על צערא דשינוי דאחמזמיו (צרכ' ל"ג ד').

(מזי) *מזיא, דאס האר. שקל מזיא (נגלה

י"ו), זיך דאס האר שעערען.

מזדונין ראה בשם הנדסה. מזל בשרש נול.

מזמז בשרש מזו.

(מזם) מזמז, געזאנג, בעלוסטיגונג: לראות

במזמזי חתן וכלה (סניגס י"ד).

ותר' ושניהם בנעימים ושניהון במזמזיין.

(מזור) מזור, שפינגען: משישאו ויתנו בה

מזורות בלבנה (גיטין פ"ט).

פירש"י נשים המוות בשוק לאור הלבנה

ודרכן לשות שיתות בשלות ולדבר בחשודות

שבועיר. ובירושלמי (סוטה פ"ה): מוצרות

בלבנה; ובתלמוד שם: מצרן עמר. ומזה:

עשאה מזור (ירוש' סנה פ"ג), פ"י פתילה

שזורה בירים; וכן: אהן דעבר ממזור הייב

משום טיה (סס פ"ז).

מזור (= מצע), טעפפיד: המיזרין היוצאין

מן המטה (כלים פ"ט), יכן בל' ערבי.

ממזור, שם בתלמוד לנולד מבעילת זנות (רסא

חולס"ט).

מזריין (פסחים ק"ו), בל' ערבי מין עשב

משלשל.

(מה) *מיחא, מעהל: רבין האית ביה מיחא

על כבודו. ב) ערלאסען, אויף עשוואס פער-
ציכטען : מחל חוב; מחל על זכותו. והשם :
מחילה.

מוחל זאפט : מוחל היוצא מן הזיתים
(טירות פ"ט); נפל לתוכו יין או חומץ
ומוחל (טירות קמ"ד), מיץ היוצא מן הפירות.
(מחם) מחמד, שם נביא-הישמעאלים, muha-
Muhammed. מחמדי, muha-
medanisch; Muhammedaner.

(מחין) מחין שם כלי חרס ידוע : בשולי
המחין (כלים פ"ג).

(מחק) מחק, אבווישען (א. שריפט); אב-
שטרייכען (א. מאס) : אין
מוחקין במקום שגודשין (ז"כ פ"ט). ושם
הכלי המיוחד לזה : מחוק (כלים פ"ז),
שטרייכהאלץ. מחק, דיע פערווישטע שטעל-
לע איינער שריפט.

מחק, אבשטרייכען (א. פלל פאן דען
האארען) : והמעבד את עורו והממחקו
(טירות ע"ג).

(מטא) מטא, קאממען, רייכען, געלאנגען;
רייף זיין : מנקיש תאיני
שביק הנך דמטו ושקיל הנך דלא מטו (מניגס
ה'). אמטא = המציא. אמטו להכי = אמטול
הכי, דארום.

מטו או מטותא, דאס ביטטען אדער בעטען.
במטותא מינייכו (טירות קי"ט), בבקשה
מכם.

(מטח) מטחאתא (גיטין ס"ט), פי' הערוך
ירך, היפטע.

(מטמ) מטמור או מטטור, metator, אב-
מעססער, שם לפקיד ההולך

לפני הצבא לשום להם מקום לחנותם : אני
הולך לפניכם מטמור (ילמדנו כי תסא). ונקרא
כן בכלל כל ההולך לפני איש להורות לפניו
ולהיות לו לעינים : וישמע בלק כי בא ברעם
ששחרו מטמור לפניו (סס); נעשה קולו של
הקב"ה מטטורן רמשה בשעה שאמר לו עלה
אל הר העברים (ז"כ ה'). ומה שם מטטורן
המלאך שליח האלהים (הקדמ ג"כ

(טירות ל"ז). ומה הפעל מחא, פי' נתן קמח
בתבשיל : לממחא בחסיסי (פסחים מ').

(מחא) *מחא (א) שלאגען. ב) וועבען :
דמחא ביה ממחא (טירות כ"ח);
בחרא מחיתא מחתינהו (סס קמ"ח), ותר'
מעשה אורג עובד מחי.

(מחג) מחוג, ווינק, געבערדענשפראכע :
דלא ידע מאי מחוי ליה במחוג
(מניגס ה'); פרסאי במחוגא משתעי (זרכות מ"ו).
(מחה) מחה באיש או ביד איש, ימדם
עשוואס פערוועהרען. והשם :
מחאה, פערוועהרונג, איינשפראכע, פראטעסט;
מחאה שלא בפניו (ז"כ כ"ח).

(מחה) ערוויכען, אויפלאזען (אין
וואססער) : חרדל שלשו מע"ש ממחו
ביד (טירות ק"מ). ב) אנווייזען (צור צאהלונג);
המחה אצל חנוני או אצל שלחני (ז"כ קי"ח).
ושה"מ : המחאה, אנווייזונג, אססיגנאציען.
המחה, ערוויכט, אויפגעלאזט ווערדען.

מומחה (א) ערפראכט : ולא בקמיע אע"פ
שהוא מומחה (טירות כ"ג), מענין :
אתמחי גברא ואתמחי קמיעא (סס ס"ח). ב)
ערפאהרען, געשיקט, געלעהרט : רופא מומחה;
דיין מומחה; ב"ד של מומחין (ז"כ ל"ז), הפך
ב"ד של הדיוטות; הראה למומחה, זאכקעג-
נער, בקי.

(מחט) מחט (א) פאן שטויב אדער אשע
רייניגען : מוחטין את הפתילות
(ז"כ ל"ז), דאס ליכט פוטצען (ויגס וקומות
הנומח : מהט), והוא קרוב ללשון חמט
(בעשטויבט ווערדען), ראה שרש חמט. ב)
אבארטירען : ופרות שלהן מתעברות ויולדות
וכו' ולא היתה אחת מהן מוחטת (ילמדנו
זרכות), פי' מפלת נפל. ואוליגס זה בשרש
חמט : תר' ובחורי ישראל הכריע ועולמי
ישראל אחמיט. מחט בשרש חמט.

(מחי) מחיילא דמטכסין (ז"כ ע"ז), אגודה
של משי.

(מחל) מחל (א) פערגעבען, נאכזעהען :
מחילת העון (סוטים י"ח); מחל

*מטרתא (א) וואנטפאסטען: ת' החזיקו
המשמר אתקופו מטרתא. ואולי
מזה: הפוכי מטרתא למה לי (כמונות י').
והמפרשים פירשו מענין: ב) metreta, פאסט,
מאננע: כל יומא שדר ליה דהבא פריכא
במטרתא (ע"ז י').

(מ') מלח השאלה: מי אמר ר' חייא? ובתלמוד ירושלמי יבא
 מן, פאן. *מ' (זירושלמי) = מאי, וואס
 *מ'א, וואססער. מ' האף (כדס כ"ד), וואס
 מ' אפר, לויגע. מ' דבש, מעשה
 חלב, מאלקען. מ' מחצב, מינעראלוואס
 מ' מלח, זאלצוואססער, מלח הנימס
 מ' המלך, קאניגסוואססער, שיידעוואס
 שם לתערובת חומץ החנקי וחומץ המלח
 אשר ימס בהם הזהב. מ' פירות, זאפס
 פריכטען. מ' רגלים, אורין. *מ' דונח
 "מים העליונים" (אלל סמקזלס), שם
 האלהי היורד מלמעלה: ונגד זה נקרא
 נוקבין או "מים התחתונים" — הכנת
 והתעוררותו מלמשה לקבל השפע האל
 חולי מים, וואססערזוכט. מים בת
 קאפף-וואססערזוכט. מימ' וואססעריג.
 (מ') *מ'יך, אונטערעכעטען. ראה ש
 מך. מיל בשרש מל. מ
 בשרש מלל. מימס בשרש ממס.
 (מים) מיימים היא צריכה (ז"ר ע"ס),
 מיילדת, העבאממע, מ
 μαινομαι = ענטבינדען. מים בשרש מ
 (מין) מין א) ארט, גאטטונג; (קויפמאנדי
 ארטיקעל. ב) דאס (מאננל. א
 ווייבל). געשלעכט: סימן המין. ג) דאס
 שלעכט אין ד. גראממאטיק: מין ומספר.
 דאס מענשליכע געשלעכט: קיום המין; א
 היא דרך ישרה וכו' כל שהיא תפארת לעו
 תפארת ל' מין האדם (לכות פ"ג), כצ"ל
 ספק. ד) שם כת ידועה הנקראת ע"ש "מא
 פרסי שהתחבר לנוצרים, והוא האמין בש
 שויות, פועל טוב ופועל רע. וחז"ל
 שם זה את הנצרים החדשים בישראל
 גליונים (ראס זה) וספרי מינים (טנת ק
 אס סס). והושאל ג"כ לכל פוקד בא
 כלל, קעטצער. מינות, קעטצערייא: בק
 במים לגנוז ס' קהלת מפני שמצאו
 ברים נוטים לצד מינות (ריט קהלת רנא)
 מ'א, mina, א גרישטיקע פאונד

100 דראכמען : שב מינאי תרבא (סנת קל"ג).
מיץ) מיין, זאפֿט. *מיין, עצם עיניו: חזייה
דהוה מיין ופתח (סנת ק"ח).

(מיר) *מייר = אמר.

(מיש) מייש (חמיד כ"ט), בל' ערבי מין
אילן, ואמרו שהוא הנקרא
לאַטוסבויס; דודאים מיישין (צ"ר ע"ז), פרי
אילן מייש.

(מך) *מוך, אונטערבעטטען : מוך שקיד
וגני (צרכות כ"ט); למימך תותיה
(צילס י"ד); הוּו מייכי ליה נמטי (צ"מ פ"ד).

ותר' רפדתי מאכית. ומענין זה שם : מוך,
שם כולל לכל דבר העשוי להצעה ושממלאים
בו כרים וכסתות, צמר גפן או פשתן הסרוק,
או חוטים הנפקעים מן הבגד, וכן נקרא בל'
ערבי הפשתן הסרוק אלמ"ך : ישן ע"ג מוכין
(קדושין כ'); מוכין שהסרוק מוציא (צ"ק ק"ח).
*מכא : זוזא מכא (סנת קכ"ט), אכגע-
קוועטשט, אכגעריעבען, מל' מעד
בהשמטת הע' כדרך ל' ארמי.

(מכד) *מכדי, מלת החבור לשאלה : מכדי
שקולין הן (צ"ק ג').

(מכך) נמוך, ניעדריג : גדר שהוא נמוך
(כלים פ"ד); נמוכי-רוח (סוטה

י'). מכמך, צערדריקקען : שנתמכך בבנין
(סנהד' ק"ח), מל' מעך בהשמטת הע'.

(מכן) מוכני = מכונה א) געשטעלל: מוכני
שלה בזמן שהיא נשמטת (כלים

פ"ח). ב) מאשינע : השוחט במוכני (חולין
ע"ו), וכן בל' μηχανή, ובל"ר machina.

(מכס) מכס, צאלל, מויט. מוכס (סנת ע"ח),
צאללנער. מכסה ראה טמסה.

מכסטנים, μηχανιστες, הייפסער אים צאלל-
קע: בשעה שבקש משה להעמיד

מכסטנים על ישראל (מכילתא יתרו).
מוכסם (ע"ז י"ד), μύξα, א. פללוימענארט.

(מכר) מכירה, μάχαιρα, זאָבעל : מכרותיהם
ל"י הוא שקורין להרב מכירה

(תנחומא ויחי). מכוש בשרש נכש.
(מכת) *מכותא : רבה וכו' צייר מכותא

(גיטין ל"ו), פ"י ספינה, וי"מ תורן; באסקריא
דמכותא (כמוצות ס"ט).

(מל) מיל, mille (טויזענר שריטט), א.
ראַמישע מיילע (= $\frac{1}{3}$ דייטשע

מ.), ובתלמוד שיעורו אַלפֿים אמה. — ראה
שם ספיטס.

מילה, μέλα, עשענבויס : אמלתראות של
מילה (עירובין ג'). וי"מ עץ שגדלים בו:

מילין, גאללצפֿעל : מי מילין (גיטין י"ט),
בל"י μέλων, אפפֿעל.

(מלא) מלא מקום איש, ימדם שטעללע
פֿערטרעטען, ימדה פֿערטרעטען.

נתמלא זקנו (חולין כ"ד), א. פֿאללען בארט
בעקצממען. — מלא, פֿאללשטאַנדיג : תודש

מלא, חודש שר שלשים יום. ובעלי המסורה
והמדקקים קראו מלא למלה שנכתב בה אות

הנח : מלא י'. מקרא מלא (זיכר ע"ז), מפורש.
כמלא = כשיעור : כמלא נימא (צרכות מ"ז);

אם יש בין גסר לגסר כמלא גסר (סוכה י"ח).
מלא עיניו, זאָווייט דאס געזיכט רייכט,

זאָווייט דער געגענשטאנד זיכטבאר איזט.
במילואו, פֿאללשטאַנדיג, גאַנצליך : קרפֿף

שנפרץ במילואו לחצר (עירובין כ"ה), פ"י
בכל רוחב הכותל; כשהלבנה במילואה, בייא

פֿאללמאַנד.

מלאי, וואָארע : חנות של ישראל ומלאי
של ישראל (פסחים ל"ה), פ"י הסחורה

שהיא מלואה של החנות; מלאי השילו על
בעלי בתים (סנת כ"ו), פ"י שנתנו (פ"ח) סחורה

לבעלי בתים שישחרו בה למענם; משרבו
משילי מלאי על בע"ב רבה השוחד (סוטה

מ"ט); משיל מלאי לכיס של ת"ח (פסחים
כ"ג), פ"י נותן סחורה לת"ח להשתכר בה.

ראה ג"כ שרש מלע.
מלא פֿום, שם לנקודת החולם [י]. אצל

הגהפּתים; ואחרים קראו כן לנקודת
השורק [ו].

מולא, mulus, מוילשהיער: מולאות של בית
רבי (סנת כ"ז); במין מולא של

נחשת (פסיקתא סוטה).

(מלג) מלג, אברופען: מולגין את הראש

ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור (ז"ל ל"ד), פי' שמעבירין הישער מעליהם במים רותחין, ואמרטה משער ראשי תר' הסורי ומלגית סערא דרישי, ראה שרש מרג. וקרוב לענין זה: נכסי מלוג (ז"ק ל'), שם לנכסי האשה שהבעל אוכל פירותיהם והם על אחריותיה שאם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה, ובל"ר mulego = מעל-קען: שפחת מלוג היתה (ז"ר מ"ה).

*מלוגא דשטרי (כתובות פ'), מולגוס, לע-דערוצק.

מולגיא ללבב (וי"ר י"ז), מולקע, מי חלב שהם טובים ללב (ר"ל לחם, כענין שחמרו: סה"ס גונח ו"ל ז"ו, ז"ק פ'). מלגז בשרש לגז.

מליגלה (ירוש' חלה פ"ח) מליגאלא = האניג-מילך, פי' עוגה הנלושה בדבש וחלב. מלוגמא (סניעות פ"ח) מולגאמא, ערווייכענ-דעם פפלאסטער.

(מלו) מלומא (זרכות כ"ג) מולוס, געוויכט. (מלח) מלוח, געזאלצען, זאלציג: מים מלוחים. מליח, א. איינגע-זאלצענע שפיוזע: הביא לו מליח (זרכות מ"ד), המתקן ע"י מלח, כמו דגים. *מילחתא (סנה' ע"ג), זאלצברענגערייא.

מלחת: חור וכו' שאכלתו מלחת (חולות פ"ג), פי' רקבון.

(מלט) מלטמא (א) (חולות פ"ז), שם למקום שיש בו חתיכות

איברים של מת, מל"י מלו-טומוס, שטיק איינעם גליעדעם. (ב) (ז"ר מ"ח), מליטומוס, האניגעבאק.

(מלי) מוליא או מולייתא (א) (עירובין כ"ו וז"ל כ"ד), היגעל, תר' סוללה

מלייתא. (ב) האי מולייתא (פסחים ע"ד), עוף ממולא בבשר. (ג) מילי מולייתא (ז"ק ק"ט), דעת המשביר מל"ר malus, שלעכט.

מוליון (ע"ז י"ח), לפי פי' המוספי מל"ר mulio = מולטהיערטרייבער.

מוליאר (סנה' ע"ב), מוליאריס, א. קופפער-

נעם געפאס, ווארמעס וואססער דארין צו בעריימען, כלי כעין טהעעמאשינען שלנו, אלא שהגחלים בו מבחזין והמים מבפנים. (מלך) מלך, יאמר גם כן מראשי ישיבות בבל, מן האמוראים עד רבנן סבוראי והגאונים. מלכות, רייד: מלכות שמים. ארבע מלכויות (סעענדו חס ישראל), הן בבל פרס יון ורומי (ונפני סיראס כתבו: אדום). ונקראה מלכות יון (סעעסלס על ישראל חס מלכות פרס וגזרה גזרות רעות עליהם): מלכות הרשעה.

המלך, זיך בעראטשען, זיך אנדערס בעזינגען. מלך = מה לך: חשבונות של מלך (סנה' ק"י), פי' של מה בכך.

מלביא (דברים רנה חלא), פי' אשה חולה. מל"י מלאכיאס = קראנקליך.

מלכניקי (ירוש' סנה' פ"ו), מלאכא, מאל-ווע, מין צמח.

(מלל) מללה, ווארט, רעדע. ברבוי: מלים, ווארטע; מלות, ווארטער. כנר

מלתך אמורה (ז"ר ס"ו). מלה במלה, ווארט פיר ווארט ווארטליך. — *מילא

או מילתא, ווארט, זאכע: מילי דעלמא, וועלטליכע דינגע. עבד מילתא, זיך צור אדער

לאססען. ממילא (= מן הדבר), פאן זיך זעלבט: כל מידי דאתי ממילא שפיר

דמי (סנה' י"ט). מולול, רעדע, שפראכע: ומלולו בפיו (חולות), דאס פערמאגנען צו

שפרעכען, ותר' איש דברים גבר דמלול. מלל (א) צעערייבען: ברית כרותה לפשפש

שכל המוללו מריח בו (נדה כ"ח); המולל מלילות של חטים (מעשרות פ"ד),

פי' המשפסף בידים להפריד הגרעינים מן השבלים. (ב) בלל, מישען: אין מוללין את

הקדירה בפסח (פסחים מ'), פי' נתינת קמח לתבשיל. (ג) פערזיימען (א. קלייד): מפני

שהוא מולל (כלאים פ"ט); והוא מלשון: מלל (א) זוים: ג' על ג' שאמרו חזן מן

המלל (כלים פ"ח), ולפי פי' הערוך

הוא
לא
(ס)
(ס)
מל

רנה
מלי

מלג

מלג

כותח

(ירוש')

(מל)

מילג

(מלג)

(ראח)

(מלג)

(מולג)

מלעי

(מלג)

ירוש'

וירע

(מלג)

טיש

(מלג)

סורי

(ז"ח)

(מלג)

דיום

הוא שפת הבגד הארוגה שתי בלא ערב. (ב)
לא תקלל ח"ש במללין שבערך הכתוב מדבר
(סנהד' ס"ו), פי' אומללים. (ג) מללי דנורא
(סנהד' ק"ט וע"ז כ"ח), פירש"י גחלים לוחשות.
מלמל, שגלגל, מורמלן: לפי שהיו ליצנים
שבאותו הדור ממלמלין בפיהם (קסל'
רנה, חין חס), ואולי מל' המקרא: מולל ברגליו.
מלימלה (יחוס' נעשרות פ"ח), μελιμλον,
האניגמפפועל, מין תפוח מתוק.
מלמלא (גיטין כ"ט) בל' צרפת mallemolles,
א. פיינעס אינדישעס נעססעלצייג.
מלמולין (א) שמוטק: אלו חוצצין וכו'
המלמולין (נקודות פ"ח). (ב)
כוחה הבבלי דו יהיב ביה מלמולין דליש
(יחוס' פסחים פ"ג), מל' מלל (ב), ראה שם.
(מלן) מילן, μελαν, דינטע: טלו מילנן
וקלמין (ז"ר ח').
מילני אמירא (יחוס' ע"ז פ"ח), μελανο-
μημέρα, שווארצער טאג.
(מלם) מילוסא של חצר (ז"ר ס"ז), פי'
הערוך ריוח החצר, רויס.
(ראה מלוש בשרש מלש).
(מלע) מלעין של שבלים (עוקלין פ"ח),
גרננען, שער השבלים. ובגמ'
(חולין קי"ט) הנוסחא: מל א י שבשבלים.
מלעיל בשרש עלה.
(מלך) מלפפון (כלאים פ"ח), μελοπέπων,
מעלאנענאפפועל, ע"פ חל'
ירושלמי (סס) הוא כלאים היוצא מזרע אבטיה
וזרע תפוח, וכן הוא לדעת הח' הרומי פליניוס.
(מליץ) מליצה, בילדליכער אויסדרוק; פאָע-
זיע. מליצי, בילדליך, פאָע-
טיש. מלרע בשרש רע.
(מלש) מלוש, קרייו: בתוך מלוש שלה
(יחוס' גיטין פ"ח), וכן בל'
סורי ענינו עיגול: מלושא דמאסתא (סר' סקורי
ז"ח), עגול של [מזל] מאזנים.
(מלת) מולת, מילעזישע וואָללע, צמר דק
ויקר הבא מאי Melita, הנק'
היום Malta: כצמר נקי בן יומו שמכבנין אותו

למילת (סנעות כ"ו); שבישביל מישקל ב'
כלעים מילת שנתן יעקב ליוסף וכו' (סנהד' י')
אצטלא דמילתא (ז"ר י"ז). ובל"י αλλός,
וואָללע.

מלתא: שם לחלק היך באוזן: אין רוצעין
אלא במלתא (קדושין כ"ח); ויש
באוזו ויש במלתין (סנעות רנה ו'). מלתרא
ראה אמלתרא.

(מם) מם, שם האות הי"ג מאותיות א"ב. מם
פתוחה; מם סתומה.

(ממל) ממל, שם לאבן שעוצצין בה הויתים:
ומבית דממל (נעשרות פ"ח).

מלשון מלל (א) ע"ד ממש מן ממש, וגם בל"י
מלשון מלל = מיהלע. ממילא בשרש מלל.

(ממן) ממון, mammona = פערמאנען,
אי'געניטהום, געלד. דיני

ממונות, געזעטצע אין רעכטסאנען.
(ממם) מימום, μιμος, שוישפיעלער: שהם

מביאין מימסין לבתי טטריות
(ז"ר פ').

ממרו (גיטין ס"ט), מין צמח מועיל
לרפואה לכאב החניכים. ממש

בשרש ממש.

(מן) *מן ווער. מן = מן הוא. מני = מן היא:
לא תימרן מנו אלא מני (סנהד' ק"ו).

כמאן (א) = כמי. (ב) = כמו: חבורי אוכלין
כמאן דמפירתי דמי (חולין ע"ג).

*מנא (א) = כלי, געפאָס, געשירר; קלייד.
(ב) מין מטבע קטנה כמו מעה:

מן חד במנא או מן תרין במנא (אסתר רנה,
בסראותו), וח"י עשרים גרה עשרון מנין.

*מנא, וואָהער: מנא תימרא. מנלן = מנא
לן, וואָהער האָבען וויר [ראס].

מינאי מינד, מיניה וכו' = ממני, ממך, ממנו.
לאו כל מיניה (= לא כל היינו), פי' אין

הכל תולה בו ואין (או: לא יהיה) הדבר כאשר
אמר. מיניה וביה, ממנו בעצמו: כהדין קמצא

דלבושיה מיניה וביה (ז"ר כ"ח).
(מנב) מנוביא, manubia, בייטע: על

ההרים דלקונו וכו' שהיו

(מסו) מסו. לצב: ביון שירדה לתוכו משה

(מסח) מסיפס. hemisepes, האלבציון : במסיפס בעלמא (3"3 ז').

גדר נמוך. ראה ג"כ פסיפס.

(מסק) מסק (אליווען) אכלעווען : כמוסק זיתים (נגעים פ"3). — מסיק

(מדרים ס"ח), צייט דער אכלעווען (דער אליווען).

מסיק (= מציק) רייבער : שנטלוח מסיקין (מציט ט"ו). מוסק ראה מושק.

(מסר) מסר א) איבערגעבען, איבערליע-פערן, הינגעבען : מסר עצמו

או נפשו על דבר, זיין לעבען וואָפֿיר הינגעבען, זיך אויפֿאָפֿערן; מסר דין על איש

(3"ק ל"ג), געגען ימין איינע קלאגע אויס-טראַגען. ב) איבערלאָסען : דבר המסור ללב,

שאין מכיר בו בלתי האדם ההוא לברו. ג) אנגעבען, דענונצירען. והתואר : מוסר או

מסור (נרצוי מוסרים : או מסורות), אנגעבער, דענונציאַנט.

מסורה או מסורת א) הלימוד הנמסר מאבות לבנים, טראַדיציאָן : דבר זה מסורת

בידינו מאבותינו וכו' (3"3 ל"ט); עוף טהור נאכל במסורת (חולין ס"ג). ב) ונקרא כן ג"כ

נוסחת ספרי הקודש המסורה לנו מן הראשונים : יש אם למסורת (סנהד' ד'). ג) והושאל

להערות הסופרים בתנ"ך בחסר ויתור ובמשפטי הכתיבה (אַרטאָגראַפֿיע) בכלל, וביחוד מה

שחיברו בענין זה [ר' אהרן בן משה] בן אשר הקרא' בשבריא (אשר אחרינו נוסחו סופרי הרנני')

ובעל-מחלוקתו [ר' משה בן דוד] בן נפתלי הקרא' בבבל.

(מסת) מסת = די, גענוג, געמאַס : מסת נדבת ירך; לפי אכלו תר' הסורי

מסת מאכלה. ובתלמוד : מיסתאי את ורבה (סנה' ק"ג), פֿי; לא מסתייה דלא גמיר

מימחא נמי מחי (חולין ק"ז), פֿי. ונמצא עיר לענין אחר : הא מסתייא דכולא בישא

(פתיחת איכה רבה, ר"ח צר פפא פתח), פֿי זה ראה שהכל רע. מסותא בשרש מסא.

אחת של מסו מיד הוא קופה (3"ר ד'), חלב הקיבה, מל' omasum = מאגען.

(מסח) *מסחתא, וואגשאלען; תיב אמסחתך (3"ק כ"ג), וכן תר' מאזנים

(ליוז ר' ז'). (מסמ) *מסמבייתא (ירוש' זילס פ"ח), באנק, ראה אצטבא ב).

מסמיכו (3"ר ל"ח) μαστίχη, מאסטיקס-הארץ. מסמיר, μαστίχη, אונטערזוכונגסריכטער; רב

מסמירין (3"ר כ'). מסמורין או מסמירין (3"ר כ'), μαστίχηρον,

געהיימניס. מסכת בשרש סך. (מסם) מסם : כלי מסמים (מגינס כ"ו), פי'

המשביר כלים חשובים. אבן מסמא (נדס ס"ט), כנוי בטומאות וטהרות

לאבן הנתונה בין הטמא ובין הטהור. ונראה שעיקר ענינו אבן גדולה (ראה הקדמה הערה

3'), ונמצא גם בתרגום (יחזקאל נ"ג י"ד) ומסממתא זעירתא ועד מסממתא רבתא, תחת:

ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה; ואין עזרה פה כמו חצר, ראה אוצ'הש.

*מסמס א) בעשמוטצען : ממסמס ליה בפרתא (חולין י"ח); כי ממסמס קיעיה

דמא (חולין כ"ח). ב) שטאַרקען : ממסמסא ליה בחלב ובביצים (יבמות נ"3); כך ממסמסין

נפשה של חיה (3"ר פ"3). ג) נתמסמס (חולין נ"ס), צערשמעלצען, אויפֿגעלאָזט ווערדען.

מסמס, semissis, האלבער אַס, מין מטבע; איסר שני מסמסין (קדושין י"3).

(מסן) מסן או *מסאני, Schuh : מסנים וצוצלים (ירוש' פסחים פ"ח).

מיסון, μέσων, מיטטע; אמר לרקיע בוא ועמוד במיסון (ירוש' ילמודו), והוא

מל' אמצע. (מסם) מסוסמלא (ירוש' סנועות פ"ג), -μνη

מסוסלא (ירוש' סנה' פ"ז), מין פרי. (מסע) מסע = מצע, וויינפֿאַהל : גפן זו

עולה על כל מסע ומסע (וי"ר ל"ו).

אדער
שלום
כ"ח.
לזהבי
סמו"ר
ל"ט).

הגדות
וחציו
ריב"ח

יענעס

סנסו
א כן

חנתא
יקמצי

זאכע
ינים.

ילערי
פ"ס).

חרים.
נציע,

מנת

ושעון
קרא :

י"3).

בארי
דקא

ה לה

יכט :

משה

מוסתק $\mu\sigma\sigma\tau\iota\kappa\eta$, מאסטיקס, א. ארט בוימ-
הארץ : כי תניא ההיא במוסתק
(צילס ל"ג), פירש"י חבית שבורה שמדבקין
שבריה בשרף של עץ. מעביא ראה מנוביא.
(מעדה) מעדה, שם מטבע קטנה של כסף
בערך א' משה בדניר. והוא
ג"כ שם כלל למטבעות, געלד, מינצען :
מעות קונות (צ"מ י"ג); מעות כסף או נחושת,
זילבער- אדער קופפערגעלד.
מעה (א) קערן : אדם נוטל מעה אחת
מפיטמה של אבטיח וכו' (ירוש' כלאים
פ"ח). (ב) פאדען : טוה מעה אחת עבה ומעה
אחת דקה (וי"ר י"ז).
(מעט) מעט, פערמינדערן. מיעוט (א) פער-
מינדערונג : כל אכין ורקין
מיעוטין. (ב) וועניגקייט, דער קליינערע טהייל
(הפך : רוב), מינאריטאט : חיישין למיעוטא.
מועט, מועטת, תואר השם, וועניג, ווינציג :
דבר מועט; מתנה מועטת; אמרו לא היו
ימים מועטים עד שהורה הוראות בישראל
(מזר כ"ט), אין זעהר קורצער צייט... על
המעט, זעלטען. מעטן בשרש עטן.
(מעי) מעי, דאָרם. מעי האטום, בלינד-
דאָרם. מעים או בני מעים, גע-
דאָרמע. חולי-מעים, קראנקהייט אים אונטער-
לייבע, קאליק.
*מעניא, דאָרם : תר' מרחם מבטן אמי
ממעניא מכריסת אמי. ובתלמוד
(תענית י') הוא שם לחולי-מעים.
(מעך) מעך, ערדריקען : מעולם לא
נתמעך אדם בעזרה (פסמים
ס"ד). מעלי שבתא בשרש עיל.
(מעת) מעתזילה (כל' ערני : הנבדלת, ר"ל
המנווד), שם כת ידועה
אצל בעלי דת מחמד המרחיקים גשמות
האלהים ומפרשים המקומות המורים על
הגשמה בקוראן — בדרך משל.
(מפה) מפה (א) mappa, טוך, סערוועט-
טע, האנדטוך : פורס מפה
ומקדש; מקנה ידיו במפה (זרכות כ"ח).

(ב) לאנדקארטע : מפת העולם.
(מפץ) מפץ (מעילה פ"ח), א. ארט מאטטע.
מפרס, $\epsilon\mu\pi\sigma\sigma\alpha\varsigma$, קוילפאהרער, האנדעלס-
מאנן : אם אניח נין ונכד של עמלק
מפרס תחת כל השמים (מכילתא נטלת).
(מצא) המציא, פערשאפפאן; ערפינדען.
המצאה, ערפינדונג. נמצא
(א) בעפינדליך, וועזען; השם הוא סבת כל
הנמצאים. (ב) (עלת הסוד) נמצא (ש...),
מיטהין, פאלגליך. אין בנמצא, עם עקסים-
טירט ניכט. מצוי, בעפינדליך; געוואָהנליך,
אללטאָגליך : רוח מצויה. מצאות, דאזיין,
עקסיסטענץ; דיע ווירקליכע וועלט, ווירק-
ליכקייט. מציאה, פֿונד : ראה את המציאה.
*מצא- קאנצען : מצי אמר ליה (צ"מ ס"ג)
מצוביתא בשרש צב.
(מצה) מצה, ענינו כמו בל"מ שותה השריים
הנשאים בתחתית הכלי. ובדרך
ההשאלה : שאין המשוחות ממצין את המדות
(עירובין כ"ג), פי' שאין מצמצמן במדידה,
והושאל ממצוי מדות הלה; אדם נכשל בעבירה
שחייב עליה מיתה מת שורו אברה תרנגולתו
וכו' והחשבון מתמצה (ירוש' יבמות פ"ו), ר"ל
שנמחה עד תומו; הרי נתמצו כל הפיתקין
(צ"מ פ"ד), ערשאפפאט זיין. ומזה : מצוי הדין
(צ"ר ל"ג), ע"ד השאלה כמו : מצוי המדות.
(תמצית א) שירי המשקה בתחתית הכלי :
כל העולם כולו מתמצית גן עדן הוא
שותה (תענית י'). (ב) אויסצוג, עססענץ.
מצה : עור המצה (כלים פ"ז), מפ' בנמ'
(גיטין כ"ג) דלא קמיה ולא מליח
ולא עפיץ, א. ראָהעם פֿעלל. מצמץ בש' מצץ.
(מצע) אמצע, $\mu\epsilon\sigma\sigma\alpha$, מיטטע. מן האמצע
= מן השותפות (נמוך כיס
השותפות). לאמצע = לשותפות : השכר
לאמצע. אמצעי, מיטטלערע, מיטטעלסטע;
דורכשניטטליך : חשבון אמצעי. ע"י אמצעי,
מיטטעלבאר. בלי אמצעי, אונמיטטעלבאר.
באמצעות, פֿערמיטטעלסט. מצע, פֿערמיט-
טעלין. ממוצע, געמאָסטיגט, מיטטעלמאָסיג.

מיצוע, פערמיטטעלונג; מיטטעלמאָסיגקייט.
 *מציעא, מיטטלערע, מיטטעלסטע.
 (מצין) מצמין, בלינצעלן, מיט האלבאָפּע-
 נען אויגען אנזעהען: ממצמין
 ומביט בה (ז"ר ס'). ומענין זה: בני מציצי
 עייני (כמוזות ס'), שאין עיניהם פתוחות יפה.
 *מצוצא דאתונא (מד' תהלי"ק), קוואלס, רויד.
 (מצר) מצר (א) גרענצעא. גרונדשטיקקעס:
 מצר מצרים (ז"ר ס"ה), דיע
 גרענצען בעצייכנען; בית המסומן במצרי;ו;
 נחלה בלא מצרים (סנה' ק"ח); דינא דבר
 מיצרא (ז"ר ק"ח), דאס נאָהערערעכט. (ב)
 פֿעלדוועג: והמצר (ז"ר כ"ה). (ג) שטעג
 איבער איינעם פֿלום: אי איכא מיצרא (זילה
 ז'). מצרן, גרענצנאכבאר: חכמת דטבע
 מצינת לחכמת האלהות (פתיסה למו"נ).
 מצרנות, גרענצנאכבארשאפט.
 *מצר, שפינגען, ראה שרש מור. אמצורי
 קא ממצרנא (ע"ז ע"ז), זיך אויס-
 שטרעקקען.
 (מק) מוק (א) (ינמות ק"ז גיטין ס"ח),
 מין מַנְעֵל, וכן בלי ערבי.
 (ב) פתקיה בריש מוקיה (סנה' ל"ה), פי'
 בקדקדו, כמו מוקרא, ראה זה.
 (מקב) מקבן (זכורות ע"ג), כנוי לאדם
 שמצחו ואחורי ראשו בולטים
 ביותר וראשו דומה למקבת.
 (מקד) מקידה שר חרס (סוטה ל"ז), קרונ.
 (מקט) מקטור (ע"ז כ"ח) או מקטורן (סנה'
 ק"כ), פי' הערוך מעיל שיש
 לו בית ראש ובל' ישמעאל Burnus.
 (מקי) מקיון (ע"ז י"ח), maceus, האנס-
 וואורסט.
 (מקל) מקולין (חולין ל"ז), μαχαλειον,
 שלאכטהווי, פליישמארקט.
 (מקם) *מקמא או מקמתא, דינג, זאכע,
 ארבייט: מן אבל הדא
 מקמתא ביד מן חבר הדא מקמתא ביד (ז"ר
 ע"ג); אית לך מקמא פלניא (וי"ר ס'); לשנים
 שידרו למקמא (סו"ר ל'), ות"י מלאכת רעהו
 מקמתא דחבריה. מוקצה בשרש קצה. מקצוע
 בשרש קצע.
 (מקם) *מוקסא: כפיתו בסרבליהון וכו'
 במוקסיהון (ז"ר ל"ו), פי'
 המוספי מצנפת בלי יוני.
 (מקק) מקק ספרים (סנה' ל'), פֿיילנים.
 (מקר) *מוקרא. געהירן: דמוקרא משום דמא
 (חולין ל"ג), תר' ומוח עצמותיו
 ומוקרא דגרמיו; ועל קדקדו חמסו ירד — ועל
 מוקריה חטופיה יחות.
 מקרלפרוס (ז"ר ס"ד), μακρο-ελαφρός,
 שלאנק אונד שנעלל.
 (מר) *מר (א), הערר: מריה דאברהם (ז"ר
 קל"ד). והוא ג"כ כנוי כמו רב:
 אמר מר; מרנן ורבנן. (ב) marra, האקקע:
 אל תעשם כעטרה להתעמר בהם וכו' ולא
 כמר לחפור בהם (ד"א סוטה פ"ג); מרא וחצינא
 (עירובין ע"ז). — מרות, העררשאפט: שאינה
 מקבלות מרות (זילה כ"ד). ראה גם שרש מור.
 מורא: לי יוני צווחין לשמותא מורא (סוף
 פתיחת איכה רבה), μωρα = מהאָר-
 הייט.
 (מרא) המריא, מאַסטען: אין ממרין את
 העגלים (סנה' ק"ח). ושה"פ:
 המראה.
 מריאים שברא הקב"ה את נפשותם ונא
 לבראות גופם וכו' (ז"ר ז'), מין
 שדים. מורביות בשרש רבה.
 (מרג) מרג (= מלג) לאַזרייסען, הערויס-
 ציעהען: המורג חייב (יחוס' פלס
 פ"ג), ותרי שממו הבקר מרגוהי תוריא. וקרוב
 לשרש מרג. ומענין זה: מוריגים (א) דרעש-
 וואַגען. (ב) גוימען: ומוריגי בהמה (סנה' פ"ה).
 ותרי מתוק לחכי בסימא על מוריגי.
 מרגזא, טאַללהייט: והטיל מרגזאות בארץ
 (מדכס תהלים י"ז), בל"י μάργος
 = טאַלל.
 מרגלית או *מרגיתא, μαργελλιον, פערלע.
 (מרד) מרד, קראנק זיין: רשב"ל אכיל עד
 דמריד (זכורות ע"ד). ומזה: עין

שמרדה (ע"ז כ"ח), ענמצנדעט ווערדען;
השחין והמכה והקדח המורדין (כנעיס פ"ו),
פ"י הערוך כשהמכה פתוחה והבשר המוכה
נראה בלא עור. ובל' ערבי מריד חולה.
מרדין, מאַרד: בורח מפני מרדין (ז"ז ל"ח);
פרסאי וכו' דקפדי אשפיכות דמים
ואמרי מרדין מרדין (ז"ק קי"ז).

*מרדא (חולין ס"ז), מין עוף טהור. מרדה,
מורדיא, מרדות בשרש רדה. מרדע,
מרדעת בשרש רדע.

(מרה) המרה, וועטען: מעשה בב' ב"א
שהמרו זא"ז (סנה' ל"ה), בל"י
δυσμενέω = א. פלאנד געבען; המרה יונים
(סנה' כ"ה), טויבען אום דיע וועטען פליע-
גען לאססען.

(מרו) *מרוא חיורא (סנה' ק"ט), marum,
קאטצענקרויט, מין עשב עז
הרית.

(מרו) מרזב, מרזבתא בשרש רזב. *מרזבלא
(סוכה כ'), מין מחצלת, ראה
מזבלא בשרש זבל.

*מרזבנא (נגלה ו'), בל"פ שטאטטהאלטער.

*מרזמא: אריכי שקי וסומקי שריין וסימנך
מרזמא (חולין ס"ג), פ"י הערוך דבר
הארוך ואדום נקרא מרזמא בל' פרסי.

(מרח) מַרְחֵי בעשטרייכען: לא יתן עליה
שעוה מפני שהוא ממרח (סנה'
קמ"ח); עד שימרה. (פאה פ"ה), אבשטרייכען.
מרחשוין ראה חשוון.

(מרט) *מרטט, אויסראַדען, ענטווארצעלן:
רבא ממרטט ליה [לגיד

הנשה] (חולין ז"ז), ותר' ירטני ממרטט יתי.
ומזה: מרטוט (ירוש' תענית פ"ה), פֿעטצען,
וכן תר' מעדה בגד דשקיל מרטוטא.

*מרטסא (ירוש' ע"ז פ"ז) א. ארט פֿישלאַק-
קע. מרטקא ראה מדרקא.

(מרי) מוריים, muries, זאלצלאַקקע: ציר
או מוריים (יומא פ"ה).

מריולא (פסחים ל"ט) וגו' הערוך מר
ירואר, מין עשב מר.

(מרך) התמרך (= התמעך), ווייך ווערדען;
נתמרך פסול (חולין מ"ה).

*מרכא, טראַג, רינגע: ת"י ברהמים במרכותא.
והמנקדים קראו בשם זה לגנינה

משרת אשר צורתה כדמות רֶהַט: מרכא;
מרכא כפולה. מרכז בשרש רכו. מרכל (ירוש'

סנה' פ"י), ראה אמרכל בשרש אמר. מרכוף
בשרש רכף.

(מרם) מרמהין, מין עץ קשה מאוד: גוואז
דמרמהין (גיטין ס"ט).

מרמיטא, marmota, מורמעלטהיער, מין
חיה הישנה כל ימי החורף: תרדמת

מרמיטא (ז"ר י"ז).

*מרמרא (ז"ז ד'), מצ־מ־שטיין.

(מרן) מורן, פֿאַרראטהסקאמער: לא את
המורן ולא את השוכך (ז"ז

י"ה), וכן בל' סורי בית מרנא.

מורון (ז"ר ז'), מוראניא, מוראנע, מעעראַל,
מין דג.

מרון: בני מרון (ר"ה י"ו), יונגע שאפֿע, בל"י
מֶרֶן, שפֿאַף. ראה אימירון.

*מורנא (חולין מ"ט), וואורס, מאַדע, תר' לבש
בשרי רמה — לבש בשרי מורני.

*מורנייתא (פסיקתא צשלח), שפיעס, לאַג-
צע, וכן תר' חנית.

(מרס) מרס (א) מישען, אומריהרען: ממרס
בדמו (פסחים ס"ה). (ב) צער-

שטאַסען: ולמרסיה במשחא ומלחא (גיטין
ס"ט), ותר' ומעוך ודמרים. ומזה שם מורסא.

בלאָטטער (אייגענטל. קוועטשוונג): מפּיס
מורסא (סנה' ג'). (ואלל העכצרים) געשוויר.

מורסן (חלה פ"ז), גראַבע קלייע.

מורסינטון (ירוש' סביעית פ"ז), מורסינטון,
מיט מירטענוואַט בערייטע-

טער וויין.

(מרע) *מַרְיַע או מַרְע, קראנק: אקצירי
ואמרעי (ר"ה י"ו); שכיב

מרע, קראנק ליעגענדער. מַרְע, קראנקהייט.
תר' הגה אביך חולה — הא אבך מרע; והסיר

ה' ממך כל חלי — ויעדי ה' מנך כל מרעי.

מ*

מר

מר

(מר)

(מר)

(מוס)

ופי'

שחי

שלא

הגפ

פי' י

ולא

אלה

מרק

למרו

מר*

מרקא

מר*

בקר.

מורי

מרק

למיק

למצב

(מרד)

בהן ה'

צֶרֶן

צירנע

הפֿאַ

האדם

וע"ז א

הדם,

פערצא

(טעל)

*מרעלא, קארב: ומלא מרעליה תינין (וי"כ כ"ה).

מרפסת בשרש רפס.

מרפק בשרש רפק.

(מרין) מרצוקה, μαρτσυπος, בייטעל, זאק: השקינהמרצופין (כלי פ"כ).

(מרק) מרק או מרק א) פאללענדען: המתחיל במצוה אומריןלו מרוק

(תוספות חולין כ"ט ד"ה ונירק צסס העדרס, ופי' הר"ס עוקלין פ"צ ע"ה); ומירק אחר

שחיטה על ידו (יונאל"ה); המחתקלבלשל אע"פ

שלא מירק (עוקלין פ"צ. ב) בעפעסטיגען: הניפה [את הדלת] ולא מירק: (חסלות פי"ג)

פי' שלא סגרה יפה; ידות הכלים וכו' שהכניסן ולא מירקן (נקולות פ"י) פי' שלא חיברן יפה

אל הכלים. והוראתו במקרא ידועה. — טיש של מרקה (נקולות פ"ט) ע"פ פי' הערוך טיש העשוי

למרות ולטוח בו או לדבק בו שברי כלים. *מרקא, meracus, ריין, אונפערמישט: שברא מרקא (ינמות פ'); חמרא

מרקא (עירוזין כ"ט). *מרקא (צ"נ וי"ז) פי' הערוך גרעין של חמרה, ורשי' פי' כלי העשוי מגללי

בקר. מוריקא בשרש ירק. מרקוליס, Mercurius, מערקור, שם אליל

בהגדות הקדמונים: הזורק אבן למיקולים זו היא עבודתו (סנהד' ס') ר"ל

למצבה. (מרר) מרה א) גאללע: גיקבה המרה (חולין וי"ז. ב) גיפס: כדי שתאבד

בהן המרה (תרונוס פ"ח) ארס של נחש. ג) צאן: זרק מרה (כמונות כ"ג) = הטיל ארס, צירגען. ארבע המרות, דיע פיער זאפאע. ע"פ

היפאקראטעס אבי הרופאים נמצאו בנוף האדם ארבע ליחיות המולידים בהתגברותם

זע"ז ארבעה מזגים שונים: מרה אדומה, שהוא הדם, המולידה מזג חם (סאנגווינישעס טעם-

פערצאמענט); מרה שחורה המולידה מזג עצבי (מעלאנכאלישעס ט.); מרה ירוקה המולידה

מזג מרה ירוקה (כאלערישעס ט.), ומרה לבנה (סלייס) המולידה מזג קר (פהלעגמאטי-שעס ט.).

(מרש) מריש, באלקען: הקיש על הזריש (זנים פ"ד); המריש הגזול

שבנאו בבירה (גיטין כ"ה) וכן בל' ארמי. ומוזה: *מרשותא (ירוש' ז"צ פ"ג) זאנעמיהלע.

*מורשא, ערהאחונג, שפיטצע: ודילמא מורשא אית לה (סנהד' ק"ד, ראה

תוספות סס); מורשא דקרנתא (עירוזין כ"ז); מורשא קמא מחליש ומורשא בתרא בזע

(חולין י"ז) חידוד הפגימה. (מרת) *מרת, יונגער וויין, מאַסט, תר' עסים (יטע"י וי"ט כ"ו) חמר

מרת, וכן בל' סורי מרת או מארית. מרתבא בשרש רחך.

מרתף (פסחים ז') ווינקעללער. *מרתוקא, פויסשלאג: ויהב ליה מרתוקא

גו ליביה (ירוש' וי"ק פ"ה) וכן ת"י אגרוף.

(משא) משאיים (= ההולכים זל' ערצ'י) שם לתלמידי אריסטו (על סס

ונסגו ללמוד צלליכס) פערפאטעהעטיקער. משא בשרש מסא.

משואות בשרש נשא. *משארא, כמו משר, בעעט: משארי משארי

(קדושין ל"ט) ראה שרש ישר. (משב) פת המשבדה, שם כת ידועה אצל

המחמדיים, המאמינים בגשמות ומפרשים הקוראן ע"פ פשוטו,

אנטהראפאמאראפסיסטען. *משבוג: דקא בעי למשבוג (חולין קכ"ד,

לפי גי' הערוך) כסא של עור. (משה) משהו = מה שהוא, וואס איממער,

דאס קליינסטע קוואנטום: חמץ אסור במשהו.

(משח) משח (= נחת) מעססען, מדד בחבל מתיח: מדד ארכו

(יח' וי' ג') ת"י משח אורכיה. משוחות, מודרי ארץ: שאין המשוחות מצין את המדות

(עירונין כ"ג); שלשלת של משוחות (כלים פי"ד).

*משחא א) מאם: במשחא ניהיב ליה ובמשחא נשקיל מיניה (סנה"ט). ב) = שמן. משיחה א) שנה, בינדפאדען: בחוט ובמשיחה (כלים פכ"ה). ב) זאלבע.

(משך) משך. אנציעהען: כח המושך; דברים המושכים את הלב. מושך עצמו ואחר עמו, יאמר על מלה העומדת במקום שתי, ר"ל כאלו נכתבה שתי פעמים, כמו: ולא למדתי חכמה ודעת קדושים אדע (נשלי ל' ג') מלת "ולא" עומדת במקום שתי, ולא למדתי חכמה ולא אדע דעת קדושים. — משך את ידיו, זיך פאן עטוואס פערן האלמען: הצנועים מושכים את ידיהם (יונא ל"ט). ובתלמוד ענין משיכה אחד מדרכי החזקה (בעזיטצער גרייפונג) במשלטים, שהקונה מושך אליו הדבר הנקנה: משיכה קונה (ז"מ ו"ו). משך בעילה, משך החלק הנמול בגיד כדי שלא תוכר בו המילה; והיה מנהג זה בין היהודים ההיליניסטים, "משיעי בריית" שהלכו בחקות היוונים ובאו בטאטראות שדהם (סמנוואס ז' ד' י"ד) כי שם נאבקו ונלחמו ערומים והתבוששו במילתם. ומענין זה: משוך צייד שימול (ינמות ע"ג). — המשך, זיך הינציעהען, זיך ערשטרעקקען, דויערן, פארטדויערן, אנהאל-מען. המשך על דבר, זיך ווארויף בעציעהען. המשך מדבר, אויס עטוואס ערפאלגען. המשך אחר איש, ימדם פאלגען. המשך, הינציעהען, לייטען: המשיך מים למקום; פארטועטצען. — המשך, צוואממענהאנג; פארטועטצען. משך, שטרעקקע, דויער: במשך הזמן. משכוכית (ז"ק כ"ג) שם לעזי ההולכת בראש העדר. *משכא, פאלל, וכן חרי עור. משיכלא או משיכלתא, בעקקען: משיכלא

משי כולא משיכלתא משיא כלתא (סנה"ט) ראה מתכלתא.

משכון, פפאנד: המלוה על המשכון, וכן חר' ערבון. והפעל: משכן, פפאנדען.

משל, א) גלייכניס; משל משל, א. גלייכניס אנברינגען: אמשול לך משל (ז"ז י').

ב) פאבעל: משלי (לו משלות) שועלים (ז"ז קל"ד); משלי כונסים, ראה שרש כנס. ג) בילדליכע רעדע, אללענאציע. ד) ביישפיעל בדרך משל, בילדליך, אללענאציע; ביי-שפיעלווייזע.

(משש) *משמהיג, קאניגליך: פרווחא דמשמהיג (ר"ס כ"ג) נמל של מלכות. משמש בשרש משש.

(משן) *משונותא = גדר: אהדריה משונותא לחוני המעגל (תענית כ"ג); ואהדר ליה משונותא (ז"מ ק"ט).

(משף) *משפו דכולא בישא (ז"ר ל"ט) וגי' הערוך מסתו, וכן בפתיחת איכה רבה מסתו בישא. ראה שרש מסת.

משפלה (= מזבלה) מיסמקארב, וכן בל' ערבי: ג' משפלות הן של זבל טמאה מדרם (כלים פכ"ד).

(משק) מושק (זרכות ו"ג) muscus, מאשום, ביזאם.

*משקרא, מושעלשאלע: משקרי חלוני (ע"ז כ"ח) קליפות של חלוניים. משר בשרש ישר.

(משש) משמש, בעטאסטען, בעפיהלען. דורכזוכען: חייב אדם למשמש בגדיו ע"ש עם השכה. משמש ובוא.

ראש צוגעהען, הע-אנשלענקערן: ראש עדים ממשמים ובאים (ז"ק ע"ה). ושה"ש מושש או משמוש. הוש המשוש, געפיהלסיון

משמע

בכל

מש

דבר

איינער

משו

ע"ז

אין

(מחר)

זינגע

(עירונ)

משש

(מת)

(מתג)

הבא

(כחלי)

(מתך)

לשיבו

מתכ

נ"ח

(מתל)

נמ

(מתב)

בל צו

(מתן)

פ"ה

(ירוש')

נאב

פ"ה

*מתנא. $\mu\lambda\tau\omicron\varsigma, \mu\lambda\tau\omicron\nu$ = פאָרען; שנוּר : מאן דאסר מתנא דביתנא אחרציה (ז"ו קי"ג). ונגזר מזה פעל מתן, שנירען, איינשנירען : אסתקניה למיתון טמאה (כלים פי"ג); מחש של מיתון (שנירנאדעל) בין כך ובין כך טמא (סס), פי' שאם נישל הרירה טמא מפני שראוי לכתוב בה, ואם נישל עוקצה טמא מפני שראוי למיתון. *מתונא קשי לכותל (ז"ז י"ח), פייכטיג-קייט. מתונתא (פסחים ז"ז), פירש"י אדמה לחה. ראה שרש עטן. ומזה : המניה זיתים בכותש שימתינו (טהרות פ"ט), פייכט, ווייך ווערדען; מטילין אותו על החול בשביל שימתין (סנה קט"ט). מותנא בשרש מות. מתנונה והולך (ז"ק ל"א); מתנונה והולכת (חולין כ"ז), הינשווינדען, פער-קיממערן. (מתק) מתקן. זויגען : טמש בהא ומתק בהא (ע"ז י"ח), פירושו שלקק אצבעותיו, והוא ל' מקרא : מקקו רמה (ליז כ"ד כ'). המתיק (זלטון סנקוזליס), בעזאנפשינען, דאמפפֿען : המתיק הדינים. מתיקות, זיסהייט. מיני מתיקה, זיסיגקייטען : דבש וכל מיני מתיקה (יומא פ"ג). (מתר) *מתארא, באקאפֿענקריקע : הות נקיטה מתארא בידה (חגיגה ד'). מתרין (ילמדנו תלם) ראה משרין. מתורין, $\mu\epsilon\theta\omicron\rho\iota\omicron\nu$, גרענצע : כיון שהגיע למתורין שלו (ז"ר כ'), ונ"א : לבית אוריון, ראה זה בשרש ארי. מתרפס, דורכבאָהרש : רואין אותו כאלו מתרפס (ירוש' עירובין פ"ה), מל"י $\mu\epsilon\theta\pi\alpha\lambda\omega$, דורכבאָהרען.

משמשנית (ז"ר ע"ד), אישה האוהבת למשמש בבל דבר ולראותו. ממש או *מששא א) עטוואס פיהלבארעס : חשך מצרים היה בו ממש (סנו"ר י"ג), דבר שאפשר למששו בידים. ב) דאס וועזען איינער זאכע, דיע זאכע זעלבסט : טעמו ולא מששו (חולין ק"ח). ג) עטוואס ווירקליכעס : ע"ז אין בה ממש, אינהאלטס-, ווערטלאַז ; אין ממש בזה, עם איזט נישטס דאראן. ד) (פאר ספעל) ווירקליך, אים אייגענליכען זינגען : ויקם מלך חדש וכו' חדש ממש (עירובין כ"ג); וישלח יעקב מלאכס מלאכים ממש; לידו ממש, צו אייגענען האַנדען. (מת) *מתא, שטאדט. (מתג) מתג (= מתח), ציגעל, צוים; והמדקדקים קראו כן לסימן ידוע הבא תחת האות ומורה על המשכה מעט (כחלי נביס). (מתך) *מתוכילתא (פסחים ז"ג וסנה ע"ז), טונקע, מאכל העשוי לשיבול. *מתכלתא דמיא (חולין ע"ז), בעקקען, כמו משכילתא, ותר' במרקחה (ליז ע"א כ"ג) היך מתכלא. (מתל) *מתלא = מַשֵּׁל, גלייכניס, אויס-רעדען, ראה אמתלא. מתיל = נמשל. (מתם) *מתמה : חלא מתמהא (פסחים ע"ד), פי' הערוך תמד שלא החמין כל צרכו. (מתן) המתין, ווארטען. מתון א) בעדאכט-זאם : הוו מתונים בדין (אבות פ"א). ב) $\mu\epsilon\theta\omega\iota\lambda\alpha$, מוטהווילע; חלא מתוך מתון (ירוש' ריש סוטה). מתינות, בעדאכטזאמקייט.

אות נ

(נאה) נאה, ת"הש והפעל, שאַן : אתרוג נאה; נאה דורש. התנאה (זרכות ז"ג), ויך שמיקקען. נוי, שאַנהייט; פֿערציערונג,

(נאב) ניאוב, געפֿאָס : והלכתי למלאות את הניאוב מן המעין (ירוש' נזיר פ"ה), וכן בל' פרסי ניאב.

אויסשטיקקונג: נויי סוכה.

(נאל) נאלא, שם חיה: ירוד נאלה (סנסד)

כ"ט; רוח קצרות וכו' מאי

נידו נאלא (זכורות מ"ד). ראה בן הנפילים

בשרש בנה.

(נאן) *נאנאי: בר מאה פפי וחד נאנאי

(סוטה מ"ז), המשביר פ' בן

מאה אבות ואם אחת, בל' מצרי נאני=מוטטער.

(נאק) נאקה (סנת כ"ח), שם לגמלה נושאת

משא, וכן בל' ערבי. נאתא

דאה נעתא בשרש נעא. נאות בשרש יאת.

(נב) *ניבא א צאהן: שקילי ניביה (סנת

ס"ג), וכן תר' מתלעות (ליוני

כ"ט י"ז), וכן בל' פרסי וערבי שיני הכלב

הבולטות. ב) זעהנע (אם טהיערישען קאר-

פער): ואי איפסק ניביה (סולין כ"ד).

(נבא) נבואי, פראפעטיש. נביאי, שם

לספרי הנבואות במקרא.

(נבג) *נבג (= נבע, נבך: נבכי ים) הער-

פארקוועללען, הערפארדרינגען:

קברה והדר נבוג (סנסד פ"ז); דאיכרו פורתא

וקא נבגי מיא (סוכה כ"ג, לפי גי' הערוך).

וכן בל' ערבי, וקרוב לל' נפק. — *נבגא א

שפראסלינג: נבגא בר שהא (פסחים ע"ד). ב)

נבגא דברכתא (זרכות כ"ח) מין כוס, ראה אנבג.

(נבה) נבייה: אף לא ירקות וכו' מפני

שהנבייה נושרת (ע"ז מ"ח);

ואין מועלין לא בשיפוי ולא בנבייה (מעילה

י"ד), פ' הערוך פרה, בליטה, ורש"י פ' עלים.

(נבט) *נבט, הערפארשפראססען: כיון

דנבט נבט (מענית ד').

(נבל) נבל פיו, שמוציא, אוניטטליכע

רעדען פיהרען: כל המנבל פיו

(סנת ל"ג). ושה"פ: נבול פה או נבלות פה (סס).

*נבל (= נול) וועבעשטוהל: נבל דעמר

(ירוש' כלאים פ"ט).

(נבר) נבר, וויהלען: הויר שהיה נובר

באשפה (ז"ק י"ז).

*נברא, liber, באסט: נברא בר קורא (סנת

ל') (ראה סנט קר) והוא קרוב לל'

נבל (ראה זס) = געוועבע; דקלא דחד נברא

(סנת ל'), פ' דקל בחור שלא נכרך עוד וק

נברא אחד. נברכת בשרש ברך.

נוברקום: ולא הלוברקום אית תניי תני

הנוברקום (ירוש' כלאים פ"ח).

בעל המשביר תיקן הנוברקום והוא מורכב

הנו (δύος = עזעל) גר קום (αργαίος)

= לאנדליך, פ' חמור הבר.

נברשת (יומא ל"ז), לייכטער, כמו בל' ארמי:

לקביל נברשתא (דניאל ה' ה').

(נגב) נגב. אבטראקקען: נגב ידיו. נגב

טראקקען.

(נגד) *נגד א ציעהען, זיך פערברייטען:

נגד שמא (לכות פ"ח), וכן תר'

פשט (ס"ח כ"ז ח'). ב) עטוואס הערפאר-

ציעהען: נגדי מתותיה (ז"מ פ"ד), משבו

מתחתיו. ג) שלאגען: אלמלי נגדוהי וכו'

(כתובות ל"ג); רב מנגיד וכו' (קדושין ז"ג).

ד) זייעצען: נגיד ואיתנח (סנת ק"ז); חלש

ואינגד (ז"ז ס"ז), דיע זעעלע אויסהויכען,

פערשיידען.

נגיד א חמשה נגידים (ז"ק ס"ז), פ' הערוך

שורים כחושים. ב) כד רגיו רעיא על

ענא עביר נגידא סמיתא (ז"ק כ"ז), שם

לבהמה ההולכת בראש העדר, פיהרער. ג)

אסקיה לשמואל בנגידא (סנת ק"ז), פ'

באוב, בל' vexā, vexādos, לייכענהויען.

נגד, געגען, ווידער: נגד רצונו. ונגזר מזה פעל:

התנגד, זיך ענטגעגענועטצען, זיך ווידער-

זעטצען, ווידערשטרעבען, אפפאנידען, צו-

ווידער לויפען. ושה"פ: התנגדות. מתנגד,

געגנער.

נגיד, כנוי לנשיאי היהודים במצרים שמחה

היו הרמב"ם ובניו. ונמשכה שלשלת

הנגידים שם עד תחלת המאה ה"ו (גרשמן

ג. ד. י. באנר IX נאמע 1). והיה לנגיד

הכה לרדות את העם ולדון דיני ממונות

וקנסות ולמנות דיינים בקהלות.

נגיד, פרעדיגער. — המגיד לר' יוסף קארו,

שנראתה לו המשינה בחזון והגידה לו

פ"ט

עצמך שהיתה פרשה קטנה (סס סוטס פ"ג).
התנגע, הוכה בנגע [צרת].

(נגף) הגפת תריסין (סוטס ו"ג), דאס אנ-
איינאנדערשלאגען דער שיל-

דער. מגפה, חבורה הנעשה ע"י חבטה: שדם
מגפתה טהור (נכסירין פ"ו).

(נגר) נָגַר, פֿליססיג: גוף ניגר, הפך גוף מוצק.
נגר (א) פֿלוס: שוחטין מן הנגרים

(צילס כ"ד); לא תשוור נגרא (פסמים ק"ג).
וקרוב לל' נהר. (ב) ריעגעל: בנגר ובמנעול

(צ"מ ק"ה), וכן ת"י בריח. (ג) שריטט: שתין
נגרי (פסמים ק"ה); דוק בכבי ותשכח בנגרי

(סנת ק"ז).
נָגַר, מישלער, צימערמאנן: שוליא דנגרי

(פסמים ק"ח), וכן תר' חרש עץ. ובדרך
ההשאלה: נגר בר נגר (ע"ז י'), ר"ל חכם

בן חכם. ושה"מ נְגָרוֹת. *נגר מורא (גיטין ס"ח),
אזיערהאן.

(גרב) גדיב, פֿרייגעביג; מילד, נדיבות, פֿריי-
געביגקייט. נדוד בשרש נוד.

(נדה) נָדָה, פֿערבאנגען, אין דען באנן טהון;
נדה בנו מנכסיו (צ"ר ו"ג).

ענטערבען. נדוי, פֿערבאנגונג, באנן: יחא
בנדוי; אלמלא תודום אתה גוזרני עליך נדוי

(פסמים כ"ג).
נדיין (א) א. ארט היישרעקקע: חגב זה נדיין

(חולין ס"ו), וכן בת"י (ויקרא י"א כ"ג).
(ב) מרחיקין מן הנדיין ד"א (צ"ז י"ט), בל'

פריס naodan = קאנאל.
(גדל) גדל, סקאלאפענדער, טויזענדפֿוס, מין

שרץ בעל רגלים הרבה: מרבה
רגלים זה גדל (חולין ס"ז); מבוי העשוי כגדל

(עירובין ח'), ובל"י αὐθάλογ, אונטהייער,
אונגעטהים.

(גדן) גדן או גדוניה (צ"מ ע"ד), הייראטסגוט,
מיטגיט.

(גדף) גָדַף, זיך פֿערברייטען: וריחו נודף
(זרכות כ"ה).

מִדְּרָף של דבורים (כלים פ"ו), שם כלו
העשוי להברית בו הדבורים; המשכב

עזירות והם כהובים בספר המגיד שחיבר.
אגדה, שם לספורים ודרשות המושכים את

הלב, והוא חלק מן התלמוד. הגדה
(א) = אגדה. (ב) זאגע, מיטהע. — הגדיי,

זאגענדהאפט, מיטהיש.
(נגה) *נגה, פֿערשפאטען, פֿערזיימען: נגה

לצלויי (סנת י').
נגה, שם כוכב מן הכוכבים החוזרים, ווענוס:

האי מאן דבכוכב נוגה וכי' (סנת ק"ו).
*נגהי = אור: נגהי ארביס, אור לארבעה עשר

*נגהקי, אַפֿפֿונג, איינגאנג דעם הויזעס:
דנגהקיהו לגאז (צ"ז ס"ח), לפי גי'

הערוד, מורכב מן αὐτοῖς = אַפֿפֿונג οὐχία
= הויז, ובנוסחתנו נגיה קאיה.

(נגח) התנגח, רינגען, קאמפפֿען: שור וארי
מתנגחין (תנחומא ויגס).

(נגט) *נגוטא דחלא (ע"ז ל"ח) פ'י הערוך כוס
של חומץ, ובל' סורי נגודא.

(נגן) נָגַן, מעלאָדע, ווייזע. מלאכת הנגן
טאָנקונסט, מוזיק, נגינה, וואָרט-

טאָן, אַקצענט.
*נגאנא, שפאלטע, גראַבען: נגאני דארעא

(צ"ז ק"ג).
נגני, כראַניק, ספר הזכרונות: שבקש בניגני

שלחם (ע"ז ד'), בל' פרסי הוראתו זמן.
נגם, קאסטען, עססען: טהור שנגם מן האוכל

(טזול יוס פ"ג); דאי לא לעי לא נגים
(צ"ר י"ד), ראה שרשי נגם וגסא.

(נגע) נָגַע בכבוד איש, ימדן אן זייער עהרע
קראַנקען. נוגע (צעדומ), בע-

פֿאָנגען, אינטערעסירט. בנוגע ב... אין בע-
טרעפֿף דעם... נגיעה או נגיעות, בעפֿאָנגענ-

הייט. מגע, בעריהרונג.
הגיע, רייכען: עד מקום שידו מגעת; (צל'

סעס) געביהרען: מגיע לי אצלך. הגע
עצמך, זעטצע דען פֿאלל (אייגענטל. פֿער-

זעטצע דין [אין דען פֿאלל]), בטוי מצוי
לרוב בירושלמי במקום „כגון“ בבבלי:

הגע עצמך שחל י"ד להיות בשבת (סס סנת
פ"ט). ובא גם אצל בעיא: ר"י בעי הגע

דגבר

עורק

י"י תני

פ"ח

מורכב

לספיק

ארמי:

פֿאַר-

משכו

י וחי

י"ג

חלש

יכען

זערוך

א על

שם

י"ג

פ"י

ויפע

פערל

דער-

צו-

נגה

מהם

שלח

אמץ

נגיד

וננות

ארוי

ה לו

המושב והחדף (זכ"ס פ"ה), כנוי לבגדים שעל השמא, כמו שהבגדים שתחתיו נקראים משכב ומושב.
(נהג) נהג (א) זיך אויפֿפֿיהרען, בעטראגען: נהג מנהג רמאות (קדושין כ"ח).
(ב) עטוואס צו טהון פֿלעגען, אין געברויך האבען: מקום שנהגו לעשות מלאכה וכו' (פסחים כ'); נהג איסור בדבר. נהגים ל... עם איזט דער ברויך, דיע זיטטע, דאס מאן...
(ג) אין געברויך זיין, געלטען: גיד הנשה נהג בארץ ובח"ל. נהג בדבר, זיך געגען עטוואס בעטראגען, עטוואס בעהאנדעלן: מפני שנהג בהם מנהג בזיון (זכרות י"ח), פֿערצכט-ליך בעהאנדעלן; צריך לנהוג בו כבוד (זכרות פ"ו); נהג מורא או קלות ראש במקדש. נהג נשיאות, דיע נשיא-ווירדע בעקליידען. נהג, איבליך, געברייכליך.
(הנהיג) (א) פֿיהרען, טרייבען: הנהיג בהמה.
(ב) לייטען: דנהיג עסק. (ג) איינפֿיה-דען (א. געברויך). הנהיג עצמו, זיך אויפֿפֿיה-דען, ביטראגען: הנהיג עצמו ברבנות (זכרות כ"ה). הנהיגה, פֿיהרונג, לייטונג, אויפֿפֿיהרונג. הנהגת הבית, הויזווירטהשאפט. הנהגת המדינה, שטאטסווירטהשאפט. — מנהיג פֿיהרער. מנהיג הקהלה, געמיינדעפֿארשטעהער. התנהג, זיך אויפֿפֿיהרען, בעטראגען. התנהגות, אויפֿפֿיהרונג, בעטראגען.
מנהג, געברויך, געפֿלאַגענהייט, זיטטע, ריטוס; געוואָנהייט. מנהג העולם, דער אללגעמיינע געברויך. מנהגו של עולם, וועלטלויף; עולם כמנהגו נהג. מנהג הלשון, שפראכגעברויך. נהי בשרש היה.
(נהל) *נהל, דורכזיעבען: נהלי קמחא (זילס כ"ט); קישמא נהילא (זכרות ו'). מהולתא (זילס כ"ט), זיעב.
*נהל, כנוי הגוף כמו ל' השמוש בל' עברי: אנא אמריתה ניהליה (עירובין כ"ט), איהם.
(נהם) *נהמא או נהום, בראד: נהום כריסיה (ז"ק ל"ז).

(נהר) *נהר, געדענקען: נהירנא מר ה' אמרין בבי מדרשא (חולין ל"ג).
נהר, העלל, ערלייכטעט. נהירן לי שביד דרקיעא (זכרות כ"ח); גבר חכים ונהיר (שם קנ"ו). — הנהיר, ערלייכטען: שמנהיר עין חכמים (שם קמ"ז). בל' ארמי: *נהורא, ליכט (גוד) נוד או *נייד, זיך בעוועגען, הערשן וואנדערן. נרנה, שיטטעלן, בע-וועגען. ושה"פ נדנוד. נדנוד עבירה (פסחים כ'), תיועה של עבירה (שם עכ"ה).
(נוח) נוח הרוח, צופֿייעדען זיין: אין רוח חכמים נוחה הימנו. והימים: נוח רוח, צופֿייעדענהייט, פֿערגניגען: אויזוה עשוי כל שיש לו נחת רוח בעשוי (שם כ"ה).
נחת רוח עשיתי לבעלי, פֿערגניגען, גענוג-טהואונג. נוחו עדן (או זכ"ס: נ"ע), כשר שמשמששים בו אצל הזכרת שם מת; וכן נוח נפש: אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש (ירוש' עירובין פ"ה). מענין: *נח נפשיה = מת. — אות נח, נקרא האות הריקה מתנועה. ויש נח נראה, והוא הנח המורגש במבטא ונח נסתר, והוא כשאין הנח מורגש במבטא (כגון נאותיות לחו"י). פעל נח, נקרא הפעל שאחת מאותיותיו השרשיות היא מאותיות אהו"י: גזרת הנחים; נחי פ"א (שפ' הפעל היא אות אל"ף); נחי פ"י (שפ' הפעל היא אות יו"ד); נחי ע"ו או ע"י (שפ' הפעל היא אות וי"ו או יו"ד); נחי ל"א או ל"ה (סלי הפעל היא אות אל"ף או ה"א). — נוח (א) לייכט: נוח לכעוס (זכרות פ"ג); האיש נוח להתפתות (זכר י"ז). (ב) זאנפֿט: ונוח לתשחורת (זכרות פ"ג). (ג) ליעב, גוט: השני נוח לי, דער אנדערע איזט מיר ליעבער, בעססער; נוח היה לו לשלמה אלו היה גורף ביבין ואל יכתב עליו פסוק זה (תנחומא ואלה); נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים (ז"ט כ"ט), בעססער.
נחת, רוחע: כלי עץ העשוי לנחת (יומא כ"ה), פ"י שאינו מיטלטל. נחת, מיט רוחע, זאנפֿט, געלינדע, געמאכליך: ויהא

נזור נחת עם הבריות (יונא פ"ו); הלך נחת.
 נזיה, רועה. נחא = נוח (א) זאנפוט: מטרא
 נחא. (ב) לעב: נחא ליה לאינש
 נזיענד מצוה בממוניה. (ג) רעכט: הניהא
 נזיד וכו'. נייחא, רועה. ניהותא = נחת:
 נזיד למימרינהו בניחותא (סנה ל"ד). איתנה
 נזיש נח.
 נזוט, נזוט, ναύτης, שיפער: מעמיד
 עליה נוטים (ז"ר י"ג). נזי
 נזיש נאה.
 נזול (גל) (= גל) (א) בעשמוטצען. (ב)
 האסליך מאכען: היו עליה כלי
 נזב וכו' מעבירין ממנה כדי לנוולה (סוטה ז');
 נזות ישראל יפות הן אלא שהעניות מנוולתן
 (גדלים ס"ו). (ג) בעשימפער, ענטוירדיגען:
 נז מנוול אב (סוטה מ"ט); נוול הוא לו (סנהד'
 ז'), ענטוירדיגען. נוול עצמו או התנוול,
 נזן פישן פערנאכלאסגען: אין הבוגרת
 נזאה לנוול עצמה בימי אבל אביה (תענית
 ז'). מנול, שמוטציג, אונריינליך: אשה
 מנוולת (מזכ"ס); מנוול ומוכה שחין (ערכין
 ז'). ובדרך ההשאלה: אם פגע בך מנוול
 נזי וכו', המגונה הזה. ומענין שרש זה: נזלו
 נזענד (עזרא ו' ח').
 נזול, וועבען: דחבה ונוולה (גיטין ל"ד);
 דהות נוולה (סנהד' ל"ה), ותר' כאורג
 נזול גרדאין.
 נזום = נאם, שפרעכען: נמתי לו לבן
 עזאי (חולין ע').
 נזנם או התנמנם (מגלה י"ח), שלוממערן.
 נזן (נזן) (א) פיש, וכן תר' דג. (ב) שם לאות
 הי"ד מאותיות א"ב ע"ש צורתה [נ]
 נזומה לנזן, ר"ל לדג. נזן כפופה; נזן פשוטה.
 נזנוון באות מ'.
 נזום, נזום, ναύς, שיפא: בנווסין בפנקסין
 ובלשון (ז"ר י"ו).
 נזענע, שימטעלן: נענע ראשו. ושה"פ
 נענוע. התנועה, זיך בעוועגען.
 תנועה (א) בעוועגענג, רענונג; תנועה סבובית,

קרייזפארמיגע בעוועגענג. (ב) געבערדע, מענע.
 נזאקאל: תנועה קטנה, קורצער וואקאל;
 תנועה גדולה, לאנגער וואקאל; תנועה קלה.
 תנועה הבאה במקום שוא.
 נזף (נזף) הניף, פאכעלן: מטלטלין עצי בשמים
 להניף בהם לחולה (זילס ל"ג);
 בתי הניפו לי במניפך (ז"מ פ"ו). — מניף או
 מניפה (כלים פ"ו), פאכער. — נפף (א) פלאט-
 טערן: טלית המנפפת (סנהד' פ"ח). (ב) בע-
 וועגען: רוח צפונית מנשבת ומנפפת בכנור
 (ירוש' נרכות פ"ח). נפה, זיעב. ראה ש' נפה.
 נזף, צווייג: אילן העומד ברה"י וגופו נוטה
 לר"ה (סנהד' ד').
 נזיף (נזיף) גיף, sproffen: תר' בבקר יציף
 בצפרא יניף. הניף, שפראססען
 לאססען: מהיכן הקב"ה מניף את האדם (ז"ר
 כ"ח). הנף החמה, זאנענאוואנג.
 נזף החלב (עוקלין פ"ג), מין צמח בעל מיץ
 לבן כחלב, לד"ק היהנערמילך. נזף הרמון
 (סס פ"ג), שם לפרח הדק הגדל סביב לפישמת
 הרמון.
 נזנף, גלאנצען, פונקעלן: נענצה בו רוח
 הקודש, הופיעה בו. ניצוף (א) פונקע-
 (ב) וואס פאן א. פליססיגקייט אויף עטוואס
 געשפריטצט ווירד: ניצוצות נתוין על רגליו
 (כס י"ג). — והמקובלים יקראו ניצוצי
 קדושה לחלקי הקדושה שנתפזרו בתוך
 הטומאה ע"י, שבירת הכלים, ראה שרש שבר.
 נזר (נזר) (א) לאמפע: מטלטלין נר חדש
 אבל לא ישן (סנהד' מ"ד). (ב) קערצע-
 נר של חלב או של שעווה. *נזרא, פאיער.
 נזו, געשפאנען: שוע טווי ונוז (כלאים
 פ"ט), מל"י מצה, דאס שפינען.
 נזזה *נזה, שרייען, אנשרייען. נזיה רבה
 (סנהד' מ"ח); תר' יגעה שור
 ינזה תורא. והשם: נזזהא דתורא (פסחים קי"ג).
 דאס אנשרייען.
 נזי *נזיא: שומשמן למאי חזי חזי לנזי
 דאית בהו (מ"ק י"ג), פ' הערד
 גרעינים.

*נזייתא, שם כלי שעושים בו שכר: ופתקיה
לנזייתא ושתי שכרא (ז"ק ל"ה).

(נזל) נזילה, שם חולי ידוע, שנופפצין,
Katarrh.

מזל (א) געשטירן, שטערנבילד: י"ב מזלות.

(ב) דיע קאנסטעללאציען דער שטערנע,
דער איינפלוס דערזעלבען אין בעצוג אויף
דאס מענשליכע שיקזאל: הסתכלתי במזל
שלי (כריס ל"ז), מערכת הכוכבים; מזל מחכים
ומזל מעשיר (סגת ק"ו). גענוים: איהו לא חזי
מזליה חזי; אדם דאית ליה מזלא (סגת כ"ג); אין
לך כל עשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו
ואומר לו גדל (ז"ר י'). (ד) גליק: מזלא דבי
חרי עדיף (ז"נ ק"ה); למזל טוב. חכמת
המזלות, שטערנקונדע.

(נזף) נזף, אנשרייען, פערווייזען: תר' ויגער
בו ונזף ביה. ונזיפת החכם פעלה
בעין שמתא לזמן ידוע: אין נזיפה פחות
משבעה ימים (מ"ק י"ו).

(נזק) הזיק, בעשעדיגען, שאדען. — מזיק,
דער שאדען מאכט; דאס שאד-
ליכע. מזיקים (פסחים כ"ד), באזע גייסטער.
נזיק, דער בעשעדיגטע. הזיק, דער שאדען;
דער פערלוסט אים האנדעל. — נזק, ברבוי
נזיקים (פ"מ ופסל - פסילים), דער שאדען:
ארבעה אבות נזיקין, בעשעדיגונגסארטען.
נזיקין (א) שם מסכת ידועה בתלמוד הנחלקת
לשלש בבות: בבא קמא, בבא מציעא ובבא
בתרא: האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים
מילי דנזיקין (ז"ק ל'). (ב) שם לסדר רביעי
מששה סדרים שבתלמוד: סדר נזיקין (סגת ל"ה).
(נזר) נזיר = פרוש, איינזיעדלער, מאנג.
נזיר הכרמל, קארמעליטער-
מאנג. נזירה, נאנגע. וש"ה: גזירות.

(נח) *איתנח = איתאנת, זייפען: נגיד
ואיתנח (סגת ק"ז).

(נחה) מנחה, וועספערגעבעט. מנחה קטנה,
זמנה ב' שעות ומחצה קודם
הלילה. מנחה גדולה, זמנה אחר הצות.

((נחל) נחיל, שווארם: נחיל של דבורים
(ז"ק קי"ד).

(נחם) תנחומין, טראסטונג, טראסט. קנ-
תנחומין, זיך טראסטען.
לאססען.

(נחר) נחר (א) שמעכען (א. טהיער); הנוח
והמעקר (חולין פ"ה). (ב) = נח

בלוט פליעסען: כ"ז שנוחרת (כרס ס"ד)
שנובע דם ממנה. (ג) שנויבען: נחר בהורא
(סגת ק"ז); כי נחירנא לך תקע לי (י"ז)
(ז"ר). (ד) צירנען: נחרו ביה (קדושין פ"ה),
מקרא: בני אמי נחרו בי. ומוה: נחר דברים
כלפי מעלה (סנהד' ז"ד).

(נחש) נחש, הקדמוני, נחש הראשון שהסת-
ת את אדה"ר. נחש העצר, בליגה.

שלייכע, מין נחש.

נחשול, זעעשטורם: עמד עליו נחשול לטובע
(ז"מ כ"ט), וכן תר' סער (יו"ט)

נחש (ד').

נחושת, באדען א. געפאסעס: למטה מנחושות
של תנור (כלים פ"ח).

נחושת קלל (אלל סמנזרים), מעססינג
תערובת נחושת וצינק.

(נחת) *נחת = יור. נחותי ימא = יורדי
הים, זעעפלאהרער. מחתנא =

שפלה, טיעפלאנד: מחתנא דגדר (עירובין כ"ז).

נחתום, באקקער, וכן תר' אופה.

(נמה) נמה, למות, דעם טאדע נאהע זיין.
שם הנמה, נקרא בדקדוק

השם שאינו נושא המאמר, ר"ל שם הבא
בחבור מלות היחס בלשון העברי, ומקבל

גשיות (ביעגונגען) בלשונות אחרות. נומה-
צד (נלשון סעס), פארטייאיש. נמיה, אבווייכונג:

נייגונג: נמיה טבעית; ביעגונג: גשיות השמות
(צממיות וצממיות).

מוטה על צדה (סלחות פ"ט).

מטה של חבלים (מכות כ"ד), שטריקבעט.

מטה של מתיס, טאדענבאהרע. מות
על מטהו (קדושין ע"ג), א. נאמירליכען טאד

שטערבען

(נמל)

(מ"ק י')

נמל פו

טראגע

הניטלו

נישלת

האנדע

פיינטע

ששווא

נחש (מ"ט)

הניטל

איינער

הניטל

(זין 6)

ספק,

די ליו

חמין)

אנברין

הניטל

מום.

מוטר,

מתו מ

(קדוש)

שיש

וכו,

נימל,

(נמע)

(נמף)

מפה

(פלה)

כ"ז.

(נמד)

נימל

נומר.

נקראו כן בעצם וראשונה סופרים היודעים
לרשום בקצורים ור"ת. ומה שם :

נוטריון, notaricon, כגוי לכתובה בקצורים
ור"ת: אנכי נוטריון אנא נפשי

כתבית יהבית (סנת ק"ה).

(נמ"ש) נמ"ש, אבציהען, הערויסציעהען :
נשוי נבלתא בשוקא (נ"ז)

ק"י; לא תנשוש גילדנא מאודניה (סנתד' ק');
מגלך נשושה (סס ל"ה), כמו במקרא : מפני

חרב נשושה. ניח בשרש נוח.

(נים) *ניים שלוממערן. נימא בשרש נם.
(ניר) ניר, אקקער: שדה ניר, אקקער-זאט-

פֿעלד. ראה גם שרש גר.

נייר, פאפיער: נייר כדי לכתוב עליו (סנת
ע"ח). חביות ניירות (כלים פ"ז), חביות

ממקום הנקרא כן.

(נכה) נכה. אבשלגנען, אברעכנען: הגיעו
עד שתות ינכה (נ"ז ק"ו).

ושה"מ נכוי, נכיון, *נכיתא, אבשלג. הכאה,
דאס שלאגען. מוכה שחין, אשר לו שחין בראשו

מכה, וואונדע, געשוויר; פלאגע; עשר מכות;
מכת מדינה, לאנדפלאגע; מכה מהלכת

(מענית י"ט), א. וואנדערנדעס, זיך פֿערבריי-
טענדע איבעל.

(נכה) נוכח, דיע צווייטע פערזאן (גראמ.).
(נכס) *נכס, שלאכטען, ת"י ושחמו הפסח

וכוסו פסחא. נכסים, גיטער.
ירד מנכסיו, העראבקאממען, פֿערארמען. ירד

לנכסי איש, א. עקעקוציאן אים פֿערמאגען
דעם שולדנערס פֿארנעהמען.

(נכר) היכר, מערקמאל, קעננצייכען: עבדי
בהו רבנן היכרא (סנת י"ו).

ניכר א) בעמערקליך: היזק שאינו ניכר. ב)
ערקעננבאר: מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו

(זילס י"ט); ניכרים דברי אמת (סומס ט').
(נכש) נכש, יאטען: המנכש והמקרים

(סנת ק"ג).

הביש א) שראגען: הכישה במקל (נ"ז ע"ה).
ב) בייסען: הכישו ארי (נ"ז ל')

נחש מכישו (סנתד' ל"ז), כמו נכס בל' ארמי.

(נמל) נמל (כצווי: טול) א) געהמען: נשבע
ונוטל; נמל רשות; נמל צערניו

(מ"ק י'), דיע נאגעל בעיניידען. ב) שראגען;
נמל בנפים או פאנפים, אויף דען האנדען

שראגען: גלוסקמא הניטלת באנפים ולא
הניטלת על הכתף (קדושין י')

ניטלת בגפים (סלחות פ"ז). ג) נמל ידיו, דיע
האנדע וואשען, וכן בל' ערבי נמל = בע-

פייכטען. ושה"פ: נטילת ידים. וכן נקרא הכלי
ששוואבין בו מים מן החבית: נטלא (סנת

מ"ח) ובל"י αγγύλον, שאפפאיימער, ראה אנמל.
הטיל א) ווערפען, אויסווערפען: הטיל גורל;

הטיל חכה: הטיל גללים; הטיל ביצים,
אייער לעגען; הטיל מים, וואססער אבשלגנען;

הטיל אימה, פֿורכט איינאגען; הטיל קנאה
(זין אנטים), אנלאס צו נייד געבען; הטיל

ספק, א. צווייפֿעל אנרעגען: כל מי שאומר
די לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של

חמין (וננחות ק"ט). ב) דאצוטהון, היינינטהון,
אנבריינגען, אנמאכען: הטיל ציצית בבגד;

הטיל קלקנתום לתוך הדיו; הטיל דכים; הטיל
מום. הטיל על איש, ימדם אויפֿערלעגען.

מוטר, ליעגענד: קטן מוטל בעריסה; היה
מתו מוטל לפניו; אימתו מוטלת על הבריות

(קדושין ע"ה); ממון המוטל בספק (נ"ז ע"ז),
שיש בו ספק למי הוא; מוטל ערי, עליו

וכו', עס ליעגט מיר, איהם א. ז. ו. אב.
נימל, Natalis, כריסטי-געבורטס-פֿעסט: ביום

ח' אחר נימל (ס"ע יו"ד ס' קמ"ח).
(נמל) נמיעה, יונגע פֿפלאנצע.

(נמף) נמפה, טראפפערן, טרייפֿעלן: התחיל
דם מילה לטפסף (ילמד' וירא).

נמפה (נרצוי: טפים, טפות), טראפפֿען:
טפת חלב; נמפה מן הים. כזית הנמפה

(פסח פ"ז), שם מקום בארץ יהודה (עזרא ז'
כ"ז). נמף, ראה שם נמף, מטיף, פרעדיגער.

(נמר) *נמר, היטען. נטירותא, דאס היטען.
ניטרון (ירוש' סנת פ"ט) ראה נטר.

נוטר, notarius, געשווינדשרייבער, שריי-
בער: ושגרו נוטרין שלהן (סוכה ל"ה),

מכוש (א) שלאג : כיון שהכיש בה מכוש אחד (נ"ז כ"ד). (ב) שטאק, קניטטעל,

שלאגנעל : נסב אברהם מכושא והיה מכיש להון (נ"ר מ"ה) ; מאן ראית ליה מכוש (וי"ר כ"ד) ; פעמון של זהב ומכושו של מרגליות (מדרש תהלים ז'), ענבל.

נכוש, געמאלדע : היה תופר בתוך ביתו קיטה (טעפפיד) כמין נכוש (פסיקתא ל"ח),

בל' ערבי נקש = מאלען.

(נכת) *נכת, בייסען.

*נכתמא, דעקקעל א. געפאסעס : ונכסייה בנכתמא (זילס ל'), כסוי הכד ;

תבר נכתמא (שנת ק"ה).

(נמ) נימא (א) האאר : אין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא

(נרכות מ"ז) ; הרבה נימין בראשו של אדם (כס כ"ז). (ב) פאדען : ועל ע"ב נימין נארגת (סקלים פ"ח), חוט השתי ; וכן חר' יתר (תס' י"ח ז'), זעהנע. (ג) זאיטע : בן לוי שנפסקה

לו נימא בכנור (עירובין ק"ג), בל"י אַמאָע, פאדען. (ד) מין תולעת : הבולע נימא של

מים (ע"ז י"ז), פאדענוואורם. — נמי אַמאָע, א. אום זיך פֿרעסענדעס געשוויר : מי שעלתה

לו נמי ברגלו (ע"ז י').

*נמי, מלת החבור, אויך.

(נמט) *נמטא, פילין, פילצדעקקע : נמטא נמדא (זילס י"ד) ; מייכי

שיחין נמשי (נ"ח פ"ד).

(נמי) נמיה, שם חיה קטנה כעין חתול, בל' פרסי anumaya : דרוסת חתול

ונמיה (חולין כ"ז). נמוך בשרש מכך.

(נמל) נמל (סוכה כ"ז). האפען, ראה למין. (נמם) נימום, νόμος, געזעטץ, זיטטע, גע-

ברויך : עשו לו כנימום (ניסין פ"ה) ; עלת לקרתא הלך בנימוסה (נ"ר מ"ח).

מנומס, געזיטטעט, ציוויליזירט : עמים המנומסים. (נמף) נמפי, ημφα, ברויט : לי יוני קורין

לכלה נמפי (סמו"ר ל"ו).

נמפיון, nymphaeum, שם בארות ידועות בעיר רומי שיצאו מהן צנורות מקלחים

מים לכל צד : לנמפיון המשקה את כל המדינה (ילמדנו משפטים).

(נמק) נימוק, νόμιμος, רעכטסקונדע : נימוק עמו (נ"ק כ"ד).

(נמר) נמר, געפאלעקקט מאכען : המנמר שדרהו (פסח פ"ג), שקוצר מקום

ומניח מקום. מנומר (סוכה ל"ה), געפאלעקקט. נמר, פלעק. נמר-הגמל, גיראפאע (תו"ס).

נומירין, numerus, צאהל : ואין נומירין אחת בטלה (מכילתא ריש דשלת).

נמורקין (קסלת רצה, וס יתרון), פי' הערוך מיני מצעות. והמשביר מתקן נמסקין,

ראה שרש נמט.

(נמש) נמושות (פסח פ"ח), מפ' בגמ' (נ"ח כ"ח) סבי דאולי אתינאדא

זקנים מתהלכים על משענת. (נן) *נן (נכגון סידושלמי), וויר.

(ננה) *נינהו = הם, הן, זיע זינד : הנהו סטראי נינהו (שבוטות מ"ז).

(נני) *ניניא (שנת ק"ח), באלאממינצע, עשב בעל ריח טוב, וכן בל' ערבי.

(ננס) ננס, νάνος, צווערג : ננס לא ישא ננסת (זכורות מ"ה).

(ננף) נינפה (נ"ר ע"ח) האכצייט, ראה נמפי. (נס) נס, νόσος, אינזעל : הנסין שבים (גיטין ט').

(נסא) נסא = נשא, נעהמען : אי בעית מינס נסא (ירוש' מעשר שני פ"ד) ;

האשה ניסת.

(נסב) *נסב, נעהמען. אינסב, הייראטהען. *אסיב, נעהמען לאססען.

געבען : אסבוה כופרי (כמונות י'). (נסה) מנוסה, ערפאצט ; ערפאצטען. נסיון,

פערזוך ; פערזוכונג ; פריפונג ; ערפאצטען : נסיון הוימי ; בעל נסיון, א.

ערפאצטען. עמד בנסיונו, דיע פריפונג בע- שמעהען ; דער פערזוכונג ווידערשטעהען.

(נסח) הסיה (זכירותלמי : הסיע) דעתו מדבר, זיינע געדאנקען פאן

עשוואס אבווענדען, ניכט מעהר אכט אויף עשוואס געבען. והשם מזה : היסת הדעת.

זנמצ

בהיס

נפחנ

(א) ס

כולא

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

(נסי)

לֹאִין (נִיטִין כ'), בְּטוֹי מִלִּיצִי. (ב) דַּעַן שׁוּחַ
אֲנִיעָהֶעֶן: נִעִילַת הַסְנַדִּל. חֲפֵלַת נִעִילָה,
שֵׁם חֲפֵלָה יְדוּעָה שֶׁמִּתְפַּלְלִין בִּיה"כ לַפְּנוֹת
עֶרֶב לַעַת נִעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם. מְנַעֵל, שׁוּחַ.

(נַעַם) נַעִים. אֲנַעְנַעְהֶם, מַעֲלָאֲדִישׁ: קוֹל
נַעִים (תַּעֲנִית י"ו). נַעִימוֹת.

אֲנַעְהָמִלִּיכִי־יֵט. הַנַּעִים, אֲנַעְנַעְהֶם מֵאֲכַעַן.
נַעִימָה, מַעֲלָאֲדִיעַ, גַּעְזָאֲנָה, שְׁפִיעַל: נַעִימָה
יִתְרָה הִיָּה יוֹדַע (יְרוּסְלָנִי סְקִלִים פ"ה); כְּדִי
לִיתֵן תְּבִלִּין בְּנַעִימָה (עֶרְכִּין י"ג); שְׁקוּלָה עַב
וּמַעֲרַבֵּב אֶת הַנַּעִימָה (סֵם י'); הַקּוֹרָא בִּלְאֵ
נַעִימָה (מַגִּלָּה ל"ג).

נַעֲמִית (סִנְתָּה ק"ח), שְׁטְרוּסִפְּאֲנַעֵל, וְכֵן בִּלְ
עֶרְבִי וְסוּרִי. נַעְנַע רָאָה נִינְיָא בִּשְׁ נִנְיָ.

(נַעֲיָן) נַעֲיָן, אִינְשִׁשְׁטַעֲקֶקֶען, אִינְזֶעֱנֶקֶען: נַעֲיָן
קִנְהָ בִר"ה (סִנְתָּה ז'); נַעֲוִין סוֹפֵר
בְּתַחֲלָתוֹ. נַעֲיָן, גְּרוּבַע: מִשְׁבִּילִין בְּהַרְצִיץ
וְנַעֲיָץ (מִקּוֹלוֹת פ"ה).

(נַעֲר) נַעֲרָה, יֶאֱחָעֶן: חֲמוּר נוֹעַר.

נַעֲרָה (א) אֲבִישְׁטִיבֶען, אֲבִישְׁטִימַעֲלֵן: הַמְנַעַר
מִלִּיתוֹ (סִנְתָּה קמ"ז); מַעוֹת שַׁעַל הַכֹּר

מִנַּעַר אֶת הַכֹּר וְהֵן נוֹפְלוֹת (סֵם קמ"ג). (ב)
אוֹמְרִיהָרַעַן: מִנַּעֲרַת הַקִּדְרִיהָ (סִסְרוֹת פ"ג). (ג)

לִנַּעַר אֶת צֶאֱנָם (נ"ק י"ג), מְרִיבֶען; הַשׁוֹכֵר
אֶת הַצֶּאֱן אֲסוּר לִנַּעֲרָה כְּהוֹ לִנַּעֲרָה מוֹדִיכָה
מִמָּקוֹם לִמָּקוֹם (יְרוּס' סִזְעִימָה פ"ג).

נַעֲרֻת, יִיגְלִינְגֶם, מֵאֲדַכְעֵנְאֵלְטֶעַר: יְמִי
נַעֲרוּת (קְדוּשִׁין ד').

(נַפְּהָ) נַפְּהָה, דּוּרְכִיזֶעֱבֶען, רָאָה שְׂרֵשׁ נוֹף.

(נַפּוֹ) *נַפּוּוֹתָא (ז"נ ע"ד), פֶּאֶכְעֶר.

(נַפְּחָ) נַפְּחָאוּ הַפִּיָּה, הוֹצִיא רוּחַ מִלְמַטָּה.
נַפּוֹת, אוֹיִפְּנַעֲבִלְאֲזֶען, אֲנַגְעִשׁוּוֹאֲלֶ-

לַעַן: נוֹדוֹת נַפּוֹחִים. נַפִּיָּה, בִּלְאָהוֹנִג. נַפְּחָה,
בִּלְאֲזֶען: הַמְנַפֵּחַ בְּכָלִי זְכוּכִית (סִנְתָּה ע"ה).

הַתַּנְפָּח, אֲנַשׁוּוֹעֲלִלְעַן, נַפְּחָה, אוֹיִפְּנַעֲבִלְאֲזֶען-
הַיִּימָה, אֲנַגְעִשׁוּוֹאֲלִלְעֵנְהִיט. נַפְּחָה, שְׁמוּעַד, וְכֵן

תְּרִי חֶרֶשׁ בְּרוֹל. רָאָה גַם שְׂרֵשׁ פַּח.

(נַפְּטָ) נַפְּטָה אוּ נַפְּטָה (דִּיעַ וּוֹאֲלִלְעַן) וְיִינְיָגֶען,

קֶרָאֲמַשְׁעֵלֵן, רָאָה נַפְּטָה.

וְנִמְצָא עוֹד בְּמוֹבֵן אַחֵר: נִי דְבָרִים בָּאִים
בְּהִיסָף הָרַעַת (סִנְתָּה ל"ג), אוֹנַעְרוּוֹאֲרִטֶעַט.

נִסְחָה, רָאָה בֶר נִסְחָה בְּשֵׁם בֶר. נִסְחָה אוּ נִסְחָה
(א) טַעֲקֶסֶט, לַעֲזֻעֶאֱחָט: נִסְחָה אַחֶרֶת. (ב) פֶּאֶר-

מִוְלָאָר, פֶּאֶרְמַעַל: נִסְחָה הַשְּׁטֵר; נִסְחָה הַשְּׁבוּעָה.
(נִסְיָ) *נִסְיֻבִּי דְחִלְבָא (פִּסְמִים ו"ז), קֶאֱזַע-

וּוֹאֲכַסְעֶר, מֵאֲלֶקֶען.

(נִסְךְ) נִסְךְ הַמֵּים (סִסְתָּה ו"ז), וּוֹאֲכַסְעֶר-
שְׁפַעוֹדַעַ, שְׁפִיכַת מֵיִם ע"ג

הַמִּזְבֵּחַ בְּחַג הַסּוֹכוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱגוּ בּוֹ הַפְּרוּשִׁים
בְּזֶמַן בֵּית שֵׁנִי. — נִסְךְ, פִּירֶסֶט.

*נִיִּסְכָּא (א) = מִתְכַּת, הַחִיכָה שֶׁל כֶּסֶף אוּ
זָהָב: דְּגוּל נִיִּסְכָּא מִחֲבֵרִיהָ וְעִבְדִּיהָ

זוּזִי (ז"ק ל"ו). (ב) פֶּאֶדַעַן: וְהִלָּא אֲנוּדוֹ בִּידוֹ
נִיִּסְכָּא בְּתֵרָא (סִנְתָּה ל"ו), מִלִּי מִסְכַּת.

(נִסְסָ) נִסְסָ, וּוֹאוּנְדַעַר: מַעֲשֵׂה נִסִּים; נִסְסָ בְּתוֹךְ נִסְסָ.
נִסִּים, בַּעֲטִרְבִּיט, תְּרִי זֻעֲפִים נִסִּים; הַרְיִנִי

הוֹלֵךְ בְּנִסִּים (מְמוּרָה י"ו), בַּעֲצֻבּוֹנִי.
(נִסְעָ) נִסְעִיָּה, דָּאֵס רִיזֶען; רִיזֶע.

(נִסְקָ) *נִסְקָ (נַעֲנָר: סִלֵּק) = עֲלָה. אִסְיָק
= הַעֲלָה; אִסְיָק זוּזִי, תַּבַּע מַעוֹת.

סִסְקֶנָא, נִקְרָא בְּתַלְמוּד מוֹצָא דְּבֶר הַיּוֹצֵא מִתּוֹךְ
מִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁל הַלֵּכָה, עֶרְגַּעֲבִינִים.

הַסִּיק, הִיזֶעַן. הִיִּסָּק אוּ הַסִּקָּה, הִיזֶעַן; סִסְתָּה
עֲצִים לְהַסִּקָּה הֵן עוֹמְדִין (ז"ק ק"ג).

(נִסְרָ) נִסְרָ (וִי"ר י"ד) אוּ נִסְרָ (וִי"ק ח'),
זֶאֱנַעַן, דּוּרְכִיזֶעַן, נִסְרוֹת, זֶאֱנַעַ-

שְׁפֶאֱנַעַ: נִסְרוֹת שֶׁל חֶרֶשִׁים (סִנְתָּה ו"ט). מִפֶּר
(סִנְתָּה קכ"ג), זֶאֱנַעַן. נִסְרָ, בִּרְעַט: נִסְרִים

שְׁבַמְרַחֲץ (כִּלִּים פ"כ).
(נַע) נַעִי, שְׁלִיִּים: הַזּוֹב הַנִּיעַ וְהָרוּק (כִּדָּה

כ"ד, לֹאֵס סֵם זִגְנוֹ דָּף כ"ה); כִּיחוֹ
וְנִיעֵו (כִּדְרִים כ').

(נַעָ) *נַעָ = פֶּרַח, תְּרִי מִשְׁהוּ יִפְרָה —
חֲמוּרִיהָ יְנַעִי. וּמִזָּה: נַעָתָה

כִּיִּכְתָּא (ז"ק פ"ה), בִּשְׂרַמַּת, וּוִילְדַעַס פֶּלִּישִׁי.
(נַעוֹ) *נַעוֹא (ע"ז ע"ד), קַעֲלַטֶעַר, בִּלְרִי

navia, שִׁיפֶּאֱרַמִּיגַעַס גַּעֲפֶאֱסָ.
(נַעֲלָ) נַעֲלָ (א) פֶּעֶרְשִׁלִיעֶסֶען: נַעֲלָ דִלַת בִּפְנֵי

נִפְּיָה (סנת כ"ד) (= נָפֶתָא, Naphtha.

(נפי) *נפיא (נ"ק ל"ז), זיעב.

(נפל) נפל א) צוֹפֵאֵלְלִיג אָדער פֿלֶאָטְצִלִךְ געשעהען, אויספאללען, אויס-

ברעכען, ענטשטעהען: נפל במקרה; נפלה דליקה; נפל מחלוקת; נפל טעות; נפל ספק.

ב) אנגעזעהן, פאססען: ההולך מלמעלה למטה נופל בו לשון ירידה; לשון נופל על לשון, ווארטשפיעל. ג) אונטערזאָרען זיין, אונטערליעגען: הגופל תחת ההפסד;

אנינו נופל תחת ספק. נפל בירושה, ערבליך צופאללען. הפיל, אבאָרטירען. מפולת (תענית

"ט), אייגנטומן א. געביידעס; דאס איינגע-שטירצטע געביידע. מפולת יד (קדושין ל"ט).

וואורקמיט דער האנד. חלי הנפילה, פאללזוכט. נופול (חולין ס"ה), מין חגב, וכן ת"י הרגול.

בן-הנפילים (סמו"ר ט"ו), מין שרץ המים ובל"ר nauplius, א. געוויססעס

שאלטהיער, דאס מיט זיינען שאלען צו זענעלן פֿערשטעהט.

*נפלא, νεφέλη, געבעל, וואלקע: אימת אתי בר נפלא (סנהדרין ל"ו), כנוי

למשיח ע"ש הכתוב: וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה וכו'. ולה יהב שלטן וכו' שלטן עלם די לא יעדה (דניאל ז' י"ג י"ד).

נפוף בשרש נוף.

(נפם) נפום (כלאים פ"ח), napus, שטעק-ריבע, מין לפת. נפם ראה נפט.

(נפיץ) נפיץ, אויסגיסען: זו ממלאה ונופצת היא (כדס ס"ו), ותרי' ותער כדה

ונפצת.

נפיץ, אבשלאגען, אבשיטטעלן, אבשייבען: המלבנו והמופצו (סנת ע"ג), המנערו

מן הפסולת; מנפצי גלימיהו (סנת קמ"ז); ותרי' התנערי מעפר התנפצי מעפרא. ומוזה:

דנפצא גברא (ינמות ק"ח), פירש"י מנפץ צמר. (נפק) *נפק (נלווי: פוק) = יצא. אפיק =

הוציא. נפקא מינה, דארויס פאלגט, בטוי מצוי לרוב בתלמוד בהקים

ההבדל שבין דעות הלוקות. מאי נפקא מינה?

וואס פאלגט דארויס? וואס איזט דער אונ-טערשיעד? וואס ליעגט דאראן? — נפקא

= צואה: נפקא דכלבא (גיטין ס"ט). נפקת ברא, כנוי לוונה. — נפקותא, פאלגע, ער-

געבנים. מפיק, שים לנקודה הבאה בתוך אות ה' להורות על קריאתה בנה נראה. הנפק,

ראה אשרתא דדייני (גטרס אסר). (נפר) *ניפורא נקט נורא קמי אפפורא (ע"ז

י"ח), שם שליט ידוע. נפרוזה (נ"ק י"ו), hühne, וכן בלי מצוי

(סנסזיר). (נפש) נפש א) זעעלע, גייסט: חוץ לנפש, in concreto, אין דער ווירק-

ליכקייט. — חכמת הנפש, פסיכאלאגיע. ב) בונין לו נפש על קברו (טקלים פ"ג), בנין

בנוי לנפש מת, מאַנומענט. ג) נפש המאונים (נ"ז פ"ט), דאס צינגליין אס וואגעבאלקען.

ד) נפש המסכת (כלים פכ"ח), כנוי לחוט הערב. נפשיי, גייסטיג. *נפשיה = עצמו.

*נפיש, גראַם, פֿיעל. אפיש, פֿערמעהרען. (ניץ) *נצא א) שטרייטזיכטיגער: נצא

בר נצא (סנת ל'), ב) גרובע: שקל מוליא ושדי בנצא (נ"ז פ"ג).

(נצב) *נצב, פֿאלאנצען, נצבא, פֿאלאנצע. (נצה) נוצה, שרייבֿעדער; שפאננֿעדער.

(נצח) נצח א) שטרייטען: היו שבטים מנצחים זא"ז (סוטה ל"ו). ב)

בעקאמפֿען, בעוועגען: מימי לא נצחני אדם (עירובין נ"ג); לא נצחה הרוח את עמוד העשן

(אבות פ"ה); נצחו מליא דאזלו לאנחא קרבא (סוטה ל"ג), זעגען. ניצוח, [דער געלעהרטע]

שטרייט. מלאכת הניצוח, שטרייטקונסט, דיאלעקטיק. ניצוחי, דיאלעקטיש. נצחון,

בעקאמפֿונג; זיעג; דיאלעקטיק. (נצל) התנצל, זיך ענטשולדיגען, רעכט-

פֿערטיגען. ושה"פ: התנצלות. נצל (נזיר ל'), מפרש בגמ' בשר המת שקרש.

(נצף) נצפה (זרכות ו'), קאפפערנשטוייע. (נציץ) נציץ, שפראַססען: ב"א דומים לעשבי

(נציץ) נציץ, שפראַססען: ב"א דומים לעשבי

(ס"ח), מדברים מגונים. נקי הרעת (סנהד"י כ"ג), עדעלגעזיגנט.

(נקמ) *נקמ. האלטען, פאססען, ערגרייפֿען; נקט הפצא בידה (סנועות

ל"ח); לישנא מעליא הוא דנקט (פסחים ג').

נקט נפשיה, זיך שטעללען, פֿינגירען: נקוט נפשך כקצירא (גיטין כ"ו), זיך קראנק

שטעללען; נקט נפשיה כשכבא (קדושין פ"א, לפי גי' הערוך), זיך טאָדט שטעללען. נקט

מילתא בדעתיה, עטוואס ימדם נאכטראגען, גראָללען: א"ל בר קפרא איני מכירך מעולם

ידע דנקט מילתא בדעתיה (נ"ק י"ו).

*נקוטא: וליחזי היכי נהיגא? בנקוטאי (ז"ו פ"ג), פי' אנשים שהתלקטו

ממקומות הרבה ואין להם מנהג קבוע.

*נקוטא ברברין (פמיחא חכא רבס), בעזיע- גער דער בארברען, מל"י מל"י

זענער. נקטמון ראה אנקטמין. נקדי ראה

אונקלי ג). נקלוגוס ראה דקליקוס.

(נקל) נקלום או נקלבס (ע"ז י"ג), מין תמרים הנקראים ע"ש איש חכם שהיה

בימי הורדוס, שמו ניקלום מדמשק, ששלח מהם מתנה לאבגוסטוס קיסר.

נקליט, *κατάλιτος*, לעהנשטוהל, רוהע- בעטט, כסא בעל זרועות, ובדרז"ל

הוא שם לזרועות שבשני צדי המטה, שמהם יוצאים הקונדסים אשר הוילגות פרושים

עליהם: נקליטין שנים (סוכה י'); נקליטי המטה (כלים פ"ח); ובתרגום אסתר (נפסוק

חור כרפס): על דרגשין דנקליטיהון דדהבא. (נקן) ניקון (כלים פ"ח), *עליון*, שם כלי

מלחמה גדול הנזכר גסביוספון.

נקניקא אשתכח בכנישתא (ירוש' סקלים פ"ז), *lucanica*, וואורסט.

(נקע) נקע (= נקר), גרובע: תל ונקע (עירובין ט"ו); נקעים עמוקים

"טעחים (ערכין כ"ה), וכן בל' סורי.

(נקף) נקף (= נקף), שלאגען: אין אדם נוקף אצבעו וכו' (מולין ז'); מי שלבו נוקפו (זכרות ו'); לבו נוקפו ופורש

היה הללו נוצצין והללו נובלין (עירובין י'). נץ וניצוצין בשרש נוצ.

נצוק (ע"ז כ"ו) = זנוק, גוס.

נצורי א) שם למשיח הניצרים ע"ש עיר מושבו נצרת, קריסטוס.

קריסט. ג) קריסטליך. נצרות, קריסטענ- זום, דיע קריסטליכע רעליגיאָן. התנצור,

קריסטענטהומע איבערגעהען. נצונים צערענער, שם לנוצרים הראשונים: בי

דון ובי נצופי (סנה ק"ו), צ"ל בי אביון (ל' חזיונים) ובי נצוני. ראה נקרנים.

נקב, לאַכערן. וע"ד המליצה: יקוב הדין את ההר (סנהד"י ו'),

בונה עשיית דין בלי חמלה ובלי משוא פנים. הנקב, א. לאַך בעקאממען. נקבות,

נבליקייט, דיע ווייבל. שאמטהיילע: מקום יסיר בין זכרות לנקבות (סנה ק"ח). נקבים,

לאַבריי היציאה, וגם ליציאה: הנצרך קביו: השהה נקביו, דיע נאָטהערשט פֿער- לטען.

נקד (נקד א) פונקטירען; ניקוד, דאס פונקטירען, פונקטאציאָן; ניקוד

שורי, מין ניקוד בכחב העברי ע"ד כתב וי' ר"ל על האותיות מלמעלה ובתמונות

טונות מניקוד שלנו הנקרא ניקוד הפֿאַרנייג.

דאס הסופרים אשר תקנו הנקודות בתנ"ך נקדנים; אמנם מה שנמצא בדרז"ל נקדנים

ל נקדנים, ראה זה; נקודה, פונקט, קאליצייכען. — ב) דייניגען: ל נקד

זו הוא צריך (לפי גי' הערוך); דתינקד נאי (ז"ו ק"ג); האי דכנשי נשוראי משום

קידותא (מולין ק"ה), ריינליכקייט; דא דמוזני נקד שמיה (פסחים ק"ה); חמרא

דא (גיטין ס"ט), ריין. וכן בל' סורי דא שרש נקד — ריין, טראַקקען. ומה

קא: הנה יבשוהיה נקודים; ובתלמוד: ל נקודים או קליות (תמונות פ"ה).

נקד רייניגען. נקי, ריין; שדברו חכמים בלשון נקיה (סנהד"י

יב' שבי

שבי

שבי

שבי

שבי

שבי

שבי

שבי

(כ"ה ג'), לבו מכה אותו, ר"ל שהוא ירא.
 נקף. וואונדע, ביילע: נעשה נקפים (סנה"ס"ג).
 הקיף א) הערומגעהען; אומגעבען: עיר
 המוקפת חומה; מקיף, אומפאסענער.
 היקף, דאס הערומגעהען; דער אומפאננ: כל
 שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רוחב טפה
 (מירוצין י"ג). היקפיי, אומפאסענער, אללגע-
 מיין. הקפה, דאס הערומגעהען, דער פיער-
 ליכע אומצוג, סיבוב הבימה בתפלות. (ב)
 פערקויפן אויף בארג: והחנוני מקיף (לכות
 פ"ג). הקפה, דאס בארגען: מכר בהקפה;
 וואס מאן אויף בארג גענאממען האט:
 למרוע הקפותיו (נ"ר מ"ה). ג) הקיף לךבר,
 מיט עטוואס אין בעריהונג ברינגען: נטל
 עין ארז ואזוב וכו' והקיף להם ראשי אנפים
 (כנעים פ"ד); אין מקיפין ב' חביות לשפות
 עליהן את הקדירה (זילס ל"ג); כל שהוא מקיף
 פרסותיו ואין ארכבותיו נושקות (נכרות מ"ה);
 אין מקיפין בכועי (מולין מ"ו), ר"ל לדמותן
 זו לזו; כרכין המוקפין לה (טקלים פ"ג), פ"י
 הקרובים לה. וגם בל' סורי הוראת השרש
 הזה חיבור: ודבק באשתו תר' הפשיטא ונקף
 לאנתתה. ומה: מקף, שם רסימן החיבור,
 בינדעצייכען, בניקוד לשון העברי.
 (נקר) נקר או נקר, סקקען, האקקען,
 נאגען: ראה צפור נוקרת
 בתאנה ועכבר נוקר באבטיח (תוספתא תרומות
 פ"ז); תרנגול מנקר באישה. נקר, דער פאן
 מהיערען אנגעפערעסענע מהי ל; נקר אבנים
 (סוטה מ"ה), שטיינע ברעכען. מקור א) (כלים
 פכ"ט) קורנוס שמנקרים בו אבני היחיים. (ב)
 שנאבעל: קורא מצראה דמקוריה ארוך (נ"ר
 ס"ד). אמנם: ל נקר חצירו וכו'; משום
 מג קירותא (מולין ק"ה), גי' הערוך בד',
 ראה שרש נקר.
 *ניקרא מקירתא (ע"ז כ"ח), פ"י הערוך
 כמרמזין (מן השפה).
 נקרנים, נאצא-ענע, שם ייוצרים החדשים
 בישראל: ונקרנין (לפי גי' הערוך)

חופשים אותו על כך (נכרות כ').
 (נקש) הקיש א) שלאגען, קלאמפען: הקיש
 על המריש (זנים פ"ד);
 הקיש הקב"ה על קנקן (נ"ר י"ט), ר"ל שברק
 הקב"ה לועת מה בלבן במקיש על הקנקן
 לדעת אם אינו שבור. (ב) פערגלייכען: א
 השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצא
 להקיש אליה (נ"ט כ"ז). והשם:
 היקש, דאס פערגלייכען; שלום, קאנקלואיאן
 היקש מופתי, דעמאנסטראטיווע
 שלום. היקש ניצוחי, דיספוטאטארישע
 שלום. היקש הלצוי, רעדנערישער שלום.
 היקש מטעה או היקש כחב, טרוגשלום.
 (גר) ניר א) νεύρα, פאדען, פאזער: א
 לוקחין מן הגרדי לא נירין (נ"ט)
 קי"ט); נירא ברקא (סנה"ס"ו). בית ניר (ס
 ז') או בת ניר, אויפצוגספאדען: העושה שות
 פמי נירין בנירין (סס ק"ה), ראה שם ב'
 בשרש בנה. (ב) יאך, וכן תר' עול; בר ניר
 (סס כ"ד), עול קמן שנותנין על עגל.
 *נרא, א. געוויסע בלויע פארבע: במי
 דנרא (ניטין י"ט); אודרא דנרא (ס'
 כ"ח), פ"י חתיכת צמר צבוע תכלת, וכן בל'
 ערבי ניר שם לצבע תכלת.
 (נרג) *נרגא, פאקסט, מלשון נגר = ציט
 מערמאנן: שקיל נרגא (נכס)
 כ"ד). וע"ד המליצה: שדו בה נרגא (פסחים
 ל"ג), ר"ל הקשו קושיא.
 (נרד) נרדשיר (כמונות ס"ה), מין צהר
 בל' פרסי, ושיערו שהיה
 שאכשפיעל.
 (נרן) נירונות (נ"מ כ"ה), [משבע]
 נירון (Nero) קיסר.
 (נרק) נרקוס (נכרות מ"ג), נאציססע, ס'
 פרח בעל ריח טוב.
 (נרת) נרתיק, νάρθηξ, פומעראל, היל'
 זע: ונרתיק של תפיל'
 (מגלה כ"ו).
 נשא השיא [איש] לדבר אחר, דע'
 געשפראכע א. אנדערע וועג

זוג נעבען. השיא עצה, א. ראמה ערטהיילען.
נשא בשרש נשים. בי נשא בשרש בי.

נשא (נשא) נשא, נעהמען: נשא אשה. הנשא,
הייראטהען (פאן פרויענספער-

אנען). השיא, פעהייראטהען. נשא ונתן,
האנדעלן (א. האנדעל פיהרען); אבהאנדעלן,

קראַטערן: גושאין ונותנין בדבר (סנהד' כ"ט);
משיטאו ויתנו בה מוזרות בלבנה (גיטין פ"ט),

שפטו משפטם עליה. נשיאת כפים, ברכת
בהנים את העם.

נשא או נשוי (א) בעלאַדען: אילן נשוי
פירות (ז"כ ע"ט). (ב) פעהייראטהעם:

איש נשוי או אשה נשואה. ואצל המחברים:
נשא [המאמר או המשפט], סוביעקט. נשוא

(א) נעגענשטאנד, אָביעקט. (ב) נשוא [המאמר
או המשפט], פראָדיקאַט. — נשואין, פער-

עהעליכונג, הייראטה.

נשא או משיאו או משאוי, לאסט. משא
ומתן, האנדעל, אבהאנדלונג: משא

מתן של הלכה.

נשיאות ס'נגאלפ'יער: היו משיאין משואות
(ר"ס כ"ז), ל' מקרא: שאו משאת

נשיא (ר"ס ו' ח'), ראה אוצה"ש שרש נשא.

נשיא פאטריאַרך, כנוי לראש הסנהדרין בזמן
בית שני ואחריו. ושה"מ: נשיאות.

נשיב (נשיב) נשיב, בלאזען, וועהען: רוחות מנשבות
(ז"כ כ"ה). נשובת (סס ז"ד),

נשא ביא ריינוגונג דעם געטריידעס ארס-

עוועהעט ווירד.

נשיב או נשב, נעמץ: אין פורסין נישבין
ליונים (ז"ק ע"ט), וגו' אחרת: רישבין,

נשיב שרש רשב; כל שהוא מחוסר נשבים
(ר"ס סנה פ"ג), ותר' כצבי מיד היך מביא

נשיבא.

נשיג (נשיג) (א) טרעפּפּען, ווידערפּאָהרען:

כל חסרון וכו' ישיגהו מצד

לכד (פסיחה למו"כ); ולא ישיגהו משיגי

נשיג (י"ג עיקרים). (ב) בעגרייפּען, פּאַססען.

נשיג על איש, ימדם מיינונג אנפּעכטען:

נשיג הרב"ד. — מושג, בעגרייפּען.

(נשר) נשרדור (ניסין ס"ט), אַסאַניאַק, פּין

מלה, וכן כל' פּרמי וערבי.

נשרה נשים, שם לסדר שלישי משה

סדרים שבת למור: סדר נשים

(סנה ז"ה).

נשו *נשוורא (פסחים ק"ה), פרוזי לחם

הנושרים בבית.

נשך נשכן, נשבגית, ביססיג.

נשל נשל, העראַבפּאַללען. השיל, הער-

אבווערפּען: משילין פירות

(זילס ז"ה). נשילת איברים, מיןחולי שהאיברים

נופלים ממנו אחד אחד: יפתח מת בנשילת

איברים (ז"ר ס'), כענין שנא' בזכריה (י"ד

ז"ג, י"ג) וזאת תהיה המגפה וכו' והחזיקו

איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו.

נשים נשים או נשים, אמהען. — נשימה,

דאס אמהען; אמהעם, אמהעם-

צוג: על כל נשימה ונשימה (ז"ר י"ה);

בנשימה אחת, אין איינעם אמהעם. נשימה

קציה, קורצער אמהעם. נשימה, גייסט, זעעלע.

נשימה נשימה, ער גאב דען גייסט אורף. נשימה

יתירה = רוחב לב: נשימה יתירה גותן הקב"ה

בארס ערב שבת (זילס י"ו). *נשימא, אמהעם-

צוג: שתין נשמי (סוכה כ"ו). *אינשם או

אתנשם (וי"ר ט'), געזונד ווערדען.

נשם או *נשא, שם סם שסגולתו להשיר

היפּער: סך נשם (ננעיס פ"י); ואפי'

סכי נשא (מי"ד ז').

נשף *נשף, שפּרינגען: לינשוף מדוכתיה

(מגלה ג'), משום דמיתנשפא

(ז"מ כ"ג, וננוסחמו: דמינשתפא), פ'

שמתגלגל.

*אינשף: ואי אפי' לה מאחמול אינשפא לה

(מנחות ז'), בלי ערבי: אַלס,

פערטראַקקענט ווערדען.

נשק (נשק) השיק את המים (זילס י"ז), פּער

אוחס במי מקוה כדי לטהרן

מטומאתן.

(נשר) נשר (= נשל) (א) העראַבפּאַללען:

פירות הנושרין מן האילן. (ב)

(נתן) מתנת, מעטאלל.

(נתן) נתן, צוגעבען, איינריימען : הו

נותן; הסברא נותנת. נתן נפש

זיך הינגעבען : משה נתן נפשו על התורה

נתן עיניו בדבר, געליסטע נאך עטוואס טראגן

הנתן, זיך איינגען, לאססען : ניתן ליב

(ניטין סי). ושה"מ : נתניה; מתן : מתן תורה

נתן במתנה, פערשענקען.

(נתר) התיר (א) לאזען : התיר קשר; הו

שאלה; מנודה שהתירו

חכמים (מ"ק י"ג), א. באנן לאזען. (ב) ע

לויבען (אין רעליגיאזען פראגען); התיר

איש, ימין פאגעלפרייא ערקלארען. מותר

מותרת, ערלויבט. ושה"מ התרה, התיר, דא

ערלויבען; דאס ערלויבטע : נתערב איס

בהיתר. בהיתר, ערלויבטער ווייזע.

*נתר, העראבפאללען. אתיר, העראבפאללען

לאססען.

*נתר, מין אדמה שעושין ממנה כלים

ומשתמשין בה ג"כ לבורית לכיב

הבגדים ולחפית הראש, נישט אדער נאטורל

ולדעת קצת נקרא נת"ש שמשיר

השער.

אויספאללען (פאן ד. האארען) : שנשוו ריסי

עיניו (צמורות מ"ג). השיר, העראבפאללען,

פאללען לאססען : שמשיר את השער (צ"ל

ל"ס); ואע"פ שמשיר צמורות (כדס"ד). נשר,

שם לדבר הנושר מלמעלה : פורס עליה סדין

וכו' אותחתיה מפני הנשר (סוכס י'), העלים

הנושרים; אוכלים מתחת הנשרים (פסחים כ"ו),

הפירות הנושרים מן האילן.

(נשת) *אינשת : האי ינוקא דלא מינשתא

(סנה קל"ד), פי' הערוך

שאינו יכול להשתין.

נשתיק או נאשתיק, פוטעראל : בכל יום

לא היה לה נאשתיק והיום היה לה

נאשתיק (יומא מ"ד); לע"ל הקב"ה מערטלו

מנשתיקו (צ"ר ו').

(נתז) הנתז, שפריטצען : וניתזה צנורא וכו'

(סנה קכ"ו); תר' ויתכו כמים

זנתון היך מוי. ובפעל : צמורות מנתזין מתחת

רגליה (צ"ק י"ז), נורקים. ובהפעיל : בהמה

שהתזה צמורות. וע"א : צריך להתז למען תזכרו

(ירוש' נרכות פ"ג), צישענד אויסשפרעכען.

(נתח) נתח, צערגליעדערן, אנאטאמירען;

אנאליזירען, ושה"פ : ניתוח.

אות ס

(סאב) סאב = סמא : בידים מסואבות

(מלס פ"ג); ידעה עד שיסתאב

(פסחים ל"ז), פי' שיפול בו מום ויפסל.

(סאה) סאה, שם מדה ידועה. ובדרך

ההשאלה : נתמלאה סאתו,

דאס זינדענמאס.

סאה אר"י צחרי (סנה קכ"ח), ראה צחרי.

סאה של בני אדם (ערכין י"ח), כמו סיעה,

געזעללשאפט, גרופפע.

(סאס) *סאסא, גראנגען, שער השבלים:

דמא לסאסא (חולין י"ז);

תר' וכראש שבלת כסאסא דשכולתא (סו"ט ס')

(סאר) סיאור = סרחון, תר' ובאש היא

ויסרי. ובדרך ההשאלה : ס

שחור לסיאורו (ירוש' ע"ז פ"ג), ובבבלי

לסורו, והוא הוא; וכן : סורו רע (קדוש

פ"ג); ותר' ישובו לכסלה יחזרון לסיאורו

(לפי ג' סעודין).

(סב) סיב (= ציב, פאדען) א) מין צמ

דק (מאצז) הגדל בתחתית הדק

ועושין ממנו חבלים : מנא אמינא דס

ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא (סוכס ל"ג)

חריות לסיכך סיבים לחבלים (צ"ר ו'), כד

בס
הי
(ב)
מז
כל
(כ)
מכ
(ס)
סב
(ג)
בס
הר
דק
וש
גע
או
הס
(מ)
(נ)
כל
סבי
(ס)
גע
(ס)
סב
שנ
מה
סוב
(סב)
טרא
ויד
געדו
(פ"ג)

החתן לכלה. סבל הירושה, כן קוראים
הקראים לקבלה ומסורת, טראדיצאן.
סבולת (וכידועלמי: סנבול) στυβλή, כיו-
טרא צו געמיינשאפליכער מאהל-
צייט: אפילו חמשה ועשו סבולת רשאין
לומר לו שול חלקך (פסחים פ"ט).
(סבן) סיבני (גיטין כ"ט), σάβανον, ליינע-
נעם טוך צו דערשיעדענעם
געברויכע, בעז. אים באדע: סבניחא צריך לקשר
ב' ראשיה למטה (טבת קמ"ז), סדין שמתעמפין
בו ביציאה מבית המרחץ. סובין בשרש סב.
(סבס) סבסוך: מאי דודאים וכו' סבסוך
(סנהד' ז"ט, וגו' הערוך סבים)
שם צמח.

סבר' מרנן ורבנן; ומחוקק מבין הגליות" סבר'ין מלפי אורייחא; רבנן סבוראי, כנוי לראשי הישיבות בבבל שהיו אחי-האמוראים. סברק (כלים פכ"ט), bracea, א. ארט ביי-קליידער.

(סגא) *סגא, געהען: דמסגו בריש עדרא (סנת כ"ג). סוגיא, גאנג: לתרוצי

סוגיא (סנת ס"ו), ליישר ההילוך. ובדרך ההשאלה: סוגיא דשמעתא (סנהד' ל"ג).

*סוגא (חולין ס"ז), מין עוף.

(סני) *סני, פיעל, גענון: זמנין סניאין. סני-נהורא, כנוי בל' נקיה לסומא.

*סוגיני דערבחה (עירובין כ"ט), פי' הערוך עלין של ערבה.

(סגל) סגולה (א) דאס פאָרציגליכע זיינער אָרט: האדם הוא סגולה בעלי

החיים. (ב) געהיימטטעל: סגולה לחולי. (ג) אייגענשימליכקייט: הצחוק הוא סגולה לאדם.

(ד) = אוצר: יעשו לו סגולה (נ"ז כ"ז). ומזה פעל סָגַל (א) זאממעלן: דכל מה ראנא

משגל את נשבת (מדנש סגלין ז'). (ב) ווערט-שאַטצען: כלום הצדיקים חיים אלא שהם

מסגלים מצות (נ"ר ט') — סגוליי, אייגענ-טהימליך. מסוגל, געאייגענט.

סגול = אישכול, ווייגשריבע: תר' אישכול ענבים (ויקרא י"ג כ"ג) סגול דענבין.

והמנקדים קראו כן: (א) לנקודה [י], שמבטאו כמכטא e בל"ר; (ב) לנגינה מפסקת [י], ע"ש

שצורתן כצורת האשכול. סגול, מנוקד בְּסָגוּל. סיגלי (סנהדרין, ל"ט) σιγῆλος, נאָרציססע,

מין פרח.

סגלגל, הונד: מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות (סנת ל"ח).

סגלריון (ע"ז י"ח), sigillarius, שפיעלער מיט פֿיגורען.

(סגם) סגמט, sigma, sigmatis, האלב-הונדעס שפייזעזאָפּאַ:

והיבצתי אתכם בסגמטין (נמדנר רנה ח'). (סגן) סגן secundarius, האָהעפדיעסמער-

שטעללפערטערעטערווהגן בימינו (תמיד ל"ג). סגנויות (א) (כלים פ"ו), א. אָרט קאָרבע,

בל"י σαργάνη = קאָרב. (ב) נטל סגנויות שלהם (ילמדנו נטל), אָהנען, מן:

סגנום או סגנון (א) signum, וועגעל, אָהנען: משנה תורה היה סגנון ליהושע

(נ"ר ו'). וסגנום של מלך (שמו"ר מ"ה), אָהנען. (ב) אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד

(סנהד' פ"ט), אויסדרוקסיווע, סטיל. (סגם) סגום (כלים פכ"ט) σάκος, מאנטעל

אויס גראָבעס שטאָפּע.

(סגף) סגף עצמו או הסתנף, זיך קאסטייען; תר' עייתי בצום נפשי סגפית

בצומא נפשי. וש"ה: סגוף. (סגר) סוגר, שם לחרוז האחרון משני חרוזים

קשורים: דלת וסוגר. מאמר מוסגר, אייגענשאַטצענער זאטץ, פארענטהעווען.

סגרין, saerum, הייליגטהום: כל מי שמותב א"ע סגרין למלך (נמד' רנה ח'), פי' איש

חיל הישבע להקדיש כל כחו לטובת המלך. (סדי) *סדיא = סעדיא: בי סדיא (כתובות

ס"ח) קיססען; וברבוי: בי סדויתא (סנת קכ"ד).

(סדן) סדן (א) בלאָק, שטאמם: סדן של שקמה (כלאים פ"ח), ראה שרש

בתל; סדנא דארעא חד היא (קדושין כ"ז), שטאמם. (ב) אמבאָם: המבה בקורנס על הסדן

(סנת ק"ז) ג' ווערקשטאָטע: סדנא דמיא (חולין י"ו), מוכני (מאשינע) המתנוועע ע"י

המים. סדנא דפחרא (סס), טאָפּערווערק-שטאָטע, וכן תר' אָבָגִים (ינ"ח י"ח) סדנא;

תמרי בחלוך לבי סדנא רהוט (פסחים ק"ג), בית מלאכת היִשָּׁבָה. סדני בשרש סוד.

סדנריאום: ברה כחמה סדנריאום אס איליאום (שמו"ר ט"ו), ל"י הוא σεναρός

ωσ ἡλῖος = שטארק וויע דיע זאָננע. (סדק) הַסֵּדֶק, א. שפאלטע בעקאָססען.

סדק, שפאלטע; בצק שבסדק עריבה (פסחים מ"ה), וכן בל' ארמי.

סידקית, σιδικός, אָפּ געטריידע: מוכר

סידקית (סוטה ט'), סוכר תביאה. ומוזה:
שפחתו עומדת בסדקי (ישות רות דנה),
נעטר דעמארקט; הלוקח מן הסדקי (ירוש')
סקלים פ"ס). אמנם: מחש סידקית (עירונין
כ"ג), צ"ל סיר קיח, ופי' מחש של תופרי
משי, ראה סירקון.

(סדר) סדר, ארדנען, צורעכט לענגען, איין-
ריכטען; זעטצען (פאס שרייבט-
זעטצער); אבפאססען, אויפזעטצען, רע-
דיגירען. ושה"ת: כסדר; מסדר איתיות, שרייבט-
זעטצער. ושה"ש סידור. סידור תפלה. געבעט-
בוך. כספר סידורי, ארדנונגסצאהל. סדור,
געארדנעט: קווצותיו סדורות לו תלתלים
(גיטין כ"ח); ועצים ואבנים סדורים תחתיה
(פסחים ט'); סדור בפה, גערייפג.

סדר א) ארדנונג: אין סדר למשנה; סדר
היום, טאנעסארדנונג. ב) רייהע, פאל-
גע, אויפאיינאנדערפאלגע. כדר נחלה, ערב-
פאלגע; סדר הדורות, געשלעכטספאלגע ג)
שם לחלק משה חלקי התלמוד: סדר
זרעים; סדר מועד וכו'; ונקרא כל התלמוד
"ששה סדורים" או בר"ת "ש"ס": והנה
גמירגא ליה לכוליה הש"ס (סנה ס"ג). ד)
סדר או סדרא, שם לפרשת השבוע בתורה.
כסדר, נאך דער רייהע, נאך דער ארדנונג,
דעגעלמאסג. שנה כסדרה, שנה שכל חרשיה
(וגם חדשי חסון וכסליו) הם כסדרם אחד מלא
ואחד הסר.

סדר, sudarium, טוך, קאפטוך, שנופס-
טוך, האלזטוך: קנין סודר; וסידר
שבצוארו (סנה ק"כ, ונירוסלמי: שבזרועותיו);
והגיף הכגן בסודרין (תמיד ל"ג), דיע פאהנען
שווענקען, שנתן סימן למשוררים לשורר.
(סדר) אסיהיד = העיד. סהדא = עד.

(סחר) סחר, אומציינונג: המדייר את שדהו
עושה סחר (סניעית פ"ג); דיר
או סחר (עירונין י"ט).

*סיהרא. מאנר.

(סוא) *סוא: סוי לבה ופיה רוחה (כמונות
ס"ב), ענינונתמלא שמחה;

הזה קא מסוי ליה לאסה (סס ט'), פ רש"י מביט.
סואר של קרויז (אהלות פ"ג), שיכטע.
(סוב) *סב, אלט. סבא = זקן. סבתא = זקנה.
(סוג) נסוג אחור, שם רנגינה המוסה מסימ'
להברה הקודמת מספת היות

נגינה בהברה שאחריה.

סוג א) (כלים פ"ו) מין סל. ב) (חלל המעברים
ע"פ לי ערני) הויזשקלאססען (אים געגענ-
זאטצע ציימן = אונטערצושטילונג). וכעין
זה הוראתו גם בל' סירי: יבדל מקהל (עזרא
י' ט') תרי' הסירי נתנכרא מן כוגא; כל העם
(סס טס ט') — כלה סוגא.

סיג. שראקקען; סיג של רצפית (עוקלין פ"ח),
לכלך עפ' שעל הצגחים.

סיג, אומציינען. — סיג, צוין: הנוטע לסיג
(ערלס פ"ח). וברוך ההשאלה: מסירת
סיג לתורה (לכות פ"ג), פי' התורה שבע"ס
היא סיג לתורה שבכתב.

(סוד) סוד, געהיימנים; מיסטק. בסוד, אים
פערטיווען. סירני (כזה י"ב),

ראטהעהער, איש סוד. ראה ג"כ שרש סוד.
(סודה) מסודה, לאריוג, מאסקע.

(סוח) סוח או הסיה, שפרעכען, ערצאהלען.
סח לי זקן אחד (גיטין כ"ז); און

מסיחין בסעודה (תענית ה'); מסיח לפי תומיו.
(סומ) הסימ, בעוועגען: הסימט את הוב או
שהוב מסימו (זנים פ"ה);

אבנים שאינו יכול להסימן (אהלות פ"ט), פי'
להזיין ממקומן. תר' נטה קי סאט משקולתא.
ושה"פ היסט. (לזה גס סרט טוס).

(סוך) סוך = סבך, צווייג: אבל לא יקיץ
את סוכו (ב"ק ק"ד); סוכי תאנים

(סוכס י"ז); נאחו בסבך תר' הפשיטא אחד
בסוכתא, וכן תר' דליותיו — סיכיה.

(סוס) סוס הנהר (תוס"ט), גילפפערד. סוסה,
שטוטע. סוס דאה עסוס.

(סוף) סוף, ענדע: מים שאין להם סוף.
ומסגולת הלשון להבר שם סוף

הקצב על הזמן — אל נושא המאמר: סוף

ליה משיכלתא ארישא (כדרים כ"ח).

*סיחופא, הוף, טאטצע: דקטל בסיחופיה
(ע"ז י"ו); ומחיה לדשא בסיחופיה
(חולין כ"ג).

(סחר) סחורה. וואארע; האנדעל; המרבה
בסחורה (לכות פ"ג); כיצד
הלה עושה סחורה בפרתו של חברו (ז"נ ל"ה),
האנדעל טרייבען, מקחה, האנדעל.

(סמ) סומ. מרת אורך כשיעור הריוח שבין
גודל לאצבע, שפאננע; מלא
השיט (כלים פ"ט). ואולי משרש סומ (לחם זס).
(סמו) סמיו (סוכה ו"ה), סמוא, זיילענ-
האללע. — סמטיבה ראה
אסטטיבה.

(סמט) סמטיונר, stationarius, שילד-
וואכע: מלאך המות
סמטיונר יסלהם (ז"כ כ"ו). (ראה שרש סיט).
(סמך) סמכתי, סמאחא, מיררהענאל;
מאי שמן המור וכו' סמכת
(סנת פ').

(סמל) סמלא (ירוש' סנת פ"ג), situla,
וואססער איימער.

(סמם) *סמומתא (ז"ע ע"ד), צייכען, זיע-
געל, בל"י סממחא =

דאס פערצברעדעטע צייכען. סמיתא ראה
סימטא.

(סמן) סימן, סמאחא, געטריידעהאנדלער
הסימן מקנה מדותיו (ז"כ פ"ח);
הסימנות ומוכרי תבואה (דמאי פ"ג).

סמן, סמאחא, קראפט, מאכט: אלמלא
סמונו של איוב וכו' (ילמדנו סופטים);
ובת"י: קל משריין דאטיין בסמוניהון (יטע'
כ"א ח'). סמים ראה איסמים א).

(סמף) מוסמף: כל בנות שקמה פטורות
חוי' מן המוסמפות (דמאי
פ"א), פי' שבשלו באילן עד שנתבקעו. —
אשה סמיפה (ירוש' סנת פ"ט), אשה זבה
(שופט דס).

(סמר) סמר, שלאגן, אהרפייגען: בא מלאך
וסמרו על פיו (כדס ל"ו); הסומר

הכבוד לבוא; סוף אדם למות. אין לדבר סוף,
עם האטטע קיין ענדע, עם גינגע אינס אונ-
ענדליכע: אין חוששין שמא גזירה חולדה
מבית לבית וכו' דאס כן אין לדבר סוף (פסחים
ט'). ובטוי מליצי: לא יכלו חבריו לעמוד
על סוף דעתו (עירובין י"ג); הגיעה תורה
לסוף דעתו של בן סו"מ (סנהד' ע"ג).
סוף סוף, דעננאך. בסוף, צו ענדע, נאכהיינן;
שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. סופי
היבות, ענדבוכשטאבען. סוף-פסוק, שם נגינה
מפסקת הבאה בסוף הפסוק. ובסגנון הירושלמי:
לא סוף דבר, ענינו כמו לאו דוקא: לא סוף
דבר נופו אלא אפי' קורתו (זרכות פ"ח).

*סיפא, ענדע: רישא וסיפא. סייפות, שפאט-
צייטיגע פרייטע: בבכורות ובסייפות
(מנוות פ"ד); לאריס רע שהיה אוכל את
הבכורות ומכבד למלך את הסייפות (ז"כ
כ"ג). ונמצא פעל משרש זה: מי יכול לסיף
את עפר הארץ (ז"כ ק'), פערניכטען.

(סור) *סור או סיר, אונטערזוכען: סר
סניא (עירובין פ"ג); סיר
נכסיה (חולין ק"ה), והוא כמו סער בל' סורי
שענינו פקידה, וגם בל' עברי; עניה סערה
(היימגעזוכט).

סור, בסגנון אבן תבון ענינו כמו חלל: לא
סרתי היותי מתירא (מתיבה למו"כ).
סורו רע, כמו סיאורו (לחם טרם סאך): מפני
מה הכל מושלין בעכברים מפני שסורן
רע (סוריות י"ג).

סוראל שר הפנים (זרכות כ"ח) ראה שר
הפנים בש' שר. סורק בש' סברק.
(סחא) *סחא = רחיק, וואשען (דען לייב),
באדען.

(סחט) סחט. אויסדריקען, כמו שחט בל"מ.
(סחם) סחום א) אהרלאפליין: נפגמה
אזנו מן הסחום (זכורות ל"ז,
וי"ג סחום). ב) קנארפעל. — סחום הגרגרת,
שילדקנארפעל, גורגעלביין.

(סחה) *סחה, אומשטירצען: סחופי כסא
אטיבורא (סנת כ"ו); דסחיפא

לועז של ישראל (סנסד' נ"ח), בל' פרסי
 זתאר = שלאנען.
 *סמרא (א) זייטע, וכן תר' צד. (ב) זויס;
 בסטרא נמי בדיק (נדס כ"ו), בשפת
 החלוק; נהפכינהו לסטריה אבראי (סנת קל"ד).
 סטראי נינהו (סנועות נ"ז), פי' מצד אחר
 הם הני זווי; ואולי הוא מלשון: סוטרא,
 לאהן; פעורת שכיר ת"י סוטרא דאגורא.
 סטרא אחרא (אלל סנקונלים), כנוי "לכח
 הרע" דאס באזע פרינציפ.
 סטרטיוט, στρατιώτης, זאלדנער, זאל-
 דאט: בשר ודם מכתוב לו
 סטרטיוטין (סנו"ר ט"ו).
 *סטרומטא, στρωμα, טעפשיך: ואת
 דאיינתי סטרומטין (קללת רנה,
 ונס יתרון).
 סטרנליא (ע"ז ח'), Saturnalia, סאטור-
 נים-פֿעסט (ווייהנאכטס-פֿעסט)
 בי"א דען ראָמען.
 (סיב) *סייב = סיים, פֿאללענדען: שיצת
 סייבת (ז"ר ע"ח). סייג בשר' סוג.
 (סיד) סיד או סיד, מיטקאלק בעשטרייכען;
 בור סוד (אזות פ"ז); סידה
 וכיירה (ע"ז ו"ז). סיד (א) (עדיות פ"ז),
 טינכער. (ב) (כלים פ"ח), קאלקברענגער.
 סיואה ראה שרש ס.
 (סיה) סיה, דער פֿיללען א. עזעלס: עגל'ן
 וסייחין (ז"ו כ"ח).
 (סיט) *סיוטא, שרעקקען: סיוטא בעלמא
 הוא (ז"ק ל"ד); חזי סיוטא
 בחלמא (יונה כ"ז), פי' חלומות מבהילים.
 ומה הפעל: מטא תיתורא אסטיוט (נדרים
 נ"ח), פי' נבהל.
 (סים) סים (א) פֿאללענדען, בעענדיגען:
 כי סיים וכו' (זרכות ל"ג). (ב)
 בעצייכנען: שדה המסוימת במצייה (ז"ז כ"ד);
 דבר מסוים (ערכין ו'), נאמהאט, בעדייטענער;
 אדם מסוים (ירוש' זרכות פ"ג), איש חשוב.
 (ג) דען שוה אנציעהען: *סיים מסאני (תענית
 כ"ז), כמו סייך; סיים דימ ניה ולא קטר (סנת
 ס"ה) סיומא, סיומא, ענדע, שלום.
 (סין) סיינא (א) הוט: אותנה בסיינא (סנת
 קי"ט); סיינא שרי (סס קל"ח).
 פי' הערוך כיבע. (ב) בלבושא סיינא (נדס כ'),
 וי"ג סיואה) פי' בלבוש שחור, והוא ל' פרסי.
 (סיע) סיע, העלפען, בל"י סאטו = רעט-
 טען. סיען, הילפע. לא הוה
 מסתייעא מילתא (סנסד' י"ד), פי' שנתעכב
 הדבר משמים. — סיעה (א) אנהאנג, קאנזאָר-
 טען: חזקה וסיעתו (ז"ז ט"ו). (ב) געועלל-
 שאַט, גרופע: ראה סיעה של בני אדם
 עומד (סנועות ל"ה).
 (סיה) סייף (סנת ס"ג), שווערט, וכן ת"י
 חרב. סיה בשרש סוף. סירה בשר' סיה.
 (סך) סך, דיע קעטטע אויפציעהען, אנ-
 צעטטעלן (אים וועבען): והמיסך
 (סנת ע"ג).
 מסכתא (א) געוועבע. (ב) שם לחלקי הש"ס,
 טראקטאט: שאם שנה אדם מסכת
 או ב' וג' מסכתות (אדר"ן פ"י); כי קאי רבי
 בהא מסכתא לא תשיליה במסכתא אחרית
 (סנת ג').
 סך, צאהל, סוממע. סך הכל, געזאממט-
 סוממע.
 סוכה, סוכה, פֿייגע: האנים סוכית מנוקבות.
 (ירוש' זכורים פ"ח).
 *סיכא או סיכתא (א) גאָגעל: ז' סיכי מזי
 גשורי (סנת ס"ז); סיכתא בדפנא
 (גיטין ל"ז), וכן תר' יתר. (ב) ווארצע, מל"י
 סאטו, פֿייגוואַצע: סיכי דדיקנא (יצעות
 פ'), יבלות שגדל עליהם שָׁעַר. (ג) סטעמ-
 פעל: בסיכתא חרתא (ז"ק ל"ט), פי' העירוך
 ברזל שטיבעין בו המטבעות. ראה גם ש' סוך.
 (סבה) סבה, שויען: שסוכין ברה"ק (וי"ד
 ח'). סבי שמש (זכורות נ"ג).
 שם למי שאינו יכול להביט בשמש. סכוי,
 האַלפֿזונג: אבד סביר וכטל סכיים (עירובין כ"ח).
 סכוי, siccus, טראַקקען: עצמותיו סכוין
 (נדס כ"ד).

לסבך סבך. איבערדעקקען; מסבכין [סוכה]

בקש. סבך, דעקקע (איינער)

דיטטע. סככות (סלכות פ"ח), כדמפרש שם במשנה: אלו הן סככות אילו המיסך על הארץ. מסך מבדיל (דרך השלח), שידע-וואנד. ראה גם שרש סך.

סככות (סנת פ"ח), גלאז.

סבסך א) פֿעססעלן: צד צבאים וכופתן

ועופות ומסכסכן (ז"ר כ"ג). ב) אג-

שטאטען, ניכט גלאטט איבער עטוואס היג-

געהען: מביא קיסס וכו' ומנענע באוהו מקום

אם מסבסך בירוע שזכר הוא (נהל כ"ה); סבין

מסוכסכת (חולין י"ז), פ"י שהיא פגומה ומסוכסכת

בבשר. ג) זענגען, פֿערזעניגען, צערשטאָרען

פֿאַם פֿיער): פתילות ישאמרו חכמים אין

מדליקין ברם ביטבת מפני שראור מסוכסכת

בהן (סנת כ"ח); סכסכה אבניו (ז"ק ו');

במסכסכת כל הבירה (סס כ"ז). סכסוך, רייבונג,

מיסהעלליגקייט, קאנפליקט.

סכל) סכל (חלל המצחנים), ניכט וויססען,

איגנאָרירען. — סָלָה, דאס

ניכטוויססען.

הסתכל, שויען, בעטראכטען: שאינו מסתכל

בנשים (מכות כ"ד); הסתכל בשלשה

דברים וכו' (חנות פ"ז).

סכס) הסכים א) איבעראיינשטיממען,

איבעראינקאממען. ב) צו-

שטיממען, איינוויליגען. ג) בעישלעסען, זיך

ענטשליעסען: הסכים ברעהו או בלב. בל"י

αἰσέμενος, איבערלעגונג, ראטה. מוסכם, אלל-

געמיין אנגענאָממען. ויש"ה: הסכמה. הסכמי,

קאָנווענצאַנעלל.

סכום, בעשטימטע צאָהל, בעטראַג: ובלבד

שלא יזכיר לו סכום מקח (גילה כ"ט),

תר' חוכן לבנים סכום לבניא.

סכן) סבין, אין געפֿאַהר ברינגען, אונזיכער

מאכען: סכן הדרכים: סכן בעצמו

או הסתכן, זיך איינער געפֿאַהר אויסצושטצען:

וסכנתי בעצמי (זכרות י'). מסוכן, געפֿאַהר-

ליך, דעם טאָדע נאָהע, אַינזיכער: חולי מסוכן;

בהמה מסוכנת; דרכים מסוכנים. סכנה, געפֿאַהר.

סכנת נפשות, לעבענסגעפֿאַהר.

סבין (קדושין מ"ו), מעססער.

סוכן, פֿערוואַלטער; אנגענט.

סכנגבין (מו"נ ח"ג פ"ח), דבש מעורב

בחמין. סכניא ראה סכניא.

סכס) *סיכסא או סכסן, טהאָר, נאָר:

כל גר בר חנה סיכסא (ז"ז)

ע"ד); עבדקן סכסן (סנהד' ק'), משורף בדעת,

וקרוב לעיין שרש ששש.

סכף) סכף = סגף, ענינו כמו עצה בל"מ:

לא נסעוד ולא נסכוף (ליכה

זכה, זלע ה'); סיכפה ומתה (ז"מ ל"ג, לפי גי'

הערוד), פ"י הרעיבה; רוים וסכופים (ז"ר פ"ח),

ליידענד, עלענד.

סכר) *סכר, צור אָדער לאַססען: לא

מהליגן ולא מסיריגן ביה

(יבמות ע"ז), והמשביר תקן מסוכדיגן,

מל"י חס"ג, שניטט, וכן נקרא מקום ההקזה

חסודה (סנת ק"ח); דמסכר ולא משי ידיה

(פסחים קי"ז).

*סוכרא או סיכרא, גראַב: ז' עפרי מו' סיכרי

(סנת ס"ז); מאבולא ועד סיכרא

(כתובות י"ז). סיכתא בשרש סך.

סל) סול, דאָרן, בלאַטט איינעם פֿאַלס-

צווייגעס: מרצע וכו' לרבות

הסול (זכרות כ"ד), וכן בל"ע. ראה שרש סלו.

סלג) סולגיתא (ז"ר ס"ה). ווידענקאָרב,

בל"ר saligneus, אויס

ווידען געמאַכט. סלגרון ראה סגלריון.

סלד) סלד א) זיך צוריקציעהען: מפני

שהיא סולדת לאחריה (מכשירין

פ"ה); לובן ביצה סולד כן האור (גיטין כ"ז);

אדם מריח ריח גפרית ונפשו סולדת עליו

(ז"ר כ"ח); יד סולדת בו (סנת מ'). ב) חוטמו

סולד (זכרות מ"ג), י"מ ג"כ מענין זה, שחוטמו

משוך למע'ה, אויפגעוואָרפֿען. ויש"מ מל"ר

silus, siludis, פלאַטטנאָז.

סלו) *סילוא, דאָרן, שטאכעל: מחינא לך

בסילוא דלא מבע דמא (כתובות

ל"ה), דחרויה סילוא (ע"ז כ"ט) ו' סילוי מו' דקלי (סנת ס"ז), עלי הדולב. וכן תר' הוח. (סלי) סוליים או סולית, solea, זאחלע, ינירוזאחלע. סאנדאלע : סר"י ש'אין לו עקב (קדושין י"ד); שהתורה סוליתה עיוה וכתרה יראה (ילמדנו נראסית). (סלל) סולל, σωλαίω, ריבען, גלאטטען; נשיסדמסוללו' וב"ז (סנת ס"ה); הססיללת בבנה קמן והערה בה (סנסד' ס"ט). מסלת הברזל, אייזענבאָהן. חצי מסלת הברזל, אייזענבאָהנאָף. מסלת החלב, מילכשטראסע. סלילה (ע"ז ל"ט), salillum, זאלצפאָסכען. סלסל, קרייזעלן, פרייזען: עד מתי אתה מסלסל בשערך (מיר ג'), וקרוב ללשון תלתלים. מסולסל, קרוי, לאַקקיג. ונראה שמענין זה הוא ג"כ : סליל (ננעים פ"ה), שפיננאָד; וי"מ : וועבערשפולע. סלסול, פאָרצוג : נהגו הכהנים סלסול בעצמן (קדושין ע"ח); סלסול הוא בפרה (ירוש' שקלים פ"ד), מעלה יתירה. *סלסלה (גיטין כ"ט), מין בגד יקר. (סלם) סולם, ענינו ידוע. וע"ד ההשאלה : הקב"ה עושה סולמות (ז"ר ס"ח), פ"י מחבר הרם עם השפל. סולמות של צור (סנת כ"ו), שם הרם בין צור לא". סלמנדר (מנינה כ"ז), סאלאמאנדער, א. ארט גיפטיגע איידעכסע. והקדמונים האמינו שאין האש שולטת בו. וכן כתב אריסטו בס' תולדות בע"ח. ואחרים הוסיפו ואמרו שתולדתו מן האש. והאמת שיכול להתקיים זמן קצר באש קטנה בעור המיין אשר ישליך מתוך מין יבלות או אבעבועות הנמצאות על גבו. סלמנמון (ז"ר ל"ה), ἑλμύς, ἑλμύνθος, וואורם, קאָרנוואורם. (סלן) סילון (א) σωλήν, ראָהרע : סילון של צונן (סנת ל"ח). (ב) סילון דרהבא (וי"ר כ"ה), sella, זעססעל. סלסל בש' סלל.

(סלע) סלע (א) שם מטבע כסף של ארבעה דינרים, ונקרא ג"כ סלע צירי, וסלע מדינה הוא מטבע של חצי דינר. ג) געמאָרדע : שעושים סלע שלי פומבי (ע"א כ"ד) ציור : הסלעים שהן על הנחש זו היא צירעתו (ילמדנו וילורע), פלעקקען. (סלף) סלפיר או סלפירגס, σαλπίς, טראַם-פעטע : הוקעי סלפירין (ז"ר ל"ט); כמה סלפירגסי יש להם (וי"ר כ"ט). (סלק) *סלק (נענר; ונעמדי; נסק, ראה זה) = עלה.

סלקי, ענטפערנען, בעזיישיגען; סלק בעל' חוב, א. גלייביגער בעפריעדעגען (אב-פערטיגען); סלק נפשו מדבר, זיך פאָן עטוואס לאַזזאגען, זיינע אנשפריכע וואָרויף אייפגעבען; ידי מסולקות הימנו, איך פער-ציכטע דארויף. הסתלק, זיך ענטפערנען. זיך ענטציעהען, ענטשלאגען; הינשיידען. סילוק (א) ענדע, שלום. (ב) שם לנגינה סוף פסוק. *סילקא (ז"מ ק"ט), מאנגאָלד, מין צמח ששרשו נאכל, וכן בל' ערבי. *סילקא, גאָלדשמידט: ניתי כסא דכספא מבי סילקי (ז"מ פ"ד) וג' הערוך סילקי. סלק = סוק, ווילד; חמור סלק (ירושלמי סנת פ"ה).

סלקונדרית או סלקונטית : מלח סלקונדרית (ע"ז ל"ט, וג' אחרת סלקונטית וג' הערוך סלקונדית) sal conditum, גע-ווירצטעס זאלץ, מלח מעורב בבשרים. *סליקוסתא (א) (סנת י') נארציססענשטרוים. (ב) (ז"ק ל') דאטטעל-טרע-סטערן. ובשניהם ג' אחרת : חליקוסתא. (סלר) *סלירא, sella, sellaris, זעססעל : יחבו ליה סלירא (וי"ר ט'). סלרין, salarium, זאָלד, געהאלט; מעלין לו סלרין (וי"ר ל"ד). (סלת) *סלת, שפאלטען; סילתא, שפאן-האי מאן דסלית סילתא (סנת ע"ד); סלותי מסלתיבן (זילס י"ט). סלית, salse, געזאלצען : אכל גריזמי וסלית

(יחוסלני זרכות פ"ו), דבר מלוח.

*סליתא (סנת קל"ד) = שלית.

*סלתא (ז"ז ע"ד), קא"ב.

סולתנית (חולין ס"ו), מין דג קטן.

(סס) סס. מין אדמה לבנה נקראה כן ע"ש

אי Samos שמשם מוצאה, והיו

רושמיין וכותבין בה: כתב בסס (סנת ק"ד).

ראה גם שרש ססס.

*סימא או סימתא, שאטין, געלד: סבתא

בביתא סימא בביתא (ערכין י"ט);

ואשכחית בה סימתא (ז"ר ל"ד), תר' כסף צרוף,

סימא סנינא; מטמוני מסתרים—סימן דמטמון.

(סמא) סמא, בלענדען: מסמא את העינים

(פסחים י"ז); ועד"ז נסמית

עינו (כדס ל"ח). סומא או *סמיא, בלינדער.

כסומא בארובה, בטוי מליצי על מציאת דבר

חכמה במקרה: כמה חכימי יהודאי א"ל דלמא

כסומא בארובה (כדס כ').

*סמא, sumo, נעהמען; סמי הא נקמי הא

(סנת כ"ז), הסיר.

סמאל, שם השטן בדרו"ל: עמד סמאל

המלאך לקטרגן (סנו"ר כ"ח).

(סמב) סמבטיון: נהר סמבטיון או סבטיון

(סנהד' ס"ה) Sabatflus,

שם נהר הגדי, יסופר ממנו היותו זועף בכל

ימי השבוע ובשבת ינוח. סומבק ראה סבק.

(סמד) *סמידא (גיטין כ"ו), σεμιδαλιν,

פיינסטעס ווייטצענמעהל.

סמדרקוס (סנו"ר י"ו) samardacus, גויק-

לעה, שוישפיעלער.

(סמט) סימטא (א) semita, זייטענוועג:

ברה"ר אבל בסימטא לא

(כמונות פ"ד). ב) א. ארט אויסשלאג אדער

געשוויר: לסימטא לימא הכי (סנת ס"ז);

סימטא ובי בני (ע"ז כ"ח).

(סמך) סמך (א) אנלעהנען; סמך על דבר,

זיך אויף עטוואס פערלאססען.

ב) פערבינדען: סמך גאולה לחפלה. סמך,

נאהע: עיר הסמוכה לכפר; סמוך לחשכה.

ובדקדוק נקרא כן חיבור שם לשם, כמו יד

אדם, דבר ה', ונקר' השם הראשון המחובר—

סמך; והשם השני שנסמך עליו השם

הראשון — סומך. ושה"מ: סמיכות. ג)

נתן רשות לדיין לדון ולהורות הוראות,

אדדינירען. ושה"מ: סמיכה. סמוכות המטה

(כלים פ"ו), דבר שסומכין בו המטה. סמך,

שטיצע. על סמך ש... געשטיצט דארויף

דאס... סמך, שם לאות הט"ו מאותיות א"ב.

*אסמכתא, סמיכת לימוד דרבנן על המקרא.

*סמך, דיקק, דיכט. סומכא, דיקקע, דיכט-

הייט. ואולי מזה: ולא יסמוך בעפר

(סניעית פ"ג), פערדיכטען.

(סמל) סמלון, שם ליהדות אשר בעול מזה

ומזה: בעול הלך אחר סמלוניו

(סנת כ"ט), ושרשי סמל וסמר (מסמך) וסלם

(סלם) וסבל (סבלתא = סולם זלי סורי)

ושלב (נסולנות; סליצות הסולם) וצלב (לליצא)

קרובים בעינים זל"ז.

סמילק (זרכות י"ג), מין צמח בעל ריח טוב,

ולפי פ"י הערוך הוא יסמין; ובל"י

סמילאס שם למין עין, טאקסוסבוים.

(סמס) סס (זרכות סמנים או סמנים), פאר-

מאקאן, היילמיטטעל, אויך

פארבעשטאף: צבע נותן סמנין ליורה (כדס

ל"ח); סס חיים; סס המות (חולין כ"ח), גיפס.

סממית, א. איידענסענארט: אימת סממית

על העקרב (סנת ע"ז).

(סמן) סימן, σημεῖον, א) צייכען, ענג-

צייכען: אמר את האבירה ולא

אמר סימניה (ז"מ כ"ח); פרשה זו [של ויהי

בנסוע] עשה לה סימניות מלמעלה ולמטה

(סנת קט"ו); סימן הקיצור, אבקירצונסצייכען.

ב) פארבעדייטונג, אָמען: חמה לוקה סימן

רע לעולם (סוכה כ"ט). ג) מנעמאנישעס

צייכען: ר"י היה נותן בהם סימנים (אגדת

פסח). ד) קאפיטעל, פארצאגראף. ה) סימנים,

שם בתלמוד לאיברים הנחשכים בשחיטה:

ושט וקנה. סמן, בעצייכנען.

*סימונא (= סמפונא), א. ארט ראָהר:

סימוני

סמנ

זרכות

(סמך)

קנה

לביט

ב) ע

סמפונ

שובר

ג) אָמ

ליכא

סמפונ

סמל

(סמך)

(יחוס)

(סמר)

סנת

סמר

סמר

סמית

ג"ה

(סן)

בעובי

ו"מ

(סנא)

סני

הירן

שומע

סנבוט

(סנג)

סימונא דאגמא אין מחתכין בה בשור (חולין י"ו).
 סמנטרין, *σμεντρῖν*, צייבען, זעגעל:
 חותם שלו וסמנטרין שלו (ירוש'
 נרכות פ"ה). סמיסיריקון ראה אולוסיריקון.
 (סמך) (סמפון א) *σμφων*, ראָהרע: היה עשוי
 במין סמפון (ירוש' מגילה פ"ה),
 קנה חלול, ווייגהעבער; עד שתינקב הריאה
 לבית הסמפונות (חולין נ"ז), פי' לקנים שבה.
 (ב) *σμεντρῖς*, פֿערטראג: אם יש עמהן
 סמפונות יעשה מה שבסמפונות (ז"נ כ'), פי'
 שובר; סמפון שיש עליו עדים (סנהד"ל ז"ה).
 (ג) *στυπτωμα*, קראנקהייט: סמפון בעבדים
 ליבא (כתובות כ"ח), פי' מום.
 סמפוניא, *σμενία*, איבעראיינשטיימונג:
 עוסקים בהדא סמפוניא (מדרש
 חזקוני י"ז), הסכמה להרע.
 (סמק) *סמיק או סומק, ראָטה. סמוקא,
 ראָטהלוף: אהן סמוקא סכנה
 (ירוש' שבת פ"ד).
 (סמר) מסמר, נאגעל. מסומר, מיט נאָגעלן
 בעשלאגען: סנדל המסומר
 (שבת ס').
 סמרטוט (פרה פ"ה), פֿעטצען, ווישלאפפען,
 ראה מרטוט.
 סמרון, *σμερον*, הייטע: אתמול אמרה טמאה
 אני סמרון טהורה (ירוש' כתובות פ"ג).
 (סמת) סמתר. פֿלאַסטרע, זאלבע: עבדי
 להסמתר והיי (ז"נ ק"ז, לפי
 ג"ה הערוך); ותר' תמרוקי הנשים סמתור נשיא.
 (סן) סין: עשאן בסינין או בשנמין (כלים
 פ"ג), לפי פי' הר"מ יתדות תקועות
 בעובי הנסרים מנסר לנסר כדי להברם זל"ז.
 י"מ ע"פ ל"י *σιν*, ברעט.
 (סנא) *סנא, האססען. — סני, פֿעהראסט,
 האַסליך, איבעל: מה דעלך
 סני לחברך לא תעבד (שבת ז"ה); תרתי נשי
 הירן הויין וסניין שמייהו (מגילה י"ד); דסני
 שומעניה (מגילה כ"ה). סונבא ראה חונבא.
 סנבוטין ראה סרביטין. סנבול ראה סבולת.
 (סנג) סנגור או סנגלה, *sanguinarius*,

בלוטג'עריגער: גידה בהן סנגורין (יחוס' סנהדר' פ"ח); גידה בהן הסנגלרין (ילקוט תורה ס"י תשע"ח).
סנגור (קדושין ה'), σουργορος, פערטהיי-דיגער. ושה"מ: סנגוריא. למד סנגוריא על איש, ימדן פערטהיידיגען.
(סנד) סנודיא, σνοδία, רייוועגעזעללשאפט; אני ומלאכי נעשינו סנודיא שלך (ילמדנו צנדצק).
סנדל, σανδαλίου, סאנדאלע. ונקרא כן ג"כ בדרו"ל מין נפל, מאַנדקאלב: סנדל דומה לדג של ים וכו' רשב"ג אומר ללשון של שור הגדול (כדס כ"ה). סנדלר, עושה סנדלים: ר"י הסנדלר.
סנדלכון. מין אבן טובה: סנדלכונים טובים (סנהדרין כ"ט), וכן תר' ראמות (חיוב כ"ח י"ח).
סנדלפון. שם מלאך: סנדלפון שמו הגבוה מחבירו מהלך ת"ק שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר כתרים לקונו (פגיגה י"ג).
סנדק או סנדקוס, σύνδικος, ביישטאנד, געפאַטשער, האוחז את הילד בשעת המילה: אני עושה סנדקוס בשעת מילה (ילקוט תהלים צוזמור רי"ב ה').
(סנה) סנה, ברבוי סנאים: חולדת הסנאים (כלאים פ"ח), שם קיץ ידוע, ישיערו שהוא הנקא סענעס שמוידע, הגדל בארץ ערב.
סנהדרין, συνεδρεία, פערזאממלונג, כנוי לבית דין הגדול או לכנסת הגדולה (ראש זס), והיא סנהדרין גדולה של שבעים ואחד, שבעים "זקנים" ואחד אב בית דין (ראש פסדריק), ובזמן מאוחר היו שני ראשים אחד נשיא ואחד אב בית דין. ונקרא סנהדרין קטנה (סל עשרים ושלס), הב"ד שבעיירות הקטנות.
(סנט) סנט = סטן: מהלכי הרכים היו סונטים בה (צ"ר ע"ח), איבעלס נאכרעדען.
סנטומוס, συντόμος, אין קורצעס: כך א"ל

סנקליט, σενκλιτος, ראשהם פערזאממלונג, סענאטלמלך שהיו לו שני סנקליטין (צ"ר ח'). סנקליטיקוס (סמו"ר ח') - συσ-σενκליטים, ראשהם פערזאממלונג, סנקלר (צ"ק כ"ז), נאזענשטיבער, בל"י σενανθραξω, א. נאזענשטיבער יעבער.

סנקתדרון, σενκταδρον, שטאאטסראטה: למישל שהיה לו סנקתדרון (צ"ר ח').

(סנר) סינר, σιναρיוס, גירטעל : אשה חוגרת בסינר (צ"ק פ"ג).

סנריות (סניעית פ"ט), cinara, ארטיששק-קע, ראה קינרס.

*סנארטא או סנורטא (סנח פ"ג), selin, וכן בל' סורי.

(סנת) *סוניטא, σενθητεια, געוואדהנדייט, זישטע : סוניטא בישא (צ"ר ח').

(סס) סיס = ציץ, פאזער : מן הסופן (מכח ח').

ססב) סוסביל (ע"ז ל"ז), מין חגב.

ססג) *ססגונא בל'סורי צבע קארמעזין, וכן בל"י σενθητεια : היינו מיתרגמינן (תחשים) ססגונא (סנח כ"ח), והוא מורכב : סס גונא = סס של צבע, והוא גולעט שני.

ססי) סיסיא, פערדרוס : הטיח דברים כלפי מעלה והעלה סיסיא (ילמדנו חזינו); מאן דאית ליה סיסיא (ע"ז ד').

ססך) *ססכונטא (יזמות ל"ה, וג"י סערך ססגוניחא), שארלאך-יעבער.

ססס) סיסמא, σισμα, פערברעדע-טעם צייכען : שעשו סיסמא ניהם (ריש מדרס שמואל).

סמגור, כנוי לארז מצד היות הרקב שולט בו: מאי ארז וכו' ססמגור (יזמא ט').

ססן) סיסין (זככות כ"ז) או *סיסנא (גיטין פ"ט), עשאו, שם צמח הגרל

באר
ולר
*סי
(סס)
(סיע)
לסע
גאסס
(סע)
(סע)
עשר
(סך)
והסי
ערבי
(ספא)
ספית
והוא
*אסח
(ספג)
ספוגין
עלאסס
ספג
בעקאס
(תמורה
כ"ג)
שלא
שלא
עלה
וט
טרזקק
סופגן
ערבי
(ספד)

בארץ סוריא זורע שלו משמש לתבול ולרפואה.
 *סיסני (צ"נ ס"ז), א. געוויססעס געפאס.
 (ססר) סיסרנון (צ"ר כ'), σισρνον, פעלין.
 (סעד) סעד, א. מאהלציט האלטען, עס-
 סען: אל יסרהב אדם בחבירו
 לסעוד אצלו (סולין ל"ד). סעודה, מאהלציט,
 גאסטמאהל. — סעד. שטיטצע.
 (סעף) הסתעף, זך אב-, פערצווייגען.
 (סעת) *סעותא (= סחוטא), מיסט: מן
 סעותיה דביתך (פסיקתא
 עטר תעטר).
 (סף) סף, זאנדשטיין: בבתי השיש ובבתי
 הסיפים (נדרס תהלים ק"ס);
 והסיפין נבקעים מפניהם (סס ע"ח), ובל'
 ערבי ספאה.
 (ספא) *ספא, פייטערן, צו עססען געבען:
 ספי ליה כי תורא (כחזנות כ');
 ספית לבראי ולא משית ירך (סולין ק"ז),
 והוא מלשון מספוא.
 *אסתפא, זך פירכטען: דהוה מסתפינא מיניה
 (נ"ק כ"ד), ותרי' זחלתי אסתפית.
 (ספג) ספוג (לחות פ"ס), σπογγα, באדע-
 שוואמס. וברך ההשאלה:
 ספוגין של צמר (סנת קכ"ט). ספוגי, שוואממיג;
 עלאסטיש. ונגזר מזה הפעל:
 ספג (א) איינציעהען, איינזויגען: שהוא
 סופג את הכל (לחות פ"ס). (ב) הערייג-
 בעקאממען, קריעגען: סופג את הארבעים
 (תעורה צ'), כענין: קולפא טבא בלע (עירוכין
 כ"ג). (ג) ובלבד שלא יספוג (סנת קנ"ג), פי'
 שלא יקבל (היין) בספוג. ובפיעל: ובלבד
 שלא יספג (פרס פ"ג), אבווישען; ירדוטבל
 עלה ונסתפג (יונא ע'), זך אבווישען, אב-
 טראקקען.
 סופגן (חלה פ"ח) או פת סופגנית (עוקלין
 פ"ג), מין מאפה רך וספוגי, וכן בלי
 ערבי ספאנג.
 (ספד) הספיד, בהפעיל כמו בקל בל"מ.
 ושה"פ: הספדה, הספד.

(ספט) *ספטא או סיפטא, קיסטע: מליא
 לספטא דהבא (סנהד' ק"ט);
 ואותבה בסיפתא (סס פ"ג), וכן בלי' ערבי.
 ספיטס, σφιτς, רעכנער, בעל חשבון:
 רבוחים אלפי שנאן וכו' עד מקום
 שאין הספיטס יכול לחשוב כיל-כיליאדין
 (χίλιας χίλιαδες = טויזענד טויזענדע) מילי-
 מיליאדין (mille milliaria = טויזענד
 טויזענדע) (פסיקתא דר"כ נחמס הסליטי).
 (ספל) *סופלי (גיטין ס"ט וזילס כ"ח), גרעיני
 תמרים. ספליניראה אספלינית.
 (ספן) ספן (א) בעדעקקען: ואין כל בריה
 סופנה (כחזנות ע"ג), פי' מכסת
 אותה בעפר; ברספנא מארעא (זילס ז'), פי'
 שאין לה תרגול והיא מתעפרת בעפר. (ב)
 אכטען, שאטצען: ולא ספנן הקב"ה (ילמדנו
 חוקת); והייתי ספן בפניו (סנו"ר כ'). בל"ר
 ספניה, σπάνιος, זעלטען.
 ספניה, שיפף. ספן, שיפפער: קשר הספנין
 (סנת קי"ח).
 ספון, σάπων, זייפע: יכול להעבירו ע"י
 ספון (צ"ק ל"ג), ובל' ערבי צבאון-
 (ספס) ספיסטה (ירושלמי טזיעת פ"ט)
 sophista, געלעהרטער.
 ספסל (כלים פ"ג), subsellium, באנק.
 ספסף, שטוטצען (דאס האאר): תלש
 מרט ספסף (חזיר ל"ט), והוא מלי'
 סוף, שכרת סוף הישער.
 ספסוף או סיפוף, מין חרובים גרועים: יפה
 ספסוף שאכלנו בנעורינו מפנקריסין
 שאכלנו בזנותנו (ירוש' סוטה פ"ח); סיפוף
 של חרובים (ילמדנו ויטב).
 *סיפוסקא (גיטין כ"ו ופסחים נ"ב, לפי גי'
 הערוך), פסולת הקמה.
 ספסר, אויפקייפער: בתגר ספסר שנו (צ"נ
 כ"ח), וכן בלי' ערבי וסורי.
 *ספסירא (סנהד' ז'), σφαρηα, א. אציא-
 טישער זאבעל. סיפוף ראה ספסוף.
 (ספק) ספק (א) = ספח, פערבינדען:
 סיפקה בחבל או בגמי (כלאים

פ"ו); ספק חבל בחבל. בל"י *σφαῖρα*, פֶּסֶס ביגדען. (ב) מיט לעבענסמיטטעלן פֶּרזעהען, פֶּרפֿלעגען, ליעפֿערן: כל המקבל עליו לספק סלתות (סקלים פ"ד); ובאת בצרה וסיפקה להם מלכים (ז"ר פ"ג). ראה בניני הפעיל והתפעל. (ג) מיט דען האַנדען קלאַטשען; אין מטפחין ואין מספקין (גילה ל'), מל"מ: ויספוק את כפיו. (ד) צווייפֿעלן. ספוק, געניגע; אונטערהאלט: הזמין לנו די ספוקנו. ספק, ברבוי: ספיקות, צווייפֿעל; מל' פוק או פקפק (וואנקען) בתוספת ס' כמנהג, זבל"י *σφαῖρα*, בעדענקען. ספק-ספיקא, ספק בתוך ספק. מסופק, צווייפֿעלהאפֿט; צוויי-פֿעלנד. שם מסופק, שם משותף (ראו זה) יששיתופו מחמת ספק שלא ידע ההגון להבדיל בין הוראה להוראה והוא מחליף אותו. ספיקות, צווייפֿעלהאפֿטיגקייט.

הספיק (א) געניגען, היגרייכען: סעודה שאינה מספקת; תשובה מספקת, בע-פֿריעדיגענדע אנטווארט. (ב) עטו. צור געניגע, פֿאללעקאממען טהון; שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין (טנת י"ג). ראה גם בשם ספק. (ג) לע-בענסמיטטעל פֿעראברייכען: הספיק מים ומזון (סו"מ"ג). הספק, אונטערהאלט, פֿערפֿלעגענוג. הסתפק (א) זיך בעגניגען, געניגזאם זיין. מסתפק, געניגזאם. הסתפקות, געניג-זאמקייט. — (ב) זיך פֿערפֿלעגען, צום לעכענסאונטערהאלט בענוטצען: למדינה שהיתה מסתפקת מן החמדין (ז"ר ח'); תלה בה אגוזים וכו' אסור להסתפק מהן (סוכה י'); מעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו (ז"ק פ"ה). (ג) צווייפֿעלן.

סִיפֶק (זכירושלמי: ספיקה), מאכט, קראפֿט: היה סִיפֶק בידו לעשות (סוכה כ"ט) ות"י יש לאל ידי אית ספיקא ביד. ומה הפעל: מספקין בידו ללמוד וללמד (אבות פ"ד), נותנין לו הכולת; אין מספקין בידו לעשות תשובה (טס פ"ה). ובמיו מצוי לרוב: לא הספיק... עד... קיום... זא...: שלא הספיק בצקם של ב"י להחמיץ עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם

(אגדת פסח); ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו (יומא כ"ד), לא יכול. ספקא ראה ספוסקא.

ספיקולא (ירוש' טנת פ"ה), *specula*, אָנהאַדע. ספיקולא, *spicula*, *spiculation*, טאַדעסאור-טהייל: בזמן שנותן ספקולא (ו"ד כ"ד); או מלשון *supplicium*, בעשטראפֿונג. ספקלטור ראה אספקלטור. ספקלריא ראה אספקלריא.

ספקריא (ירוש' זרכו' פ"ט), *specus*, האַהלע. (ספר) סִפֶּר (א) ערצאָהלען: המספר אחר המת (זרכות י"ט), איבלעם נאכזאגען. (ב) שעערען. הסתפר, זיך שעערען. ושה"פ. הספורת (ו"ק י"ד). ושה"ת: סִפֶּר (טזיעית פ"ח), שעערער, מִסְפָּרִים, (כלים פ"ו) שעערער.

סִיפּוּר, ערצאָהלונג. סיפורי מעשיות, געשיכ-טען. סיפור בדוי, ראָמאַן. סיפורי זקנות או סיפורי מיניקות, מאַהרען, אממענמאַהרען. שיר סיפורי, העלדענגעדיכט, עפֿאָם. סִפֶּר א"ב, פֿיבעל. ספר יחוס, געשלעכטס-אַדעלסבריעף. ספר מוסר, זיטשענבוך. ספר מלים, וואָרטערבוך. ספר מסע, רייזעפאס. ספר רפואות (פסחים כ"ו), ארצענייבוך. ספרו של אדם הראשון: הביא לו ספרו של אדה"ר והראה לו כל הדורות שהן עתידין לעמוד (טמו"ר י"ג). ספרות, ליטעראטור. ספרותי, ליטעראריש.

סופר, שרייבער, בוכהאלטער, אבשרייבער פֿאַן תורה-ראָללען; שוללעהרער (סוכה כ"ט); געלעהרטער: סופר מברך וכו' יוצא (זרכות י"ה); שריפֿטשמעללער, גע-שיכט'שרייבער: סופר קדמון. ורז"ל קראן ביחוד סופרים לחכמים שהיו לפני התנאים: דברי סופרים. שחר סופר, שרייבעלאָהן. מספר קטן, דרך מספר ידוע הנהוג אצל המקובלים שחושבין עשרות ומאות וכו' לאחדים.

סִפֶּר, ציפֿפֿער. ונראה לי שזה ענין: ספר וספר וספר (אלל סידועים), כ' מהדברים שהתעוררו עליהם החוקרים הקדמונים

הם: (כמ) היות ה' ספיר הרא' להבי' זכו'. הנה וזה' י' אל' ומער' ומספ' עמוק' ב' גם' (אשר) סִפֶּר. י' (י"ו) עישר' דנאצ' זו' מזו' הוא ב' גלגל' הגלגל' לשבע' קדושים' דקדושי' כל' הג' גשטלע' מספר' ד' גששות' שכל' הי' ד' שכל' בינה' ג' למקובל'

גדולה גבורה
תפארת
נצח הוד
יסוד
מלכות

וג' ספירות הראשונות נקראות מוח ין, גדולה נקרא יד ימין, גבורה — יד שמאל, תפארת הוא הגוף, נצח ירך ימין, הוד ירך שמאל, יסוד הוא ברית (סיומא דגופא), ומלכות הוא העטרה שעל הברית. — הספירות שבצד ימין (סכמא גדולה וכלל) הם מצד החסד, והספירות שבצד שמאל (זינס גבורה וסוד) הם מצד הגבורה, ותפארת הכלולה מגדולה וגבורה היא המזווגת אותם, ויסוד הוא המזווג לנצח והוד. גדולה וגבורה נקראו ג"כ אברהם ויצחק, ותפארת נקרא יעקב. כתר נקרא ג"כ קוצו של יו"ד (דהויה), וחכמה ובינה נקראו ה' ה', ווי ספירות (גדולה גבורה תפארת כלל סוד יסוד) נקראו ו' דהויה (וביחוד נקרא כן ספירת תפארת), ומלכות נקראה ה' אחרונה (דהויה). חכמה ובינה נקראו ג"כ אבא ואמא (אם לבינה תקרא), ו' הספירות וספירת מלכות נקראו בן ובת או זכר ונקבה או דו פיצופים (ומיזור ספרותים נקרא "יחוד"). בינה נקראת ג"כ שכינתא עלאה, ומלכות — שכינתא תתאה. בינה נקראת ג"כ לאה (סילדס ו' זינס וצח אחת), כי מן בינה יצאו ו' ספירות (סנקראות "זן") ומלכות (סנקראת "זח") ; ומלכות נקראת רחל (סנכס על זינס זגלות). אבא ואמא הם רעים דלא מתפרשי, כי במוחין (ססן ג' ספירות סלאטונות וסן יס דסוים) אין פירוד ובהם הזווג בתמידות באין מונע ; משא"כ בוי ספירות האחרונות (ססן וס דסוים) ששם מתחיל מקור הקליפות (ע"כ אצרכס סוליד את יסמעאל וילחק סוליד את עסו), וע"י החטאים הקליפות מתגברות ומונעות הזווג, וכשישראל עושים רצונו של מקום יתנו עוז לאלהים (ל). והנה " הוא מקור עולם האצילות, ה' מקור עולם הבריאה (ססו עולם סנסמות), ו' מקור עולם היצירה (ססו עולם סמלאכים) וה'

הם : א) היות יסודי המספר אחד ועשרה (כנספר סאלזעו), והוא ספר אחר. ב) היות לפי הנחת התיכנים הקדמונים מספר הספירות ר"ל הגלגלים (ראה "עשר ספירות") — עשרה, הנמצאים מאחד. וכתב הראב"ע (זסוף פרסס ויקרא) : ומי שיש לו לב להבין סוד העולם אז ידע סוד הבכור והעשירי זכו. ובפר' ראה כתב : ודע אם תהל מלמעלה הנה האחד ראש, ואם מלמטה הנה עשירי, וזה סוד הבכור והמעשר. עכ"ל. וזה ספר שני. ידוע כי חשבון האותיות עומד ביחס קרוב אל האצטרולוגיאה, והמשקפים במזלות ומערכותיהם הם מחשבים גם כן באותיות ומספרים ומאמינים שיש בהם סודות וענינים עמוקים. והוא ספר שלישי מ' מיני ספר, כי גם אותיות המספר נקראו אצל הערביאים (אשר קצלו מהם סר סנספר סנסו סללנו) ספר. וזהו : ספר, $\sigma\phi\alpha\iota\alpha$, וספר (דס"ז ז' יו') וספר (ציפער).

עשר ספירות (אלל סנקוזלים), $bie\ geln$, $Al e o n e n$, עשר אצילות הנמצלות ומושפעות מ"אין סוף" בהשתלשלות זו מזו וזו למטה מזו. עיקר יסוד שיטת הספירות הוא באצטרולוגיאה הישנה (וענין ספירה סוף זגלל, זל"י $\sigma\phi\alpha\iota\alpha$ = קרייו) והם עשרה הגלגלים שהניחו הקדמונים : שבעה גלגלים לשבעה כוכבי לכת (כי סס דימו סוים סכוכים קצועים זגלגלים) וגלגל שמיני לכוכבים הקצועים (כוכבי זח) וגלגל תשיעי המושך אל הגלגלים עמו בתנועה הפכיית. וכל אלה נשתלשלו זה מזה עד השכל הפועל המשלים מספר העשרה ; כי הקדמונים הניחו ג"כ מציאות גפשות, או כאשר יקראו להם הפילוסופים "שכלים נפרדים" — בגלגלים. — והנה כת היודעים (כאס זס) הניחו שבע ספירות : שכל (פערשטאנד), דבר (ווארט), חכמה, בינה, גבורה, צדק ושדום. וסדר הספירות למקובלים הוא :

כתר
חכמה
בינה

סקרדין של פרעה (ז"ר ע"ה) secreta, געהיי-
מע שריטטען. סקורדק ראה קורדקים.
סקורטיא (כלים פ"ו), scortea, פללל,
לעדער; לערער שירצע.
סקריפטור (קס"ל רצה, טוזה חכמה), scriptor,
שרייבער.

סקריק: מיני סקריקין (ירוס' צילה פ"ה), מיני
מאכל המתיקנים בסוקר (זאפט דעם
באמבוס-ראדרעס). סקריקון ראה סיקר.
(סרא) *סרא, שטינקען: הר' ובאש האור
זיסר. והתואר: חבנא סרא
(צילה ל') ; גנבא סרא (ז"נ ל"ג), בדרך
ההשאלה (רלס טרס סאר), כמו במקרא: סרת
טעם. וברושלמי: מלך עבנה פלסין במקום
יכו' אשפות במקום סריות (חגיגה פ"ג).
(סרב) סרב, זיך ווייגען, ניכט געהאָרען,
וויידערשפאָנסטיג זיין, אב-
לעהגען: אין מסרבין לגדל. ושה"פ: סרוב,
קאָנטומאַטין. והתואר: ולא הא סרבן (צרכות
ל"ג). ושה"מ: סרבנות. ראה ג"כ סרהב.
סרביטין (טזת ל"ז), מין הכשיט אשה
ענושאת על האש.

סרביל, σαράβαλλα, א. ווייטעס פערוישעס
אַבערקלייד; אויך א. ארט לאנגע
ביינקליידער: אדרת שגער וכו' סרביל דצריפא
(ססדריק מ"ד); אלו הסרבילין שברגל הון
(ריס ילמדנו).
מסורבל, בעלייבט: קטן המסורבל בבשר
(טזת קל"ז), כמו אלופינו מסובלים,
בתוספת ר' ע"ד לשון ארמי.

(סרג) סרג, פלעכטען: מסרגין שתי וערב
(מ"ק י'), סריגה, פלעכט-גיט-
טערווערק: סריגות שבחלונות (חסלות פ"ח).
סורג (מדות פ"ג), גדר של עצים סרוגים מעשה
שבכה, שהיה לפניו מחומת הר הבית. סירוגין
(מלך ספעל), וועכסעלווייזע: קראה סירוגין (מגל'
י'), פ"י שקורא פסוק א' ג' ה' וחזור וקורא
ב' ד' ו'; עד מתי אתם נכנסים סירוגין סירוגין
(טס י"ח), שלא כסדר ולא בפעם אחת.

סרגא (רס"י ויקרא ע"ו ט' ורד"ק טרס

רצ"ב), פלערעדעקקע אָדער זאמטעל. ומה
הזעל: הוה מסרגן ליה תרתי כודנייתא (ז"צ
ע"ד); הא דמסרג (צרכות כ"ז), חבוש בסרגא.
והתואר סרג, עושה סרגים: ושל סרגין
טהורה (כלים פכ"ד).

סרגל, לינירען: שמסרגלין בקנה (סופרים
פ"ה), וכן בל' ערבי. ושה"פ: סרגול
(ז"ר כ"ד).

סרגלא: ב"ו עושה לו סרגלא חוקה (סמו"ר
ט"ו), פ"י העיוך לפי הענין עגלה
של משא.

(סרד) סריד או סרידה (א) מולדע: סריד
של נחתומים (כלים פט"ו); גסר
חלק או סרידה שאין לה גפים (חסלות פ"ה).
(ב) מין שק: וימלאו סרירות תבן (ילמדנו בשלח).
סרדיוט, σαρδύτης, קריעגער, זאָלדאַט:
כמי שנמסר לסרדיוט (טזת ל"ג);
לשון סרדיוטין הוא מסכה, אמר הקב"ה כך
אני מרפא אותן (סמו"ר מ"ג), הח' ברילל
מתקן: לשון סורי סטין הוא, ר"ל ל' סורה,
ודרשו מסכה = מסי כה (מקרא כד), פ"י כך
אני מרפא אותן.

(סרה) סירה (א) אויגאפפֿעל: לבן הפוסק
בסירה (צרכות ל"ח), וכן נקרא
ציריא (נדס כ"ג). (ב) נתנו אותו בסירה (ז"ר
מ"ג), כמו באסירה, געפֿאַנגניס. (ג) ותחבו
בסירה (כריתות ט"ו), פ"י בקוקין; בסורה הועדה
(וי"ר כ"ו).

סרהב (או סרב), דרינגען, איילען: אל
יסרהב אדם בחבירו לסעוד אצלו (סולין
ל"ד); והוי קא מסרהב ר"י (טזת י'), ותר'
וימחר לשפוך דם ומסתר הבין למשפך דמא.
(סרה) סרה (א) זינדיגען: משל לב"מ שסמח
על אביו; תר' בחטאה בשגגה
כד סרה בשלו. (ב) ריטצען: מפני שהוא סורח
(כלים פ"ג). — סרחון או סורחן, געשטאנק;
זינדע. הסרח או הסריח, שטינקענד ווערדען;
נבלה שנסרחה; לא הסריח בשר הקודש (לכות
פ"ה). סרוח (א) שטינקענד: ליחה סרוחה;
מים סרוחים. (ב) = סרים: זמר ונקבה פרט

לסרוחים (ז"ר ל"ז); סרוחים ואיילונות (דברים זכא ג').

(סרמ) סרמ או סרמ, ריטצען : סרמ לו סריטה על הכותל (ילמדנו וירא);

המסר על בשרו (סנמ ל"ה).

סרמ של צמר (כלאים פ"ט), στρεπτός, שנור.

סרמיא (סנמ ו'), strata, שטראסע.

סרמט ראה שרמט.

סרמן, שם משותף למין שרץ המים, ולמזל מ"ב מזלות החגורה ולמין מכה, וכן כולל יחד שם קרעבם בל' אשכנז. וכן שמו בל' ערבי וסורי. סורייקי ראה שורייקי.

(סרד) *סרד א) אנקלעבען, אנהאנגען, זיך אנקלאמערן : חלב סרוכי

מיסרד (מולין קי"ח), פי' מתדבק; תרתי אוני דסריכן להדדי (מולין מ"ו); ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סנדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק (נדס כ"ו); סריכו סריך וסליקו (זילס י"ח), עמפארקליממען. (ב) נאכאהמען:

אתי למיסרד (סנמ קל"ט). והשם : משום סרד בתה (נדס כ"ז). — סירכא א) דאס אנקלע-

בען : סירכא דמשכא. והפוסקים יקראו ביחוד סירכא לדיבוק ריאה של בהמה לצלעותיה.

(ב) געוואנהייט: סירכיה נקישואתי (זרכו י"ו). מַסְרָה, גורט : ובלבד שלא יקשור לו מסרכו (סנמ כ"ג), חגורה של נושאי משאות.

*סרכא דאקים תאניתא (ריס סה"ס זכא), אילן סרק שהרכיבו בו תאנה. ראה שרכא.

סרמיט או סרמים, שוואטצער, שטרייטזיכ-טיגער: לא חסמכו לנא לא מסרמיטין ולא מסרמיטין (סנמ י"ד), שניהם כנויים

לבעלי דברים הרבה ואוהבי הפלפול למיניהם, מל"ד sermocinator, שוואטצען, דיספוטירען.

(סרן) סירון : ל' יוני הוא [סורו סורן] סירון סירון (וי"ר י"ז), σάρον =

פֶּענען.

סרני, סירענע, מין חית הים שחציה אשה וחציה דג לפי הגדת העם : הנפש

להביא את הסרני (ספרא סמיני).

סרונכי, דאס ערווירגען, ערשטיקען : טובע

בים או מת בסרונכי (סנמ י"ז), ותר' כי יסכר פי ארום יסרנק פומהון, ותר' מחנק (ליזנ ז' ט"ו) שרנקא.

(סרם) סרם א) (= שרש), ענטמאנגען, קאסטרירען. (ב) אומקעהרען,

אומווענדען, פֶּערועטצען : יצא מחותך או מסורס (נדס כ"ח); מקרא מסורס (סוטה ל"ח);

סרם המקרא ודרשהו ; קראה סירוסין (מגלה י"ח). סרים, פֶּערשניטטענער, קאסטרעט; ציי-

גונגסאונפֿאַהיגער.

*סרסיא, דיענער: ר"א סרסיא דביר"ש הוה (זכורות ל"ח); נימא ליה לסרסיא (ז"נ מ"ז).

סורסי, סיריש : לשון סורסי (ז"ק פ"ג).

סרסור, מאַקלער : שעשה סחורה ע"י סרסור (ז"ר ח'); לבא ועינא תרי סרסורי

דחטאה גינהו (ירוש' זרכות פ"ח). ונגזר מזה הפעל : סרסה, מאַקעלן, אונטערהאנדעלן.

סרסרות, מאַקלערייא.

(סרף) סראפים (ע"ז מ"ג), Σάρapis, שם אליל מצרי.

(סרק) סרק א) קאָממען, העכעלן: ושהסורק נותן (דנאלי פ"ח), סורק צמר.

מסרק, קאָמם: מסרק של פשתים (כלים פ"ג); מסרק הרמון (עוקלין פ"ז), דמות כוס הגדל

בראש הרמון, אשר שפתו סביב היא כדמות שיני המסרק (פי' סר"נ טס). (ב) סרקן או כרכמן (כלים פט"ו), פי' שצבען בצבע הנקרא

בל"י συρικόν, ובל' ערבי זרקון א). קינסט-ליכעס ערצייגנים אויס סינאפס אונד סאנדיקס)

ואין זה סיקרא.

סריק (= ריק בתוספת ר' כנהוג לרוב), לעער : בוקי סריקי (ז"ז ק"ח),

בקבוקים ריקים ; אילן סרק (כלאים פ"ו), אילן שאינו עושה פירות; בחבורה שכולה סריקין (סנמ י"ז), אנשים ריקים.

סרקי, סאראצענע, שם למשפחות ערביים נורדים : נדמה לו בדמות סרקי (ז"ר מ"ח), ות"י אורח' ישמעאלים סיעא דסרקיין.

סריקין, כמו סקריקין, צוקקערבאָדעקען: כל

הסר
סיר

זייד
סר

הסר
סר

דונג
המ

שט
טענ

אונ
עצי

כות
(נד)

הסר

עב

דיע
היה

אלי
נחפ

ומל
שמו

נער.
עב

מיל
עבר

עובר
נעש
עבר

הסריקין אסורים (פסחים ל"ז).

סוריקון (סנת כ'), sericum, זידע. סריקארים (ס"ה רנה, כרס סיה), serikarius,

זידענשטריקקער.

(סתו) סתו. ווינטער. סתוניות (נדרים כ"ג), ענבים שמניחים בגפנים עד

הסתו.

(סתם) סתם, עטוואס אונבעשטיממט גע- בען. סתום, אונבעשטיממט,

דונקעל, אונפערשטאנדליך: למד סתום מן המפורש; הדברים סתומים. הסתם, פער-

שטאפלט ווערען. וברוך ההשאלה: נסתתמו טענותיו, כלומר נסתם פיו מלטעון. סתם,

אונבעשטיממטעס: סתם נזירות ל' יום; סתם עצים להסקה עומדין (סוכה ו'); אדר ראשון

כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם (נדרים ס"ג), שלעכטהין. ראה סנזומום. מן הסתם או מסתמא, פערמוטהליך. סתמי,

אונבעשטיממט; נייטרום (גראמ).

(סתר) סתר א) איינרייסען (א. געביידע). (ב) אויפלאזען: וסותר את

שערה (סוטה ז'); כ"ז שמביא ראיה סותר את הדין (סנהד' ל"ח). (ג) ווידערשפרעכען: סתר

דברי איש. סתירה, ווידערשפרוך. (ד) יהבי ליה מסתוריתא (העכעלבאנק) ויחב בשוקא וסתר

דוללי (חולין ס'), ליין ברעכען. נסתר א) געהיים, היימליך; געהיימלעהרע:

חכם בנגלה ובנסתר. (ב) דיע 3. פערזאן (גראמ). מומין שבסתר, היימליכע, נישט אפ-

פֿענקונדיגע געברעכען. סתרים, געהיימניססע: סתרי תורה. מגלת סתרים, א. געהיים געהאל-

טענעס בוך: מצאתי מגלת סתרים בי רבי חייא (סנת ו'). בית הסתרים, כנוי למבושים.

(סתת) סתת, בעהויען (שטיינע). — סתת (כלים פכ"ט), שטיינהויער.

אות ע

(עבד) עבד או עבד, גערבען. עבדן (סנת י"ז), גערבער. עבודה, גאטטעס-

דיענסט. העבודה, ל' שבועה: העבודה כך היה (סנת קכ"ז). — עבודה זרה או עבודת

אלילים א) גאטצענדיענסט. (ב) גאטצענבילד: נתפזרו מעותיו לפני עבודה זרה לא יהא שוחה

ומלקטן (ע"ז י"ג). עבודה כוכבים ומזלות, שטערנענדיענסט. עובד אלילים, גאטצענדיע-

נער. עובד כוכבים ומזלות, שטערנענאנבעטער. *עבד, טהון, מאכען. עבד דינא לנפשיה,

זיך זעלבסט רעכט שאפֿלען. עבד מילחא (סנת קכ"ט), זיך צור אדער לאססען.

עבד עיסקא (עירובין ס"ד), האנדעל טרייבען. עובדא, טהאט. בדיעבד, דא עס בערייטס

געשעהען איזט, הפך לכתחלה. עבדקן = עב זקן, דיקקבארט, מי שזקנו מעובה: עבדקן סכסן (סנהד' ק').

(עבה) עב, גראבעס טוך: אלו הן העבים החמילות והלבדין (מוספחא

כלים). עב הדעת, א. גראבער מענש. מעובה (סוכה כ"ג), דיכט. עובי, דיקקע, דיכטהייט.

ומשל קדמוני: בעל קורה טעין (נוסח) פֿעזבֿיגה (ז"ר מ"ג), במובן: נכנס בעובי הקורה. התעבה,

זיך פֿערדיקקען, פֿערדיכטען. (עבט) עביט של ענבים (ז"מ ע"ז), כלי

המיוחד לשים בו הענבים לפני הדריכה. עביט של מי רגלים (ז"ז פ"ט),

אורינאל. עביט של גמל (כלים פכ"ג), כר הגמל, זוימזאטטעל.

(עבר) עבר על דבר, עטוואס (צ. ב. א. געבאט) איבערטרעטען. עובר

על דעתו, נאכגעביג. עובר א) = קודם: עובר לעשייתו. (ב) פֿאראיבערגעהענד: מום עובר (צילס כ"ו). (ג) הנאמר ע"ד העברה (איט

איבערטרעגנען, פֿיגורליכען זינגען. (ד) = אפשר: הראוי והעובר והנמנע (מו"כ ח"א פ"ג כהנא). ומה שם: העברה = אפשרות. — עובר ושב (סו"ט י'), דורכרייזענדער, כמו בל"מ. עוברי דרכים (זרכות ג'), רייזענדע. — עֶבֶר (א) פֿערגאנגען, דאס פֿערגאנגענע: שבוע העבר; העבר אין והעתיד עדיין. (ב) דיע פֿערגאנגענע צייט (גראמ.). לשעבר, עהערעס, פֿייהער; אויף דאס פֿערגאנגענע: צועק לשעבר (זרכות כ"ד).

עֶבֶר החדש, עשה חדש מלא. עֶבֶר השנה עשה שנה מעוברת. כיצד מעברין את הערים (עירונין כ"ג), פ' מוספים על העיר (ר"ל סיסם נחשז כעיר) מן הבנינים שנוספו עליה. — התעבר, שוואנגער ווערדען. העובר צורתו (פסחים פ"ג), פ' תשונה צורתו (סל קדנן פסח) ע"י רקבון. — פעל מתעבר (מו"כ ח"א פס"ז), איבערגעהענדעס צייטוואָרט, פעל יוצא. — מעוברת, שוואנגער. חודש מעובר, חודש מלא (צעל שלשים יום). שנה מעוברת, עיאלטיאהר. — עֹבֵר, עמבריאָ: עוברין שבמעין אמין (סנהד' ל"א). עֶבְרֹן, קאלענדער־וועזען, סדר העיבור (לח"ז): ספר עברונות.

עיבור (א) שוואַנגערונג, שוואַנגערשאַפט: ימי עיבור. (ב) איינשאלטונג, אינטער-קאלאציאָן: עיבור השנה או החודש. (ג) קאלענדער־וועזען: סדר העיבור או סדר העיבור, הוא חשבון השנים והחדשים וקביעות המועדים שהיה מסור ביד הסנהדרין שבא"י ולא רצו לגלותו ולמסרו לאחרים כדי שלא יתפרד החיבור הלאומי. (ד) סופערפֿאַטאָ-ציאָן (לולל סנקונליס). (ה) עיבורו של עיר, בנינים שנוספו על העיר בזמן מאוחר. יום או חודש העיבור, דער איינגעשאלטעטע טאָג אָדער מאָנאט.

העביר, ענטזעטצען (דעם אַמטעס), סוס-פעגדירען. העביר נחלת איש, ימין ענטערבען. העביר הקולמוס (על כחז מחוק), פֿריש איבערשרייבען. העברה (זכרון סנן) = אפשרות (לח"ז עובר). בהעברה, אים

פֿאַרבייגעהען, געבענבייא, אָבערפֿלאַכליך, אונגענוי. בדרך העברה, אים איבערטרעגנען, פֿיגורליכען זינגען. — עֶבֶר, זייטע. מַעְבָּר אל עֶבֶר, דורך אונד דורך. עבירה, געזעטצעס-איבערטרעטונג, זינדע. עשה עבירה, א. זינדע בעגעהען. עֶבְרָן, געזעטצעס-איבערטרעטע, זינדער. מעבורת (ז"ק ק"י) או *מעברא (כדריס כ"י), פֿאַחרע. *מעברתא דתפילין (מנחות ל"ה), שם לחלק מן החפילה שהרצועה עוברת בו. *עבורא, קאָרן, וכן תר' דגן. *עברא או עיברא, ריענעל: עיברא דרשא (סנה' י'), וכן תר' בריח.

עברית, העבראַיש, לשון העבריים. (עגב) עֶבְבוֹת (זרכות כ"ד), דיע הינטערען שאמטהיילע.

(עגה) עֶגְה: בלשון עגה (סנהד' ק"א), בלשון חול, ר"ל שלא בלשון הקודש. (עגל) עֶגֶל (א) רונדען, אברונדען. (ב) היה מעגל במעגילה (נכות ז'). גלאַטשטען.

עֵיגוֹל, קוגעל, קרייז: שהמרובע יתר על העיגול רביע (לסלות פי"ג). עיגול ההיפוך, ווענדעקרייז. עיגול המזלות, מהיער-קרייז, Zodiacus. עיגול של דבילה (סנה' ק"כ), פֿייגענקוקען. עיגול הגת (סנה' י"ה), אכן עגולה כאבן הריחים שששת משים בה בנת. עֵיגוֹלִים ויושר (לולל סנקונליס), שם לשני דרכים הנאמרים באצילות: הדרך האחד היא בעיגול, ר"ל שהנאצלים כוללים ומקיפים זא"ז (כמו סיכלול סקו את סמינים והנין את סמינים); והדרך השני הוא ביושר, ר"ל שהנאצלים עומדים זה למעלה מזה במדרגה, אבל אין כוללים זא"ז (כמו סמדרגת סמי סוף למעלה ממדרגת סלומס, וסלומס ממדרגת סלומס, אזל אין סמי כולל סלומס ואין סלומס כולל סלומס). עגולה, קרייז.

עגלגל, רונד: כל שכורות ועגלגולות (סוליןס"ד). עגיל זה דפוס של דין (סנה' פ"ד), סם עגול שהיו נושאות אותו על החזה. וכן תר' מגן עגילא.

מע

לכב

עג

עג*

נחת

(עג)

(עג)

שם

חי

סג

עוג

(עג)

(עד)

(עד)

(עד)

אדי

(עד)

הועז

עד*

(עד)

(עד)

(עד)

(עד)

(עד)

שנה

ונת

יוג

בען

ע*

מעגילה (מכות ז'), עץ עגול או אבן עגולה שמעבירים אותו על הטיח כדי לכבשו ולהחליקו, גלאטשטיין, וואלצע. עגלה, שם מול, דער וואגען: עגלה בצפון (פסחים ל"ד).

*עגל: כי היכי דלישרוף לעגל (סנהד' כ"ג), פי' במהרה, תר' פתע ישבר בעגלא נתחבר.

(עגם) עגמת נפש (מ"ק י"ד), קוממער. (עגן) עגן, אלס עגונה (ראס זס) זיטצען לאססען. ושה"פ: עיגון. עגונה, שם לאשה שעזב אותה בעלה ואין ידוע אם חי הוא או מת; ועיקר הוראת השרש הוא סגירה, תר' מסגר בית עגנא.

עוגן או עוגין (ז"צ ע"ג), אַנקער (אַן א. שיפ-פּע), כמו אוגן (ראס זס).

(עגש) *עגש, שטאַסען: לית תורתא עגישא עד דברתא בעיטא (ז"ר פ').

(עד) וואָהרענד: עד שאתה כובש את הברבין בוא וכבוש את היהודים (ירוש' סוכה פרק סמיל). עד ועד בכלל (סוכה מ"ב), ביז... אינקלוזיוו. — עדיין (וכינסלמי: אדיין) = עֲדָנָה בל"מ. עדא וערי בש' שאח"ז.

(עדא) *עדא = הסיר: לעדויי חושבא (זילס ל"ז), להסיר החושך; בסירה הועדה [כנף המעיל אשר לשאול] (וי"ר כ"ו).

*עדא = הדא: עדא תהא (פסחים כ"ג), זאת; ערי גוברין (גיטין מ"ה), אַלָּה.

(עדב) *עדב, לאָזא, וכן תר' גורל. (עדה) עודה של שקין (ע"ז כ"ג), חבילה של שקין.

(עדל) עדל (עוקלין פ"ג), מין צמח בצליל. (עדן) *עדן = עג: מרחצאות לעדן עצמו

בהן (סנהד' ל"ג); אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין (ז"ג פ"ז), צארט, פֿריש, יונג ווערדען. עידן, וואָהללוסט, וואָהללע-בען: נהג עידונין בעצמו.

*עידן, צייט.

(עדף) *עדף, בעססער. עוף, איבערשום. (עדר) הַעֲדָרָה, שטערבען. הַעֲדָרָה, דאס ניכט-זיין, פריוואציאָן; דאס שטערבען. — עידור, דאס שטערבען, דער שטערבעאלל.

*עודרא דאודניה (ירוש' סנהד' פ"י), כמו אודרא, וואָללע, המיך שבאזנו.

(עדש) עדשה, שם אבן עגולה בבית הבר, ונקרא ג"כ טלפחא (ראס זס): העדשין והלולבין (ע"ז ה'). ראה ג"כ ערסא. (עדת) עידות (גיטין ס"ח), כנוי בתלמוד למובחר שבנכסים.

(עוא) *אעוי: האי ינוקא דלא מעוי (סנהד' קל"ד), פי' שאינו משמיע קול; איהו קא מעוי (חולין כ"ג); עוי עוי וליכא דאשגח ביה (יומא ע"ז), פי' צעק ואין שם לב.

(עוג) עוג = חוג, graben. — עוגה, Graben, גרובע: עג עוגה ועמד בתוכה (מעניס י"ט); אין עושין עוגיות לגפנים (מ"ק ז'), חריצים שממלאים אותן מים. והוא נדרף עם ערוגה: ערוגות מטעה ת"י עוגות נצבתה; ובמס' ד"א זוטא פ"א: כערוגה עמוקה שמחזקת את מימיה.

(עור) העיר, צייגענשאפֿט אַבלעגען, בע-צייגען. ושה"פ העדאה:

העדאת עדים. תעידה, צייגנים; בעשטימטונג, בעירוף. עדות, צייגענשאפֿט, צייגנים. עווק ראה חווק.

(עוז) עוז (כלים פ"ז), שם עוף, ח"י עזניה עוזא; וי"מ אוז. על בשרש עיל.

(עור) עורה, עררעגען. העיר, ערוועקקען, אנרעגען; אויף עטוואס אויפ-

מערקזאם מאכען, בעמערקען, אנמערקען. הערה, אנרעגונג; אנמערקונג, נאָטע, גלאַססע. התעוררות, עררעגונג, עררעגטהייט; אייפֿער. ניעור, וואך. עֲרָנִי, מונטער. תעורה (מאור עינים) סולאט קאססעל לז"מ (ח), דאס ערוואכען. עור התוף, טראָממעלה'יש (אים אָהרע).

(עות) עוות הדין (סנת ל"ג), רעכטספער-
דרעהונג. עוית (חולין ס'),

קראמפ.

(עזב) עזבון, נאכלאם.

מעזיבה (= מרזיבה), עסטריך (פאן לעהם
אדער קאלק) אויף דעם אָבערבאָדען:

אמה תקרה ואמה מעזיבה (מדות פ"ד).

*עזיב, עקעלהאפט, האַסליך: מצורע עזיב
(ירוש' קדושין פ"ה). ושה"מ: אי לא

חמת בה מלין דעזיבא (נדרים כ"ג), דבר
מגונה. ומוזה: והיו משתקצות ומתעזבות
בפניהם (פסיקתא ל').

(עזוז) עזוז או עזות-פנים, פֿרעכהייט.

עזרהגמל, קאממעלציעגע, לאמא.

(עזל) מעזל (ירוש' סנת פ"ז), געשפּינסט,
תר' בידיה טוו בידהא מעזלא.

(עזק) עזק = החזיק, האלטען: שעזק אחד
בפה ושתים בידו (חולין ל"ד).

עזק: טומנין לה עזק בשמן (סנת כ"ה, גי'
סערוך: עדק), צמר גפן או כל דבר דך.

*עזקא = טבעת. עזקתא, שם לקצה הכרכשא,
הנק' ג"כ טבעת: מפטרכא לעזקתא

(קסלת רזה, סכנסה תנח).

(עזר) עוזר, געהילפֿע, מיטארבייטער.

עוזרד א) שפיערלינג, מין פרי עץ (ראה
שרש זרד) וכן בל' ערבי: הפרישים

והעוזרדים (כלאים פ"ה). ב) כאן בעוזרדין
(עירוזין ל"ד), פי' קנים חזקים וקשים כאילן.

עוזרד המדבריי, עבערעשע, פאָגעלבעערבויס.
(עמי) עמי, αἰτιά, אורזאכע, שולד: ד' מתו

בעמיו של נחש (ז"ז).

עטליו ראה אטלים.

(עטמן) מעטמן (מעטרוס פ"ד) שם כלי שנותני'
בו הזיתים לרככם, ראה שרש

מתן. ומוזה הפעל: עוטנו בבית הבר עד שילקה
(נחמות פ"ו), פי' מניחו במעטמן, ובל' ערבי

עטן = מירבע, ווייך.

(עטף) עטף (אצל המדקדים) פֿערביגדען:
ו' העיטוף = החיבור. התעטף,

זיך איינהיללען.

(עטר) עטרן (סנת כ'), מפ' בגמ' פסולתא
דזיפתא, טהעער; ולדעת בעל

תבואות הארץ הוא שרף הנוסף מעץ *Gicht*.
ונקרא בל' ערבי אל-קטראן.

*עטרא: דלא עביר עיטרא (ז"ז כ"ט), פי'
שטר שותפות, בל"י *étapele*.

גענאָסענשאַפט, פֿערברידערונג.

(עטש) התעטש א) נייעזען: והיו מתעטשות
מריח פיסום הקטורת (תמיד

ל'). ב) הוציא רוח מלמטה.

(עיל) *עול או עיל (עייל) = בוא. אעיל או
עיל (עייל) = הביא. מעלא,

איינגאנג: מעלי שבחא, ערב שבת; מעלי
יומא דכפורא (כמוזות ס"ז).

עיל = עיר: בעלי זושרי (סנת קכ"ה), וכן
תר' עירים.

(עין) עין, ענינו ידוע; והוא ג"כ שם לאות
ה"ו מאותיות א"ב. עין טובה או

עין יפה, וואָהלוואָללען; וואָהלוואָללענדער
מענש. עין רעה א) מיסגונסט, מיסגינסטי-

גער מענש. ב) עין רעה או עין הרע, עין
מזקת בראיה לפי אמונת הראשונים: שהכניסה

בה שרה עין רעה והפילה עוברת (ז"ר מ"ה);
לא מסתפי מר מעינא בישא? (ז"ר פ"ד).

עין של תנור (כלים פכ"ח), החור שהעשן יוצא
בו. בעין, אים אונפֿעראַנדערטען צושטאנדע:

גזילה חוזרת בעינה (ז"ק ל"ה); איסור בעין,
איסור הנמצא בממשו ולא בטעמו. שקל עין

בעין (ז"ז פ"ח), גענוי, אָהנע צוגאַבע וואָגען.
כעין, נאָך אַרט, אָהנליך. מעין, פאָן דער

ארט: שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי
אבהו (ז"ר פ"ד); תפלת מעין שבע, שם

לתפלת מגן אבות הכלולה מז' ברכות שבתפלה
שבת. עין החתול (מערכת סדומס), קאטצעני-

אויגע, מין אבן יקרה.

עין, גראַסאייג, בני עיני (כמוזות ס"ה).

עין א) אנשויען, בעטראכטען, אכט געבען,
נאכדענקען: עין עליו (נחמות כ"ז);

פוק עין דלאורתא בעי לה ר"ה מינד (ז"ר כ');
עין

עין ס'... זיעה... (ב) גענוי וואָגען: אין מעינין במקום שמכריעין (ז"כ פ"ט).

עיון. בעטראַכטונג; אַכטזאמקייט; אַנדאכט: עיון תפלה (סנה' קכ"ז). בעל עיון, א. דענקענדער מענטש. עיוני, שפּעקולאטיוו; טהעאָרעטיש. עיסה בשרש עסס.

(עיר) *עירף = פּאַל, צוזאַממענלעגען: עיפינהו ניהליה ושדר ליה (כתובות ס"ז); ותר' כפול עירף.

(עיר) עיר, ברבוי: ערים או עירות, שטאדט. עירני או עירוני, שטאָדטיש,

שטאָדטער; קליינשטאָדטיש, לאַנדליך: אחד עירוני ואחד בן מדינה (ז"כ כ'); לפסין עירוניות (ז"כ ל"ז), כדמפ' שם צעי הקלייתא; כי תניא היא בערניות (סנה' פ'), פ"י בבנות כפר. ראה קרתן.

(עבב) עבב, אויפֿהאַלטען, פֿערצאָגען, פֿערהינדערן, אַבהאַלטען.

התעבב, זיך אויפֿהאַלטען, פֿערוויללען. עיכוב, פֿערצוג, הינדערניס. בלי עיכוב, אָהנע פֿערצוג. עכבית, דיססעל: הויף מן העכביות (עוקלים פ"ג); דרדר אלו עכביות (ז"כ כ').

*עבוביתא, שפינגע, וכן תר' עכביש.

עכבר (אַלל סנחזרים), מוסקעל. עכבר הטלוא (תוס' ט), לעממינג. עכבר פרעה (תוס' ט)

פֿאַראַננסמוי, איכנימאַן. עכבר השדה או *עכברא דברא, פֿעלדמוי. *עכברא דשכיב אדינרא (סנה' כ"ט), כנוי לקמצן ביותר.

*עכברא, גאססע, נאכבארשאַפֿט: על להווא עכברא והוה מכרו מאן בעי למיזבן סמא דחיי (וי"ר י"ו, לפי גי' הערוך), פ' הערוך שכונה; לא שבקו ליה בני עכבריא (ז"כ פ"ד), פ' השכנים.

(עכו) עכו, דער הינטערע: מושיבו על עכוו (זכורות מ'), ובל' ערבי

עגו הינטערטהייל.

(עבל) עבל, פֿערדויען. ושה"פ: עיכול.

*עובלא (עיונין כ"ט), שם מדה, אחד מחמשה ברובע הקב.

*עיכלא (ירוש' ע"ז פ"ח), כמו אונקל, אַרמעל.

(עכין) עכנא (ז"כ פ"ה) εχινος, איגעל; או εχινος, אַטטער.

(עכס) עכס, εχς, אַטטער: אין זה אפעה אלא עכס (ילקוט ירוניס רס"ו).

(עכר) עכר א) טריבען. עכור, טריבע: מים עכורים. ושה"מ: עכירות. (ב)

דס געכר ונעשה חלב (נה"ט) כמו געכל. עכירים (ז"כ ס"ז), שם כל'סידועים בבית הבר.

(עכש) *עכשובניתא (ירוש' ע"ז פ"ז), א. ארש געשוויר.

עכשיו. יעצט: ואם לא עכשיו אימתי.

(עלב) עלב, שמאַהען, קראַנקען: הנעלבים ואינם עולבים (גיטין ל"ו). עלוב,

אונגליקליך, בעדויערנסווערט: עלובה כלה שזינתה בקרב חופתה (גיטין ל"ו); עלובה היא העיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה (ז"כ

ל"ד); עלובה מדינתא דאסיא פודגרום (וי"ר ס'); עלוב בן עלובה כמה תעניות נתענית

אמך עד זכוי (ילמדנו וירא). עלבון, שמאך, בעשימפפונג: מחל על עלבוננו; עלבון אמו

תבע (סנה' כ"ה), דאס (זייער מוטטער צוגע-פֿאַנטע) אונרעכט, ותר' ריב ציון עולבנא דציון.

(עלה) עלה א), וואָרויס הערפֿאַרגעהען, זיך ערגעבען: העולה מזה. (ב) מיט-

געיעכנעט זיין, געלשען: שבת עולה למנין שבעה (מ"ק י"ט). ג) גערעכנעט, גילטיג זיין:

נתיה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה (נה"ט ז'). ד) אין דער מעהרהייט

אויפֿגעהען: תרומה עולה באחד ומאה (תרומות פ"ד), מתכסלת. ה) דארויפֿגעהען, פֿערוועג-

דעט ווערדען, כמו בל"מ, ראה אוה"ש. ו) אויסגעהען, דאהין קאַממען: אוי לו לדור

שכך עלתה בימיו! עלה יפה, גליקליך אויס-פֿאַללען: בת כהן לישראל אין זוגן עולה

יפה (פסחים מ"ט). עלה במחשבה או ברעת, או עלה על הלב או על הרעת, אין דען זיגן

קאַממען, איינפֿאַללען. עלה ביד, עררייכען, געווינגען, געלינגען: רגז לא עלתה בידו

אלא רגזניתו (קדושין מ'). יגעת' לפעול כך וכך ולא עלתה בידי. עלה על השלחן, אויפֿגע-

חולתא
ת בעל
Gidh

(פ')
εταρ

טשיות
(תמיד)

עיל או
מעלא,
מעלי

(וכן)

לאות
בה או

ענדער
ינסטי-

ע, עין
זכניסה

(מ"ה)
פ"ד.

ון יוצא
אנדע:

בעין
קל עין

ואגען.
ז דער

ה דרבי
ג, שם

תפלה
מצענ-

(ס"ח)

געבען;
כ"ז;

מ"כ);

שדאנען ווערדען (פאן שפייזען). מהפך עולה
(צספרי ח"ט), מהפך העומד על המלה. עולה
וירדה, מרכא עם מהפך עולה (צמלה חסח).
עלה (א) ערהעבען: לעלה ולקלם. (ב) שטיי-
גערן (בייא א. פילביעטונג). מעולה,
פארציגליך: במעולה שבנכסים (צ"ק י"ו),
המובחר. התעלה מקבר, איבער עטוואס ער-
האבען זיין. — עילוי (א) ערהעבונג, ערהאבענ-
הייט: השם יתעלה על כל חסין ופחיתות
עילוי רב. (ב) שאטצונג: דפלוג בעילויא (קדושין
נ"ג); אין לך בהם אלא מצות עילוי לבד
(צכור' ט"ו), וז"ל ערכך עילויא. וכתר' יעריכנו
יעריגה. (ג) שטייגערונג (בייא א. פילביע-
טונג). (ד) שם נגינה מיטת, ונקרא ג"כ מונח.
(ה) והעם קוראין לבחור חרף בלימוד —
עילוי (א. פארציגליכקייט).

העלה, אלס ערגעבניס איינער (געלעהרטען)
אבהאנדלונג פערשטעללען: העלה
להלכת. העלה על הדעת, בעדענקען, זיך
איינפאללען לאססען. העלה על איש, ימדם
אנרעכנען: מעלה עליו הכתוב כאלו וכו'.
העלה על השלחן, אויפגראדען (פאן שפייזען):
המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן
(מולין ק"ג). העלה בדמים, שטייגערן (בייא
א. פילביעטונג). לא מעלה ולא מוריד,
וועדער נישטליך נאך נאכטהייליג, גלייכגיל-
טיג: דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין.
מעלה עשן (כרימות ו'), שם עשב שהיו מערבין
בקטורת שבמקדש. ושה"פ מן העלה: העלאה.
עליה (א) דאס שטייגען: עליה וירדה, עבכע
אונד פלוטה. והעם קוראין "עליה"
את הכיבוד לעלות לתורה ביום שקוראין בה
בצבור; בני עליה (סוכה נ"ט), אנשים גדולי
המעלה. (ב) פארזאמלונג: נמנו וגמרו
בעליית חנניה בן הזקיה (סנהדרין ע"ד). (ג)
בייטעל: משרם מן העלייה (צ"ק י"ו), מן
הבים; ב"ג עלייתא דדיגרי (צ"ק קל"ג).
מעלה (א) גראד, שטייפער. (ב) פארצוג:
מעלות וחסרונות. (ג) ראנג, וירדע:
מעלת הנשיאות; גבה המעלה. (ד) דער

360-סטע טהייל איינעם קרייזעס, גראד. (ה)
וישמש ג"כ לדיבור דרך כבוד: שואל אני
ממעלחכם התרה.

על, מורה (א) בחיבור עם דבור המציאות
(צכח לו צפועל) על החיוב, אפליענגע-
הייט: לא עליך המלאכה לגמור; עלינו
לשבח לאדון הכל. (ב) על הכפילה: ג' על ג',
ג' (טפמים) אורך וג' (טפמים) רוחב.

*לעיל = למעלה. מלעיל = מלמעלה.
נגינה מלעיל, נגינה הבאה בהברה
שלפני האחרונה מן המלה.

*מעלי (א) גוט: אינש דלא מעלי, אישרשע.
(ב) פארטהיילאפט, היילואס: מעלי
לשינים (טבת ק"ה). מעליותא = מעלה,
פארצוג.

(עליל) עילה (א) פארזאמלונג, אויסרעדע: מעשה
שירדתי להעיד על עד אחד

באוישא ולא היו צריכין לי אלא עילה בקשתי
להקביל פני חברי (ירוש' ר"ס פ"ג); עילה
מצאו ושיהיו כל א"י (כתובות כ'). (ב) אורזאכע:
עילת העילות וסיבת הסיבות, ולד"ק הוא מל"י
מל"י = שטאפ, מאטעריע. ומזה:

עלול (א) פארזאמלונג: עילה ועלול = סיבה
ומסובב. (ב) גענייגט, געאייגנעט: משקין
דעלולין לקבל טומאה וכו' אוכלין דאין עלולין
לקבל טומאה וכו' (נדר ז'); מי שהוא עלול
לנזילות וכו'.

עלילה, פארזאמלונג, אינטריגע: מתחלה באה
עלינו בעלילה (צ"ר ל"ג). ומזה:
העליל על איש.

בעליל, אפפערטליך: בין שנראה בעליל
(ר"ס כ"ה), גלוי לכל; שאפי' נמצא
[החלל] בעליל (סנהד' י"ד).

עלעל (א) דורכשטיירמען, דורכוועהען: הרוח
שעלעלה את הגפנים (כלאים פ"ז);
ותר' וישערהו ממקומו ויעלעלינה מאתריה;
ובן תר' יקם סעיה יקום עלעולא. (ב) בני יונה
כשרים משיעלעלו (מולין כ"ד), מל"מ ואפרוחיו
יעלעו דם (ראש גני' טס).

(עלם) עולם, וועלט. עולם הזה, דיעזעס

(דאס)
קיינעם
דעם
עולם
לעולם
אז *
דברי
לעבע
וואס
והיה
העומד
וויכח
היותו
בגדול
קעהת
למטד
(א. ו)
התהוה
העם)
עולמי
טהרה
משמי
טענה
כלאם
(צ"ו)
(מולין)
(עלה)
(עלם)
עלוקו
עגלעל
(עלע)
(עלה)
(עלם)
חולש
דעם,

(ה) (האם צייטליכע) לעבען. עולם הבא, דאס קינפטיגע (עוויגע) לעבען. בן עולם הבא, דעם קינפטיגען לעבענס מדיילהאפט. עולם השפל, שם אצל הפילוסופים הקדמונים לעולם „שתחת גלגל הירח“. דברי העולם או *מילי דעלמא, וועלטליכע דינגע, בהפך דברי תורה. הלך לעולמו, אין דאס עוויגע לעבען איינגעהען. דבר שלא בא לעולם, וואס ערשט ערצייגט ווערדען זאל. מי שאמר והיה העולם (ספרי עקב), כנוי להשם. דברים העומדים ברומו של עולם (זכרות ה'), האב-וויכטיגע דינגע. עולם קטן, כנוי לאדם מצד היותו בבחינה מה בקטנות מה שהעולם הוא בגדולות, מיקראקאסמאס. עולם הפוך, פער-קעהרטע וועלט: עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה א"ל בני עולם ברור (א. רעכטע וועלט) ראית (פסמיס נ'). עולם התהו, עוניש ידוע לנפש המת (לפי אמונת הסנס) לשוב להתהלך בארץ עד אשר יתוקן. עולמית, תאר הפעל, עוויגליך: אין לו סהרה עולמית (מינע נ'). בעולם, תאר הפעל משמש להפלת השלילה: ואין לו שום טענה ומענה בעולם. *בעלמא, תאר הפעל, בלאם, נור: הווא שטרא חספא בעלמא הוא (ז"ו י"ו); שאני ציר דזיעה בעלמא הוא (חולין ז"ט); באמירה בעלמא קני. (עלה) התעלפות או עילוף, אהמאכט. (עלק) עלוקה: לא ישתה אדם מים מן הנהרות וכו' מפני סכנת עלוקה (ע"ז י"ז) וגו' הערוך ער קא, בלוט-עגעל, ובל' ערבי עלקא. (עלש) עולשין (כלאים פ"ה), ענדיווע, מין עשב מר. (עלת) *עלת, שאפפגעפאס אדער העבער: עלת נקפת בכד (עירובין כ"ד).

(עם) עם. טראַטץ, אונגעאכטעט: ונדהה עשו עם חוקתו מפני יעקב עם חולשתו (כחזי ז' י"ד). עם כל זה, ביא אלל דעם, דעננאך.

(עמד) עמד (א) בעשטעהען; עמד כנגד איש, ווידערשטעהען. (ב) צור עטוואס בעשטיממט זיין: אילן העומד לקציצה (ז"ק ל"ה); בהמה העומדת לשחיטה; תרנגולת העומדת לגדל ביצים. ג) שטעהען בלייבען. שטאקען: עמדה פתו בתוך גרונו וחנקתו (ז"ר י'). עמד בדיבורו, זיין וואָרט האלטען. עמד במקומו, אין זיינער קראפט בלייבען: הקושיא במקומה עומדת. עמד על דבר, אויף עטוואס קאממען, עטוואס מערקען, קעננען לערנען: אין אדם עומד על ד"ת אא"כ נכשר בהם (גיטין נ"ג); אתם מבקשים לשערו — מתרומותיו אתם עומדים עליו (ריס ליכס זכס). עמד על דעתו (א) אויף זיינע מיינונג בעהאררען. (ב) מיום שעמד על דעתו (חולין ז'), ר"ל שהגיע לשכלו. — עומד, בחיבור עם בינוני מן פער אחר או עם תאר, יורה על המצא הפעולה החיה או התאר ההוא — מכבר: מושבע ועומד מהר סיני. פעל עומד, אונ-איבערגעהענדעס צייטוואָרט. עומד בעצמו, זעלבשטאנדיג. מעומד, שטעהענדיג. עמידה, דאס שטעהען; בעשטאנד.

(עמיד) (א) בעשטעהען לאססען, ערהאלטען. (ב) דאס וועזען אייגעס דינגעס אויס-מאכען. ג) אנשטעללען, איינזעטצען: העמיד אפטרופוס; המעמיד דיין וכו' (סנהד' ז'). ד) העמיד דלתות (ז"ב כ"ג), איינזעטצען. ה) העמיד גבינה בקיבה, מילך מיט לאב פער-זעטצען. מעמד, שטאנד, לאגע; (זלשון הסנס) שטעללע, פאָסטען. אנשי מעמד (מענית כ"ו), אנשים מבני ישראל שהיו באים חליפות לעמוד על קרבן ה' במקדש.

(עמוד) (א) זיילע, קאלומנע (שריפטייטע). (ב) בעטפולט, אלטאר. עמוד השחר, מארגענדאממערונג: עד שיעלה עמוד השחר. עמידה: צווייזן לרהוץ של מי רגלים עמידה (ירוש' שבת פ"ט), αμίδος, גאכט-געשירר.

(עמל) התעמל: אבל לא מתעמלין (שבת

(ען) עֵז, פֶּאָדען : אלו לְצִיבִין ולעונות (וי"ר
(י"ז), כמו אונִין של פשתן.

*ענא = צאן.

(ענב) עֵנָב, א. שליפֶּע מאכען : חבל דלי
שנפסק לא יחא קושרו אלא

עונבו (סנת קי"ג). עניבה, שליפֶּע, שלינגע.

ענבה, שם לכל גרגיר פרי או זרע, בערע,

קאַרן : היו ענביו מרובין מעליו (סוכה

ל"ז); עדשים היו אלא שהיתה הענבה שלהן

כשל שעורין (ירוש' סנהד' פ"ג), והוא כמו

אנבא בל' ארמי; ענבה של שעורים (פסח פ"ו).

ענב, א. ארט געוואָכס אויף דעם אויגע :

חלוון נחש וענב (זכרות ל"ח). *ענבתא ,

א. ארט געשוויר : האי ענבתא פרוונקא

דמותא (ע"ז כ"ח).

ענבל (כלים פי"ד), שלאָגעל (אין דער

גלאַקע).

עֵנָבֶר (מו"כ ח"ג פי"ג), אַמבראַ, מין שרף יקר.

(ענה) הֶעֱנָה א זיך פֶּערינעהמען לאססען,

אנטוואָרטען : נענה ר"א ואמר

וכו'. (ב) זיך דעמיטהגען : נעניתי לך מחול

לי (זכרות כ"ח); נעניתי לך שקראתיך חלש

(ילמדנו ויגס).

הֶעֱנִי, פֶּעראַרמען : יַעֲנִי או יַעֲשִׂיר (מעילה

י"ז), וכן צ"ל בתפלת ונתנה חוקה :

מִי יַעֲנִי עֲנִיּוֹת, ארמוטה.

עֲנִיָּה, קלאַגען : נשים במועד מענות (מ"ק

כ"ח). תר' קינה (ירמיה ט' י"ט) ענייא.

התענה, פֶּאָסטען. תענית (זכרוי : תעניות),

פֶּאָסטטאג, פֶּאָסטען ; ישב בתענית;

גזר תענית. תענית צבור, אָפּפֶּענטליכעס ,

אללגעמיינעם פֶּאָסטען, בהפך תענית יחיד.

עינוי, קוואַל, מאַטער : עינויים קשים. —

עיניו הדין (לכות פ"ה), פֶּערצאַפֶּערונג

דעם געריכטס.

עֵנִי או עֲנִיָּה, זאנפֿטמיטהיג, בעשיידען:

לעולם יהא אדם ענותן כהלל (סנת

ל'). ושה"מ: עונה או ענותנות.

עֲנִיָּה, זאכע, געגענשטאנד, אינהאלט: דבר

הלמד מענינו; דדש מענין היום; כאן

קמ"ז), פ"י הערוך להכות בזרועותיו לפניו
ולאחריו כדי להתחמם ולהזיע.

עמילה או עמילן, ἀμύλον, שטאַרקעמעהל:

פת עמילה (פסחים ל"ז), פת סלת;

במה סעדת היום בפת עמילה (סנת ס"ג),

כנוי לאשה יפה; עמילן של טבחים (פסחים

מ"ג), פ"י עיסת סלת שמניחין הטבחים (קאכע)

בקדירה לשאוב הזוהמא מעל התבשיל.

(עמם) עָמָם : גחלים עוממות (זכרות כ"ג),

פ"י גחלים המתכבות והולכות.

עמעם א) וועגזעהען, נאכזעהען : ועיניו השע

ת"י ועיניוהי עמעם; בד"ן היה שתהא

פת גוים אסורה ועמעמו עליה והתירוה מפני

ח"י נפש (ירוש' סניעית פ"ח). ושה"פ עמעום :

הלכות של עמעום (סס). ב) בתחלה מסרב

בשניה מעמעם (ירוש' זכרות פ"ה), כמו מגמגם,

לא מסרב ולא מסכים.

עם, ברבוי עמים או עממים : יתעסקו בו

עממין (זילס ו'), פ"י גוים ולא ישראלים.

עם הארץ, כנוי בעצם וראשונה להמון הרב,

גראַססע מאַססע, פֶּאָבעל ; והושאל לכל איש

פרטי מהמון העם.

(עמם) מלא-עומם, זאָפֶיעל מאן אויף איין

מאל טראגען קאנן :

אדם נותן מלא עומסו לעני (סנהד' ק').

(עמין) עמין = עצם, [דיע אויגען] שליע-

סען, צודריקען : אין מעמצין

(סנת קמ"ב), פ"י עיני המת; דקא עמין ופתח

(זילס כ"ג).

(עמק) עמוק טיעף. קיל עמוק, באשטיממע.

עומק, טיעפֶּע. ובדרך ההשאלה:

עומק הדין (פסחים כ"ד); נחית לעומקא דדינא

(ז"ק ל"ט).

(עמר) עֶמֶר (זכרוי כ"ח) או עֶמֶר (סנת ע"ג),

גארבען ביגדען.

עמור כמלא פי טלה (סנת ע"ו), גראז, תר'

גלה הציר ושוה עמירא.

*עמר = צמר. עמר גופנא, צמר גפן. —

עמרניהא (סנת כ'), שם למין צמר

הנמצא בקליפת הארז.

בענין אחד כאן בשני ענינים (סנה י"ז). יצא מן הענין, פאם געגענשטאנדע אבשווייפן. חזר לענינו, צום געגענשטאנדע צוריקקעהרען. למעלה מן הענין, פאבן (אם בוכע). מה ענין זה אצל זה? וואס פיר א. פעהאלטניס האט דאס צו דעם? — הענין האלחי (פסגון הסחרי), דאס גאטטליכע, דיע גאטטהייט (גאטט). לפי הענין, נאך דען אומשטאנדען. לענין, אין בעטרעפ, בעציגליך.

עונה (א) צייט: עונת ק"ש; עונת מעשרות (פאה פ"ז). (ב) דיע עהליכע פאליכט. בעונתו, צור רעכטען צייט: התאנה הזו בשעה שהיא נלקטת בעונתה וכו' שלא בעונתה וכו' (ז"ר ס"ז). עתה בשרש עת.

(ענו) ענוה = ענבה. פרוכט: ענוה של שעורים (פאה פ"ו). זכ"א ענבה, קמה של שעורים; ולפי רוב הענוה (סס פ"א), לפי רוב התבואה. והח"יה"ש (סחלון ח"א) פי"ע פ"ל ל' εὐνοια, וואהל-וואללען, נדיבות.

(ענן) ענן, וואלקע. מזה: יום מעונן, יום שהשמש מכוסה בו בענן. ענני כבוד, בנוי לעננים אשר בהם יקיף האלהים (ע"פ יעודי הנביאים) את הבושתים בו להגן עליהם.

*ענוניתא דורדא (חולין ט"ז), שם לאונא קנינה ידועה פריצא.

עננים, שם לעדת הקראים ההולכים אחר שיטת ענן (ראה קראים).

(ענק) ענקוקלות (עלה פ"א), ענבים שלקו ונפסדו ברוח טרם נתבשלו.

(ענש) ענש או העניש, בעשטראפן. בן-או בר-עונשין, שטראפבאר.

גדול בשנים לענין עונשין.

(עסל) *עסלא (עיונין י) (= ערסלא), זעססעל, ראה אסלא.

(עסס) עיסה טייג. מעוסה (חלה פ"א), פפאנענקיכען, ובגמ' (פסחים

ל"ז) מפרש: מעוסה קמה ע"ג מי-גלשים (מיס דומחין), חליטה מי-גלשים ע"ג קמה: ובירוש'

(חלה פ"א) מפרש בהפך. עסום (פסחים ל"ט), מין עשב מר.

עסויות (סנה י"ח), מין גריסין של עדשים ונקראו ג"כ אישישים ורסיסים.

(עסק) עסק. זיך ווארין בעשאפטיגען, האנ-דעלן, פאן עשוואס רעדען:

העוסק בתורה; עסקת באמונה; במאי עסקינן. עוסק בדבר, ווארין בעשאפטיגט. העוסק,

בעשאפטיגען: ומעסיקין אותו (יומא י"ט). התעסק, זיך בעשאפטיגען; האנדעלן (האנדעל מרייבען). — עסקן, כנוי לעוסק בדבר:

עסקן במצות; ידים עסקניות הן. עסקי, גע-שאפט, האנדעל, אנגעלעגענהייט. אין לך עסק

בנסתרות (חגיגה י"ז). (חמור) שעסקיו רעים (סנה כ"ז), אונבאנדיג. על עסקי, וועגען:

על עסקי ממון או על עסקי נפשות. *עיסקא, האנדעל; וואאדע: עיסקא דבגוה (ז"ע י"ז),

הסחורה שבתוך האניה. ובתלמוד נקרא כן מסחר שני שותפים שהאחד נותן מעות והשני

נושא ונותן והריוח נחלק בין שניהם: האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון (ז"ע י"ז ק"ד). —

עסיקין, שטרייט: שדה שיצאו עליה עסיקין (סנועות ל"א), געגען וועלכעס רעכטסאנשפרי-

בע ערהאבען וואורדען.

(עפי) עפיאן (חולין ס"ו), αψύς, סאידעללע, מין דג קטן.

(עפיץ) עפצים (סנועות ז"ע), גאללאפפעל, וכן בל' ערבי.

(עפר) עפר, שטויב, עידע. מי יגלה עפר מעיניך, בשרש גלה. *עפרא

לפומיהד... , בטוי מליצי ווענינו, ראוי לסתום בעפר פי המדבר: עפרא לפומיה דאיוב (ז"ע י"ז).

עפריי, ערדיג. עפרורית (ז"ע ל"ד), שם לעפר הנמצא בפירות.

עופרת המים, וואסערבלייא, Graphit.

מעפורת, טיך, קאפפטיך: הפונדא והמעפורת (כלים פכ"ט); משיניה מעפורת של

ספרים על ברכיו (סנה ט').

(עפש) עפש, או התעפש, שיממליכט ווער-

(י"ו), פ"י מבטלח. (ב) עוקב אחר מנאף
 (סנועות ו"ז), פ"י העוזר אותו.
 עקב (א) פערזע: ומתלה בעקיבו (ז"ר פ"ז),
 מתהפך על עקיבו דרך גאווה ורמות
 רוח. (ב) אפטרעלעדער: סוליים שאין לו
 עקב (קדושין י"ד).
 מעוקב, cubus, ווירפֿעלפֿארמיגער קאָר-
 פער. חשבון מעוקב, קוביקרעכנונג.
 עשר אמות מעוקבות, צעהן קוביקעללען.
 (עקה) עוקה. גרובע: חצר שהיא פחותה
 מד' אמות אין שופכין בתוכה
 מים בשבת אא"כ עשו לה עוקה (עירובין פ"ח);
 בחצר ובעוקה (מקואות פ"ד); השמן משירד
 לעוקה (נעשרות פ"ב).
 (עקל) עקל (נכסי איש), א. בעשלאג מאכען.
 עקל, שם לחלק ידוע מן הספינה: מים
 העולים בספינה ובעוקל (נכסירין פ"ח).
 עקל, כלי קלוע מנצרים, עשוי לעצור
 בו הותים: היוצא מעקל בית הבר
 (סנה קנ"ד); הלב יודע אם לעקל אם
 לעקלקלות, בטוי מצוי לרוב בתלמוד,
 משמש לתשובה על התנצלות שוא, ויסודו
 בסיפור: ר"ל חזייה להאי גביא דהוה כסח
 בכרמי א"ל כהן חמר? א"ל יכול לומר לעקל
 בית הבר אני צריך א"ל הלב יודע אם לעקל
 אם לעקלקלות (סנהד' כ"ו).
 עיקול, קריממונג: עיקולי ופשווי (ז"ז ז"ד).
 עיקל (זכויות ו"ה), קרוממבייגן.
 (עקם) עקם (א) קריממען: עקם חטמו או
 שפתיו, פערציעהען. (ב) אומ-
 שרייבען: מצינו שעקם הכתוב ח' אותיות
 לא הוציא דבר מגונה מפיו (וי"ר כ"ו). עקם
 הדרך, א. אומזועג מאכען: סורו נא וכו'
 עקמו אלי את הדרך (ז"ר כ'), — עקמומית,
 קריממונג: עקמומיות שבלב.
 (עקה) עקה, פערדרעהען: עד מתי אתה
 עוקה עלינו אתה מקרא (וי"ר
 ז"ר). ראה אזה"ש שרש עקב.
 עקיפין, ראנקע: באין עליו בעקיפין (ז"ק
 קי"ג), געקקט.

עק
בפ
(ע)
ש
מל
חוי
(ב)
נא
פי
והר
עוק
(ע)
עק
רגל
הרי
ועו
בב
בוה
עיס
שא
(ע)
הוי
בהי
ועיס
כעי
אמו
כל
לא
מע
מע
מאי
זאכ
געג
ווייב
עק

עקרב של פרומביא (כלים פי"ח). ג) עקרב
בית הבר (סס פי"ז), פי' המפרשים ברזל
עקום המחובר בקורת בית הבר. עקרבלין ראה
ערקבלין.

(עקש) התעקש, הארשנאקקיג אויף א. פאל-
שע מיינונג בעהאררען.

ושה"ת : עקשן. ושה"מ : עקשנות.
(ער) ער, לאַרבערבוים : ארונים ערי (ר"ס
כ"ג); טרפי דערי (גיטין ס"ט), וכן
בלי ערבי נקרא אל-ער.

עיר או עירה, *ερεία*, וואָללע : ובעירה
שאינו עתיד להחזירה (כלים פכ"ח); אין
לוקחין מן הגרדי לא עירין וכו' (ז"ק קי"ט).

(ערב) ערב. פערמישען, מענגען : נתערב
איסור בהיתר; אין מערבין

שמחה בשמחה (ז"ר ע'). מעורב בין הבריות,
לייטזעליג. ושה"פ : עירוב או תערובות, פער-

מישונג, ביימישונג. — עירוב הצירות,
תיקון חכמים לשותף דיורי החצר (או בני העיט)

ולעשותם רשות אחת ע"י פת משותפת, כדי
שיוכלו לשלטל בחצר (או צעיר) בשבתות ולא

יהיה כמוציא מרשות לרשות. עירוב
תבשילין, תיקון חכמים ביו"ט שחל להיות

בע"ש להתחיל בבישול ואפיה על שבת
בעיו"ט כדי שיוכלו לגמרו ביו"ט, כדרך שאמרו

אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין
אלא על המבושל. עירוב תחומין, תיקון

חכמים למי שחפץ לילך בשבת או ביו"ט חוץ
לתחום שבת, שיקנה שבתה (ע"י סכמת אכל)

בערב שבת או יו"ט בדרך, כדי שיוכל לילך
למחר שיעור תחום שבת מן המקום ההוא. —

ערבב, פערמישען, פערוויירען. ושה"פ : עירבוב.
התערב בדבר, זיך וואַרין מענגען. ערבוביא

או בערבוביא, פערמענגט, דורך איינאנדער :
כרם שהוא נטוע ערבוביא (כלאים כ"ה).

*ערבוביתא (נדרים פ"ח), אונדזינליכקייט.
ערב, בירגען. ערב, בירגע : אני ערב

בדבר. ערב קבלן, ערב המקבל המעות
מירו של מלוה ונותן לידו של לוה, בירגע

אונד צאהלער. ערבות, בירגשאַט. נתן
O. H. Tom 3

עקפין : מי שיאכל פני שביעית יהיו מחזירין
אותן בעקפין (ספרי ואתחנן), פי'
בפרהסיא, מל"י *εκφαγής*, אַפֿענבאר.

(עקין) עקין א) שטעכען, יוקקען : עקיצתן
עקיצת עקרב (לכות פ"ג). ב)

שעקין האנה בשבת (סנהד' ו"ח), אברייסען,
מלשון : עוקין א) דער שטיעל אָן פֿריכטען;

חוץ מקליפתן וגרעיניהן ועוקציהן. (סנהד' ע"ו).
ב) שטאכעל : לא מעוקצך ווא מדובשך. ג)

נאדעלשפיטצע : מחט שניטל עוקצה (כלים
פי"ג). ד) קריין אם ריקגראדע : העוקין

והרגל (יומא כ"ה). ה) עקקע, ווינקעל; דליכא
עוקצי עוקצי (סנהד' ק"ו).

(עקר) עקר, אויסרייסען; עקר מן השרש,
מיט דער וואורצעל אויסרייסען.

עקר דירתו, אויסציעהען פֿאַן א. הויזע. עקר
רגליו, זיינען שטאנדארט פֿערלאסען. עוקר

הרים, כנוי לאדם הריף ובעל פלפול : סיני
ועוקר הרים (נרכות ס"ד); הרואה את ר"ל

בבית המדרש כאלו עוקר הרים וטוחנן זה
בזה (סנהד' כ"ד).

עיקר א) וואורצעל : הביאו העיקרין ושלקום
במים (כריתות ט'), שרשי בשמים;

שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה
(עירובין ל"ו). ב) דאס וועזענטליכע, דיע

הויפטזאכע : עיקר וטפל. ג) ונאמר ג"כ
בהיפך תוספת הנוסף על הדבר : תוספת

ועיקר (כמוצות פ"ט); וכן בהיפך טעם : טעם
בעיקר (חולין ל"ח). ד) גרונדזאטץ : עיקרי

אמונה. ה) ונמצא תאר הפעל : לא היו עושין
כל עיקר (פסחים כ"ה), גאנץ אונד גאר ניכט;

לא יכנס לבהמ"ד כל עיקר (נרכות כ"ג).
מעיקרו או *מעיקרא, אם אנפֿאנגע : רשע

מעיקרו או צדיק מעיקרו (נרכות כ"ט); מעיקרא
מאי סבר ולבסוף מאי סבר. עיקרי, הויפט-

זאכליך. שתה כוס של עקרים, א. מיטטעל
געגען דיע פֿרוכטבארקייט געהמען (פֿאַן א.

ווייבע).
עקרב א) שם מזל מ"ב מזלות החגורה,
סקאַרפֿאַן. ב) מונדשטיק אם צוימע :

בערבין, אויף באַרג געבען. כסף ערבין, דאראן-געלד.

עַרְבִי, אבענד. פֿאַראבענד : ערב שבת; ערב יו"ט. ונגזר מזה הפעל : העיב, דעם אבענדס ביא עטוואס בלייבען : השיכים והעריב. הערב שמש, זאָנענאונטערגאנג. ערבית (מאָר ספעל), אבענדס; התפלל ערבית, דאס אבענדגעכעט פֿערריכטען. שתי וערב בשרש שתא.

מערבי, וועסטליך. מערבי-דרומי, זידוועסט-ליך. מערבי-צפוני, נאָרוועסטליך.

עַרְבִי, אנגענעהם, ליעבליך. ושה"מ : עריבות.

ערבה, וויידע, שם אילן ; וויידענוושהע. חיבוט ערבה (סוכס מ"ג), מנהג

ישראל ביום הושענא רבא, ושרשו בסיפור הנז' במשנה : בזמן בית שני היו זוקפין (צמח ססוכות) מורביות של ערבה בצדי המזבח וראשיהן כפופין ע"ג המזבח, ור"י בן ברוקה אומר הריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בקרקע (סס מ"ה). והיו מקיפין את המזבח פעם אחת בכל יום מימי החג וביום השביעי שבע פעמים. יום ערבה, שם ליום הושענא רבה.

עַרְבִיָּה (א) מולדע : עריבת העבדנים (כלים פ"ט); עריבת הרגלים (ידים פ"ד);

עריבה מלאה חמים. (ב) קאַהן : עריבת הירדן (קסלת רנה, נעות לא יוכל לחקון).

עַרְגָּה (ערג) ערונה (א) בעעט. (ב) לונגענלאפפען : באותה ערונה (מולין כ'). ראה

ג"כ שרש עוג.

עַרְדָּה (ערוד) (א) וואלדעזעל. (ב) אַטטער : מעשה במקום אחד שהיה בו

ערוד והיה מזיק את הבריות (צרכות ל"ג); וראיתי נחש כרוך על הצב לימים יצא ערוד מביניהם (מולין קכ"ז). ובל' פרסי audra.

ערדבל ראה ארדבלים.

ערדלין (צילס ט"ו), א. אַרט אָבערשוהע.

ערדסקא, שם כלי ברזל מנוקב העשוי

להחזיק בו גחלי אש : מביאין

ערדסקאות של ברזל (צילס כ"ג), בל"ר

ardesco, אין בראנד געראטהען.

(ערה) עָרָה (א) געסען; המערה מכלי לכלי (עצול יוס פ"ג); ושה"פ : עירוי.

(ב) εἶπω, פֿערבינדען : ערה כל הפרשה כולה לכי לא הופיטה (ספרא קדושים); עירה כל הפרשה כולה ליבם (ירוש' יצמות פ"ג). מעורה, פֿערבונדען : יחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה (עוקליס פ"ג); אם היו מעורות בגידן (צילס ז').

עראי = מקרה : אכילת עראי; שינת ארעי, הפך : אכילת קבע; שינת קבע.

ערוה (צרכות עריות) (א) כנוי בתלמוד לאשה האסורה מחמת קורבה : גילוי עריות.

(ב) כנוי לזנות : פרוצים בעריות (פסחים י"ג); עמדו וגדרו עצמן מן הערוה (צ"ר ע').

עריים (כלים פכ"ח), לפי פי' הערוך שם כלים במחרישה העשויים לשבר גושי העפה.

ערזלא ראה ארזלא.

(ערט) *ערטילאי, נאקט : גברא ערטילאי (צ"ע מ"ו), וכן תר' ערום.

עַרְךָ, אויפֿזעטצען, אבפֿאססען : ערך מכתב.

עַרְךָ (א) ווערט : רב הערך, ווערטפֿאַלל; קל או שפל הערך, פֿאַן גערינגעס

ווערט. (ב) פֿעהאַלטניס, פֿראָפּאָרצאַן. (ג) archium, ארכיוו : אלמלא חטאו וכי' לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וס'

יהושע בלבד מפני שערכה של ארץ ישראל הוא (נדרים כ"ג). ערך הדמיון, פֿעהרגלייכונגס-שטופֿע (גראמ). ערך המשולש, רעגעל דע טרי.

לפי ערך, פֿעהאַלטניסמאַססג. בערך, אונגע-פֿאַהר. בערך אל..., אים פֿעהאַלטניסע צו...

הערכה, שאַטצונג. מערכה, שיכטע; אויס-שטעללונג (אינדוסטריעללער ערצייגניססע).

מערכת הכוכבים, קאָנסטעללאצאַן. — מערון (כלים פט"ו), וואלגערפֿאַלץ, עץ שהנחתום

עורך בו הרקיקין (קיקי מלות ט"ע ר"י כ"ן פטיין), ראה ארובה.

ערבא, αρχαί, הערשאַפֿט, רעגיערונג :

ערבאות של עכו"ם (גיטין י'), כמו

ערבא, ראה ארובה.

ערק (כלים פ"ו), מין סל.
 עורק, צדעה, וכן בל' ערבי.
 *ערקא או ערקתא, ריעמען, באנד. ראה
 ארקתא.

ערקוב = ארכובה, קניע: נוקבו מתוך ערקובו
 (תמיד ל"ה).

ערקבלין (פסחים ל"ט), מין עשב מר.
 ערקום (זכורות מ"ה), קנאכעל, עצם בולט,
 והוא מל' עוקס בתוספת ר' כדרך
 ל' ארמי.

*ערקומא דמיא (יומא ע"ח), זומפק, פאזהל,
 לאכע.

(ערר) ערר או ערער (א) קלאגען, בע-
 שטרייטען, שטרייטיג מאכען,
 געגען עטוואס רעכטסאנשפריכע ערהעבען:
 אם יבוא אפיקורוס לערער כי אין אלהים;
 ערער על שדה; אם יש עליו עוררים (גיטין
 ז'). (ב) = עלעל, אנשטירמען, געוואלט אנ-
 ווענדען: מערערין אותה ומשקין אותה בעל
 כרחא (סוטה כ'). (ג) החושש בגורנו לא
 יערערנו בשמן (זכרות ל"ו), אויסוואשען, כמו
 גרגר מל' גרגרת.

(עשה) עשה (א) מאכען, טהון, (ב) פרעסען;
 אין עושין זיתים (סביעית פ"ח).
 עשה עצמו זיך שטעללן, פינגירען. העשה
 ווערען: מלה ונעשה איל. עשוי (א) געוואָהנט:
 אין אדם עשוי שסותמין אירו בפניו ושותק
 (ז"ז ס'); אדם עשוי למשמש בכיסו בכל
 שעה (ז"ק ק"ח). (ב) געאייגענט: דברים
 העשוין להשאל ולהשכיר (ז"ז ז"ז). מה
 שעשה עשוי, רעכטסגילטיג. עשה (זכריו:
 עשין), געבאָט. לא-תעשה, פֿערבאָט: עובר
 בעשה או בלא-תעשה.

עשה, צווינגען: גט המעשה, גט שנתן הבעל
 לאשתו בכפיה (סוכה פ"א ח"א ח"א).
 מעשה, טהאט, טהאטזאכע; געשיכטע (זכריו:
 מעשיות). מעשים בכל יום (סוכה
 מ"ד), עס געשיעהט אָפֿט. מעשים טובים, גוטע
 האנדלונגען, גוטער וואנדעל. אנשי מעשה
 (סוכה כ"ה), אנשים מדקדקים במצות. מעשה

ארכאות, ופי' בתי דינים שלהם. ערכי-דיינים
 ראה ארכי.

ערבל: והיו רגליו מתערבלות (ז"ר ל"ה),
 פי' המפרשים נכוות (ול' עכול
 בתוספת ר'); ויותר נראה שצ"ל מתערבלות
 בב' והוא ל' ערבוב ומבוכה: תר' נבוכים הם
 מערבלין אינן.

(ערם) הערמה, שח"פ מן הערים, א. ליסט
 געברויכען. ערמומית, ליסט,

קניפֿה.

(ערם) ערים (פאה פ"ז), שם לשורק נטוש
 ושרוע על עצים או על
 הקי, וכן בל' ערבי. ומה הפעל: (א) אם
 ערסן מלמעלה (כללים פ"ד), פי' שתלה
 השריגים על עצים. (ב) הב"ע בשערסן (זכרות
 ל"ז), פי' שעירב אותם לעיסה, מל' עריסותיכם.
 *ערסא (א) הייוערריהע: מערסא לערסא
 (גיטין ו'); ערסייתא ערסייתא (עירובין
 כ"ו), בל"י ערסא, צוואממענריהען. (ב)
 בערסא הלך אחר שלשלותיו (סנה' ס'), וואגע,
 וגי' הערוך: בעדשה, וכן איתא בתוספתא
 סוף עירובין.

עריסה (א) וויעגע: קטן מוטל בעריסה
 (זכרות מ"ז). ערסלא ראה ארזלא.
 (ב) גאסטמאהל (ראס אריסטון ואריסטא): לא
 גדדה (וס' צעט [יסורון ח"ג] מלל צמדט
 כ"י צעיר ווייכען סנוסחא: נתר ה) עריסה
 תחלה אלא בביתו של א"א (ז"ר כ"ג).
 ערסן (יומא מ"ז), א. ארט גרימצע, וקרוב
 לל' גריסין.

(ערע) ערעי, בעגעגען, ראה ארעי. *ערעיתא
 תרגום צרעה, האַרנים. ערער
 בשורש ערר.

(ערף) מערף (הלל הסופק'), קונדע, ל' ערבי.
 ערפד, וואמפיר, א. ארט פלעדערמיוועטלה
 לאחר ז' שנים נעשה ערפד (ז"ק י"ז).
 *עורפילא (תענית ד'), גשם דק.

(עריץ) ערצוביא (חולין ס"ס), מין חגב.
 (ערק) *ערק, פליעהען: וערק לאגמא (ז"ק
 מ"ה).

כשפים, צויבערקנסטע. מעשה נסים, וואונ-
דער. מעשה נערות, קנאבענארטיגעס בעמרא-
גען, קנאבענשטרייך. מעשיי (תס"ט) או
במעשה (תס"פ), טהאטליך, פראקטיש, צערע-
מאניעלל: מצות מעשיות. ונמצא בנין הפעיל:
גדול המעשה יותר מן העושה, טהון לאססען.
(עִשָּׂן) עִשָּׂן, רייבערן: בשר מעושן.
(עִשָּׂה) עִשָּׂה, בייל, אקסט: קרדום שניטל
עושפו (כלים פי"ג), וכן תר'

מחרשת.

(עִשָּׂק) *עִשָּׂיק, טהייער; באתרא דאמימר
עשיק עפרא (ז"ו ע"ד);
עשיק לגבך וישוי לכריסך (סס כ"ז), פי' במה
שאתה צריך לגבך, ר"ל בגדים, קנה ביוקר
וביותר מכדי שווי, ובמה שאתה צריך לכריסך,
ר"ל מאכל ומשתה, קנה בשווי (ע"ס טו) ואל
תרבה במחירו. ובתר' שני (אסתר ג' ח'): כל
דמזבנין מזבנין בעושקא ולא זבנין בשוואו.
(עִשָּׂר) התעִשָּׂר, רייד ווערדען. עשיר, רייד:
ועל דרך ההשאלה: מצה
עשירה, הנילושה בשמן או בביצים, בהפך:
לחם עוֹנִי. עשירות, רייכטהום.

עִשְׂרָה הרוגי מלכות, דיע צעהן מאַרטירער,
בשם זה נקראו עשרה גדולי ישראל
שנהרגו ע"י הרומיים בזמן חורבן בית שני
ובמלחמת ביתר, והם: ר' שמעון בן גמליאל
ור' ישמעאל בן אלישע כהן גדול ור' עקיבא
ור' הוצפית (מתורגמנו של ר' גמליאל) ור' יהודא
בן בבא ור"ח בן תרדיון (מותנו של ר' מאיר) ור'
אלעזר בן שמוע ור' ישבב ור' חנינא בן חכינאי
ור' יהודא בן תימא (או דמא). כן הוא לדעת
הפייטן (מחזק פיוט חלס אזכרה נמוסך י"כ);
אמנם ע"פ מדרש איכה (נפסוק זלע"ה) הם:
ר' ישמעאל (כן אליטע) ור' בן גמליאל
ור' ישבב ור' יהודא בן בבא ור' הוצפית
המתורגמן ור' יהודא הנחתום ור' חנינא בן
תרדיון ור' עקיבא [ושמעון] בן עזאי ור'
טרפון. ואית דמפקין ר' טרפון ומעילי ר'
אלעזר חרסנה.

עִשְׂשׂוֹר, צעהנטעל: עישור נכסים.
(עִשְׂשִׁי) עִשְׂשִׁית (א) גלצה, שפיגעל, לאמ-
פּע, לאטערנע: ראיווה
בעבים ראיווה בעששית (ר"ס כ"ד); עששית
שהיתה דולקת (זרכות כ"ג); צואה בעששית
(סס כ"ס). (ב) עששיות של ברזל (ססהדקין
ק"ט), פלאטטע.

(עֵתֶר) עֵתֶר, צו-וויילען: עתים חלים עתים
שומה (ר"ס כ"ח). מעת לעת,
מדת זמן של כ"ד שעות: וכמה שריותן
בפושטין מעת לעת (זכס כ"ד). מעתה, פֿאַן
יעצט אן; דעמנאך: אמור מעתה. לעת עתה
(זלטון העס), פֿיר יעצט, פֿאַרלויפֿיג, עֵתָה
(אלל הפילוסופים), הלך הקטן מן הזמן אשר
לא יוכל להחלק עוה.

(עֵתֶד) התעֵתֶד, זיך פֿאַרבערייטען. עתיה
דאָס צוקינפֿטיגע, דיע צו-
קינפֿטיגע צייט, דיע צוקונפֿט (גראמ). עתיד
אתה ליתן את הדין (סגס ל"ו), הוא ויורס
איינסט (דאָפֿיר) רעכנשאַפֿט געבען; עתידים
אילנות שמוציאין פירות בכל יום (סס ל'),
דיע ביימע ווערדען איינסט... לעתיד לבוא
אין דער צוקונפֿט (ליינז העסיח או לעוס"ז);
פֿיר דיע צוקונפֿט. עתידות, צוקינפֿטיגע דינגע;
יודע עתידות.

(עֵתֶק) הֵעֵתֶק, איבערגעהען. הֵעֵתֶק, איבער-
גאַנג; אבשריפֿט. העתיק
איבערשראַגען, איבערזעטצען, אבשרייבען.
העתקה (א) איבערטראַגונג, איבערזעטצונג,
אבשריפֿט. (ב) בסגנון הקראים: טראַדיציאָן.
איבערלעפֿערונג, קבלה ומסורת. העתקה
השבעים (או תרגום ע"ז זקנים בתלמוד), תר'
יוני המיוחס לשבעים זקני ישראל, סעפֿטואַ-
גינטאַ. *עתיק, אלט.

(עֵתֶר) עֵתֶר = חתר, שויעל: להפכן בעת
(סוכס י"ד). ובל"מ חתר, רודער;
שויעל, ומה: ויחתרו האנשים (יוסס ז' י"ג).
רודערן.

*עֵתֶר, רייד. עותרא, רייכטהום.

אות פ

והפגינו בלילה (ר"ס י"ט, ו"א והבנינו), צעקה הנערה ח"י פגנת עולימתא.

פגן, paganus, לאנדמאנן, בויער: היה מהלך כפגן (ז"ר כ'). ומוזה: לבוש פגניקא (מדרס סמואל כ"ד) (paganicus=לאנדליך), לבוש כפ"י. פיגנא ראה פיגם.

(פגע) פגיעה, דאס בעגעגענען, דער אומגאנג (פגעי) פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו פטורין (ז"ק פ"ז).

פגעים. שם למזיקין בדרז"ל. שיר של פגעים (סנועות ט"ו), שם למזמור צ"א בתה"י. פגעים (סנת קמ"ד), פללוימען.

מפגיע. שם חיה קטנה שאמרו עליה שהארי ירא ממנה, ונקרא בל"י ורומי-leon tophonos = לאווענטאדטענר: אימת מפגיע על ארי (סנת ע"ז).

(פגר) *אפגר: שפופרת אפגורי מפגר (כזה ס"ו), פ"י מכאיב, ראה אבגר.

*איפגר, פייערן, ניכט ארבייטען: איפגר ולא אתא תלחא יומי (כתובות קי"ח), נתבטל ממלאכתו; יומא דמיפגרי ביה רבנן (סנת קכ"ט), שהם בטלים מתלמוד תורה. יומי דפגרא, פערזאלטאגע.

(פגש) פגישות (כלים פי"ו), א. ארש געשאס, מין חצים.

(פד) פיד של הרנגולים (ע"ז ד'), דאס פיקקען, הניקור שמנקרים בחרטומיהם.

*פדא (א) παῖς, παιδος, קינד: הפעושות פדיא (ירוש' גיטין פ"ה), ב' מין דג טהור: פדא ופלמודא (ע"ז נ"י).

(פדג) פדגוג (ז"ר ח'), παιδαγωγός, פעדא-גאג, ערציעהער, האפמייסער.

פודגרא (סוטס י'), ποδγρα, פוסגיבט; עלובה מדינתא דאסיא פודגרוס (וי"ר

ה'), ποδγρα, אן דער פוסגיבט ליידעגר. (פדה) פדה (זלשון סעס), לאזען (געלד).

(פאה) פאה נכרית (סנת ס"ד), פאלשעס האאר.

פואה (א) פארבערראטהע, קראפפ: אסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן (סנת פ"ט), וכן בל' ערבי. ב) παλαια, גיכטראזע: הבגים יוצאים בקשרים מאי קשרים אר"י קשרי פואה. — פארי ראה שרשי פד ופדא.

(פג) *פגי או בית-פגי, צוים: חמרא לובא בפגי דפרזלא (סנת כ"ח); חמרא זבית פגיה (ז"ו ט'), בל"י παγία, באנד.

פיגה. היץה, קוועללע: לפיגה שהיא נתונה בגנה (ז"ר ט"ו); עינות מים ת"י פיגין דמ"ן.

(פגי) פגיון (כלים פי"ג), pugio, pugionis, דאלך.

(פגל) *פוגלא (עירוזין כ"ח), רעטטיג, וכן בל' ערבי.

(פגם) פגם, שאדטיג מאכען, פערלעטצען; פגם סכין; הפוגמת כתובתה

(כתובות פ"ז), שמודה שקיברה קצתה; הנושא אשה שאינה הוגנת לו וכו' פוגם את משפחתו (קדושין ע'). — הפגם, א. שארטע בעקאמ-

מען. פגום, שאדטיג; אויסגעבוכטעט; כוס פגום, כוס ששתו ממנו והוא פסול לברכה;

[אשה] פגומה (ערכין ט"ו), בעולה. פגם או פגימה, שארטע, פערלעטצעונג: פגם משפחה;

בושת ופגם. גוהן טעם לפגם, ר"ל לקלקול המאכל. פגימתה של לבנה, חסרונה.

פגום נכנס ופגום יוצא (עירוזין כ"ז), פי' בנין בולט. וי"מ מל"י מגןה, געריסט.

פגם, παγίς, שלינגע: מפדיחי יונים וכו' משישברו את פגמיהן (סנהד' כ"ה).

פיגם (סניעית פ"ט) או *פיגנא (ע"ז כ"ח), παγισον, רויטע, מין צמח.

(פגן) הפגין = הפגיע, שרייען: הלכו

לאמ-
אינהו
ששית
ששית
סדרין
עתיס
לעת,
שריתן
ה, פאן
ת עתה
עפה
זן אשר
עתיה
ייע צו-
עתיז
ווירסט
עתידיס
ס ל'
לבוא
נוס"ז
דינגע
איבער-
העתיק
דייבען.
טצונג
דיציאן
העתיק
ד, תר
נפשו
זן בעת
רודער
זי י"ג

פריון או כסף הפריון, דאס לאָזענעלד.
 (פרח) פּרחת (יזמות ק"כ), שטירן.
 (פרן) *פרן תורא (מ' לנר זקר), גע-
 שפאנן, פאאר.
 (פרע) *פרע = פצע: דפדע ליה לחבריה
 (סנסד' ק"ט). והשם: האי
 פדעתא (ע"ז כ"ח), פצע.
 (פה) פה א' מונד; פי כרס (גדה ס"ג), אמצע
 הכרס סביב לטבור. פי-רשע (תוספתא
 כלים פ"ג), הוא אשכרוע, בוכסבויים. (ב) מין
 תולעת הגדלה בהאנים: פה דתאיני (סנסד' ל').
 (ג) פה או פא, שם לאות הי"ז מאותיות א"ב.
 על פה או בעל פה, מיגדליך, אויסווענדיג:
 קרא על פה; מלוח על פה (גלל סטר);
 תורה שבעל פה, כנוי לחידושי הרבנים
 ופירושיהם בתורה. דבר אחת בפה ואחת בלב,
 דאָפּפּעלצינגיג (מיט הינטערגעדאנקען) רע-
 דען. — לפי, נאך, לויט; ווייל. לפי זה,
 דעמנאך. לפי תומו, אונבעפאנגען: מסיח
 לפי תומו. — לפיכך, דארום. — פי הטבעת,
 כנוי לנקב בית הרעי (ראם עזקתא).
 (פהק) פהק (= פקה), גאָהנען: שגיהק
 ופיהק (זרכות כ"ד).
 (פוג) פוג, כמו בל"מ (ויפג לנר), ערשוואכען:
 כדי שלא תפוג ריחה (כריתות ו').
 מחמין לו חמין ומטילין לחוך הצונן כדי
 שתפוג צנתן (סנסד' מ'). ובהפעיל: כל התבלין
 מפיגין טעמן ומלח אינו מפיג טעמו (גילס
 י"ד); דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגה את
 היין (סנסד' כ"ג).
 (פוח) הפיח, הוציא רוח מנקביו. ראה גם
 שרשי נפה ופח.
 (פום) *פומא, מונד. לפום = לפי: לפום
 צערא אגרא. לפום כן (זיכוס'),
 לפיכך.
 (פוק) פקפק א' (אייגענטל: שוואַנקען,
 דאָהער): אנשטאנד נעהמען,
 בעדענקען. ושה"פ: פקפוק, אנשטאנד, בע-
 דענקען. (ב) וואַראַן גיכט פֿעסט האלטען:
 שפּפּק בנטילת ידים (זרכות י"ט). (ג) לאָק-

קערן (א. באַנד): שפּפּקפּקין ומפּקיען
 ומתירין (ירוש' סנה פט"ו); מפּפּק ונוטל אחד
 מבינתים (סוכה ט"ו); הברכות היו מפּפּקפּקות
 בידו (ז"ר ס"ז), לאָזען, לאָקקער.
 (פוש) פוש א' אויסשניפֿען: שעמד לפוש
 (סנה ה'). (ב) איבריג בלייבען.
 (פוז) *פוזא, ראש, פֿאַרשנעלל: עמא פוזא
 (סנה פ"ח).
 (פזם) *פזמא, בל' פרסי vesmé, וויללען;
 יחלצני כיהפין בי אר"י פזמא
 דידה היא סלקא ביה למיתן לי אורייתא
 (ילקוט נזילים קס"ח). וי"מ כמו פוזמא,
 ψαύμα, בעשלוס.
 פזמון (חלל ספייטניס), געדיכט.
 *פוזמקי (סנה י'), מין מנעלים בל' פֿיס.
 (פור) פֿוֹר, פֿערשווענדען. ושה"פ: פיזור.
 פיזור הנפש, צערשטרייטהייט.
 פוזן, פֿערשווענדער. פוזנות, פֿערשווענדונג.
 *פֿוֹר, וואורפֿשויעל: לינקוט פוזא וליתיב
 (ז"ק כ"ח). והוא ג"כ שם גנינה
 מפסקת, שצורתה כמוהו.
 (פח) תיפח רוחו, לשון קללה: תיפח רוחן
 של מחשבי קיצין (סנסד' ל"ז). —
 *איתפח, אויסשניפֿען, זיך ערהאַלען, גענע-
 זען: ההוא גברא דקא דרי פתכא דאופי
 אותבינהו וקא מיתפח (ז"ע ל'); איתפח ר'
 זירא (זרכות מ"ו). ואולי מזה: תפוחא, חולה:
 כי הוה אזלינן וכו' לשיולי בתפוחא (סנסד' ז').
 פי' לשאול בשלוס החולה. — פחי נפש
 = מפח נפש, הערצלייד: יצא בפחי נפשי.
 ומזה: סבא בביתא פאחי בביתא (עירובין
 י"ט), גראס, אָרגער.
 (פחא) *פחא, אנשטרייבען: שקל דיקולא
 רבא פחייה כופרא (נדרים
 כ"ח), פ"י כפרו בכופר.
 *פחיא = פעיא, תרנגולת המקרקרת בהטלת
 הביצים: ביעי דפחיא למאן (גילס ז').
 ביצים שהטילתן תרנגולת חיה.
 (פחו) פחו = קפץ: ופחו עלי יצרי (נדרים ט').
 (פחה) פוחח פורס על שמע (מגלה כ"ד),

פי' מי שבגדיו קרועים וגופו ערוכ, תר' ערום וחק (יטעם כ' ז') פחיה ויחיה.

(פחל) פחליץ של גמלים (כלי' פכ"ד), מין סל.

(פחם) התפחם. רוסג, שווארץ ווערדען: נתפחמו פני הנשים מן

השמש (ז"ר י"ח). פחמי, עושה מלאכה

בפחמים: מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה

(זרכות כ"ח), ובירושלמי יסופר מזה: אתי

גבי ר' יהושע ואשכחיה דהוה עביד מחטיין

(תענית פ"ד).

(פחם) פחם או פחש (א) איינדריקקען, צו-

זאממענדיקקען: פחסה אע"פ

שלא חסרה בטלה (ע"ז נ"ג), פי' שמיך פניה

בהבאה; אין אנה יהיב אצבעי עליה אנה

פחיש ליה (ז"ר נ"ג), ותר' חרום פחיש: (ב)

איבערשטראמען לאססען: שפחסתו צלוחיתו

(ע"ז כ"ו), מל"י επιχυσας, דאס הערצו-

שטראמען.

(פחר) *פחרא, טאפפער: כסא דפחרא

(יונא ע"ס), כוס חרס מעשה

ידי יוצ". פחש ראה פחם.

(פחת) פחת (א) פערמינדערען, וועניגער

געבען: פחות ממילך וממישתך

ותוסיף על דירתך (פסחים קי"ד); אין פוחתין

לעניים בגורן מחצי קב חטים (פס"פ ב.)

אויסגעהלען: אין פוחתין את הנר מפני שהוא

עושה כלי (זילס ל"ז), פי' לחקוק בביצת

היוצרים בית קיבול שמן.

הפחת (א) פערמינדערט ווערדען, אן ווערט

פערלירען. (ב) שאדהאפט ווערדען,

א. לאך בעקאמען, צערבראכען ווערדען,

אויסגעהאלט ווערדען: השקין והמרצופין

שנפחתו (כלים פ"כ); נפחתה הגלגולת (סולין

כ"ד), פי' ניקבה; איפחת דגא מתותיה (סנה

ל'); בית שהוא מלא פירות ונפחת (זילס ל"ח).

פחת. איינביסען אן צאהל פער אן ווערט, א

פערלירען (א) געשאפטע: פחתו

או הותרו.

הפחית, פערמינדערען, בעשאדיגען, אכנוצ-

צען: משתמש בהן כך אבל לא

בקשה מפני שמפחיתן (ז"ו ל').

פחת (א) פערמינדערונג, איינבוסע אן צאהל

פער ווערט; וואס פאן איינער ווארע

דורך פילנים פער מיזעפראס אכפאללט,

פערלוסט, שארען: כל מה דשקרא מכנים

פחתא נסבא (מדרס סהלים ז'). (ב) דיא אויס-

געהאלטע שטעללע: בית שהוא מלא פירות

ונפחת נוטל ממקום הפחת (זילס ל"ח).

פחות (א) וועניגער, מינדער: לא פחות ולא

יותר; פחות מכאן או מכאן, וועניגער

אלס דיעזעס. ובא ג"כ אצל קצת מחברים

תואר לתואר אחר, כמלת יותר: פחות טוב,

מינדער גוט; פחות חזק, מינדער שטארק;

לכל הפחות, מינדעסטענס. (ב) גערינג, שלעכט,

געמיין, פארדינאך: שמירה פחותה (ספד:

שמירה מעולה); אנשים פחותים. — פחיתות,

שלעכטיגקייט, געמינהייט: פעהלער, מאנגעל:

מעלות ופחיתות.

(פט) *פטא, דויערן, זיך ערהאלטען: דמפטיא

ליה תריסר ירחישתא (סנה ק"ו).

פי' שתימשך ותתקיים, וכן בל' ערבי.

פוטיא. φωτός, ליכט: פוטיאל שהאיר במע"ט

שאתה אומר ביונית פוטיא (ילמדנו

זעעלומך).

(פטט) פטיט, בל' צרפת petit, קליין:

שראובן הוא הבכור ויהודה

הוא פטיט (ילמדנו ויגס); הוא עושה מעשה

פטיט לפיכך וכו' יביא קרבן פטיט (ערכין י"ו).

*פטטיא או פטוטי מילין, געפלידער, גע-

שוואטץ: כל פטטיא בישין ופטטיא

דאורייתא מבין (יכוס' סוף זרכות).

פטפט (= בטח), פלאפפערן; הארטע וואך-

טע רעדען: שהיה מפטפט כנגדו

(נחמות ס"ה); שפטפט ביצרו (גיטין כ"ז).

פטפטות (ילמדנו ויסב), שוואטצערין.

פטטרא (וי"ר ג'), מאסטרארם.

פטוטרת (א) דער שטיעל פאן פריכטען:

בפטוטרתיהם שנינו (ע"ז י"ד).

בל"ר petiolus (ב) א. ארט פייגען:

בנות שוח ופטוטרות (סס), ובירושלמי: מהו

בנות שוה פטוריה (סניעית פ"ה).

(פטל) פטיליא (כלים פ"ו), סל העשוי להחזיק בו גרורות.

פטיליק, יוסיסעל: אכל מכל פטיליק חד פת (איכה רבה, ויגרם נחלץ), בל"ד patella.

*פטלקין, פֶּטַטֶס קאלב: אין הוה חמי וכו' פטלקין טב הוי נסיב (ז"ר ע"ד),

בל"י πέταλος, פֶּטַלֹּוויכסיג.

(פטם) פֶּטֶם (א) מאַסטען, פֶּטַט מאַכען: תרגומות מפותמות; מִפֶּטֶם

מהרדי (פסחים ע"ו). (ב) געווייזע מישען:

פֶּטֶם הקטורת (כרימות ו'); המפטם את השמן

(סס ז'), העושה שמן רוקח. פֶּטֶם, מִפֶּטֶם

עופות או בהמות: אצל פֶּטֶם הרגיל אצלו וכו'

תן לי תור אחד; שור של פֶּטֶם (חולין ז"ה).

פֶּטֶמֶא, ווארצע (אַן פֶּריכטען): (בל"י - πῆμα

πῆμα = ווארצעל): הפיטמא של

רמון (עוקלין פ"ז); שרשי השום והבצלים

והפטמא שדהן (סס פ"ח), פי' הפרה

שבראשיהם; נישלה פֶּטֶמֶתו (סוכה ז"ד). פֶּטֶמֶת,

ווארצע אַן דער ווייבל. ברוסט: משתשחיר

הפטומת (נדה נ"ז). *פטומא (ירוש' תענית פ"ד),

שם לאכר הזכר. פֶּטֶמֶי מילי (ז"נ ס"ו) צ"ל

פֶּטֶמֶי מילי, ראה זה.

(פֶּטֶן) פֶּטֶנֶג (סנה ק"ט), פֶּטֶלִי, מִין צמח,

וכן בל' ערבי.

פֶּטֶמֶנֶן: כיון שירד הפר שם נעשה פֶּטֶמֶנֶן

(ז"ר פ"ו), פי' נעשה פֶּטֶמֶנֶן משקה

לפר, בל"י πῆμα, טראַנקען.

(פֶּטֶם) פֶּטֶם, πῆμα, טאַננע, חבית גדולה:

התוקע לתוך הפֶּטֶם (ר"ה

ב"ז); יבולית שטופלין בה הפֶּטֶסין (כלים פ"ג).

(פֶּטֶף) פֶּטֶפֶט, פֶּטֶם, געשטעלל: כדי

לעשות פֶּטֶפֶט (סנה ע"ח);

העושה ג' פֶּטֶפֶטים בארץ וחיברן בטיט וכו'

להיות שופת עליהן את הקדירה (כלים פ"ו),

בל"י pes, pedis, פֶּטֶם, פֶּטֶם בשר פֶּטֶם.

(פֶּטֶק) פֶּטֶק, πῆμα, קאַנוול: אלו

הפֶּטֶקים והגֶּמֶנים (ספרי האזינו)

ואולי הה' מן השורש. פֶּטֶקֶלֶן ראה פֶּטֶקֶלֶן.

(פֶּטֶר) פֶּטֶר או פֶּטֶר, פֶּטֶרשיקקען, פֶּטֶר-

אבשיעדען, אַבֶּפֶרטיגען; בע-

פֶּרִיעֶן (פֶּטֶן א. לייסטונג אָדער שטראַפֶּע).

הֶפֶטֶר (א) בעפֶרִיט ווערדען; הֶפֶטֶר מאַיש,

ימֶדן לֶאָז ווערדען. (ב) אבשיעד נעה-

מען: תלמיד שנפֶטֶר מרבו (מ"ק ט'). (ג)

שטערבען. הֶפֶטֶר מן העולם, אויס דער וועלט

שיידען. — פֶּטֶר, פֶּרִיאַ (פֶּטֶן אָינער ליי-

סטונג אָדער שטראַפֶּע): פֶּטֶר מן המצות; פֶּטֶר

מלשֶׁלם; פֶּטֶר ממיתה. פֶּטֶר, פֶּרִישפֶרעכונג,

אבזאַלוטאַריום, כתב אשר ינתן לאיש לפֶטֶר

מכל חוב. פֶּטֶרה, אבשיעד; דאס הינשיידען,

שטערבען. — הֶפֶטֶר, שליעסען, בעענד-

גען: מפֶטֶרֶן בנביאים, פי' גומרין קריאת

התורה בקריאת פרשה בנביאים; אין מפֶטֶרֶן

אחר הפסח אפיקומן (פסחים קי"ט), פי' אין

גומרין הסעודה בפֶּרִיאַות. הפֶּטֶרה, קריאה

בנביאים אחר קריאת התורה. והקורא בנביאים

נקרא: מֶפֶטֶר.

פֶּטֶרֶא, פֶּטֶלֶן: כמהין ופֶטֶריות (נדרים כ"ה).

פֶּטֶרֶי בפי ושט (זרכות ח'), פֶּרִיש"י חבל.

פֶּטֶרֶא או פֶּטֶרֶן, πέτρα, פֶּטֶלֶן: מוצא

למטה פֶּטֶרֶא (ילמדנו זלק); בצד פֶּטֶרֶן

(סנו"ר ט"ו).

פֶּטֶרֶבולי (ירוש' פסח פ"ח), מורכב מן πῆμα

βουλή, פֶּטֶמֶר דעם ראטהעם, אב

בית הועד.

*פֶּטֶרֶווא (זכורות י"ח), טלה קטן.

פֶּטֶרֶן, patron, בעשיטצער, פֶּטֶרֶהייד-

גער: לאב ולפֶטֶרֶן (ז"ר ז"ג); שיש

להם פֶּטֶרֶן (וי"ר כ"ז).

פֶּטֶרֶן (ז"ר ט'), πῆμα, בעכער.

פֶּטֶרֶסילינֶן או פֶּטֶרֶסילינֶן (ירוש' סניעית

פ"ט), πετροσέλινον, פֶּטֶמֶר-

זיליע.

פֶּטֶרֶקֶן (ז"ר נ"ט), πῆμα = פֶּטֶמֶר-

ליך, נחלת אבות.

*פֶּטֶרֶתא: כנחא פֶּטֶרֶתא (גיטין ס"ט)

בשער סדום ת"י בפילי סדום.
*פילא, שפאלטע: דאית ביה פילי (פסמים
ע"ו); דהוה ביה פילי בגופיה (טבת ל"ג).
(פלא) הפילא, אויסצייכנען. מיפלא, אויס-
געצייכנעט. — פלוני, א.
געוויססער, דער אונד דער: מאיש פלוני
וכהן הוא; פלוני מהו לעוה"ב (יונא ס"ז).
פלאה ראה פרנז.

(פלג) * פֶּלֶג, מהילען. — פליג, נעטהיילט, פֶּערשיעדענער מיינונג: במאי פליג. פלגאח(עירוצין ס"ח), חולק על חכמים. הפליג א) = הרחיק, זך ענטפערען: יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג עוד הוא הפליג (ירוש' זרכות פ"ח); אל תהי מפליג לכל דבר (לכות פ"ד), פי' להאמין שהוא רחוק ולא במהרה יהיה. ב) וואָרין ווייט געהען, עטוואס ווייט טייבען: וכשהפליגו בתשובה (מו"נ ח"א פנ"ח). ג) צו שיפֿע אַבריווען, אין דייע זעע שמעכען: אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת (טבת י"ט); הפליגה ספינתם בים (עירוצין נ"ג). בל"י πελαγίζω, אויף דעם האָהען מעערע זיין, מלישון πελαγος, דאס האָהע מעער, וכן ת"י בלב ים בגי' פלגוס דימא רבא. — מופלג א) ווייט: אחר סמוך אחרי מופלג (ז"ר נ"ד). ב) זעהר גראַס: עושר או עשיר מופלג; שאני ראב"י דמופלג (עירוצין ס"ג), גדול בחכמה מאוד.

* פלג או (נידיעה) פלגא א) האלפטע. ב)
זוכה לפלגו של הקב"ה (ילמדנו נשפטי'),
פי' המוספי ע"פ ל"י למחיצתו של הקב"ה.
פלג המנחה, קראו בעלי התלמוד לזמן שעה
ורביע קודם הלילה. כי זמן מנחה (קטנה) הוא
ב' שעות ומחצה קודם הלילה. — פלוגתא
(וכירוסלמי: תפלוגתא) = מחלוקת, שמרייט,
מיינוגוספערשיעדענהייט. בר פלוגתא, געגנער.
מפלגה, קלאססע.

פלגונין = ילדי שעשועים : קודם לבריאת
של עולם היה הקב"ה פלגוני
בה שנא' ואהיה שעשועים וכו' (למדנו ואחשקן).

פ'י כנחא מבהמה מבכירה, מל' פטר רחם.
(פמט) פומיתא (עירונ'כ"ח), מין שרקהמים.
(פוח) פייה, מיט קאלק איבערטינבען; ואין
מפייהין (צ"ב), ראה ש' פחא.
(פוט) פייטן או * פייטנא, פאָעט, דיכטער:
הדין פייטנא (קסל'ת רב'ה, וכת'ת
ל'ת לנ'י). ונקראו ביחוד בשם פייטנים מין
ידוע ממחברי תפלות ושירים בסגנון עצמיי
נמוחד. פיוט, דיכטונג: שלא יאמרו דברי
פיוטין הן (צ"ר פ"ה). פיוטות (ירוש' עירונ'ין
פ"י) ראה פיוטות.
(פיל) פיל (כללים פ"ח), עלעפאנט. ראה גם
שרש פל.

פִּיילִי שֶׁל חֶרֶס (נגעים פִּי"ד), φιλῶν, טאססע, שאלע, וכן חר' ספל.
 (פִּים) פִּיִּים (או *פִּיסא א) πεσσός, שטיין,
 ערדשצאללע: אבל לא את
 הפִּיִּים (סצח פִּ"ח); דשדִּי פִּיסא לדיקלא (סס
 ע"ג). (ב) לֶאָאָז: ארבע פִּיִּסות הִיו שֶׁם (יונא
 כ"ז), כִּי הִיו מִטִּילִים גּוּרִלוֹת בִּאֲבָנִים (וגס
 גּוּרִל טוֹרָאֵחַו אֶזֶן צִל' ערצִי). ונגזר מזה הפעל:
 הָפִים (א) לֶאָאָזֶען: מִפִּים אֶדֶם עִם בְּנֵי
 (סצח קמ"ח); מִי שֶׁטְבֵּל יִבֵּא ויִפִּים
 (חנניד פִּ"ח). (ב) בערוהגען, בעפֿריעדִיגען:
 לֶהֱפִים דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּע"ה"ב (צ"ו ל"ה), בִּל"י
 πείσω, בעזאָנפֿטיגען. (ג) מִפִּים מוֹרֶסא (סצח
 ג'), אָפֿפֿנען. פִּיִּים, בעזאָנפֿטיגען, אַבִּישׁ-
 טע טהוּ; פִּיִּים דַּעַת אִישׁ, יִמְדֵּן בעפֿריעדִיגען.

(פכה) פכה = פוג, ערשוואכען, פער-
דאמפפֿען : כד פכה מיניה
חמרא (מגלה ז'), כאשר פג ממנו שכרותו.
ובפעל : יין קשה שינה מפכתו (3"3 י');
לפכוהי פחדא (מענית י"ג). והשם : פכחותא
דדיותא (כדס כ'), קלישות הדיו.
(פכס) פכסמין (כנד' רכס ז'), paxemas,
צויעבאק.

(פכר) * פכר ידיה (טבת י'), דיע האגדע
פערשראנקען.
(פל) פילי, φιλύ, טהאר : כיון שהגיע
לפילי של מצרים (ילמדנו לך).

בל"י φιλογονία, קינדערליעבע.

פלגם (א) כבשים בני שנה ואילים בני שנים וכו' בן י"ג חודש ר"ט קוראו פלגם

(פרס פ"ח), ר"ל שחציו כך וחציו כך, כענין פלגש שחציה שפחה וחציה אשה. (ב) אורגי פלגם (ירוש' חענית פ"ד), מין ארג, מר"י πλέκος, געפֿלעכט.

(פלח) פלח (א) דורכזוכען: אין פולין לאור הנר (סנה' י"ז); ולא יפלה את כליו (סס י"ח). (ב) מה אתה מפלה בי (ז"ר ז"ח), פ"י מהתל בי, בל"י φλύω, שוואטצען. ראה שרש אפל. פלחרין ראה פרהדרין.

(פלז) *פליזא, שטאהל: זון לקנא דהבא בכרד פליזא (ז"ק ק"ג לפי ג' הערוך), וכן בל' סורי פלדא.

(פלח) פולח, בויער: דרכן של פולחין לובשין סנדלין המסומרין (ילמדנו עק"ז).

(פלט) פרט, אויסשפייען: כל מילי לא תפלוט באפי רבך (תנוד פ"ח).

ובדרך השאלה: נכרית שפלטה ש"ז (נקודות פ"ח); כבולעו כך פולטו. והוא מל"ר fluto = פליעסען. פליטא ראה פליישון.

פלטיא, πλατεία, אַפֿגענטליכער פלאטץ: סרטיא ופלטיא (סנה' ו').

פילוטומיא (סנו"ר ל'), φιλοτιμία, וועטט-קאמפף, שווישפיעל.

פילוטמון, φιλότιμος, עהרליעבענדער, עהר-גייעגער: לבן פילוטמנין שגנב

במרחץ (נמדנר רנח י"ג).

פלטין או פלטין, palatium, פאל-לאסט: משל למלך שביקש לבנות

פלטין (ז"ר ג'); אינו יוצא מפתח פלטין שלו (סנה' כ'). ומה: שבטו של לוי פלטינין היו (נמדנר רנח ח'), palatini, האַפֿדיענער.

פלטנוס (ז"ר ל"ז), שם הר גריזים.

פולטיקון, πελατικόν, דייע קלאססע דער לאַהנארבייטער: מאכל פולטיקון

(סמונות פ"ז).

פולישור, πολυτήριον, קויפלאדען: ובלבד שלא יעשהו פולישור (ירוש' סזיעית פ"ג).

פלטר, מוכר לחם, בל"י πρᾶτῆρ, פֿער-קייפער: הלוקח מן הפלטר (דמאי פ"ה).

פולישריכון, πολυτήριον, פֿרויענהאאר, שם צמח: מאי יועזר פולישריכון (ירוש' סנה' פי"ד).

(פלו) *פליא-ביארי (סנה' ז'), מין חגב. פליישון, foliatum, זאלבע אויס נארדענ-בלאָטטערן: צלוחית של פליישון

(סנה' ס"ז). פליון של ראש (כלים פכ"ט), πύλον, קליי-נער פֿילצהוט. פליוס ראה אפליון (ב).

(פלך) פלך, שפיגנשטאַקק; ובטוי מליציי: לאה תפסה פלך הודיה רחל

תפסה פלך שתיקה (ז"ר ע"ח).

פלכין, אקסט: יורד כפלכין וקוצץ האילנות (ילמדנו וחרח), בל"י πέλεκυς, אקסט.

פלובס, φλόβος, ווילדע פֿייגע: אייתו לקמיהו פלוכסין (נדרים ע"ט). ובנוסחתנו:

בלוס פין, וברך נ': כלופסין, ובמס' מעשרות פ"ב: בלבים או לבסים.

(פלל) פלפל (א) פֿאַלעמזיורען, דיספוטירען: פלפלח בחכמה (סנה' ל"ח).

פלפול, פֿאַלעמיק: החזירן עתניאל בן קנו בפפולו (סנו"ר י"ו). ובישיבות שבמדינות

פולניא הפליגו בו הרבה ונטו מדרך ההגיון ובנו מגדלות באויר ויצא מזה שבוש הרבה

בדעות. והראשון שהמציא הדרך הזה היה ר' יעקב פֿאַלאַק ר"י בפראג. (ב) בעשמוטצען,

בעזודעלן: תר' עוללתי בעפר קרני פלפליח בעפרא איקרי.

פלוליא (ירוש' נדרים פ"ז), παλίουρος, א. אַרט דאָרנשטרויך.

*פללגולא (ירוש' כלאים פ"ח) מין בצל מדברי. פלולינא ציך לבער (ירוש' פסחים פ"ג), פ"י

המפרשים פת הנופל לפרורים. (פלם) מפולם, פליעסענר, פֿייכט, פֿריש,

(מל"י ημῆμα = פלוטה):

מב
(ז)
בעו
במו
מב
בעו
אבו
ש
המ
פל
בע
בל
פ
פל
או
פל
האי
פול
האח
פל
פול
פל
של
הומר
טוב,
פילון
מין
פלני
(סה)
פלו
פל

לנהמא ופלסיה לסלא (ז"ק י"ט).
*פולסא (א) פאלשע, אונעכט; מינצע, מל"ר
falsus = פאלש : מאי אסימון
פולסא (ז"ו ו"ז). ב) pulsus, שלאג : מחוזה
שהין פולסי דנורא (ז"ו פ"ה).

פלוסין, מין בגד הבא ממדינת Pelusium.
הוא סין במצרים : בשחר היה לובש
פלוסין (יונה ל"ד).

פלסטר : איד אחר יש להם ברומי אחת
לשבעים שנה מביאין אדם שלם
ומרכיבין אותו על אדם חגר ומכריזין לפניו
סך קירי פלסטר אחוא דמרנא זיפנא (ע"ז
י"ח), לדעת בעל ערך מילין שב על Decius,
שנבחר למלך רומי תחת Philippus,
ואז חגגו החג למלאות אלה שנים למלוכה
רומי וקראו לקראת דעציוס : socius Kyrri
falsator, דעס העררן גענאסעס (פיליפוס)
איוט איין פאלשער. ראה פערעמדשפראכל.
רעדענסארטען להח' ברילל. ראה גם פלסטר.
פלסלוס (כלאים פ"ח), מין תורמוס מדברי.
פלסמון ראה בלסמון.

פלסון, φυλάσσω, בעוואכער, היטער : מין
האיש חלזה וכו' הוא ופלסונו (ז"ר ס').
פילוסוף או פילוסופים (ז"ר ח'), פילאָזאָף.
פילוסופיא, פילאָזאָפֿיע. פילוסופיין,
פילאָזאָפֿיש. התפלסף, פילאָזאָפֿירען.
פלסתר, פאלשעס, בל"י πλαστός, פאלש;
ואין אתה עושה תורחך פלסתר
(זרכות ל"ח) ; כותבי פלסתר (סוכס כ"ט),
שטרות מזויפים.

(פלך) פלפל (ונלה ז') או פלפלת (זנת ל'),
פפעפער, וכן בלשון ערבי ;
*פלפלא אריכתא (פסחים ו"ז), לאנגער
פפעפער. פלפל בשרש פלל.

פוליופוס (זנת ק"ט), polypus, פאליפ
(נאזענגעשוויר).

(פליין) פלצור (כלים פכ"ג), מין רשה, בל"י
πλαζω, איררעפֿיהרען.

(פלך) פילקי, φυλακή, געפאנגעניס וואתחבש
בפילקי (וי"ר ל').

מביא חלוקי אבנים מפולמות [לבנין המזבח]
(זכחים כ"ד), פי' אבנים לחות ור"ל המישוקעות
בעומק הארץ שלא הינף עליהן ברזל, כאמור
במקום אחר : וחופרין [אבני מזבח] למטה
מבתולה (מדות פ"ג), פי' מקרקע בתולה
בעומק הארץ שידוע שלא חפרו שם עוד; וכן;
אבנים המפולמות המשוקעות בתהום
שמהן יוצאין מים (חגיגה י"ז); דגים
המפולמים (זילס כ"ד), פי' דגים להים (פריש).
פלומה (א) πηλωμα, מאראסט : אין יורדין
לפלומה (זנת קמ"ז). ב) פערדער-
בעטט : כמטה וכפלומה (ריס טס"ס זנה').
בל"ר pluma, פלומפערדער.

*פלמודא (ע"ז ו') πηλαμύδος, א. ארט
טהונויש.
פלמטר, דיפלאמאט : למלך ששלח פלמטריין
שלו (ירוש' זרכות פ"ח). פלומטרוין
או פלמנטר ראה דיפלומטר.
פלמוס, קריעגסהער, בל"י πόλεμος, קריעג;
בפולמוס של אספיאנוס (סוכס ו"ט);
האי פולמוס דאחי לנדרדעא (עירובין ל"ד). —
פולמוסטוס, πολέμιστος, קריעגער : אחד מן
האחיין שמינוהו, פולמוסטוס (ז"ר קמ"ד).
פלומפילון (ס' זלך), primus pilus, הויפט-
מאנן דער ערסטען קאמפאניע.

פולמרכוס (פסיקתא סוכס), πολέμαρχος,
קריעגסאָבערסט.
(פלן) *פלן, כמו פלוני בעברית.
פילון (א) πύλων, טהאר, פאָרוואַל : שכולן
נכנסין בפילון אחד (וי"ר י"ח); פילונו
של א"א ע"ה מפולש היה (ז"ר ו"ט). ב)
הומרתא דפילון (גיטין ס"ט), מין פרח בעל
טוב, בל"י φύλλον, בלומע. ג) פילון או
פילונס (ירוש' נדרים פ"י וחגיגה פ"ח) φελόνης,
מין בגד.

פלנים, πλανήτης, פלאנעט, וואנדעל-
שטערן : ר"א אומר כמין פלנים
(ספ"ס זנה, זאת קונתך).
פלונקיא (ילמדנו ואחא) φιλωνεΐα, צאנקוונט.
(פלם) *פלם, φάλαξ, צערוויסען : דאכל

ובלבד
(ירוש')

פער-

פ"ה.

זאאר,

שיריון

זב.

ורדענ-

לייטון

קליי-

יון ב).

לייזיי:

רחל

ילנות

וקסט.

מיייהו

חתנו

במס'

ס.

ורען;

ל"ח).

קנו

דינות

הגיון

הרבה

ה ר'

צען,

פליח

א.

ברי.

פ"ה

ז.

ייש,

זח):

ראה פלכין.

פונדק א) παγεδοαεῖον, גאסטהויז: מצא

ואת"כ אגוזין ואת"כ פונדקין (יחוס' כזיר פ"ה)

פונדק, גאמטווירטה. פונדקית (דמאי פ"ג).

פנדוקאות (ירוש' גיטין פ"ז), *pendicae*.

מעיים.

כלי זמר של שרשה נימין.

דיע נאטהדורכט פערריכטען

ידיו (זרכות ע"ו). ב) זיך צייט מאכען, צייט

פִּינָה, אוֹיֶסְרֵי־מַעַן, וְעַגְרֵי־מַעַן. — פְּנוּי (א)

האבענד : אינז פון (סמו"ר כ'). ג.) לעד"מ

(יציאות ס"ח). מופנה, לעשר, פרייא : מקי

מזכיר: כשלא היה להם פנאי (מ"ק י"ז)

פנים (א) געווארן מ'ענע: פנים שוואקייט
פריינדליכע מיינונג: פנים זייל צוויי

אשר יצא בעדישוננו: דרש בפנים רבים

זינן געבען, ערקלארען : המגלה פנים בתורה

גרינדען : אומר על טהור שמא ומראה ל

י"ג). פנים חדשות (צ"ק ל"ו), צורה אחרת

וני"ט), שיססעללעקקער, שטאַראַטצער. פנים.
פנימי בשרש פנה.

(פנן) פיננן. *πεννόν*, טוך: מנעלות הפיננן
(כלאים פ"ט).

(פנס) פנים. *pannus*, אומשלאגטוך, קלייד:
ויפשיטו את יוסף זה הפנס
(ז"ר פ"ד).

פנס (סוכה כ"ט), *φάρος*, לאמפע.
פנוס או פנוסין, *fenus*, צינוען: ונוטלין
זה מזה בפנוסין ופורעין בפנוסין (מודע
תהלים י"ט), ברבית. פנסטא ראה פנסטא.
פנסור (ילמדנו סופטים), גרענצוואכטער,
מל"ר *finis*, גרענצע.

(פנק) מפונק, פערווייכליכט, ווייכל'ך.
צארט. תפנוק = תענוג,
ווייכליכקייט, אינפאניקייט, וואהללוסט, פער-
גניגען: מה האב זקיק לתפנוקיה של בתו
(ילמדנו נספטים). *מפנקותא (פסחים כ'),
ווייכליכקייט.

פנקט: ונתרזין מתוך פנקטיהן (וי"ר ח'), פני
הערך מהיכליהם, ות' מהיכלך וכו'
וובילו מלכים שי מפנקטיהן וכו'.
פונקלין (ז"ק קי"ט), *penicillum*, פאזערן,
שארפע.

פינקס, *πινξ*, איינשרייבענד, האנדלונגס-
בוך: חנוגי על פנקסו (סנועות מ"ד).
פנקריסין (ירוש' סנה' פ"ג), מין פרי משובח.
(פנר) פונריא (ירוש' סנה' י'), *πονηρία*,
באזהייט, גיעדערשראכטיג-
קייט. פנתי ראה אפנתי. פנתק ראה פוטנג.
(פנת) פנתיר (א) פאנטער: מין חיה ושמה
פנתירין (מודע תהלים ע"ח).

(ב) פאנטערישטיין, מין אבן טובה, וכן תר'
ישפה פנתירי.

(פס) פס (א) שם לכלונס כתבנית אות פ
(הנקרא פס) בכתב יוני, שטאק-

קעטמע: עושין פסין לבראות ארבעה דיומדין
נראה כשמונה (עירובין י"ז). (ב) גראבשייט:
מאן דאית ליה פס (וי"ר כ"ד), מל"ר *fosso*,
גראבען. שטר פסים, ראה בשרש פסס.

אורה חדש במעלה של שמחה או באבילות.
על כל פנים, אין יעדעס פאללע, אללענ-
פאללס, וועניגסטענס. לפנים, צום שיין: הם
לא עשו אלא לפנים (נוגס י"ז). — בפניו,
איום געזיכט, אין געגענווארט; שלא בפניו,
אין אבוועזענהייט. אומרים מקצת שבחו של
אדם בפניו וכלו שלא בפניו (ז"ר ל"ז). בפני
עצמו, פיר זיך, בעיאגדער: ש"ע רגל בפני
עצמו הוא; כוי בריה בפני עצמה הוא. מפני,
ווענען: מפני הכבוד. מפני ש... ווייל. מפני
מה, וועסווענען, ווארום.

פנים. דאס אינגערע, דער טעקסט: בפנים
הספר. בפנים או מבפנים, אינווענדיג.
זו אינה צריכה לפנים (פי' שהיא זכר קל ואל'
לשואל למוך היסוד) אמר רבא זו צריכה
לפני ולפנים (ז"מ י"ו). לפנים מן, אינגער-
האלב: לפנים מן הקלעים.
פננה. גרונדפליילער: פנות הדת.

(פנח) *פנחיא בעלמא הוא דקבעינא (ז"ק
ק"ג), וואהרצייכען, שוטיין,
והוא לשון פרסי ראה שם פענח באוה"ש;
לפנחיא שבקיה (צמות קט"ו).

(פנט) פנטוי, גענען, בלשון צרפת *avant*
= פאר, ובל' יוני *παντά*
= ענטגעגענעגעהן: ר"י נפק לפנטי דר"ג
(ירוש' ע"פ ז"ר), ראה אפנתי.
פנטיגון (ז"ק קס"ד), *παντάγωνος*, פנ-
עקקיג.

פנטון, *παντών*, אלל: דומין פנטון (חסתר
רצח, מסר קס), ארון על הכל, כענין
אמרכל (צמח חמר). — פנטוס, *παντός*,
יעדענפאללס, געוויס: פנטוס דמתפס חד
מנכון (ירוש' סנה' פ"ו).

*פנטסיא: בעי מימר פנטסיא (ירוש' ז"ר
פ"ח), פאנטאזיע.

פנטקיא (ירוש' תענית פ"ה), *παντή-καχός*,
גאנץ שלעכט. פנטיר ראה פנתיר.

(פני) *פניא, אבענד. פנאי בשרש פנה.
(פנד) *פינכא (חולין קי"ה), *πινχός*, שים-

סעל; בר מלחך פינכי (פסחים

פִּיסִין וארנוניות (וי"ר ל"ג), מין מס.

פִּיסַת יד (חסלות פ"ח), כף היד, ובמקרא :

כסא די ידא (דנ' ס' כ"ד). פִּיסַת

רגל (חסלות פ"ח), כף הרגל. והשאר ראה בשרש פִּיס.

(פסג) פִּסְגָּא, אבברעכען, אבהויען : אוזב

שיש לו ג' קלחים מפסגו (פרה

פ"ח); מפסגי אילנות (ז"ק ק"ט). — פסג,

שם לאשכול קטן המסתעף מן השרביט

האמצעי שבאשכול : איזהו כתף פסיגים

המחוברות בשדרה זו ע"ג זו (תוספתא פ"ח).

(פסד) הַפְּסֵד, פֶּעֶרְדָּרְבֵּעַן ווערדען, צו

גרונדע געהען, וכן בל"ע.

נפסד, דעם אונטערגאנגע אונטערוואַרפֿען :

הוה ונפסד. — הפסיד, פֶּעֶרְדָּרְבֵּעַן; שארען

מאכען; פֶּעֶרְלִיעֶרֶען, אים געשאַפֿטע איינ-

ביסען : הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ;

הפסידה כתובתה.

הפסד א) פֶּעֶרְלוֹסַט (אים געשאַפֿטע),

שארען : הפסד מרובה. ב) אונ-

טערגאנג : הויה והפסד. *פסידא, שארען.

פסדא, ψάθος, בינוענמאטטע : אף לא

פסדיות (ילנודו וילא). פיסטולי ראה

אפיסטולי. פיסטליה ראה אפיסטליה.

(פסה) פִּסְיוֹן, שד"פ מן פִּשְׁוה, אום זיך

גרייפֿען (פֿאַן אויסשלאַגען).

*פסטמא, επιστήμη = וויססען; געוויססען:

תהא פסטמא דילך טבא ולית את

דחיל מיניה (וי"ר ט'). או הוא מל' πίστις,

πίστωμα, גלויבע, טרייע.

פסטון : סיעה של פסטון (ז"ר ו"ו), לייב-

וואכע, בל"י πεζέταιροι, גארדע

פֿאַן פֿוספֿאַלק.

פסטים, πίστις, גלויבע, טרייע : שטר פסטים

(ירוש' כחזנות פ"ז), כמו שטר פסים

בתלמוד בבלי, ר"ל שנותן השטר האמין למקבל

ונתן לו שטר בלא מעות.

(פסי) פִּסְיוֹן (יונא ע"ה), φασιγνός, פֿאַזאַן,

מין עוף, וכן תר' שליו. פסכהר

ראה פסקר.

(פסל) פֶּסֶל, אונגילטיג, אָדער אונטויגליך

מאכען, אלס אונגילטיג עי-

קלאַרען, אויסער קורז זעטצען, אויסשליעסען;

אלו פוסלין את התרומה (סנה י"ג); אלה פוסל

את הראשונים (סנו"ר ל'); מטבע שנפסלה;

מים שנפסלו משתית הבהמה (ידים פ"ח). —

פֶּסֶל, אונגילטיג, געזעטצליך אונטיכטיג,

פֶּעֶרְווער־פֶּלֶךְ : סוכה פסולה; פסול לעדות.

ושה"ם : פֶּסְלוֹת. — פסולת, ראם שלעכטע-

סטע איינער גאטמונג, אויסשוס, בראַק,

אבפֿאַלל : בורר אוכל מתוך פסולת (סנה

ע"ד). — מִפְּסֻלָּת (כלים פ"ג), מייסעל.

*פסלא (ז"ר כ"ו), πάσσαλος, פֿאַפֿאַל.

פסיליא (תוספתא נעשרות פ"ג), ψάθηλος,

פֿאַזאַלען, א. ארט באַהנען.

פסילום (וי"ר י'), ψέλλος, שטאַממעלנדער.

פסנטין ראה אפסנתין.

(פסן) פסנטור, obsonator, קינענמי-

סטער: פסנטורך אנא ולית

את מטעים לי מתבשילי (קסל רבה, נה יתרון).

(פסם) פֶּסֶם, וועגשמרייען, וועגשיטמען:

והיה פוססן מן הצד (ז"ר ל"ח).

פסים, פֶּסֶים, שיין : שטר פסים (כחזנות

ע"ט), שטר הניתן רק לפנים. ובירושלמי

הנוסחא : שטר פסטים, ראה זה.

פסיסה, ברעטטכען: חלוקה בפסיסיות (ירוש'

עירובין פ"ט).

(פסע) פֶּסַע, שרייטען. פסיעה, שריטט.

פֶּפֶע = פֶּסַג, אבטהיילען :

שדרכן לפסע (ירוש' סוכה פ"ח).

(פספ) פספס א) (= פצפץ) אויס איינ-

אנדער מאכען, צערשטרייען :

נזיר חופף ומפספס (מזיר נ"ז), פי' מפריד

שער; מפספסים את הביפים (סנה ק"ה).

ב) אכזענגען : מהו מחרכין לו מפספסין לו

(ירוש' סנה פ"ז), ובמקום אחר : ס פ ס פ

אבניו (סס ז"ק פ"ו), כמו סנסכה.

פספס או פסיפס א) ψήφισ, שטיינען אים

ברעמשיפעלע : המשחק בפספסים

(ס)
עב
עב
כצ
ומ
מל
בה
פס
מע
קוד
מר
וא
ויד
של
(פ)
סע
(ס)
(א)
תור
בעי
לח
(ד)
ופס
אם
וח
הפ
שיי
(פל)
נגי
האו
בה
מח
מי
שה
הפ
(ב)

(סנסד' כ"ה); א"ר תנחומא פספסין — אינן
עבדין ואנא עבדי' אינן עבדין ועובני ואנא
עבדי' ועובתים (פסיקתא ותלמוד ליון), ר"ל
כצחוק הפספסים שעורכים פסיפס נגד פספס.
ומלת *ψαψ* היא ג"כ שם לעצי או אבני
מלואים, איינגעלעגטע ארבייט, ומזה בתלמוד
בהרחבת השימוש עוד: (ב) קיטא שיש בה
פספסים (נגעים פ"ה), ר"ל צורות כעין קוביות
מעשה אורג. (ג) ראשי פספסין מבדיל בין
קודש לחול (מדות פ"ה), פ' עמודים שפלים
מרוכעים העומדים בשורה למחיצה: ומזה
ואם [מקנחת ידיה] בפסיפס פסיפס מתפחם
וידה אין מתנקות (דברים רנה א'), פ' מחיצה
של פספסין (ע' נמדרס), והוא כמו מסיפס.
(פסק) פסק (א) אבהויען, אבשניידען,
דורכשניידען, ענטצווייא ריי-
סען: פסיק רישיה; נפסקה לו רצועה בסנדלו
(סוטה מ'); חבל דלי שנפסק. (ב) אברעכען
(אין דער רעדע), אויפהאָרען: הפוסק מדברי
תורה; עד שיפסקו גשמים (נדרים ס"ג). (ג)
בעשטיממען, אויסזעצען: הפוסק מעות
לחתנו; פוסקים צדקה לעניים (שנת ק"נ).
(ד) ענטשיידען: נשאלה שאלה לפני ר' פלוני
ופסק כך וכך; הלכה פסוקה. — רוח פסקונית:
אמרה רוח פסקונית לפני הקב"ה (סנסד' מ"ד),
רוח תוכחה, שכביכול הוכיחה את דקב"ה.
הפסיק (א) אב-, אונטערברעכען; ואם התחילו
אין מפסיקין (שנת ט). (ב) אנטהיילען,
שיידען: הנחל והשלולית מפסיקין לפאה
(פאה פ"ג). (ג) אבזעצען (אין דער רעדע):
נגינה מפסקת; סעודה המפסקת, סעודה
האחרונה ביום שלפני התענית שמפסיקין
בה מלאכול.
מתפסק, בעהעקסט, בר"ר *fascino*, בע-
העקסען: ועשה עצמו מתפסק אמר
מי יודע ללחוש לעין [הרע] (דברים רנה ה'),
שהויקתו עין הרע.
הפסק (א) דאס אויפהאָרען: כ"מ שנא' נצח
אין לו הפסק עולמית (עירובין כ"ד).
(ב) אונטערברעכונג: בלי הפסק, אונאונטער-

בראָכען. (ג) אבזאטין.
פסק, ענטשיידונג: פסק הלכה. פסק דין,
אורטהייל.
פסיק טעמים (מגלה ג'), אינטערפונקציאָן.
פסק, ווערו (אין ד. ביבעל). ובלשון העם
הוא שם למקרא בכלל; ובדברי ר"א
בחור: הייתי אדוק בפסוק ובדקדוק. ונקרא
הבקי במקרא: בעל פסוק. — *פסוקי דזמרא
(שנת ק"ח), פסוקים ומזמורים שאומרים לפני
קריאת שמע.
*פסיקא (צנזי: פסיקאות), אבזאטין (אין
דער ביבעל): פסיקא בתוך פסוק.
ונחלקות לפתוחות וסגורות (לחא זס).
*פסקא, שטיק, טהייל: פסקי דארווא (עירובין
ג'); עיילי פסקי פסקי (מגלה י"ח).
פסיק, שם לסימן מפסיק בניקוד לשון העברי.
*פסקית (ספ), קווער, דער ברייטע נאָך:
ואי מחייה פסקית (מולין כ"ג) לפי
ג' הערוך, פ' כשהכה הבהמה במקל לרובה.
פוסקים, כנוי לרבנים שחיברו פסקי דינים
כרב אלפס והרמב"ם ובעלי השו"ס
והש"ע.
פוסקא, מין כוס גדול: מהו לשתותי מפוסקין
(ירוש' פסחים פ"י), ראה פקתא (ב).
פסיקה או פסיקנוס, *piscina*, פֿישטייך:
הפסיקות והבריכות (מ"ק ד'); ברכות
מים וכו' פסיקנוס (קהלת רנה, עשיתי ל').
פסקטר (עירובין ק"ד), קאָדאטש, כלי גדול
כמין יורה, תר' סירותיו (שמות כ"ז ג')
פסכרוותיה.
פסקיא (שנת ק"ה), *fascia*, באנד, גורט,
וכן תר' חגורה (ישעיה ג' כ"ד).
*פסקוליא (ירוש' פאה פ"ה), *paseolus*,
געלדזאָקבען, בייטעל. פסיקנוס
ראה פסיקה.
(פסת) *פוסתא: כמה ארחיקנא מדוכתא
פלן וכו' פוסתא ופלגא
(גיטין כ"ח), פירש"י דף וחצי, בלאַטט.
פסתיין (קהלת רנה נס יחרון), *ψαθίων*, מאט-
ראטצע, מאטטע.

שוניגליך
יג ער-
ליעסען:
ה פוסל
נפסלה:
פ"ה). —
זיכטיג,
לעדות.
עכטע-
בראָק,
(שנת
ל.
הל.
ψαθίων
יגדער.
ענמי-
אולית
חרון).
זטען:
ל"ה).
תזונות
שלמי
ירוש'
ייטט.
לען:
איינ-
יען:
פריד
פ"ה).
ן לו
פה
אים
זיסים

*פסתקא, פיסטאציע, מין אגוז: מה נפיק מנהון פסתקין (ירוש' כללים פ"ח).
 (פעא) *פעא, שרייען: דאכלא ביה ופעיא ביה (חולין מ"ג); אי איתא דאוגר מיפעא פעי (עירובין ע"ה), והוא לי עברי: כולדה אפעה.
 (פעד) (פעפע א) = בצבין, פליעסענד זיך פערברייטען: והיה אותו הריח מעפעע בהן (וי"ר י"ד); שאני חלב דמפעפע (חולין ל"ז). (ב) שמעלצען מאכען: ברזל קשה אור מפעפעו (ז"ג); שהחמין מפעפעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא (חולין ק"ה), כמומבעבעין, שמים חמים ממסים את הזוהמא ואין מעבירים אותה. (ג) = פצפץ, צערשלא-גען, דורכשלאגען: אבותינו העבירו את התקרה אבל אנו פעפענו את הכתלים (ירוש' יונה פ"ח); המפעפע גושים (ירוש' סנה פ"ז), הכותש; פעפויע ביעי (סנה ק"ט), פילטרופן אותם ביין. (פעט) פעוטות, אונמינדיגע קינדער: הפעוטות מקחן מקח (גיטין כ"ט), בל"ד putus, קנאבע.
 (פעל) פעל, ווירקען: הרפואה פועלת. פעל על דבר, אויף עטוואס איינווירקען. התפעל, פאן אויסען הער בע-איינפלוס ווערדען, אייסערע איינדריקקע עמפאנגען: השם לא יתפעל. — פועל א) טהאטיג: בינוני פועל. (ב) ארבייטער: השוכר את הפועלים; (נלסון העס) האנדווערקסגע-זעלל. פועל, ליידענד, דער ליידענדע געגענ-שטאנד (גראמ.). פועלה, האנדלונג, טהאטיג-קייט, איינווירקונג, איינדרוק. הפעלה, איי-ווירקונג, איינפלוס. הפעלות או התפעלות, אפגעקציאן, עמפאנדונג. — פעל, צייט-ווארט. פעל יוצא, איבערגעהענדעס צ. פעל עומד, אונאיבערגעהענדעס צ. פעל חוזר, ריקבעציגליכעס צ. — פ' פעל, שם לאות הראשונה מן השורש; ע' פעל, שם לאות השנית מן השורש; ל' פעל, שם לאות השלישית מן השורש. בנין פעל, פיעל, הפעיל וכו' בשרש בנה. — פעל, ווירקליכקייט:

יצא אל הפעל, פערווירקליכט ווערדען. הוציא אל הפעל, פערווירקליכען.
 (פעם) פעם אחת, איינסט. פעם... פעם... באלד... באלד... פעמים או לפעמים, צו-וויילען.
 (פעף) פעפועין (עירובין כ"ח), מפרש בירושלמי: פעפועין הידן ינון (חזקת סס) ק ק ו ל ין, ראה קקולין. פעפע בשרש פעה.
 (פף) פפה של צמר (כללים פ"ח), פ' הר"ש שפה שבקצה הארג, זויס.
 *פאפא, papa, פאטער: מאה פאפי (סוטה מ"ג).
 (פפי) פפייר או פאפיר, papyrus, פא-פיערשילף: ולובשין בלי פפייר (ז"ר ל"ז), מין קנה הגדל במצרים וסוריא שמקליפתו עשו חבלים, נעלים וכלי בית וגם נייר לכתוב עליו. ראה אפיפיר.
 *פיפיורא (ע"ז י"ח), שם פקיד ידוע.
 (פפל) פפליין, papilio, לוסט-צעלט, Babillon: עשו לה פפליין (נמד' רנה י"ג); היו שם פפליונות כמו שהן בתים (ירוש' עירובין פ"ו). פפלסמון ראה אפובלסמון.
 (פפס) פפוסיא, ליים: ב"ו צר צורה והוא נותן פפוסיא לתוך סממניו (נדרש טעמאל ה').
 פפסודוס, אומוועג: דרך עקמומית היתה כגון ההן פפסודוס (ירוש' זרכום פ"ט), בל"י πεπισσόδος, דאס דאצוקאממען.
 (פצא) *פצא, אפגען: חד פצי לפיתחא דע"ז וחד פצי לפיתחא דזנות (ע"ז י"ז), פתוח, כמו בל' עברי פוצה פה-ובבנין פעל יש לו הוראה אחרת: דינא הוא דמפצי ליה מיניה (ז"ג מ"ה), שאדלפא האלטען. פיצוי, שאדלפאחאלטונג.
 (פצה) *פצה = פתח: ופצוחי עינא (ע"ז כ"ח). פיצטלא ראה אפיצטלא.
 (פצל) פצל, אופציל, זיך טהיילען, פער-צווייגען: מה אילה זו קרניה

של הקב"ה (וי"ר א'). — שטר פקדתא (ניטין כ'), שטר צוואה.

(פקח) פִּקְחָהּ או פִּקְחָא (א) בעזארגען, בע-

ראטהען: מפקחין פיקוח נפש

ופיקוח רבים בשבת והולכין לבתי כנסיות

לפקח על עסקי רבים (סנה ק"ב); לפקח על

עסקי כלה ועל עסקי מת (סס קכ"ב); אין לך

דבר שעומד בפני פיקוח נפש (יומא פ"ג),

פי' סכנת נפשות. (ב) אַפֿפֿענען: המפקח בגל

(כ"ה ל"ג), הפותח גל של מפולת להוציא מה

שבתוכו. — פיקח (פיקחת), קלוג; וַיִּפְקֹחַ

גם כן בהפך חֲרַשׁ: פיקח שנשא חרשת

(יננוס קי"ג). והפעל מזה: נתפקח החרש.

עין פקוחה, אויפֿמערקזאמעם אויגע.

(פקט) פִּקְטִים. ἡδῆα, באַדענזאמץ:

שמרים בלא פקטים (ז"ו

מ'), ותר' שמריה (תהלים ע"ה ט') דורדיהא

ופקטיהא.

(פקי) *פִּיקִיילא, קאַפֿפֿענעקקונג: אפרח

רוחא פיקייליה על קדליה,

מל"י ἡδῆα, קאַפֿפֿע.

(פקל) פִּקֵּל = פִּקֵּע, אויסאיינאנדעררייסען:

התחיל לפרק באגוזים ולפקל

בבצלים אינו חבור (עוקלין פ"ג), למתקן מן

העלים שנתקשרו בהם. וכעין זה מתפרש

בירושלמי (ראש פי' ה"ט).

פִּקֵּלִין (כדס י"ז), בוימוואללע. ראה פוקרין.

פוקלמון, ποικιλτός, בונטגעשטיקט:

ואלבישך רקמה תרגם עקילם

פוקלמון פליקמון (ריש איכס רנה). פקם ראה

פקם. פִּיקֵּן ראה שרש פק.

(פקס) פִּקֵּס (א) = פִּסֵּק, אויפֿשפעררען:

ופוקס את פיה (סנה קכ"ה);

היה פוקס את פיו כאדם שנותן כלינוס בפי

הבהמה (למדנו זלק). — (ב) מיט ὅσος

(= זעעטאנג, פֿאַרבערמאַצן) שמינקען:

הפוקסת חייבת משום צובע (ירוש' סנה פ"ג);

כוחלת ופוקסת (מ"ק ט'). (ג) πελῖω, קאַממען,

פֿריירען: וכן הגודלת וכן הפוקסת (סנה ז"ד).

מפצילות לכאן ולכאן (יומא כ"ט), מסתעפות;

ר' סניפים של זהב היו שם מפוצלין בראשיהן

(ענמות ז"ו), פי' מחולקות לכאן ולכאן כמו

דוקרנין.

*פֿעצִילא (יכוש' צילס פ"ד) = בצלים. וי"מ

פצעילי חמרה.

(פצם) פֿצִים, טהיראַפֿפֿענונג, פֿפֿאַסטע: בית

סתום יש לו ד' אמות פֿרץ

את פצימיו אין לו ד' אמות (סנה קמ"ו), ועיקר

הוראת השרש כמו בלי מקרא פתיחה וקריעה,

תר' וקרע לו חלוני ופצים ליה חרכין. ובל'

טורי נקרא כן גם עמוד הספר (שריפֿטקאַלומנע)

כשם דָּלֶת בלי עברי: תר' נקרא יהודי שלש

ולתות כד קרי יהודי תלת פצימין.

(פצע) פֿצֵע (פצח) צערשלאגען, אַפֿפֿע-

נען: פצעו את מוחו (גיטין

י"ו). — פֿצֵע אגוזים (סנה קכ"ג), ניססע

אויפֿשלאגען. הפציע = הפציל, זיך טהיילען,

פֿערצווייגען: תמור של חמה מפציע לכאן

ולכאן (יומא כ"ח).

פצעילי תמרה (סנה מ"ה), תמרים שפוצעין

והוחכין אותן כדי ליבשן.

(פק) פִּיקָא או פִּיקָה, שם לכל דבר עגול

בולט, קנאַטען, קנאַפֿפֿע, קנאַ-

כעל, ווארצע: פִּיקָה יוצא מגודלו (זרכות מ"ה),

חתיכת בשר או עצם בולט; פִּיקָה של גרגרת

(חולין קל"ד), שילדקנאַרפעל; פִּיקָה של צואר

(נגעים פ"י), עצם הבולט מאחורי הצואר;

הגונע בפִּיקָה (כלים פכ"ח), ווירטעל אן דער

שפינדעל; מעיה של אשה עשוין קינין קינין

פִּיקִין פִּיקִין (וי"ר י"ד). ראה שרשי פקע

ופקק. ומזה: בעל הפִּיקִין (זכורות מ"ה),

שהפקקים (קנאַכעל) שלו ברגליו בולטות,

הפך שופנה.

(פקד) פִּקֵּד, בעפֿעהלען: שלא פקדנו אבא

(סנועות מ"ה). — נפקד, שם

בתלמוד למי שמפקדין בידו דבר לשמור. —

פִּקִידָה = בדיקה, אונטערזוכונג: מפקידה

לפִּקִידָה (כדס ז'), מזמן שבדקה א"ע. —

פִּקִידָה או תפִּקִיד, בעפֿעהלען, געבאַט: תפִּקִידיו

פִּקְסָם: בקישואין ובדלועין משיפסא (מעשר) פ"ה, מ"פ' בגמ' (ז"ו פ"ח) משינמל פיקס שלהן, פירש"י פרה הגדל בראשו והוא גופל בתלוש, מל"י πέλος, וואללע, ויותר נראה שהוא מל' פקס (א), כי טבע הקישואין להתבקע כשהם נגמדין כל צרכן, ונקרא מין אחד מהם פקועות (ו"ז ד' ל"ט), שפרינגורקען, כי הם מתבקעים בנגוע בהם יד איש.
פקסינון (ז"ר ט"ו), πύξος, בוכסבויס.
פקוסנא, צפיעי בקר: מאני דפקוסנא (ע"ז ל"ג).
פקע (פקע) פקע, שפרינגען, אבשפרינגען, בער-שטען, צערדייסען (צערדיסען ווערדען): גחלת שפקעה מעל המזבח (נעילה ט'); פקע ארזא דבי רב (ז"ו כ'); הפשתני הזה וכו' שהפשתן שלו רעה אינו מספיק לקוש עליה עד שהיא פוקעת (ז"ר ל"ז). — בן פקועה (חולין ס"ט), שם לולד שמוציאין ממעי הבהמה אחר בקיעת כרסה.
הפקיע (א) = הוציא: מפקעת לה מקדושתה (תמורה כ"ד); הפקיע מיד מעשר; הפקיע נכסיו מבעל חובו, ענטציעהען; הפקיע השער, דען פרייו (פאן לעבענסמיטטעלן) ערהאען: שלא להפקיע את השערים (תענית ט"ו). ב) אויספאזערן, צופפען: מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין (סוכה כ"ה); ונקראו המוכין הנופקים פקיע, שארפיע: בן בבי על הפקיע (סקלים פ"ה), פי' בגמ' ירושלמית ישהיה מוויג את הפתילות (וסנצליט נעמה פה מן סדך). ומוזה: ג) לא יפקיענה בכודרין (סנהדרין ל"ח), להניח הבהמה בפקיעים ר"ל במוכין או בשאר דברים רכים שנתחממו בשמש, כדי שתתגלגל.
פקיע, באנה, בינדעלזמטירין פקיע עמיר (סנהדרין ק"ה); הושט לי פקיע זה (ז"ק קי"ז).
פקעית או פקעה, קוגעל, קנייעל: פקעית של שלג (ז"ר י'); פקעית של שתי (כלים פ"ז); פקעת של גמי (סס פ"י).
פקעא (ע"ז כ"ח), פיקא של גררת. ו"מ פי הטבעת, ראה בי פוקרי (זס' פקר).
פקק (פקק) פקק, פערשטאפפען: כוורת

פתוחה ופקוקה בקש (כלים פ"ח); לפקוק בו את המרחץ (כלים פ"ח). — **פקק (א)** שטאפועל: מעביר פקק מעל פתולות (ז"ר ע'). ב) קנאטען (אן פאלא: צען): ובגנים מן הפקק (ז"ק פ"ה). ג) קנאכעל, ומוזה: צריך שיכרע עד שיתפקק כל חוליות שבשדרה (זרכות כ"ח), פי' שגורא הפקקים שבחוליות השדרה. אמנם מענין אחר הוא: כיון שנשא אדם אשה עונותיו מתפקקין (יזמות ס"ג), כמו מתפקקין, געלאקקעט געלאזט ווערדען. פקק בשרש פוק.
פקוקלות, שם לאחורים בבהמה: החלום הסמוך לאליה זה חלב שבה הפקוקלות (ספרא פ' שלמים); ונקרא ג"כ פוקרי (יזמות ע"ו).
פקר (פקר) פקר = פקר (עול): פקרו האפיקורוס (נגלה כ"ה).
הפקיר, אלס הערערענלאז ערקלארען, פרייו געבען: הפקיר נכסיו; הפקיר עצמו לזנות. — מופקר (זלטון סעס), מאללקה נער, אשה מופקרת, פילדירנע. — הפקיר פריישטעהענדעס, הערערענלאזעס גוט. הפקיר או הפקרות, פרייהייט (אין אינלע זינע), ציגעלאזיגקייט.
פקיר (יזמות ע"ו), בית הרעי, ראה פקוקלות.
פוקרין (סנהדרין ל'), ποκάριον, ראהע וואלל פקריסין (א) (ו"ר ז'), מין בגד, ראה אפיקר (ב) (פסיקתא צמודה סליטי), פרי, ראה פנקריסין.
פקת (פקת) פקתא (א) (סנהדרין כ'), כמו ביקת מהאל. ב) מין כוס גדול אין אונס בפקתא (אסתר רבא, וסס"ז ובתרגום שני (וסס"ח) כדת): כסא רבא וזה מתקרי שמה פתקא, ראה פוסקא. (פר) פאר, זאטע: בני מעים מהו לפאר (ע"ז ו"ז), פירש"י לנימין כנור. ו"מ: מנקטא פארי (סנהדרין כ"ט), האלמער (מין תכשיט).
פארי (גימין כ"ו), קלייע.

גייסעל, פייטשע: מה לך לוקה בפרגול (וי"ר ל"ז). פרגמטיא ראה פרקמטיא. פרגמטוטוס ראה פרקמטוט.

(פרד) פֶּרֶד, לויפֶען: שלא תהא פרדנית (ב"ר י"ח), הערומלייפֶערין, ותר' סודרת (משלי ז' י"ח) פִּידֶתָא, והוא ל' מקרא: עם הזונות יפרדו. ומזה נגזר שם פֶּרֶד, ראה שרש פרא.

הפריד, טרעננען, אויפֶלאָזען (כעמיש). מתפרד, טרעננבאר. שכל נפרד, רוח בלתי דבק בגוף. פירוד, טרעננונג. פרידה, טרעננונג, אבשיער: קשה עלי פִּידֶתָבִים. עצם פִּידִי, Afoni — פרד (מעטפות פ"ח), פ' הערוך ענבים המתלקטים גרגיר גרגיר בפ"ע. פִּידֶתָא (א) טייכען: שתי פרידות טובות (ב"ק ל"ח); חמש פִּידִין (קניס פ"ג). (ב) קערנען: א"א שלא ירבו שתי פרידות עפר על פרידה אחת של רקב (כ"ז), ובלי סורי פרידא ענינו קֶצֶץ.

*פרידא (גיטין ס"ט), מין פרי, פרי שיין, ראה זה.

פרדוכוס או פרדוכסוס (ב"ר ס'), פ' הערוך לבן ביותר, ולדעת המוספי הוא ל"י παρὰδοξος, זאנדערבאר, אונגעוואָנהליך. *פרדכשא (מגלה י"ז, לפיג' הערוך), בלי פסי פקיד המלך.

*פרדכתא (ב"ר ל"ז), געשאַפֿטסלאָזער, והוא ל' פרי.

פרדומוס: נטלו והחזירו בכל ערי יהודה וישב עליו בפרדומוס והרגו (וי"ר י"ט), ובילקוט (ירמיה כ"ז) חנוסחא: נטלו והחזיר אותו בכל ערי ישראל בפרדומוס והרגו; והוא יותר נכון. ופ' החזיר אותו בסיבוב, מל"י περιδromos, הערומלייפֶענד. פרדסק (חסלות פ"ו), האַהלונג אין דער וואַנר, נישע.

*פרדיסקא (ב"ר ל"ד), באַטע, ראה פרסתקא. פִּדְקֶל ראה פִּדְקֶל.

פראדורן: חתן כ"ז שלא נשא ארוסתו היא הוה פראדורן לבית המין (שמו"ר

*פִּירָא דכוורי (כתובות ע"ט) = בירא, גרא-בען, גרובע.

(פרא) *פִּרָא (א) לויפֶען: הוה פריא והוה פרי (ירוש' מעשר ט"ז פ"ה); זמזה שם: פִּרָא, ראה שרש פִּדֶּ. (ב) וואַכסען: דהררי פארי (ב"ר י"ח).

*פִּרָא או פורתא, וועניג: אפי' פרא מיין (ירוש' ר"ה פ"ג), וכן בל"ר parum. (פרב) פורבי, φορβία, האַלפֿטער: עתיד לך פורבי (ב"ר ו"ה). — פִּרבֿורן (ב"ר ס"ד), מין מס (ראש קומים).

פִּריבטא (ילמדנו טס"ח), προβατα, שאפֿע. פִּריבטא, περιβατος, שפאצירנאנג: ועדיין לא בנה לה פִּריבטאות (ב"ר ח'). מהם אמרו דימוסאות ומהם אמרו פִּריבטאות (טס ח'). ותענוגות בני האדם פִּריבטא (טס"ט ד"ס, סנה מעט). וי"מ ע"פ ל' רומי privata, אלליינעמאך, בית מיוחד לתענוג. וי"מ מרחצאות, מל"י βαθος, טיעפֿע. ומזה: כהדן פִּריבטא שהוא משטף את המרחץ (ב"ר ס"ג), באדער.

(פרג) הפריג, פֿערוועלקען, פֿעידאָרבען ווערדען: זאצא אותה [גינה] שהפריגה (במד' ד"ט ז'). והשם: מתריעין על פריגא של פשתן (ירוש' תענית פ"ג), וקרוב ללשון פגר.

פִּרגִין (סניעים פ"ז), מאָהן.

פִּרגיות = אפרוחים: אישכא פִּרגיות (ב"ר כ"ד); פִּרגיות אומרים (פירק טירה), ולדעת הח' ראבינאזויטן פִּרגיות דפרק שירה הוא frigilla, בוכפֿינק אָדער ראָטהקעהלכען. פִּרגוד (א) = פרכת, פֿאַרהאַנג: והמעפֿרת והפרגוד (כלים פכ"ט); שמעת מאחורי הפרגוד (ברכות י"ח). (ב) paragauda, באַ-טִידטעס קלייד: ובי פִּרגידין (סנה ק"כ). פִּרגזיא, παρζια, געשאַפֿט, האַנדלונג: כל אותן הפרגזיות שעשתה אמן (ב"ר כ"ו).

פרגול (א) περιγλα, צירקעל, מחוגה: יד הפרגול (כלים פכ"ט). (ב) παρὰγλαιον,

ל"ג), מל"י περιθυσία, אן דער מהיר שמעהען, זפ"י שהוא שוקד על דלתות בית חמיו. פרדשכא ראה פרדכשא.
*פרד'שנא, געשענק: שדר פרדשני (מגלס י"ג); האי דישנא להאי פרדשנא (סנהד' ל"ד).

(פרה) פרי, ברבוי פירות, פרוכט. פירות האילן, בוימפריכטע. עושה פירות, פרוכטבריינגענד, איינמראגליך. אכל פירות, דען פרוכטגענוס פאן עמוואס בעציע-הען. אכילת פירות, פרוכטגענוס. פריה ורביה, פארטפאלאנצונג, הולדת בנים לקיום המין.
*פרהבא: מילא פרהבא (כס י"ז), פ"י הערוך צמר נקי.

*פרהגבנא (עירוצין ל"ו), כמו פרהגמנא, προσήμενον, פקיד שהוא במקום ההגמון; וכן: פרהגונא (צ"מ פ"ג).
פרהדרין, προεδρία, פארזיטן: ללשכת פרהדרין (יומא ז'), שם לשכה ידועה במקדש המיוחדת לכהן גדול.
*פרהז: איבעי ליה לפרהזוי נפשיה (הערוך צסס הסאלמות), פ"י הערוך ע"פ ל' ערבי, ענין זריוות. פרהגראה אפרהנג.
פרהסיא: בפרהסיא (סנהד' ע"ד), פאפאענט-ליך, בל"י παρησία, פרייעס רעדען.

(פרו) פרוא (מולין ס"ז), מין עוף.
*פרונקא (א) προνικος, לאסטראגער, באטע: קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא (צ"מ פ"ג). (ב) מ"ש מפרונקא (סנהד' מ"ח), מטלית העשווי לפרוס עד כלי לכסותו.
*פרוותא (מולין ל"ה), portus, האפען.
(פרז) הפריון (א): הפריון על מדותיו, ווארין צו ווייט געהען: לא כדברי שמאי שלא עשה סייג לדבריו ולא כדברי הלל שהפריון על מדותיו (כס ד'), ר"ל שהחמיר ביותר. ובספרי המחברים: הפרוה, איבער-טרייבונג. (ב) ומפריזין באצבעותיהם (קהלת כס, אין אדם), פ"י מורים באצבע דרך ליצנות. פירוז (מולין ס"ז), שם צפור רע ואכזר, בל'

פריס varesa; פירוז רשיעא (סס).

פרובוש (א) προσβουτης, געזאנדטער: שאט יבואו פרובושין של מלך (ילמדנו דברים); למדינה ששלחה פרובושין לעמל למלך (סמו"ר מ"ז). ומזה: יום פרובושי היה (סמו"ר ה'), פ"י יום ששליחים באים מן המדינות לברך את המלך. (ב) זה בא בפרובולו וזה בא בפרובוטו (מגלס ט"ו), προσβύτης = אַלמעסטער, וזה היה כנוי לסנהדרין ככתוב באונגליין, ושב על מרדכי שהיה מן הסנהדרין לפי דרשת רז"ל; ופרובולו שב על המן, שהיה πρόβουλος (= פארבראטהער) במלכות אחשוורוש, וזה פ"י וכל זה איננו שוה לי (עיין צנ"ט). — פרובוין (סס"ס רנה, יסקני), געזאנדטשאפט.

פרובול (א) προβουλή, פארברעשלוס, נקרא כן בתלמוד תקנת חכמים נגד השמיטה: הילל התקין פרובול (גיטין ל"ה); זה גופו של פרובול מוסר אני לכם הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה (טעניעס פ"י). (ב) זה בא בפרובולו (מגלס ט"ו), ראה בשם פרובוט.
פרוזגמא (פסיקתא, סורא כנס) - πρόσταγμα, בעפעהל, פערפארדנונג.
פרוזדור (אבות פ"ד), πρόθυρον, פארהאפאלע.
*פרזלא = ברזל, אייזען.

*פרוזמא (א) προζυμιον, פערמענט, שאור של שעורים וכדומה שנותנין בשכר להחמיצו: פרוזמא דשיכרא (קדושין כ"ז). (ב) προζυμα, שירצע: רמי תכלתא בפרוזמא (מנחות מ"ג).
(פרה) פרה, פליעגען. וע"ד המליצה: היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו (מגינה י'). פ"י אין לו יסוד בתורה. הפריה (א) פליעגען: גוולות ומפריחין (צ"מ י"ח). (ב) פליעגען לאססען: מפריח יונים. (ג) הערפארראגען: ל"ש אלא במפריח (צ"ק כ"ט), ובכ"ר broehus, הערפארשטע הענד. ומזה שם פרה, פארשפרונג: כלים שתחת הפרה (אהלות פ"ו).

פרחים = אפרוחים: הרוצה שילבין את בתו

יאכילנה פרחים (כחונות כ"ט). ובדרך
ההשאלה: פרחי כהונה (תמיד פ"ח), יונגע
פריעסטער. ואצל המתכרים: פרחי הרבנים,
ראבבניאטסקאנדידאטען. ונמצא גם ביחיד:
פורה מזמנין עליו (נרכות נ"ז).

*פרוחא, פליענע: כליא פרחי (סנה נ"ז),
מין צעוף העשוי לעצור בעד
הזובים. — ארחי ופרחי (כחונות ס"ח),
זואנדערער, הערומשטרייכער. — פרחא דלבא
(גיטין ס"ט), לפי פירש"י: אהנמאכט.
*פרחא (נרכות ל"ו), קאפפערנשטוידע.

*מפרחיתא (סנה כ"ט), לפי פי' רש"י
והערוך: פראנזען.

(פרט) פרטא (א) בעזאנדערס אנפיהרען,
אויסדריקליך בעשטיממען,
שפעציפצירען: הכל היה בכלל וכו' כשפרט
לך הכתוב וכו' (צ"ק ל"ז). (ב) א. מינצע אויף
קליינעס געלד וועכסעלן: הפרוט סלע (נעסטר
סני פ"ג). (ג) פריכטע אבליעזען: פורט [הרמונים]
ואוכל (נעסטרות פ"ג). (ד) צערדייטען:
*פרטיה הוצא לשפוטתה (זילה כ"ז); פרישן
שפוטתה (צ"ק קי"ז), קרועות.

פרטא (א) דאס איינצעלנע איינער געמיינ-
שאפט, אינדיווידואם: פרטי המין. (ב)
דייע בעזאנדערע אנפיהרונג: כלל ופרט. (ג)
= מיעוט, איינשראנקונג דער בעדייטונג
איינעס ווארטעס אדער זאמעס אין דער ה-
שפיט: אתם פרט לשותפין אתם פרט
לאפורטפין. (ד) יאהרעסצאהל: פרט השנה.
פרט קטן, דיע קליינע צאהל (מיט וועג-
לאססונג דער מויענדע) אין דער צייטרעכונג:
שנת תר"מ לפרט קטן (או בר"ת: לפ"ק).
ועיקר המלה בלשון רומי pars partis, טהייל,
שטיק. — פרטיי, איינצעלן, בעזאנדער, שפע-
ציעלל. בפרט או בפרטות, בעזאנדערס, שפע-
ציעלל. בפרטות, שפעציעלל. אומשטאנד-
ליך.

פרטתא (א) שיידענמינצע; פפענגיג, העללער.
(ב) קליינער טהייל, טראפפען: כמוציא

פרטות (כלים פ"ג). (ג) מוילטהיער: הפרטיות
אסורות (כלים פ"ח). פירטראה אפירט.
*פרטי דיהודאי (וי"ר כ"ח), πρωτος = דער
ערשטע, פארנעהמסטע, ראשי עדת
ישראל.

פרוטגמיא, שם לשמחת או לסעודת הנשואין:
דאכיל פרוטגמיא אכיל משתיתא
(ירוש' סניעית פ"ד); בשבת של פרוטגמיא
התירו (סס דמאי פ"ד), מל"י πρωτόγαμος,
ערשטפערדיגאטהעט, ומוזה בל"א Bräutigam.
פרוטוט. πρωτος, דער ערשטע, פארנעהמסטע:
יצאו פרוטטי לקראתו (וי"ר ל').

פרוטמות (צ"נ נ"ו), פירש"י מעות נחושת
שאין עליהן צורה.

פרטום, pars, partis, טהייל: פרטום זה
קטן (ספרי נרכה).

פרוטומי של מלך (סמו"ר ט"ו), προτομή,
בילד, ביסטע.

פרוטמבוס, אן דער שפיטצע, בראש כל.
בל"י πρωτόμαχος, אין דער
ערשטען רייע קאמפפער: למחר אני יוצא
ודן את בני פרוטמבוס (ילמדנו זלק).
פורטענה לא עקצה בהם (סס"ט רנה, פסמ"י),
פרעוש.

פרוטיקמור (סמו"ר ל"ז), protector,
טראבאנט, לייבגארדיסט.

פרטורייני (אסתר רנה, נסכת סלס), prae-
toriani, לייבוואכטער.

*פירטתא, טעסמאמענט: שרא פירטתא
לביתיה (סנהד' ל"ו); שדר שטר
פירטתא בביתיה (גיטין כ"ו).

*פרטתא דרמונא (צמד' רנה י"ג), פי' הערוך
קליפה של רמון.

(פרי) *פוריא (א) (כחונות י'), φορεῖον, היט-
מעלבעטט. (ב) πέρα, מעהר:
לית בדעתי מזבנתא כדן אלא בפוריא
(ירוש' צ"מ פ"ה).

פריומא (ירוש' כחונות פ"ג), פי' המוסף ע"פ
ל' יוני מעיל קל ודק.

פוריון (צמד' רנה י"ג), φορεῖον, טראנועס, גל.

וגם בל"י $\phi\psi\mu\alpha$, געמיש; ומוזה: פירמא
דשיכרא (קדושין כ"ב, לפי הסוסמא שלפנינו),

תערובת השעורים לבישול היטב, ואולי :
? Ferment

*פורמא, forma, לאַרווע, מאסקע: פורמא
בפנימה [של מנינה] (ילדע)

פּוֹרְיָמָה, פוראנזעסעל; מהו לוקטמין פורמי (סנת ס'').

אפריון פורימא (ספ"ט רנב ,
עמודין עספ).

פרומביא (סנת כ"א), האלפטער, ראה פורבי.
*פרמוסקא, קרענסהער, ראה פולמוס:

גברא דפרמוסקא (3"נ ל"ג). איש חיל.

פרמקום (צ"ר ע"ז), φάρμακος, צויבערער.
פרמשתק, דער הינטערע, בלי בקטרי

אמה ופרמשתקו אמה (נ"ק י"ס).
frashumaka : הוא אמה וקנו

(פרן) פרן (טהרות פ"ו), פ"ה המוספי ע"פ ל"י
 φάρμακ, ליינמטהורם.

פורן או *פורנא (φέρνη, הייראטהסגוש :
אשה גובה פורנה מהם (כמוצות ס"ז);

מוהר פורנין ומתן פראפורנין (παράφορνα) = וואס די עברייט אויסער דער מיטגליד

מיטברנינגט) (צ"ר פ'). ומוזה הפעלה פריין.
אויסשטאטטמען: ולא היו מפריגין אלא בפה

(מס ס'). ראה פרנס. ב) פורנא ליתמי (כתובות כ"ד), פי' העורך ריוח, געוויינט. ומזה :

מפדין על שדהו ואינו חושש משום רבית
כיצד השוכר שדה מחבירו ב' כורין חמין

לשנה ואומר לו תן (פי' הִלָּוֶה) לי ר' יוחנן
אמר נסמנה ואני אעלה לך י"ב כורין לשנה

נותן לו לפרנס השדה. ורש"י גרם שלא בצדק:

שם (א) שם לחור הפותחת שנכנס שם

המפתח: הפין והפורני (כלים פי"ח).
בל"י πόρος לאך. ב) furnus, באקאפען :

מסיקין ואופין בפורני (צילס ל"ד).
פרני : כך אמר ירושלים לבת בבל פני

חמש רחלות נזוזות מנה ופרס (חולין קל"ז),
והוא בגודל ד' ביצים; כזית בכדי אכילת פרס
(סס ל"ז).

פרוס, pro, פֶּאַר : בפרוס הפסח בפרוס
עצרת ובפרוס החג (סקלים פ"ג).

*פורסא (א) *époros*, אויפֿזעהער, פֿערוואל-
טער (אין שפארטא דיע האַכסטע

אַברייגקייטליכע פערזאָן): מאי פרהדרין פורסא
(יונא ט'). (ב) פורסא דמא, ראה פֶּרסא.

פרסה (א) *persea*, א. עגיפטישער בוים מיט
זיסער פֿרוכט: הפרסאות שביעית

שלחן וכו' (סביעית פ"ה). (ב) מיילע, מדת
האורך. בגודל ארבעה מילין רומיים וכמו שלש

רביעיות מיל אשכנזי.
פרוסדאות שהושיב ירבעם על הדרכים (מעני')

(לי), *praesidium*, וואכע. —
פירסטנמא ראה פירזוגמא.

פרוסטוסקליין (יוס' סנת פ"ו) *προστωσκλίαν*,
אויפֿזאטק, מין תכשיט נשים.

פרסכלה (סס) *περισχελίς*, שטרומפֿלֿבאנד.
פרסם, בעקאנט מאכען. מפורסם (וזירושלמי:

מפורסם), אללגעמיין בעקאנט :
המפורסם א"צ ראה. ובספרי המחברים :

המפורסמות, דיע אכסיאָמאַטא. — פרסום,
בעקאנטמאכונג; בעקאנטהייט. פרסוף ראה

פרצוף. פרסק ראה אפרסק.
פורסי שמנג (גיטין כ"ח), פ"י הערוך הדיין

הגדול (אז כ"ד), והוא ל' פרסי.
פרסתן : שור פרסתן (חולין ס'), בעל

פרסות רחבות.
פרסתקא, *παρστικός*, שמאַראַטצער: ילך

ויביא לו שני פרסתקין מן השוק
(ז"ר נ"ח).

*פריסתקא (א) (ז"נ פ"ו), שליח, והוא ל'
פרסי (פריסחה). (ב) נעטיק, בל"י

περιστοίχῳ, מיט א. נעטצע אומשטעללען:
ואהדר לה רבא פריסתקי ותפסה (חולין ק"ט).

(פרע) פֶּרע (א) בעצאהלען; הפרע, יך
בעצאהלט מאכען, ראבע געה-

מען, בעשטראפֿען: ונפרעין מן האדם וכו'.

פלאה קחם (לפי ג' הערוך) כאמי מחי (סס"ט
זנה כנעט טענרתי), ל' יוני הוא: *πόρος*

παλαία καλοῦσιν χαμαὶ μαχρὰ, ופי' זונה
גנה שבי לאָרץ וזני.

פרנדא, מין משי טוב: בטלו שירי פרנדא
(קוטס נ"ז); אגן שירא פרנדא קרינן

זיה (סנת כ'), ובלשון איטאליי *ferandinis*,
מין בגד של משי טוב.

פֶּרנס, דען אונטערהאלט פֿערשאפֿען, ער-
נאָהרען, פֿללענען, י"א מל"י *προνοέω*,

פֿירזאָרגען, ולדעת אחרים מן *πύργος*, שפיזע.
האמת שהוא מן פורן = *פורן* = אויסשטאַט-

טונג, והעד: נוחנין לבתולה י"ב חודש וכו'
ל פרנס את עצמה (סס"ט זנה, סס"ט ונלכין), ויך

אויסשטאַטטען, להכין לה צרכי נשואין, ראה
פורן. — התפרנס, ויך ערנאָהרען. — פרנסה,

אונטערהאלט, נאָהרונג, בעדוּפֿנים: לן נוחנין
לו פרנסת לינה (סנת קי"ח), ומפרש שם מאי

פרנסת לינה פוריא ובי סדיא. — פֶּרנס
(נרכות כ"ח), געמיינדעפֿאַרשטעהער. פֶּרנקא

ראה פֶּרונקא (ב).
פורנום, *פורנום*, מאַטטע: נעשו חתיו

כמטה וכפורנום (ז"ר ס"ח). פֶּרנותא
ראה פרטנא.

(פרס) פֶּרס (א) אויסברייטען, שפאננען:
פרס מצודה (נכות י'); פרס

גדה, דען מאַנאַטליכען פֿלוס בעקאָממען.
(ב) *preifen*, לאָבען: פֶּרס על שמע

(ונלס כ"ז); וכתוב בש"ע: אם יש בני אדם
שהתפללו בחרור ולא שמעו קדיש וקדושה

עומד א' מהם ואומר קדיש וברכו ויצר אור
וזה נקרא פֶּרס על שמע (סו"ט ס"ט), ותרי

יבך הזבה יפרים, ובל בקטרי *frasa* געבעט.
פרוסה, בראַדשניטטע.

פֶּרם (א) *freid*, לאָהן: כעבד שגוטל
פרם מרכו (ז"נ כ"ס), שבר קצוב,

כי עיקר הוראת המלה קצוצה והגבלה, תר'
יעריכנו הכהן יפרסניה כהנא; ומה: *פורסא

דמא כל תלתין יומין (סנת קכ"ט), זמן
קצוב להקזה (ב) שם למשקל חצי מנה:

(ב) ענטבלאסען: לא יפרע עצמו מעומד (לר"ן פ"מ); היכי דפרעי טבחי (מולין ע"ו).
(ג) מל ולא פרע וכו', קריעת העור שתחת הערלה. — פרעון, צאהלונג. פורענות, שטראפע (גאטטעס), פערעהאנגניס.
פֿרעוּת (לסלות פ"ח), דברים בולטים, כדמפרש שם במשנה: אלו הן פרעות היוצאות מן הגדר. ראה שרש פרה.

למפרע (אייגענטל: ווילד, אָהנע אָרדנונג), אין פֿערקעהרטער אָרדנונג, ריק-וואַרטס, צוריק, פֿריהער, עהעדעס: הקורא למפרע: מקוה שנמדד ונמצא חסר כל מהירות שנעשו על גביו למפרע וכו' טמאות (מקולות פ"ג); אנלאי מילתא למפרע; פֿעל למפרע, צוריק ווירקען.

(פרף) פֿרף, אנהאקעלן: מדיות יוצאות פרופות (סנת פ"ה), פ' בקרסים ועל המעיל; החיצונה היתה פרופה מן הדרום (יומא כ"ג), פ' אחוזה בקרסים, ותר' קרסים פורפא.

*פרפחינא (מגלה י"ח), פאָרטולאק, וכן בל' ערבי.

*פרפוסא (סנת ק"ח), בלומענטאָפּא, בל' *paropsis*, שיססעל.

פרפוסית, *praepositus*, פֿאָרגעזעטצטער: והיו הפרפוסיתין באים (למדנו צהעלותן). פרופסלה ראה כרופסלה ופרסכלה. פורפירא (וי"ר ז'), *porphyra*, פורפורקלייד. פפר בשרש פרה.

*פרפריין (ז"ר י"ז), *farfarus*, הופלאטטיך. פרפרת, צוגעמיזע, נעבענשפיזע: בידך על הפרפרת שלפני המזון פפר את הפרפרת שלאחר המזון (זרכות מ"ג), בל' *periphrasis*, דאס הערומגעטראגענע געריכט. ובדרך המליצה: תקופות וגיימטראות פרפראות לחכמה (לנות פ"ג), כלפתן שהוא מפל ללחם. (פריץ) פריץ, אויסברעכען: פרצה אש או מחלוקת. פרוץ, אויסגעלאס-

סען, אויסשווייפֿענד: פרוץ בזמה, וש"ה: פריצות. פרצה, איינגעבראָכענע שטעללע אן

א. מויער: פרצה קוראה לגנב (סוכה כ"ו). ובדרך ההשאלה: כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה (ז"ר כ"ו), פריצת גדר הדת. פריצים ראה קנאים.

*פרצידיא, קערן (איינער פֿרוכט): ומפרצידידי עבדין משחא (סנת כ"ה), מגרעיניו.

*פורצמא (ז"ר ל"ה), מין יין רע.

*פורצני (פסחים י"ג), גרעיני ענבים.

פרצוף, *prosopos*, געזיכט, בילד: אין מעדיין אלא על פריצוף פנים עם החוטם

(ינמות ק"כ); פרצופות המטילין מים בכרכין (ע"ז י"ג); רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד חושב מעשה אורג לפיכך שני פרצופות

(יומא ע"ג); אדה"ר נברא דו פרצופין (ז"ר מ'). והמקובלים הניחו דו פרצופים ז"ו

בעולם הרוחני, ואמרו שהם ספירות תפארת ומלכות, שהראשונה היא בבחינת זכר, ר"ל משפיע, והשניה בבחינת נקבה, ר"ל מקבלת

השפע, וחיבור הפרצופים נקרא אצלם יתוד. ראה עשר ספירות בשרש ספר. —

חכמת הפרצוף, פֿיזיאָגנאָמיק.

(פרק) פֿרָק (א) לֶאָז מאכען, פֿאָן דער שאלע בעפֿרייען: לפרק באגוזים (עוקלין

פ"ג). (ב) אויס איינאנדער נעהמען: הספרק את המטה (כלים פ"ט). (ג) אבלאדען: פרק מעל התמור. (ד) א. שוועריגע שטעללע

ערקלאָרען. ושה"פ: קושיא ופירוקא (ז"ק קי"ז). הפֿרָק, פֿעררענקט ווערדען: מי שנפרקה ידו ורגלו (סנת קמ"ז), שיצאה מפרקה.

פֿרָק (א) גליעד, געלענק: נטילת ידים עד הפרק (מולין ק"ו); מנורה של פרקים.

(ב) אכשניטט. (ג) צייטאכשניטט, פערפֿאָדע: בו בפרק מתה שרה; לפרקים (זרכות כ"ד),

צו געוויסען צייטען. (ד) דאס מאננבארע אלטער: בת שהגיעה לפרקה (מ"ק ט'); משעמדו בניו על פרקן. (ה) דאס בעטראָגען,

האנדלונגסווייזע: אל יהי פרקך רע אלא הוי טוב (ד"א זוטא פ"ה); ופיקו נאה (תענית י"ו).

ולדעת הח' יה"ש הוא מל' פרסי: וארג = האגרעלן, ווירקען. (ו) *פירקא = דרשה:

ולדעת הח' יה"ש הוא מל' פרסי: וארג = האגרעלן, ווירקען. (ו) *פירקא = דרשה:

ולדעת הח' יה"ש הוא מל' פרסי: וארג = האגרעלן, ווירקען. (ו) *פירקא = דרשה:

סבר רבא למדרשה בפירקא (פסחים כ'); חלש ולא אתא לפירקא דרב יוסף (זרכות כ"ח). *פורקן, ערלאזונג.

פרקיד = מפרקת: דגני אפרקיד (זרכות י"ג). ומזה התואר: פרקדן לא יקרא ק"ש (טס), השוכב על פרקיד. ומזה ג"כ: *פרקדל, הכאה על העורף: ויהב ליה חד פרקדל (ירושלמי זרכות פ"ג).

פורקדן (כלאים פ"ח), בירושלמי מפרש גל בונא, ראה זה.

פרוקמו ראשה של תקופה (ירוש' ע"ז פ"ח) צ"ל טרופקו, τροπικός, ווענדעקרייז, כי בראש תקופות תמוז ומכת תסוב השמש לאחור. פרקליט (לכות פ"ד), παρακλητος, פער-טהיידניגער.

פרקלום (כלים פכ"ו) או פרקלון (טס פכ"ד), שם למין בית יד שלובשין על הזרוע למחסה ולמגן מפני דבר מה, בל"ר operculum, דעקקעל.

פרקמטיא (זרכות ל"ד) παραμυτία, גע-ווערבע, האנדעל; וואַרע. ומזה

פרקמטוט, קיטמאנן: שני פרקמטוטין עומדין זע"ז (ילמדנו תרומה), ובל"י παραμυτευτής. פרקונים, קאץ: חד פרקונים מלמדו ק' מינין בביצה (קבלת דעה, כל הדברי).

פרקמס ראה פרמקוס. פרקס ראה אפיקס. פרקסמור, proquaestor, זוכער דער איי-קינפטער דעם שטאַטעס: משלה

להם פרקסמורין למדינה שיגבה מהם (מדרס חסלים י"ז), ממונים לגבות המס.

פרוקופי, προκοπή, פאַרשטרייטט, בעפאַר-דערונג: כל מי שהוא תופשו אני גותן לו פרוקופי (ז"ר ע"ח).

(פרד) פָּרַד או פרפר א) צערבראָקקעלן: מפרר וזורר לרוח (פסחים כ"ח).

ב) = רפרף, צוקקען: בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר (יומא כ"ג); והרונ מפרפר (פסח' ל"ז). פירורים, בראַקקליין, קרימכען. עין-הפרור (זילה י"ד), קאַכלאַפּעל.

פרת-הים (מו"ט), זעעקוה, מין דג.

(פרש) פָּרַש או פָּרַש עצמו א) זיך אבזאָג-דערן, ענטפערנען, ענטציעהען.

ענטהאַלטען: הפורש מן התורה (מגיגה ט'); אל תפרוש מן הצבור (לכות פ"ג); פרש מתאוות העולם. ב) זיך אבווענדען: הוא פורש ובוכה וכו' והן פורשין ובוכין וכו'. פרוש, ענטהאַלטמער.

ונקראו ביחוד בשם פרושים כת אתת בישראל (סנהס היו סרננים) שנבדלו ונפרשו בפרישות יתירה ואכלו חוליהן על שהרת הקודש, ומתנגדיהם נקראו צדוקים (לחם

זה): אע"פ שצדוקים אנו מתיראים אנו מן הפרושים (יומא י"ט); בגדי עם הארץ מדרם לפרושים (מגיגה י"ח). ובגמ' נזכרו מיני פרושים הרבה: פרוש שבמי (סוטה כ"ג).

לדעת הח' יה"ש מל"י מוֹחֵס, האַלמונג, מיענע, קליידונג, אייסערער שיין, והכוונה שאין תוכו כבדו. ונו' עוד שם: פרוש קזאי, ובאדר"ן פל"ז פרוש מוקצאי, לדעת הח' הג"ל מל"י מוֹחֵס, זייפצען, ופי' הנאנח

ונאנק תמיד. ונו' עוד: פרוש מדוכיא, ובאדר"ן שם: פרוש מכובא, ובירושלמי (זרכות פ"ט): פרוש מה נכיה, ולדעת

החכם הג"ל צ"ל מנוכיה (ובאדר"ן: מנוכא מוֹחֵס, דאס עהעלאַזע לעבען, מאַנכ לעבען, ופי' הפרוש מן האשה

(סמלון מנסת ט' חלק ח'). — פרישות א) ענטהאַלטמאקייט. ב) אבשיער: נשיקה של פרישות (סמו"ר ה').

פָּרַש א) ערקלאָרען, אויסלעגען: אמר בן עזאי אני אפרש (פס' פ"ח). ב) אויס-דריקליך בעשטימטען. ג) זיך אבזאָגדערן.

מפורש, אויסדריקליך, דייטליך, בעשטימט: תנאי מפורש. פָּרַש בים, זיך אויף א. זעערייזע בעגעבען. פירוש, בעשטיממונג (ז"כ כ"ג); ערקלאָרונג, קאָממענטאציאָן, קאָממענטאר:

ואידך פירושא הוא (סנה' ל"ח). פירוש המלות, וואָרטערקלאָרונג. — בפירוש, אויסדריקליך: שמעתי בפירוש (עלה פ"ח). מפרש או פרשן, קאָממענטאטאָר. מפרשי ימים (ז"ר ע"ח), זעפֿאָהרער. — הפריש, אבזאָגדערן; אונטער-

דעם פרוש מוכיח, ונו' עוד שם: פרוש קזאי, ובאדר"ן שם: פרוש מכובא, ובירושלמי (זרכות פ"ט): פרוש מה נכיה, ולדעת

החכם הג"ל צ"ל מנוכיה (ובאדר"ן: מנוכא מוֹחֵס, דאס עהעלאַזע לעבען, מאַנכ לעבען, ופי' הפרוש מן האשה

(סמלון מנסת ט' חלק ח'). — פרישות א) ענטהאַלטמאקייט. ב) אבשיער: נשיקה של פרישות (סמו"ר ה').

פָּרַש א) ערקלאָרען, אויסלעגען: אמר בן עזאי אני אפרש (פס' פ"ח). ב) אויס-דריקליך בעשטימטען. ג) זיך אבזאָגדערן.

מפורש, אויסדריקליך, דייטליך, בעשטימט: תנאי מפורש. פָּרַש בים, זיך אויף א. זעערייזע בעגעבען. פירוש, בעשטיממונג (ז"כ כ"ג); ערקלאָרונג, קאָממענטאציאָן, קאָממענטאר:

ואידך פירושא הוא (סנה' ל"ח). פירוש המלות, וואָרטערקלאָרונג. — בפירוש, אויסדריקליך: שמעתי בפירוש (עלה פ"ח). מפרש או פרשן, קאָממענטאטאָר. מפרשי ימים (ז"ר ע"ח), זעפֿאָהרער. — הפריש, אבזאָגדערן; אונטער-

דעם פרוש מוכיח, ונו' עוד שם: פרוש קזאי, ובאדר"ן שם: פרוש מכובא, ובירושלמי (זרכות פ"ט): פרוש מה נכיה, ולדעת

החכם הג"ל צ"ל מנוכיה (ובאדר"ן: מנוכא מוֹחֵס, דאס עהעלאַזע לעבען, מאַנכ לעבען, ופי' הפרוש מן האשה

(סמלון מנסת ט' חלק ח'). — פרישות א) ענטהאַלטמאקייט. ב) אבשיער: נשיקה של פרישות (סמו"ר ה').

פָּרַש א) ערקלאָרען, אויסלעגען: אמר בן עזאי אני אפרש (פס' פ"ח). ב) אויס-דריקליך בעשטימטען. ג) זיך אבזאָגדערן.

מפורש, אויסדריקליך, דייטליך, בעשטימט: תנאי מפורש. פָּרַש בים, זיך אויף א. זעערייזע בעגעבען. פירוש, בעשטיממונג (ז"כ כ"ג); ערקלאָרונג, קאָממענטאציאָן, קאָממענטאר:

ואידך פירושא הוא (סנה' ל"ח). פירוש המלות, וואָרטערקלאָרונג. — בפירוש, אויסדריקליך: שמעתי בפירוש (עלה פ"ח). מפרש או פרשן, קאָממענטאטאָר. מפרשי ימים (ז"ר ע"ח), זעפֿאָהרער. — הפריש, אבזאָגדערן; אונטער-

שיידען. הפרש, אונטערשיעד: ומה הפרש בין זה לזה (גילה ו').

פרשה: אבשיטט, קאפיטעל, אבזאטץ (אין ד. ביבעל). פרשה פתוחה, פסקא

שהפרשה הבאה מתחלת בה בשורה שניה. פרשה סתומה פסקא שהפרשה הבאה מתחלת

בה באותה שורה. פרשת השבוע, וואָכענ-אַבשיטט, סידרא הנק' בתורה בכל שבוע.

— ארבע פרשיות, שם לארבע פרשיות שמוסיפין בקריאת התורה בשבתות על פרשת

השבוע, והן: פרשת שקלים (צטנת הסמוכה לאדר), פרשת זכור (צטנת הסמוכה לפורים),

פרשת פרה (לפני צנת פרשת החודש) ופרשת החודש (צטנת הסמוכה לניסן). — פרשת

דרכים, וועגענשיידע, שיידעוועג.

פריש (סוכה ל"ח), מין פרי הנק' ג"כ חבוש, קוויטטע (ראש הווסניר ערך אספרנגל).

*פרשא: דנקט פרשא (צ"ו פ'), נראה שהוא ל' מקרא: ופרשיו לא

ידקנו, כרי-דישה ידוע; וי"ת את מחרשתו ית פרשיה, וכן תירגם גם מלמד הבקר, ואין

להכריע ממנו. פרשתכנא ראה פושטכנא. (פרת) *פרת = פרש: חבורי אוכלין כמאן

דמפרתי דמי (מולין ע"ג), פי' כאלו נפרשו ונפרדו; אוכלא דאפרת הוא

(גילה ז'). — פרתא, קאטע: ממסמס ליה בפרתא (מולין י"ח). וכן בל' סורי, פורתא

בשרש פרא.

פרותיזמיאה (פסיקתא צחודס הסליסי) - πορο-θεσμία, מערמין. פש בש' פוש.

(פשג) *פשג, עומטווישען: הות פשגא (צ"ר ע"ט).

(פשח) פשח, אבהויען: אילן שונפישח (צניעי פ"ד).

(פשט) פשט (א) אויסשטרעקקען: פשט העני את ידו (צנת ז'). וע"ד

המליצה: הפוכך מעות לחתנו פושט לו את הרגל, כלומר אינו חייב לקיים. (ב) א. פראגע

לאָזען: בתר דאיבעי ליה הדר פשטה. (ג) זיך פערברייטען: פשט המנהג. — פשט,

אויסשטרעקקען, אויסדעהנען, אויסגלייכען: פישוט ידים ורגלים; לפשט עקמומיות שבלב.

— הפשיט, אבסטראהויען: מושג מופשט, אבסטראקטער בעגריף. מפשיט נבלות, אב-

דעקקער. דתפשט, זיך ענטקליידען; זיך אויס-דעהנען, פערברייטען: נתפשט המנהג, ושה"פ

התפשטות, התפשטות הגשמיות (צלי מסידים), כיוי להתנשאות הנפש, זעעלענפערציקקונג.

פשט או *פשטא (א) געראדע: כף פשוטה, הפך כף כפופה; פשוטי כלי עץ (כלים

פ"ז), כלים שאין להם בית קבול. (ב) איינפאך, ניכט צוזאמענגעזעצט: ד' דיומדין וד'

פשוטין (עירובין י"ז). (ג) שליכט, געמיינ: שכל הפשוט; שנה פשוטה, שנה שאינה

מעוברת. ויאמר ג"כ בהפך בכור. (ד) דער איינ-פאכע זינן: פשוטו של מקרא; אין מקרא

יוצא מירי פשוטו. (ה) אונצווייפלהאפט: דבר הפשוט; מילתא דפשיטא. (ו) פערבריי-

טעט: המנהג פשוט במדינות אלו. (ז) פלענניג: י"ח פשוטים; *פשיטי דספרא (צ"ו י"ז). —

פשיטות או פשטות, איינפאכהייט. בפשיטות, איינפאך. — פשט, דער איינפאכע זינן,

הפירוש הפשוט, בהפך הדרש והפלפול. — פשטן, אוהב הפשט בפירוש המקרא ושונא

דרשות ופלפולים. *פשטא (א) שטראמונג, לויף: נהרא גהרא

ופשטא (מולין י"ח). (ב) שם נגינה מפסקת.

*פשטונא (צנת ק"י, וגי' הערוך: פסיטא) מין עשב, ולדעת המשכיל:

קוועקקענגראז.

(פשך) *פושכא (סוכה ה') = טפח, א. האנר ברייט, וכן תר' טפח.

(פשל) הפשיל, הערונטערלאסען, אויפ-האנגען: ואין מפשילין

לחוכו חבלים (נגלה כ"ח), משלשלין; היתה קופתו מופשלת לאחוריו (צ"ק כ'), תלויה;

והצנועים מפשילין במקל לאחוריהם (צנת כ"ט). פשלית (ע"ז ל"ח), פיאָלען, דאה פסיליא.

האנען: ואין מפשילין לחוכו חבלים (נגלה כ"ח), משלשלין; היתה קופתו מופשלת לאחוריו (צ"ק כ'), תלויה; והצנועים מפשילין במקל לאחוריהם (צנת כ"ט). פשלית (ע"ז ל"ח), פיאָלען, דאה פסיליא.

(פִּשְׁן) *פִּשְׁנָא (ירוס' כללים פ"ח), *πίσων*,

ערבוע, מין קטנית.

(פִּשְׁע) פִּשְׁעָה, זך אין דער ערפֿיללונג זיי-

נער פֿעליכט איינער פֿאַהר-

לאַסטיגקייט שולדיג מאַכען. ושה"פ: פֿשיעה.

(פִּשְׁשָׁה) פִּשְׁשָׁה (א) (נדס כ"ח), וואַנצע, וכן

בל' ערבי. (ב) (תמיד פ"ג)

פֿאַרשטען. ראשי פֿשפֿשין (נדס פ"ח), ג"א

ראשי פֿשפֿשין, ראה זה. פֿשפֿש ב'ש' פֿשש.

(פִּשְׁק) *פִּשְׁקִנְצָא (ז"ג ע"ג), פִּי הערוך

עורב נקבה.

(פִּשְׁר) פִּשְׁרָא (א) שמעלצען: מביאה אשה

פֿך של שמן ומניחתו כנגד

המדורה וכו' בשביל שיפֿשר (סנה"א); מחייב

ר"מ אפילו נפֿשרה (ז"ק כ"ח). (ב) לויא

ווערדען: נותן לתוכו [מים] כדי לדפֿשירן

(סנה"א). פֿושר, לויא: מים פֿושרין; בימות

הגשמים העולם כלו צונן ומעיינות פֿושרין

(ז"ר ו'). — פֿיֿשר, פֿערגלייכען. התפֿשר, זיך

פֿערגלייכען. פֿיֿשר או פֿשרה, פֿערגלייך.

*פִּיֿשְׁרָא אין בו משום אסופי (קדושין ע"ג),

פִּי הערוך מים שאינן חיים, רע-

גענבאך, זעה וכן: עקולי ופֿשוּרי (ע"ז ל"ד).

(פִּשְׁשָׁה) פִּשְׁשָׁה = משמש, דורכזוכען, אונ-

טערוזכען: הוצרך לפֿשפֿש

בעפר ובצורות (ילמדנו ויסג); יפֿשפֿש במעשיו

(זכרות ט').

פֿשוּש, מין בגד עב בל' ערבי: דלית ברגלי

פשוש (איכס רנה וועסיות).

(פִּשְׁתָּה) פִּשְׁתָּה, פֿלאַכס; (בלשון הסוחרים)

ליינוואנה. פֿשתני, אומן

המתקן הפשתן.

*פִּשְׁתִּכְנָא (נדס כ"ה וננד' רנה ט'), לאסמ-

טראַגער, פֿושתך בל' פרסי

משא שנושאים על הכתף.

(פִּתָּה) *פִּתָּה, כמו אפתי (ראה שרש אחת),

גענען: בפתי רמשא (ז"ר ו"ה).

(פִּתָּה) פִּתָּה, פֿלאַמזליך.

(פִּתָּה) *פִּתָּה, ברייטע. ומה: פֿתוי הראש

(זכרות כ"ח), אדם שראשו

רחב ביותר. ולדעת המוספי הוא מל' *πατέω*

טרעטען. ופי' שראשו מעוך.

(פִּתָּה) פִּתָּה, פֿאַפֿנען; בענינען, אנפֿאַנגען

(א. רעדע): פֿתח ר' פֿלוני;

פֿתח בכד וסיום בחבית. ובטוי מליצי: אל'

יפֿתח אדם פֿיו לשטן (זכרות י"ט), יאַמך בן

בשארם מזכיר רעה על עצמו. — התפתח,

זיך ענטוויקקעלן. ושה"פ: התפתחות. —

פֿתחה, איינגאנג, איינלייטונג (אין א. בוכע).

פֿתחון פֿה (א) = טענה: אין לו שום פֿתחון

פֿה עליי. (ב) = מקום וסבה לטענה או

לערעור או להתנצלות: שלא ליתן פֿתחון

פֿה לבעל דין לחלוק; מכאן פֿתחון פֿה למינים

לומר וכו' (סנו"ר י"ג); והן פֿתחון פֿה למיחלים

לד' (תפלת ר"ה). — פֿותח, פֿאַפֿנען, רוים:

פֿותח טפח (חסלות פ"ג).

מִפֿתָּח (זכרני: מפתחות), שליססעל; אינ-

האליססעלצייכנים. עצם המפתח,

שליססעלביין. — פֿותחת, שלאַס: העביר

את הנגר ואת הפותחות (תמיד ל').

פֿתָּח, שם נקודה [-] ומבטאו כמבטא אות

a בלשון רומי; וקצת המדקדקים קראו

כן לנקודה [-]. — פֿתָּח קטן, שם נקודה

[-] אצל קצת המדקדקים. פֿתָּח, מנוקד

בפתח: ה"א פֿתוחה.

(פֿתִי) *פֿתִיָא, שפֿאַפֿאַיימער: פֿתִיָא אובמא

(ווגלס י"ד); לכריא דפֿתִיָא (ז"ג)

ק"ח, פֿירש"י לכריית באר. פֿתִיָא ב'ש' פֿתה.

(פֿתָּךְ) פֿתָּךְ, פֿערמישען: נטל הקב"ה אש

ומים ופתכן זה בזה (ז"ר ד').

וכן בל' סורי.

*פֿתִּכְנָא, *fascis*, בונה, בינדעל: פֿתכא

דאופי (ז"ג ל'); ומה: חומרות

פֿתכיותא (קדושין ט'), קשרים וצורות

שנושאים לרפואה או לשמירה מהמזיקין, ראש

חומרא. ואולי פֿתכיותא כמו פֿתִיָא, א

צעטשעלכען, שנהנו לנשוא גם פֿתקאות.

לשמירה, כמו: רמי חומרא תלי פֿתקא ותלי

קמיעא (קדושין ע"ג).

פתקא, πητάκιον, בלֶאָשְׁמֵכֶן, צעמטעל:
גטל כ"ב אלף פתקין (ירוש' סנהד'
פ"ה). (ב) דכולי פתקא (מולין ל"ה) כמו פקתא,
טהאל.
(פתר) *פתר (צירושלמי), כמו פָּרַשׁ, ער-
קלאָרען, אויסלעגען.
*פתורא, טיש. פתוראה (מולין כ"ד), וועכסלער.
(פתת) פת, ברֶאָר. פת שחרית, פֶּרִיָה-
שטיק. — פֶּתִית (זככות ל"ט),
ברֶאָקקען. ונמצא בטוי מליצי: פתפותי ביצים
יש כאן (ס"ה"ס רנה, סמכוני); פתפותי ביצים
היו שם (ירוש' סנהד' פ"ה), פ"י ערבוב דברים.

פתל) פתילה (סנה כ'), דאָנש. פתילת
המדבר (סס), מפרש בגמ'
שברא, ראה זה.
(פתם) פיתום: בעל אוב זה פיתום (סנהד'
ס"ה), πῖθω, מין רוח רעה.
פתפות בשרש פתת.

פתק) פתק (= פתח) א) אבלאססען
(וואססער): פותקין מים לגינה
(סנה י"ח); פותקין ביבותיהם (ז"ק ו'); אתה
מפתק הנהרות שלהן (ז"ר כ"ה). (ב) ווערפֿען;
שקל קלא פתק ביה (פסחים ס').

אות צ

צאבה (שָׁבָא), Sabäismus, עבודת
הכוכבים; ונקראה כן יען השבאים
היו הראשונים בעבודת הכוכבים. ונקראו עובדי
הכוכבים: צביים או אנשי צאבה.
(צבח) *צבחר = מעט. בית הצביטה בשם בית.
(צבע) צָבַע, פֶּאַרבען. צבוע א) געפֿאַרבעט,
בויט. (ב) הייכלער: הצבועין
שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס
(סוטה כ"ג). (ג) צבוע זהו אפא (ז"ק ט"ו),
מין נחש בעל צבעים רבים, ולדעת בעל
חזק"א ובעל חזק"ט הוא häne; הצבוע
הזה וכו' ויש בו שש"ה גוונים (ז"ר ז'), וי"ט
זה על השווס. צביעות, הייכלעלייא. — צָבַע,
פֶּאַרבען; פֶּאַרבעשטאַפֿן. צָבַע (ז"ב י"ח),
פֶּאַרבער. בגדי צבעונין. (סנה ס"ד), בגדים
צבועים. בית הצביעה בשם בית.

הצביע: הממונה אומר להם הצביעו (יומא
כ"ג), מפרש בגמ': הוציאו
אצבעות יכם, והיה מין גורל; ובת"ר שני
יתורגם הפיל פור — צבע פייסא. אצבע
באות א'. אצבעי: ננס לא ישא ננסת שמא
יצא מהם אצבעי (זככות מ"ה, וגי' הערוך:

צואה) צואי, שמוטציג: מלובן ולא צואי
(מולין קל"ה).

צאן) צאן ברזל א) שם לנכסים שהכניסה
האישה לבעלה בכתובתה
ואחריותיהם על הבעל שאם פחתו פחתו לו
ואם הותירו הותירו לו: הכניסה לו עבדי מלוג
ועבדי צאן ברזל (ינמות ס"ו). (ב) אין מקבלין
צאן ברזל מישראל (ז"מ ע'), ר"ל עיסקא
של שותפות למחצית שכר באופן שכל אחיות
הנכסים על המקבל.

(צב) ציב, פֶּאַדען: אלו לציבים ולעונות
(ו"ר י"ז); בציב היוצא ממנו
(מולין קכ"ד), פ"י ציצין של בשר הנשארים
על עור הבהמה.

*ציבא, שפאן, האָלץ: ז' ציבי מו' כשורי
(סנה ס"ז), כמו שיבא מכשורא
(סנהד' ז'); דרא ציבי (מענית כ"ג); משום
צבייתא (מולין ק"ה), פ"י מפני הקיסמין.
מצוביתא (סנה ק"ה), ראה קירוס.

(צבא) *צבא, וואָללען.
(צבה) צביון, וויללען: לצביון גברא (מולין
ס'); ארץ שצביוני בה (כסכות
ק"ה), ותר' ואבן שלמה רצונו — צביוניה.

אוצנתא), אדם קטן ביותר.

(צבר) צבור (א) הוי"פע: צבורי פירות צבורי מעות (צ"מ כ"ד). (ב) געמיינ-

דע: צרכי צבור; התפלל בצבור, ר"ל בבית הכנסת.

ציבריה, cibaria, נאהרונגסמיטטעל, שפיי-זען: מיני ציבריה (פסיקתא י"ו).

(צבת) *צבת. פארבערייטען: צביתו ליה זוודתא (כ"ס י"ז); דא צבת

ליה נהמא (חולין ס').

צבת, צאננע: צבת של עץ (עירובין ק"ד).

*צבתא, א. ארט באסט: בחבלא דצבתא (ממ"ד פ"ג); לא ניהדק אינש צבתא

אפומא דכוזינתא (סנה קל"ט).

(צד) צדי, שם לאות הי"ח מאותיות א"ב; אולי ע"ש צורתו הדומ' למצודה.

(צדא) *צדא, אנגסט האבען: וצדי להון מקמי חיותא (ירוש' נרכות

פ"ח); דהוא חשוכא וצדי לי (וי"ר י"ג).

(צדד) צידד (א) דיע זייטע אירגענדוואהין ריכטען, זייטווארטס ריכטען:

מצדד ידו למטה (יומא כ"ה), פי' מטה צד ידו למטה; דמצדד אצדודי (יומא ל"ז), מטה אל

הצד. (ב) איינפאססען, צו רעכט לעגען: המצדד את האבן [בבבין] (סנה ק"ג).

צד (נכני: צדדים) (א) זייטע. (ב) פארטיי: שני הצדדים, ביידע פארטייען, ביידע

קאנטראהענטען; צד שכנגדו, געגענפארטיי. (ג) הינזיכט, געזיכטספונקט, פונקט: בצד מה,

אין געוויסער הינזיכט, געוויסערמאסען; הצד השווה, דער פונקט, אין וועלכעס צווייא

דינגע איבעראיינשטיממען. (ד) ארט: על צד היותר טוב. מן הצד, אויף דער זייטע, זייט-

ווארטס. מצד, פאן זייטען, פאן א. געזיכטס-פונקטע אויס, אין וויעפערן: האדם נקרא

מדבר מצד היות לו כשרון הדבור והשכל. [קרוב] מצד האב, פאטערליכערווייטס. מצדי,

מיינערווייטס, מיינעטוועגען. צדדי, זייטענ-, געבענ-. לצדדין, אויף דען זייטען: כלב

שוטה מהלך לצדדין, ר"ל בצד הדרך.

(צדע) צדע או *צידעא, שלאפע. בת צידעא (סנה פ'). צדי הצידעא.

(צדק) צדיק, לנקבה צדקה, ולרבות צדקניות. ועל המעט לזכר צדקן: גבר

צדקן (סנה ק"ו), פראמס. והחסידים יכנו לרבותיהם „צדיקים“. — צודק, גערעכט,

ריכטיג: טענה או דעה צודקת. — צדקא, גערעכטיגקייט, רעכט: בצדק, מיט רעכט. (ב) שם

כוכב חור, יופיטער. צדקא (א) אלמאזען: עני המתפרנס מן הצדקה. (ב) טוגענד. — צידוק

הדין, אנערקענונג דער גערעכטיגקייט דעם נאטטליכען געריכטעס, והוא שם תפלה ידועה

שאומרים על מת להצדיק דין שמים. צדוקים, שם כת ידועה בישראל בסוף זמן

בית שני, שהכחישו בתורה שבע"ס, ונקראו ע"ש צדוק הכהן, שבני בניו שמשו

בכהונה גדולה בבית שני עד זמן אנטיוכוס. איפ"נים, אשר אז כיהן מינילאוס, אשר לא

ממשפחת צדוק, וגם אחרי כן נסבה הכהונה הגדולה לחשמונאים אשר רחקו גם המה מבית

צדוק; אמנם אשר דבקו באהבתם ואמונתם אחר בית צדוק היו לכת בפ"ע. ויהי כאשר

החלו הפרושים לחדש חידושיהם בדת, ויהיו הצדוקים—הראשונים שהתנגדו להם. ולאנה

סיפור אחר בזה (כלאס אדר"ן פ"ה). צדרווי, צדרייתא, ראה צדרווי, צדרייתא.

(צהב) צהב או הצהיב, פארביג, גאלדגעלב ווערדען: צהבו פניו (חולין ז').

מאימתי התורים כשרים משיצהיבו (חולין כ"ג). — צהוב (א) גאלדגעלב, בלאנד;

פארביג: פניך צהובים (נדרים מ"ט). (ב) לב' כלבים שהיו בעדר אחר והיו צהובים זה לזה

(סנהד' ק"ה), פי' בכעס ואיבה. וקרוב לענין זה: היוצא במטה רבים מצהיבין עליו (מ"ק

כ"ד), פי' מצטערים, ותר' וכעסתה צרתה ומצהבא לה צרתה. והשם: שהצהיבה מביאה

למיתה (ילקוט איכה), פי' צער. (צהר) *ציהרא = לבנונית: דהוה קליף.

ציהריה (בילאס י"ד). (צוא) *צוא, פערדארט ווערדען: וצוא

דיקלא (פסחים ק"ה). צואר בש' צור.
 (צורה) צוה. זיינען לעטצטען וויללען ער-
 קלארען: מצוה מחמת מיתה.
 צוואה. טעסטאמענט: צואת שכיב-מרע. —
 צווי, געבאט; בעפעהלספארם, אימפעראטיוו
 (גראמ.). — בר-מצוה, כנוי לנער מבן י"ג
 שנה ומעלה שהוא חייב במצות. מת-מצוה,
 מת הנמצא בחוץ שאין לו קוברין.
 (צוה) *צווח (א) רופען: צווח רבי לכל
 דבנן ולא צווח לב"ק (י"ד)
 כ"ח. (ב) גענען: בערבא צווחין לתרגולא
 סכויא (ז"ר כ"ה). (ג) שמערין עמפאנדען:
 וצווחי מהנהו קרטופני (ז"ק פ"ו). ובהפעיל:
 וקמצווחי ליה (סנה' ל"ג), שמערין מאכען.
 (צוה) צוה, אויף דעם וואססער הערומשווימ-
 מען: חבית שצפה בנהר (ז"ר כ"ד);
 שמן שצף ע"ג יין (סנה' ס'), אבענאויף ליענען.
 (צור) צור, בילדען: הצר צורה בכלי (סנה'
 ע"ה). — ציר (א) בילדען, מאלען, מיט
 בילדווערקען אדער מוסטערן פערזעהען: סדינין
 המצוירין (סוכה י'). (ב) שילדערן, בע-
 שרייבען. (ג) זיך פארשטעללען, דענקען: לא
 יצויר, עס איזט אונדענקבאר. צויר, דאס מא-
 לען; געמאלדע, שילדערונג; פארשטעללונג.
 צורה (א) בילד, פיגור, פארם, געשטאלט:
 צורת אדם (כרימ' ז'). (ב) והפילוסופים
 יקראו צורה לעצמות הדבר אשר בה הוא מה
 שהוא, כנפש השכלית באדם (ראש חומר
 ולוגס נטרס חומר); וקראהו ג"כ צורה הטבעית
 או המינית, בהפך הצורה המלאכתית, שהיא
 הצורה במובן הפשוט (ראש מו"כ ח"א פ"ה).
 צורות נבדלות, אידעען אלס זעלב-
 שטאנדיגע עקסיסטענצען. לפי דעת אפלטון
 יהיו הסוגים והמינים עומדים בעצמם ונמצאים
 חוץ לשכל. ומעמו, שאחר שהידיעה היא רק
 בסוג (נכלל), א"כ אס לא היו הסוגים במציאות
 איך היה אפשר ידיעה. — אנשים של צורה
 (מ"ק ט'), געבילדעטע מענשען, אנשים
 חכמים. צורת ראש, ברוסטבילד.
 צואר, ענינו ידוע. ובטוי מליצוי: עלי ועל

צוארי, אויף מינע פערזאנלעכטונג: נוח
 עלי ועל צוארי (פסחים ט').
 *צוורנא, שאַר: ומפיק מינן צוורני צוורני
 (קדושין ע"ג). — צוורניא קא
 בעית למיכל (סנה' קל"ז, וגי' הערוך: צוורניא),
 פי' סעודת הבראה שאוכלין בקיבוץ וחברה.
 (צות) צוֹת או *צוֹתא, געזעללשאַפֿט: לא
 נכרא כל העולם אלא לצוֹת
 לזה (סנה' ל'); בצוֹתא דאמיה נוחא ליה
 (עירובין פ"ג).
 (צחח) צחצח, זייערן, אויסשפילען: כרי
 לצחצחו (כ"ס ל"ג), תי'
 מרקו הרמחים צחצחו מורנייתא. והשם: צחצוח
 חרבות (סוטה מ"ג), גלאנץ. צחצוחים, אויס-
 שפילונג: לפי שא"א לה בלא צחצוחי זיבה
 (נדה כ"ד); לפי שא"א למי האף בלא צחצוחי
 הרוק (סס כ"ד). — צח, קלאר, הייטער: אויר צח.
 (צחן) צחנה, בלשון ערבי מין תבשיל של
 דגים קטנים, ובירושלמי (נדרים
 פ"ו): תמן קרינן לשתיא צחנה; הנודר מן
 הצחנה אסור בטיות טרופה (נדרים כ"ה).
 צחצח בשרש צחח.
 (צחר) צחור (נצרות ל"ה), לבן ביותר, וכן
 בלי ערבי.
 (צין) צין (מ"ק ז'), בעצייכנען. מצוין, אויס-
 געצייכנעט. הצוין, ויך אויסצייכנען.
 (ציון) ציון, פאזער: אלו הן ציון המעכבין
 את המילת (סנה' קל"ו). חידודים
 שנשארו מעור הערלה. מצוין, מיט צינית
 פערזעהען: סדינין מצוין (סנה' כ"ה).
 *ציון, שרייען, צוויטשערן: שזעתיא דציון
 (נדה מ"ג); קל צפרן מצוין (וי"ר י"ח).
 (ציק) ציקן (פסחים פ"ה), קניקקער.
 (ציר) ציר, פאל: ציר הדרומי; ציר הצפוני.
 דאח ג"כ שרש צר.
 (צית) *אצית או צית, צוהערען, בעפאל-
 גען: לא תציתו ליה (עירובין
 כ"ט); צית דינא.
 (צל) *צלל, פעלל: ערסא דצלל (נדרים
 כ"ו) מטה מחופה בעור.

(צלא) *צלא בעשען. צלותא, געבעט. בתולה
צלייניט (סוטס כ"ז), המתפללת
הרבה. — אצלי, נייגען. ומוה: יצול (כלים
פכ"ח), פפלוגשטירצע.
(צלב) צלב, הענקען: אני הירגו אני צולבו
(סמו"ר ט'). צליבה (גיטין ע'),
גאלגען. צלב (א) קייין. (ב) קיייער, שם
מטבע, ונהגו לכתוב בר"ת: צל. נוסעי-
הצלב, קרייצפאהרער.
(צלה) צל-קדרה, געשמארטעס פלייש.
(צלח) *אצלח, שפאלטען: מצלחי ציבי (סנת
קיי"ט), וכן תר' בקע. צילחתא
(סנת ל'), כאב חצי הראש, Migraine. —
הצלחה, דאס געלינגען, דער ערפאלג; גליק.
(צלל) צלל, אונטערטויכען: צללת במים
אדירים והעלית חרם בידך
(צ"ק ל"ח). — צלול (אייגענטל. אנגעשטאנ-
דען, דאהער) לויטער, קלאר: מים צלולים;
דעת צלולה, קלארער פערשטאנד, געזונדע
זינע. — *ציל, לויטער. צילותא, לויטערקייט.
צל, בכנים צלו או צלתו, שאטשען: אילן
שצילתו מזוה מחמתו (סוכה ט').
צלצל, קלינגעלן, läuten. צלצול (א) קלאנג.
(ב) (סנת ס"ז) א. ארט גירשעל.
*צלוליבא (סנת כ"ח), שם אילן ידוע
(הדומה לקיקיון) שצילו מזוה.
(צלם) *צלם, בילדען, מאלען: לצלמי
גירי (צ"ע ס').
צלמונה: תשלג בצלמן השלג הוא צלמונה
שלחן (פסיקתא דר"כ עשר תעשר),
מל"י $\epsilon\lambda\epsilon\mu\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\gamma$, אייפערזוכט עררעגענד, ופי'
השלג הוא תשוקתם שהם משתוקקים לו.
(צלע) צלע, זייטע (געצאמ). — *צלעא,
לעדערהאנדלער: בשוקא דצלעי
(נדרים כ"ו), מוכרי עורות. ראה ירש צל.
(צלף) הצלף, שלאנען: ולא היה מתכוין
להוות וכו' אלא כמצליף
(יומא כ"ג), ותר' איבעים יכנו ארבעין יצליף.
צליף (מעשרות פ"ד), קאפפערנשטרויך.
*צלופחא (ע"ז ל"ט, גי' הערוך: צלובחא)

אאל, מין דג. צלצל בשרש צלל.
(צלק) *צלק (= צלח), שפאלטען: דצלקיה
צלוקי (חולין קכ"ד). — צלקת
(נגעים פ"ט), נארבע, וכן ת"י ציבת.
(צמח) צמח (א) פפלאנצע. (ב) בלאזע,
בלאטשער: עלו בו צמחים
(צ"ק פ"ג); העלתה צמחים (חולין מ"ח). (ג)
שופפע: דהוו ביה צמחי (ע"ז ל"ט), קשקשים
קשנים. — הצומח, דאס פפלאנצענרייך. נפש
הצומחת, דיע וועגעטאבילישע זעלע. —
צמח (צכורות מ"ד), מ'מ' בגמ': שאזניו קטנות.
(צמל) צמל (נדרים מ"ז), איבעררייפצ פייגע.
(צמם) צמם (צכורות מ"ד), כדמ' שם:
שאזניו דומות לספוג.
צמצם (א) גענוי אבמעסען אדער אבשאצ-
צען, גענוי זיין: א"א לצמצם; צמצם
בהוצאות. (ב) צוזאמענציעהען, צוזאמענ-
דראנגען: צמצמן בין שני בדי ארון (צ"ר ס');
צמצם עצמו, זיך צוזאמענציעהען, אייג-
שראנקען. (ג) פערשלייערן: וצמצמה פניה
(צ"ר מ"ה). ומוה שםו צמח' שלייער. צמצום,
גענויאיגקייט. והמקובלים יקראו כן להתכנסות
האלהים בלתי בעל תכלית בעולם הגשמי
המוגבל במקום, זעלבסשקאנטאקצאן.
צמצום או צמצום, גענוי, קנאפ.
(צמק) הצמק, אייגנערקענען: מצמק
ויפה לו (סנת ל"ז). צמק,
איינגעשרומפצט.
(צמר) צמר גפן (כלאים פ"ז), בוימוואללע.
צמר (כלים פכ"ט), וואלל-
האנדלעך. צמרי, וואלליג.
*צימרא (פסחים כ"ה), ווארמע. צמירחא
(צ"נ פ"ה) או אשתא צמירחא (ע"ז
כ"ח), פיעכער (ראש ערוך).
צמרמורת, פראפטעלן, שוידערן: וכמין
צמרמורת אוהזין אותה (נדר
ס"ג), וקריב ללשון: סזה מפחדך בשרי.
(צמת) צמת (א) אייגעצאנען ווערדען.
צמתה ידו (צ"ק פ"ה). (ב)

איינציעהען : שורן בחומץ וחומץ צומתן
(פסחים מ'), צוזאממענציעהען, הארטען :
מי שננפה ידו צומתה ביין (סנה ק"ט), פי'
מושחה ביין לעצור הדם ; אבותיך מצמתין
ואתה מבזבו (נ"ר פ"ג), ואממעלן. — צומת
הגידין (חולין ע"ו), קישור הגידים אצל הארכובה.
(צן) צין, פאלמע : ב' תמרות ישוכו וזו היא
ששנינו ציני הר הברזל כשרות
(פירושין י"ט), וכן בל' ערבי. — *צנא, קארב.
(צנם) צנם, שמאָרען : פת הצנומה בקערה
(נרכות ל"ט). — צונמא, מין
אבן קשה : של זכוכית ושל צונמא (נ"ז י"ח).
(צנן) צנן, אַבקיהלען. — הצנן, קאלט
ווערדען ; זיך ערקאלטען .
המצוננת (חולין כ"ח), [בהמה] שחלתה מחמת
צנה. צונן, קאלט : מים צוננים.
צנון (כלאים פ"ח), רעטטיג.
(צנע) הצניע, פערבערגען. צנוע א' בעשיי-
דען, ציכטיג, זיטטזאם : אשה
צנועה. (ב) (ירוש' יומא פ"ג) דייסקרעט, פערשווייע-
נען. (ג) היימליך : מקום צנוע. ושה"מ צניעות.
בצנעה, אים פערבאַרגענען, היימליך.
(צנף) צנף, וויעהרען : סוס שצנף (נ"ק
י"ח). — מצנפה, מיטצע.
(צנר) צנור א' קאנאל, ראָהרע. (ב) צנור
או צנורא (= ציר), האקען,
אנגעל : מחטים וצנורות (חגיגה כ"ז); כוש
שבלע את הצנורא (כלים פ"ט), מין וו קטן
התקוע בראש הכוש (שפינדעל) לקשור בו
הוש המטוה; ותר' מולגותיו צנוריתיה; צנורא
דדשא (נרכות י"ח), טהיראנגעל. (ג) וניתזה
צנורא מפיו על בגדיו (יומא מ"ז), רוק.
(צנת) צינית (סנה ס"ה) מפ' בגמ' בת-ארעא
ופירשו המפרשים מכה שעל
תחתית כף הרגל, ובירושלמי שם : מאי צינית
פודגרא, פוסגיכט.
(צע) *צעא, שיססעל.
(צער) צער, קראַנקען, קוואַלען. הצטער,
שמערין, לייד עמפּינדען,
בעדויערן : על הראשונים אנו מצטערין .

צער, שמערין; קוממער. התפרנס בצער,
זיך קיממערליך ערנאַהרען. חיי צער, קיממער-
ליכעס לעבען.
(צף) ציפא (סנה כ') או ציפי צמר (סס
מ"ח), עיגול של צמר סרוק;
ומשקיע ציפי צמר באותה האש (ילמדנו ויסלח).
*ציפא או ציפתא א' מאַטטע : ציפי דבי
רבי (נרכות כ"ה); לא ליתב אציפתא
חדתא (סנה ק"ט). (ב) דעילין תלת קשייתא
בציפא בדוחקא בלא ציפא ברווחא (חולין
כ'), פי' המפרשים בשר הפרי שעל הגרעין.
ראה אצפא בשרש אצף.
(צפד) צפד, שטארר מאכען : שציפדתו
הצנה (ירוש' יצמות פ"ד). —
*ציפידנא, מונדפיללע, בל"י ψυθισθησ, פיל-
נים, אייטערנדעס געשוויר.
(צפה) צפוי, פאַראויסגעזעהען : צפוי היה
לפני הקב"ה שאדם עתיד לאכול
(ילמדנו סמות); הכל צפוי והרשות נתונה
(אבות פ"ג).
(צפן) הצפין, זיך נאך נאָרדען ריכטען :
הרוצה שיעשיר יצפין (נ"ז
כ"ה), יתפלל לצד צפון. — צפוני, נאָרדליך.
אור הצפוני, נאָרדליכט.
צפון (נדה ס"ז), זייפּע, ראה ספון.
(צפה) צפונה, ענגע : עומדים צפופים (אבות
פ"ה). ומזה פעל צפפה א'
זיך דראַנגען, הערפאַרדרינגען : בינונים
מצפצפים ועולים (כ"ה י"ז), פי' דוחקים עצמם
למעלה מעט מעט ; גאולתן של ישראל
מצפצפת (ס"ה כ"ה) מי זאם הנשקפה; אם
היתה [האש] מצפצפת ומהלכת (נכילתא
נשפטיס), נדחקת והולכת מעט מעט; בשעה
שנפשך מצפצפת לצאת מתוך גופה (וי"ר ל"ד)
ראה בצבין בשרש בצץ. ומזה : תרונגא הוו
מצפצפין תמן (ירוש' גיטין י"ז), אן עטוואס
נאָטא האבען, שהיה קשה למצוא; פעם אחת
נצטפצפו אנשי לודקיא לשמן (נכמות פ"ה).
לפי גי' הערוך. (ב) צווייטשערן, פיעפען (פאָן
דען מייזען). ושה"פ : צפצפה.

צפ

(צפ)

ומזה

שלד

צפ*

צפ

קריין

צפ

מין

צפ*

צפ*

צפ

הצרי

צפור

(צצ)

צות*

(צצ)

(ל"ה)

(צק)

טעם

לציק

ציקי

(צר)

ציר*

אריגע

לאה

נקרא

צפצפה (סוכה ל"ד) , פאפפלוויידע , וכן בל' ערבי.

(צפר) צפר, בל' ערבי פלעכטען , ובל"י *σπερα* , געפלאכטענעס , ומוז: הקופה משיעשה שני צפירות לרוחב שלה (כלים פ"ו), פ"י שיעשה ב' שורות בקליעה. *צפר, פפייפֿען, צישען: כד אנא צפר (ירוש' סנהד' פ"ו).

צפיר-נפֿש, הערצגעגענד: הכהו על צפיר נפשו (צ"ק ל') מל"י *σφαῖρα* קריין.

צפורת כרמים (מולין ס"ה), מין חגב. — צפור-הפשטה (תוס"ט), האנפלינג, מין צפור.

*צפרא = בָּקָר.

*צפורי, *σπερα* , שטריק: כצפורי בפי ושט (מ"ק כ"ט). ראה פעל צפר.

צפורן א) נאגעל, קלויע; נפל צפורניו, דיע נאגעל בעשניידען. ב) רייכערקלויע: הצרי והצפורן (כרימות ו'), מין בושם כתבנית צפורן. ציפתא בשרש צף.

(צצל) *ציצלא או צלצלא, מין יונה: ביעתא דציצלא (טבת פ' וסנהד' ק').

*צוצלא (ירוש' פסחים פ"י), מין חגורה, ראה צלצול (צטרס ללל).

(צצת) *צוציתא א) זנב: ההוא עכברא וכו' נקטיה בצוציתא (זילס

ל"ה). ב) צוציתא דנורא (צ"צ ע"ג), קו של אש. (צק) ציקי קדירה, שם כללי לכל מה שנותנין לתוך הקדירה להיטיב

טעם התבשיל, כבשמים וכדומה: סאתים יין לציקי קדירה (כתובות ס"ה); לבת מלך שהריחה ציקי קדירה (פסחים כ"ו).

(צר) ציר, פישלאקקע: דג שמא צירו אסור (מכורות פ"י).

*ציריא (נדס כ"ג) = סירה, אויגאפפֿעל. צירן, אנגעגריפֿען, פֿערדאָרבען (פֿאָן דען

אויגען): עיניו צירניות (צכורות מ"ד), ועיני לאה רכות ת"י ועיני לאה הוון צירניות; וכן נקרא בעל עינים משחתות: הצירן (צכורות סס).

(צרא) *צרא, צערדייטען, שפאלטען: מצטרי זיקי (טבת קנ"ד). צרא, ריסס,

שפאלטע: חישין כיון דאית בהו ציריא (פסחים מ'), פ"י בקעים. ומוז.

צירי, שם נקודה [-] ומבטאו כמבטא אות e בל"ר. צרוי, מנוקד בצירי: ב"ת צרויה.

(צרב) *צורבא, *Zaurwa*, בל' פרסי יקן: צורבא מרבנן (מנלה כ"ז).

(צרד) צריד, *crudus*, טראַקקען: יאכל צייד (מעשר שני פ"ג). ומענין

זה: היה קולו דק או צרוד (ר"ס כ"ז), *raud*, הייזער.

*צרדא א) שם עוף טהור: צרדא שרי (מולין ס"ג). ב) האַנק: בצרדא בר זווי

(כתובות מ'). צרדוי (צ"נ כ"ה) או צרדייתא (סס), בגדי קנבוס.

צרדה א) : אצבע צרדה (נכמות ל"ה), מיט-טעלפֿינגער. ב) אחרה ליה רוח צרדה

(פסחים קי"ה); דקשה לרוח צרדה (מולין ק"ה), מין רוח רע או חולי.

(צרח) *צירחא דלבא (גיטין ס"ט), פ"י הערוך כאב הלב. ציריא

בשרש צר.

(צרך) צרך, פעל בלתי-שלם המשמש על הרוב על דרך שם-תאר: אני,

אתה, הוא צריך לאותו דבר; אין צריך לומר. ויותר יש לו תכונת פעל כבניני נפעל והפעל:

הנצרך לבריות; הנצרך לנקביו (והנימוני נפעל: נצרך — יכול לצוא צמור האים או הדנה, כמו

אני כלך לדנך זה, או דנך זה כלך לי, והמונן אחד); הוצרך לומר. וגם בהפעיל: אל תצריכני

לידי מתנת ב"ו. ובהתפעל במקום נפעל: אם אצטרך לו; לכשיצטרך. אמנם נמצא

לפעמים משמש ע"ד פעל שלם: הוא פורש ובוכה וכו' והן פורשין ובוכין שְׁצָרְכוּ לַכֶּךָ (ירוש'

יוע"ט פ"ה); צָרְכוּ חכמים ליתן להם סימן (סס דמאי פ"ג). — צָרָךְ, בעדארף, בע-

דיפֿנים, אַנגעלעגענהייט: צרכי ב"י מרובים; עסק בצרכי צבור. שאל צרכיו, אום דען

אונטערהאלט בעטען. עשה צרכיו, דיע

נאָטהורשט פֿערריכטען. כל צרכו, גאַנצליך, פֿאַללקאַממען : נתבשל כל צרכו. אין מן הצורך, עס איזט נישט נאָטהווענדיג. הצרכות, בעדאָרף.

(צֶרֶם) צָרָם. שניידען, אבשניידען : הצורם און בכור (גיטין ע"ד); צרם באזנו (ז"ק ל'). וכן בל' ערבי. צירן בשר צר.

(צֶרֶף) צָרָף (א) וועכסעלן (איינע מינצע) : מצרפין שקלים לדרכונות (סקלי

פ"ג); כמות שהשלחני וכו' מצרף (מעשר שני פ"ד); אחד מצרף דינר ואוכל ואחד מצרף

דינר ומניחו (ספרי דברים פסקא ע"ח). (ב) האַרמען, פֿעסטיגען : המוליך את הספינה לים

הגדול לצרפה המוציא מסמר לגשמים לצרפו (מכסירין פ"ט); כ"ה מאימתי מקבלין טומאה

משיצורו בכבשן (כלים פ"ד). ראה שרש צפד.

(ג) פֿערבינדען : מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה; פרוטה ופרוטה מצטרפות לחשבון

גדול (ז"צ ט'). — הצטרף, זיך פֿערבינדען; זיך צו עטוואס פֿערהאלטען, זיך וואָרופֿ בע-

ציעהען. מצטרף, רעלאטיוו. שם מצטרף, שם הנאמר בצירוף לדבר אחר, כמו אדון, עבד,

שכל אחד הוא מה שהוא רק בצירוף אל האחר, ואם אין עבד אין אדון, וכן בהפך.

צירוף, פֿערבינדונג; בעציעהונג. בצירוף... אין פֿערבינדונג מיט... צירופים או

צירופי שמות, היא סידור אותיות המלות בספרי הקודש באופן מיוחד, כדרך שהשתמשו בו

המקובלים ובעלי הסודות לבנות מהן "שמות" במובן: כל התורה כולה היא שמותיו של

הקב"ה. ראה מו"ג ח"א פס"א.

מִצְרָף־נְחָשֶׁת (כתובות ע"ז), קופֿפֿערשמיד. צֶרֶף (א) בינוענהיטטע : העושה סוכתו כעין

צֶרֶף (סוכה י"ט); צירופי דאורבני (סס י"ג). (ב) מחפורת של צֶרֶף (כתובות ע"ט), ע"פ הערוך : אלוין.

(צֶרֶף) צֶרְצוֹר (א) = צלצל, גריללע : צרצור הזה יש לו ד' כנפים וד'

רגלים (חולין ס"ט), וכן בל' ערבי צרצר. (ב) צרצור או *צרצרא, מין עוף המתקשט בנוצות

אחרים ומתנהג בצביעות : כהדין צרצורא עבד (ז"ר ל"ג, עיין סס); כהדא צרצרא

המתגלגלה בדילה ובלא דילה (אסתר רבה גס וסמי), ונקרא ג"כ בת-קבריא. (ג) המערה

מן הצרצור (מקואות פ"ג), כלי חרש העשוי להחזיק בו יין.

(צֶרֶר) צָרָר, איינבינדען, פֿערפאקקען : ציור וחתום; נצטר הדם [בחבלה]

(סנת ק"ו), מיט בלוט אונטערלוויסען. צָרָר, בינדעל, פאקק.

הַצֵּר לאיש, ימין פלאגען, קוואלען : מעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה

וכו' (ז"ק פ'). ויש מיצר כמו מצטער : ומצאו ר"ע מיצר (ר"ה כ"ט). ועוד על ענין

אחר : מיצר עבדא (ז"צ קכ"ז), דער ארמע (עלענדע) קנעכט. — צַר, ענגע, שמאַל.

מיצר והולך, אימער ענגער אָדער שמאַלער ווערדענד. צר-עין (סנת ק"ח), מיסגינסטיגער.

צרות-עין (ערכין י"ו), מיסגונסט. — מִצָּר, ענגפאס. מִצְרָאָרְץ, ערדענגע. מִצְרִיִּם,

מעערענגע. צרור (קולו דק לו לרוב), ראה צרור. (צֶרֶר) צֶרְרִי (סנת קכ"ח), satureia,

סאטוריי, מין עשב עז הריח וכן בל' ערבי.

צוּתְרָא, σαθρός, שוואך : מן קומי הדין צוּתְרָא את קאים (איכה רנה סיו לריה).

אות ק

(קא) *קא, הברה נוספת בפעלים בלי הוראה מיוחדת : קא משמע לן. ובא

לרוב בחיבור עם המלה : מאי קאמר. (קאא) *קאי, שטעהען : וקאי אחד כרעא

(זכרות ז') : תנא אהיבא קאי (סס ז'), זיך בעציעהען. תיקו = תעמוד, נאמר בדבר הנשאר בספק ובלא הכרע. אוקי = העמיד : אביי מוקי לה.

טענות. ב) איבערקאממען: מקובלני מבית
אבי אבא וכו' (ר"ס כ"ס). ג) אננעהמען: קבל
[יסורין] באהבה. ד) אויפֿעהמען, עמפֿאנ-
גען: והוי מקבל את כל האדם בשמחה (לנות
פ"ג); קבל שבת. ה) פֿאססען: סבכה שנקרעה
אם אינה מקבלת את רוב השיער מהור (כלים
פכ"ס. ו) קבל דם [השחיטה], דאס בלוט
אויפֿאנגען. קבל עליו, אויף זיך נעהמען,
אונטערנעהמען: כל המקבל עליו לספק
סלות (סקלים פ"ד); קבל עליו הדין, זיך
דעם אורטהיילע אונטערציעהען, אונטערזוער-
פֿען. מתקבל, אננעהמבאר. — מקובל, קאב-
באליס. הקביל פני איש, ימין בעזוכען. —
קבלה א) עמפֿאנען, ערהאלט. ב) טראדי-
צאן, המקובל מן האבות: קבלה הוא בידנו.
ונקרא כן ביחוד תורה שבע"פ. ובתלמוד הוא
כוני ג"כ לכתבי הקודש חוץ מתורה: אין
דנין דברי תורה מדברי קבלה (נדס כ"ג). ג)
שם חכמה ידועה עוסקת בנסתרות ויסודה
בשיטת הספירות (ראס עשר ספירות נסרס ספר);
קבלה מעשיית, פראקטישע קע, עשיית נפלאות
בכח השמות הקדושים. ד) ובלשון העם נקרא
כן כתב התעודה אשר יתן רב או שוחט
מומחה לאיש על כשרונו בשחיטות. קבלן, שם
למי שמקבל עליו לעשות מלאכה מה בכלל,
ר"ל לעשות כל המלאכה מראש ועד סוף ואינו
עובר לזמן, דער א. ארבייט אים גאנצען
איבערניממט; אונטערנעהמען. ובתלמוד נקרא
כן ג"כ המקבל שדה מבעליו לתת לו כך וכך
פירות לשנה. ושה"מ קבלנות או קבולת:
העושה מלאכה בקבולת (מ"ק י"ב).
(קבם) קבסתן (קדושין כ"ו), לדעת הח'
יה"ש הוא כמו חוסתנן בל'

cabeçudo

(קבע) קבע א) איינעמטצען, איינפֿאססען:
ושבעת היתה קבועה בה (מדות
פ"ה); דף של נחתומין שקבעו בכותל (כלים
פ"ט); קבע אבנים בטבעת. ובדרך ההשאלה:
קבע בלב, איינפֿאנגען; קבע ישיבה במקום,

(קבה) קב א) שם מדה כמו בל"מ, והוא
אחד משה בסאה והלוג רביעית
ממנו, וקב הירושלמי היה גדול חומש מקב
שבתורה. קביים = שני קבים; משנת ראב"י
קב ונקי (עירובין ס"ז), פ"י מעט אבל נקי;
רוצה אשה בקב ותפלות מש' קבין ופרישות;
עשרה קבין שיהיה. ב) שטעלצפֿוס: הקיטע
יוצא בקב שלו (סנה' ס"ה); בעלי קבין
(מגילה ג'). ומזה: המקבה את שוקו, פ"י
שעושה קב לשוקו להתראות כקישע. ג) הקב
שלה (כלים פ"ה), ר"ל פי הקין.

קבה א) דער פֿיערע מאַנען דער וויעדער-
קיענדען טהיערע, ראדען. ב) לאב,
חלב הנמצא בקיבה: העמיד גבינה בקיבה.

קובה, כמו בל"מ, שלאנעמאך, בעשטפֿער-
שלאנ, וכן בל' ערבי אלקבה *Alkaba*:
ותקן להם קובות וכו' והושב בהן נשים
(אדר"ן פ"ה); ועל בתו לישיב בקובה של זונות
(ע"ז י"ז).

(קבט) קבוט, *καβωτός*, קאסטען: קבוטין
של מוריים (ירוש' תרומות
פ"י). ומזה: קבטר (סס ע"ז פ"ז), אומן
העושה קבוטים.

קובטיות (ירוש' פסחים פ"ג), פ"י המפרשים
מי עשבים שמפררים בהם פירורי
לחם. קוביטון ראה אקוביטון.

קובטרא (ירוש' סנה' פ"ו), שם תכשיט הניתן
על המצח.

(קבי) קוביא, *καβία*, ווירפֿעלשפיעל:
המשחק בקוביא (ר"ס כ"ז).

קוביוסטוס (מולין ל"ה), *καβιουστός*, ווירפֿעל-
שפיעלער. ואצל המחברים: מקובה, געוויר-
פֿעלס.

(קבל) קבל (נזר מן קול נחילוף ו' צז'),
קלאנען: כשמת בנה של

שולמית ובאחה לקבול לאלישע (שמו"ר י"ט);
אזל ר"ג קבלה לר"ז (קדושין כ"ט). *קובלנא,
קלאנע.

קבל א) עמפֿאנגען, ערהאלטען, איבער-
נעהמען, אבנעהמען: קבל עדות או

י"ג.
ע"פ

נרצור

וד'

ד. ב)

נרצות

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

נרצור

גרינדען. (ב) בעפעסטיגען : קבע (דבר)
 במסורות. (ג) פעסטזעטצען, בעשטיממען :
 קבע זמן או מקום ; קבעו הלכה כב"ה. (ד)
 אויסזעטצען : הקב"ה קובע לו שכר. — קבוע
 (א) פעסט, בעשטאנדיג, בלייבענדיג, ניכט צו-
 פאלליג : הכוכבים הקבועים (פיקסשטערנען);
 דירה קבועה. (ב) בעשטיממט : זמן קבוע ;
 מקום קבוע. ושה"מ קביעות. בקביעות, בע-
 שטאנדיג, בלייבענדיג. — קבע = דבר קבוע,
 יאמר הפך עראי : אכילת קבע ; שינת קבע ;
 דירת קבע ; עשה תורתך קבע ; העושה תפלתו
 קבע. — קביעות, שם לקביעת החדשים
 והמועדים ע"פ משפטי העברונות.
 (קבין) קבויץ (א) קאניונקציאן, חיבור השמש
 והירח לעת המולד. (ב) שם
 נקודה [י] ומכטאו כמבטא אות u בל' רומי.
 שם הקיבוץ, זאממעלנאמע.
 (קבר) קבר, כנוי בתלמוד לבית הרחם : חיה
 כ"ז שהקבר פתוח (סנה' קכ"ט).
 קברן, טאדטענגראבער.
 *קיבורא (א) קנייעל : איתבר ליה קיבורא
 דתכלתא (חולין ל"ה) ; קיבורא
 דאזלי (ז"נ כ"ד). (ב) פאלמצווייג : קיבורא
 דאחיני (סנה' כ"ו) ; פסקיה לקיבורא בשיניה
 (סנה' קכ"ו).
 קיבר : פת קיבר (ספחים מ"ז) panis eiba-
 rius, שלעכטעס בראד, פת סובין.
 *קבר-נונא (ע"ז ל"ט), מין דג.
 קברניט (א) κυβερνήτης, שטייערמאנן :
 אוי לה לכפינה שאבד קברניטה
 (ז"ז ל"ה). (ב) κυβερνήτης, פריעדעאף :
 בקברניטן של מרכים היה קבור (סוטה י"ג).
 קבורת (מנחות ל"ז), שם לבשר התפוח שעל
 הזרוע. והמשביר נסה לתקן : קבורת
 ע"פ ל"ר cubitus, עללכאגען. קבורת ראה קבוט.
 (קד) קוד = כד : קוד הבבלי (כלים פ"ו),
 כלי חרס ידוע ; וח"א קודו
 (קסלח רנה, וכל אשר טאלן).
 (קדר) קדר, שניידען, אויסשניידען : כל
 שהרופא קודרו (חולין ע"ז) ;

קודר את האזכרות שבהן (סנה' ק"ג) ;
 נקדרה כסלע (חולין כ') ; שמעתי שמקדרין
 בהרים (עירובין כ"ח), דורכשטעכען, דורכגרא-
 בען. בכל אלה גי' העיך בב' דלת"ן ; אמנם
 בנוסחתנו בדל"ת ורי"ש.
 קידה (א) דאס ביקקען. (ב) א. געוויססער
 שטרויך : הקיין והאטדין והקידין
 והאורבנין מין ירק הן ודן כלאים בברם (עירובין
 ל"ד) ; קידה לבנה (כלאים פ"ה), הוא העץ
 שגלקחת ממנו הקציעה, שהיא קידה בל"מ.
 (קדרה) קדרה (א) באהרען : הקודה כל שהוא
 (סנה' ק"ז). (ב) שקדח במינקת
 והעלה (ע"ז כ"ח), הוציא משיקה מן החבית ;
 ואם קדח ממנו רביעית (זבחים כ"ג). (ג)
 וואכסען : דקדחי ביה חילפי (ז"נ כ"ג).
 הקדיח, פערברענגען : אפי' הקדיחה תבשילו
 (גיטין ל'). וע"ד המליצה : המקדיח
 תבשילו ברבים (סנה' ק"ג), פי' העובר
 עבירות בפרהסיא. קדח (נגעים פ"ו), דיע
 ענטצינדעטע שטעללע אס לייבע. *קדחא
 ענטצינדונג : קדחא דענא (ע"ז כ"ח). קדלי
 דהוייר, ראה בשרש כתל.
 (קדם) קדם (א) פאראנגעהען : מנחה קודמת.
 לחבתין. (ב) דען פאראצוג הא-
 בען : אלמנה ובת איזה מהן קודמת (ז"ז ק"מ).
 — קדימה, פאראצוג, פארינעכט, פארויסטהייל.
 קדם, צופאָרקאָממען : פן יקדמו אחי. הקדים,
 פאראנגעהען לאַססען ; הקדים שלום לאיש.
 ימדם אים גיוסע צופאָרקאָממען. מוקדם,
 פריהער : אין מוקדם ומאוחר בתורה ; שטר
 מוקדם, שהקדמו הזמן בתיכו.
 קדום, פריהער, אוראלט, עוויג : חומר הקדום.
 אורשטאַפּף, חומר הראשון שנתהוו ממנו
 היסודות האחרים ; רצונו הקדום, רצון השם
 אשר מעולם ; משפט קדום (לכל קלח ממצרים
 מדעים), פאראורטהייל. — קודם, פאָר, עהע :
 קידם אור דבוקר ; קודם שנבא העולם ; קודם
 שיאכל. קודם לכן, פריהער. קודם לכל, פאָר
 אללעס. — קדמן, אלט, אוראלט, פאָן יע-
 הער בעשטעהנדיג ; סופר קדמון ; העולם

קדמון. הקדמונים, דיע אלטפארערן, דיע אלטען. קדמוניות, אלטערטהימער. חוקר קדמוניות, אלטערטהומספארשער. קדמות, דאס האהערע אלטער, עוויגקייט: קדמות ספר חזקיה, היות חיבורו מזמן קדום; קדמות העולם, [הדעה] היות העולם קדמון כקדמות האלהים. הקדמה, פארבעמערקונג, פאררעדע; פאר-דערזאגן, פראגמאט (אין ד. לאגיק). — קדמא, שם נגינה משרת. *מקדמת דנא, עהערעם. קודמין ראה קודמין. (קדר) קדירה או *קידרא (א. $\kappa\upsilon\tau\epsilon\alpha$, איר-דענער טאפף. ב) הירגשאלע: כמין ב' פולין מונחים על פי הקדירה (מולין י"ט). מעשה קדירה, מאכל הנעשה בקדירה. קדר (נ"ק ל"ח), טאפער. *קדר, מין חולי-מעים: נפיש קטילי קדר מנפחי כפן (סנת ל"ג); מאי לורא לקדרא (נמד' נסז). וי"ג לקדרא, ופי' לתולעים שבבני מעים, קדר בל' ערבי תולעת. קדר ראה שרש קדר. קדרות השמש או הירח, זאנענ-אדער מאנדעס פֿינסטערנים. (קדש) קדש היום, קבל שבת או יו"ט בתפלה או בברכה על הכוס; קדש החודש, קבע ראש חדש בב"ד; קדש הלבנה, פֿבֿך על התחדשות הלבנה; קדש שם שמים, עשה מעשה טוב או מצות ה' אשר בו יגדל שמו בארץ; קדש אשה, אָרש, בל"י $\kappa\delta\sigma\eta\alpha$ = פֿערשוואַנערונג. והשם: קידושין, פֿערלאַבונג; טרויאונג; סדר קידושין; טבעת קידושין, טרוירינג. ונמצא שרש זה עוד על ענין אחר: נשבה בנך ונתקדש (יהוש' תענית פ"ד), לדעת הח' יה"ש מל"י $\kappa\delta\sigma\eta\alpha$ = ענטשליפֿעצן. — מתקדש, שיינהיליגער. — הקדש, הייליגעס גוש, שטיפֿטסגוט, שטיפֿטונג; (נלסון בעס) שפי-טאל. קדשים, הייליגע גיטער; אָפֿפֿער: קדשים קלים, שלמים; קדשי-קדשים, עולות וחמאות זאשמות. ושם "קדשים" הונח ג"כ לסדר

חמישי משיה סדרים שבת למוד: סדר קדשים (סנת ל"ח). — קדושה, ש"מ כמו קדש בל"מ, הייליגקייט; והוא שם מאמר ידוע (שלוונריס) נצרכת יולד לור וסונים ונלסנים נחפלת י"ט ונסדר וכל לניון) שבו מזכירים קדושת ה' מפי מלאכיו כאמור בחזון יחזקאל — ומקדישים עמם. — קדיש, שם תפלה ידועה מיוחדת לש"ק, ובזמן מאוחר הנהיגו לאומרה גסהימ"י. ויש: קדיש דרבנן, שאומרים אחר הלימוד בבתי מדרשות — *קדש נונא (ע"ז ל"ט), מין דג הנקרא גם בל"י $\kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\omicron\varsigma$ דער הייליגע פֿיש. (קהל) קהלה, זויער: ענבים קהות (סנת פ"ד). (קהל) קהל, געמיינדע; געמיינדעפֿארשטאנד. ראש הקהל, געמיינדעפֿאר-שטעהער. קהלה, געמיינדע. מקהלה, קאר. (קיא) הקאה, ערבעכען. הקאת דם, בלוט-שפוקען. — הר מקיא-אש פֿייערשפיייענדער בערג, וואולקאן. (קוה) קו, ליניע, שטריך; געשלעכטסליניע: קו העולה; קו היורד. קוי האור, ליכטשטראהלען. — קואי, וועבער. קלי קואי (סנת קי"ג), וועבעריגעשיררע. *קואי (מולין ס"ג), מין עוף. מקוה (נרנזי: מקואות), שם לבאר מים היתיקת לטבילה כדת. (קול) קול או *קלא, שטיממע; $\kappa\omicron\lambda\eta$: יצא קול: קלא דלא פסיק, א. אנהאלטענדעס געריכט; יש לו קול, עס לאָסט זיך האָרען (עס בלייבט נישט אונ-בעקאנט). קול קורא, אויפֿרוף. — בת קול (א) וויעדערהאלל: כשאדם קורא לחבירו יש לקלו בת קול (סנת כ"ט), וגם בל"י נקרא הקול החזק $\kappa\omicron\lambda\eta$, טאכטער דעם שאל-לעם. ב) (קוטס י'), גאטטליכע שטיממע. — קולי (= קבלני, מלסון קבל = קלאגען, שרייען), שרייער: אלן צפריא קליגין (י"ד י"ו); אף הקולנית (כתובות ע"ג). (קום) מקום (א) ארט, שטעללע, זיטצ-

ק"ג) = מקדון יכנרצ-אמנס ויססער הקידון עירונן א העץ בל"מ-י שהוא מינקת חבית; (ג) (ג) בשילו מקדח העובר דיע קדח קדלי קודמת ג הא-ק"מ) שהייל קדים, לאיש, ווקדס, שמו וקדום, וממנו השם חכמים עהע: קודם, פאר אן יע-עולם

פלאטי: מקומות בבית הכנסת; מלא מקום איש, ימדם שטעללע פערטרעטען (ב) געלעגנהייט, פֿעראנלאכסונג: כאן מצא ב"ח מקום לגבות את חובו; נתן מקום למעות; נתן מקום לבקשה, שטאטט געבען, וויללפֿארען. (ג) כנוי להשם: המקום יהיה בעזרו (קוטס ל"ג). מכל מקום, דעננאך. מקומי, ארטליך. קומה. מאנסהאדע, מאנן (האנהעמאס): גבוה שחי קומות (ז"ק כ"ה).

תקומה, שוואר, בעשווארונג: באַלתי תרי שמרוני מתקומתי, והוא קרוב ללשון קיים (= שווארען: תרי ויסעע לו וקיים ליה) וקנם (נחלמוד ונלסון פֿיניקי). ומוה: אבן-תקומה. (סנת ס"ו), אַמולעט, השבעת השדים. קיים בשרש קים.

(קום) *קווסרא, causarius, קראנקליך: מנהון עקרין כנהון קווסרין (ז"ר ע"ג).

(קוף) תקופה (א) אומלוף, צירקולאציאן: תקופת הדם. (ב) דיע אומ-לויסצייט איינעס פלאנעטען: תקופת לבנה כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים. (ג) יאהרעספֿערטעל, יאהרעסצייט: אין בין תקופה לתקופה אלא צ"א יום וז' שעות ומחצה (עירובין כ"ו); ארבע תקופות. — תקופת שמואל, הוא התקופה לפי החשבון הישן המיוחס לשמואל (נאך דעם יוליאנישען קאַלענדער): שם"ה ימים ורביע יום לשנה. תקופת רב אדא, הוא התקופה לפי חשבון רב אדא (אשר מי צימי הגאונים, ולא רב אדא נר להנה) ודתוכן במולומיאום, שהוא שם"ה יום וז' שעות ותתקצ"ו חלקים (אשר חמ"ק מהן טעה) ומ"ח שניים (אשר ע"ו מהן חלק). — תקופות או חכמת התקופות, אסטראנאמיע: תקופות וגימטריאות פרמאות לחכמה. (נדנר המנסה להניח כרזל על מאכלים צומן המקופס ראה ספר תבואות הארץ סוף חלק תולדות הארץ נהערה).

קוף. אַפֿע. והוא ג"כ שם לאות הי"ט מאותיות א"ב.

קוף המחט (זרכות כ"ה), חור המחט. מקוף (כלים פ"ג), חור הקרדום שנכנס בו הבית-יד. וכן: קופינא דמרא, חור שבראש המרא שנכנס בו הבית יד: עייל שיפרא בקופינא דמרא (סנת ק"צ) (והוא ע"מ שופר פֿיילע).

(קויז) קויז, שטאכעל, האַלצשפּליטטער: מחט של יד ליטול בו את הקויז (סנת קכ"ז); קוצו של יוד (מנחות כ"ט). ובטוי מליצי: קוצים אתם מטילים בעיני (סנת ל"ח), כלומר אתם מכוונים להכעיס בדבריהם. — קוציי או מקוייז, שטאכעלע קויז, פֿאַן דאַרנערן רייניגען: שדה שנתקוצה (גיטין מ"ד); לקוויז את הדרכים (נ"ק ו'). קויז = בעל קווצות, כלומר בעל שער: משל לקבץ וקרח (ז"ר ס"ה).

קויז = פֿויז: לולב קויז (סוכה ל"ג) איינגעשרומפֿען.

קוצה (סנעית פ"ז), זאפֿלאַר; ולדעת הערוך פֿאַרבערדאָטהע, גראפֿפּ.

(קוק) *קוואקא (סנת ע"ד), שם כלי יד בלי פרסי.

*קווקיא. העערדע: לשעבר הוה לך חר קווקיא כדון אית לך קווקיין סגיאין (ס"ד). ותר' שית לבך לעדדים שוי לבך קווקיך (לפי גי' הערוך).

(קור) מקור, נענפֿאַרס, אינפֿיניטיוו (גרמא) מקורים (אלל קלח המעצרים) מינעראלען. מקורי, אַריגינעלל. — קוורנר ראה קברניט.

(קוז) הקיז דם, זיך צור אַדער לאססען: המקיז (זרכות כ"ז). ושה"פ: הקזה.

*קאזא: משחא דקאזא (סנת כ"ה), פֿי הער שמן של גרעיני צמר גפן. קוזר ראה קסדור.

(קוז) קוזות אדמה (מעשר טני פ"ז), רגל אדמה.

(קזם) כוזמין, ζωμός, שמוקק: לעשות לך קוזמין (ילמדנו נהעלומך). ומזון

קוזמיקון (א): כל קוזמיקון שלו (ז"ר י"ט).

(ב) אין לד קוזמיקון בהם (זין

הרומות) אלא של אליהו (ירוש' זרכות פ"ט),

קוזמוקרטור (ז"ר כ"ח), קוזמוקרטור, וועלמליך, פי' שהיה בכל העולם.

וועלמבעהעררשער. קוזמריא

ראה קוזמין.

(קח) קיח, שנור: התורמל משיחסום ויקנב

ויעשה קיחותיו (כלים פ"ו),

הרצועות שמכניסין בלולאות או בנקבים בפי

התורמל לקשרו.

(קט) *קט: על מנת למיקט, נעקקען,

אָרגערן. ראה שרש קנט.

קיטא, טעפפין, דעקקע: קיטא שיש בה

פספסין (ננעים פ"ח); שלטון בא

לצפורי ותלו לו קטיות (ירוש' עירובין פ"ח);

קיטאות של בוי' (למדנו נהעלותך).

(קטב) קוטב (א): אין עושין זיתים בבר

ובקוטב (סניעית פ"ח), א.

ארט אַלפרעססע. (ב) פאַל: קוטב הדרומי;

קוטב הצפוני, והוא ל' ערבי.

קטב, καταβαίνω, העראבשטייגען: אהי

קטבך שאול לשון אלניסטי קטבך

קטבא שואל (למדנו לו), פי' רדה שאולה.

קטבלא (הלות פ"ח) καταβλή, אונטער-

לאגע, עור העשוי לשכוב עליו.

קטבליטון, בעצאהלונג, בל"י καταβάλλω,

בעצאהלען: חייב קטבליטון

(צמד' רנה ד').

(קטג) קטיגור (הלות פ"ד), κατήγορος,

אנקלאַגער. קטיגוריא (כחוצי

קט"ז), κατηγορία, אנקלאגע.

(קטד) קטדיקי (הלות רנה, יס רעה) κα-

καδίκη, בעשטראפונג.

ומזה קטדיקוס (צמד' רנה ט'), טמונה לגבות

כסף העונשים.

(קטז) קטיזמא, κατάσμεα, גרינדונג, שאַפ-

פונג: ב"ו מזכיר שמו ואח"כ

קטיזמא שלו (ז"ר ח'), פי' פעולותיו אשר

פעל ועשה.

קטיזמי הוא זו (ירוש' ז"ק פ"ד) καταζημία,

נאכטהייל, שאדען.

(קטט) התקוטט, צאנקען, וכן ת"י ויגצו

(ויקרא כ"ד י') ואחקוטטו.

קטט או קטטה, צאנק, שטרייט.

(קטל) *קטל (א) אבהויען, שניידען: האי

מאן דקטל אספסתא (סנה

ע"ג), הקוצר; קטיל קני באגמא (סס ל"ה).

(ב) מאַדטען. קטלנית, כנוי לאשה שנחאלמנה

בפעם שלישית.

קטלא (סנה כ"ז), catella, קעטטכען,

תכשית אשה.

קטליז (ע"ז ו') קוילאדען, בל"י καταλίζω,

אים קליינען פערקויפֿען.

קטלפטא, κατάλεπτον, אין קליינען טהיי-

לען: לא ייהבית לי קטלפטא

(איכה רנה, העיר רנמי עס), ובנוסחתנו לוקטא

לוקטא.

קטלית (הלות פ"ח), דער בעקקען (אים

מענשל. קאַרפער), בל"י καταλήγω,

האַהלונג.

(קטם) קטם (א) אבברעכען, אבהויען:

קוטמין נטיעה (ז"ק פ"ח);

קוטמו ומריח בו (זילה ל"ג). (ב) מיט אשע

בעשטרייען: גרופה וקטומה (סנה ל"ז), מלשון:

*קטמא (חולין כ"ח), אשע.

(קטן) קטן (א) קליינעס קינד: קטן מוטל

בעריסה. (ב) אונמינדיג, מינא-

רענן. קטן בשנים, מינדעריאַהריג. קטן-אַקט

(זרכות כ"ד) או קטן-אמונה קליינגלייביג, דבר

קטן, קליינגקייט. קטנים, דיא קליינע נאָטף-

דורפֿט. קטן או קטנות, קליינהייט, מינדער-

יאַהריגקייט. *קטין (ז"נ פ"ט), דינן.

קטנית, הילזענפֿרוכט: שמנים וסלחות

וקטניות (זילה י"ד).

קוטנין, מין קטנית ידועה: אף הקוטנין

(מעשרות פ"ה, לפי גירסת הערוך,

ובנוסחתנו: קו ט כ"ט).

*קטינא דארעא (ז"ק כ"ט), פי' הערוך חלקת

שדה קטנה; תרי קטיני דארעא

(כתובות ל"ח), ובל"י $\kappa\epsilon\tau\alpha\gamma\epsilon\sigma\iota\varsigma$ בעזימין, **קטירא**. רויך. קישור, דאמספ: מכונת הקישור; אנית-הקישור. מקשורת. פפ"פע (צום רויכען).
קטיר, בל' ערבי אכסע; דורכמעסער: קוטר הארץ, ערדאכסע.
קטירב (כלים פ"ד). ע"פ הערוך שם ליתדות קטנות הקבועות בעצים שבצדי העול, שעל ידן נקשר העול במוט העגלה, וכן בל' ערבי. ראה קרביט.
קטירג = קטיר, אנקלאגען: השטן מקטיר. ושה"פ: קטירוג.
קטירטון ('רוס' טכניעט פ"ז), $\kappa\alpha\theta\alpha\rho\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$, פורגירמיטשעל.
קטירטקון: יום שניתנה בו רוח קטירטקון נעשה רומטיקון (וי"ר ט"ו) $\kappa\alpha\tau\alpha\rho\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$ שנופס"ג, $\kappa\alpha\tau\alpha\rho\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$.
קטירקטין ('ז"ר ל"ח), $\kappa\alpha\tau\alpha\rho\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$, cataracta, עאללטהיר. (קטמת) *קטירטא (איכס רזס, גלחס), קניט-טעל, קיילע.
קטירא *קטירא (כתובות ס"ח), $\kappa\alpha\tau\alpha\rho\epsilon\sigma\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$, חמ"צות.
קטירא *קטירא, זאמטער. ראה גם קטא בשרש קט.
קטיר (קים) קטיר (א) ערהאלטען, בעשטעהען לאססען; ביא זיך האלטען, לעבען לאססען, אס לעבען ערהאלטען: חתול מותר להרגו ואסור לקיימו (ז"ק פ'); המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא (ז"ז פ"ב). (ב) ערפיללען, צוהאלטען, בע-פאלגען, פאללציעהען: קיים מצוה או תנאי; מצוה לקיימ דברי המת (גיטין י"ד). (ג) ריע אכטהייט איינער אורקונדע בעשטאנענען (פאם געריכטען). — התקיים, זיך ערהאלטען, בעשטעהען: אלמלא כן אין העולם מתקיים (ז"ז כ"ה). — קיום, ערהאלטונג, בעשטאנד, דויער; בעשטאנדיגונג. קיימא = קיום: קשר של קיימא (שנת ק"ג), קשר המתקיים ואינו עשוי להתירו מיד. — קיים, פאסטשטעהענדיג, גילטיג: כל תנאי שבממון קיים: האומר פלוני יירש כל נכסי דבריו קיימין (ז"ז כ"ג);

(כתובות ל"ח), ובל"י $\kappa\epsilon\tau\alpha\gamma\epsilon\sigma\iota\varsigma$ בעזימין, פערמאגען.
קטיון, $\kappa\epsilon\tau\iota\omega\sigma$, שלאפגעמאך: סוכה העשויה קישונות קישונות (סוכה ג'), ותר' ויבא החדרה ועל לקישונא.
קטנימין (מדרש תהלי כ"ח) $\kappa\alpha\tau\alpha\gamma\epsilon\sigma\iota\varsigma$ מאדדער.
קטע (קטע) אבהויען; קטע (שנת ס"ה), איש שנקטעה רגלו; ומה: קטע, שפרינגען, כמו פסח מן פסח: [דמים] מקטעים ויוצאים מבין ההרים (ילמדנו סי'), תר' בכל יקפצון בכלמה יקטעון. ו'קטיעא (ננסורה), אות ו' הכתובה ברגל קטרה. — מקוטע, אב-געהויען, אונפאללשטאנדיג: יולדת לו' יולדת למקוטעין (דה"פ), לחדשים בלתי שלמים. (קטף) *קטף, טריעפען: נחירך קטף (קסלח רזה, שנת נחור). — קטף (א) בעפייכטען: שמקטפת בו (פסחים ו"ג); את שלשין בו מקטפין בו (ס"ו). (ב) גתר מקטף (דה"פ ס"ו), מדביק השיער. (ג) יצא ראובן ואוניו מקוטפות (ז"ר ל"ט). אבגעריסען, פ' שיצא הפוי ראש ובבושת פנים. — קטף או *קטפא, הארץ; באלזאם: כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם (שנת כ"ג), וכו' תר' צרי, קטפא דגוואז (ע"ז ל"ה).
קטיפה (ספרי טלח), מין בגד עב בל' ערבי *קטופא (כתובות ק"ז), טרויבע.
קטפרס (א) $\kappa\alpha\tau\alpha\phi\epsilon\rho\epsilon\varsigma$, אנשיססיג, מקום משופע. (ב) $\kappa\alpha\tau\alpha\phi\epsilon\rho\alpha$, שלאג, היעב: ב"ו נותן קטפרס (וי"ר י"ח).
קטפרקטם (ס"ה ט"ז רזה, לסוסתי) $\kappa\alpha\tau\alpha\phi\epsilon\rho\alpha$, בעפאנצערט.
קטק (קטק) קטקט: השובט והמקטק (יוס' שנת פ"ז), ראה דקדק (ב) בשרש דקק. קטקטון ראה קטקטון.
קטיר (קטיר) *קטיר (א) = קטיר. (ב) ארדנען, צו רעכט מאכען: קטיר להו ת' תכתבי (נכונות ל"ח); קטירין ליה גננא (נכונות י"ו), בל"י $\kappa\alpha\tau\alpha\phi\epsilon\rho\alpha$, ארד-נען. — קטרא = קטיר.

*קיימא לן כמאן דאמר... עם שטעהט פֿעסט, עם איזט אויסגעמאכט. ומענין זה: *קיס לי: דקיס ליה שכלו לו חדשיו (נדס מ"ד), ידוע בבירור; אתון דלא קיס לכו בשיעורא דרבנן (סנת ל"ה). ובסגנון הירושלמי: *מה אנן קיימין, כענין "במאי עסקינן" בבבלי. ובל' אימי *קיים, שטעהען: תאלי דקיימי (ז"ק ל"ז), כמו קאים. (קין) קין (זכורות מ"ד), מי שביציו גדולות ביותר. (קיס) *קייסא, שם מדה ידועה: טבא ביעתא מגלגלתא משיחא קייסי סולתא (זכורות מ"ד). (קין) קין (א) = קצין, אויסגעטצען, והשם: קין המזבח (כתובות ק"ו) קרבנות הקצונים למזבח. ומזה ב) ומקייצין בהם את המזבח (ס), ר"ל נותנין קין המזבח. קין (כלים פכ"ד), עושה פירות יבשים. קייצוני = של קין: בצלים הקייצונים (סניעים פ"ה). קיבלא ראה כיכלא. קין בשרש קן. קיר בשרש קר. (קל) קיל, cella, צעללע: ש"ס קילין היו בה (ז"ר ל"ה). ונראה שמענין זה הוא ג"כ: בת' ילדים וילדות שנשבו לקילין (גיטין כ"ז, וזנוסמתנו: לקלון), פ"י לקיבות של זונות, והוא כמו קלעים: עשה להם קלעים והושיב בהן זונות (סנהד' ק"ו), ראה שרש קלע. קולין: בית קולין, בית אסורים: והבשן בבית קולין (ס"ה ז"ה, סיוסנת), בל"י קערקער, καλλα. *קלא, ערדשאַללע: שקל קלא ושדא בהו (ז"מ ל"ז); לפרצודא דתותי קלא (ז"ס כ"ה). קלא-אילן (ז"מ ס"ה) = קלאינון, καλαίνον, פורפורהטיגע בלויע פֿארבע. קלא פנדר ראה קלאפנדר. *קילי, קילון, שטיק האַלץ: ילקי בהדא קילי (וי"ר ט"ו). *קלי, א. וועניג; דוקא רין אבל קלי קלי

לא (סנת ק"ג), פ"י בנחת. (קלב) קלב (= צלב) בל' ערבי, אויפֿ-האַנגען. ומזה: קולב (א) א. געשטעלל אום קליידער דארויף צו האַנגען; בקולב הלך אחר מסמרותיו (סנת ס'). (ב) אקסט: אייתי לי קולב (ז"ר ל"ח) וג"י הערוך כולב, וכן תר' קרדוס כולב, ראה קולפא. (ג) αολόβιον, א. אונטערקלייד אָהנע אַרמעל: דאנן זבנין חדא קולב להדא יתימתא (וי"ר ל"ז). קלבא רישינא ראה רישינא. קלבון, αολόβος, פֿערישטיממעלש, פֿערקירצט: העיקלן והקלבן (זכורות מ"ה), סי שרגלו אחת קצרה מחברתה. קלבון, αολόβον, אויפֿגעלד, αλιο: ואלו שחייבין בקלבון (סקלים פ"ה), שבר חילוף. קלבנשרין ראה קלבשרין. קלבוס של פשתן (סנת ק"כ) ראה קולבג. קלבוסת (סנת קכ"ז) היפֿטביין; אולי מל"ר globosa, קוגעלרונד. קלובקר ראה גלופקר. קלגס ראה גלגס. (קלג) קלגרפון (כלים פי"ג), לפי פ"י המפרשים כלי ברזל אשר בראשו האחד שן העשויה לתקוע בדבר העומד על האש כמו בשר או לחם ולהעבירו משנו, ובראשו השני כפף העשויה לגרוף אפר או גחלים מן הכירה. (קלד) *אקלידא, αλειδός, שליססעל: כל אקלידי מסרוכו' (גיטין כ"ו); ככא דאקלידא (סנת פ"ט). ומזה הפעל: אקלודי מיקלד (סולין ל"ג), פירש"י שהוא נכנס בבשר כמפתח בפותחת. (קלה) קלי, ברבוי: קליות, געראַסשעטע אָהרען. קלון ראה שרש קל. (קלו) *קלוון: אני קלוון (ז"ר ס"ג), איך בעפֿעהלע, בל"י αελεύω, בעפֿעהלען; אנא יחיב קלוון (ס), αελευσις, בעפֿעהל. קלווס ראה שם קלס (האחרון). (קלח) קלח, זיך עריגעצען: מים מקלחין. והשם: קילוח, גוס. קלח או *קולחא, שטענגעל, שטרונק: בהן

זבקלח שלהן (פסחים ל"ט); קלח של כרוב (סנה פ').

קאלוחסין: עבד זה שאתה מוכר קאקגריסין הוא או קאלוחסין (סמו"ר מ"ג), פי' בעל שם טוב, מל"י *καλο-εὖχος*, גופער רוף. ראה קאקגריסין.

(קלט) קלט (א) האשען, שנאפפערן, פער-פאנגען, אויפפאנגען: כל עוף הקולט מן האויר (מולין ס"ד); קולט אדם מן המזחילה (עירובין ל"ט). (ב) אננעהמען, פאס-סען, וואורצעל פאססען: קלט הצבע; כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינה קולטת (טעניית פ"ג). (ג) אויפנעהמען: כל שהתיבה קולטתו (סנהד' ק"ח). — קלוט (א) צוזאממענגעוואכסען: פרסותיה קלוטות (זכורות ו'). (ב) = בהמה מסורכת: כקלוט וכפרדה דלא פרה ולא רביא (סנה ס"ז). — *קלט*, *Alfal*.

קלטור, *collator*, דער צוזאממענבריינגט, שם פקיד ידוע: קומים קלטור (וי"ר כ"ח). **(קלי) קליא**, *kali*, זאלצקרויט, מין עשב שמשתמשין באפרו לעשיית בורית וחוכית: מערבין בקליא (עירובין כ"ח). **קוליאם** (למד' חטא) *καλοῖός*, דאָהלע, מין עוף. **קלידיקום** (מכילתא זטלח), *καληδοῦχος*, אויפזעהער, פארשטעהער.

קוליים האיכפנין (מכסירין פ"ו), *καλίας*, א. ארט טהונפיש, מין דג המצוי במדינת *Spanien*.

(קלל) הקל, ערלייכטערן (אים געזעטצע); **הקל** ראשו (נגד...), זיך לייכטפערטיג בעטראגען. **הקל** הדבור (מ"ו) ס"ח פכ"ז, אים ווייטערען זינגע.

קל (א) לייכט, יאָמר בהפך כבה, וגם בהפך קשה: קל לכעוס; קל להתעכל. (ב) געדינג, אונבעדייטענד, פערפאכטליך: דבור הקל; שיחה קלה; אדם קל, בהפך אדם חשוב. דעת קלה, לייכטער, פלאטטערהאט-סער זיגן: נשים דעתן קלות. קל-דעת, לייכט-

זינגיג. בנין קל, בשרש בנה. קלני = קל אני: בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי (סנהד' מ"ו). כדמפ' שם רבא: כמאן דאמר קיל לי עלמא (פערפאכטליך, אונליעב), ור"ל שכשהקב"ה שולח יסורין על איש הוא כביכול כאב הוודה את בנו, שצד לו על חטאתו וצר לו על עונשיו שהוא נותן עליו, כן הוא כביכול צר לו מידעיתו את חטאת האדם (חסו: מ"ח ט"ו) וצר לו מן המכות אשר הכהו (חסו: מ"ז ע"י). **קל וחומר**, איינע פאלגערונגספארט פאס וויכטיגען צום מינדער וויכטיגען אדער אויס-געקעהרט: והלא דברים קל וחומר ומה... נשא קל וחומר בעצמו. קל וחומר בן בנו של קל וחומר, ק"ו כפול. — בקל או בנקל לייכט. — קול או *קולא, ערלייכטערונג (אים געזעטצע): קולי בית שמאי. — קלות לייכטיגקייט. קלות דעת, לייכטזיגן. קלות ראש, לייכטפערטיגקייט. נהג קלות ראש בדבר, זיך געגען עטוואס לייכטפערטיג בע-טראגען. — *קליל, וועניג.

קלל של חטאת (פרס פ"ג), *culullus*, בעכער (קלם) קולמוס *καλμος*, ראָהר, שרייב-ראָהר: קנה כדי לעשות קולמוס (סנה פ'). **קלמין**: עד שלא הגיע וכו' היה מהלך כפול כיון שהגיע וכו' היה מהלך כקלמין (ז"ר כ'), פי' כאדם חשוב ומכובד, מל"י *καλλίμνος*, שאָן, עדעל. קלמנטרין ראש קלבנטרין.

קלמר (כל"פ"ג) *calamarium*, פערערביכטער (קלן) קולן של סופרים (פסחים מ"ג) *καλλα*, ליים, קלייסטער. **קלני**, כמו קולני (ראש שרש קול): הביא עדיהם קלנין אלו הצפרדעים (ילמדנו ואלא), שרייער. ולדעת המוספי מזה: קלני של תולעים (ילמדנו מלוס), פי' המונים. **קילון**, *καλήνα*, ברוננענשווענגעל, עץ ארוך שדולין בו מים מן הבארות: המטל בקילון (מכסירין פ"ד). קולין וקלון ראה ש' קל

קלנדא (ע"ז ח') calenda, בן נקרא אצל הרומיים יום הראשון לכל חודש וביחוד יום הראשון לחודש הראשון, שהוא יום ראש השנה.

קלנטרין (י"ח' נדרים פ"ז), κλητρῖον, לערנשטוהל.

קלניא, colonia, קאלאניע, פאלאנצ-שטאדט: מקום קלניא היה (סוכה ט"ז); ונקשר עם השם הזה ג"כ מושג חירות המם, כמו שהיה המנהג בקולוניות שהיו חפשיים ממם בתחלתן כדי שיתרבה בהם הישוב: בעינא דתתעבד טבריא קלניא (ע"ז י'), פ"י עיר חפשיים ממם, פריי שטאדט.

קליניפי: מהו יפה נוף קליניפי (פסיקתא ל"ח), κληνῖν, שפאנע ברויט.

*קלניותא (א) (ז"ז כ'), מין עוף כחוש מאוד, בל"י κλην, דירר. (ב) נחושת

קלניתא (יומא ל"ח), aes Corinthium, קא-רינשהישעס קופפער (א) געמיש אויס גאלד, זילבער אונד קופפער.

(קלם) קלום, κλός, שאן: אמר ליה "קלום!" (סנהדרין ק"ח). ומוזה

הפעל: קלם, לאבען: התחיל לקלם (סמו"ר כ"ז). והשם: קילום.

קולם (א) κολός, שטרונק: קולסי כרוב (ערלה פ"ג); דקולסא גברא טלפחי

לקידרא לא בעי (יזנות קי"ח), שם κολός הוראתו ג"כ כרוב (קאהל) וגם הוא שם לאבר הזכר, ו"טלפחי לקידרא" הוא לשון נקיה

והוא נופל על לשון קולם, שהוא כרוב בהוראתו האחת. (ב) תר' וכובע נחשת

וקולם דנחש, בל"י κόρυς, העלם. ומוזה: גדי מקולם (פסחים ע"ד), כמו שמפרש שם: כל

שצולאו כולו כאחד. (ג) ופשיטו את יוסף וכו' בקולם היה בא (ז"ר פ"ד); קולסין וסבנין

(ס"ט), καλασίρις, לאנגעס, אונטען מיט טראדדעלן בעזעטצטעס קלייד דער אגיפטער.

קולום, κώλον, קאליק, כאב מעים: הוי ליה קולום (ע"ז פ"ג).

קלם: בשעה שהפלתי קלמים (ריש פתיחת

חכס רצס) ובילקוט (יחז' כ"ד) הנוסחא קלויסם. וצ"ל קלרסיס, והוא מל"י κληρός, לאצא.

קלסטיר, κολαστήρ, פאלטערער, שארף-ריכטער: ר"ח בן תרדיון וקלסטיר

מזומן לחיי העוה"ב (ע"ז י"ח). קלסטיר (כלים פ"כ), קארב, כמו טרסקל.

קלסטיר פנים ראה קלסתר פנים. קלוסטרא (סנהדרין קכ"ג), κλειστόν, ריענעל.

קלוסקא (א) (עירובין ס"ד) αλλοξ, לאנג-ליכרונדעס בראד. (ב) זית קלוסקא

(ע"ז ל"ט), הם "זיתים מגולגלים" ר"ל מרובכים בחומץ וכדומה.

*קולסתיה דעל רישך ידי הוא (י"ח' גיטין פ"ד), מין צעף של נשים, מל'

קולס (ב). קלסתר פנים (נדס ל"ח), מראה וחסד הפנים.

תר' ואור פני וקלסתר אפי, והוא מורכב מן קלם (αλός = שאן) ותאר.

(קלע) קלע, פלעכטען: קלוע במין קליעה (סוכה ל"ג). — קליעה, דאס

פלעכטען; פלעכטווערק. קלע (א) זעגעלטוך: קלע של ספינה (נגעים פ"ח), תר' בל פרשו

נס למפרס עלוהי קלע. (ג) טהוי, עבות האניה: בתחלה דומה לחוט של עכביש ולבסוף נעשה

כקלע הזה של ספינה (ז"ר כ"ג). (ב) קלע או קילעא, שלא ציממער, בעטטפערשלאג,

צעללע: עשה להם קלעים והושיב בהן זונות (סנהדרין ק"ו); כל הישן בקילעא שאיש

ואשתו שרויין בה (עירובין פ"ג); זיל לקילעד (נדרים כ"ג). פרס קלע או קליעה (ז"ר פ"ח),

עשה חיץ מעשה קליעה במים לצידת הדגים.

*איכלע = הקרה זיך טרעפפען, צופאלליג וואהינקאממען: לאורחא דאיכלע די (סנה

פ"ו); רבא איכלע לפומבדיתא. קלעילין (נעילה י"ג), מין קשית.

(קלף) קלף או קלף, אבשאלען, בעשניי-דען, הערומשניידען: יקלף את

מקומו (פסחים ע"ה); המקלף שעורים (נעשרות פ"ד). — קליפה (א) דאס שאלען.

בעשניידען. (ב) דיע שאלע (דער פֿריכטע), דינע: קליפֿי אגוזים וקליפֿי רמונים; קליפת השום (סלול פ"ו); חוכו אכל קליפתו זרק. (ג) clipeus, שילד: לבושי שריון קליפה (סנהד' נ"ה). — והמקובלים קראו קליפות "לכח הרע" המכתיר את הטוב. — קלופה (כריתום ו'), מין קליפת-עץ בעלת ריה טוב, והוא אחד מסממני הקטורת; וי"מ קאנעעל. קלף. פערנאמענט: קלף כדי לכתוב עליו (סנה' ע"ו). קלפֿים, קארטען.

קלפֿי (יונא' ל"ט) בר' קלפיות, αλπη אורינע צים לאַזען.

*קולפא (סנה' נ"ב) א) elava, קניטטעל, קיילע, שטרייטקאלבען: ואת הבהמה תהרגו ת"ו יות בעירא תקטלון בקולפא. (ב) ריעגעל: אקלידא וקולפא (פסחים ק"ט). (ג) colaphus, פֿויסטשלאג, אַהרפֿייגע: קולפֿי טבי בלעית (ערכין כ"ג).

קלאפנדר (ז"ר כ'), מורכב מן αλσ [ός] αὐθρός, מענשענדיעב.

קלופסין (תוספתא תרומות פ"ב), מין זיתים גדולים הטובים לאכילה ואינם עושים שמן. קלצטיר ראה קלסטיר.

(קלק) *קלק = טלק, ווערען: ומקלק בשוקא (פסיקתא דרשב"א); וישלך אל המים ת"י וקלק לגו מיא.

קליקֿי א) הבא ממדינת קיליקיא (Cilicien): גרים הקליקֿי (כלים פ"ז). (ב) ונקרא בשם זה ג"כ מין ארג של שיע' שהיה נהוג במדינת קיליקיא, ונקרא הארג ההוא גם בר' אשכנז Cilicium: את הקליקֿי ואת החבק

(ז"ב ע"ה). (ג) והושאל לשיער המסובך: קליקֿי הראש (תקואות פ"ט). קלקל (מל' עקלקל בנפילת הע' כדרך ל' ארמי, תר' יסלף (איז' ז"ב י"ט) יקלקל, והוא הפך תקון, שהוא כמו יושר בל"מ), פֿער-דערבען. התקלקל, פֿערדארבען ווערען, פֿאַן א. אונפֿאלל בעטראַפֿען ווערען: נתקלקל ברחי או במים (מכות כ"ג), שהתריז או שהשתין מים מחמת הכאב.

קלקול, דאס פֿערערבען; דער פֿערדאָר-בענע צושטאַנד, איבעלשטאַנד. קלקלה, אונפֿאלל: שמא יארע קלקלה בסעודה (חולין ק"ה); ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו (אבות פ"ד). — קלקלון: לפנים מן הקלקלון (ע"ז כ"ה), דרך גנאי בע"ז תחת: "לפנים מן הקרעים".

*קילקלתא (סנה' ק"ו), מיסטהויפֿען, ראה קיקלא.

קלקנתום (גיטין י"ט, לפי גי' הערוך) - χαλκον, קיפֿפֿערוויטריאַל.

קולקס (ירוש' עירובין פ"ג) αλοκαῖα, דיע צווייבעלדארגיגע ווארצעל דער עגיפֿטישען באַהנע. קלוקר ראה קלובקר.

(קלר) קולר א) αλοκάριον, האלואזיינען, האלוקעטטע; קולר תריו בצואר

כולן (סנהד' ז'; ב) קולר שר בני אדם (יזמות קכ"ג), חבורה.

קילור או קילורית, αλλύριον, אויגענזאל-בע: כדי לשוף בהן את הקילורית (סנה' ע"ו).

קילורין, αλλύριον, לאַנגליכרונדעס בראַד: וני קילורין עלה עמהן לסיני (וי"ר כ').

קילרין של מלך (ז"ר י"ז) cellarium, פֿאַר-ראטהעסקאממער, שפיזיעבעהאַלטנים.

(כלש) קלֿוש או *קליש, דינן: יין דקליש (סנה' ע"ז).

(קלת) קולית (חולין קכ"ה), אַבערשענקעל-ביין, ובל"י αωλός, הינטער-פֿיערטעל.

קלת א) αλθαλός, קאַרב: קלתות של זהב (ז"ב ק"ז). (ב) αλλος, עזעל, פֿאַסמא-מענט (ראש חנוך), בסים עשוי להעמיד עליו דבר: אבל לא את הקלת (ז"ב כ"ה),

בסים שהרחיים עומדים עליו; קלתות של בעלי בתים (כלים פ"ז), בסים אשר הכירה עומדת עליו.

(קם) קום (נדרים כ"ה), געראַנגענע מילך, וויערמילך (ראש השופים).

*קומא א) (סנה' ק"י) αόμμι, גוממי, בויים-

האריץ
הגמון
קומי

ארוכי
מבדיל
קמא

קמי
קמו

הגנר
קמח

שטחני
לא ח
יפה בו

דמליה
(שימח
מפני

(ונחור
קמח

מפני
מי שה
נאנ

ביציאו
קמיט
קמח

יונצע
קומח

קמח
טער,

קמח
קמל

הארץ. (ב) comes, שם שררה ידועה :
 קמולא לקומא (ע"ז י"ח).
 קומי, κόμης, הויפט האאר : וסיפר קומי
 (מעילס י"ז), הניח בתספורת תלתלים
 ארוכים על העורף. ומוזה : כל קריעה שאינו
 מבדיל קמי שפה שלו וכו' (נ"ק כ"ז), פאזערן.
 *קמא (= קדמא) דער ערסטע; פאָר. קמי
 או (צירוסלמי) קומי, פאָר : כעבדא
 קמי מריה. לקמן, פאָר אונז; ווייטער אונטערן.
 (קמו) נקמו : נגר וכו' נקמו מותר (עירובין
 ק"ז), פירש"י שמשלתלשל
 דגנר אל עומק האסקופה.
 (קמח) *קמחא, מעהל. ומוזה הפעל: דאקמח
 אקמוחי (מיר נ"ג), פי'
 שטחנן ברחיים ועשאן בקמח. ובטוי מליציי:
 לא חש לקמחיה (פסחים פ"ד), פי' לא דקדק
 ופה בתלמודו. קמח, מיט מעהל צובערייטעט:
 דמליה וקמיה (נגלס י"ט). — קמחים, קאָהם
 (שיממעל) דעס וויינעס: אינו מביא לא מפיה
 מפני הקמחים ולא משוליה מפני השמרים
 (נמוס פ"ו); העלה קמחים, קאָהמען.
 (קמט) *קמט, צוואמענציעהען; זיך צו-
 זאמענענציעהען : דקמיט
 מרפי ליה ודרפי קמיט ליה (סנה' ק"י), פי'
 מי שהוא נעצר ביציאתו (ווער האַרטען שטוהל-
 גאנג האט) הוא מרפה לו, ומי שהוא רפוי
 ביציאתו הוא עוצרו; דמירפא רפי והדר
 קמיט (סס ע"ד).
 קמט, פאלטען. מקומט, געפאלטעט, צער-
 קניטטערט; רונצעליג. קמט, פאלטע,
 רונצעל : משיעלה קמט תחת הדר (כרס נ"ז).
 קומט שבשחור (ד"ה סוטה פ"ח), דער שטערן
 אים אויגע.
 קמטון (סנה' קנ"ה), שם שר ומושל ידוע,
 בל"ר comes, comitis, האַפּעאט-
 טער, ובל' צרפת comte, גראַף.
 קמטרא (סלות פ"ט), κάμπτρα, קיסטע,
 תיבה של בגדים, וכן תר' מלתחה.
 (קמל) קמוליא κάμωλα, ווייסע טהאַג-
 ערדע פאָן דער אינוועל

κίμος, מין אדמה שהיו מכבסים בה הבגדים;
 קמוליא ואשלג (סנה' פ"ט).
 קמילא (צ"ר ע"ט), κάμινος, קאמעעל.
 (קמן) קמין, κάμινος, אָפּען : בראשונה
 היו סותמין את הקמין מע"ש
 (ירוש' סנה' פ"ג). ומוזה : שדיוהו לקמוניא
 (ע"ז י'), פי' לכבשן. קמוניא ואשלג, ראה
 קמוליא.
 קומנטריס, commentarius, נאָמיטצבוך,
 פראָטאָקאָלל : מקומנטריסין של
 עכו"ם (גיטין כ"ח).
 *קומניתא (פסחים נ"ז), פירש"י פת מעופש.
 (קמס) קומוס (גיטין י"ט), κάμους, גוממי,
 בוימהארץ.
 קומיס, comes, הערר : מאן דעביד קומיס
 בגרון (= ברגרון, ראה ברגר) (וי"ר
 כ"ח), פי' מי שהיה שר ממונה על השדות
 ועל המס הנגבה מהם.
 (קמע) קמע, בינדען, אנבינדען : והיתה
 קומעת לו תפלין (זכורות ל"ט).
 ומוזה : קמיע (סנה' ס') (Camee) אמולעט.
 ראה שרש קמר.
 קימעא או קימאה (צירוסלמי), איין וועניג :
 אוכל הרבה ומוציא קימעא (פסחים
 קי"ז); ואוכל קימעא ואשתה קימעא (זכורות
 ד'), והוא כמו קומין בל"מ, האנדפאלל.
 (קמף) קמפון או קנפון, campus, שפיעל-
 אונד איבונגספלאטץ :
 שעומדין עליו בקמפון (כלים פכ"ג); מחזירין
 אותה בקמפון (וי"ר ל"ח); שמשחקין בר
 בקנפון (כלים פכ"ד).
 קומפרומיסין compromissum, קאָמפראָ-
 מיס: שמרי ברורין קומפרומיסין.
 (ירוש' נ"ק פ"ג).
 (קמין) קמין, פערשליעסען : פותחין אחת
 וקומצין אחת (אויס"ס לזוקס-
 טארף נסס ילקוט ישעיה), כמו קפין בל"מ.
 קמין (א) = קבץ, זאמעלען : חמקמין צואת
 כלבים (כמוזות ע"ו). (ב) שפארזאס
 זיין : עשירין מקמצין (סולין ע"ו). —

קמצן, א. שפארואמער מענש; גייצהאלז. קמצנות, שפארואמקייט; גיין. — קמיצה (כמונת ס'), שם לאצבע שאחר האמצעי, גאלדפינגער.

קומין או *קמצא, היישרעקקע: אין הקומין משיבוע את הארי (זרכות ג'); קרנא דקמצא רכיכא (שנת ע"ז).

*קומצא: גרובע, וכן ת' גומין. קמין, שם נקודה [י], ומבטאו אצל הספרדיים כמבטא אות א בל' רומי, ואין כן

דעת ראב"ע בספר צחות, ונראה ג"כ מבעל הכוזרי (ז' פ') שקרא אותו כאות o בקריאת האשכנזים וכמבטאו בל' ארמי, וכן דעת בעל מקנה אברם. — קמין קטן, שם נקודה [י] אצל קצת המדקדקים, ואנחנו קוראים לו צירי. — קמין חטוף, שם נקודה (תולדות הסולם) כצורת הקמין [הגדול] ומבטאו כמבטאו אות o בל"ר. קמין, מנוקד בקמין: ה' קמוצה.

(קמק) קומקום (כלים פ"ג) או קומקומים (שנת ו'), cucuma, קעם-פעל.

*קמקמא (ירוש' שנת פ"ח), א. דאָרנארט. (קמר) קמר καμάρω, וואָלבען: ביב שהוא קמור (אסל' פ"ג); מבחין

צריך לקמור (עירובין פ"ח); אין צב אלא קמורות וכן מין סקססאות (צמדנר דנא י"ז). ומוזה: קמרון (כלים פ"ו), καμάρω, וואָלבונוג; וכן: קמרושין (ז"ר ל"ח).

*קמרא (שנת כ"ט), גירמעל, ויעשו להם חגורות ת"י ועבדו להון קמורין ראה שרש קמע.

(קן) קן קורמסא (גיטין ו'), פ"י קול הקולמוס (הכסנוע נשעת הכמיצה), וכן cano בל"ר ענינו השמעת קול.

קונאות של קנסות (זכמים פ"ח), העלם-שפיטצען, וכן בל"י κωνος העלם-שפיטצע.

(קנא) קנא, גלויבענסאייפערער: קנאים פוגעין בו (סנהד' פ"ח). ובזמן שלפני חורבן בית שני היתה כת קנאים

אשר התחזקו בעד חירות עמם וארצם והתנגדו אל ההשלמה עם הרומיים; ונקראו ג"כ פריצים וגם ברי יוני: וכשבא אספסינוס קיסר להחריב את ירושלים בקשו קנאים לשרוף כל הטוב ההוא באש (אדר"ן פ"ו).

(קנב) קנב או קנב, שניידען, אבשניי-דען: האי מאן דקניב סלקא (שנת ע"ג); משיחסום ויקנב (כלים פ"ז).

קנבוס (כלאים פ"ז), κάνναβις, האַנף, וכן בל' ערבי.

קנובקא (חלס פ"ח), מין עוגה שאחר אפייתה חוזרין וכותשין אותה לקמה, כדי לאפות או לבשל ממנו.

(קנג) קניגי (חולין ס'), κανηγός, יאַגער; קנוגיא (ז"ז ע"ה), κανηγία,

יאגד; קניגין מכלה וידיארטא ויזידון מין בלשרווא די דיוקתי ויטירנדו (ס"ס דנא, אסל' לנו סועלים), ל' יוני הוא: κανηγίον μεγαλα: ελκτου μεν, βλαδαροί δε δι-εδαρτα; ελκτου μεν, βλαδαροί δε δι-εδαρτα, דיע יאגד מיישטע ער (גאָסט) זעהר, זיע שטעללען צוואר נאך, אבער דיע אלבערנען פערפאלגער וואורדען געפאנגען.

(קנד) קונדא-מבירין (ז"ר פ"ח), פ"י חרבות נחונות בתוך נדניהן (חלס שרש נכר), בל"ר condo, אין דיע שיידע שטעקקען.

קונדיטון, (פסיקתא נחש ססליש) [vinum] conditum, געווייזטער וויין.

*קנדלא (נמד' דנא י"ז), candela, טאלנ-אָדער וואכסליכט.

קונדס או קונטס, κοντός, שטאנגע: נעץ ד' קונדסין (סוכה ד'). קונדריקין ראה קורדקים.

(קנה) קנה, ערווערבען: קנה שם טוב. ובעלי התלמוד השתמשו בלשון

זה ג"כ להוראת נתינת סודר לקיום ולחזקה. הנקרא קנין סודר או קנין סתם: קנו מידו (ז"מ כ"ח). קנוי, אלס אייגענטהום צוגע-

האַרעיד: ענד קנוי לרבנן. — הקנה, ערווער-

בען לאססען. שטר הקנאה (צ"מ י"ג), צו-
 אייגנונגסאורקונדע. קנדה, דאס קויפֿען, דער
 קויף. קנין, ערווערבונג; אייגענטהום; גוט;
 קניני החיים. קנין גוף, אייגענטהום דער
 סובסטאנץ. קנין פירות, גוטצניעסונגסאייגענ-
 טהום.
 קנדה, ראָהרע; לופטראָהרע. קנה-מאזנים
 (כלים פי"ז), וואגעבאלקען. קנה-
 הנשימה, לופטראָהרע. קנה-צופים, פֿערנ-
 דאָהר. קנה-רובים, פֿלינטע.
 (קנה) קנח, אבווישען; מקנה ידיו במפה
 (זרכות כ"ה). קנוח סעודה,
 גאכמיש: שהיה אוכל מ' סאה גוזלות בקנוח
 סעודה (סנהד' ל"ד).
 (קנמ) הקנימ, ערצירנען: שמא יקניטנו רבו
 (צ"ק ד'); ותקצר נפש העם
 ת"י וקנת נפשא דעמא (אולי מל': נקטה נפסי
 צחי').
 *קונטא לא מחיק (ירוש' צ"ז י'), קאנטא,
 רעכנונג.
 קנטברא (עדרס מסלים ו"ה), cantabrum
 א. ארט פֿאָהנע. קונטס ראה קונדס.
 קנטר ראה קנטר.
 קנטר, centenarius, צענטנער, מאה
 ליטראות: י' אלפים קנטריא דכספא
 (וי"ר כ"ח); כל כסף וכו' דכתובים קנטרין
 (זכורות כ').
 קנטר של בנאים (כלים פי"ד), χέντρον,
 שטאכעל, שפיטצע, עוקץ של ברזל
 העשוי להתוות ולציין בו.
 קנטור, χένταυρος, שם אנשים הגדלים
 חֲצִים אדם וְחֲצִים סוס: נתקלקלו
 הדורות ונבראו קנטורין (צ"ר כ"ג).
 קונטרינק שתי פרישות (קדושין י"ז), שם
 מטבע בערך רובע האיסר.
 קונטרס (אלל הסמכנים), פאפיערבאָגען. ובעלי
 התוספות קראו בשם זה לפירוש
 דש"י על התלמוד. קנטרופוס ראה גנדיפוס.
 (קני) *קוניא, κονία, קאלקשטויב: מאני
 דקוניא (ע"ז ל"ד), כלי סיד.

(קנק) קונבא, κωνία, מושעלשאלע,
 מושעלפֿאַרמיגעס געפֿאַס:
 כלי כסף ר"ה אמר קונכי (צ"ר ס'), כלים בצורת
 קונכי.
 (קנס) קנס, ענינו שבועה בל' צורי וקירוב
 לל' קיים בל' ארמי (תר' ויסנב
 לו וקיים ליה): קונס קונח (נדרים י').
 (קנן) קנון (כלים פי"ו), κένον, א. פֿאַן
 ראָהר געפֿלאַכטענער קאָרב.
 קנוניא (צ"מ י"ג), κοινωία, געמיינשאַפֿט,
 איינפֿערשטאַנדנים.
 (קנס) קנס, בעשטראַפֿען, בל"ר censeo,
 שאַפֿצען, אורטהיילען, בע-
 שטראַפֿען. קנס, שטראַפֿע. דיני קנסות,
 שטראַפֿגעזעצע.
 קנס, העלם (ראס קולס ז'), כובע של אנשי
 מלחמה: קונאות של קנסות (זכחי פ"ח).
 *קינסא (סנה כ"ז), שפאן, כמו קיסא בתוס' נ'.
 *קנסודם (ירוש' יצמות פי"ז) צ"ל קנמורס,
 κέντημος, κέντημος, אָרט גאַסאַשע.
 (קנע) קונעת: הסיר קונעתו (צ"ר ל"ז), לפי
 ענינו: אות או הותם החירות.
 ואולי הוא כמו קונאות של קנסות? (ראס זה
 זכרס קן).
 (קנף) קינף, κωνωπέϊον, איין הימזעל-
 בעטט מיט פֿאַרהאַנגען:
 כשהלה ר"א וכו' הוא יושב בקינף שלו (סנה'
 ס"ח), האהל על הגג ת"י קינופין על אגרא.
 קנפין ראה קמפון.
 (קנק) קנקל (א) coenaculum, שטובע:
 לפנים מז' קנקלין (ילמדנו
 קדושים). (ב) κενός, גיטטער, פֿערשלאַג,
 שראנקע: עבדון קנקלין (ירוש' סניעית פ"ז);
 דרך קנקלין שלשלוה לו (וי"ר י"ט), ות"י
 ועשית לו מכבר ותעביד ליה קנקל.
 קנקן (א) κένον, קרוג: אל תסתכל
 בקנקן (אבות פ"ד). (ב) נשבר הקנקן
 (צ"מ פ'), פ"י הערוך יתר שבמחרישה, פֿלוג-
 שטירצע; שרי תירך ושרי קנקן (ירושלמי
 זרכות פ"ז).

והתנגדו
 פריצים
 ס קיסר
 לשרוף
 אבשניי-
 סלקא
 זי"ג.
 אָנף, וכן
 אפייתה
 מה, כרי
 יאָנער;
 κέντημος,
 ידון מין
 זכר, אסור
 κέντημος
 κέντημος
 שטע ער
 אר נאך,
 וואורדען
 י' חרבות
 ד גנדין
 אין דע
 [vinum
 וויין.
 סאל-
 ע: נעץ
 יקין ראה
 ס טוב
 זו בלשון
 ולחזקה
 קנו מידו
 צוגע-
 ערווער-

קנוקנות א) : קנוקנות [שבגפן] אלו

הריקנין (מולין ל"ז), לד"ק מל"י

καύκανος = דירר, ופי' הענפים היבשים. ב)

קנוקנות שבריאה, אדערן. קנקנות ראה קלקנות.

קיניקוס (ירוש' גיטין פ"ז), κυνικός = הינ-

דיש, שם תאר לבעל מין שגעון ידוע.

קנר) קינרם (כלאים פ"ה), κινάρα, אר-

טישאקקע.

קנש) קונשוברין, consobrinus, גע-

שוויסטערקין, אעט-

מער:ת' קונשוברין (ילמדנו ויסלח) פי' קרובים.

קנישקן (שנת ס"ז), מין גביע גדול.

קנת) קנתא, כמו קתא, שטיעל: בקנות

של רמחים (ילמדנו קדושים).

קנתל (פרה פ"ז), κεντήλια, זוימוזאטעל.

קנתר, κέντρο, שטיקעלן: התחיל מקנתרן

בדברים (פסחים ס"ו). ושה"פ קנתור;

ושה"ת קנתרן: אנשי גליל קנתרנין הם

(נדרים נ"ח), שטרייטזוכטיג; אשה קנתרנית,

צאנקיש.

קנתר (ז"ז ל"ה), מפי' שם בגמרא: תרביץ

אפדניה, אַאַרהאַף, ובלי' פרסי וערבי

הוראתו בנין גבוה.

קס) קוס, שאלע, כמו קסוה: קוסים הצידונים

(כלים פ"ד), כלי חר התושבת.

*קיסא, האַלצשטיק: תרי קיסי יבישי (סנהד'

ל"ג), ויבקע עצי עולה ת"י וקמע קיסין.

קסד) קסדא (שנת ס') או קסידא cassida,

העלם, כובע של אנשי מלחמה.

קסדור (שנת נ"ט), quaestor, אונטערזוכער.

קסו) קסוה (סנהד' פ"ה), שאלע, כלי ידוע.

קסט) קסטא או קוסטא, ξαστάς, שם כלי:

קסטא דמוריסא (פסחים ק"ט);

קוסטות המלכים (כלים פט"ו).

קסטלון (ירוש' ע"ז פ"ג), קאסטעלל.

קסטלין המחלק מים (מוספתא מקואות פ"ד)

castellum, א. געביידע, וואָ זיך

דאס וואססער איינער וואססערלייטונג זאמ-

מעלט, אום אַאן דא דורך אַהרען אַערטהיילט

צו ווערדען, וואססער האַלטער.

קסטינר (פסיקתא סנהד'), quaestionarius,

אַאַלטערער, שארפֿריכטער.

קסטרא (ז"ק ל"ח) castrum, קאסטעל, בורג.

קסטרייגוס (וי"ר ל"ה), בורג אַאַגמ.

קסי) קסידה, מין בגד העשוי למחסה ולא

למלבוש: קסידה של זורי גרנות

של הולכי דרכים של עושי פשתן (כלים פ"ו).

קסל) קסילפנוס (פסיקתא קוני אורי),

ξυλοφάκος, האַלצללייג-

טע, מדורת אש בוערת למאור.

קסם) קיסם א), κέασμα, שפליטטע,

שפאן: טול קיסם מבין שינד

(ערכין י"ו). ב) κόσμος, שמוק: בקיסמין

שבאזניהם (שנת ס"ה). קסטר ראה קסטינר.

קסם) קסם א) זויער ווערדען: היין שקסם

(נעטרות פ"ד); [ופתח חבית]

שלישית ומצאה קוסם (ז"ר ל'), κέστος

זויער. ב) = כסם, קויען: הקוסם את החטים

(ירוש' זרכות פ"ו).

קוסם, ערדשאַלע, כמו קוואות אדמה: את

הקיסמין ואת הקוססות (נזיר ס"ה).

קיסוס (כלאים פ"ה), κίσσος, κίσσος.

קסיס, cassis, העלם: לובשי קסיס (ז"ר

ל"ט), כובע של אנשי מלחמה.

קסוסטבן (ירוש' ז"ג פ"ה) ξαστόν, שם

מדה ידועה.

קסר) קיסר, קייער: גירון קיסר (גיטין נ"ו).

והמחברים בנו ממנו פעל:

התקסר, קייער ווערדען. קיסרות, קייערטהום.

קסרקישון (פמיסת איכה רנה), קייערליכע

וואַהנונג. קסתא ראה קסטא.

קע) *קועא, האלו: שמשיה לקועיה (ז"ק

ק"ז), וכן בלי' צרפת eou.

קעע) קעקע א) ענטווארצעלן, איינר-

סען: ביקש המן לקעקע ביצתן

של ישראל (וי"ר י"ה); מקעקע כל הבירה

כולה (גיטין כ"ה). ב) וקעקע להם כתרנגולים

(קדושין ל"ה), κωκυλλω, קראַהען.

קער) קערורית, דיע אינגערע אַלאַכע א).

וונדע
(קק)

ישן
דאש
שרש
קפא

החד
(קפא)

דכבר
(נ"ג),

(פ"ה).

(שנת
דייכו

הצף
אבל

הפתי
(פ"ד);

קופא
(קפד)

(מעני
ניכט

וויכט
מקפד

חבורה
מוחלי

שקס
(נ"ג);

זיך ני
קפדן,

(שנת
אכל ק

(ז"ר
(קפא)

וונדען קאַפּערס): קערורית הגלגל.

(קף) *קופא סבא (ז"נ ק"ט), פי' הערוך גפן זקנה; והמשביר פי' גן

ישן ע"פ ל"י $\alpha\gamma\alpha\gamma\alpha$, גארטען; זיקי חמרא דאשתנחו בי קופאי (ז"נ כ"ד). ראה ג"כ שרש קוף. הקוף בשרש נקף.

*קפא: מרור צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא (פסחים קט"ו), פי' משום ההבל

החד היוצא ממנו, מל"י $\alpha\alpha\pi\omega$, הויכען. (קפא) *קפא או קפה = צוף, שוויממען, אַבענאוף בלייבען: דמא

דכבדא קפי (מולין קי"ח); קפא תהומא (סוכה י"ג), פי' צף למעלה; היין משיקפה (מעשרות פ"ח). ובדרך ההשאלה: משום דמקפיא נפשה

(סנה קכ"ח), פי' מגבהת עצמה; וכן: אקפו ידיכו (חגיגה י"ו), ר"ל הקילו ידיכם כדבר הצף ומרחף ע"פ דבר אחר. וכן בלשון משנה:

אבל להקפות מותר (סנה כ"ח), פי' להציף אפחילה על השמן; המקפה לתבשיל (מעשרות פ"ד); ותר' ויצף הברזל וקפא פרזלא.

קופאים (לזל קלמ מחזקים), מינעראליען. (קפד) הקפיד או *קפד א) צירנען: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי

(מעניי כ'). ב) עטוואס ניכט דולדען, זיך ניכט געפאללען לאססען, אויף עטוואס גע- וויכט לענען: המקפיד עליו חוצץ ושאינו

מקפיד עליו אינו חוצץ (מקואות פ"ט); בני חבורה המקפידים זע"ז (ז"נ ע"ה), פי' שאין מוחלין זה לזה על דבר מועט; בני יהודה

שקפידו על לשונם [לדבר צחות] (עירובין י"ג); במערבא לא קפדי אזורי (פסחים ק"י), זיך ניכטס וואַרויס מאכען. ושה"פ: קפידא. —

קפדן, יאַהצאַרגער: ולא יהא קפדן כשמאי (סנה ל'). ושה"מ: קפדנות. קיפד א) איגעל: הקיפד וחולדת הסנאים

(כלאים פ"ח); ולא פרה בעור הקופד (סנה כ"ד, לפי גי' הערוך). ב) פלייש: ר"י אכל קיפד (ירוש' ז"ק פ"ח); אייתי קופד צלי

(ז"ר י"ט); מיני קופדא (זרכות מ"ד). (קפד) קופדה (סנה מ"ט), בעהאַלטינס, ביכ-

סע: קופה מטה על צדה (סנה מ"ט); קופה של צדקה (ז"נ ח'); הקופה נגבית בשנים (פאה פ"ח), אלמאזענביכסע, אלמאזען.

קיפה (מולין ק"כ), שם להעב אשר בשולי הקדירה, ר"ל פירורי הבשר והתבלין והבצלים.

מקפה, זופפע: מקפה של גריסין ושל פול (מכסירין פ"ה); לצוק לחוכן מקפה (סנה קכ"ד). קפה בשרש קפא.

(קפז) קפז = קפץ, היפּען, שפרינגען: אופזים בו קופזים בו (ז"ר ס"ח); כל דקפזי לה (סס פ"ו).

*קפיזא, שם כלי ומדה: דחק קפיזא בקבא (סנה ק"ג); תלתא קפיזי שמכני (סס ק"י); כיילא ברתלתא קפיזא (ז"נ ז').

בל"ר capis, שארע. (קפה) קפה או קפח א) שלאנען, הויען, אבהויען, אבשניידען: שהיתה השמש קופחת עליהם (זנוזר רנה ח'); ורשות

היה לו לקפה את שוקיו (סוטה מ"ד); אין הקב"ה מקפה שכר כל בריה (פסחים קי"ח); הריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי

(קדושין פ"ג), כענין: חותכת אני פרנסה שלך (ז"ר פ"ז). ומענין זה: אקפה את בני שזר הלכה מקופחת ששמע השומע ומעה (סנה י"ז), דער קינדער בערויבט ווערדען. ב) בע-

קאַמפּען, אנפאללען: הא דובא קמך קום קפחניה (ז"ר פ"ז); לרשע הזה שעתיד לקפה את העוברים והשבים (ילמדנו וילא); לא ללמוד

תורה הן באין אלא לקפחני בהלכות (מזכ"ר י"ט). ג) קירצען: גטל שכרו משלם ולא קפחוהו.

קפח (זכורות מ"ה, וגי' הערוך: כפח), פי' גבה קומה ביותר, כמו גביח. ראה שרש כפח.

(קפל) *קפל, גראבען; קפולאה, גראבער: הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא (סנה קכ"ז).

קפל, צוזאממענלעגען, פאלטען: פתילת הבגד שקיפלה (סנה כ"ח); בגדים מקופלים (מעניי ל"ח). קפל (ז"נ ע"ה) ראה טפף.

קופל, קילע, קניטטעל, כמו קולפא : מא' אלה קופל (שנת ס"ג).

קופלא או קפלא, copula, באנד, קעטטע : ב' קפלויות (צ"ר ע"ח) ; דמ"ח קופלויות של ברזל (וי"ר כ"ח).

קפלא, cephalo, פאלמענפלאנצע : שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפקינון ובקפלאות (ספרי נחמה), ראה בפלה.

*קפילא (חולין ל"ז), ἀπὸ κεφαλῆ, שענקוירטה, ובתלמוד ענינו מוכר מיני מאכל.

קפלומ, א. ארט לויך, מל"י κεφαλωτός, בעקאפלט, על היות שרשו עגול

בתבנית ראש : דגים שנתכשלו עם הקפלויות (מעשר שני פ"ג).

*קפריטא (ירוש' שנת פ"ו) - κεφαλῆς, κεφαλή, δος, קאפפכען, א. ארט קאפפכע-

דעקונג דער פרויען.

קפליטין (ירוש' כחונות פ"ו), capillatio, פאלשעס האאר, פאה נכרית

שנושאות הנשים על ראשן.

קיפלוס, κεφαλῆ, קאפפ, קאפיטאל : כעמוד הזה שיש לו בסיס מלמטה וקיפלוס

מלמעלה (וי"ר כ"ח).

קפן) *קופנא, κόπανον, שטאממע : אהן כותניא בקופנא משום דש

(ירוש' שנת פ"ז). קיפנא בשרש קוף.

קפנדריא, compendiarium, קורצער וועג : לא יעשנו קפנדריא (נרכות כ"ד),

ופ' לא יעבור דרך בו לקצר את דרכו.

קפסא (קפס) קופסא (כלים פי"ו), κάψα, קיסטע.

קפסול, capulus, זארג : בקפסולין של מצרים היה קבור (מכילתא נשלת).

קפף) קיפוף. מין בע"ח : והקף והקיפוף (נכורות מ') ; כל מיני עופות

יפין לחלוט חוץ מן קדיא וקיפופא (נרכות כ"ז),

ובן ת"י ינשוף. לדעת המוספי הוא העוף הנקרא

בל"י λέπρος, בלאסהוהן ; ולדעת בעל תו"ה

הוא הקוף המעופף Galeopithecus, שיש

חושבין אותו בין הקופים ויש בין המעופפים.

קפין) קפין א) שפינגען ; עטוואס ראש

טחון : קפין ונשבע ; זקנה קופצת עליו, ער אלמעט פאר דער צייט : קפצי עליה זכינו,

עם מעלדען זיך פיעלע קייער דארויף. ב) ווינקען : חרש רומז ונרמז קיפין ונקפין (ניסין

כ"ט) ; חרש לא הלכו בו אחי רמזותיו ואחי קפצותיו וכו' (סס ע"ח).

קפין, בר' קפיצין (ירוש' נרכות פ"ח), גליעה, געלענק אן דען ביינען, בל"י κάμψις,

ביענונג.

קופיין (סנסד' כ"ז), κόπιν, שלאכטמעסער. (קפן) קפוקליטור (סס"ס רנה, טיעני כחות)

מורכב מן capo (קאפפ)

κατὰ (רופער, פאדערער), והוא בנו

למלאך המות. קופר ראה קופד ב).

(קפר) קפריסין א) (מעשרות פ"ד), קאפ-

פערן, פרחים של אילן

צלף, בל"י κάπρις ב) יין קפריסין (כרייתות

ו'), יין הבא מאי Κύπρος (ציעפערין).

קפיש) קפיש, capesso, גיעריג ערגרייען :

מעשה וקפשה זקן (חלה פ"ג).

קצב) קצב א) אבשינידען, אבהויען. ב)

אויסזעצען, דאס מאס בעש-

טיממען : מזונותיו של אדם קצובים לו מדי

(צ"ג י'). קצבה א) זאטץ, מאס : אין לדבר

קצבה (סוכה כ"ז), אין הדבר קצוב. ב) (כל'

סעס) א. אלמאזען, דאס מאן צו געוויסען

צייטען אין איינעם בעשטיממען בעטראג

בעקאמט. — מקצב, דאס זילבענמאס,

משקל השיר. קצב, הויען, האקקען : לקצב

עליו בשר (נילה י"ח). קצב (שנת קי"ג)

פליישהויער.

קצה) קצה, שניידען : לקצות עמו בתאנים

(מעשרות פ"ג), כמו לקצות

אין קוצין אותן במקצה (סניעית פ"ח). מקצה

(סס), שם לסכין שחותכין בו התאנים.

הקצה) אבזאנדערן, וואצו בעשטיממען

וודמען : דבר שהוקצה למצותו

מוקצה א) שם בכלל לדבר שהובדל ונתת

לדבר מה : המוקצה לע"א (תמורה כ"ח)

קצין, ב

שהוקד

בשם

ומיוחס

השמי

מחמת

ועומדי

(מעשר

כגון ר

אבל

המוקצ

דברים

שבמה

(עירו)

(קצע

פי"ג)

ע"מ

ליב

יבשות

מוטטע

עקשט

קע"ס

חאנים

גורגור

שעושי

(קציין

גערלב

רבית ק

פערש

דרכי

קציצ

סניעית

כללים

הבית

ד' כל

פי"ח

כ"ד

קצין, ב

(ע"ז ס"ח), לעתים קבועות, כמו עת קץ בל"ז; מחשבי קיצין.

(קצר) קצר: קורץ מאכען, אבקירצען, זיך קורץ פאססען; פערקירצען;

קצר בעבודת האלהים. התקצר, זיך פערקירצען, קורץ ווערדען. קצר, קורץ; שפאל (סוכה מ"ח).

קצרה, שם לצד הראש או הרגלים של המטה (כמו סנקלאו לדי סנטס: ארוכות): נישלה קצרה (כלים פ"ח). קיצור, אבקירצונג; קירצע,

קורצער אויסצוג אויס איינער שריפט: קיצור שלחן ערוך.

קצרה, castrum, בורג, ציטאדעללע: קצה הישנה של צפורי (ערכין ל"ז).

*קצירא, קראנקער: שוי אבא לכ"ע קצירי (זרכות ס"ז).

*קצרא (סנה"א) או קצין (ירוש' שקלים פ"ח), וואשער.

קצרים: דבש יש בו קצרים (סנה"א ר"ט, כי טושים), כמו צקרים, αλας,

שלאקקע, שמוטיץ.

קצרות: רוח קצרות באה עליו (זכורות מ"ד), מין רוח רעה, ראה בן הנפילים

(זכס"ז זכרם זכס).

קצרקישון (סנה"א ר"ט, היוטנת), כמו קסרקישון (ראש זס), דער קאנגי-

ליכע האף, דיע האפדיענער.

(קצת) קצת.א. קליינער טהייל פאן עטוואס, א. וועגיג; אייניגע, מאנכע:

לדעת קצת. מקצת, א. טהייל פאן עטוואס: מודה במקצת הטענה.

(קק) קיק א. αλα, דער וואונדערבוים, הוא קיקון דיונה: שמן קיק (סנה"א כ'),

שמן הנעשה מביעני אילן זה, ריציונס-אל. (ב) קיק או *קקא או *קאקא, פעלקאן, מין עוף טמא: קאת זו הקיק (מולין ס"ג); עוף

אחד יש בכרכי הים וקיק שמו (סנה"א כ"ח); קאקי חירי (גיטין ע"ג), ות"י קאת קקא. (ב)

גרבתן זה בעל קיק (זכורות מ"ד), ראה גרבתן. *קקואי אסירן קקואתא שריא (מולין ס"ג).

מיני עופות.

שהוקדש ונתיהר לע"א. ורז"ל קראו ביחוד בשם מוקצה לענין שבת ויו"ט את המובדל

ומיוחק מדעת האדם בשבת ויו"ט מצד היות תשמיש הדבר לחול או מסבה אחרת: מוקצה

מחמת מאוס. (ב) פירות הצבורים בערימה ועומדים להימכר: אבטיח משיעשה מוקצה

(מעשרות פ"ח). (ג) פירות שהונחו כדי ליבשם, כגון תאנים וענבים: אוכלין וכו' מן התאנה

אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה (סס פ"ג). (ד) אוצר שמניחין בו

דברים שאין נצרכין תדיר: אבל לא בעצים שבמוקצה (סנה"א ק"ז); דיר וסחר ומוקצה

(עירובין כ"ז). קוצה בשרש קוץ.

(קצע) קצע, שניידען, שפאלען: קצען שקצען (ז"ק ס"ו); שניידען קוצעין (נעמי

פ"ז). קציעה א. דאס שניידען, התיכת התאנים: ע"מ שאוכל בשעת הקציעה (מעשרות פ"ז).

(ב) לישראל קציעות (פרומות פ"ד), עיגולי תאנים יבשות. (ג) מור וקציעה (כרימות ו'), cassia,

מוטטערציממט, מין קליפת עץ. מקצוע א. עקשטיין, פפילער: מקצוע בתורה (ז"ק

קע"ס), ע"ד ההשאלה. (ב) סכין שחוחתין בו תאנים: מקצוע של דבילה (סנה"א ק"ג). (ג)

גרונות שבמקצוע (נחמות כ"ס), שם כלי שעושין בו קציעות, ר"ל עיגולי תאנים.

(קצין) קצין, אבהויען, אבשניידען; אויס-זעטצען, בעשטיממען (א).

זעלדבעטראן: קיצין לו דמים (סנה"א י"ט); רבית קצוצה, סטיפולירטע צינוען. *קצוצא,

פערשניטטענער, סרים: דקיימי קצוצי עליה דרבי (זרכות י"ו), ר"ל משרתים.

קציעה (זכ"ק קציעין) א. שפאטע, הילזע: אם עשה קציעין (הערוך זכס תוספתא

זניעית); וקציעוהי דמין לחרובא (ירושלמי כלאים פ"ח). (ב) ונקרא כן בהוראה שניה

הבית בהפלין שהפרשיות מונחות בו: חפלה ד' כלים התיר קציעה הראשונה וכו' (כלים

פ"ח), פאך; הא ברצועה הא בקציעה (זרכות כ"ד); קציעי חפלין (גיטין כ"ח).

קץ, בעשטיממען צייט: ממונה הבא לקצים

(קקג) קאקגריסין : ענד זה שאתה מוכר
קאקגריסין הוא או
קאלוחסין (שמו"ר נ"ג), פ"י בעל שם רע,
מל"י κακῆγορία, איבלע נאכרעדע.
(קקו) *קוקאיני (סנת ק"ט וחולין ס"ז),
חולעים שבבני מעים.
(קקל) קקולין (ירוש' פסח פ"ח וזבלי פסחים
ק"ד), κακαλία, הוּפּלאט-
סיד, ולד"ק καυκαλις, לעוואנטישע האפּט-
דאָלדע.
*קוקלא, καυκαλίον, זיידענקאָקאָן; האמונים
עלי תולע טריפין בקוקלא (איכה
דנה, האוכלים למעדנים), פ"י בבגדי משי.
*קיקלא או קיקלתא, מיסטהויפּען: אקיקלא
דמתא שכיב (פסחים ק"ד); ניקרא
מקיקלתא (ע"ז כ"ח), ותר' חבכו אשפחות
גפיפו קיקלתא.
(קקק) קקופדפטי, פ"י זרע מרעים, בל"י
κακοπαϊδία, שלעכ-
טע נאכקאממענשאפּט: אתון קקופדפטי הבו
לי מה דיהבית לכוין (ירוש' ז"ז פ"ח).
(קקק) *קוקרי, מין מצודה של דגים, ובל'
ערבי קוקלי: לוחי וקוקרי
(סנת י"ח).
(קק) קיר או *קיריתא, κηρός, וואכס:
בקיר כדיו וכענב (כס כ'); שעוה
קיריתא (סנת כ'). *קיראה (ז"ע ס"ג), וואכס-
האַנדלער.
קור, שם לראש הדקל הנאכל כשהוא רך:
הקור הרי הוא כעין לכל דבר (עוקלין
פ"ג); דיקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא
(עירובין כ"ח).
*קרא, מין דלעת: קרא ורוביא (כריתות ו');
איהו בקרי ואחתיה בבוצינא (מגלה י"ג)
קירי: קירי כירא (ילמדנו מקץ), לי יוני:
κῦριε χαῖρε, זייא געגריסט הערר!
אהן דחמי מיטרא ואמר קירי פולי בריכסון
(ירוש' שביעית פ"ג) ל"י: κῦριε πολὺ βρέξον,
הערר לאס פיעל רעגנען.
(קרא) קרא א) לעזען, דיע ביבעל לערנען:

קרא ושנה, למד מקרא ומשנה. ב) קרא התרגול,
קריאה, דאס רופען, לעזען. קריאת שמע;
קריאת שמע על המטה. מלת הקריאה, עמם-
פֿינדונגסוואָרט, אינטערעקצאָן. — מקרא
(א) שם כולל לכ"ד ספרי קודש, ביבעל; א.
שמעללע אין דער ביבעל: מקרא אני דורש
(תענית ה'). ב) דאס שמודיום דער ביבעל:
בן חמש שנים למקרא. — *קרא, דיע (הי-
ליגע) שריפט, ביבעלווערן: אמר קרא; יליף
לה מקרא. — קרי, דיע פאָס טעקסטע פֿער-
שיעדענע, איבליכע לעזעראַט (אין ד. ביבעל);
קרי וכתוב. מקריא (נתקיעת סופר או זכרונת
כהנים), פאָרלעזער, פאָרזאָגער.
קראים, שם כת ידועה בישראל המחזיקים
במקרא ומכחישים פירושי הרבנים
הנק' תורה שבע"פ, ונתהוה בימי הגאונים ע"י
ענין בן דוד (תלמידו של ר' יהודאי גאון)
מסבת המחלוקת שהיתה בעבור הגאונות.
ולקראים קבלה אחרת בזה, ראה דוד מרדכי
פרק ו'. — קראות, קאראַערטהום.
קוראן, Koran, ספר הדת לבעלי אמונת
מחמד.
(קרב) קרב, געאָפּפּערט ווערדען: הקרב
ע"ג המזבח. — קרב א) נאהע
בריינגען, בעשליינגען: קרב הנאולה. ב)
פֿריינדליך ענטגענענקאָממען: שמאל דוחה
וימין מקרבת. הקריב, אָפּפּערן. התקרב, זיך
נאָהערן. התקרב דעת איש אל איש, צו יסדם
א. צונויגונג געוויינען. מקורב, נאהעשטע-
הענד, פֿערטרויס. — קרוב א) פֿערוואַנדטע.
ב) נאהעשטעהענד: קרוב למלכות. קרבה או
קרובה או קרבות, פֿערוואַנדטשאַפּט. קרבה
גופנית (דוד מרדכי), לייבליכע פֿערוואַנדט-
שאַפּט. קרוב, נאָהע. בקרוב, ביילייפֿיג,
אונגעפּאָהר. הקרובת, דארגערייכטעס געשענק;
ולא ירבה לו בתקרובת וכו' (סולין ל"ד).
קרביים, איינגעוויידע.
קרוב, דיכטער, זאָגער, פֿאַרבעשער: קרי
ותני קרוב ופייטן (וי"ר ל'), למי גי'
סערן); דיכטער; סבר לקרובא (ירוש' זככות

(ח"א), פי' המתין על הש"ץ. ומה : העובר לפני התיבה אין אומרים לו בוא והתפלל אלא בוא וקרב (סס סס פ"ד). ומה נקראו הפיוטים : קרובות (ונשנוס : קרובין).

קרביט, באנד : דוגש מתיר קרביטיו (מ"ק כ"ז), ראה קטריב.

(קרד) קרד : אין מקרדין את הבהמה ביו"ט (זילס כ"ג), פי' גרד בקוצים

והודדים (בל"ר cardus = דיסטעל), ראה קרצה.

קרדייקוס (גיטין ס"ז) [morbus] cardi- [aeus] מאגענקראנקהייט, חולי

דוע בפי האצטומכא. קרדום של ביקוע (כלים פכ"ט), אקסט. קרדום של עידור (סס), האקקע, הויע. קרדום של נכוש (סס), יאטהאקקע.

קרדנייתא : היטי קרדנייתא (פסחים ד'), ארמענישער ווייטצען, ת"י הרי

ארטטוורי דקרדון (ראש סס); דינרא קרדנא (חולין כ"ד). וי"מ זה כמו דינר גרדון (ראש

גרדון). ובמקום אחר : בדינר זהב קורדיקני (נמכות כ"ט).

קרדקים (פסחים כ"ח), seordiscus, לע-דערשוה, מין מנעל.

(קרד) מקרדה, צופאלל, צופאלליגע אייגענ-שאפט (נחפד : עצם). מקריי,

אונזעזענליך. קרי = מקרה לילה, בעל קרי, מי שקרהו מקרה

באקרא, צופאלליג. — קורות, ער-אייגנעסע. געשיכטע.

קרדה (ז"מ קי"ז) או קירוי (סנה ז'), צימ-מערדעקע. ומענין זה ג"כ : בתי

קירות (ז"ר י"ח). אמנם מענין אחר הוא : כ"ד קירות (ירוש' ז"צ פ"ט). וואגען, ראה קרון.

קרז) מקורזל : באבנים מקורזלות דחויין לכה"כ (סנה מ"ג), פי'

אבנים רכות; צרור מקורזל (ירוש' סנה פ"ח). קרחה ענינו ידוע; ובטוי מליציי :

קרה מכאן ומכאן, ביידער קרחה, ליכטונג : הרוצה

לעשות שדהו קרחת קרחת (כלאים פ"ז); קרחת הכרם (סס פ"ד).

(קרט) *קרט, אויסרוהען : חוו יתבין למקרטא באורחא (וי"ר כ"ז).

קורט, קערנען (אייגענטל. יאטהאניסבראד-קערנען : קרט של חלתית (ע"ז ל"ה).

קורטוב של יין (מכות ג'), שם מדה בגודל אחד מס"ד בלוג. — קרטבלא ראה

קטבלא. *קרטל (ז"ר ס') או קרטליתא (ז"מ מ"ז) καρταλος, קארב.

קרטם = קטם. אברעכען : מקרטם עלה עלה ואוכל (נעשיות פ"ג).

*קורטמי (פסחים מ"ז), זאפאלאר, כרכום מדברי, וכן בל' ערבי.

*קורטמן (סנה' ק'), פי' נוכל ורמאי, בל"י κέρτομος שפאטטיש.

קרטון, cohors, קאטהארטע : על כל גסמרא וגסמרא בראתי ל' קרטון (זרכות ל"ז).

קרטם (כלים פ"ג), מיט קריידע (= ereta) אברייבען. ראה קרטיקון.

קריטים, κριτής, ריכטער : ולוט היה ארכי קריטים שלהם (ז"ר כ'), לפי גי'

הערוד), אב ב"ד. *קרטים או קורטסא, κάρτης, בלאטשדער

פאפערשטורע, קארטע, שריפט, שולדבריעף : וקורטסא ומוריקא (גיטין ס"ט);

הא קרטסא קדמך (וי"ר ל"ד), בלאטש פא-פיער; אין לא יחייב לך קרטים לא תתן ליה

כלום (ירוש' קדושיו פ"ג), שולדשיין. ואולי מזה : וקבע קרטיסין בים (פסיקתא נחומס השלישי),

פי' כתבי דת. קרטיסים : וסטרנליא וקרטיסים מאי קרטיסים

יום שתפשה בורומי מלכות (ע"ז ח'), מל"י מל"י זיעג.

קרטע, היפען, שפרינגען, כמו קטע (ראש ז'ה) בתוס' ר' : דג המקרטע (חולין

ע"ה); בכ"מ שאתה מוצא אבילה ושתיה ארכיליסטים מקרטע (ז"ר ל"ה, לפי גי' סערוד).

גנול;
ומע;
עמפ-
קרא
; א.
דורש
על :
(הי-
ילק
פער-
על):
זרכת
יקים
יבנים
ע"י
זלון)
ות
רדני
מונת
זקרב
אהע
(ב)
זיך
מס
שע-
עיר
או
רבה
דמ-
יג
נקי:
קרי
גי
כות

*קרמופנא (פסחים ל'), שפאלמע.

קרטיקון, קריידע, מין אדמה מאי Kreta

(Kandia) : שפין את הכסף

בקרייקון (ירוש' סנה' פ"ד).

(קרי) *קריא, caries, פילנים : כי קריא

לשומשמי (סוכה ג').

קרודה, שם כלי עשוי מדלעת ושואבין בו

מים מן הבארות : וכן בחידוק הקרויה

(כלים פ"ג); וחמת מים ת"י וקרויה דמיה .

ראה חידוק.

*קרייא או קרייתא, שטאדט; פֿעלד: קרייתא

אית לי (סוכה מ"ד) . בני קרייתא

(סס), לאנדלייטע. ומוזה : קריה (או קריא)

לאנדמאן, עיר וני : טבוי לקריה דמלכא

שושביניה (ז"ר י"ח).

*קריא פרסקי (ירוש' כללים פ"ח) καρύα

περυσιν, וואללנוס.

קוריטא א) καρυωτός, נוסארטיגע דאט-

טעל : נקלוס וכו' קוריטי (ע"ז י"ד),

מין תמרים משובחים מאוד הגדלים בא"י .

ב) חזי לקוריטי (זרכות כ'), משקה של רפואה

העשוי ממין התמרים האלה. וי"מ כמו תריקיא,

ראה זה.

קריון, κρηών, וואכסליכט : קריוגין וסבקיין

(סעף"ר ל"ו).

קרוסי הושיב יוסף בפלטרין (פסיקתא ג'),

curiosi, וויסבעגערדיגע מענשען,

אנשים חוקרים ודורשים אחר כל דבר.

קוריים, חומר (שטאָפּף) ידוע שהיו עושים

ממנו חבלים ובגדים : חבלים של

קוריים (ירוש' סנה' פ"ז); שמות של רשעים

דומים לכלי קוריים מה כלי קוריים כל מה

שאתה משתמש בהם הם עומדים הנחתם הם

מתרפין (ז"ר מ"ט); לא בלו שלמותיכם וכו'

כלי קוריים יצאו עם ישראל במדבר (דברי

זכר' ז'); נחעטף בכלי קוריים שלו (קהלת

זכר, וסנלמי אמת החיים).

(קרד) קרוכין, carruca, א. ארט ריזע-

וואגען : למושל ואפרוכוס

שהיו בקרוכין (ז"ר ח').

(קרל) *קורלא, קאראללע: אהן דגון ספונא

גומין קורלין (ירוש' סנה' פ"ו).

(קרם) קרם או הקרים, מיט א. הויט איבער-

צאגען. ווערדען : כדי שיקרמו

פניה (סנה' י"ט); יין שהקרים (זרכות מ'),

שהעלה קמחים (קאהם). קרום, הויט : קרום

של מוח. קרום החולק, צווערשעלל. קרום

ביצה (נגעים פ"ח), אייערשאלע. קרומית של

קנה (סנה' ח'), עור של קנה המתפצל ממנו.

קרם, מין סדין יקר : עיטרה בקרמין ובסדין

(סוכה י'), ותר' אטון מצרים קרמא

מצראה.

קרומה (ירוש' סנה' פ"ג), בל"י καρωμα

דאס ענג פֿערפֿלאַכטענע געווענע:

אמנם בירושלמי ענינו כמו קירוס, ראה זה.

קרמית או *קורמא, לאַלך, שווינדעלהאבער:

קרמית חייבת בחלה (פסחים ל"ט)

ומפ' בגמ' שם מאי קרמית שיצניתא, ראה

זה; מי שלימו קורמי באגמא (עירוזין כ"ז).

קרמיד (ירוש' זרכות פ"ד), καρμίδ, καρμίδ

μίδος, דאכציענעל.

קרמולין פטורין מן המעשר (ירוש' סניעים

פ"ח), מין צמח.

*קרמנאה א) קרמנאי חזו דיירי בה"ק ק"ב

פ"י מנפצי פשתן, מל"ר ear-

mino, קראמפעלן. — ב) אף מטה אסורה

בקרמנאי (סנה' קל"ח); תורא דקרמנאי (זכר ל"ח),

פ"י אנשים ממדינת Karmania בארץ פרס.

קורמין, καρμός, רומפף : רק דגון נשאר

עליו קורמין ידיה (נדרס סמואל

י"ח) ובנוסחתנו : קודמין.

(קרן) קרן א) האָרן, פֿיהל האָרן : קרני חגבים

(ז"ר י"ד). ב) הויפטקאפיטאל,

הויפטסוממע: הקרן והריזת; קרן ורבית; קרן

וחומש. קרן קיימת (אלל העתזרים), שטאמם-

קאפיטאל, פֿאַנר. קרני אור, שטראהלען .

קרני-סרה, שם נגינה מפקסת. קרן-האלון

(מוס"ט), אייכהאָרן. קרן-האף, נאזהאָרן, שם

בע"ח שיש לה קרן בחוטמה. *קרני דכוסילתא,

שדאפֿפֿאַפֿע. — קרני, האָרנארטיג. עור

דקתני
קרן

של עב
(זרכות
בבתי
בי יוש

קרן

קוועל
קרן

מנחות
וכפ'
דאחי

carica
קרנו

(ז"ר)
קרינ

קורנ

(ז"ר)
קורנים
(קרם)

השתי
החמ
קורנ

שסס
קרם

בקרי
(ז"ר)

קרם

קרם

דקתני, הארנהויט (אים אויגע).

קרן זות, ווינקעל, עקקע. יושבי קרנות, כנוי לאנשים בטלים המכלים זמנם בכנסיות.

של עם הארץ: ולא שמת חלקי מיושבי קרנות (נרכות כ"ח), ובירושלמי שם: ולא נתת חלקי בבתי תישריות ובבתי קרקסאות, ותר' ישיהו ב' יושבי שער ימללון עלי יתבי תרע בי קרנתא.

קרן (א) carrum, פיערדעריגער וואגען: היושב בקרון (כלאים פ"ח). (ב) קרן, קוועללע: רחץ בקרונה של צפורי (מגלה ס').

קרן או *קרינא, carenum, זיסער, אייג-געקאכטער וויין: הרי עלי קרון (מוספת' ונחום); קרינא אין בו משום גילוי (ע"ז ל') וכפ' שם מאי קרינא וכו' חליא (פי' יין מתוק) דאחי מעסיא; ובאמת נקרא כן ע"ש מדינת

Caria באסיא, שבא משם. קרנזול (= טרנגול, triangulum, דרייעקק, ראה טרינגול): פלגי לה בקרנזול (ג"מ ק"ח), פי' באלכסון.

קרינטון (יכוס' כלאים פ"ה), קרן, ווא-כס-בלומע, מין פרח.

קורנס (א) cornus, הארץ: שיתין מגי פרזלא תלו ליה לבקא בקורנסיה (חולין כ"ח).

(ב) האממער: המכה בקורנס (סנה' ק"ג). קורנים או קורנית ראה חשי בשרש חש.

(קדם) קירוס (סנה' ק"ה), קרן, געשירר-פאדען, חוטם הנקשרים על השתי להורידו ולהעלותו במ חליפות למען

חת מקום לחוט הערב לעבור. קירוסין: כעבד שאדונו מבקש למכור אותו קירוסין (דברים רנה ג'), מר"י

שפאענטליך פילביעטען. קרם (א) מהו לעתים לקרסין (ג"ר ע"ג), קרס, צייטפונקט, געלענענהייט. (ב) בקרית ארבע שהיא עולה בקרסין של ארבעה

(ג"ר כ"ח), כמו בקלרסין, קרס, לאָאָ. קרסיות: יש קול קרסיות לטובה (וי"ר ל"ג), מל"י קרס, שרייען.

קרסטל (א) (סנה' כ"ג), קרסטל, קארב. (ב) א. ארט שעערע: עד שיטלנו

בקרסטל (יכוס' סנה' פ"י).

קרסטומל או קריסתומל (כלאים פ"ה) קרסטומל, גאלדאפפער, א-ארט קוויטטע.

קרסול (זלטון נסנה), פוסוואורצעל: עשרה בקרסול (סנה' פ"ה). ראה גם קרצול.

קרסם (א) קצין ענפים היבשים מן האילן: המקרסם (סנה' ק"ג). (ב) קרסמה נמלים (פאה פ"ג), אבפרעססען, כמו כרסם בל"מ.

*קורסם, שלאג, היעב: בחמשין מנין וחד קורסם (יכוס' נרכות פ"ג), מל"י קרסום, דאם שלאגען, פי' האאה אחת.

(קרע) קרע (זנגד), שליטין. (קרף) קורפה: מין כלי חד החושבת: שוליי קרפיות (כלים פ"ד).

קרפדאי, בל' צרפת crapaud, קראטע: בואת שבשרצים קרפדאי (חולין ס"ג). *קרפטא, קראפאט, רוהעבעשט: ליחב מר

אקרפטא (קדושין ע'). קורפם, corpus, קארפער: מנורה וכו' קורפסה של זהב (ילמדנו נסעלותך).

קרפסיגון (אסתר רנה, חור כרפס), פי' ירוק ככרפס וככרת, לויכגריין. קרפף (זינס ל"ח), שם למקום מוקף גדר בלא קירוי מלמעלה.

(קרין) קרין (א) אבקניפען, אבשניידען: כדי לקרוץ בצפורן (נדה כ"ג); כדי לקרוץ בוזג (נגעים פ"ג). (ב) שלאכטען, טאדטען: קרצו ומירק אחד על ידו (יונה ל"ג);

אי קרצתן כינה (עירובין ס"ה). (ג) (דיע ליפ-פען) שליעסען: קפצה ידה קרצה שפתותיה (מקואות פ"ח), פי' שסגרה אותן בחזק. (ד)

קובען בערייטען: אם התקינו להיות קורץ עליו (כלים פט"ו), והוא מלשון: מקרצות נושכות זו בזו (סנה' פ"ה), פי' עונות, ראה גריין. (ה) פריה אויפשטעהען: *קריין ומיקס,

תר' שחר קריצתא. — *אכל קרצא (או: קורצא) דגברא, ימדן פערליימדען.

קורצין: המספר פאת ראשו ועושה ח פ' סת קורצין (דברים רנה ג'), פי'

ספוא
ת פ"ז
איבער-
שיקמו
ז' ו'
קרום
קרום
זית של
ממנו
בסדינין
קרמא
אספוא
וועבען
אה זה
זאבער
ס ליה
אה
ק"כ
קראמ
סביע
ק"ק
ear-
אסורה
יד ל"ח
ק פרי
נשאר
ס סמול
י חגבים
וטאל
ת; קר
זאמם-
זלען
האלון
דן, שם
סילתא
ג. עור

תלתלים, בל"י *αροσσοσ*, פראנוע, טראדדעל; קורצין באדם זה אזנים (אדר"ן פ"ל).

*קרצטיונא (איכס רצה, היז לריס), וואגע, וכן בל' ערבי.

קרצול או קיסול: וארבע כנפים וקרצולים (מולין כ"ט), שפרינגפיע, כמו כרעים בל"מ.

קרצה: אבל מקרצפין [את הבהמה] (זילס כ"ג), פ"י גרד בקרצובים, ר"ל בקוצים ודודרים נסים, תר' כמשוכת חדק קרצובי זכובי; ותר' להתגרד בו לאתקרצא ביה.

קרצית (גיטין פ"ו), מין זכוב גדול. (קרק) *קורקא (יזמות ק"צ), פ"הערוך מנעל של עור עב.

קורקבן (מולין כ"ו), מאגען (ביים געפליגעל). קורקמניקין ראה כרומנקא.

קורקן, *κρυκον*, העראלדשטאב: טוענים קורקניות ומהלכים לפניה (פסיקת'מ"ג).

*קרקנא, א. ארט טאנץ: ברקודא דאבנד ובקרקנא דאמד (נדרים כ"ח).

קרקס (מעשרות פ"ה), *eracea*, פאגעלוויקקע, מין קשית; והר"מ מפרש כמו קולקס, דאה זה.

קרקס, *κρυκος*, צירקוס: תיאטראות וקרקסאות (מגלה ו').

קורקס = קרס, האקבען: ופורקין את הקידקסין (נמד' רנח ד'); קורקסין של זהב (ז"ר י"ח); קורקסי השמים במי אוקיינוס הם אחוים (פרקי דר"א ג').

*קרקסא, קיסטע: חבינה כריכה על קרקסוי (יבוםלמי פאה פ"ג); קרסייקא דאפתיקי דידי (יבום' נדרים פ"ט). (ב) מאי מטה

של טרבול וכו' עיזא דקרקסא (מנחות כ"ג), דרעשוואלצע, ראה טרבול.

קרקע (זר' קרקעות) א) ערדע: טונח על הקרקע; מחובר לקרקע. (ב) גרונדשטיק, דעאליטאט: מטלטלים וקרקעות. קרקעית,

באדענוויטע: קרקעית של ספינה (מגיגה כ"ז). *קרקה או קרקפתא, קאפף (*κρυφα* שייטעל);

כרגא אקרקה דגברא מנח (ז"ר כ"ה);

קרקפתא דלא מנח תפלין (כ"ה י"ז). *קרקפנא (עירוזין כ"ג), כנוי לאיש חכם שמוח בקרקדו.

קרקפלא, שם לעור הראש של אדם מת: קרקפלו של ר"י (מולין כ"ג).

קרקר, שרייען: כתרגולת שמקרקרת על בניה (מעניס כ"ט); קרקורן [של

הצפרדעים] היה קשה להם וכו' (ילמדנו זל); אפיקו לי קורקור מהבא (ז"ר כ"ג), כנוי לקרקור העופות.

קרקר = קרקע, באדען אייגעס געפאסעס: קרקרותיהם ודפנותיהם (כלים פ"ג);

כנגד קרקריתה (אסלות פ"ט) כמו קרקעיתה. *קרקש, קלינגעלן, קלימפערן, קלאפפערן:

מקרקש זגי דכילהא (נדרים י"ז); מקרקשא ליה אמגוזי בלקנא (נדרים פ"ג).

*קרקשא, הקשורים קרקשיא (יבום' שנת פ"ו), פ"ה הערוך קרסים, ראה קורקס.

קרקשתא ראה כרכשתא ב).

(קרר) קרר, או קרר, קאלט מאכען, אבקה-לען. התקרה, קאלט ווערדען,

ערקאלטען; נתקרה דעתו, ער ווארד בערוהיגט, בעפליעדיגט. *קריר, קאלט. קרירות, קאלטע.

קורת-רוח, צופליעדענהייט: אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה (סנהדרין כ"ג).

קרר, בעל קרון: השוכר את החמר ואת הקרר (ז"ר ע"ה, לפי גי' הערוך).

קרירטון (יבום' שנת פ"ד), *elaretum*, קרייטערוויין.

(קרש) קרש או הקרש = קפא, געריינגען, פאסט ווערדען (פאן איינער

פליססיגקייט): ויקרש הדם (פסחים ס"ד); קרשו הי' אלו שניים (מסות פ"ג); יין קרוש

(סוטה מ"ח); הלב קרוש. והוא מל' קשה בתוספת ר' ע"ד ל' הארמי.

קרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחד (מולין כ"ט), מין חיה בעלת קרן אחת, וע"ה

הגמ' היא מין צבי: קרש טביא דבי עילאי (סוטה), ונקרא בל' פרסי *Koreschk*.

(קרת) קורת החצים (כלים פ"ג), *corytus*, קאכער, חיק החצים.

קרת

פ"ה;

קרת

שקבל

בשרש

(קשב

מלא

קשבא

הוא:

קאסא

(קיש

נ

אנדען

באגד

ערשט

אדער

נחש

שמות)

שווער

שווער

לא קי

(נדרים

שנתק

פערדע

קישוי

הארט

בקושי

התירו

או מ

מקיש

שדה:

אחת

קישו

קיש

קרת או קרת, בוימשטאמם, גזע : לא סוף
 דבר גופו אלא אפי' קרתו (ירוש' זרכות
 פ"ה); בשאין הכרתים מכוונים (סס כללים פ"ד).
 *קרתא, שטאדט. ומזה : קרתני = עירוני
 (ראס זס), לאנדמאנן : הקרתני
 שקיבל שדה מהירושלמי (דנאי פ"ו). היקש
 בשרש נקש.
 (קשב) *קשבא, מין דקל: ההוא גברא דקין
 קשבא מחבריה (ז"ק כ"ח);
 מלא טסקא דקשבי (מגלה ז'); מאי חצב
 קשבא (ע"ז י"ג); ולדעת בעלתבאות הארץ
 הוא : צוקקערדארה, הנקרא בל' ערבי אל-
 קאסאב-מאוו.
 (קשה) הקשה א) הארט, שטייף מאכען :
 המקשה עצמו לדעת (נדס
 י"ג). ב) א. שוועריגע שמעללט בעאנש-
 אנדען, א. פראגע אויפ'ווערפֿען : אין מקשין
 באגדה. — התקשה א) הארט, שטייף ווערדען,
 ערשטארדען. ב) מראציג אויף זיינער מיינונג
 אָדער אויף זיינען וויללען בעהארדען : כמה
 נתקשה יונה שלא לילך בשליחותו (ילמדנו
 שנות). קשה א) *קשׂא א) הארט, שטייף,
 שווער : קשה להתאכל; קשה לרצות. ב)
 שוועריג, אונפֿערשטאנדליך : קשה לר"ת;
 לא קשיא. ג) שאדליך : דגים קשים לעינים
 (נדרים כ"ד). חמץ נוקשה (פסחים מ"ג), חמץ
 שנתקשה ואינו ראוי לאכילה. — קישוי,
 פֿער-הא-טונג, ערשטארדונג, שטייפֿהייט.
 קישוי עור, שוועלע. — קושי או *קושיא,
 הארטע; דונקלע שמעללע : קושיא ופירוקא-
 בקושי, מיט שוועריגקייט, שווערליך: בקושי
 התירו לנחם אבלים בשבת (סנה' י"ג). מקשה
 או מקשיי, מאססיוו.
 *מקשה א) קירביספֿעלד אָדער גארטען:
 במקשאות ובמדלעות (סנ' יצ"ט פ"ג),
 שדה אונג של קשואים. ב) באַרסע : מקשה
 אחת של חזיר (סנה' י').
 קישות = קישא, קירבים: קישות שהתליעה
 באביה (חולין כ"ח).
 *קשייתא, דער הארטע דאטמעלכערן : אכל

תמרי ושדי קשייתא (סנה' כ"ט).
 (קשט) קשט, פֿאַילשנעלל פֿליענען : יש
 מזיק שקושט כחץ ומס כעוף
 (דברים רכ"ו). עף כחץ מקשת; ירה ירה
 ת"י גירא דאשא יתקשטון ביה.
 קשטניות או קשתנית, מין מקרח (באָהרער)
 בצורת קשת : בקשטניות טהור
 (כלים פכ"ה); ולא יקדיח בקשתנית (תוספתא
 סנה' פ"ד).
 קשט (= טקס), שטיקקען. התקשט, זיך
 שטיקקען. והשם קישוט או חכישו,
 שמוק.
 קושט (כריתות ו'), קאסטוטאורין, מין
 שרש בשמי.
 *קושטא, וואהרדייט. קשייתא בשרש קשה.
 (קשק) קשקש א) = נכש, האקקען (אום
 דיע ביימע); לעדורולקשקש
 תחת הזיתים (ז"נ פ"ט); ומקשקשין בכרימא
 (סוכה מ"ד). ב) = נקש, שראגען, קלאַפּפֿערן,
 קלינגען : נקיש כסא דכספא בדיה ומקשקש
 (ת"י זרעית מ"ג ל"ג); זוג המקשקש; כאנוז
 הכתקשקש בקליפתו (חולין ע"ד); לא ילך
 אדם לבית האבל ובירו לגין המתקשקש
 (סס ל"ד); משיתקשקשו הדין (נדס מ"ו).
 קשקשים, קש וקיסמין : צנור שעלו בו
 קשקשים (כמונות ס').
 *קשקיש : בקשקושי ואברורי (סנה' י"ה),
 וג' הערוך בקשקי, פ' מגדלים,
 תר' מגדל עוו קושקא עשינא, ובל' תורקי
 Kioff, גארטענצעלט.
 (קשר) התקשר א) זיך פֿערבינדען, פֿער-
 בונדען ווערדען; נתקשר
 שמים בעבים (תענית כ'), מיט וואַלקען אי-
 בערצאָגען ווערדען. ב) א. פֿערטראַג אב-
 שליעסען. ושה"פ: התקשרות, פֿערבינדונג,
 פֿערטראַג. קישור, פֿערבינדונג.
 קשר א) פֿערבינדונג, קנאַפּף, קנאַשען :
 קשר של קיימא. ב) בינדעל: הבנים
 יוצאים בקשרים (סנה' ס"ו), ציורות וקמיעות
 שנושאים דרך סגולה. ג) דער קנאַשען אָן

געוואָכסען. (ד) קנאָרען : ולא נמצא בהם
(בעצים) קשר (ז"ר ל"ד). (ה) קנאָכער : קשרי
אצבעות (כ"ה כ"ז).
(קשש) קשישין שע"ג השבר (סנה"ג),
ברוכשיענין, כמו גשישין.
*קשיש, אַלט. קישות בשרש קשה.
(קשת) קשת, שם מול מ"ב מולות החגורה,
שיטצע. עור הקשתי, רע-
גענבאָגענהויט (אים אויגע).

(קת) קת או *קתא, שטיעל (אייגעס ווערק-
צייגעס) : נשמש הברזל מקתו
(מכוח ז'); סכינא בתר קתא (ז"מ כ"ו).

(קתד) קתדרה, καθέδρα, לעהנשטוהל :
יושבת בקתדרה (כמונות
כ"ט); קתדראות של זהב (סוכה כ"ה).
(קתל) קתוליכום או קתוליקום, καθολικός
= אללגעמיין, גענערעלל.
שם פקיד ממונה על הכל (בענין אמרכל)
וראש כל הפקידים : למלך שעשה את אוהבו
קתוליכום שלו (ילמדנו וימי); מיטגי קתוליקן
(ירוש' סקלים פ"ה).
(קתן) קיתון של מים (סוכה כ"ה), בל"י
κωπύνα, קרוג, κωπύνα, בעכער.
(קתר) קתרום (ר"ס כ"ג) κάθρος, citrus,
צעדערבוים.

אות ר

(ראה) ראה. בילליג פינדען, בילליגען :
רואה אני את דברי אדמון
(כמונות ק"ח); נראין דבריו. ראה כאלו,
בעטראכטען אלס וואָרע: רואין אותו כאלו
הוא שומר קשואין. לפי ראות עיני הדיין,
נאך דעם גומדינקען דעם ריכטערס. הִרְאָה
(א) זיכטבאַר זיין : סמוך ונראה; רואה ואינן
נראה. (ב) שיינען : שִׁהֲפָהָה נראית עזה (נגעים
פ"ג); נראה לי, מיר שיינט; לפי הנראה,
ווייע עס שיינט. נח נראה בשרש נוח. —
התראה במראד, זיך אים שפיעגעל בעזעהען.
ראוי (א) געאייגנעט, טויגליך, טיכטיג : בית
הראוי לדירה; חתיכה הראויה להתכבד.
(ב) ווערט, ווירדיג : ראוי שתשרה עליו שכינה;
ראוי שִׁינָעֵשׁ. (ג) געהאָריג, געביהרענד, גע-
ביהדליך, רעכט אונד בילליג : קיבל השכר
או העונש הראוי; ראוי או אין ראוי לעשות
כך וכך. כראוי, ווייע עס זיך געדאָרט, געדאָריג.
מראה, פֿאַרבע : מראות נגעים. מראית-עין,
שיין : מפני מראית העין (זילס ט').
ר"ל מפני חשד הרואים. — ראיה, בעווייז :
המוציא מהבירו עליו הראיה; אין מזה ראיה;

אין מביאין ראיה מן השוטמים. — ראיון (מגינס
ז'), פי' עולת ראיה, כמו שמפרש ר"ל שם :
ראיית פנים בקרבן. — מראה-מקום, דיע
אנגאבע, וואָ א. ציטאט פֿאַרקאָממט. —
רואה-השבון, קאָנטראָלייר.
ריאה (מולין מ"ג), לונגע, וכן בל' ערבי.
ראי, בעשאפֿעננהייט : לא ראי זה כראי זה
(ז"מ ד').
(ראם) ראוממיקום (וי"ר י"ט) ραυματικός,
רהיימאטיש.

(ראש) ראש (א) הויפט : ראש הגולה או
*ריש גלותא, כנוי לראשי
ישראל בבבל אחר החורבן; ראש המדברים
(זרכות ס"ג), דער וואָרין דאס ערשיטע וואָרט
האט. ראש הישיבה (זרכות כ"ז), כנוי לחכם
מנהיג הישיבה. — ושה"מ ראשות : ראש גדר
היה ושנה ר"ג והעבירו מראשותו (ירוש' ר"ס
פ"ה). ראה גם רשות בשרש רשה. (ב) שפיצ-
צע : ראש הגויה בשרש גוה; ראש תור,
דרייעקק, קייל : מודדין אותו ראש תור (כלים
פ"ח), פי' באלכסון; היה ראש תור חטים
נכנס בתוך של שעורים (כלים פ"ג). ראשי

דברים
ראשי
דייטונ
וואורד
ראשי
צונגען
פֿאַרא
או *
חפוי
ראשון
והוא
ראשון
צוערס
ברא
מעשה
הטבע
(ראו)

כ"ד
אלא
(רב)

שלי
רבות
ר"ל
(רב)

פי'
ורבי
דבר
וחלב
אספו
מ"ט
על
רב,

ישר
רוב
מעה
רב

דברים (סנו"ר כ"ח), אללגעמיינע רעגעלן.
ראשי פרקים (א) (חגיגה י"ג), קורצע אנ-
דייטונגען. (ב) (בלשון העם) קורצער ענט-
וואורף איינעם פערטראגעס, פונקטאציאן.
ראשי תיבות, אנפאנגסבוכשטאבען, אבקר-
צונגען. — בראש או *ברישא, צוערשט,
פאראן, פאראויס. בראש גלוי (סנו"ר י"ח)
או *בריש גרי, פרייא, אפגענטליך, בהפך:
חפוי ראש. ראשי, הויפטאכליך, הויפט-
ראשון ראשון, נאך אונד נאך, איינצעלווייזע:
והוא מניח להם ראשון ראשון (סנו"ר ל"ח);
ראשון ראשון מסתלק (ז"ר ו"ה). — בראשונה,
צוערסט; איינסט, ערשטאלס. — ששת ימי
בראשית, דיע זעכס שאפטונגסטאגע;
מעשה בראשית, יאפטונגסגעשיכטע, חכמת
הטבע.

(ראת) ראתן, ראָט, פליססיג: בעלי ראתן
(כ"ה י"ז), בעלי חולי נזילה;
כ"ד מוכי שחין הן ואין לך קשה מכולן וכו'
אלא ראתן בלבד (ז"ר ו"ה).

(רבא) *רבא (א) וואכסען: מאורא קא
רבי (עירובין כ"ח). (ב) ענט-

שליפען: הגי עבדי לרבווי (צ"ה כ"ד).
רבוא = גידול: היינו רבותיהו (מולין ו"ז),

ר"ל טבעס ומנהגם. ראה גם שרש רבב.
(רבב) רבב, זאלבען, בעשטרייכען: נודות

וכו' נכרי רובבן (ע"ז ל"ג),
פ"י טח אותן בזפת, ותר' וימשה את המשכן

ורבי ית משכנא. רבב (א) שם כולל לכל
דבר העשוי למשוח או לטוח בו, כשמן

ותלב וזפת ועטרן: רבב כדי לסוך תחת
אספנין קטנה (שנ"ע ע"ח); מוכרי רבב (סוטה

נ"ט). (ב) שמוצפלעקק: ת"ה שנמצא רבב
על בגדו (שנ"ע קי"ד).

רב, מעהרהייט, מאיאריטאט, דער גראסערע
טהייל: הולכין אחר הרוב; עיר שרובה

ישראל (ז"כ כ"ד); ראשו ורובו (גיטין י"ו),
רוב הגוף; רוב דיעות (סוטה ל"ח), שטימענ-

מעהרהייט. לרוב או על הרוב, אפט, הייפג.
רב (א) פיעל, גראס; לשון רבים, פלוראל-

פארים (גראמ.); ברבים, פאר מעהרערען
לייטען, אפגענטליך. (ב) רב, ברבוי רבנים או
*רבבן; ובכנים רבני (רבינו), רבנות, הערה-
מייסטער, לעהרער, כנוי דרך כבוד לגדולים
נגד הקטנים מהם ולאדונים נגד עבדיהם
ולמורים ותופשי התורה נגד תלמידיהם והרבנים
בם, ובזמן הזה הוא כנוי קבוע למורי הוראות,
ראבבינער: עשה לך רב (אבות פ"ח); אב
לא למדו [לאברהם] ורב לא היה לו ומהיכן
למד וכו' אלא זימן לו הקב"ה שתי כליותיו
כמין שני רבנים (ז"ר ס"ח, ונאדר"ן פל"ג: כמין
שני חכמים); אם היה אחד מהן רבו הולך
אצל רבו ואם היו שניהן רבותיו למקום שירצה
לך (עירובין ל"ו). — *בי רב, שולע.

רב, כנוי קבוע לחכמים סמוכים בא"י בזמן
התלמוד (ונקרא „רבי“ סתם רבי יהודה

הסניף ונחצר הסנניות) ולראשי הישיבות
והרבנים עד היום הזה; והוא ג"כ כנוי דרך

כבוד לכל איש תחת „אדוני“: רבי פלוני;
רבתי! מיינע העררען.

*רבן, כמו רב, ראבבינער: חד בר נש זמין
חד רבן (ירוש' תרומות פ"ח), (ועיקר

הוראתו אדון וטר: תר' וכל טרי הסדיות וכל
רצני פלכיל) והיה כנוי לנשיאים מן רבן גמליאל

הזקן והלאה. — רבבן, יאמר בהפך דאורייתא:
מצות דרבבן, מצות שהן תקנת חכמים; איסור

דרבבן.
רבנות (א) העררשאפט: אהוב את המלאכה

ושנא את הרבנות (אבות פ"ח). (ב)
גראסע לעבענסווייזע, העררישעס וועזען:

אפי' בשעת הסכנה לא ישנה אדם מן הרבנות
שלו (סנהדרין ל"ז); הנדיב עצמו ברבנות (סוטה

י"ג), ותר' נדיבתי (איוז ל"ט"ו) רבנותי. (ג)
ראבנאט.

רבני (א) (נלשון העם) כנוי דרך כבוד כמו
רב: ידידי רבבני. (ב) (אלל הסמכנים)

ראבבאניט, בהפך: קראי. (ג) (פתיס למו"כ)
טהעפלאג, וכן בל' ערבי.

רבון, העיר: רבון העולמים; תר' אדוני
(זכא' כ"ד י') רבניה.

רַבָּא, גִּרָאס; רבוותא, דיע גרָאסען, אנשים גדולים בחכמה. רבוותא, גרָאסע, דבר גדול וחידוש: מאי רבוותיה; רבוותא קמ"ל. דברבא, גרָאס.
רַבּוּבָה: ורבוּבָה היתה לו (מדות פ"ג), פ' ארובה חקוקה בכבש המזבח.
(רַבֵּג) רַבֵּג. שיכטען: יכול יהא זורק ורובג (ריס ת"כ), שיתן אחד על אחד. מרבג של אבנים (חסלות פ"ג), שיכטע. **(רַבֵּד) רַבֵּד** (א) על הרובד הרביעי (יומא מ"ג); מוקף רובדין של אבן (ריס תמיד), פ' המוספי ע"פ ל' יוני, עמוד מרובע. **(ב) רַבֵּד** אילן (חולין ק"ט), צווייגע. **רַבֵּדָא** דכוסילתא (מ"ק כ"ט), צלקת הנשארת מחיתוך האזמל בבשר האדם.
(רַבֵּה) רַבֵּה על איש, ימדין אים ראטהע איבערשטיממען. רַבֵּה, פֿער-מעהרען. התרבה, זיך פֿערמעהרען; דיע פלוראל-פֿאַרס אננעהמען: שמות המתכות לא יתרבו (תל"ע § ק"ס). רבוי, פֿערמעהרונג; מעהר-הייט, מענגע; מעהרצאהל, פלוראל (גרמא); **רַבּוּי** זוגיי. דואלפֿאַרס. ובתלמוד ענינו הרחבת המובן: כל אתין וגמין רבויין. — מרובה, פֿיעל, גרָאס: המלאכה מרובה; זמן מרובה, לאנגע צייט; דמים מרובים, האָהער פֿרייז. רבית, צינזען, וואוכער. מלוה ברבית, וואוכערער. **תרבות**, צוכט, ערציעהונג. בן תרבות, גע-צאָגען, צאָרם: בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין (ב"ק ט"ו); ארי בן תרבות או ארי תרבות (ב"ק י"ו). תרבות רעה, אויסאר-טונג; א. אויסגעארטעטעס קינד: קשה תרבות דעה בתוך ביתו של אדם וכו' (סנו"כ ח'); יצא לתרבות רעה, אויסארטען.
רַבּוּבָה או ***רַבֵּיא**, יינגלינג: הרובין שומדין שם (ריס תמיד); יקבלו הרובין את תשובתן (חולין כ'); ותר' אחר הבחורים בתרובין. **רַבֵּה** מאַדכען: מעשה רביה אחת (נה"ט), נעיה ת"י ריבא.
מַרְבָּה (א) אָסמ, צווייג: מורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן (תמיד פ"ג).

(ב) = מרובע, קוואדראט: עד שיהא בוג' מורביות (סניעים פ"ג), כמו מרוב עות.
***מַרְבֵּינָתָא** (קדושין ל"ח), וואַרשערין, ער-ציעהערין.
(רַבּוּ) יַרְבּוּזִין (סניעים פ"ט), ע"פ הערוך: שפארגעל.
(רַבֵּי) רַבֵּיא (חולין כ"ג), מין קטנית, ולדעת רש"י הוא תלתן, ראה זה. מרבך ראה מרבג.
(רַבֵּל) *רַבֵּל, דורכזיעבען; ארבל, זיעב: דאייטי ארבל וקא מרבֵּל (ב"מ כ"ו); מירביל הוא דרביל ליה (חולין מ"ט); וחר' כברה (עמוס ט' ח') ערבלא. רבן ורבון בשרש רבב. רובן (פרס פ"ג) ראה אורבן בשרש ארב.
(רַבֵּעַ) *רַבֵּעַ = רבין, זיך לאנערן, געלא-נערט זיין (פֿאַן פֿיערפֿאַסיגען טהיערען).
רַבֵּיעָה = רַבֵּה, רעגענצייט (אים אַרײַענטעט): רביעה ראשונה שניה ושלישית (זכרות פ"ז), קראו החכמים לגשם היורד בחשוון עד י"ז בו — רביעה ראשונה; ומשם עד כ"ג בו — רביעה שניה; ומשם עד סוף החודש — רביעה שלישית. רביעות של אילת (כלים פ"ו), מין כלי זמר, ובסנענים ת"י וברביעין.
רַבֵּיעַ או ***רַבֵּעָא**, פֿיערטעל. ריבוע, פֿיער-עקק: כל אמתא בריבועא אמתא ותר' חומשי באלכסונא (עירובין כ"ז). מרובע, געפֿיערט, פֿיערעקקיג; פֿיערעקק, קוואדראט: שהמרובע יתר על העיגול רביע (חסלות פ"ג); פרסאות מרובעות, קוואדראטמילען; כתב מרובע, קוואדראטשריפט, כתב אשורית; והמדפסים יקראו כן למין אותיות, בהפך: כתב רש"י. — רביעי, שם נגינה מפסקת. רביעי ברביעי, שם לקורבה שבין רַבֵּעים משני אחים או משתי אחיות. רביעית, שם בתלמוד לַרַבֵּעַ הלוג (כסיעור זילס ונחלס). כרם רביעי, קראו בתלמוד לכרם בשנה הרביעית לנשיעתו. *ארבע ס' או ארביסר, פֿיערצעהן.

(רַבֵּי) שפר (פ"ג) דען, ריבין מלש *תר (פ"ח) מעני (ל"ג) העלי רבצ (רַבּוּ) של ודשו (רגא) ומה (משל) רעה בדרך ורגי העין (רגז) רגזו (רגל) א (ב) וזו ד איבע הרגל שלם מרגי געאי (זכר) הרגל

(רבי) רבי, געלאגערט : פרה רבוצה .

רבי, דען שטויב (דורך בע-)

שפריטצונג) לעגען: המרבץ את ביתו (מכסירין פ"ג); רבי או הרביץ תורה, א. שולע גרין-דען, דאס שטודיום בעפארדערן: רב הונא ריבץ תורה בישראל (מ"ק כ"ה). ואולי הוא מלשון:

*תרביץ (א) פארדאף: תרביץ אפרני (ז"ב)

ל"ט); תרביצא דביתיה (עירובין

פ"ח); דלא ביירי תרביצי (תענית ו'). וי"מ זה

מענין: (ב) שולע: ובתרביצי אמור (מנחות

ל"ג). — תורבץ הוושט (סולין מ"ג), שם לחלק

העליון מן הוושט הדבק בבית הבליעה.

רבצד (כלים פ"כ), שק קצן של עור.

(רבק) רבקה. שם לצמד בקר הנקשרים

לדישה: כמלא ב' רבקות

של ג' ג' בקר (עירובין י"ז); הכניסה לרבקה

ודשה (ז"מ ל').

(רגא) *רגא, זיך נייגען: רגי להכא

ורגי להכא (זכורות י"ח).

ומזה: רגיא = משקל (א) וואגע: תר' פלם

(משלי י"ו י"ח) רגיא. (ב) עין יפה בסלע עין

דעה בשקל בינונית ברגיא (זכורות י"ח), פי'

בדרך הממוצע, כמ"ש בגמ' שם: רגי להכא

ורגי להכא, פי' נוטה לכאן ונוטה לכאן, לצד

העין הרעה ולצד העין הטובה.

(רגז) רגזן, יאצהצארגינער. ושה"מ רגזנות:

רגזן לא עלתה בידו אלא

רגזנותו (קדושין נ').

(רגל) הרגיל (א) געוואנהען, איבען: הרגיל

ידו או עצמו במלאכה (מה .

ב) אנלאקקען, אן זיך ציעהען: זו הוא מרגילה

זו היא מרגילתו (ינמות פ"ה). (ג) ביישלאף

איבען: לבריא המרגיל (זכורות כ"ג); בשעת

הרגל דבר (ע"ז י"ז). (ד) הפשיט עור-הבהמה

שלם, כדי שיוכשר לעשות ממנו נוד: אין

מרגילין ביו"ט (זכורות ל"ג). מורגל, געוואנהעט,

געאיבט; איבליך. *מרגלא בפומיה דרב

(זכורות י"ז), ער פאלענטע אַלט צו זאגען. —

הרגל, געוואנהעייט: ההרגל טבע שני. —

רגיל, געוואנהעט, געאיבט, געוואנדט, געליי-

פֿיג: כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה (יומא

י"ח); ותר' סופר מהיר ספרא רגיל; היה רגיל

אצל איש, צו ימדם אַלט קאממען. רגיל הכא

ורגיל הכא (זכורות י"ח), המשביר תיקן בצדק:

רגי להכא ורגי להכא, ראה שרש

רגא. רגילות, געוואנהעייט, געוואנדטהייט,

געלייפֿיגקייט.

רגלי (א) דאס וואראן מאן געוואנהעט איזט,

וואס איינעם געלייפֿיג איזט: אבל

שונה הוא ברגליות (זכורות כ"ג), בדברים

שהוא רגיל בהם. (ב) וברגליות משיעבור הימנה

(פסח פ"ז), כנוי לגפן פשוטה שאינה עריס

(ראה ז"ס).

רגול, געפעססעלט אן דען פֿיסען: לא

עקוד ולא רגול (טנת כ"ד).

רגל, שם ליו"ט שהיו עולין בו לירושלים.

ע"ש הכתוב: שלש רגלים (פי' שלש

פעמים) וע"כ נקראו שלש רגלים. עלה לרגל.

עלה לירושלים בשלש רגלים. רגלא ראה דגלא.

רגלים (א) בעשטאנד: שקר אין לו רגלים.

(ב) בעווייז: רגלים לדבר (סנהד' ע"ח).

ראיה לדבר.

רגילה (טניעית פ"ז), פארטולאק, וכן בל'

ערבי רגלא.

רגל זאב (lycopodium), בארלאפפ, מין צמח.

(רגש) הרגיש (א) פֿיהלען, עמפֿינדען: אין

שומה מרגיש. (ב) ערפֿאה-

רען: הרגיש בדבר. הרגשה, עמפֿינדונג.

רגש (אלל סמחזרים), געפֿיהל.

(רדא) *רדא = רדה, שלאגען, ציכטיגען.

ראה רדה. מרדא, גייסעל:

מאי פקיע מרדא (יומא כ"ג).

(רדה) רדה (א) שלאגען, הערויסשלאגען.

אנטרייבען, ציכטיגען: הרודה

פת חמה [מן התנור] (מכירות פ"י), הערויס-

שלאגען, לפי שהיה מנהגם להדביק הפת

הנאפה בדפנות התנור; ולירות את כוורתו (ז"מ

ס"ד), הוציא חלות הדבש בהכאה; רב הרודה

את תלמידו. (ב) פֿאליגען: תר' חורשות (חירב

א' י"ד) רדיין; פרה רדיינית (רות רב, ותלכנס
שתיסן); תורא דרידיא (סנה"ט). — מרדות
= מוסר, צוכט, דיסציפלין: המונע את בנו
מן המרדות (סמו"ר א'); מכין אותו מכות
מרדות (דיסציפלינארשטראפּע).

מרדה א) באקשויפעל, כלי שרודין בו הפת
מן התנור: וכשהוא רודה לא ירדה
במרדה (סנה"ט). ב) מרדה או *מורדא,
דודעשויפער: מורדיא דלברות (צ"מ פ"ז),
ראה שרש לבר.

*רידיא א) דאס פפליגען: תורא דרידיא
(סנה"ט); לרדיא זבני (צ"ז צ"ז).
ב) לרדי חזי לי האי רידיא (תענית כ"ה),
שם שר של מטר, תר' נזולים רדיא.
*רדיונא. דאס שיטטעלן, וכן בל"י *ῥαδύνω*:
אימר ברדיוני נפל (נדס פ"ז).

(רדע) מרדע (צ"ז צ"ז) = מרדה, מקל
שרודין בו הבהמות.

מרדעת. זוימזאטטעל: חמוריוצא במרדעת
(סנה"ט צ"ז).

(רדף) רדוף או *רדף, איילענד, שנעלל
געהענד: הרי שהיתה רדופה
לילך לבית אביה (ינמות מ"ז): דרדיפו מיא
(ינמא ע"ז). ונקראה הנסיעה הראשונה שאשה
נוסעת אחר נשואיה לבית אביה: רגל רדופים
(ירוש' כתובות פ"ז); לבת מלכים שהלכה לעשות
רגל רדופים בבית אביה (סנה"ט רב, אלס חומה).
המחברים יקראו (צחיקוי לסון הערבי) למלות
הדומות בהוראתם: שמות נרדפים, סינאנים,
זינגפערואנדט. — רדיפה, פערפאלגונג.
רדיפת כבוד, עהרזוכט.

(רדה) רהות (חוס"ל סער עמודם סלהים),
פזרכט, והוא ל"מ: ואל תרה.

(רהט) *רהט. לויפּען. והשם: אנג ריהטא,
פ"י במרוץ הדיבור.

*ריהטא דחקלאי (צרכות ל"ז), מעשה קדירה
משמן דבש וקמח. ראה הטריות.

רהטון (צרכות ל"ז), ראטטע, העררעסאב-
טהיילונג.

רדימני (סנה"ט ל"ז), שאבאייזען, ברזל חד

שגורדין ומחליקין בו.

(רהין) הרהין א) פערפאלגונג: הרהינו אצלו
(פסחים ל"ה), וכן בל' ערבי

ב) געפאנגען נעהמען: בת ישראל שהורהנה
באשקלון (כתובות כ"ו).

(רוא) *רוא, בעזאפּענער, שכור.

(רוח) רוח, ווייט, ברייט: הלכה רוחה
בישראל (חולין כ"ז), ר"ל דין

מפורסם. — רוחה, ווייט, בעקוועמליכקייט:
יהי ביתך פתוח לרוחה (לכות פ"ה), ווייט גע-

פאפּעט. — ריוח או *רווחא א) בעקוועט-
ליכקייט: לרווחא דמילתא (צ"ק קי"ו), צור

גראַסערען בעקוועמליכקייט; בריוח, בעקוועט,
לייכט, אָהנע שוועריגקייט, אָהנע נאַטא: נכנס

בריוח; התפרנס בריוח. ב) געווינן. — רוחים
(צלסון העס), צינזען. — הרוח, געוויננען.

רוח א) גייסט; רוח רעה, באַזער גייסט.
ובעלי התלמוד יחסו כמה חולאים לרוחות

רעות ולרוחות בעה"י אשר חשבו אותם לרוחות
מזיקים (ראה צן סנפיליס צסס צן צסרס צנה,

ולילית צסרס ליל): רוח בן הנפילים באה
עליו (צרכות מ"ד); רוח קצרית באה עליו (סס);

אחרת ליה רוח צרדה (פסחים קי"ה); מכנס
בה רוח תזוית (עדרס סנאול ט'); דהא רוחא

קורדייקוס שמיא (גיטין ס"ז), ראה קורדייקוס;
ומענין זה: אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו

רוח שטות (סוטה ג'). דבר שיש בו רוח חיים,
וואס א. לעבענדרעס וועזען איזט. ב) זייטע:

המקיף את חבריו משלש רוחותיו (צ"ק כ).
רוחני, גייסטיג. בעלי הרוחניות (צסנטן

ספר הכוזרי), המאמינים במציאות הרוחות.

(רום) תרומת הלשבה (סקלים פ"ג), שם
לתרומת הכסף שהיו ב"

נותנין בזמן בית שני לצרכי הקרבנות. *רימות
רוחא = גובה לב.

(רוע) הורע. שלעכט ווערדען, זיך פער-
שליממען. *ריעותא, מאנגעלי,

פעהלער, א. שאדהאפּטע שטעללע: אי איכא
ריעותא בדופן (חולין מ"ה).

(רוק) רווק, שם בתלמוד לכהור בלתי נשוי:
לא ירעה רווק בהמה (קדושין
פ"ג), תר' בחורים (יטעיס מ' ל') רווקי; אל
נערו תר' שמרני לרבין, וזה ג"כ הוראת
שע"פ רבקה = נערה.

*רוקא (א) וויינהעפּע: הא בדרווקי הא
בדפורצני (פסחים מ"ג), שמרים.
(ב) דורכשלאג: הגי רווקי דארמאי (ע"ז ע"ה),
משמרת שמסננין בה היין מן השמרים.
(רז) רז, געהיימניס.
(רזא) *ארזי, פערלעטצען, שאדליך זיין:
דמיא מרוז מכה (יזמות מ"ז),
קשים למכה.

(רזב) מרוב (צ"ק כ"ח), רינגע.
רובנית (מולין ס"ה), מין חגב טהור.
*מרובתא או מרופתא, קניטטעל, האמער:
מחינן ליה במרובתא (מגלה כ"ה);
במרופתא ובמגלבין (וי"ר כ"ז).

רזה) חולירדרון, שווינדוכט, אבצההרונג.
(רזי) *רזיא, רזס, שטאַרקע, קראַפֿט: כי
הכי דתיי (סלזן סמקת)
רזיא (סנסד' מ"ה), פי' בכח; הא דאטיא
ניחא הא דאטיא רזיא (סעניט י"ט).

(רזק) רזק = רסק, צערהייגען: אין מרזקין
את השלג (סנת כ"ח).

(רחב) הרחיב, ערווייטערן, ערשטערקען,
אויסדעהנען: הרחיב זמן;
הרחיב הספור, זיך ווייטלייפֿיג אויסלאסען;
הרחיב דעת, דען גייסט עיהעכען: ג' דברים
מרחיבין דעתו של אדם וכו'. — רחב, ברייט;
ווייט (ניכט ענגע). ווייטלייפֿיג: מאמר רחב.
רחב, געאגראפֿישע ברייטע: רחב דרומי או
צפוני. — רחבה, שם לחצר באחורי הבתים.

(רחם) *רחם, ליעבען: רחים רבנן (סנת
כ"ג). מרחמא, פֿריינד: נפיש
אחי ומרחמי (סל' צ"ג). — רחמן או רחמני
(סנהד' ק'), בארמהערציג, צאָטליך ליע-
בענד; והוא ג"כ כנוי להשם: אונס רחמנא
פֿטריה. ושה"מ: רחמנות.

(רחין) מרחין (נר' מרחצאות), דאס באדען;
באר. בית המרחין, באדעהויז.

*רחין או אתרחין, פֿערטרויען.
(רחק) *רחק, ענטפֿערנען; פֿערשטאַסען,
אויסשטאַסען (פֿאַן א. פֿער-
באנדע); טרענען: רחק המקורבים. התרחק,
זיך ענטפֿערנען. הרחק, ענטפֿערנען; פֿער-
ווערפֿען (א. מיינונג). רחוק, ווייט; ווידער-
זיניג. — רחוק, ווייטע, ענטפֿערנונג. שלשה
רחקים, דיע דריי א דימענוואָנען (אורך וכוונת
וגוונס). ריחוק, ענטפֿערנונג; בריחוק מקום
(נרכות כ"ג). הרחקה (אלל סמחזרים), עטוואס
ווידערווייניגעס.

(רחש) רחש (א) קריעכען: ויהיו מרחשין
תחת (ילמדנו ויחי). (ב) לים-
פעלן: ומרחשין שפוטתיה (מגי' ז'), כמו מלחשין.
— רחש או *ריחשא, קריעכטהיער, רעפּטי-
ליע: כדי שיצא הרחש (מולין י'); משום
ריחשא (סנת קמ"ז), וכן ח"י שרץ.
*אתרחש, זיך טרעפֿפֿען, געשעהען: איתרחש
לך ניסא (צ"מ ק"ו).

(רטב) רוטב (א) (מולין קי"ז), פֿליישוופּפע,
בריהע. (ב) אונרייפֿע דאטטעל:
גרעינה של רוטב (עוקלין פ"ג), וכן בל' ערבי.
רטיבא, פֿייכט; שדאי להו ברטיבא (סנסד'
ק"ה), פי' בעשב הלח.
רטוב (כלים פכ"ג), מין מצודה של צפרים.
(רטיה) רטיה, פֿלאסער: מחזירין רטיה
(עירובין ק"ג).

(רטט) רטט, ציטערן, שוועבען: והיה נראה
כמרטט לפניהם (סע"ט רכז,
לסוקמ').

(רטל) ריטל, λίτρα, פֿאָנדר: מנה ארבעה
ריטלין (ירוש' כחזנות פ"ה),
וכן בל' ערבי.
(רמן) רמן = רחמן, לייפֿער: הרמנין יוצאין
בסדרין (סנת קמ"ז).

*רמן, מרשעלן: רמן מגושא ולא ידע מאי
אמר (סוטה כ"ט), וכן תר' וחובר חבר.
וכן בל' ערבי עיינו דבר בשו"ע עלגים. רומן,

ינו אצלו
ל' ערבי
שהורחנה

ר' ר' דין
ליבקייט:
ייט גע-
עקוועט-
ו', צור
געקוועט,
שה: נכנס
— רחוק
יינגען.
גייסט.
ל' לרוחות
ל' לרוחות
רש' צנה,
ים באה
ל' (סס);
מכנס
וא רוחא
רדייקוס;
נכנס בו
וח תים,
(זייטע:
צ"ק כ').
(צנסטן
וחות.
(ג), שם
היו ב'
ג' *רמות

ד פֿער-
מאנגעל,
אי איכא

מידרישער מענש: מטרונה רוטנניט (צנדער
זנה י"צ).

(רמ"ש) רמ"ש, פערלאססען: נכסי רמזשים
(צ"מ ל"ח), נכסים העזובים

מבעליהם, תר' והארץ העזב מהם וארעא
התרשש מנהון. ריאה בשרש ראה.

(ריח) ריח, גערוך, גערוכסזיגן. ועל דרך
ההשאלה: ריח תורה. — ריח

הפה, איבלער מונדגערוך: דקשה לריח הפה
(מולין ק"ה). ריחתן (ניטין ע'), וואהלרעכענדר.

ריחים של יד, האנדמיהלע. ריחים של מים,
וואסערמיהלע.

(רים) רימין (דנאי פ"ח), מ'פ' בגמ' (זרכות
ע') כנרי, ראה כנרא.

(רים) רים א) שטאדיע, מדת ארץ בערך
אחד משבעה ומחצה במיל: רים

שבעה ומחצה לכל מיל (יונא ס"ז). (ב) רענג-
באהן: בית מדרשו של ר"א היה עשוי כמין

דים (ס"ה זנה, לריח), ראה בית רים בשם
בית. ג) רים של עין (זכורות ל"ח), אויגענ-

ליעד. ד) = ארם, גיפס: הנחש ריסו מחלחל
(צ"ר ל"ח).

(ריק) ריקא או ריקה, שם חרפה, ענינו איש
נבזה. ריקות, לעערהייט. ריקן

בשרש רקן.
(ריש) ריש, שם לאות העשרים מאותיות

א"ב. *ריש, הויפט, אנפאנג:
ריש ירחא. ריש דוכנא בשרש דכן. ראה ג"כ

ראש. — רייתכום ראה דייתכום.
(רד) *רכא, rex, קאניג: לא רכא ולא

בר רכא.
(רכב) היה רוכב או רכוב או מורכב, רייטען,

אויף דען שולטערן גע-
מראגען ווערדען: רכוב הייתי על כתפו של

זקיני (צ"ר ט'); מעשה באשה שבאה
לירושלים ותינוק מורכב לה על כתיפה (קדושין

פ'). — הרכיב א) פארפאפען (א. בויס);
אין מרכיבין (כלאים פ"ח). ב) צוזאממענ-

זעסען. מורכב, צוזאממענגעזעטצט. —
פעשה מרכבה, שם בתלמוד לחכמת האלהות.

רכובה או ארכובה, קניע: בהמה שנחתנו
רגליה מן הארכובה ולמטה (מולין

ע"ו) ותר' ברכים רכובין.
רכוב, נקרא אצל הקראים הדת שלהם בענין

חיתון הקרובים, שהחמירו בו ביותר.
(רכז) מרכז, בל' ערבי, מיטטעלפונקט. [גלגל]

יוצא מרכז, עקסצענטריש.
(רכך) *רכיך, ווייך. התרכך, ווייך ווערדען.

(רכל) רוכל (צמזן סתלמוד), מוכר בשמים
ותכשיטי נשים המחזיר בעיירות.

רכילות, פערליידדונג, קלאטשערייא.
(רכן) הרכין, נייגען: הרכינה ומיצה (מזונות

פ"ח); הרכין בראשו (ניטין
ס"ז), מיט דעם קאפף ניקקען, בעיאהען.

(רכס) רכס (= גרס), גריטצע מאכען:
פרות המרכסות בתכואה (צ"מ

פ"ט), פירש"י ששורין שעורין במים ומיבשין
אותן בתנור ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן

והוא חושלא.
רכסים של מים (סמו"ר ט"ו), באלקען,

וכן בל' ערבי.
*רכסא (צ"ג), אבנים קטנים וצרורות.

*אירכס, פערלאצערן ווערדען.
(רכף) מרכוף, בל' ידוע שמשמששין בו

בעלי זמר: מרכוף של זמר
(כלים פ"ו).

רכפא: הפואה והרכפא (סניעית פ"ז) והרמב"ם
גרס רכבנא ופירש: „ברזיל

בלעז“, בראזיליענהאלץ. — בצל של רכפה
(מעשרות פ"ה), שם מקום.

(רמא) *רמי = הטיל, ווערפערן, אנלעגען:
רמי פוזמקי (סנת י'); רמי

קלא, אנשרייען, א. לארם מאכען: רמו ביה
רבנן קלא (סס קכ"ד); רמי תיגרא, צאנקען,

שטרייטען: דליכא כתובה דלא רמו בה
תיגרא (סס ק"ל). ובתלמוד ענינו עוד הכאת

סתירה למאמר הקודם: רמי' פלוני; ורמינהו.
— אתרמי, זיך טרעפערן; צופאלליג וואהן

קאממען.
(רמה) רמה, בעטריגען. רמאי (נר' רמאים).

= מלמטה. נגינה מלרע, נגינה הבאה בחברה האחרונה מן המלה.

(רעא) *רעאא (א) וואָללען; רעאַ, וויללען;

יהא רעוא.ב) ווידען; רעיא, הירט.

(רעב) רעב של בצורת (אבות פ"ה), רעב שנתהוה מחוסר גשם. רעב של

מהומה (סס), רעב שנתהוה ממהומות מלחמה.

רעבתן (זילס כ"ה), פֿרעססער.

(רעד) הרעדן, שיטטעלן: המרעד את

האילן להשיר ממנו אוכלין

(ונכסירין פ"ה).

(רעה) רעא ווידעפֿעה: ומסלקין לצדדין

מפני הרע (סנת ק"י). ב)

= צואה: הטיל רע; גרף של רע.

ריעות (זרכות י"ז), פֿריינדשאַפֿט.

(רעל) רעלע, כמו בל"מ: והשרות והרעלות,

מין צעיון: וזמזה: ערביות יוצאות

רעולות (סנת ס"ה), פֿי מכוסות הפנים ברעלה.

(רעם) הרעם, מורדען; התרעם על איש,

אויף ימדין באַזע זיין. —

תיעומת א) פֿערדורם, גראַלל: אין להם עליו

אלא תיעומת (ז"נ ע"ה). ב) געמורמעל, איבלעס

גערעדע: מפני תיעומת האפיקורסים (זרכו י"ז).

רעם או רעמים (זרכות כ"ד), דאָננער. בלי-

רעם, קאנאָנע.

(רעע) רעוע או מדועע שאדהאפֿט, בויפֿאַל-

ליג: סולם רעוע (קדושין ל"ט);

כותל רעוע; היושב בבית המרועע (למדיוסלס).

(רעף) רעפֿים (זילס ל"ג), דאנציעגעלן;

(אלל סונזכריס) שינדעלן.

(רעין) רועין = לועז או רעין = לעז, שם

לכל כתב ולשון חול חוץ מל'

עברי הנקרא לשון הקודש. והתלמודיים כינו

כן גם לכתב עברי הישן: בתחלה בכתב זה

(אסורית) ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו

נהפך להם לרועין (פנסד' כ"ז); ברעין ניתנה

התורה (ירוש' מגלס פ"ה).

(רף) *רפא או רופא = כנר לחם: אתליסר

ריפא (יומא ע"ה); כיך רופא

= אכל לחם.

בעטריגער. רמאות, בעטרוג, בעטריגערייא.

(רמו) רמו או רמו, ווינקען; אנדייטען. רמו

או רמזה, ווינק, אנדייטונג.

(רמך) *רמבא, העערדע: דאטילידה ליה

רמכי רמכי (תענית כ"ג),

זין בל' פירם.

(רמין) רמין, הייסע אשע: שופתה ע"ג הרמין

(מס ו"ט); [דלעת] הרמוצה

(כלאים פ"ה), ומפ' בגמ' ירושלמית: דלעת

מיה שממתקין אותה ברמין.

*רמצא דפרזלא (סנת ק"ג וכס ס"ז), מסמר

של ברזל.

(רמיש) *רמישא, אבענד. רומתיקוס ראה

ראומטיקוס בערך ראם.

(רנג) *רונגר (ז"ז קכ"ז), טאנלאָהנער, בל'

פרסי רנגבר.

(רנין) רנין אחרי איש, ימדם איבלעס נאָכזא-

גען. ושה' פרנון, איבלע נאָכרעדע,

זת' דבת עם (יחזקאל ל"ו ג') רננת עם.

(רנק) רונקי א): שהיא הופכת עליו את

הרונקי (כלים פ"ז), פֿי הערוך

זן נקראו הירקות כשמאספין אותם לצד אחד

בקדירה להמצות מהם המים. ב) הרונקי אין

חייבין בציצית (ספרי טלה), מין בגד. ג)

רונקי או רונקא (כלים פ"ג), runcina,

דאָבעל. וגי' אחרת: רונקא, ראה זה.

(רסם) רסם = רעין, צערשלאָנען, צער-

דריקען, צערקיקען: קנה

מיוסם (סנת פ'), קנה רצון. רסין (זילס

י"ד), מין גריסין של עדשים. ראה עססיות.

(רסן) *רסןפֿק (גיטין כ"ה), מין עגלה.

(רסק) רסק, צעררייבען: תפוח שריסקו

(תרומוס פ"י); אין מרסקין לא

את השלג ולא את הברד בשבת (סנת ל"ה).

*רסקא (סנת כ"ט), פֿי הערוך חגור של עור.

רסתנא ראה רסתנא.

(רסת) *רסתקא דמחזא (ז"נ פ"ג), בלשון

פרסי שוק, שטראַסע,

טאָקטפלאַטין.

רע) *רע (= לאָרע) = למטה; מלרע

שנחתנו

ה (חולין

הם בענין

ו ביותר.

ט. [גלגל]

ש.

ווערדען.

בשמים

בעיירות.

א.

(תרומוס

זו (גיטין

אהען.

מאכען:

אה (ז"נ

ומיבשן

קליפחן

באלקען.

דורות.

ששין בו

של זמר

והרמב"ם

ברזיל

אל רכפה

לעגען:

י); רמי

רמו ביה

צאנקען,

רמו בה

ד הבאת

ורמיהו.

ג וואָהן

מאים).

(רפא) רפואה; היילונג; ארצענייא, הייל-
מיטטעל. חכמת הרפואה,
היילקונדע. רופא-מכה, וואונדארצט. רפאל
(צ"מ פ"ו), שם מלאך המזנה על הרפואה.
(רפה) רפה, לאַקקערן (א. באנד) : ולא
תטבול בהם עד שתרפם (סנה
כ"ז). רפה או רפוי, שוואך, לאַזע, לאַקקער,
אַהנע דגש : ב' רפויה. — רפיון (א) שוואַכע
(ב) תלאו ברפיון (ילמדנו ולחל), פ' באויר;
שהיה [קין] תלוי ברפיון ובא המבול ושטפו
(סנו"ר ל"ח), לדעת הערוך מל"י חֲפִיָּק, וואורף
שוואונג. כהרף עין (צרכות ז'), אין א. אוי-
גענבליק, מל' רפרוף.
(רפט) רפט, שפאלטען, צעררייסען; במנעל
המרושט (סנה קמ"ח) :
שפתותיהם של זקנים מתרפסות (סס קכ"ז) ;
חיבותא דאירפט (מגלה כ"ו).
רופיטון, ροφητός, שלירפבאר : ביצת
טרומיטא רופיטון (ירוש' נדר' פ"ו).
(רפל) *רופילא (סנועות ו'), rufulus, פאם
פערלדערן געוואָהלטער אַבערסט.
(רפס) רפס = רפה, ווייך, צארט זיין :
מקום שמוחו של תינוק רופס
(מנחות ל"ז), ראה הקדמה הערה ב). — *רפס,
צערברעכען : מרפסן איגרי (קדושין ס"ג),
משברים הגנות, בשוי מליצי; רפסתא דספינתא
(צ"מ ע"ט), פירש"י ריעוע הספינה. ארפסינהו
לעיניה, באות א'. מתרפס באות מ'.
מרפסת (צ"ז כ"ח), מין אכסדרה שפתוחין
לתוכה חדרי העליה.
*רפוסא (סנו"ר ל"ז), שם פקיד ידוע.
(רפף) רפף, שוואנקען, ניכט פֿעסט, אונ-
ענטשיעדען זיין : כל הלכה
שהיא רופפת בב"ד צא וראה מה הצבור נוהג
(ירוש' פאה פ"ז).
רפרף א. ציטטערנדע בעוועגונג מאכען, פלאט-
טערן : אפי' לא רפרף אלא גפו (חולין
ל"ח); כעוף הזה שהוא מרפרף בכנפיו (צ"ר ז').
רפפה (א) (חסלות פ"ג), א. אַרט גיטטער.
(ב) (פרס פ"ח), זומפף.

(רפק) *רפק, גראבען : רפק בה פורתא
(עירובין כ"ד). מרפק (סנה
ל"ז), עללכאָגען. ריפתא בשרש רף.
(רצד) *רצד, לויערן; אזל ורצד עלוי (וי"ר כ"ו).
(רצה) רצה, וואָללען : אם ירצה השם.
רצוי, גאַטטגעפֿאלליג; כונתך
רצויה, נרצה, געווינשט : התכלית הנרצה. —
רצה בעזאָנפֿטיגען, פֿערזאָהנען, אבביטשע
טהון : אל תרצה את חברך בשעת כעסו
(לכות פ"ד). מרוצה, געווינשט, בעלעכט;
ש"ץ המרוצה לעם (מעניט י"ו), שהעם רוצים
בו. התרצה, איינזויללליגען : עמדו ונתרצו;
התרצה לאיש, זיך מיט ימדם אויסזעהנען.
רצון, וויללע. ברצון או ברצון חפשי, פֿיי-
ווילליג; שלא ברצון, אונפֿרייווילליג,
ווידער וויללען. ברצון טוב, גוטווילליג. רצוני,
וויללקינדליך : תנועה רצונית.
הרצה = הציע : פֿאַרטראַגען, ערצאָהלען;
הינצאָהלען (געלד) : ר"י הרצה דברים
לפני ריב"ז (חגיגה י"ד); אסור להרצות מעות
כנגד נר חנוכה (סנה כ"ג).
(רצן) *רצינתא (צ"ז ל"ח), ווירמער.
(רצע) רצועה, ריעמען, באנד ; גייסעל
שטרייף; לאנדשטריך, צאָ-
נע. וע"ד המליצה : הותרה רצועה לית דין
ולית דיין (וי"ר כ"ח). ונגזר מזה הפעל
מסרוהו לרצען ורצעו (סוטה י"ד), פ' והכה
ברצועה. — רצען (פסחים כ"ה), ריעמער; שו-
סטער. — מרצוע, געשטרייכט.
(רצה) רצה, איינבייגען, צוזאממענדריקקען;
צערדריקקען : שפור שניצן
(זילס כ"ח); בשפופרת של אבר ופיה רצון
לתוכה (כרס ס"ו); א"ב הרצינהו מירצה (סנה
י"ו); מאכולת רצועה (כרס י"ד). — רצה
פלאסטערן : קרקע מרופפת. — רצופים
נאך איינאנדער : ג' ימים רצופים.
(רציץ) רציץ, דריקקען, דראַנגען; או שרצתת
בהמה (חולין כ"ו); בזמן שהיא
רוצצת (טכרות פ"ו); טומאה רצועה (חסלות
פ"ז), דחוקה (שאין לה חלל טפח).

רציצא (צורות ח'), אפרוח.

רקב (רקב) הרקוב, פערפילען: פירות והרקבו.

רקבון, פערפילען, פילנים.

רקובית (סוטה י"ו), עטואם פערפילטעם.

רוקבא (ע"ז ל"ז), שלוד, וכן תר' וחמת מים

ורוקבא דמיו. והוא באמת ל"מ:

הוא קרב יבלה.

רקד (רקד) או הרקיד, דורכזעכען: השוחן

והמרקד (סנה ע"ג); הרקיד

לש (צורות כ"ח).

רקח (רקח) רוקח, אפאטהעקער.

רקם *ריקמא, פלעק: מאי חבררותיו

אילימא דקאי ריקמי ריקמי

ש"י פ"י, בונטע פלעקעקען, וכן תר' חבררותיו

שלשי ריקמתי.

רקן (רקן) ריקן, ריקנית, לעער. אליבא ריקנא

(= על לב ריקן), אים ניכ-

שענען צושטאנדע; בשם "לב" כללו לפעמים

האצטומכא, כמו: אצטומכא דלכא. —

תרוקן, ענטלעערט ווערדען; תר' ולא תקיא

תאין אתכם ולא תרוקן ארעא יתכון.

רוקנא או רוקני (כלים פ"ג), קאטע, האבעל,

וכן בל' ערבי.

רקע *רקוע, געפלעקט: בורה רב

ברקועתא (צ"ק ק"ח),

מנומרים; תר' נקוד וטלוא נמור ורקוע. ומענין

ואית בה כ"ד מרקעין (איסר דכח, נעשיות),

פלעקעקען, טלאים בבגד.

רקיע, האך, אנגעזעהען: מאן ספין מאן

רקיע (מ"ק כ"ח); הזרוע והלחיים

ת"י אדרעא דימינא ולוחיא ארעא

(= דרקיעתא) וקיבתא.

רקקן, רוקקן, זומפן, קאטע: אם לויתן

בחה הועלה מהיעשו דגי הרקק

(מ"ק כ"ה); עוף שנברא מן הרקק (חולין כ"ז).

רקת *רקתא דנהרא (צ"מ כ"ג), פלוסאופער.

רש (רש) *רשעא (סנה ק"ב), צייד עופות.

ראה שרש נשב.

רשה, ערלויבען, בערעכטיגען, בע-

פאללמאכטיגען. מורשה,

בעפאללמאכטיגען. הרשאה, דיע פאללמאכט-

ערשהילונג, פאללמאכט: בכא בהרשאה

(סנה ע"ג). כה הרשאה, פאללמאכט: נתן

כה הרשאה לאיש.

רשאי, דאס רעכט האבענד: הוא רשאי,

ער האט דאס רעכט, ער דארף; שהן

רשאין ולא אתה (אבות פ"ד); אין נביא רשאי

לחדש דבר מעתה (נגלה ז').

רשות א) מאכט, געוואלט, רעכט, פרייהייט,

ערלויבניס: הבן הוא ברשות אביו

עד שיגדל; ג' דברים אינן ברשותו של אדם

העניים והאזנים והחושם (ילמדנו מולדות); אין

לך רשות, דוא האסט דאס רעכט ניכט,

דוא דארפסט ניכט; הכל צפוי והרשות נתונה

(אבות פ"ג); נתן רשות, ערלויבניס ערשהילען,

ערלויבען; גכנס ברשות או שלא ברשות.

ב) העררשאפט: הרשות קוברת את בעליה

(אדר"ן פ"ט). ג) רעגירונג, אבריקייט:

חללה של רשות (סנה י"ב). ד) דיע גראסען:

אל תתודע לרשות (אבות פ"א); הווי זהירין

ברשות (סנה פ"ג). ה) גאטטהייט: שתי רשויות

(חגיגה ט"ו). ו) בעזיטן: עמד ברשות איש,

זיך אין ימדם בעזיטן בעפלינדען; שנוי רשות,

בעזיטשפערענדערונג, ביאת דבר ליד בעלים

אחרים. ז) געביעט: רשות היחיד; רשות

הרבים; תורך ברשותי מאי בעי? ח) שולדען:

ג' אין רואין פני גיהנם דקדוקי עניות וחולי

מעים והרשות (עירובין מ"א); ממרי רשותך

פארי אפרע (צ"מ ק"ח); ותר' משאת מאומה

רשות מדעם, והוא נגזר מפעל: *רשא =

נשה, געלד פארדערן. — דבר הרשות, א.

פרייוויליגער געגענשטאנד, מה שאינו לא

איסור ולא חובה: מלחמת רשות; תפלת

עריבת רשות. (לחגס לחסות צטטס ראש).

וכל שרש זה נגזר משם "ראש" שנבנה ממנו

פעל רשע (צ"מ: ראש) שענינו היה ראש

או היה לו הראשות, דיע מאכט האבען;

וההפעיל רשע — שים לראש או נתן

הראשות, דיע מאכט ערשהילען; ורשות

(= ראשות) הוא שם מקרה מן "ראש".

(א)ים טאנע איינער פראגע). השאלה, ענט-
לענונג, איבערטראגונג (פאן נאמען): בדרך
השאלה, איבערטראגענער ווייזע, אים פ-
גיליכען זינען: שם מושאל.

(שאלה) שאלה רוח, אמהעם האלען, לופט
שאפפן.
(שאלה) השאלת הנפש, אונשטערבליכקייט
דער זעלע. שאר
שער (זלסון העם), פערטער, קווי, קווינע.
(שב) *שב, זיעכען. *שבא = שבת: יוסף
מוקד שבי (סנה ק"ט).

(שיבא א) שפאן: שיבא מכשורא (סנה ז').
(ב) = סיב: דקל וכו' אידי דאית
ליה שיבא (פסחים ע"ד).
(שבב) *שיבבא, נאכבאר. — שיבבותא,
נאכבארשאפט.
(שבה) שבו, געפאנגענער: פדיון שבויים.
שפאי, געפאנגענער מער:
אל שביא שממיה מיניה (ז"ג).

(שבה) השביח. פערבעסערן, זיך פער-
בעסערן. שבה א) לאב:
שבה והודיה. ב) דאס ווארן זיך עטוואס
געבעסערט האט: היצאה מרובה על השבת;
שבה פירות (ז"ק ז"ג). לשבה, אין גוטעס
זינען: והביטו אחר משה וכו' י"א לגנאי
י"א לשבה (קדושין ז"ג). שבה או תשבתה,
לאב, לאפגעזאנג. משובח, לאפגעשווערט,
פארציגליך: יין משובח.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

*שובבא דשביט (זרכות כ"ה), שווייף-
שטערן, קאמעט.
(שבך) שובך (הלות פ"ח), מויבענשלאג,
מגדל תרי שמרני שוביכא.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

(שבט) שבט, σπαθών, דען צעטטעל ביים
וועבען מיט דער σπαθη,
(כרכד) פערסטשלאגען: שנים שהיו אוהזין
בכרכד ושובטין (סנה ז"ג): השובט והמדקדק
(ס"ע"ס), המכה על השתי כדי להשוותו.
*שובטא (קדושין ז"ה), מין דג גדול, וכן בלי
ערבי שבוט.

קכ"ז). ב) פֿעהלערהאפֿט אבשרייבען; אלס
א. אבשרייבעפֿעהלער ערקלאָרען. ג) איבער-
רעדען: שבֿשיה ואנסביה אתתא (נדרים פ"ט),
וכן תר' פתיתני שבשתני. משובש, פֿעהלער-
האפֿט: נוסחא משובשת; דעה משובשת.
שיבוש א) פֿעראירונג, אירטהום: ולומר
שירה שלא בשיבוש (ר"ה ל'). ב) אבשרייבע-
פֿעהלער. *שבשתא, פֿעראירונג, פֿעהלער:
לפום חורפא שבשתא (נדה ל"ג).
שבֿשוש (ז"ר ל"ג) או שבשבה (סס נ"ט)
או שבשבת (ראה ספספת) או
*שבשא או *שבשתא (ילמדנו נח), ראנקע,
צווייג: מ"ט לא יהיב מר שבשא לאריסא
(נרכות פ'), ותר' שרשה שריגים תלתא שבשין.
(שבֿת) שִׁבְתִּי. דען שִׁבְתִּי אירגענדוואַ צובריג-
גען: השובת בדרך. שִׁבְתִּי,
וואַכע. ונקראו גם ימי השבוע על השבת:
אחד בשבת; שני בשבת וכו' ערב שבת.
ובא גם בלא שם שבת: מתענין שני וחמישי
ושני. — שבות, שם בתלמוד למלאכה
המותרת מן התורה ואסורה חכמים בשבת:
ואלו הן משום שבות לא עולין כאילן ולא
דוכבין ע"ג בהמה וכו' (זילה ל"ו).
שבֿתאי (סנהדרין קט"ו), שם כוכב מן הכוכבים
החזירים, סאטורן.
שִׁבְתִּי (מעשרות פ"ד), גורקענדייל, מין צמח.
*שיבתא (יומא ע"ז), פ"י הערוך מין חולי
בתינוקות, שהגידים שבאחורי
הצואר מתיבשים והתינוק מתנונה והולך.
(שגא) *שגא, שמרויבעלן: שגא נפל (יבמות
ס"ג), כשל ונפל.
(שגב) נשגב (ללל סמכזרים), ערהאבען.
(שגג) שוגג, דער אויס פֿערזעהען א. זינדע
בעגעהט: מוטב שיהיו שוגגין
ואל יהיו מזידין. בשוגג, אויס פֿערזעהען.
(שגח) השגחה, אכט געבען, בעאויפֿזיכטי-
גען. משגח, אויפֿזעהער.
השגחה, אויפֿזיכט; פֿאַרזעהונג, פֿאַרזעהעניג.
השגחה פרטית, שפעציעללע פֿאַרזעהעניג.
(שגל) מִשְׁגָּל, ביישלאף. שָׁגַל, ענינו ידוע.

ונמצא ברבוי: שגלונות וזונות (סנהדרין ל"ה).
(שגם) שָׁגַם, שם לעץ ההולך לרוחב הנסרים
ברלת או בכלי אחר לחברין זה
לזה: עשאן בשגמין (כלים פ"י); הדלת הזה
מי מעמידו שגמיו (ז"ר כ"ו), בל"ר segmen,
שפליטטער, שפאן. והפעל מזה: הנסרים
ששגמן (כלים פכ"ז), פ"י שחיברם בשגמין.
וע"ד ההשאלה: אני משגמן ביסודין (ז"ר כ"ו),
צוואממענדריקקען, בעדריקקען.
(שגר) שָׁגַר א) שיקקען: שגר שני ת"ח
אצלו; שגריר, געזאנדטער;
ממלכו של זה ושגרירו של זה (ירושלמי)
סביעית פ"ה). ב) הייטצען: תנור דשנר
גוי ואפה ישראל (ע"ז ל"ח); ושגרא
תנורא (סנהדרין ק"ט), וכן תר' ובערו והשיקקו
ויהיו שגרין ומוקדין. ג) פֿליעגען: מלא שגר
היונה (ז"ר כ"ג), שיעור עפיפה אחת של
יונים. ומזה: אם שגורה תפלתו בפיו (נרכות
כ"ח), געלייפֿיג. ומענין זה: אשגרת הלשון
(ירוש' מגילה פ"ג), איבליכע רעדעווייזע.
ומענין זה ג"כ: ואשגר חד ברכה (סס נרכות
פ"ס), פ"י דילג ולא אמר.
*שגרא דתמרי (כתובות פ'), שרביט של תמרים.
*שגרונא (חולין כ"ח) וג"י הערוך שגדו נא.
פ"י המוספי ע"פ ל' יוני; כאב היד.
(שגש) שָׁגַשׁ, וויהלען: לבהמה שהוא
שוגשת באשפות (ילמדנו)
פקודי). — שָׁגַשׁ, פֿערזעהען: עולא משגש
אורחתיה דאמיה (ז"ר ט'), תר' ויהם ושגש.
(שד) שָׁד, געשפענסט, באַזער גייסט.
שדא *שדא א) ווערפֿען. ב) שפֿינגען:
ולמישדי אשלי (סוכה י"ו). —
שורא דדייני (כתובות ל"ד), ובסגנון הירושלמי
ש ו ח ד א ד ד י י נ י , ענינו ראות עיני הדיין
דאם ערמעססען דעם ריכטערס.
(שדה) שָׁדָה א) קאסטען: שדה תיבה
ומגדל (סנהדרין ק"כ). ב) sessedā
צווייפֿאַרדריגער וואגען: פ"י שדות (ירושלמי)
מענית פ"ד).
*שדיא (גיטין ל"ה), פ"י העיך רוח קדים.

(שד)
שהיה
שדכן
שטיש
שד
הר'
(שד)
איש
ליש
ולאן
בען,
השה
השה
נעמי
(שד)
שד
השז
פ"ה
שז
(שד)
לבו
עשו
יד
בה
יום
ביו
(ש)
דיל
שז
הש
הש

(שדך) שדך, פערלאָבען: משדכין התינוקות (סנה ק"ט); לאוהב של מלך שהיה רוצה לשדך בתו של מלך (ילמדנו לך). שדך, דאס פערלאָבען; הייראטסאנטראַג. שדכן, עהעשטיפֿטער. שדכנות, עהע-שטיפֿטערנעווערבע; עהעשטיפֿטערלאָהן. *שדכא: מתניתין בשדכא (ז"צ קל"ט, לפי גי' הערוך), פי' באדם בטל, תר' וישכו המים ושדיכו מיא. ראה גם שרכא. (שדל) השתדל א' האנדעלן, א. האנדעל פֿהרען: והוי משתדל עם איש שהשעה משחקת לו (פסחים קי"ז), פי' לשא וליתן עמו בסחורה, תר' ואנה עשית ולאן אשתרלת. ב' זיך בעפֿלייסען, בעשטרע-בען, זיך פֿערווענדען: במקום שאין אנשים השתדל להיות איש (אבות פ"ג). ושה"פ: השתדלות. שתדלן, פֿערטרעטער יידישער געמיינדען ביא דען פֿירסטען. (שדך) *שדך, שיקקען. שדרה או שורה, ריקגראד, געריפֿפע: ב' גבין וב' שדראות (חולין ס'); עד השורה (יומא סנה פ"ה). שדרו של דג (סנה פ"ה), פֿישגראט. חוט השדרה, ריקקענמארק. *שודרא, זייל: שודרא ברקא (גיטין ס"ט), מלי שזירה. שדרגניקראה שדרגנין. (שדה) שדה או השתחה, זיימען, פֿערוויי-לען: כדי שיהא עשנה שוהה לבוא (יומא נ"ט); נשא אשה ושהה עמה עשר שנים וכו'. השהה, פֿערהאלטען, ביא זיך האלטען: המישהה נקביו; אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל משהין קודם לרגל ל' יום (ז"ק ע"ט). שהות, צייט: אם יש שהות ביום כדי לעשות וכו' (קדושין י"ט). (שוא) *שוא או אשוי, מאכען: כגון דשווא ניהליה אפותקי (ז"נ ק"י); דילמא אתי לאשוויי גומות (סנה קמ"ה). שוא, שם נקודה הבאה תחת האות להורות שהאות ריקה ואין בה תנועה, והאות הַשְׁוֹאִית נקראת עם האות שאחריה ואז נקרא השוא — שוא נע; או עם האות הקודמת

לה ואז נקרא השוא — שוא נח. (שוב) *שוב א' זיך וואָרויף בעציעהען: שב אל המאמר הקודם. ב' אין עטוואס פֿערוואנדעלט ווערדען. ג' בוסע טהון: אחטא ואשוב (יומא פ"ט). — תשובה, אנט-וואָרט, ערווידערונג, איינווענדונג; בוסע: עשה תשובה, בוסע טהון. בעל תשובה, בוס-פֿערטיגער. תשובת התנאי, שם למשפט השני בשני משפטים המחברים ביחס התנאי. *שוב (מלת החיזור), כמו עוד בל"מ: כל שלא ראה וכו' שוב אינו רואה. (שוה) שוה, גלייך זיין; ווערט זיין. השוה, אויסגלייכען. השוואה, פֿער- אויסגלייכונג; פֿערגלייך. השתווה, גלייך ווערדען; זיך פֿערגלייכען, אקקארדירען, זיך אבפֿינדען; גלייכגילטיג זיין. השתוות, אויס-גלייכונג; גלייכהייט; גלייכגילטיגקייט. שוה, גלייך; ווערט: שור שוה מאתים. שוה כסף, געלדעסווערט. שוה לכל נפש, פאָפּולאָר. שוה בשוה, גלייכטהייליג: חולקים שוה בשוה. מקה השוה (זלסון העם), בילליגער פרייז. ונמצא גם בתלמוד: דשוי חמרא (ע"ז ל"ד), פי' שנמכר במקח השוה; וכן: עשיק לגבך ושוי לכרסך (זכרם עסק). קו השוה, או משוה, אַקוואטאָר. — בשוה (מלך הפעל), גלייך. — שויון, גלייכהייט; (זכפרי הקראים) ווערט. — שווי, גלייכהייט, ווערט (ז"צ ע"ג). שווי הזכויות, גלייכבערעכטיגונג. (שוח) שוח, גרובע: בורות שיחין ומערות (ז"צ כ"ח). (שוח) שוח או השיח, שפרעכען. שיחה, רעדע, געשפּראַך: השח שיחת חולין (יומא נ"ט); אל תרבה שיחה עם האשה (אבות פ"ה), פֿיעל שפרעכען. ראה גם ש' סוח. (שוט) שוט, שוויממען: ספינה שהיא שטה על פני המים (אהלות פ"ח). השיט, שוויממען לאססען. שָׁיט, שוויממער: חבית של שייטין (כלים פ"ג). (שול) שולים, זויס; באַדען איינעם נע-

פאסעס; ובטוי מליצי: נהפכו פניו כשולי קדירה (מ"ק ט'), ר"ל נתבייש. שוליא בשרש של.

(שום) שום. שאמצען, אבשאמצען: שם דמיהן (ז"מ כ"ח). ושה"פ:

שום הדיינין (קדושין מ"ג). שמאי, שאמצמאנן. שום, קנאבלייד; שום בעל בכי, בשרש בעל. שומנית (כלאים פ"ח), מין שום מדברי.

שום = שם, נאמע. וישמש לרוב במשפטים שוללים לחיזוק ולהגדלת השלילה: לא

עשה שום מעשה; בלי שום טענה ומענה. משום, וועגען, ווייל: משום שנאמר וכו'.

משום הכי, דארום. על שום מה, וועסוועגען. (שום) *שויםקי (פסחים ל"ו), גריעבען.

(שוע) שוע או שעשע, בעשטרייכען, פער-קלעבען; וטח את הבית ת"א

וישוע ית ביתא; שמשעשעת את הלב (ירוש' כלאים פ"ח), שסוחמת. שוע או *שיעא, אב-

געשטרייכען, גלאטט: דשיעא דרית לה חיתוכא דאוני (חולין מ"ז). שיעא דדנא (סנה

ס"ו), מגופת החבית שהיא טיח של טיט. תר' חמר (ברא' י"ח ג') שיעא. אשתעא, גלאטט

גוערדען. (שוף) שוף או שפשא (א) רייבען, אברייבען; משישופם בעור הדג (כלים י"ו);

השף מטבע (ז"ק ל"ח). (ב) שוף, טרעטען; כדי שיהא נישוף ברגלי אדם (ז"ק פ"ח),

ותר' וארץ ישרים סלולה ואורחא דתריצי שפא. (ג) שוף או שייף, זאלבען: תר' ויסך (ס"ג

ז"כ כ') ושף. שופין, פילע: שפן בשופן (כלים פ"ג).

*שייפא או משיפא, זאלבע; עברו ליה שייפא (חולין ק"ח); משיפא של קילור

(סנה פ"ז). ראה גם שרש שוף. שף ויתב בשרש שף. שווצרא בשרש שוש.

(שוק) שוק, מארקט; יום השוק, מארקטטאג. (שור) שור, שם מול מ"ב מזלות החגורה,

שמיער. שור הבר (כלאים פ"ח), וילדער פאכס, אויעראכס.

שיר, געזאנג, געדיכט. מלאכת השיר, דיכט-

קונסט. משורה, זאנגער; דיכטער.

(שורה א) ציילע, רייע: שתי שורות (פסח' ז'); שורות של גפנים (סנו"ר כ'); עמד בשורה, זיך אין איינער רייע אויפ'שטעל-

לען. (ב) דאס שיקקליכע: נהג בשורה (ז"ב קל"ג); אחבה מקלקלת את השורה. שורת

הדין, קו או מדת הדין: משורת הדין אין העכר חייב כלום (ירוש' פסחים פ"ג); ותכנס

להם לפנים משורת הדין (זכרות ז'). שור, מויער: שור איגה (ערכין ל"ז), ראה

איגה; תר' חומות ירושלם שורי ירושלם. *שוור, שפרינגען: שוור עשר אמין (זכרות

כ"ד); לא תשוור נגרא (פסחים ק"י). משוורחא דפוריא, קפיצות של פורים.

(שוש) *שוושי ושווציי מסבכין בהו (סוטה י"ג), מיני צמחים.

(שזב) *שזב. רעטמען, בעפרייען. (שזף) שזף, ζυφον, ברוסטבערע: השופן

והרימין (כלאים פ"ח). (שזר) שזר, דרעהען: בשזורין (עירובין ז'),

שזרה ראה שזרה. (שחד) שחד (קרוז להולדת סרס שלח"ז),

בעשטעכען. שחור בשרש שחר. בית השחי בשם בית.

(שחז) השחיו. שארפען: אין משחזין את הסכין בייט (זילס כ"ח).

וע"ד ההשאלה: הרחלות יוצאות שחוזות (סנה כ"ג), ר"ל קשורות האליה למעלה לעורר

הזכרים עליהן. משחזות (כלים פ"ז), וועטצי שטיין.

(שחל) שחל או השחיל, אייפאדעלן, איינ-שנירען, דורציעהען, הערויס-

ציעהען: חוט שהשחילו במחט (ירוש' סנה פ"ז); חבל שחול או משוחל (סס סס פט"ו); סן

השחולות (כלים פ"ח), פי' הנמשך והנפקע מדבר כנימין הנפקעים מכלויי בגדים; כמשחל

בינתא מחלבא (זכרות ח'); השחול (זכרות ז'), שנשמטה ורכו. ראה שרש שלח.

שחיל (סוכה כ"ט), שאפפאימער, דלי. שחלים (נעשרות פ"ד), מין ירק הנאכל בחומץ

שחל

שיר

ל א ו

ז

ב

בשר

ז"ב

ואשר

קמא

ושדי

הפרי

(זכר)

(שח)

הקוד

שיר

(שח)

דמל

י"ו

ל"ח

שיר

על ה

(שח)

זרש

שיר

(שח)

שח

ע"י

שח

(יר)

(סס)

הקנ

ערב

שחלגית (מולין ס"ה), מין חגב טהור.

*שיחלא א) אהרענפלוס; דעבדי לשיחלא (סנה ס"ז), וביהושלמי שם: טב

לאודנא; וכן בל' סורי ענינו נוילה וזיבה.

ב) אייערשטאק: הא טעונה חדא ביעתא

כשיחלא והא טעונה כמה ביעתא בשיחלא

(צ"ק כ"ה), אשכול של ביצים. ג) ונקרא כן

ג"כ הביצים שהתרנגולת מטילה בפרק אחד

ואשר הם תלויים יחדו באשכול: בשיחלא

קמא (מולין כ"ח). ד) שאלע: ר"מ אבל תחלא

ושדי שיחלא לברא (מגילה ט"ו), פי' קליפת

הפרי (וכן צ"ל פרס), והוא כמו: מתחלא דערלה

(נרכות ל"ו). שחלף ראה שלחף.

ישיחמא, שחמתי, שווארץ; שחמתית ונמצאת

לבנה (צ"ז פ"ד), תרגום

הקוררים מני קרה דשמימין מן צנתא.

*שיחמא היטצע: כל היכא דמטי ליה שיחמא

לולד (צ"ק מ"ט).

ישיחון, היים: שתהא שנה זו שחונה

וגשומה (יוטל כ"ג); עבדא

דמלכא מלכא דבוק לשיחון וישיחון לך (צ"ר

י"ו), ראה ערוך; אנא קדים שחין גורא (ערכין

ל"א), פי' הסקתי.

*שיחנא, שם בל' ערבי למספוא שמכינין

לבהמה (נוטאט נטל) ליום אחד

על הדרך: לפום גמלא שיחנא (כתובות ק"ד).

ישיחא, שחוקה, שווארץ: היו לו ב' מינים

שחופות ולבנות (מולין קל"ס):

דש"י פי' לא שחורות ולא לבנות, גרוא.

*ישיחפי [דקניא] (סנה ק"י, לפי ג"י הערוך),

קליפות הקנים.

ישיחין, ישיחין (= שחון) או שחין, שחף,

האפלאהרטיג: מה הארי הזה

ישיחין וכו' (ספ"ס ר"ס, חמי מלכנון); והאיש

ע"י שאינו שחין מותר (ירוש' סנה פ"ו);

ישיחין שחצניות (סס). שחין או שחצות

(ירוש' סקלים פ"ד), האפלאהרטיג; אנשי שחין

(סנה ס"ג), האפלאהרטיג מענשען. וענין אחר:

הקב"ה עושה מהם שחצים (ילמודו ולחל), בל'

ערבי שחין = בעטלעך, ור"ל גבוים ושפלים.

ישיחין *ישיחין דכתנא (כ"ה י"ז), בלואי

בגד פשתן.

ישיחין, שחין, שפיעלען: משחק בקוביא.

ישיחין האשקאק' (כזרי' ה')

כ'), שאכשפיעל. אמה שוחקת (עירובין ג'),

פי' בלתי מצומצמת.

ישיחין, שחור, פריילאססען: המשחור

עבדו (גיטין ל"ו). שחור

= בן חורים, פרייהערר: הדבק לשחור וישתחוו

לך (לפי נוסחת סילקוט ורס"י צפ"י על הסורה);

הוא ממטי ליה לרידה ולחמיה לשחור

(צ"ז מ"ז), פי' לאנגריא אל השחור, כי

האנגריא היתה משפט השחור מאת הכפופים

תחתיו, ע"כ נקרא שמוש האנגריא שחור

או שחור, כמו: לא חמרא דחד מנהון שחורית

(ת"ר לא חמור אחד נוסס נסלתי); ובתלמוד:

דאיתו פיסאי דמישחרי לך (נרכות כ"ו). ושה"ט

מזה: תשחורת א) הוראתו הראשונה חירות

ושררה: מעשה באשה אחת שהיה לה בן

תשחורת וכת (ליכס ר"ס, כלו נדמעות עיני),

פי' בן חורים ובעל שררה. ב) והושאל לנועם

ההנהגה נגד בני האדם כדרך השרים ואנשי

המעלה, דיע פיינערע מאניער דעם האפגעס אים

אומגאנגען, דיע האפליכקייט: שפליכך ונוח

תשחורת (ירוש' תענית פ"ג). ג) דיע מאניער אי-

בערהויפט: קל לראש ונוח לתשחורת (אנ"פ"ג),

ו"קל לראש" בהפך קבדראש, ור"ל שלא יתנהג

נגד בני אדם ככבוד ראש כ"א בקלות התנועה

ובנועם ההנהגה, ויתרגם: דיינע האלשונג

זיין לייכט, דייין אומגאנג זאנאש אונד מילדע.

ופי' המפרשים ידוע. ד) והוא ג"כ שם לאנגריא

או למס אשר ינתן לשחור, ונקרא הממונה על

האנגריא מלאך התשחורת, ובדרז"ל הוא כנוי

למלאך המות: הוי אוהב את החסידים כדי

שתנצל ממלאך התשחורת (ד"א זוטא פ"ט).

שחור, פריילאססען; שחור שחור.

שחורית: תפלת שחורית, מאיגענגעכעט; פת

שחורית, פרייהשטיק.

השחור, שווארצען; שווארץ ווערדען. שחור

שבעין, פופיללע, אויגענישטערן.

ים השחור, דאם שווארצע מעער.

שיחור, קצהלע: בשחור ובשיחור (סנת ק"ד);

שולח המרגלית ונוטל השיחור (סנו"ר

י"ג), וחר' בפחם בשחורין.

שחור (כלים פ"ג), בארביערמעסער.

שחת (שחת) שחת, שם לצמח תבואת השדה

הנקצר לבהמות: הקוצר

לשחת (פלה פ"ג); ובלשון העם שחת.

(שמה) שומה, וואהנוינגער, טאלער,

נאדר: חרש שומה וקטן;

כלב שומה. ובדרך ההשאלה: הרם שומה

(סוכה ל"ג); לוף שומה (סניעית פ"ז), ווילה,

אויסארטענד. ונגזר מזה הפעל השמה, שפאט-

מען: משמה אני בך; השתמה, וואהנוינג,

טאלל ווערדען. שמות, וואהנוינג, נאררהייט.

שיטה (א) ציילע, רייע: יניח ד' שיטין חלק

ויתחיל מתחלת שיטה חמישית (מסור);

שיטה של שיער (נגעים פ"י). (ב) אנויכט,

סיסטעם: אזיל לשיטה; שיטה קאפערניקוס.

(שמה) השתמה, זיך אויסשטרעקען, זיך

הינווערען: השתמה

על קבר (סוטה ל"ד), ואתנפל לפני ה' ת"

ואשתמחית קדם ה'. — שטוח, פלאך.

שטח, פלאכע, אבערפלאכע. שטחי, פלאך;

אבערפלאכליך. שטחיות, פלאכהייט; אבער-

פלאכליכקייט.

שיח (כלים פכ"ד), עור השמונה לשבת עליו,

דעקקע; הרבה סייחין מתו ונעשו

שיחין על גב אמותיהן (נמדנר רכ"ג).

(שמן) השטין. אנקלאגען (פאם שמן).

(שטף) שטוף בזמה או שטוף-זמה, דער

אונצוכט ערגעבען: דורושל

איוב שטוף בזמה היה (נ"ג ט"ו). *שיטפא

(א) אויסנעלאסענהייט: בשעת עקתא נדרא

בשעת רווחא שיטפא (נ"ג פ"ה). (ב) איילע:

אנב שיטפך אחיא לך (נדס כ"ג).

שטף, האאר: אין דבר שריחו קשה מן

השטף הזה של עזים (נ"ג ט"ו); אית

אחרא דקרין לשערא שטפא (וי"ר ט"ו). —

כלי שטף, שם בתלמוד לכלי עץ ומתכת

(סכתוב דהם: ומקו ט ט ק צמים).

(שטר) *שטר או אשטר, אייגנטומקען, בע-

שטרייכען: משטר קא שטר

ואכיל (פסחים ו"ד); אשטר לך משטר (נ"ג

פ"ו), משה.

שטר, אורקונדע, שייך: שטר חוב, שולד-

שיין; שטר קבר, קויפערטראג;

שטר מתנה, שענקונגסערטראג. שטרות או

שטרי המדינה, שטאטספאפיערע. — מנן

שטרות בשרש מנה.

משטר, אהרפייגע: ונתן משטר אחד לאותו

שקלל את המלך (נמד' רכ"ג כ').

(שיך) שייך (א) זיך געזעללען: שייך ואזיל

דיקלא בישא בהדי קינא דשרכי

(נ"ג ט"ו), ועיקרו מלי משיכה. (ב) וואצו

פאסען, זיך שיקקען: אינו שייך לומר הבט

אלא מלמעלה למטה (נ"ג ט"ח). (ג) געהארען,

צוגעהארען: בגדים השייכים לגופה; עבד

דשייך במצות (נ"ג ט"ו). (ג) ווארין אינטע-

רעסירט, בעפאנגען זיין: מילתא דשייך

בגוה. ושה"מ: שייכות.

(שיל) *שייל, פראגען. שיע בשרש שוע.

(שיף) *שייף (א) = שאף, בלאזען, אנפא-

כען: ומשייף נורא (סנת ק"ט);

רוחא שייפא (נ"ג ט"ו). (ב) שטאפען: כי

גבהו בנות צון וכי' הויין שייפן ברומהון

(איכס רכ"ג סורו טמל), דוחקים רגלי השכינה.

ראה שרש שוף. (ג) געבייגט זיין: שייף ועייל

שייף ונפיק (סנת פ"ח), תר' נשבר ונרכה

חביר ושפי. ראה שרש שפף.

(שייף) *שייצא, פאללענדען: שייצת סייבת

(נ"ג ט"ח).

(שיר) שיר, איבריג לאססען, אונערוואהנט

לאססען; שיר לעצמו, זיך

פארבעהאלטען. שיר, איבעררעסט; פארבע-

האלט. שיריים, איבעררעסטע: שירי הדם;

ובדרך ההשאלה: שמשים את עצמו כשיריים

(נגלס ט"ו).

שיירא, רייזעגעזעללשאפט, קאראוואנע, וכן

כלי

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

שטר

בל' ערבי: היוצא בשוירא. ראה גם שרש שר.
(שית) שית, שם לביב(קאנאל) שהיה מתחת
למזבח בבית שני: יורדים
לשית ומנקין אותו (נדות פ"ג).
(שך) שוכא דארזי (סנה כ'), באסט. וי"ג
שו בא, בל"ע: מאָז.
(שכב) מִשְׁכַּב־זְכוּר, קנאבענשאַנדונג.
*שכב, שטערבען;
שכבא, טאַדטער: עד דלא שכיב שכבא (ז"ג)
(ז"ב); חיי ושכבי. שכיב מרע בערך מרע.
אשכנחא באות א'.
שִׁכְבָּנָא (נכורות ז"ד) = שִׁכְבָּנָא פ' בעל
שכינים (עפעפּים) גדולים,
יצרנו כאישון עינו ת"י נטריגון היך דשכינא
נטר עינא, וכן בל"י *αὐτοὺς*, אויגענווימפער.
ובתוספתא שם הנוסחא: שכניא.
(שכח) שִׁכַּח, אין פֿערגעסענהייט ברינגען:
צרות אחרונות משכחות את
הראשונות. השתכח, פֿערגעסען ווערדען.
שִׁכְחָה, דאס פֿערגעסען; פֿערגעסענהייט;
עטוואס פֿערגעסענעס: לקט שכחה ופאה;
פֿערגעסליכקייט: קשה לשכחה. שכחן, א.
פֿערגעסליכער מענש.
*אִשְׁכַּח, פֿינדען. אשתכח, געפֿונדען ווער-
דען; זיך הערוויסשטעללען (בייא
א. אונטערזוכונג). שכיח = מצוי, אָפֿט פֿאַר-
קאָממענד: והוי שכיח אליהו גביה (ז"ג פ"ה);
מילתא דשכיחא. מלתא דלא שכיחא, וואס
זעלטען פֿאַרקאָממט.
(שכל) השכיל, דענקען; משכיל, דענקער;
געבילדעטער, אויפֿגע-
קלאָרטער. נפש המשכלת, דיע דענקענדע
זעלע. מושכל, וואס דורך דיע פֿערגעסענעס
בעגריפֿען ווירד. מושכל ראשון, אורבעגריפֿת.
אָקסיאַם. השכלה, דאס דענקען; בילדונג,
אויפֿקלאָרונג.
שִׁכַּל, פֿערשטאַנד, פֿערגעסענעס; אינטעללעקט,
גייסט: שכל נפרד. שכל הפועל
ושכל הפועל (א) ע"פ דעת אריסטו
תהיה ההשכלה (דאס דענקען) בראשונה בכח.

והשכל מתפעל מן הדברים המושכלים כהתפעל
החושים מן הדברים המוחשים. ודוא בעבור
זה שכל פועל, אך כאשר קיבל צורת
המושכלים יצא אל הפועל, וישוב לשכל
פועל. (ב) שכל הפועל, שם לשכל נבדל
הפועל „בעולם השפל“; והוא לפי שיטת
הפילוסופים שקבלו מציאות שכלים נבדלים
בגלגלים והניחו תשעה שכלים בתשעת הגלגלים
ושכל עשירי בעולם שתחת גלגל הירח. ולפי
דעת אריסטו הוא פועל על האדם בהוציאו
שכלו מן הכח אל הפועל. — חוץ לשכל,
in concreto, אין דער וויקליכקייט. שכלי,
אינטעללעקטועלל, פֿערגעסענעס.
(שכל) *שִׁכַּלָא (יומא ע"ה), *σῦλλας*, פֿי-
גענפֿערעסער, מין עוף קטן.
שכלל (= כלל בתוס' ש' שפעל) פֿאַללענדען.
(שכם) בהשכמה מים טאנעסאָנברוך:
בהשכמה עלה ובהשכמה
יד.
(שכן) שִׁכּוּנָה, הייזעררייחע, גאסע: משכונה.
לשכונה (גיטין ו').
שכינה, כנוי בדרז"ל לרוח האלהים השוכן
בתוך בני האדם, דער הייליגע גייסט:
„שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם.“
*מִשְׁכַּנָא, צעלט, וכן בל"י *הַיְתָאֵס*. מִשְׁכָּן
בערך משך. שכניא ראה שכבנא.
(שכף) שִׁכְף, שוסטער: מכבש של שכף
(מוספח טומאה וטריס פ"ג).
ראה אושכנא באות א.
(שבר) השתבר, זיך בערוישען. שִׁבּוּר,
בעזאפֿענער; (בלשון
העם) זייער. שכרות, בעטרונקענהייט: שכרות
של לוט; טרונקזוכט. — שִׁכָּר, ביער. שכר
שעורים, גערסטענבייער.
*שִׁכְר־בּוֹאִי, יאגד: נפק לשכר-בּוֹאִי (סנהד"י
ז"ה). שִׁכָּר בל' פרסי צידה,
ובזא שם בל' ערבי לִגְן שצודין בו העופות.
(שבר) הִשְׁבֵּר, געווינגען: לא יאה חוטא
נשבר (גיטין כ"ה). ובדרך

ומתכת
נן, בע-
שמיד
ז"ג)
שולד-
זראג;
דות או
מנן
לאותו
ז"ה).
ואויל
דשרכי
וואצו
ר הבט
זאָרען,
עבד
זינטע-
דשיך
שוע.
אנפֿאַ-
קי"ט);
ז: כי
דומהון
שכינה.
ועייל
ונדכה
סייבת
זאָהנט
ה, זיך
אַרבע-
הדם;
שיריים
ע, וכן

ההשאלה: ועושין אותה כמין מובלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזירות (עירובין כ"ג). השכיר, פערמיעטהען, פערפאכטען. שכר א) לאהן, בעלאהנונג: שכר ועונש; העלה שכר, מיעטהצינו צאהלען; מתן שכר, בעלאהנונג: שכר עגלה, פוהללאהן. ב) געווינן: קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד; למחצית שכר, להצי ריוח.

שכיר-יום (ז"נ ק"י), טאגלאהנער.

שכירות, מיעטהען, פאכט: מיעטהצינו, פאכט-צינו: השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.

(שכש) שכשך, אבוואשען: משכשכן במים והן טהורין (ע"ז ל"ג); שכשך דגליו במים (מעני' כ"ג). ראה שקשק בש'שקן. (שכת) *שוכתא ראסט: משום שוכתא (סנהדרין ס"ה), ראה ש' שתך.

(של) של, מלה מורכבת מן אשר אל, מורה על הקנין ובאה בכלל במקום הסמיכות בלשון מקרא: מטבע של כסף; קופה של בשמים; מנהגו של עולם; הזכיר של י"ש בתפלה. והיא מקבלת הכנויים: שלי ושלך, מין אונד דין; הרי שלך לפניך; עשיתי את שלי. ובשימוש בכל"ם: כאדם העושה בפשלו; נתן משלו.

(שלא) *אשתלא, פערגעסען: איכו השתא אשתלאי (זילס ד'); זמנין דמשתלי ושקיל ליה (סנהדרין ק"כ).

(שלב) שלב (אלל הנחזרים), פלעכטען. שליבה, שפראססע (אן דער לייטער): היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו (נכות ז').

*שלבוקא (= שלפוחא), בלאזע, בלאטטער, וכן ת"י אכעבועות. ונגזר מזה:

שהיא (ענודת הפסמן) משלבקת את השפיות (יבום' כתובות פ"ה), בלאטטעריג מאכען.

(שלד) שלד, געריפפע, סקעלעט, בל"י *σκαλετόν*, מומיע: מת שנשרף ושלדו קיימת (נדה כ"ח); שרץ שיבשושלו

קיימת (סס כ"ו).

(שלה) (שלה א) = דלה, אויס דעם וואס-סער ציעהען: השולה פשתנו מן המשרה (נ"ק י"ג); השולה דג מן הים (סנהדרין ק"ז). ב) אין שולין את הכרשינין (סס ק"ו), פי' להציף מים עליהם כדי שיתבררו מן הפסולת; אף מדיח ושולה (זילס י"ד). ג) = פלה: *לא ישלה וי מפומך. שילהא, ענדע: שילהי דקייטא (יומא כ"ט), כוף הקיץ. שילה ראה טפף.

(שלה) (שלה) (נכונים: שלוחי, שלוחך, שלוחו וכו'), באטע, בע-פאללמאכטיגטער; אפאסטעל. עשה שליח א. בעפאללמאכטיגטען בעשטעללען. שליח בית דין, געריכטסדיענער. שליח צבור, פאר-בעטער. שליחות, באטשאפט. — משולה, געזאנדטער, אבגעפארדנעטער. — שליחת-יד, פערזאנטיאונג. — בשילוח (אלל הנחזרים), שלעכטהין. משלחת (אלל הנחזרים החדשים), שיקזאל.

*שלה, אבציעהען, אויסציעהען: משלחי מנייהו (סנהדרין ל"ג), מפשיטים בגדיהם; שליח ערמל וסיים מסאני (כתובות ס'). שלח דאס אבגעצאגנע פלעל: החובט על השלח (מכסירין פ"ה). שלח (סנהדרין מ"ט), שם לאומן המפשיט עורות.

שלח, ברייטע: ושלחה חצי אמה (נדות פ"ג). פירוהב המעלה בית השדהין בש' בית.

שלחן, ענינו ידוע; והבטויים המשמשים בו: סמוך על שלחן איש, פאן ימדם בע-קאסטאגעט: בן הסמוך על שלחן אביו; לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות (נרות ס'). ר"ל חיי העולם הזה והעולם הבא. — שולחני, וועכסלער, באנקיער.

שלחף = החליף, פערוועכסעלן, אומ-קעהרען: והחליף את משכרתי ת"י ושלחף ית אגרי; שכל את ידיו — שלחפינון לידוהי. ובתלמוד; ומשלחף ליה כלפי רישיה (נדה כ"ו), פי' והופכו.

(שלם) שלם: אין הברכה מצויה אלא בדבר

שאין העין שולטת בו (פעמים ח').

שלטון. פלעקק (אויף דעם לייבע): ב' שלטון זולגות דם (ז"ר ז"ג), תר'

הברכותיו שלטי רקמתיה.

שלט: משלטי הרמיה (קדושין ע"ג), פי' המפרשים שאיבריו מיושרים.

(שלי) שליה או שליא, שם לשלפוחית שהולד מונח בה: השוחט את

הבהמה ומצא בה שליא נפש חיפה תאכלנה (חולין ע"ז). ובטוי מליצי: כל מי וכו' מוטב לו שלא יצא לעולם אלא נהפכה שליתו על פניו (סו"ר נ'), דאם ער אים מוטטערלייבע צו גרונדע גינגע.

שוליא. שילער, לעהרלינג: בשוליא דנגרי (פסחים ק"ח); בשוליא דנפחי (ז"ק

ז"ג); שכן אורגי ירעות זורקין בוכיאר לשוליהן (סנה ז"ו), פי' לתלמידיהם. (שלל) שלל או שולל, (אייגענטל. בערוי-

בען, דאהער) פערניינען: משפט משולל, פערניינענדער זאטן: שלל דבר

מדיק, איינעם דינגע עטוואס אבשפרעכען: הפילוסופים שללו שינוי רצון מהשם. משולל,

בערובט: משולל הדעת. שלילה, פערניינגונג. בשלילה, פערניינענדר, נעגאטיוו. — שלל

הכובסים (פרס פי"ג), תפירה שמחבר בה הכובס את הכגדים. — שלל של ביצים (צ"ה

ז'), אייערשטאקק (אייגענטליך: קעטטע). שליל, שם בתלמוד לעובר (סכלו לו מדסיו)

הנמצא בבהמה; וכל' סורי הוראתו נפל והוא מל' השתלשלות.

שלולית. כמו שבלול (ראש חו"ס) ושבלת בלשון מקרא, וואססערפלוטה,

וואססערשטראמונג: שלוליתו של גה- (ז"ו כ"ד); ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית

(פסח פ"ג). שלשל (א) הערונטערלאסען: משלשלין

את האומנין בתיבות (מו"ק פ"ד); ממקומו היה משלשל וממלאו (פרס פ"ג); ותורידם בחבל ח"י ושלשלטנון באטונא. (ב)

דורכפאלל בעוורקען: כסא קמא מ"פ אידך משלשל (סנה ק"י). ג) זיך פערקעטטען =

החרובין משישלשלו (סניעות פ"ד), משיגדלו שרביטיהם ויסתבנו כדמות שלשלת. —

השתלשל, זיך פערקעטטען. שלשול (א) שנעקקע: כשלשול הזה שנמחה

בצואה (ז"ר כ"ח). ב) דורכפאלל. שלשלת (זר' שלשלאות), קעטטע: שלשלת

של משוחות (כלים פ"ד); והוא ג"כ שם נגינה מפסקת. שלשלת היחס או שלשלת

יוחסין (ז"ר ע"ח), געשלעכטסליניע, שטאממ-בוים. שלשלת הקבלה, סדר הדורות למקבלי

התורה שבע"פ. (שלם) השלים (א) פערפאלקאממען, אויסבילדען: השלים עצמו

בידיעות. מושלם, געבילדעטער. השלים שנתו, דאס יאהר אויסלעבען. ב) איבערגעבען:

אשלימו ליה כיסידו (יומא פ"ג); אשלמיה לר"ש (ז"ו פ"ה), והוא ל' מקרא: השלם

קדם אלה (עזרא ז' י"ט). השתלם, זיך פער-פאלקאממען; בעצאהלט ווערדען, זיך בע-

צאהלונג פערשאפפען. השתלמות, פערפאלל-קאממען.

שלם, גאנץ, פאללשטאנדיג, פאלקאממען; געזונד. דעת שלמה, פאללעס בעוואוסט-

זיין. שנה שלמה, שנה שחדשי חשוון וכסליו בה הם שניהם מלאים. פעל שלם, פעל אשר

אינגו חסר או נח. — שלמות, פאללשטאנ-דיגקייט, פאלקאממענהייט; בילדונג: קנה

שלמות. בשלמות, פאללשטאנדיג, פאלל-קאממען. משלם, פאללשטאנדיג: נותן לו

שכרו משלם (ז"ו כ"ח). שלום. פריערע, הייל: שלום עליך! הוא נוסח

ברכת שלום, כמו: השלום לך — בר"מ. נתן שלום לאיש, ימון גריסען. החזיר

שלום, דען גרום ערווידערן. הבאת שלום (צין חס לחנינו), פריערענסשיפמונג.

תשלומים, בעצאהלונג, ערזאטן. תשלומי נזק, שארענערזאטן. יש לב

תשלומין, עס קאנן ערועטצט ווערדען.

*בְּשִׁלְמָא, מלת החיבור בתלמוד כמו הניחא, וואָהל רעכט; בשלמא למ"ד וכו'.

שלמן או *שלמנא, פריעדפערטיגער: שב בירי לשלמנא וכו' (סנהד' ז').

(שלע) שלעטזש, וואלד: נעץ קנה בים ונעשה שלעטזש (ירוש').

ע"ז פ"ח, קרוב לל' רומי silva, silvaticus. (שלף) שלף, לאדונג א. לאסטטהיערעס:

בשרף שעליה (קדושין כ"ג); היתה בהמתו טעונה שלף של חבואה (סנהד' קכ"ד), ובל' ערבי ענינו שק.

שָׁלַף = שיפולא, ענדע: שלפי קציר חטים (ינמות קי"ו); בשלפי השמד נתכנסו

רבותינו לאושא (סה"ס רצה, סוכוני); שלפי הגזרה (סנהד' ס'), ונקרא בן הזמן אחר מות

אדריאנוס קיסר ויקס תחתיו אנטינוס פיאוס. (שלוף-דוין א) איינע ארט זייַע: קימוליא

אר"י שלוף דוין (כדס ס"ג). (ב) בערבי שלציון דעבדי שלוף דוין (ינמות ק"ט), פ"י שתובעים החוב מן הערב (גל' ערבי סלף, ליהען).

*שלפוחא (ע"ז מ'), בלאזע (אין א. פישע). שלפוחית (חולין מ"ח), בלאזע,

געבארמוטטער, כים שהולד מונה בו בבהמה. *שלופפא, קנאַספע: שלופפי והוו תמרי

(ג"כ קכ"ד). (שלק) שָׁלַק א) בְּשִׁל בישול חזק; שלקות,

מאכלים שלוקים. (ב) האבטיח משישלק (נעסרות פ"ח), ריף ווערדען, תר'

הציר גנות ושרפה כעשב אגריא די שלק. וי"מ מענין ג) ששלקו זונה אחת (זכורות מ"ה),

פ"י שביקעו, שלך בל' ערבי = סעצירען; וטבע האבטיח להבקע כשיגדל. (ד) השתי

מִשְׁלָק (נגעים פ"ח), פ"י מִשְׁלָקִישׁ על העץ החחתון (אונטערבויים).

שלקונדית (ע"ז ל"ה) ראה סלקונדית. (שליש) שָׁלִישׁ, דריימאל וויעדערהאַלען; דריי-

פּאך נעהמען; משלשין את הפירות (ג"מ ס"ה), כמו משלישין, פ"י

מפּקידין ביד שלישי. — משולש, דרייפּאך;

דרייעקקיג, דער דרייעקק. זכוכית משולשת, פריזמא. — שילוש, דרייפּאַלטיגקייט; די

דרייאייגקייט: אמונת השילוש. — השליש, ביא א. דריטען פערזאן דעפּאָנירען, הפקיד

ביד שלישי. שָׁלִישׁ א) דריטעל; שלישי מלגו, חלק

שלישי מתוך המספר הנחלק, שנחשב המספר הנחלק לג' שלישים; שלישי

מלבר, שלישי על המספר הנחלק, שנחשב המספר הנחלק לב' שלישים; תבואה שהביאה

שליש, פ"י שהגיעה לשליש בישולה. (ב) דריטע פערזאן, ביא וועלכער עטוואס פאן

צווייא פארטייען דעפּאָנירט ווירד: השליש נאמן (גיטין ס"ד). (ג) דער אַבמאנן איינעס

שיעדסגערעכטעס. — שלישי, טערציע (דער 60 טע טהייל איינער סעקונדע).

שלישי בשלישי, שם לקורבה שבין בני-בנים לשני אחים או שתי אחיות. שלישי בשני, שם

לקורבה שבין בן בנו של אח וכן אח אחר. שלישות, דעפּאָזיטום, דבר המושלש ביד איש.

שְׁלִישִׁית (ירוש' סביעית פ"ז), מין צמח שצובעין בו.

(שם) שָׁם, בא על הרוב וביחוד בספרים המועתקים מלשון הערבי (ע"ד

ל' הערבי) ללא צורך: יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון (ספר

המדע פ"ח).

שָׁם, נאמע, רוף: שם טוב; שם רע; שם דבר או שם סתם, נעננוואָרט, הויפט-

וואָרט (גראמ.). שם המשפחה, פאמיליענ-נאמע. שם גנאי, שפיטצנאמע. שם המפורש,

פ"י כי שם הויה לא כשהוא נכתב הוא נקרא ואסור להגות אותו באותיותיו; ושם המפורש

הוא כשהוא נקרא כמו שהוא נכתב (כזה הסכרי סוללת קאססעל ז' ז' הערה 6): כה

תברכו את ב"י בשם המפורש (סוטה ל"ח); כשהיו שומעים את השם הנכבד והגורא מפורש

וכו'. שמות הקדושים, נקראו שמות האלהים וכנויו; והמקובלים יקראו כן לשמות שבנו

להם ע"י צירופי אותיות מכתבי הקודש (כזה

אחד (למדנו סמות). (ד) אין איינער שריפֿא
אויסגעלאססען ווערדען, אויספֿאללען; בשורה
זו נשמטה תיבה אחת. — שְׁמַט: השביעית
משמטת, ר"ל שנוהג בה דין שמטת כספים. —
השתמט או *אשתמט (א) איינעם צו ענטגע-
הען זוכען, אויספֿליכטע ברויכען; אשתמושי
הוא דקא משתמיט מיניה (סנועות מ"ג); ר"ז
הוא קא משתמיט מר"י דבעי למיסק לארעא
דישראל (סנת מ"ח). (ב) איינעם ענטגעהען
(אונבעקאנט בלייבען): אשתמיטתיה הא
דאמר ר' פלוני. — השמיט, אויסלאססען
אים שרייבען. ושה"פ: השמטה, דאס אויס-
לאססען אים שרייבען; דאס אויסגעלאססענע;
אויספֿלנכט. — שְׁמִיט או *שמיט, צו לאנג,
שלאנק: צואר שמוט (זכורות מ"ג); אריכא
שמיטא (סס מ"ה): בני שמיטי (כתובות ס').
(שמך) *שמיכי (סנת ק"י), מין בצלים.
(שמן) השמין, פֿעטט מאַכען. שומן (גיטין
ז'), שמאלץ. שמנונית שעל
הסבין (זילה י"ו), פֿעטטיגקייט.
שמן, מין מטבע בערך ב' פרוטות: ב' פרוטות
לשמן (קדושין י"ג).

שמונה-עשרה, שסלתפלה הראשית בתפלות
שחרית מנחה וערבית הכוללת
י"ח ברכות (מוך מנחת המינים שתיקן שמואל הקטן
בזמן מלכות): מתפללין שמ"ע. שומנית בש' שום.
(שמע) שְׁמַע, פֿערשטעהען: ממשמע שנא'
וכו' שומע אני וכו'; נשמע
לשני פנים. שמע מינה, שליעסע דארויס.
השמיע, אָפֿפֿענטליך בעקאנטמאכען: משמיעין
על השקלים (סקלים פ"ח). — שמועה או
*שמעתא, הלכה שאומר איש בשם רבו. —
מְשַׁמֵּעַ, זיין (איינער רעדע): מאי משמע;
כמשמעו, כמובנו הפשוט; מְשַׁמֵּעַ שנא' וכו';
בכ"מ שנא' ויהי מְשַׁמֵּעַ צרה (ז"ר מ"ג), כמו
מְשַׁמֵּעוֹ; ומצאתה דאחא לידה משמע (ז"ר
כ"ז). מְשַׁמֵּעוֹת, זיין. — מצות השמעיות,
המצות שאין השכל מחייבם, אבל ידענום
בקבלה וע"פ השמועה.

נו"כ ח"א פס"ג). שם של י"ב אותיות: שם
של מ"ב אותיות (ראס נו"כ סס). — נטל את
השם, זיך איינען שייטעל אנמאסען: לא כל
הרוצה ליטול את השם יטול. — בשם, אים
נאמען: בשם ה', אין גאָטטעס נאמען; בשם
כל ישראל; האומר דבר בשם אומרו. כשם
= כמו, זאָ ווייע. לשם, וועגען, פֿיר: כנסיה
שהיא לשם שמים; הכונס אשה לשם ממון;
לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא
לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן (מזי
כ"ג). על שם, וועגען: בן סו"מ נהרג על שם
סופו. לא מן השם הוא זה (סנועות ג') (=)
מן הסס הזה, נכט אויס דיעזעם גרונדע, לא
על שם זה.

(שמא) שְׁמָא (= שְׁאִימָא = סאכי חומר),
פֿיעללייכט. שמאי בש' שום.
שומא, אַמֶּה, צייכען, פֿלעקק אויף דעם ליי-
בע: מעידין על השומא; אשר אין
בה מום ת"י דלית בה מומא ושומא משער חורן.
(שמג) שְׁמַגז: חלא שמגז (גיטין ע'), פֿירש"י
חומץ חזק.

(שמד) שְׁמָד, טויפֿע; בל' ארמי עמד טוי-
פֿען, ובבנין שפעל — שְׁמַד, זוכה
ובהשמטת הע' כנהוג לרוב — שמד (ראס
סרס תנוד). גזרת שמד, גזרת המלכות על
היהודים להעבירם על דתם. השתמדה, זיך טוי-
פֿען, צום קריסטענטהומע איבערגעהען.
משומד, געטויפֿטער יודע.

(שמה) שמים, כנוי לאלהים: יראת שמים;
לשם שמים; הכל בידי שמים.
(שמה) שְׁמַחַת-תורה, שם ליום שאחר
שמיני העצרת,
שנוהגים אותו יו"ט בגליות ומשלימין בו
התורה בצבור.

(שמט) שְׁמַט, הערויסציעהען, העראבציע-
הען; והשומטה בשבת (כלאים
פ"ט). הִשְׁמַט (א) ענטגלייטען, הערויספֿאהרען;
נשמט הברזל מקתו (מכות ז'). (ב) פֿעררענקט
ווערדען: שמוטת ירך (מולין כ"ז). (ג) זיך
זעגשלייכען: היו מגנבין עצמן ונשמטין אחד

*שִׁמְעָה בעדיענען: מאן יחייב לך נגרי דפרזלא ונשמעניך (זכרות מ"ה). *שמעא, דיענער: א"ל לשמיעה (סס ס"ג). *שומענא, רוק, ליימונד: דסני שומעני (מ"ק י"ז). (שמך) שומפוזין (סמו"ר ל"ח), מין אבן טובה. (שמין) שמין פסול יש במשפחה (קדושין ע"ה), מאקעל. (שמר) שִׁמְרָה, ווארטען: הפועל הזה יושב ומשמר (וי"ר ל'). שומר הפתח, מהיריטער, Bortier. שמירה (זלסון סעס), אמולעט. שומר (ירוש' כללים פ"ה), סומקטנס, פֿעֶר-דעזילגע, א. אַרט עפפֿיך. שומרה או שומיר, לויבע: למלך שהיה לו שומרה (ירוש' ר"ס פ"ה); שומירה שבכרם (כללים פ"ה). שומר (פסחים כ"ד), שם למין תולעת שהשתמשו בו (לפי סיפור התלמוד) לבקוע האבנים ולחרות בהם. שמריי (ז"ר ל"ג), סאמאריטאנער. משמרת (סנה קל"ז), מסונת שמסננין בה היין מן השמים, דורכשלאג. שמרקע (עוקלין פ"ג), מין בצל. (שמש) שִׁמְשָׁה, דיענען, בעדיענען, וואָצו דיענען: שמש בכהונה גדולה; אותיות המשמשות; מה דלת זו משמשת; ובמקרא: אלף אלפים ישמשונה (דניאל ז' י'). — שמש תלמידי הנמים, א. (תלמודישע) שולע בעזוכען: שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה (סנה י"ג), כלומר למד גמרא הרבה; משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן (סנהד' פ"ח). שמש מטתו או שמש סתם, ביישלאַף איבען, זיך בעגאטטען: שלשה שימשו בתיבה; אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון (תענית י"ה); וחשכב את אביה ת"י ושמשות עם אבוהא. — השתמש, געברויכט ווערדען, וואָצו דיענען. השתמש בדבר, זיך איינער זאכע בעדיענען, עטחאס בענוטצען, גע-

ברויכען. — שימוש, בעדיענונג, דיענסט, גע-ברויך, פראקסיס: אותיות השימוש, בעדיענונגס-בוכשטאבען (ספך אותיות סרסיות). שימוש הלשון, שפראגגעברויך; גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה (זכרות ז'). שימושי דירה ושימושי דערסא, כלי בית וכלי המטה (מלכות וכ"ה). — שימושיי, סערוויל, בעדיענונגס-אותיות שימושיות; חכמות שימושיות, ראה שם לימוד. — תשמיש, דיענסט, בעדיענונג, בענוטצונג, געברויך: בתשמיש אדוניהם (ז"ר פ"ח); כלי תשמיש, כלים המשמשים לבית ושייכים לו; מי תשמיש, מים שמשתמשין בהם למלאכה או לרחיצה. תשמישי מצוה, דברים המשתמשים לעשיית מצוה. תשמיש המטה או תשמיש סתם, ביישלאַף. שִׁמְשָׁה או שִׁמְשָׁה, דיענער. שִׁמְשָׁה, ענינו ידוע; בין השמשות או *ביני שימשא = בין הערבים (חול' ע"ד חזר אורחא וסגי נסדר). *שִׁמְשָׁה, שם לחולי הקדחת: שימשא בת יומא (גיטין ס"ט). ומזה: למי שמשנין דעינין (וי"ר ל"ג), ענטצינדעטע אויגען, חכלילות עינים. שומשם או שומשמינ, שם צמה דומה לפרגין, זענאמקרויט, ובמצרים נקרא עוד היום semsem: כביצה חסר שומשם (כתובות ק"ד); בקריא לשומשמא (סוטה ג'); שמן שומשמינ (סנה כ"ד). *שומשמנא (סנה ס"ו) אמייזע, זכנת/נמלה. שמשוק (סנה ק"ט), סֶמֶשׁ, מאַאַראַן, מין צמה בעל ריה טוב. (שמית) שִׁמִּית = גִּידָה, אין דען באנן טהון; ההוא צורבא מרבנן רהוה סני שומעניה וכו' שמתיה ר"י (מ"ק י"ז). ושה"מ: שמתא. — ר"א [בן ערד] שמותי הוא (סנה ק"ב). פ' מתלמידי שמאי, או שנתה אחרי בית שמאי. (שנא) *שִׁנְאָה או שאני, פֿערשיעדען: מא' שנא; לא שנא (זכרות: לא שניא); שאני תינקות דואיל ואימת רבן

עלי
שנ
(שנ)
לער
קל"ו
המ
ושנ
משנ
הנש
או
שקר
שנ
וואס
המע
אנש
פאר
הבני
קלא
ערק
לך
דער
ליך
שנ
החכ
שהו
יאה
שנ
שם
אחר
רשו
מתנ
ראה
(שנ)
שלי

עליהן (סנת י"ג). שונית בערך שנות.
 *שנאגא (סנת ל') וג' הערוך של גא, ראה אשלג.
 (שנה) שנה (כמו סנה נל' ערבי ותנא סענינו סיפור כל' חרמי) פארטראגען, לערנען: השונה לתלמיד שאינו הגון (חולין קל"ג); לכשאפנה אשנה. ועל הרוב ענינו לימוד הפ' שנה, כלומר ההלכות בדת: שקרא הרבה ושנה הרבה (סנת י"ג), ר"ל קרא מקרא ושנה משנה. ומשנה סתם היא משנת רבי יהודה הנשיא, שקראוה התלמודיים ג"כ, "משנתנו" או "מתניתין", בהפך המשניות האחרות שקראו אותן "בריתא", ר"ל משנה חיצונה. שנה א) פערענדערן, פערואנדערלן; געגען דיע בעשטימונג האנדעלן אדער עט-וואס מאכען: שליה ששינה ממצות המשלה; המונה ממטבע שטבעו חכמים. שנה איש בין אנשים, ימדין פאר אנדערען אויסצייכען, בע-פארצוגען: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים (סנת י'). ב) א. הארטע שטעללע ער-קלארען. ושה"פ: שנוי א) פערענדערונג. ב) ערקלארונג איינער הארטען שטעללע: דמשני לך שניויא (סנת ג'). — השתנות, פערענדערונג. — משונה, פערשיידען, אונגאטיר-ליך, זאנדערבאר: מיתה משונה; בריאות משונה. שנה, יאהרגאנג. שנת הלבנה, מאנדעס-יאהר, שנה של י"ב חדשי לבנה. שנת החמה, זאננעניאהר, שנה של שס"ה ימים, שהוא זמן היקף אחד לחמה בקירוב. שנתיי, יאהרליך: היקף השנתיי.
 שני ב'שני, שם לקורבה שבין בני שני אחים או שתי אחיות. שני בשלישי, שם לקורבה שבין בני אה לבני בניו של אח אחר. שניי, סעקונדע. שניות, וואליסמוס, שתי רשויות: אמונת השניות, האמונה ששני כחות מתנגדים פועלים בעולם, כאמונת הפרסיים, ראה הורמיו. שנוותא בערך שנה.
 (שנן) שן, צאהן; ובדרך ההשאלה: שיני המסרק; שן המפתח, בארטדעם שליססעלם. — שן או שין, שם לאוח הכ"א

מאותיות א"ב. שן תוהבת (לדריס ס"ו), אייג-געזעצטער צאהן.
 שנגים (לסלות פ"ח), שיני הסלעים.
 *שנגא (זרכות ל"ו), שארפזינגער.
 (שנין) שנין = שנס, אומבינדען: ההיא עונקתא דהות רפיא שנצת (יכוס' זרכות פ"ז). שנין, באנד: שנין של סנדל (מקואות פ"י); כים של שנצות (כלים פכ"ו). (שנך) תשנוק, עיקר ענינו חנק: מות יומת (ויקרא כ' י') ת"י אחקטלא יתקטל בשנוק סודרא, ותר' מהנק שרנקא. ורז"ל קראו בן בכלל למיתה חסופה ובלתי טבעית: שהם מתים בתשנוק (ז"ר ל"ז). (שנר) *שונרא (זרכות כ"ו), קאטצע, וכן בלי ערבי.
 (שנת) שונית, אופער, געשטאדע: בים ובשונית וכו' איזה הוא השונית כל מקום שהים עולה בזעפו (לסלות פ"ח); ומטייל על שוניתא דימא (ז"ר י'); כרו בריש שנוותא (גיטין ס').
 שנת, צאהן, שפיטצע: שנתות היו בהין ע"כ לפר ע"כ לאיל (סנת פ'), כמין שינים בולטות לסימן.
 (שסה) שסה, א. טהיער אויף ימדין העטצען; שיסה בו את הכלב (סנהד' ע"ו).
 (שסק) *שסקא (ז"מ ס'), מין פרי, ולדעת רש"י: שיקר.
 (שסת) *שסתג: ונצייריה בשסתג (גיטין ס"ט), פי' במטלית. שיע בשרש שוע.
 (שעא) *אשתעא א) שפרעכען, ערצאה-לען; אשתעי דינא = דבר משפטים, רעכטען: דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה (ז"מ י"ד). ב) גלאטט ווערדען: אשתעו כל צלמניא (מ"ק כ"ה). ראה שרש שוע.
 (שעב) שעבד, קנעכטען, דיענסטבאר מא-כען, אונטערווערפֿען; מלכים ששעבדו את ישראל; שעבד קרקע לבע"ח; שעבד תאוותיו לע בודת הבורא. השתעבד,

זיך אונטערדערפֿען, דיענסטבאר, אונטער-
וואָפֿען זיין ביתא לעליה משחעבר. משועבד,
דיענסטבאר; נכסים משועבדים, בעלאסטעמע
גישע, שחל עליהם שעבוד בע"ח. שעבוד א'
קועכטשאַט: שעבוד מצרים; שעבוד מלכיות.
(ב) דיענסטבארקייט, סערוויטוט, פֿערבינד-
דיכקייט.
שעבז, שם לביצת הזכר: ויבישו שעבזוי
ואסתרים (ח"י זרע' ל"ט ח'). ומה
בתלמוד: משועבז (זכורות מ"ד), פי' בעל
ביצם גדולים.
(שעה) שְׁעָה (נמניכות: שְׁעָה א) שמונעד:
שליש שעות ביום; חצי שעה.
(ב) איבערהופט א. קורצע צייט, מאַמענט;
בשעה שאינה לא יום ולא לילה, אין איינער
שמונעד, דיע וועדער טאג, נאָך נאכט איזט,
בזמן שאין לימוד קבוע; ח"י שעה, דאָס
צייטליכע לעבען; צורך שעה א. מאַמענטאָ
נעם בעדירפֿנים; הוראת שעה, מאַמענטאָנע,
אויסגאדעמסווייזע ענטשיידונג; עני באותה
שעה; דיה לצרה בשעתה (זכרות ט'); לשעתך
זכראו; אדם שהשעה משחקת לו, שהוא
מצליח לשעתו. בכל שעה אללע ווייל, אַפֿט:
אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. בשעה,
צור צייט, וואָרענד.
שְׁעוּזָה (סנת כ'), וואכט. ראה שרש שוע.
שְׁעָל (שועל) שועל הזהב, גאלדפֿוכט, שאקאל.
שְׁעוּל (נספרי רפואות וז') גם צערוך ערך
גנח, הוסטען, גניחה, וגם בר' ערבי
דוא שם למין גניחה ידועה.
(שעם) שְׁעָם (סוכה כ'), קאָקאָלֶץ, מין
קליפת עץ.
שְׁעָמוּם, זינגעפֿערדירונג; שהבטלה מביאה
לידי שעמום (כתובות כ"ט); ויהם
את מחנה מצרים ת"י ושאמם ית משרות
מצראי, ווגזר משי' שבם.
(שעע) שְׁעוּע (כלאים פ"א) ובירושלמי:
שעועית, ומפרש שם פסיכתא
וכן בתוספתא: הוא פסיליא הוא שעועית,
פֿיאָלע.

(שעה) *שְׁעָה (תר' נכסת) = שְׁעוּה (ר"ס)
מנזח הירושלמי דף ח').
(שער) שְׁעָר, דאָס מאס אָדער דיא צאהל
איינעס געגענשטאנדעס דורך
בערעכנונג הערויסבריינגען, אַבשאַטצען; פֿער-
מוטהען. — שיעור. מאס, גראַסע; ובדרוש
מורה ביחוד על המדות שקבעו בדיניהם, נסח
ד' אמות לשיעור הלכה, וכוית או כביצה
לשיעור אכילה, שבפחות מזה אין הלכה
ואין אכילה. ובשיבות ענינו מדת הלימוד,
לעקציאָן: למד שיעור גמרא; שיעור עיון;
שיעור פשוט. — נתן שיעור, א. מאס נע-
שטיממען. שיעור קומה = מדת הנוף, ונקיט
בשם זה חלק מס' רזאל המדבר בשיעורו של
בורא עולם. ובלי ספק יש בו מובן נסתרי
אבל מתנגדינו וביחוד הקראים השתמשו בו
ליתן דופי בספרותנו. חכמת השיעורים, גראַ-
סענלעה-ע, מאַטהעמאַטיק.
(שער א) מארקטפרייז: פודהו כשער מקו-
(מעשר שני פ"ד); שלא להפקיע את
השערים (מענית ט"ו), דען פרייז ערהאַקען;
(ב) טהייל, אבשניטט, חלק מן הספר (כנס)
(חוס"ל) כמו בלשון ערבי, וכמו שקראו ר"ס
לחלקי מסכת גזיקין: ב ב א קמא, ב ב א
מציעא וב ב א בתרא. ג) טישעלבלאטט.
(שער) שְׁעָר, שם לענפים ולשרביש
שהפירות תלוים בהם: שער
של אפונים ושער עדשים (סנת קמ"ג); דופן
את השער במקום הזרע (ז"כ פ"ג); ואם הוה
שער כותש (פסח פ"ג).
שְׁעִיר הַמִּדְבָּר (תוס"ט), שפרינגבאַקק, שם
בע"ח באפיקא הדרומית.
(שף) *שְׁפָה: בוקא דאטמא דשף מדוכתו
(חולין נ"ג), פי' שקפץ וניתח
ממקומו. ראה שרש נשף.
שְׁפָה ויתוב: ביכנישתא דשף ויתוב (ר"ס כ"ג)
צ"ל דשפיתוב תיבה אחת, והוא שם מקום
בנהרדעא, ראה המשבר (זחלק סמלואי' סער' ס')
*שיפא א) בייטעל: שיפא דריגרי (קדוש)
נ) (ב) עאל איבריה לשיפא (סנת)

מליצי: אין תורתו של דואג אלא משפה
ולחין (סנהד' ק"ו), פי' ולבו בל עמו.
(שפט) משפט. אורטה"ל, זאטן (לאניק).
כח השופט, אורטה"לם.
קראט.

*שופטנא, אדם שומה: אמו בשופטני
עסקינן (ז"ק פ"ה), בל' פרסי
שפתן = גייסטעסקראנק זיין.
(שפי) שופי, שם לעצם שהשוק תקועה בו:
גוממו עם השופי (חולין ל"ז);
שופי עילויה דשוק קאי (ע"ז כ"ה).

(שפך) שפך, ענינו ידוע; ובטוי מליצי:
בשעה שאמר יצחק לעקב
גשה נא ואמשך בני נשפכו מים על שוקי
(ז"ר נ"ד), פי' נתקלקל במי רגלים מחמת
פחד. השתפך, זך ערגיעסען, מינדען, שפיכת
דמים, בלוטערגיעסען. — שפך, מינדונג.
משפך (אבות פ"ה), טריכטער. שופכים (סנה
ע"ח), שפיליכט.

(שפל) שפל ברך (סנהד' פ"ח) = שפל רוח,
בעשיידען, שפלונג, דע-
מוטה, בעשיידענהייט.

שפולים = שולים: נקטי ליה בשפולי גלימיה
(סנהד' ק"ג); אשה שמהלכת בשוק
ושפוליה מהלכין אחריה (סנהד' ל"ח), שלעפפע,
כמו שכל בל"מ, וכן תר' שולים ותר' בתחתית
ההר בשפולי טורא. משפלה באות מ'.

(שפן) שיפון (פסחים ל"ה) מפ' בגמ' דישרא,
והוא בל' ערבי שם למין דגן
הנקרא אצלנו: דינקעל (ראש הסעוד).

שופנר (זכורות נ"ה), פלאטשפייגער.
(שפע) שפע (א) פליעסען: מעיביות ומניקות
שהיו שופעות דם (ז"ר י').

ע"ד: ואשה כי תחיה זבה, ר"ל שוב דם מבשרה.
(ב) שיעף אבלויפען: א"ל שהוא שופע ויורד
(אבות פ"ז); איזו היא קדחת מן הקדקדק השופע
לאחוריו (נגעים פ"י). קורה שופעת (ז"ר י"ד),
קווערבאלקען; וכן שפעת קירות: לאחד שהיה
לו שפעת קורות וכו' נותנו באמצע הדרך יין
כדי שתהא סובלת וכו' (קהלת רנ"ה, את הכל).

(ג) שיפא או שיפתא, האלצשטיק;
עייל שיפתא בקופינא דמרא (סנהד' ק"ג), ותר'
כפס מעץ שיפא מגו מרישא. ראה גם ש' שפה.
(שפד) שפוד (זילס כ"ח), בראט-שפיטעס,
ומזה: ששפדו ביחור של תאנה
(סנהד' נ"ה), דורכשטעקען. *שפיד, שפיטציג:
לא תימא דשפיד (זכורות כ"ג).

(שפה) שפה (א) רוהען, רוהע האבען פאן
איינעם ליידען: קשתה ג' ימים
וכו' ושפתה מעת לעת (ז"ר י'); ששפהה מן
הצער ולא מן הדם (ס"ג). (ב) השופה יין לשמרו
(ז"ר ס'), פי' המריק מכלי אל כלי בנחת;
לא שופין איתן (סנהד' ק"ו) פי' להריק בנחת
בוי שישאר הפסולת בשולי הכלי; לא לישפי
איש שיכרא (חולין ס"ז). (ג) זיל שפי ליה
(גיטין ע"ג), בערוהיגען, בעפליעדיגען, השקיט
הערעור. ובהפעיל: גברא דמשפי נכסיה (ז"ר
ע'); אנא איקים ואשפי (ס"ט י'). — שופי,

רוהע: ג' שנים ובשופי (כתובות כ'), במנוחה
קיע בלא ערעור; ומימיו מהלכין בשופי (ז"ר י"ו),
בנחת. — שפוי, רוהיג, פליעדיק, אין פליע-
ד (נכסין י"ד); אינו שפוי בתוך ביתו; כל מי שהרתיק
אחר מדת הדין לא יצא שפוי מתחת ידיה
(ז"ר נ"ה); ויאמר ג"כ בהפך שומה: היה
אטמ. שפוי ונשתמה וחזר ונשתפה (גיטין כ"ג); הרבה
שמים נתפתחו הרבה שומים נשתפו (ז"ר כ"ג).
שפה (עליוס), בערוהען. שיפוי, דאס בערוהען,
(הופך) דיע שפאנע דאפאן: לא בשיפוי
(ועילת י"ד).

שיפה או שיפא, מין גמי: מחצלת של שיפה
(סוכה כ'), העקלים של שיפא ושל
ז"ר (ז"ר ס"ה).

שפוי כובע (חולין י"ט), קעהלקאפף, כמו
שפוע כובע.

שיפה. ציעגעל-צדער שטיינרייזע פאן איינער
מו ער: דכל שפה ושפה זימניה הוא
(ז"ר י').

(שפה) שפה, ברבוי שפיות, ליפפע, ראנד;
משלבקת את השפיות (ירוש'
זכורות פ"ה); ג' שפיות (כלים פ"ד). ובטוי

השפיע (א) צופליעסען לאססען, מיטטהיילען
(איינע קראַפֿט): הקב"ה משפיע טובה וכו'
(קדושין מ'). (ב) פֿערקויפֿען, פֿערשלייסען, אג-
זעמצען: המשפיעין במדה גסה כגון הסיטונות
ומוכרי תבואה (דנאלי פ"ג).
שפֿע, אבראכען, אבשיססיג מאכען. משופע
(א) אבשיססיג: בכותל משופע (סנה
ס'). (ב) העראַבהאַנגענד: רוכב על הסוס
וכליו משופעים אילך ואילך (ז"ר ס"ח), תרי
חסרה על אחורי המשכן — תשופע על אחורי
משכנא. (ג) עטוואס אין איבערפֿלום האַבענד:
משופע בנכסים, בעל נכסים הרבה. — שיפוע,
גענייגטע, אַבשיססיגע פֿלאַכע, אַבשיססיג-
קייט, אַבהאַנג: שיפוע ההר. — שפֿע, אויס-
פֿלום: השפֿע האלהי; צופלום, צושפֿרוך;
פֿיללע, איבערפֿלום. בשפֿע, אין פֿיללע, אין
איבערפֿלום.
(שפֿה) שפֿה, ניעדערגעבייגט: שפופין
ודווין (ז"ר ס'), תרי
והרעות יתומים ידכא ואדרעת יתומי תשפֿה;
לליסטים שפֿה שהיה יושב בפרשת דרכים
(ז"ר כ"ג), מדוכא וחלש.
שפֿופרת, ראָהרע, ראָהר: שפופרת של קנה
(חולין כ"ז); שפופרת היתה לו לר"ג
שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה (עירובין
נ"ג); שפופרת של ביצה (סנה כ"ט), איישאלע.
(שפֿין) *שפֿין, אויסבעססערן (א. געכידע):
אתא אסא שפצינהו (נגלה
ד'); שפֿין ולא הבני (יבמות ס"ג).
(שפֿר) שפֿר, שאַן מאכען; שמשפית את
הולד, *שפיר, שאַן; גוט:
שפיר עבד; שפיר קאמ; שפיר דמי, פֿי
כשר הדבר. שופרא, שאַנהייט; שופרא דשטיא
= יפוי השטה, לעערע פֿאַרמאָליטאַט.
שפֿיר, מוטטערקוכען: בשומי ענן לבוש
זה השפיר וערפל חתולתו זה השליא
(וי"ר י"ד); והקב"ה משמרו שלא יעֶשֶׂה
שפיר שלא יעֶשֶׂה שליא (סס).
שופר, געלדביכסע: מביאה מעות ונותנת
בשופר (עירובין ל"ג); י"ג שופרות

היו במקדש (סקלים פ"ו).

*שיפורא = שופר, פאָזינע: שיתא אלפ
שיפורי (כתובות י"ז).

*שפֿר-נונא (ע"ז ל"ט), מין דג.

*שופרוי (כתובות ס"ה), מין כוס גדול.

שפֿשֿף או שפֿשפת (סנה ע"ח), ליימרוטען

ענף שטחין אותו בדבק לצוד ב

צפרים. וי"ג: ש ב ש ב ת, ראה שרש שבש

שפֿשֿף בשרש שוף. שיפתא בשרש שף.

(שין) שין (א) דאָרן: ואין אוכלין ע

[התמרים] שבין השיצין (פס

כ"ג); כי נח נפשיה דר"מ טעון דיקלי שי

(מ"ק כ"ה). (ב) פֿלאַספֿעדער: ועיילא ספינה

בין שיצא לשיצא (ז"ר ע"ג).

שפֿים שבכפים (ירוש' סנה פ"ח), מין צמח

נאכל הגדל בסלעים. שייצא ביש' שין

(שצן) *שיצניתא (פסחים ל"ה), zizania

לאַלך, שווינדעלהאבער

(שק) *שקא דריספּק (גיטין כ"ה), אקס

איינעס וואגענס.

(שקד) שִקְד, דריזע.

שקידה, פֿלייס. שקדן, פֿלייסער: ס

השוקד על דברי תורה מוסרין

שקדנין כנגדו (אדר"ן פכ"ט).

(שקה) מִשְקָה, שם בתלמוד לכל דבר לה

פֿלייסגיט. השקאה, ש

הפעולה מן השקה או השקות.

(שקז) שקיזמי (ירוש' זרכות פ"ו), מין מאכ

של תאנים, מל"י מוסא

(שקט) שִקוּט: שראשו שקוט (זכורות מ"ג)

פֿי כבוש בין הכתפים, שצוא

קצר; שמא צואה נאה — שקוט (נדרים ס')

*שקוטנא (חולין ס"ג), מין עוף.

(שקל) שִקָל, עטוואס זאָ לעגען, דאס

דאס גלייכגעוויכט ניכט פֿע

לערט: והוא ששיקל מהו ששיקל ת

חלקי להורווי וחד לקוטווי (ירוש' זרכות מ"ג)

שקיל (א) וועגענער, גלייכוועגענער, פֿאַן גלי

כעס ווערטע: הוא אהרן ומשה מלמד ששקול

זה כזה (ז"ר ח')

שקולה צדקה כנגד

(ע"ז כ"ח), פי' שאינו מנופץ, ותר' אל ידפנו אלהא ישקפניה.

שקיפם (זכורות ו"ג), פלאטט, בלתי בולט. (שקין) שקצים ורמשים, אונגעציעפער.

(שקק) שקשק = שכשך, אבוואשען: כדי שיהא אדם עומד בקרן

העופל ומשקשק את רגליו בנחל קדרון (ירוש' מענית פ"ג); כשם שהאשה משקשקת עיסתה במים וכו' (למדנו זרלמית).

*שקקא = שוק, שטראסע, גאססע.

(שקר) שקרן או *שקרא. ליגנער.

(שר) שיר א) רינג, האלזרינג, ארמבאנד: השירים והנזמים (סנת ו"ו), ותר'

צמידים שירין; כל בעלי השיר יוצאין בשיר (סס כ"ח), האלזרינג. ב) השירים והכלך

(כלאים פ"ט), בגדי משי; דאקדיש בשראי (קדושין ז'), בל"י *καλός*, פאן זידע. ראה גם שרש שיר.

(שרא) *שרא א) = התיר, אויפגינדען, לאזען; ערלויבען. ב) = פתח, אנ-

פאנגען: מהיכא בעי מישרא רפתא (סנהד' ק"ג). שרי = מותר. ג) וואהנען, וויילען:

שכינתא שריא, ראה שרש שרה. (שרב) שרבב. אויסדעהנען, אויסשטרעק-

קען: נשתרבבה לשונם ונפלה על טיבורם (סוטה ל"ה); אשתרבובי אשתרבב

(זילס י"ח), ותר' וישלחו את ירמיה בחבלים ושרבבו ית ירמיה באמוניא.

שרבב א) אין משרבבין את הבהמה (ז"מ ס'), פי' לעשות שתיראה עבה. ב) משרבבין את השפתים (כמוצות ס"ח) ובירושלמי שם:

מ של ב ק, ראה זה בשם שלבוקא. ג) בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשיהו (סנת ל"ד), זיך דעהנען, רעקקען, לשון התפשטות.

שרביט של המרה (עוקלין פ"ח), עקף שרתמרים גדלים בו.

*שורבינא (ר"ס כ"ג), קאצקאייכע, וכן בל' ערבי; ובל"ר *suber*.

(שרג) *שרג א) אָרדנען, שיכמען: שרגינהו ודאי אקצינהו (סנת קכ"ד). ב)

המצות (ז"ז ט'). ב) אונגעטשיעדען, צוויי-פעלהאפט: ועדיין הדבר שקול (סוטה כ"ז).

ב"ד שקול, ב"ד שאפשר להחלק שוה בשוה (מספר הדיינים הס' זנוספד זוגי). ספק השקול,

ספק ששני חלקי האפשר הם שוים בו. שיר שקול, מעטרישעס געדיכט. — משקל א)

זאמטפארם: משקלי השמות: על משקל... מעטריק: משקל השיר. — משקולת,

געוויכט (געוויכטשטיין); מוירערוואגע, בליי-לאטה: שאין חוט המשקולת עומד כנגדו

(עירובין כ"ח). — שיקול הדעת (סנהד' ו'), דברעת השכל, סברא.

שקל, נעהמען. שקל וטרא בשרש טרא. שקולאה (חולין ק"ה), לאַסטראַגער.

שקע) שקע א) פערזינקען, אונטערזינקען: שקעה ספינתו בים. ב) אונטער-

געהען (פאן דער זאָננע אָדער איינעם אנדערען שטערן). כתב שוקע, פערטיעפטע שריפט.

חוטם שקוע, איינגעפאללענע נאזע. — שקע, פערזענקען, איינזענקען: משקעין את הקורה

בארץ (סנהד' ו"ו); ובדרך ההשאלה: כמה סמן שקעו אבותי כאן (ירוש' פאה פ"ח). —

השקיע, פערזענקען, אונטערגעהען לאססען: שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתו (ז"ר

ס"ח). השתקע א) זיך פערזענקען, פערזענקט ווערען; זיך אירגענדוואַ בלייבענד גיעדער-

לאססען: שלא ירד להשתקע; השתקע ביד איש, אין ימדם אייגענטהום איבערגעהען, ביא

ימדם פערפאללען. ב) = השתכח: שישתקע י"ט ע"ז ממנו (קדושין ע"ה); ישתקע הדבר

דרא יאמר. שקיעת החמה, זאָננענאונטערגאנג. (שקף) שקופות = אסקופות, אָבער-אונד

אונטער-שוועללען: כל השערים שהיו שם היו להם שקופות (מדות פ"ג).

השקפה, בליק. בהשקפה ראשונה, אים ערשטען אנבליק. השקפה כללית,

אללגעמיינע בעטראכטונג, איבערבליק. שקף, קלופט: השקיפים והסלעים (אהלות

פ"ח), ותר' סעיף הסלעים שקיפי כפיא. שקף, שלאנען: אודרא דנרא דלא משקף

= שרע, ענטגלייטען: שריג חד מינייהו (ז"מ ל"ג); דמשתרגא בה כרעא (סנת כ"ד). — שרגא (א) רייהע, שיכטע: שרגא דלכני (סנסד' ס"ד). (ב) ליכט: שרגא במיהרא (מולין ס'). *שרגוש (עיוונן כ"ט), כף שמערבין ומשגיין בו את התבשיל.

(שרד) שרדנגין (סמו"ר ל"ח), סארדאניקס, מין אבן טובה.

(שרה) שרה (א) = שכן: רוח הקודש שורה; ועל הרוב יבא בבינוני פעול: כל שאין לו אשה שרוי בלא טובה (ז"ר י"ז); בזמן שישראל שרויין על אדמתן (ז"ר כ"ה); שרוי בטובה (כדס ל'); שרוי בצער (תענית י"ח); שרוי בתענית. ובהפעיל: אין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד וכו' (סנת קל"ט). (ב) אין א. פליססיגקייט לעגען, ווייכען, בייצען: שרה פתו ביין (כזיר ל"ד); אין שורין את המורסן (פסמים ל"ט); שרה פשתן. — משרה, מים ששוין בהם דבר; משרה של פשתן, פלאכסבייצע.

השרה, פערפאלעגען, דען אונטערהאלט געבען: המשרה את אשתו (כמוכות ס"ד), מל' שארה כמותה.

(שרו) שרוול (כלים פכ"ו) = סרביל, פי' הערוך מין בית יד, ארמעל. (שרט) שרטט (גיטין ז'), לינירען. ושה"פ: שרטוט.

שרטון, שרטן, זאנדבאנק: נעץ קנה בים והעלה שרטון (סנסד' כ"ח); ארעא ואסקא שרטון (ז"ר קכ"ד), שצף עליה טיט. (שרי) שריא או שריתא, באלקען: עשרים שריין (ז"ר ס"ח), ותר' בצל קורתי בטלל שרותי.

*שוריינא דעינא (ע"ז כ"ח), ראיית העין, משרש שור.

*שורייקי חיורי (מולין נ"ז); שורייקא סומקי (ז"מ פ"ג), חומים דקים בבשר.

(שרק) שרכא, שמרוך, געשמרייך: דאיכא שרכא (סנת פ"ה ועיוונן

ק'); אמר ר"ש וכו' בשרכא (ז"מ ל"ה, ונוסחתו: בשרכא); שייך ואזיל דיקלא בישא בהדי קינא דשרכי (ז"ק ל"ז). (ראה גם שרכא).

*שרכפא, פאגעלנעסט: שרכפא דספק דרוסות (מולין כ"ג), ותרגום עם קני אגוע בשרכפי אתיגיד.

(שרן) שוריןקא, מין ניץ: מאי בר חיריא שוריןקא (מולין ס"ג).

ובל' פרסי נקראה בת היענה sirenkh.

(שרע) שרע = השתמש: שאילית לר' יאשיה ושרע מיניה (ירוש' זרכות פ"ז). שרעתא דנהרא (ז"ק כ"ט), מקום חלק על שפת הנהר, תר' חלקקות משרועין.

ראה שרשי שרג ושרק. (שרף) שרף, שלירפען: כהן שרעתו יפה שורפה חיה (ע"ז כ"ט); כפא דחמא נגרא — בגווה נשרוף חרדלא (פסמ' כ"ח).

שרף (א) זאפט, שרף: כל שיש לו שרף (פסמים ל"ט); הפוצע זיתים שיצא השרף (מעשרות פ"ד); וברוך ההשאלה: זו שרפה מצוי (כדס י'), דם הנדה. (ב) הארץ: שרף הנוטף מעצי הקטף (כריתות ו'); שרף קטף (סנת כ"ג), באלזאם, וכן ת"י צרי (זכא נ"ג י"ח) שרף קטף. — נשרף, (זלסון העס), אבגעבראננטער.

שרפרף (כלים פכ"ג), פאוסשעמעל.

(שרק) שרקא (א) = טוח, בעשטרייכען: שרקין ליה תנורא (זילס ל"ז);

בין שריק ובין לא שריק (סנת כ'). (ב) הער-אבגלייטען: מא שרקי פירות לא שרק (כדס ג'), פי' נשמטין ונופלן; ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סגדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק (סס כ"ו). שירקא דמעיא (מולין כ'), ליחה הרבוקה במעיים. ואולי מענין שרש זה בהוראה הראשונה.

שרקן, שמינקע: לא תעביר אשה שרק על פניה (סנת ל"ח).

שרקן, שם נקודה כזה [ו] הכא תמיד בתוך אות ו' המשמשת, ומבטאו כמבטא

מא שרקי פירות לא שרק (כדס ג'), פי' נשמטין ונופלן; ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סגדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק (סס כ"ו). שירקא דמעיא (מולין כ'), ליחה הרבוקה במעיים. ואולי מענין שרש זה בהוראה הראשונה.

שרקן, שמינקע: לא תעביר אשה שרק על פניה (סנת ל"ח).

שרקן, שם נקודה כזה [ו] הכא תמיד בתוך אות ו' המשמשת, ומבטאו כמבטא

מא שרקי פירות לא שרק (כדס ג'), פי' נשמטין ונופלן; ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סגדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק (סס כ"ו). שירקא דמעיא (מולין כ'), ליחה הרבוקה במעיים. ואולי מענין שרש זה בהוראה הראשונה.

שרקן, שמינקע: לא תעביר אשה שרק על פניה (סנת ל"ח).

שרקן, שם נקודה כזה [ו] הכא תמיד בתוך אות ו' המשמשת, ומבטאו כמבטא

מא שרקי פירות לא שרק (כדס ג'), פי' נשמטין ונופלן; ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סגדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק (סס כ"ו). שירקא דמעיא (מולין כ'), ליחה הרבוקה במעיים. ואולי מענין שרש זה בהוראה הראשונה.

(ששב) *שויבא (סנת ל), מין חגב.
*שויבתא (ירוס' ע"ז ג'), צווייגליין, בד
של הדם.

שויבין א) פריינד, געשפיעלע: אוהב זה
שויבינו (סנת' כ"ז); ולאמוץ
רע ת"י שויבינא. ב) ברויטפיהרע. ושה"מ
שויבינות: ויביאה אל האדם וכו' מלמד
שעשה הקב"ה לאדה"ר שויבינות (זרכו' ס"ה).
(ששמ) שויטא של דוב (וי"ר ה'), חבירו
האוכל עמו, מל"י

συσσώτεω, צוואממען עססען.

(ששל) *שויילתא, קעמטע, שטאממ-
ליניע: שויילתא

דר"ג (גיטין כ"ו), שלשלת היחס; ותר' מוסר
מלכים שושלתא דמלכיא.

(ששן) שושנת-המלך (כלאים פ"ה), מין
שושנה.

(ששר) *שישורא, זייל: דקא גדיל שישורא
(פסחים פ"ג), חבל.

(ששת) *ששיתא דקנדלא (זנד' רנה י"ג),
כמו עששית, לאמפע.

(שת) *שותא א) = שועתא, געשפראך,
רעדע, ווארט: לא תיפוק

לכו שותא (ז"ז ל"ט); איתתא בהדי שותא
פלכא (מגלה י"ד). ב) ביומא דשותא (סנת

ל"ז), פי' הערוך רוח מזרחית, ורש"י פי' רוח
דרומית. ג) צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא

(זרכות ל"ו), פי' פ"ר ח הצלף. ד) אייתו ליה
שותא (סנת קכ"ד), פי' הערוך כמו שריתא,

באלקען.
שיתין (דמלי פ"ה), מין תאנים מבריות.

*שית או שיתא = ששה. שיתין = ששים.
*שיתא = שנה.

(שתא) *שתא או אשתי, וועבען: מסכת
רעה הסכתן לדורות משתי

בישא אשתיתן לדרייא (סמו"ר י"ז); אם
תארגי ת"י אם תשתין. ומה: משתיתא א)

געוועבע: היא איתתא דאשתכח לה דמא
במשתיתא (כס' כ"ח), וכן ת"י מסכת. ב)

דאכיל פרוטגמיא אכיל משתיתא (ירושלמי

אות u בל' רומי; וקצת המדקדקים יקראו
כן לנקודת הקבוץ [י]. שרוק, מנוקד בשורק.

אותיות השריקה, צישלויטע.
שרקרקן, מין עוף טמא: רָקָם זו שרקרק

(חולין ס"ג), וכן ת"י רחם.
(שרר) שררה, העררישאט; העררישעם

וועזען: התנהג בשררה.
נקשת השררה, העררשזוכט. שר של גיהנם

(ערכין ט"ו), מלאך הממונה על הגיהנם
(פ"פ הסגדה). שר של ים (סס), מלאך הממונה

על הים, מעערעסנאטט. שר העולם (חולין ס'),
מלאך הממונה על הנהגת העולם (ראה מו"נ

הזמן סער ט"ו). שר הפנים, כנוי לכל אחד
משבעת המלאכים (= Amshaspands)

המשרתים את פני ה' (טוניה י"ז י"ח);
סוריאל שר הפנים (זרכות כ"ה).

(שרר) *שרר = חזק: לשרורי מנא (סנת
ע"ד); שריר וקים (ז"ז ק"ס).

(שרש) השתרש או הִשְׁרִישׁ, איינגעווארצלט
ווערדען, טעף פֿערזונקען

ז"ן: נשתרש בחטא (ז"ק ס"ז). שְׂרֵשׁ, וואור-
צעל, שטאמם (א. ווארטעס). שרשיי, וואור-

צעל-, ראדיקאל: אות שרשית. שרש נשמה
(ללל סוקוליס), זעעלענאבשטאממונג.

*שרשיפא (סנת קכ"ט), באנק.
(שרת) משרת (זלמן סנס) דיענסטבאטע;

dominif משרת, דיענסט-
מאגד. מעם משרת, פֿערבינדענדער אקצענט.

שירות, בעדיענונג, דיענסט. מלאכי השרת,
דיענסטענגעל.

*שירותא (זרכות ל"ט), מאהלציט, וכן
תר' ארוחה, והוא קרוב לל' שְׂאָר

בל"מ. שריתא בערך שרי.
שרתוע, האלואייזען: נתנה שרתוע של ברזל

על צוארו (ז"ר פ"ז); העגל יוצא
בנימון וכו' שרתוע (ירוס' סנת פ"ה).

(שש) *שוישא דמשחא (ז"ז קמ"ד) קרוג.-
משושה, זעכעקקיג, אזעכס-

עקק.

שניעית פ"ד) סעודת הנשואין (ראס פרוטוגמיל).
דמזה ג"כ:

לְשִׁתִּי, ענינו ידוע; וע"ד ההשאלה: כותל
וכו' שנסדק לשתי (מקלות פ"ו), פי'
לאורך הכותל; קורעו שתי וערב (מולין ק"ט),
פי' לאורכו ולרוחבו. אבן שתיה בשרש אבן.
(שתה) שתי, בעטרונקען. משהה, ברבוי
משתאות, גאסשמהל.

(שִׁתְךָ) שִׁתְךָ, רָצָה עָנִי: דשתיך טפי (ז"נ)
כ"ו); שהשמים משהתכין
בנהושת (פענית ח').

(שִׁתְּךָ) הַשִּׁתִּין מים או השתין סתם (כ"ס)
י"ג), וואססער אבשלאגען.

שִׁתְּךָ, אורין.

(שִׁתְּךָ) שִׁתְּךָ = שִׁשָּׁה עשר.

(שִׁתְּךָ) שִׁתְּךָ, גענאָססע, געזעללשאַפֿטער,
קאָמפאגנאָן, תר' חברי גנבים
שִׁתְּךָ לַגִּבּוֹן, השתתף עם איש, מיט ימדם
געמיינשאַפֿט מאכען, געזעללשאַפֿט שליע-
סען; השתתף בדבר, זיך וואָראָן בעטהייליגען,
טהייל נעהמען: השתתף בצער איש; השתתף
עם דבר בדבר, עטוואס מיט איינעם דינגע
לצמיין האבען: החי משהתף עם הצימח בנפש
צומחת. — משותף א) געמיינ, געמיינזאם
צוקאָממענד: דעצמות היא משותפת לכל
אִישִׁי הַמִּין. ב) געמיינשאַפֿטליך בעזיטצענד:

כל אישי המין הם משותפים בעצמות אחת.
דעת משותפה (נו"כ ח"א פט"ג), דער געמיינע
פֿערשטאנד. שם משותף, שם בעל הוראות
שונות שאין יחס ביניהן, כמו למשל שם
כסיל, המשותף לאדם חסר דעת ולמזל מן
המזלות. — שותפות, געזעללשאַפֿט, געמיינ-
שאַפֿט.

(שִׁתְּךָ) שִׁתְּךָ, שווייגען. שִׁתְּךָ, דאס שוויי-
גען: שִׁתְּךָ כהודאה דמיא.
שִׁתְּךָ או השתיק, צום שווייגען ברינגען, בע-
שווייכטיגען. השתתק, שטומם ווערדען: אשתתק
רב אחדבוי (ז"נ ז"נ); פֿאַס שלאָגע געריהרס
ווערדען. שיחוק, שלאַגלום. שתוקי (קדושין
ס"ט), כנוי לילד שאינו מכיר את אביו. שתקי,
א. שווייגזאמער מענטש.

(שִׁתְּךָ) שִׁתְּךָ א) פֿליעסען: דמו שותת
לארץ (סנהד' ס"ח); מים
שותתין על ברכיו (סוטה מ"ד). ב) זיך בע-
וועגען: אמרו לו לנחש וכו' אתה הולך
ולשונך שותת (נמר' רכס י"ט); עושה יין
נסך וכו' ובלבד בשותת (ירוש' ט"ז פ"ד), פי'
שמגענע.

שִׁתִּית (סנהד' קנ"ו), מין מאכל עשוי מקמח
קליית.

שִׁתִּית, זעכססעל. משתיתא ביש' שתא.

אות ת

(תא) תא, צעללע (אין דער האַניגוואבע).

*תא, צווי מן אתא, קאָממען.

(תאב) תאבון, לוסט, ליסטערנהייט: עובר
עבירה לתאבון.

(תאה) תיאה (עוקלין פ"ג) או תיעה (מולין
כ"ח), שם אילן בעל ריח טוב

הנקרא גם בל"י θύια.

(תאט) תאמרא, θέατρον, טהעאטער:
תאמרי וקרקסיו' (נגל'ו).

(תאל) *תאלא, יונגע דאטטעלפאלמע:
קרחו בה תאלי (כ"מ ק"ט);
דיקלי ותאלי (ז"נ ס"ט).

(תאם) תאומים, שם מול מ"ב מולות
החגורה, צויללינגע.
תאומית (זכורות ל"ט), שם למלתעות, הנראות
כשינים כפולות.

(תאר) תאר, שילדערן, בעשרייבען; בע-
טיטעלן; א. אייגענשאַפֿט

(תגר) תגר או *תגרא, קלאגע, צאנק.
שטרייט : כ"ו דורות היתה
האל"ף קוראה תגר לפני כסאו של הקב"ה
(צ"ר ל'), התאוננה לפניו; ותר' מדנים חגרי.
תגר = סחר, קויפמאנן, וכן בל' ארמי.

*תיגרא : הנהו מיא וכי' שדינהו בתיגרא
(זכורות ט'), מין בלי. ראה גם

שרש תגר.

(תדר) תדיר (תלר) תלר (תלר) תלר, בעשטאנ-
דיג, טאגליך : תדיר ושאינו

תדיר תדיר קודם; והגבאין מהזירין תדיר (לכות
פ"ג), וכן תר' תמיד.

(תהא) *תהא, אן עטוואס ריעכען : תהי
בהמרא (כמונות ק"ה).

תהא, גערוך : שתי עד דנפק תיהא מאודניה
(סנה ק"ט). בת תיהא בש' בנה.

(תהה) תהה א) שטוינען : תהי בה ר"א
אמר ר"ז מאי תהיא (וגי' הערוך :

תיהא) (עירובין ס"ו). ב) בעשטירצט
דאזיטצען : והיתה מניקתו תוהה ובוהה (צ"ר

צ"י). ג) בערייען : תוהה על הראשונות
(קדושין מ').

(תהם) תהום, שם לעומק הארץ (לפי אמונת
הקדמונים שהארץ רקועה

על המים) : מתהום ארעא עד רום רקיעא.
(תו) תו אותיו, שם לאות הכ"ב מאותיות א"ב.

*תו = תוב, וויעדער, מעהה, נאך : ותו
ליכא ?

(תוב) *תוב = שוב. אחיב = השיב. מתיבי
(וזמדרש : מתיבין), מאן וועג-

דעטע איין. — תוב (מלת היחס) = שוב, וויע-
דער, מעהה, נאך.

(תוך) תוך (לולל המזכרים) פערבארגענער
זינן : שהם כפשוטיהם ואין

תוך בהם (פמיסה למו"כ). בעלי התוך (מו"כ
ח"צ פכ"ה), כת המאמינים שיש לתורה מוכן

נסתר. — בתוך כך, אונטערדעססען. ונגזר משם
זה : תוך, פערמיטטעלן. מתוך, פערמיטט-

לער. תוך תוך : ונותן אז כיעז לתוכו וכי'
ר"י קוראו תוך תוך (פסחים ע"ד) ורש"י מביא

ביילעגען. תאר, אייגענשאפט, אטטריבוט.
שם תאר, אייגענשאפטסנאמען. תאר השם,
ביווארט, אדיעקטיוו. תאר הפעל, נעבעג-
ווארט, אדווערביום.

(תבה) תיבה א) = ארון הקדש; עבר או
ירד לפני התיבה (זכרות ל"ד),

פארבעמען, התפלל להוציא הרבים ידי חובתן.
ב) (ראם געשריעבענע) ווארט : כל מ"ם

שבאמצע תיבה פתוח (סנהד' ל"ד).
(תבל) תבל, ווירצען : המחמץ והמתבל

(עכלה פ"צ). תבל או תבלין,
געווירק, ונגזר משרש בלל; ובדרך ההשאלה:

כדי ליתן תבל בנעימה (ערכין י"ג), ווירצע.
*תובלא (סנועות מ"ו), פי' הערוך כלי של

גודר תמרים.

(תבן) מתבן (פסחים מ'), מקום שמחזיקין
בו תבן.

(תבע) תבע א) פארדערן : היה תובעו מנה,
וכן תר' דרש; תבע לדין, פאר

געריכט פארדערן. ב) צו עטוואס אויפפאר-
דערן : מפני מה האיש תובע באשה (צ"ר י"ז);

פרדה שתבעה (מולין ע"ט), פי' לתשמיש.
תובע, קלאגער (פאר געריכט). נתבע, גע-

קלאגטער, בעלאנגטער. תביעה. פארדערונג;
תביעת ממון.

(תבק) תבקין (צ"ר ל"ה) [אמה] של תיבת נח.

(תבר) תוברו, שלייפע : כל שיש לו
חבורות (כלים פכ"ה) וי"ג

ח פ ר ו ת. ומה : משיתבר [או משישתבר]
(סס פ"כ), פי' משיעשה לו חבורות.

*תבר = שבר, צערברעכען. תברא, ברוך.
תביר, שם נגינה מפסקת.

(תג) *תגא, קראנע; וקראו כן הסופרים לקוין
שעושים על האותיות : מ"ט אית

ל"ה תגא (מנחות כ"ט). ומה : תיג, מיט
"תגין" פערזעהען : אותיות מתווגות.

(תגר) *תגרא, שטאב : סבי דאזלי אתגדי
(צ"מ כ"ה), וכן תר' שבט

ושרביט.

גירסא ישנה, "ת כ ב ר", והוא הנוסחא הנכונה, ופי' צלוי שלם ובני מעיו עמו, וכן תר' צאן עשויות חכברא. ראה תוכמירא.

(תון) *תוונא = חדר: בתונוי דלבאי יתביתו (כדס כ'), וכן תרגום חדר (ע"א כ' ל').

(תום) *תווס, בענעטצען, בעשמוטצען: זמנין דמתווסן מאניה מיאז

(סנת קי"ג); אַתוואסא מסאניה מינא (סס קכ"ג) בל"ר, tabes, שלאמס.

(תור) *תורא = שור. ראה גם שרש תר. תוש בשרש תשש.

(תות) תותי. מוילבעערע: האוג והתותים (מעסרות פ"ח); אילן תות

(זכוכות ס'), מוילבעערבויס.

(תוז) רוח תוזית (מדרס סמואל ט'), מין רוח רעה, ולדעת הח' זאכס

הוא מל"י θύσις, טאָבען, שגעון.

(תוק) *תוקיטא (קסלת רצה, ומואל אכ'), הינטערהאלט, מארב.

(תחב) תחב. איינשטעקקען, אויפֿשטעקקען: וחוחבו לתוך פיו (פסמים ע"ד);

תוחב בשפור או בסכין וגומלו (ירוש' כלל' פ"ח).

(תחה) עפר תיחוח (זכוכות מ'), לאַקקערע ערדע.

(תחל) התחיל. אנפֿאַנגען, נגזר משם תחלה. מתחיל, אנפֿאַנגער. התחלה,

אַנפֿאַנג, אורשפרונג, פרינציפ. התחלות, אַנפֿאַנגנדינדע.

*תחלא או תוחלא או תחלסא, אונרייפֿע דאטטעל: תחלי והלבא (מ"ק י"ח);

באצפא דתוחלא (גיטין פ"ט); ר"מ אכל תחלא ושדי שיחלא לברא (מגיגה ט"ו); תחלי

דבי כהנא (ז"מ ק"ז); כפר שחליים דהו מרבין בניהון כאלין תחלסאי (ירוש' סעניס פ"ד). וי"מ

מין ירק, ראה שחלים.

*מתחלא. שם לקליפת התמרים: מתחלי דערלה (זכוכ' ל"ו), ראה שיחלא ד.

(תחס) תחס, בענרענצען: חצב שבו תחס יהושע את הארץ (ז"כ כ"ו).

תחוס, גרענצען: עד כאן תחוס שבת, שיעור שקבעו חכמים שלא ללכת בשבת יותר חוץ לעיר, והוא אלפים אמה.

(תחת) תחתונות, שם לכאב בפי הטבעת: דברים מביאין האדם

לידי תחתונות (סנת פ"ח).

(תיב) *תיובתא = תשובה, אנטווארט, אייגנענדונג; בוסע.

תייה ראה תיאה בשרש תאה. תייג ביש' תג. (תיהה) *תיוהא (ז"מ ע"ג), רייע (כלס

סרס ססה).

(תים) תיומת (סוכס ל"ג), שם לעלה האמצעי והעליון בלולב, שהוא כפול.

*תיים = תמס, פֿלח: הני תיימי (עירונין פ"ח).

(תיר) תיר. וועגווייזער: שכרו תייר לפניהם (ז"ק קי"ו), וכן תר' עינים הייתר

תייר הויתר. ראה גם שרש תר.

*תיר, וואך: תירולא תיר. תייר, אויפֿוועקקען:

תייריה אוקמיה (ז"ק קי"ז).

*תיירא דהורי (ז"כ כ"ד), צמד בקר של מחרישה.

(תך) תך: תפר בה ב' או ג' תכים (ירוש' מגילה פ"ג), פי' תפירות (כלס תיכא).

*תבא, θάλασσα, טהראן, זעססעל, כסא או שלחן: אתבא דריש גלותא (זכוכות

מ"ג); קריבו תבא קמיה (ז"מ קי"ו), פי' שלחן. ומענין זה: יתיב אתליסר תכטכי פיוא (כתובות

ע"ז), כסאות.

*תיכא, קעטשע: תיכי חלילתא (סנת כ"ז), תרגום שרשרות זהב תכין דרהב.

תכטכא, בשם שלפני זה.

(תכך) *תכך דשיראי (סנת ל'), מין תולעת הנמצא בבגדי משי.

(תכל) *תכלא: א) נפל תכלא בשיראי (זכוכות כ"ו), רקבון; והערוך

פי' תולעת. דשרא תכלא בכולה (מולין ס"ד).

רקבון ולקוי. ונמצא פעל מזה: כיון שנחכלר במכות (סמו"ר כ'), פי' שנלקו. ב) שיחין

תכלי מטויה לכנא דקל חבריה שמע ולא אכל (ז"ק ל"ג), פי' הערוך מכאובות. ובל'

אכל (ז"ק ל"ג), פי' הערוך מכאובות. ובל'

פרסי ענינו שגוען. ג) = תכלת : תכלא עמרא
הוא (ינמות ד'). ד) דמלפא תכלא (כמות
ס"ג) = שכול, קינדרלצויגקייט.

(תבם) תוכמירא : כבודה של שבת וכו'
תוכמירא (פסיקתא כ"ג).

ראה תכבר (זכרם חוד).

(תכן) תוכן (אלל המזכרים), אינהאלט.

תוכן, אסטרונאם, תכונה, אסטרונאמיע.
תכמים ראה טכמים.

(תבם) תבספית (זכרות כ"ה), שם כת של
רוחות רעות.

(תכף) תכף = תחב, העפטען : החוכף
תכיפה אחת (כלאים פ"ט) ;

התוכף גאולה לתפלה (ירוש' זכרות פ"ה),
הסומך; תכפוהו אבליו (מ"ק כ"ז), ראש אויף
איינאנדער פאלגען. תכף או תיכף, אונגמיט-
טעלבאר אדער ראש אויף עטוואס פאלגענד;
תיכף לנשילת ידים סעודה (זכרות כ"ג). ושה"מ
הכיפה או תכיפות. תכתקא ראה תכטכא בשרש
חך.

(תלא) תלא-אילן פרעטטען, מין חולד;
תלא אילן שיש בו

גוונן הרבה (זכרות כ"ח).

(תלג) *תלגא (א) = שלג. ב) (גיטין ס"ז)
פירש"י מין חולי של קרירות.

(תלה) תלה (א) (פעל יולא) אויפהאנגען,
פאן עטוואס אבהאנגיג מאכען.

צ. ב. דיע גילטיגקייט איינעם פערטראגעס
פאן דער ערפיללונג איינער פערבינדליכקייט.

ב) צווישען דען ציילען שרייבען. ג) דאס
שטראפגעריכט געגען ימדין פיר א געוויסע

צייט איינשטעללען, ימדם צופריסען; אם יש
לו זכות תולין לו. ד) אונגעטשיעדען לאס-

סען : תולין לא אוכלין ולא שורפין (נה"ז).

ה) תלה בדבר או באיש, צושרייבען, צו-
שייבען; תולין הקלקלה במקולקל (ז"ק"ט);

ותולה בכל דבר שהוא יכולה לתלות וכו'
דרגה מאכולת הרי זו תולה בה (נה"ז).

ו) תלה עיניה דיע אויגען ערהעבען : כיון
שירדו לתוך הכבשן תלו עיניהם ואמרו רבש"ע

(ילמדנו נח); לא יתלה עיניו על המקח (ז"ב
כ"ח). ז) תלה (פעל עומד) או היה תלוי.

האנגען : כנור היה תלוי למעלה ממטתו של
דוד (זכרות ג').

תלה או היה תלוי בדבר,
וואראן האנגען, זיך ווארויף בעציעהען, פאן

עטוואס אבהאנגיג זיין, אויף עטוואס אנ-
קאממען : אבר שדנשמה תלויה בו (קדושין

ז'). מצוה התלויה בארץ; אהבה התלויה בדבר
(ז'כרות פ"ה); התולה ברעת אחרים; הכל תלוי

במזל; הדבר תלוי במנהג. — תלוי, א. ער-
האנקטער. — תלוי או תליה (ז"ב קס"ה).

וואס צווישען דען ציילען געשריבען איזט.
תלוי או תלא, הענקעל : תלוי המגדרת

(עדין פ"ג); גמי כדי לעשות תלאי לנפה
ולכברה (זכרות ע"ח). תלין, הענקער.

תלי (אלל המזכרים ע"פ ל' ערבי), דיע
ליניע וועלכע דיע ביידען דורכשניטסט-

פונקטע (ראש סמלי חזק סמלי) דער מאנד-
באהן אונד דער עקליפטק (וואנגענבאהן)

עיגול המזלות) מיט איינאנדער פערבינדעט.
(תלח) *תלח, אין שטיקקע צערפאללען ;

תלחא, שטיק : הוה מתלחא
ונפלה תלחי תלחי (חולין כ"ג, וגי' סערוך :

מתלחא ונפלה תלחי תלחי), פ"י מתפרקת.
ונפלת חתיכות חתיכות; אנב יוקרא דלחם תלח

(מכמות ז"ד); ושסע אותו ת"י ויתלע יחיה.
(תלל) תלל, שושהויפען, הויפען, היגעל.

ובדרך ההשאלה : תלי תילים
של הלכות (עירובין כ"ה). תלולית, היגעל :

תלולית של עפר (וי"ר ט'); התלוליות הקרובות
לער (אסלות פ"ו).

(תלם) תלמי (תוספתא נקולות פ"ד), τέλμα,
זומפ.

*תלמוותא (קדושין פ"ד), מין תפירה דקה.
(תלם) *תליסר = שלשה עשר.

(תלע) תולעת המשי, זיידענוואורס. תולעת
המארה, יאהאניסוויירמכען.

התליע (א) וואורמשיטיג וועידען : קישות
שהתליעה באיניה (חולין כ"ח). ב) פאם וואורמ-

שטיגיגען דייניגען : מתליעין העצים (מדות

(פ"ג), מתולע, וואורמשטיכג: פירות מתולעות
 (פ"ג ז"ג).
 (תלש) תלש, פליקקען, רייסען: החולש
 סימני טומאה (נגעים פ"ז).
 תלש קטנה, שם נגינה משרת. תלש
 גדולה, שם נגינה מפסקת.
 (תלת) *תלת או תלת = שלשה. תלת
 = עליש. תלתין = שלשים.
 תלתן (נעשרות פ"ח), *αλφειν*, באקסחאָרן, מין
 צמח.
 (תם) *תם או התם = שם, דאָרט: שלחו מתם.
 *תומא (א) (גיטין פ"ט) = שום, קנאָבליך.
 (ב) לירמי תמי לסרב לא (ז"ט פ"),
 פראנזען.
 (תמד) תמד (= שמד, ראה זה), בעפייכ-
 טען: עתמדו במי גשמים
 (חולין פ"ז).
 תמד (ז"ג ז"ה), טרעסטערויין, בל"ד
temetum בערוישענדעס געטראַנק,
 מעטה, וויין. ונגזר מזה הפעל: המתמד
 (נעשרות פ"ח), העושה תמד.
 התמיד, פארטבעשטעהען, פארדויערן; בע-
 שטעהען לאססען, פארטרויערן
 לאססען; פלייסג ויין: התמיד בלימודו ושה"פ:
 התמדה — תמיד או בתמידות, בעשטאנדיג,
 אימערואַהרענד.
 (תמה) התמיה, אין שטיינען פערזעטצען,
 פערואונדערונג עררעגען:
 המטיל תכלת וכו' אינו אלא מן המתמיהים
 (נזקות נ"י). — תמה, וואונדערליך, אונער-
 קלאַרליך: הדברים תמוהים. — תמה או תמיה,
 פערואונדערונג, תר' שמה (ירמיה ה' ל') תימה;
 ה' התימה, אות ה' הבאה לשימוש בראש
 הפעלים להורות על התימה, ר"ל שהפעל נאמר
 בלשון תימה. אתמהה, בטוי מצוי לרוב במדרש
 לסימן התימה.
 תימה (חולין קנ"ח), מין עוף טהור.
 (תמוז) תמוז, שם החודש הרביעי.
 (תמח) תמחוי (א) (זילס י"ג), מין בלי אכילה,
 שיססעל. (ב) קיבוץ הלחם

והתבשילים לעניים: המתפרנס מן התמחוי.
 (ג) (כלים פ"ד), שם לחלק ידוע מן העול.
 *תימחתא (חולין כ"ח), *τέμαχος*, שטיק.
 (תמד) תמכא (פסחים ל"ט), מין ירק מר,
 ובירושלמי שם מפרש: תמכא
 נגיד ידיו. ראה זה.
 (תמל) תמליוס, *θεμελιον*, גרונה, יסוד
 הבנין: היא קובע תמליוס
 (ז"ר נ').
 (תמם) תם או תמימות, אונבעפאנגענהייט,
 נאָאָוויטאַט: מסיח לפי תומו
 (ז"ט קכ"ח).
 (תמן) *תמני = שמונה. *תמן = שמונים.
 תמניסר או תמני סרי = שמונה
 עשר. תומן (ז"ג ז"ח), א. אכטעל, מדה של
 שמינית הקב. *תמניתא (פסחים ק"ט), מדה
 ידועה. — תמן = שם.
 (תמר) תמר. וירבעלן (פאָס רויך): של
 הללו מתמר ועולה (יומא ל"ח).
 תימור של חמה (טס כ"ח), דיע שטראהלען
 דער זאָננע.
 תמרה (א) דאטטעל; (ב) (נעשרות פ"ד), שם
 לפה הצלק בעוד שלא נפתח (דיע
 אונגענטפאלטעטען בליטהענקאספען דער
 קאפפערשטודע) ומשתמשין בו כשהוא כבוש
 בחומין או במי-מלח — לטיבול.
 תמיר (זכורות נ"ד) דער גראַסע אויגענליע-
 דער האט, והוא מלשון: *תימרא
 דתרנגולתא (טבת ע"ז), אויגענליעד, ותר'
 עפעפי עהר תימורי קרצתא.
 (תנא) *תנא (א) ערצאָהלען: תני ליה עובדא
 (וי"ר כ"ג). (ב) פארטראַ-
 גען, לערנען: תנו רבנן. (ג) וויעדערהאַלען:
 כריב ותני (ז"ט ק"ז). — תנא, שם לשוני
 הלכות, והוא כנוי קבוע לחכמים בעלי המשנה
 משמעון הצדיק עד רבי יהודא הנשיא. —
 מתניתא = משנה; אכל בתלמוד בבלי (ולא
 כן צירושלמי) הכוונה בו על משנה חיצונה
 (צרייחא) שלא ממשנת רבי, אשר קראוה:
 מתניתין = משנתני.

*תונבא בעלמא הוא דנקיט ליה (כדס"ז), בעטיבונג, בל"י θάλασσα, שמוינען,

שרעקען.

התנה, אויסבעדינגען. תנאי (צכמוס: תנאי,

תנאי וכו'), בעדינגונג. על תנאי,

אונטער דער בעדינגונג. תנאים, פערלאנגונג-

פערטראג; ונקראו: תנאים ראשונים,

הנכתבים בשעת השירוק; תנאים אחרונים,

הנכתבים בשעת החופה, עהעפאקטען.

(תני) *תנינא, דער צווייטע.

(תנך) תנכ"י, קנאפעליג.

(תסב) תסבראו תסוור, θησαυρός, פאראטא,

שאטין, שאטצקאממער: והיו

למלך תסווריות בכל מדינה (למדנו ולתמן);

שהוא עתיד לערום תסווריות למלך המשיח

(צ"ר פ"ג), ותר' מאוצרותיו מן תוסבריא דיליה.

ומזה: שהיה אוהב לתסוורן שלו (סמו"ר

ו"ז), שאטצמייסטער.

(תסל) תסיל (מולין ס"ז), מין יונה.

(תסס) תסס (א) גאָהרען (פאָס וויין): יין

תוסס וכו' וכמה תסיסתו ג' ימים

(ע"ז ל'). (ב) שפריהען: התחילה הארץ

תוססת אש (צ"ר ע"ז), מל"י θύσει, ברויזען.

תיעה ראה תיאה בשרש תאה.

(תעל) *תעלא = שועל, פֿוכס.

(תפא) *תפא, שפוקקען: כולכן ברוקא

חדא תפוחו (כדס"ז).

(תפה) תפה, אויפגעבלאזען ווערדען, אנ-

שוועללען: שתי ככרות

הנדבקות בהנור ותופחות ובאות עד שמגיעות

זו לזו (סוטה ו"ט); תפח תלמוש בצונן

(פסחים ו"ט); תפוחירעב (סנהד' ס"ג), נפוחי

כפן; הבשר התפוחי, הבשר העב בגוף; תפוח

עקיבו של אדה"ר (וי"ר כ'), הבשר העב

שעליו. — תפוח (תמיד פ"ז), שם לאפר

הצבור באמצע המזבח; ומענין זה: ונותנו

לחך התפוח (ע"ז כ"ה), קיבוץ ענבים.

תפוח אדמה, קארטאפפּעל. תפוח הזהב,

פאָמעראנצע.

*תפוחא (סנה"ז), חולה (כאס שרש פוח).

(תפל) תפל, אונגעזאלצען, געשמאקלאָז =

דג תפל (סנה"ז קכ"ח); רוק

תפל (כדס"ט), ניכטערנער שפייזעל. —

תפלות = ענבים; כל הנשיקות של תפלות

חוי' מג' (סמו"ר ה'); המלמד את בתו תורה

כאלו מלמדה תפלות (סוטה כ').

תפלה, וברבוי תפלין, שם לשוטפות שנושאי

בעת התפלה.

(תפס) תפס, פאססען, ערגרייפֿען, געפאנגען;

נעהמען, האלטען: תפס

אומנות אבותיו; אין אדם נתפס בשעת צערו

(צ"ז י"ו), אינו מתחייב על מה שהוא מדבר

מתוך צערו; כשנתפס ר"א (ע"ז י"ו); תפס

ישיבה, שולע האלטען; תפס מקום, א. רויס

איינגעהמען: כל גשם הוא תופס מקום.

תפס בדבר, זיך וואַראַן האלטען: בגמר

דבריו אדם נתפס (פסחים כ"ג). — תפיסת

הבית, הויזהאלט; האחים שקנו אתרוג

מתפיסת הבית (צ"ז קל"ז), מן העובדן בעוד

שלא נחלק; אל תאמר כשיצא מעמך נטל

בירו כלום מתפיסת הבית (צ"ר ע"ה). תפיסת

יד, אנטהייל: אם יש לו בהן תפיסת יד

אסור אם אין לו בהן תפיסת יד מותר (כדריס

ו"ו). ראה גם שרש תפש.

(תפק) עור התק, טראַממעלהויט (אין אָהרע).

(תפר) תפירה, דאס נאַהען; דייע נאהט.

תפר, נאהט.

(תפש) תפש, ערגרייפֿען: תפשת מועט

תפשת תפשת מרובה לא

תפשת (מגינס י"ז). תפישה (א) אויפֿפאססונג.

אויפֿפאססונגסקראפֿט. (ב) השגה, אנפֿעכ-

טונג איינער מיינונג. (ג) (זלמן סנס) גע-

פאנגענישאפֿט. תפשו, דער א. גוטע אויפֿ-

פאססונגסקראפֿט האט. ראה גם שרש תפס.

(תפת) תפית של חמור (כלים פכ"ג).

טאפעטע, דעקקע.

(תק) תיק, תיאף, פוטעראל, שיידע: תיק

הסיף (כלים י"ו).

(תקל) התקל = תפיל, אנשטאטען.

(תקף) (תקף א) מאכטיג ווערדען, איבער-
האנד געהמען: תקף עליהם
השעבוד (ספרי נסעלותך); יצרו תקפו (קדושין
ס"ג). ב) ערגרייפען: שלא יהא כאו"א הולך
והוקף בטליתו של חברו (ז"מ ג'). ג) זויער
ווערדען (פאם וויין): תקיפו לי איבע מאה
דני דחמרא (נרכות ס').

*אתקף, צירנען: כתקף לה ר' פלוני;
תר' חרה לך תקף לך. והשם:
תוקפא בביתא (סוטה ג'), כעס ומדנים. תקרה
בשרש קרה.

(תר) *תורא א) פאדען: תורי דקל חד
(סנה ג'). חומים העשויים
מסיב הדקל; תר' חוט השני תורא דזהוריתא.
ב) זויס, ראנד: תורא ברא דעינא (נכורות
ל"ח); תורא ברא דשפותיה (סס ל"ט), דער
אויסערסטער ראנד; שפה יהיה לפיו ת"י תורא
בשיפמיה יהי. ראה גם שרש תור ותיר.

(תרא) *תרא = שרה, ווייכען, בייצען:
היכא דתרוכיתנא (גיטין כ"ז).

(תרב) *תרבא = תלב.
תרבוס (כלים פכ"ד) וג' הערוך תרכוס,
ופ' המוספיע"פ ל"ד tergos, פללל.
והמשביר פ' כמו: תרכוס אסור לטלטלו
וכו' עד ג' ככסא מכאן ואילך כסולם (ירוש'
סנה פ"ג), מין כסא גבוה שעולין לו במעלות;
ובמדרש רבה (נחלשית ס"ח) תרכוסא של ג'
רגלים הראה לו.

תורבוס, τέρπος, געוויהל, לארם: ומ"ד
תרבות תירבוס (ירוש' ע"ז פ"ג).

תריבין בשרש רבין.
תרובתור (כללים פ"ה) מין כרוב.

(תרג) תרגום, פערדאלמעטשען, איבער-
זעצען, ערקלארען. ושה"פ:

תרגום. תרגום השבעים, שם לתרגום היוני
לתורה ולכתבי קודש בכלל הנעשה נסיפרי
ישראל בימי תלמי פ' לאדעלפוס מלך מצרים.
והאגדה סיפיה נפלאות מן המעשה הזה. —
תורגמן או מתורגמן, דאדמעטשער, וכן בלי
ארמי, ובל' תורקי: דראגאצאן. וביחוד נקרא

שטרויכעלן. תקלה = מכשול: לא אמרה
תורה שלה לתקלה (מולין ק"מ).

*תקל א) = שקל, וואגען. ב) האי מאן
דתקיל תיקלא (ז"ז כ"ד), מענין
ויעזקו ויסקלו, שמסיר המכשולות.

(תקן) תקן, צובערייטען. תקן א) בעשטימ-
מען: והיא מחוקנת לצדיקים

לע"ל (ז"ר ג'). ב) פערבעסערען, אויסבעס-
סערען: מתקנין מיעליהן (פסחים כ"ה). ג)
אנאָרדנען, בעשטיממען: שמעון בן שטח
תיקן כתובה לאשה (סנה י"ו). — התקין א)
צוריקטען: מסמר שהתקינו להיות פותח
ונועל בו (כלים פ"ג). ב) אנאָרדנען, איינ-
פיהרען. — מתוקן, גוט: כמתוקנים שבהם
לא עשייתם (סנהד' ל"ט), טוב ת"א תקין; דבר
שאינו מתוקן, עשוואס מאנגעלאהאפטעס. מחקן
הדת, רעפארמאטאָר.

תיקון א) פערבעסערונג: תיקוני סופרים,
י"ח מקומות ששינו הסופרים (לפי דעת
צעלי סלמון) נוסחת ספרי הקודש מפני
הכבוד; תיקון המדות. פערבעסערונג דער
זיטען, ציוויליזאציען. ב) דער גוטע צי-
שטאנד: חזר לתיקונו (ז"ר י"ג); תיקון
העולם = ישוב העולם. ג) אנאָרדנונג, תיקוני
שטרות, פארמולאריען. כתקינו או כתקנין, אין
גומער אָרדנונג.

תקנה או *תקנתא א) פערבעסערונג: דבר
שאין לו תקנה, וואס זיך ניכט פער-

בעססערן לאָסט. ב) אנאָרדנונג, איינריכטונג,
אויסשטיצאָן. תקנות רגמ"ה, הם
התקנות שתיקן ר' גרשון מאור הגולה (לחם
ססס לור) ראש ישיבת מגנצא, ומהם: שלא
ליקח ב' נשים: שלא לגרש אשה בע"כ ושלא
לפתוח מכתב התום בלא רשות בעליו. תקנות
שו"ם, תקנות ערי שפייער וואָרמס ומאינין,
שתיקנו בעניני חליצה ויבוס. תקנות השוק,
תקנות שתיקנו מפני תיקון המסחר.

(תקע) תקע, בלאזען: תקע באזוני וחורשו
(ז"ק ל"ה). — תקיעת קף,

האנדשלאג.

כן בתלמוד האמורא שעמד אצל החכם הדורש להשמיע ולפרש הדרשה לרבים.

תרגימא, ἀργίμα, נאכטיש, אַכסט: ישרים במיני תרגימא (סוכס כ"ז), פירות.

תרגמוניא, טורקאמאנען, שם אומה בפרס: מאז נינהו הרובין (וכ"ל: הרובין).

תרגמוניא (יחוס' חלה פ"ג).

(תרג) תרדא, tardus, שטומפֿוֹניג, דומסא"ל תרדא! (ז"ע כ').

תרדין (ע"ז כ"ט), θρῖδι, לאטשיך, גאך-טענסאלאט.

(תרה) תִּתְרֶה, וואַינען: בזמן שהתרו בהן (מכות ו'). ושה"פ: התראה.

(תרו) תרווד, לאַפֿעל: מלא תרווד רקב (כלים פ"ו).

(תרו) תִּתְרֶה, געוואַרְפֿען ווערדען, ערבענען: וותרון מתוך פנקסיהן (וי"ר).

ח' כמו ונת זין בתוספת ר' ע"ד ל' הארמי-התריז = התיו, אויסווערפֿען, השיל רעי: אכל חטים והתריז (ז"ע כ"ז); כאן בשותת כאן במתרות (פולין ל"ס).

(תרה) איתרה (= איתאחר), ווארטען: אי איתרית ליה עד לאורחא (סנה קל"ו).

(תרט) תרוט א, torte, שיעף, שיעלענד: מפני מה עיניהן של תלמודיים (= תלמודיים) תרוטות (סנה ל"ח). ב) teres, לֶאָנְגֿליכרונד: לא היו תרוטות אלא מוקפות כחצי גורן עגולה (מדות פ"ג).

תרימא (זילס כ"ט), תרימא = דריטטעל, משקל ידוע. תרימא ראה תרימא.

(תרי) תרי או תרין = שנים תרווייהו = שניהם. תריים = שנים עשר.

תרייקא (סנה ק"ט), תרייקא, טהעריאק, רפואה נגד נשיכת הנחש, עשויה ממינים שונים.

(תרך) תרך, פֿעֿיטער יבען.

תאריך (אלל המעצרים מלי ערכי), פֿעֿריאָדע, אַרץ: תאריך השטרות.

תרכום (יחוס' סנה פ"ח וז"ר ס"ח), מין כסא

גבוה שעולין לו במעלות (לחם תרכום).

(תרם) תָּרַם (נגזר מן תרומה) = הרים תרומה: ה' לא יתרומו (תרומות פ"ח).

תרמודיים (סנה ל"ח) = תלמודיים, אנשים מגבול תלמוד (מ"ח ט' י"ח).

תורמל או תמיל א) כים של עור העשוי להוליך בו מזון בדרך: התורמל משיחוס (כלים פ"ו), וכן תר' ילקוט; שבא במקלו ובתמילו (סנה ל"ח). ב) הילוע, שצטע; וזוה: אפונין הגמלנין משתמלו לפני ר"ה (סניעית פ"ג), פ"י שגדלו בהם תרמולי הורע.

תורמוס (סנה קי"ו), θέρμος, פֿייגבאַהנע, מין קטנית קשה ומר בשעמו.

תורמוסר (יחוס' מעשר סני פ"ח), באַדער, מל"י θέρμα, ווארמעם באד.

תרנגול א) האָהן. תרנגולת, הענגע. תרנגול חב, אויערהאָהן. תרנגול ההודי, טרוטהאָהן. ב) triangul, דרייעקק: ודילמא בלטי כתרנגולין הוו קיימי (ז"ע ל"ט), פ"י בעוקם ושיפוע.

תרנום (למדנו תרנום), θρόνος, טהראָן.

*תורניתא: מאי אצטובלין תורניתא (ע"ז י"ד), ראה אצטובל ב).

תרונתק (כלים פ"ו), תִּתְרֶה-תִּתְרֶה, תיק של רופאים.

(תרם) התרים. אונגעוואָרזאם זיין, טראַצ-צען: רואה מ"ה מתים.

כנגדו (ז"ר כ"ח), מל"י θάρσος, פֿרעכהייט. תיוס, טראַטק, אונגעוואָרזאם: תפיש תיוס אמתא (סנה ל"ג).

תרים א) θυρεός, טהירפֿאַרמיגער שילד: ולא בתרים (סנה ס"ג); כהרים בפני הפורענות (לכות פ"ד); בעלי תריסין (זכרות כ"ז). ה"ה המיצחים זא"ז בהלכה. ב) חניות פתוחות ותריסין מונחין (זילס י"ח), דער לאדען אן פֿערקויפֿבֿודען, בל"י θυρίς, קליינע טהיר.

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

תרסית: סנדל ענפסקה אחת מאזניו או

אחת מתרסיותיו (סנת קי"ז), שם לחלק ידוע
מן הסנדל, והעידך פי' רצועות.

(תרע) התריע (ננזר ונן מרועה), לארם

בלאזען : על אלו מתריעין

(מענית י"ט). *תרעא = שער, טהא; פרייז.

(תרף) התריף, ווארמשטייג ווערדען :

גרונות כשהתריפו (ז"ז)

י"ט), מל"י $\tau\rho\acute{\iota}\pi\acute{o}\varsigma$, וואורם.

תורף א) שם בתלמוד לחלק המשתנה

שבשטר כשמות האנשים והדבר

והזמן, בהפך הטופס שהוא שוה בכל השטרות

מאותו המין ; ולדעת המשביר הוא מל"י

$\tau\rho\acute{o}\pi\epsilon\varsigma$, פערנדרונג : אחד אדוק בטופס

ואחד אדוק בתורף (ז"מ ז') ב) תורפיה דהאי

גברא (מיר י') $\tau\rho\acute{o}\pi\epsilon\varsigma$, ווייזע, זיטטע.

תורפה : מקום התורפה א) = מקום גלוי

והפקר : מניחן במקום התורפה והן

מקייבין מאליהן (סנת קט"ו). ב) מקום התורפה

או בית התורפה, שם לערות האשה : כאלו

מסתכל במקום התורפה (סנת ס"ד) ; כנגד בית

תורפה (כדס כ"ז). אולי מל"י $\tau\rho\upsilon\pi\alpha$.

תרפה, $\theta\epsilon\rho\alpha\pi\epsilon\lambda\alpha$, גאטטעסדיענסט : החולכות

לתרפות (ע"ז כ"ט).

*תרפתא דסיכורי (כמוצות ל"ט), שטיך דער

לאנצעטטע אדער דעס שנאפפערס,

בל"י $\tau\rho\upsilon\pi\epsilon\varsigma$, דאס צערקראטצען.

(תריץ) תריץ, א. הארטע שטעללע ערקלא-

רען; ושה"פ : תירוצ (מ' וסוף

ייסר מרומיך — וסוף יתכן סנילך).

(תרכ) תרכ, thorax , וואמס : מלובשים

תרכי זהב (ירוש' חגיגה פ"ג).

תרכיא, טירקיס, מין אבן טובה : נראים

כמין תרכיא (ז"ר י"ג).

תרכב (מענית י') $\tau\rho\acute{\iota}\chi\alpha\beta\omicron\varsigma$, מדה של שלישה

קבים. תרקלין ראה טרקלין. תרקוש

(מוספתא סנת פט"ו) ראה תרכוס.

(תרת) *תרת' = שנים. תרתי סרי =

שנים עשר.

*תרתר, שטרייען : תרתר עליהן עפרא (ירוש'

מרונות פ"ח), לעפר עליהם בעפר.

(תשל) תושלמי (מולין ס"ז וסנסד' ק"ח), מין

עוף שאמרו עליו שהוא

מודווג למינו ולשאינו מינו.

(תשר) תשרי, שם החודש השביעי.

(תשש) תשש א' תוש, שוואך זיין : תשש

כחו כנקבה. ובהפעיל. התורה

מתשת כחושל אדם.

(תת) *תותי = תחת. תתא = תחתון .

לתתא = למטה. ונגזר מזה

הפעל : דמידלי חד ומיתתי חד (סנת ל"ז).

פי' שאחר גבוה ואחר נמוך.

(תתב) תותב, קלייד : במתא שמאי בלא

מתא תותבאי (סנת קט"ס) ;

וכן חר' שמלתו ; תותב קרום ונקלף (מולין ע"ט).

פרוש כישמלה. שן תותבת בשרש יתב.

(תתר) *תותרי א) : זכרים יוצאים לבובין

מאי לבובים תותרי (סנת כ"ז).

פי' הערוך קשורים שנים שנים. ב) בנסיובי

ותותרי (ז"מ ס"ח), פי' הערוך הצמר שעל

הזרכים שהרועים גוזזין אותו כדי שלא יהיו

הגללים תלויים בו.

*תיתורא (ז"ז כ"ח), בריקקע ; תיתורא דתפילי

(ננמות ל"ס), ראגד.

תתרנית (ז"ז קט"ו), כנוי לאשה שחסר לה

חוש הרית.



תקונים והוספות *

שורה	עמוד	צר	מעות	תקין
40	1	3	ציענעפלל	ציענעפלל.
27	2	8	אטרין וכו' מעהלברייא [ראה הטירות וטירותא וריהטא].	
30	1	10	אכספתיאס וכו' מין דג טהור [ראה כספתיאס].	
23	2	14	אמפור וכו' וכן הוא בב"ר. [אמין] *אומצא, ראהעס פלייש, כל"י ωμός, ראה].	
35	1	15	שאף, לאמס. [אמרכל בשרש אמר].	
8	1	16	אנדכתי [ראה הרניק טיאונים].	
7	2	16	אנטיכריסס וכו' בשכר שמירתו. [גם בחקי משפט לרומיים נקרא בשם זה השתמשות המלכה במשכון בשכר מעותיו].	
13	2	16	שאפפאיימער	שאפפאיימער.
23	1	17	אנס [= ענש, ושניהם נגזרו משרש ענש, ראה הקדמה הערה ב'].	
21	2	17	אונקה	אונקה.
8	2	19	איסיאס [ראה שרש חסד].	
7	1	22	אסתלנינית וכו' [כל"י ασίταλοι, דאמאנען דער אונצוכט].	
35	2	23	אפיטליות	אפיטליות.
3	1	24	אפסנתז	אפסנתז.
20	2	25	אפנחא	אפנחא.
19	1	26	אצמדינן וכו' עמד בזקיפה [וכל"י στάθη, אויפערעכט].	
30	1	28	ארזפתא [ראה מרזפתא בשרש רזב].	
1	1	31	אשך [ראה מאושכן בערך מאש].	
25	1	32	שור הבור	שור הבור
3	1	34	(בהם) [בהם, שם תאר למנהיג בהמה נושאת משא: והיה רוכב על החמור והבהם עמו (דברים כ"ג ב')], מנהיג החמור, ראה ביאס בש' באס].	
24	2	34	דבן	דבן.
3	2	36	בטנה [לדעת בעל תבואות הארץ הוא עץ Terebinth, אשר פרוי הוא גרעינים קטנים ירוקים וחמוצים בטעם, וכן כל' ערבי].	
16	2	41	שטאאטסבירגער [; גראסשטאדטער].	
19	2	42	כמי	כמין.
21	2	42	לשמא	לטומאה.
35	1	47	המברך וכו' (כלאים פ"ז) [אבזענקען].	
40	2	52	גזא וכו' כל' ערבי. [ראה גם ערך גזי].	
38	2	54	צירקלואר	צירקולאר.
24	2	56	שלירפען	שלירפען.
40	2	57	לי"י	ל"י.
4	2	59	המון מי הנהר. [ויותר נראה שהוא שם נהר פירי].	
21	2	59	(פסחים פ"ג)	(פסחים פ"ג).
17	1	63	דבדבניות וכו' ובירוש' (גילה פ"ג) דמדמניות. [לדעת בעל תבואות הארץ הם הענבים שגששו מן הגפנים ומלקטים אותם בסוף הבציר והם דומים לצמוקים ונק' כל' ערבי אלדמדמון].	
28	2	66	(שנת ל"ח) [ראה אור אסתר].	
30	1	67	שטאאטסדיענער [ראה דויל בשרש דול].	
1	1	68	פירסטענ, -הערצאגסוויידע	פירסטענ, -הערצאגסוויידע.
39	1	70	ריסקרתא דריש גלותא (עירוזין כ"ט) [ראה רסתקא].	

(*) הסוקפות כתובות בין שני חללי-לזנה נורונעים.

צד	עמוד	שורה	מעות	תקון
72	1	21	דררור	דררור.
73	1	25	דיריא, διάρροια [דורכפאלל, שלשול].	
76	1	11	מעהלבריא [ראה אטריין וטריחא וריהטא].	
78	1	30	כל תביעות ממון. [(הפג) הפג = הפך : והפג אחת על הרצפה (יונא י"ט), זיך ערגעהען].	
79	2	17	הרי חשך וכו' בין אסיא לאפריקי. [וי"א שהכוונה על הרי Taurus (טורא) המתפשטים והולכים מאזיאא הקטנה עד פרס].	
79	2	24	בעשרה	בשערה.
86	1	21	(זמר) זמורה	זמירה.
115	1	7	כנוי	כינו.
118	2	2	געשלעכסבריעף	געשלעכסבריעף.
134	1	39	בשבטים של דקל [ראה כפלא וקפלא].	
137	1	7	(ברת) נְבָרֶת = גָּזַע, בוימשטאמם, ראה קרת.	
137	2	18	מוכתר	מוכתב.
137	2	20	האנדצעטטעלב	האנדצעטטעל.
143	2	9	ול מדום וכו' כס	ולמדום וכו' כסו.
147	1	28	מדינה, שטאאט. [בן מדינה, בירגער; גראַסשטאַדטער : אחד עירוני (ראה זה בשרש עיר) ואחד בן מדינה (צ"ר כי)].	
153	1	33	מלוש וכו' עגול של מזל מאזנים. [בן נראה לי בתחלת העיון ; אמנם אחרי שובי נחמתי, כי אין "מלושא" פה אלא כמו מזל, ולא עיגול. אמנם מלוש הוראתו עור בלי סורי סיר של נחשת, וכן פי' מלוש בירושלמי.	
167	1	17	אנרעגען : כל וכו'	אנרעגען; כל וכו'.
169	2	24	טרייבען	הערוםטרייבען.
182	2	28	עננצייכען	קעננצייכען.
183	2	39	איבעלס	איבלעס.
194	1	14	קאממעלציעגע	קאמעעלציעגע.
216	2	8	ראה קקולין [וגם פרפריין].	
220	1	39	דרך ליצנות. [מפריז על שדהו, ראה שרש פרין].	
238	2	16	לקבץ וקרח	לקוץ וקרח.
241	2	11	קלבן וכו' שרגלו אחת קצרה מחברתה. [ואולי מלשון קלבוסת].	
250	2	13	כנו	כנוי.
253	1	23	קורדקים	קורדקים.
257	1	16	בעאנשאַנדען	בעאנשאַנדען.
261	1	35	הפשיט עור הבהמה שלם וכו' לעשות ממנו נוד, [אבשמריינען].	
263	1	12	מרוז מכה	מרוז מכה.
266	2	37	שרצתה	שרצתה.
267	1	12	פלעקק	פלעקק.
269	2	27	נשתבר	ונשתבר.
270	2	26	שגש [== שגש] וויהלען.	
272	2	31	איינפאדעלן	איינפאדעלן.
276	1	37	שלד [== שדרה], געריספע.	
280	2	3	טרסיות.	טרסיות).
281	2	11	סודא	סודא.
282	2	5	בערעכונג	בערעכונג.

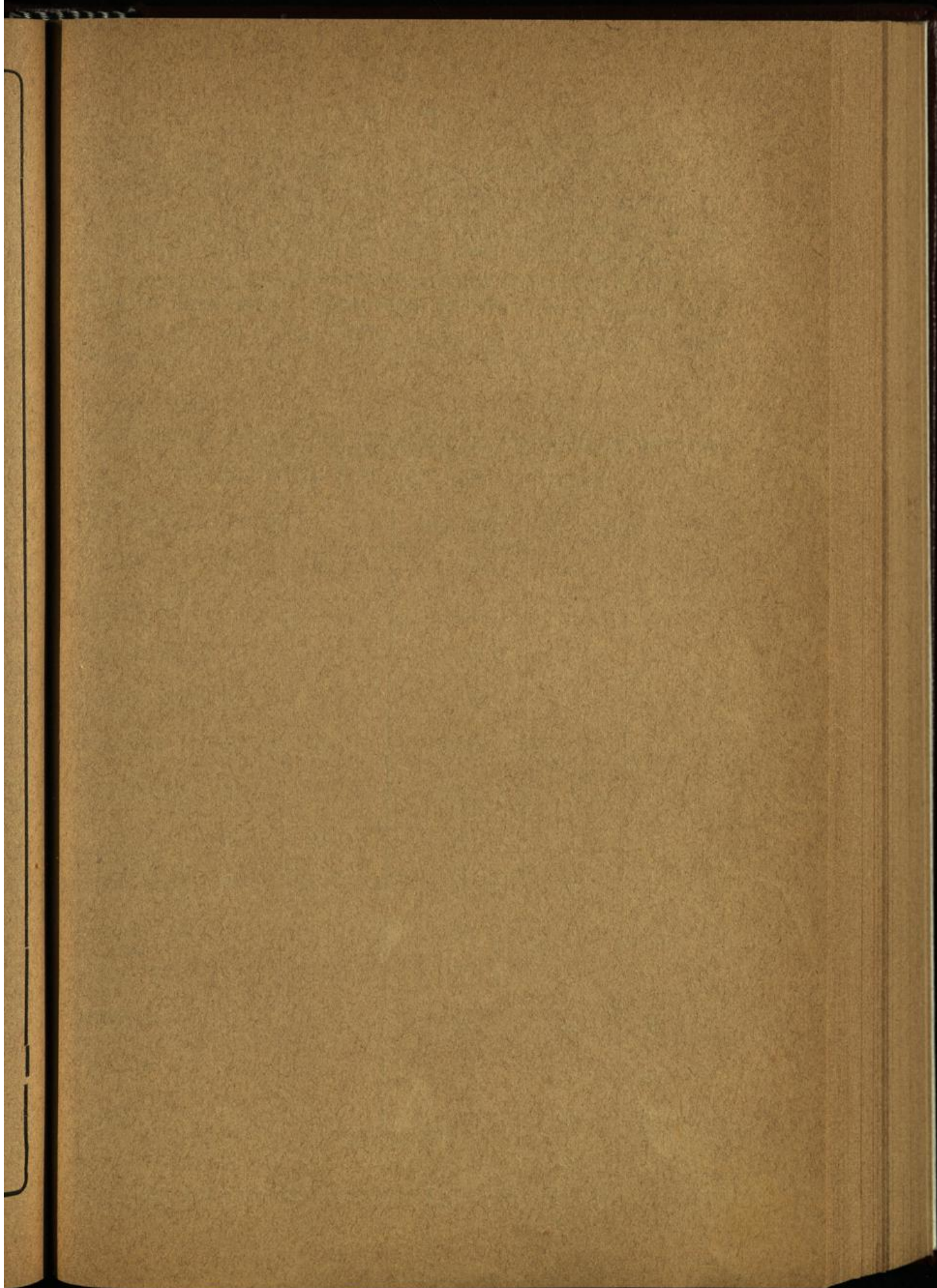
ר " ת

בל"מ, בלשון מקרא. בל"פ, בלשון פרסי. בה ברבוי מל"מ, מלשון מקרא. שה"מ, שם המקרה. שה"פ. שם הפעולה. תה"פ, תאר הפעל. תה"ש, תאר השם. תוה"ט, תולדות הטבע. ואגב אורחא אעיר לתועלת הבלתי יודעים כי הסימן = שהשתמשתי בו לרוב נספר זה ובחלק אשכנזי-עברי, הוא סימן השווי והדמיון (גלייכהייטסצייכען), וענינו להורות ששני המלות אשר הוא עומד ביניהם הם שוים בהוראה וענין זו כמו זו. — גם סימן שתי נקודות כזה (:) מורה שהבא אחריו הוא דוגמא (ביישפיעל) לכלל הבא לפניו. ובין דוגמא לדוגמא נשתמשתי בסימן (;) ע"פ שימוש האורתוגרפיה בלשון אשכנז.

לתועלת האנשים אשר לא ידעו לקרוא כתב יוני אציגה פה האלפא-ביתא היוני עם העתקתו לכתב עברי וביאור דרך הברתו.

א"ב הגדול	א"ב הקטן		א"ב הגדול	א"ב הקטן	
A Alpha	α	א	O Omifron	ο	י
B Beta	β	ב	Π Pi	π	פ
Γ Gamma	γ	ג	P Rho	ρ	ר
Δ Delta	δ	ד	Σ Sigma	σ, ς	ס
E Epsilon	ε	ה	T Tau	τ	ט
Z Zeta	ζ	ז	Υ Upsilon	υ	י
H Eta	η	ח	Φ Phi	φ	פ
Θ Theta	θ	ת	X Chi	χ	כי
I Iota	ι	י	Ψ Psi	ψ	פס
K Kappa	κ	כ	Ω Omega	ω	י
Λ Lambda	λ	ל	au	αυ	או
M Mi	μ	מ	eu	ευ	אי
N Ni	ν	נ	eu	ηυ	אי
Ξ Xi	ξ	קס	u	ου	י

מבטא אות γ (ג) לפני אותיות החיך ξ χ א γ הוא כמו י (נ).



אוצר השמות

כולל

כל שמות-עצם פרטיים לאנשים ולמקומות

הנמצאים במקרא ובתלמוד ובספרות העברית בכלל

וביאורם על פי החקירות החדשות

ונספח לו ביאור ראשי תיבות הבאים בתלמוד ובספרי המחברים.

ובאחרית כל אלה יבא ספר

אור חדש

כולל ביאורים במקרא בדרך חפשי

עם מאמר

אל תקרא

לבו ב

לפ"ק

תרמ"א

בשנת

Ozar Haschemoth.

Verlag von Michael Wolf.

Lemberg.

Druck v. Anna Waydowicz (vorm. Poremba).

1881.

המנ
ידי
לש
וכ
תח
לכ
אשר
זאת
ולא

הס
המ
ל
וכ
פי
ויח

ה ק ד מ ה .

ידוע ומפורסם ואך למותר הוא להעיר כיחוד על הכרחיות ידיעת השמות להצננת המלות והעניינים בלשון; כי להיות השמות נושאי המאמרים, איך אפשר הצננת הנשוא בלתי ידיעת הנושא? גם זה ברור הוא, שאין הדל צנחיה הזאת בין שמות עלמים כלליים לשמות עלמים פרטיים. ע"כ ידיעת האנשים כושאי הכפורים היא הכרחית לידיעת העקרה; וכמו כן ידיעת הנקומות, להיות "האכה" אחד ומעשרה המאמרות שנונו חכמים בלשון. ע"כ ומחברי ספרי-מלים בכל לשון שמו את לשם גם לשמות העלמים הפרטיים. וכאשר שמו אל לבנו להגדיל ולהאדיר ספר אוצר השרשים, היתה מחשבתנו הראשונה ציחור השמות, אשר יפקד ונקומו צאור השרשים לבן-זאב ז"ל; והחכם לעטערים ז"ל, אשר הצטיח לעשות זאת בהולאה החדשה שלו, לא שגר הצטחתו בשלמות, כי נעט אשר הציח, והרצה הציח ולא ציח והרצה כתב ולא דקדק, כמו ששם את אצתה לבן המן בן המדחא!

אמנם להיות אור השרשים הזה כולל ג"כ לשון התלמוד והמחזרים, ע"כ היה וק ההכרח לשום לב צצאור השמות גם אל שמות אנשים ונקומות הצאים בתלמוד ובספרי המחזרים. וזאת אשר עשינו בספר הזה, אשר צו אספנו שמות כל האנשים אשר שם ויד להם בספרות עד סוף המאה הי"ח, עם צאור מהותם ופעולתם ונקום מושגם וזמן חייהם, וכל שמות הנקומות הצאים בכל הספרות, לא נעדר אחד, הכל שאוצ ונקור כאח וכל פי המקורות החדשות אשר יום ליום יציע. וקוינו כי חכמי לב הישרים בלכותם ירלו עולנו ויחוננו יגיענו ויהי כועס ה' על מעשה ידינו.

לבוב כ"ז לירח תמוז תרמ"א לפ"ק.

המוציא לאור.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1215 6TH AVENUE
NEW YORK 17, N. Y.

THIS BOOK IS LOANED TO YOU BY THE
NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1215 6TH AVENUE
NEW YORK 17, N. Y.

DATE
1954

1215 6TH AVENUE

אוצר השירים

חלק חמישי

אב

1.

2.

אב

אב

1.

2.

אב

ר

עצ

אב

אב

אב

אב

נח

אב

1.

2.

נח

סל

- אבא אריכא הנק' רב, תלמידו של רבי, ר"י בסורא.
1. אבא שאול, ת"ח בדורו של ר' מרפון.
2. אבא שאול, ת"ח בדורו של ר' עקיבא.
- אבא שאול בן במנית, ת"ח בדורו של רבן גמליאל.
- אביאסף (*) (סמות ו' כ"ד) בן קרח.
1. אביגיל (ס"א כ"ה כ"ג) אשת נבל הכרמלי ואח"כ אשת דוד המלך.
2. אביגיל (ד"א ז' י"ו) אחות דוד המלך.
- אבנתא (אסתר א' י') אחד משבעת הסריסים אשר למלך אחשוורוש.
- ר' אבהו בקסרי, תלמיד ר' יוחנן, חכם בחכמת יונית ועשיר גדול שהנהיג עצמו ברבנות יתרה.
- אביהוא (סמות ו' כ"ג) אחד מבני אהרן.
- אביטל (ס"א ג' ד') אשת דוד המלך.
- אבטליון ראה שמעיה ואבטליון.
- אביו, בן אחיו של רבה ותלמידו, ר"י בפומבדיתא אחר רב יוסף; ונק' ג"כ נחמני.
- אַבְיָה (ד"א ג' י') או אַבְיָם (מ"א י"ד ל"א) בן רחבעם מלך יהודה.
1. אַבְיָה (ד"א כ"ד י') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד.
2. אַבְיָה (כחני י"ז ד') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.
- אַבְיָתָר (ס"א כ"ז כ') בן אחימלך הכהן בימי דוד.
- אַבְל ראה אבל כרמים ואכל של צפורי.
- אבל בית מעכה (מ"א ט"ו כ') עיר בנחלת נפתלי, ונק' ג"כ אבל מים (ד"א ז' י"ד) וכן תר' השבעים ותר' הסורי שם.
- אבל כרמים (סופ' י"א ל"ג) ובתלמוד (פסחים כ"ג) אַבְל סתם, עיר בבני עמון.
- אבל מחולה (סופ' ז' כ"ז ומ"א ד' י"ז) עיר בנחלת אפרים.
- אבל מים ראה אבל בית מעכה.
- אבל ערב (פסחים ע"ג) או אבל של צפורי (עירובין פ"ז) מקום אצל צפורי (ראש ערך 1.) ובמשנה (ס"ס) נק' אַבְל סתם.
- אבל השטים ראה שטים.
- אובלים (חולין כ"ה) או אובלין (עירובין י"א) עיר בא"י; ולא נודע עתה מקומה.
- אבלונים (ז"ר ל"ג) מקום מעינות חמים; ולא נודע עתה איהו.
1. אבימלך (זרע' כ' ז') בנוי למלך פלשתים.
2. אבימלך (סופ' ח' ל"א) אחד משופטי ישראל לפני מלך מלך.
- אבן רשד, Averros, פילוסוף ערבי בדורו של רמב"ם, חיבר פי' על ספרי אריסטו.
- אבנר (ס"א י"ד כ"א) שר צבא לשאול המלך.

(*) נקודת הסמות על סדר א"צ לא הוסס לז' רק לאותיות ס כ ר א י ס (המורגנים נמצא) ולא לאותיות אהו"י הנחיס, חוץ נסמות ב"ת, ג"י, ע"י, ק"י, ש"ף שהיו"ד נחס נחס על סרונ (ב"ת, ג"י, ע"י, ק"י) היא כידוע כנראה.

אָבִין (יהושע י"ט כ') עיר בנחלת יששכר.
 אבצן (סופ' י"ז ח') אחד משופטי ישראל
 לפני מלך מלך.
 אבירם (צמד' י"ו ח') מבני ראובן אשר
 הצו על משה בעדת קרח.
 אברם הוא אברהם בן תרח מאור כשדים
 (צמאס נהרים), אשר
 יצא משם במצות ה' עליו בשנת חמשה
 חמשים שנה (*) לימי חייו ויבא לגור
 בארץ כנען לעבוד את אל עליו בורא שמים
 וארץ.
 ר' אברהם אבן עזרא חכם גדול מפואר
 בטולטילה מהנדס
 ואצטרולוג מרקק ומשורר (צמאס הי"ז)
 חיבר ספרים רבים ופיוטים (לספרדיים).
 1. ר' אברהם בן דוד (ראצ"ד) מטולטילה
 (צמאס הי"ז) חיבר
 ס' הקבלה.

2. ר' אברהם בן דוד (ראצ"ד) מע"ר
 Posquieres בצרפת
 בעל ההשגות (צדורו של רמב"ם).
 ר' אברהם זכות בעל ס' יוחסין בפורטוגאל
 (צמחלת המאס הי"ו).
 איברופא, Europa.
 אבישג השונמית (מ"א ח' ג') אשה סוכנת
 לדוד המלך.
 אבישי (ס"א כ"ו ו') בן אחותו של דוד
 המלך וראש השלישים אשר לו.
 אבשלום (ס"ז ג' ג') בן דוד.
 אבות (צמד' כ"א י') מקום חגיגה במסעי
 ב"י במדבר ערב.
 אגג (ס"א ט"ו ח') מלך עמלק בימי שאול
 המלך.
 אגלים (ישע' ט"ו ח') עיר במואב.
 אגניא דקדש ראה אלון בצעננים.
 אגור בן יקה (משלי ל' ח') חכם אחד,

(*) לא ומשום: צלילת ישמעאל היה אברהם בן פיו שנים, ולפי זה היה צנרית בן
 הצמרים, שבו נתגשר על הזרע, בן פ"ה, וכן אחת צנ"ר מ"ו, וצנרית בן הצמרים נאמר
 לו: כי גר יהיה זרעך וכו' ארצו מאות שנים, ועל כרחק שמסבון ארצו מאות
 ושלשים שנים (סמות י"ז מ"א) של גרות ישראל, שהתחיל צלי ספק מנחות אבי המספחה
 הוא אברהם, התחיל שלשים שנה לפני נעמד בן הצמרים, נמלא שכסיהם אברהם צמערד בן
 הצמרים בן פ"ה היה צליאמו מארץ עולדתו בן כ"ה. והנה צמערד הדורות כתוב צליאמו אברהם
 מחרן היתה צמנת כ"ה לימי חייו, כי צעלי המדרש קצלו צ' ליאמו, ראש ס"ע. אצל יהיה
 איך מיהיה אם ילא אברהם צמנת כ"ה מאור כשדים או מחקר, הדוחנו צוה, שמלכד שעי"ז
 מכוונים היטב חצונות ארצו מאות שנה וארצו מאות ושלשים שנה, שעי"ז עולה יפ"ה גם חסבון
 שכי אלפיס תהיה לא ומשום ותמלא צמנת כ"ה לחיי אברהם היא שנת אחת לחלק השלישי
 ליצירה, ואז, ר"ל צליאמו אברהם מארץ עולדתו (מקום ענורת האלילים) וְהָקְרָתוּ אֶת אֵל
 עליון, התחילו שכי אלפיס תורה. והנה שם בן נח נולד צמנת חמש מאות שנה לחיי
 נח (כי הוא היה הצמור כמ"ש אחי יפת הגדול והוא ראשין תמיד צמערד שם ומס ויפת;
 ואלו היה צמערד חטיבותו של שם היה ל"ל תמיד חס צמחונה צמערד גריעותו, ומקרא מלא
 הוא: ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם וכו') והוליד צמנת מאה לימי חייו כמ"ש
 ושם בן מאה שנה ויולד את ארפכשד. ומה שכתוב אלל הולדת שם "שנתים אחד המצול" אין
 זה כ"א ללמדנו, שאף צלידת ארפכשד בן שם היה צמנת ח"ר לחיי נח והמצול היה ג"כ צמנת
 ח"ר לחיי נח, ככ"ז לא היו שני שם (ההולדה והמצול) צמנת אחת לשנות העולם ולא ידע שם את אשתו
 עד אחר ראש השנה השנית. והנה גם שני אלפיס תורה, ר"ל מהכרת אברהם את ה' אלהי
 העצמים עד חורבן בית שני, ג"כ עולים יפה, כי צמנת כ"ה לחיי אברהם עד יציאת מצרים
 הוא ח"ל שנה, ומאז עד בנין שלמה ח"פ שנה ומאז עד חורבן הבית ח"כ עד ח"ל (ראש
 מאור עינים פרק ל"ה) ומאז ועד בנין בית שני ע' ומאז עד חורבנו (לפי דעת ירמיה
 האלכסנדרני ויוסיפון וסופרי הנוצרים, וכמו שהחליעו כותבי דברי הימים הקדשים, ראש מאור
 עינים פרק ל"ו) ח"ר שנה צקירצו.

שיש ממנו מאמר בסוף ס' משל.

אגריפס בן בנו של הורדוס המלך, מלך חסד.

אגריפס השני, בנו של אגריפס הראשון, מלך אהריו.

רב אדא בר אבהה, אמורא בדור אביו ורבא.

רב אדא, חכם אחד במאה השמינית, אשר תיקן סדר-עבור חדש (תקופת רב אדא).

אדבאל (צרא' כ"ה י"ג) בן ישמעאל. אדום (צרא' כ"ה ל' ול"ג ד') כנוי לעשו בן יצחק, ושם לאומה שיצאה ממנו ולארץ שעיר אשר ישב בה; ובימי יוחנן הורקנוס קבלו האדומיים דת היהודים והיו עמהם לעם אחד. ושם אדום בדרוז"ל הוא ג"כ כנוי למלכות רומי ולנוצרים בכלל.

1. אדם (צרא' ד' כ"ה) שם לאדם הראשון.

2. אדם העיר אשר מצד צרתן (יסוסע ג' י"ו) עיר אצל צרתן על שפת הירדן; וזה לדעתי פי' כאדם עברו ברית (סוסע ו' ז') וחיתה עיר מפורסמת לגנאי כסדום וכעמורה. ואולי הוא אדם : אדמה (צרא' י"ד ז') אחת מן הערים אשר הפך ה' בעזקן.

אדמה (יסוסע י"ט ל"ו) עיר בנחלת נפתלי.

אדמי (יסוסע י"ט ל"ג) עיר בנחלת נפתלי, ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"א) נקרא דמי; וישוער שהוא המקום הנק' היום Dameh.

אדמוץ, אחד מדייני גזרות (ראש סולר העלים טרם דון).

אדמתא (אסמ' א' י"ד) אחד משבעה רואי פני המלך אחשוורוש.

אדני-בזק (סופ' א' ה') מלך עיר בזק.

אדני-צדק (יסוסע י' א') מלך ירושלים בימי יהושע.

אדניה או אדניהה (מ"א א' ח') בן דוד.

אדר (יסוסע ט"ו ג') עיר בנחלת יהודה.

אדורים (דס"ז י"א ט') עיר בארץ יהודה.

אדריינוס קיסר, Hadrianus, קיסר רומי אשר הוצר לישראל במלחמת ביתר.

אדרעי (יסוסע י"ג ל"א) עיר בארץ הבשן, ובתלמוד (ירוש' טזיעית פ"ו) נק' ג"כ דרי, ועוד היום נמצא שם כפר ששמו Draa.

אידית (קדושין י"ג ז') Edessa, עיר בארם נהרים.

אד"ו (אלטונא העזכר וואלדסנעק) ג' קהלות שחברו להם יחדו באשכנז.

איהי דקירא (צרכות כ"ט) עיר בבבל, ואצל סופרי העמים נק' Jdikara.

או Diakara.

אהד (צרא' נ"ו י') בן שמעון בן יעקב.

אהוד (סופ' ג' ט"ו) אחד מן השופטים בישראל לפני מלך מלך.

אהוא (עז' ח' ט"ו וכ"א) שם מקום בבבל, ונק' הנהר על שמו.

אהליאב בן אחיסמך (סמות ל"א ו') חרש וחושב במלאכת המשכן.

אהליבמה (צרא' ל"ו ז') אשת עשו.

אהרן הכהן בן עמרם.

אהרן בן יוסף הקראי בקונשטנטינא, חכם ומשורר (צמאס סי"ג).

אהרן בן אליהו הקראי בקונשטנטינא, חכם גדול (צמאס סי"ד).

חיבר ס' עץ חיים (ע"ד ס' המורה להרמב"ם) וס' המצות וכתר תורה.

אוי (צמ"ד ל"א ח') אחד מחמשת מלכי מדין בימי משה.

אוייל מרדך מלך בבל (נ"ז כ"ה כ"ז) בן נבוכדנצר.

און (ימ' ל' י"ז) ראה און.

אוסוס (ירוש' מגלה פ"א) Ephesus, עיר באסיה הקטנה על שפת הים.

אויבל (מ"א י"ו ל"א) אשת אחאב.

אויזל (צרא' י' כ"ז) שם עם ומדינה בנגב ערב.

אזמיר, Smyrna, עיר באסיה הקטנה, וכן יקראו לה השורקיים Ismir.
 און שארה (דס"א ז' כ"ד) עיר בנחלת אפרים.
 אזנות תבור (יסוסע י"ט ל"ד) עיר בנחלת נפתלי.
 אחי (צרא' מ"ו כ"א) אחד מבני בנימין, וברד"א (ז' י"ג) אחר, ושם (ס' א') אחר ח ושם (ס' ד') אחוה.
 רב אחא מבי חתים הראשון מרבנן סבוראי. רב אחא בר נהילאי, אחד מרבנן סבוראי. רב אחאי גאון (צעל הסאלמות) רבו של רב נטרונאי גאון.
 אחאב (מ"א י"ו כ"ח) מלך ישראל. אחז (מ"ג ט"ו ל"ח) מלך יהודה.
 1. אחזיה (מ"ג א' ז) או אחזיהו (מ"א כ"ג מ') מלך ישראל.
 2. אחזיה (מ"ג ט' כ"ג) או אחזיהו (סס מ' ד) מלך יהודה.
 אַחֲזִית (צרא' כ"ו כ"ו) גַּע אבימלך מלך פלשתים.
 אַחֲזִיָּה הַשִּׁילֹנִי (מ"א י"א כ"ט) נביא בימי שלמה וירבעם.
 אחלב (סופ' א' ל"א) עיר בנחלת אשר. אחימלך (ס"א כ"א ז') כהן בימי שאול המלך. אחימן (צמד' י"ג כ"ג) אחד מילידי הענק בחברון.
 אחימעץ (ס"ג ט"ו ל"ו ודס"א ה' ל"ד) כהן גדול אחר צדוק אביו.
 אחמתא (עז' ו' ז') לד"ק הוא Echatana, מטופולין של מדי, ובתלמוד (קדושין ע"ג) נק' חמדן.
 אחינעם (ס"א כ"ה מ"ג) אשת דוד המלך. אחיעזר (צמד' א' י"ג) נשיא למטה דן. אחירם (צמד' כ"ו ל"ח) בן בנימין, וברד"א (ס' ה') חורם.
 אחירע (צמד' א' ט"ו) נשיא לפני נפתלי.
 1. אחשורוש (עזרא ד' ו') בן כרש מלך פרס ומדי, הוא Kambyes.
 2. אחשורוש (אסתר א' א') Xerxes, ולפי

הַתְּחִיבֹת אשר בחורבות פערופאליס Khschearscha או Khschersche, מלך בפרס (וסודו עד כוס) אחר דריוש הפרסי משנת 486 עד 464 לפני חה"נ, והוא אשר לקח את אסתר ומליכה תחת ושתי, ואח"כ אשר נהרג ע"י שומר הסף מלך תחתיו בנו Artaxerxes Longimanus (ארתקססתאס ארך-סיד).
 אַחֲזִיתָּפֶל (ס"ג ט"ו י"ג) יועץ דוד המלך. איטליא או איטליא של יון (מגלה ו') Italien.
 אמריבורים (ירוש' סנה פ"א) Tripolis, עיר בסוריא, והיום נקראת Trablus.
 איוב (איוב א' א') איש מארץ עוף. אִילָזֶן (יסוסע י"ט מ"ג) עיר בנחלת דן; ונמצא עיר אחרת בשם זה בנחלת זבולן (סופ' י"ג ז"ג).
 אַפְדִּי (צרא' י' י') עיר בבבל; ובתרי הסורי אכר ברי"ש ושם עיר נציבין לפנים Achar, וכן תר' ירושלמי כאן נציבין.
 אכזיב (יסוסע ט"ו מ"ד) עיר בנחלת יהודה ונק' ג"ב כזיב (צרא' ל"ח ה'); ויש עיר בשם זה גם בנחלת אשר (יסוסע י"ט כ"ט) Ekdippa, וישוער שהוא המקום הנק' היום Zib מצפון לעכו.
 אכיא (ירוש' מגלה פ"א וכן מ"י על כתים) Achaja, מדינה בפעלאפאגנעס.
 אכרמניא (מדרש חסלים י"ט) ישוער שהוא מדינת Akarnania בארץ יון.
 אכיש (ס"א כ"א י"א) מלך גת.
 אכישף (יסוסע י"ט כ"ה) עיר בנחלת אשר. איליבטרוס (סמנואליס י"א ט') Fleu-theros, שם נהר בארץ סוריא המפסיק בין סוריא לצור.
 אלה (מ"א י"ו ו') מלך ישראל.
 1. אליאב (צמד' א' ט') נשיא לבני זבולן.
 2. אליאב (ס"א י"ו ו') בן ישי.
 אלידד (צמד' ל"ד כ"א) נשיא למטה בנימין לנחל את הארץ.

1. אלישיב (דס"א כ"ד י"ז) אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהנים בימי דוד.

2. אלישיב (כחמ"י י"ז י"י) כהן גדול בבית שני אחר יויקים אביו.

אלכסנדר מלך מוקדון או אלכסנדרוס מוקדון, צלעק-

סאנדער דער גראסע, אשר מלך בשנת 336 לפני חה"ג תחת Philipp אביו על מדינת

Macedonien ואח"כ על יון וכבש את פרס וחורו ואס'אה הקטנה וסוריא עם צור וארץ

ישראל ומצרים וימת בשנת 323 (לפני חס"ב) אחרי מלכו שנים עשר שנה ושמונה חדשים.

אלכסנדר ינאי החשמונאי, בן יוחנן הורקנוס; ונק' ג"כ ינאי

המלך, והוא רדף את הפרושים והרג בהם הרג רב.

אלכסנדר בן אריסטובול השני, החשמונאי, אלכסנדרא, אשת אלכסנדר ינאי שמרבה

אחריו.

אלכסנדריא של מצרים, Alexandrien, עיר במצרים

אשר בנה אלכסנדר מלך מוקדון על שפת הים התיכון; ונק' ג"כ אסכנדריא (פתיסה

למו"כ) וכן יקראו לה יושבי המקום, שחושבין חברת "אל" לאל-הידיעה בל' ערבי, שדרכו

להישמש בשמות עצם פרטיים.

אולם (ירוש' סנהד' פ"י) או אולם רבתא (סס טזיעית פ"ו ותוספתא סס פ"ג)

אולי הוא כפר Alma בגליל העליון, או עיר Alemon (חשמונאים א' ה' כ"ה) בארץ

הגלעד.

אילים (סמות י"ו א') מקום חנייה לבני ישראל בצאתם ממצרים, אצל מדבר

סין, ולפי עדות הנוסע Schaw נמצאו עוד היום מצפון למדבר סין תשע עינות מים

וכשני אלפים תמרים, והערביאים יקראו למקום ההוא Hammam Musa (ממק)

מסה) וקבלה בידם כי תחת התמרים ההם ישב משה ואנשי ביתו לנוח.

אלדר (צמד' י"ח כ"ו) נביא בימי משה. אלדעה (צכ"א כ"ה ד') אחד מבני מדין.

אליהוא (איוצ ל"ז ו') בן ברכאל הבווי, רע איוב.

אלחנן (ט"ז כ"א י"ט וכ"ג כ"ד) אחד משלשת הגבורים אשר לדוד.

אולי (דכ"ח ז') נהר במדינת עילם, Euläus. אליה הנביא (מלאכי ג' כ"ג) או אליהו

הנביא (מ"א י"ח ל"ו). אליהו בישויו הקראי (צמאס סט"ו) חיבר

ס' אדרת אליהו על המצות. ר' אליהו דיל מדיגו מקנדיאה מורה

הפילו סופיא בפאדובה (צמאס סט"ו) חיבר ס' מצרף

לחכמה ובהינת הדת. ר' אליה מזרחי בקונשטנטינא (צמאס סט"ו).

ר' אליה בחור בעל חתשבי מעיר ניישמאדט בפראנקען (צמאס סט"ו),

חיבר ספרים רבים.

ר' אליה די ווידאש בעל ראשית חכמה (צסוף סמאס סט"ו).

ר' אליה מווילנא, כוכב-נוגה בשמי החכמה התלמודית, חיבר ספרים

שונים (נח צמנת 1797).

אליחבא השעלבני (ט"ז כ"ג ל"ז) מגבורי דוד.

אליסף בן דעואר (צמד' א' י"ח) נשיא לבני גר.

אדיסף בן לאל (צמד' ג' כ"ד) נשיא בית אב לגרשני.

אליזעני (דס"א ד' ל"ו) מבני שמעון.

אליזעני בן הקף, כהן גדול בימי אגריפס הראשון.

1. אליקים (מ"ז י"ח י"ח) ממנה על בית המלך חזקיה.

2. אליקים (מ"ז כ"ג ל"ד) הוא יהויקים מלך יהודה.

3. אליקים (כחמ"י י"ז מ"א) מהכהנים בימי עזרא. ראה ג"כ אליקים.

אלמודר (צרא' י' כ"ו) אומה מבני יקטן,

וסופרי הערביאים יזכירו בין בני

יקטן איש אחד ששמו מורד ואומה הנק'

בישמו במדינת Jemen בארץ ערב.

אלמלך (יסוסע י"ט כ"ו) עיר בנחלת אשר.

אלימלך איש נעמי (כוס ח' ג'), חמיה

של רות.

אילון הזבולני (סופ' י"ז י"א) אחד השופטים

בישראל לפני מֹשֶׁה מִלֵּךְ.

אילון (יסוסע י"ט ע"ג) עיר בנחלת דן.

אלון בצעננים (יסוסע י"ט ל"ג וסופ' ד'

י"א) עיר בנחלת נפתלי

אצל עיר קדש, ובתלמוד (ירוש' נגלה פ"א)

נקרא אנגיא דקדש.

אלם (ירוש' נגלה פ"א וצ"ר ל"ז) Elis,

מדינה בפעלאפאננעס.

אלסר (צרא' י"ד ח') Chalasar, עיר בבבל

והוא חלוון (קדושין ט"ז) וכן בל'

ערבי Holwan.

ר' אלעאי תלמיד ר' אליעזר בן הורקנוס,

אבי ר' יהודא בן אלעאי.

אלעזר (סמות ו' כ"ג) בן אהרן הכהן.

אלעזר (אחי סנעון סלדיק סלאסון) כהן

גדול (אחריו) בזמן ב"ש (ציני תלמי

פילאדעלפוס).

אלעזר החורני, בןמתתיהו הכהן החשמונאי.

ר' אלעזר בן ערך, תלמיד ריב"ז.

ר' אלעזר בן עזריה, נשיא אחר רבן

גמליאל.

ר' אלעזר המודעי, תנא בזמן בר כוכבא.

ר' אלעזר בן שמוע, תנא מתלמידי ר"ע.

ר' אלעזר בן ר' שמעון (צן יומאי), תנא.

אדעזר בן חנניה הפרייץ, אחד מראשי

הקנאים לפני

חורבן ב"ש.

ר' אדעזר הקליר, ראש וראשון לפייטנים,

ולא נודע מקומו וגם

זמנו בבירור, ועכ"פ היה קודם לרב סעדיה

באון (ראש עמודי העמודים ל' 27).

ר' אליעזר מגרמזא בעל הרוקח (צנאס סי"ז).

1. אליעזר (צרא' ט"ו ז') עבד אברהם.

2. אליעזר (סמות י"ח ד') בן משה רבינו.

ר' אליעזר בן הורקנוס (צנל אחותו טל

כ"ג הסגי), ורבן

גמליאל נידחו.

ר' אליעזר הסמא, תלמיד ר"ג ור' יהושע,

חכם בחשבון ותקופות

(כר' יסוסע רנז).

1. ר' אליעזר בן יעקב, תנא בדור שאחר

החורבן.

2. ר' אליעזר בן יעקב, מתלמידי ר"ע.

ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, מתלמידי

ר"ע.

ר' אליעזר הגדול (רש"י פסחים ע"ו ז')

אביו של ר' טוביה בעל

פסיקתא זושרתא (צנאס סי"ח).

ר' אליעזר בן יואל הלוי (ר"א ז"ס) ר"י

בשפירא ומקומות

אחרים (צנאס סי"ג) חיבר ס' אבי אסף הנק'

ראבי"ה.

אלעלה (צנא' ל"ז ג') עיר בנחלת ראובן,

והעיר החרבה נודעה עוד היום בשם

el-Aal.

אלף (יסוסע י"ח כ"ח) עיר בנחלת בנימין;

ומזה לדעתי גם הררי אלף (ספ' ל'

י') ר"ל ההרים בעיר אלף; ולולי דמסתפינא

הייתי אומ' שגם אלף (ספ"ס ד' ד') הוא

שם עצם פרטי לעיר הזאת, ונמשך למעלה:

בנוי לתלפיות אלף, המגן תלוי עליו וכו'.

אילפא, חכם בדורו של רב אושעיא.

אליפו (צרא' ל"ו ד') בן עשו.

אליעזר בן שדיאור (צנא' ח' ס') נשיא

לבני ראובן.

אדקימס (אליקים) כ"ג בבית שני אחר

מינלאוס, הוא אשר השחית מן

הכהנים הרשעים אשר היו לפניו והרג הרב

רב בעם ה' אשר נאמנו עמו.

אדקנה (ס"א ח' ח') אבי שמואל הנביא.

אלקוש (כוס ח' ח') עיר מולדת הנביא

נח
הנל
אל
אל
אל
אל
ועי
1
בא
2
אל
אל
אל
ג'
גוב
א'
רב
אב
והי
ס)
אב
אב
אב
אב

נחום בארץ אשור ; וי"א שהוא עיר בארץ הגליל.

אלוש (צנוד' ל"ג י"ג) Elusa, עיר בארם, ובדרו"ל נק' חרוצה (צ"ר מ"ה).

אלישה (צנוד' י"ד ויחז' כ"ז ז') שם עם ומדינה, Hellas, Hellenen.

אלישבע (סנוד' ו' כ"ג) אשת אהרן. אלישמע בן עמיהוד, (צנוד' א' י') נשיא לבני אפרים.

אלישע בן שפט (מ"א י"ט י"ו) נביא בימי יהושפט מלך יהודה.

אלישע בן אבויה (רצו סל' כ' נחיר) אשר נטה לבו לחכמת יונית ועי"ז היה לשמצה בין התלמודיים.

1. אילת (רצ' ז' ח') או אילת (מ"ז י"ו ו') עיר ונמל על שפת ים סוף בארץ ערב.

2. אילת (נעסר סני פ"ה) עיר [מהלך יום אחד] מנגב לירושלים.

אלתולד (יסוסע ט"ו ל') עיר בנחלת שמעון. אלתקא (יסוסע כ"א כ"ג) או אלתקה (סס י"ט מ"ד) עיר בנחלת דן.

אלתקון (יסוסע ט"ו כ"ט) עיר בנחלת יהודה. אלותרפולים (צ"ר מ"ז : ואת סמורי אליות רפוליס, לפי

ג' סערוד), Eleutheropolis, הוא בית גוברין, ראה זה.

אימא שלום, אחותו של ר"ג השני. רב אמי, מבית דינו של ר' יהודא נשיאה (ססני).

אמאוס (מכות י"ג) Εμμανους (חמיות) עיר ביהודה בין אגלון (סל דן) ועקרון, והיו שם מעינות חמים ; ונק' ג"ב יומסית (סנת קמ"ז).

אמם (יסוסע ט"ו כ"ו) עיר בנחלת יהודה. אמימר, חבירו של רב אשי, הין בנהרדעא.

אמון (מ"ז כ"א י"ח) מלך ישראל. אמון (ירנ' מ"ו כ"ה) Ammon, אליל מצרי ; והוא ג"כ שם מקום בא"י על

גבול צור (ירוס' דנא' פ"ז). 1. אמנה (סס"ט ד' ח') שם לחלק מהר חרמון, ובתל' נק' אמנוס.

2. אמנה (מ"ז ה' י"ז) נהר בדמשק, וישוע שהוא הנק' היום Baneas.

אמנון (ס"ז ג' ז') בן דוד. ר' אמנון, בעל פיוט ונתנה חוקה (ע"פ עדות ר"י ונויכל' צעל אור זרוע).

אמוץ (מ"ז י"ט כ') אבי ישעיהו הנביא. אמציה (מ"ז י"ז כ"ז) או אמציהו (סס י"ד ח') מלך יהודה.

אמר (דס"א כ"ד י"ד) אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד.

אמורי (צנוד' י' י"ו) אומה מבני כנען ממזרח וממערב לים המלח.

אמריה (דס"א ה' ל"ג) אחד משלשלת הכהנים הגדולים בזמן דוד המלך או קרוב לו.

אמריה (נמנ' י"ז ז') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.

אמריהו (דס"ז י"ט י"ח) כ"ג בימי יהושפט. אמרפל (צנוד' י"ד ט) מלך שנער בימי אברהם.

אמתי (מ"ז י"ד כ"ה) אבי יונה הנביא. און (צנוד' מ"א מ"ה) Heliopolis, עיר במצרים.

אונז (עז' ז' ל"ג) עיר בארץ בנימין סמוך ללד, ונמצא עוד היום בצפונה של

לד מקום ששמו Kefr Auneh. אנגלמירא או אנגליא, ענגלאנד.

אנהרת (יסוסע י"ט י"ט) עיר בנחלת יששכר. אנטיגנוס איש סוכו, אחד הסופרים אחר שמעון הצדיק השני, ובימיו קמה

כת הצדוקים (ראה אולר סמלים הכללי סס לדוקים).

אנטיגנוס בן אריסטובול השני, מלך האחרון מן החשמונאים.

אנטיוכוס הרשע. או אנטיוכוס אפיפניס מלך סוריא [וא"י] צורר היהודים, והוא הנאמר עליו בדגאל : ועמד

מן החשמונאים.

אנטיוכוס הרשע. או אנטיוכוס אפיפניס מלך סוריא [וא"י] צורר היהודים, והוא הנאמר עליו בדגאל : ועמד

מן החשמונאים.

אנטיוכוס הרשע. או אנטיוכוס אפיפניס מלך סוריא [וא"י] צורר היהודים, והוא הנאמר עליו בדגאל : ועמד

מן החשמונאים.

על כנו נבזה וכו' כי הוא טימא מקדש ה' בירושלים בהעמיד צלם בהיכל, וביטל התמיד שלש שנים ומחצה (מועד מועדים וחלי) עד בוא ישועת ה' ע"י ההשמונאים.
 אנמוכיא (עירונין ס"ג) Antiochien, מטרפולין של סוריא בזמן הסיליקיים, אשר בנה אנטיוכוס [סיליקוס ניקאטאר] (מדרש תהלים ט') ועתה היא חרבה. אנמונינוס אוהבו של רבי, אחר מן הקיסרים שהיו אחר Antoninus Pius שנקראו על שמו אנמונינוס; וי"א שהכוונה על קיסר Antoninus Marcus Aurelius ולדעת אחרים על Caracalla Antoninus Bassianus. אנטיפטר, אבי הורדוס המלך, איש אדומי אשר התיהד כאשר התיהדו האדומיים בימי יוחנן הורקנוס הראשון. אנטיפטרים (יננות ס"ג) Antipatris, עיר אשר בנה הורדוס המלך בין ירושלים לקסרי (סעל סיס) ויקרא אותה ע"ש אביו; ועתה אין רושם ממנה. אנטיפס בן הורדוס, מלך בגליל וחלק מעבר הירדן. אונן (צרא' ל"ח ד') בן יהודה. אונקלוס ראה עקילס. אנוש (צרא' ד' כ"ו) בן שת. אסא (מ"א ט"ו ח') מלך יהודה. רב אסי, מבית דינו של ר' יהודא נשיאה (סמני).
 1. אסיא, שם בדרז"ל לאסיאה הקטנה או לחלק ממנה.
 2. אסיא (ע"ז ל') הוא עיר הגדולה Sardes בלוד שבאסיאה הקטנה. אסיאה (אלל המזכרים) אַזיען. אסיאה הקטנה (אלל המזכרים) קליינאַזיען. אסכנדריא ראה אלכסנדריא. איסניא (צ"ר ל"ז) Ausonia, אומה קדומה באיטליא.
 אסך (מס' כ' א' ודס"א כ"ה א') ראש בית אב ללוויים המשוררים בימי דוד.

1. אספמיא (נדס ל') Hispania, שפאניען.
 2. אספמיא (חלס פ"ד) Apamea, עיר בסוריא; והוא ג"כ שם לכל הגליל (Apamene).
 3. אספמיא (יננות קט"ו) Apamea, עיר בבבל על גבול דרום. אספסיינוס, Vespasianus, שר צבא לקיסר נירון בגלגלה נגד היהודים, ואח"כ התקטר. אספתא (אסתר ט' ז') אחד מבני המן. אסר חרדון מלך אישור (מ"ג י"ט ל"ז) בן סנחריב. אסתר (אסתר ז' ז') בת דודו של מרדכי, אשת המלך אחשוורוש (כלס זס). איעזר (צמד' כ"ו ל') מבני גלעד. אפורי ראה פרופט דוראן. אפלטון, Plato, פילוסוף יוני, תלמידו של סוקרטוס (צמאס סחמיסית לפני הס"נ).
 1. אפמיא (חלס פ"ד) Apamea, עיר בסוריא (כלס אספמיא 2).
 2. אפמיא (קדושין ע"ח) Apamea, עיר בבבל על גבול דרום.
 ר' אפס, ראש ישיבה אחר מות רבי (ור"ג צנו של רבי סיס נסיא). אפס דמים (ס"א י"א ז') עיר ביהודה. אפסטיא (עירונין ק') Abusatha, עיר בבבל מצפון לאשור.
 1. אַפֶּק (יסוסע י"ט ל') או אַפֶּיק (סופ' א' ל"א) עיר בנחלת אשר, ונמצא עוד היום תחת הר הלבנון כפר בשם Afka.
 2. אַפֶּק (ס"א כ"ט א') עיר בנחלת יששכר.
 3. אַפֶּק (ס"א ד' א') או אַפֶּקה (יסוסע ט"ו כ"ג) עיר בהר יהודה. אופיר (צרא' י' כ"ט וט"א ט' כ"ח) עם ועיר במדינת Oman בערביא הדרומית על לשון ים הפס, ונק' גם אצל הערביאים el Ophir, ובימי קדם נמצא שם (כמו צמאס) זהב הרבה, שתפרו שם בהרים או (והוא סימך נראס) שהובא שמה במסחר. אפרים (צרא' מ"ג כ"ג) בן יוסף; והוא ג"כ

שם השבט ; ועשרת השבטים ; ויש
שם מקום : בבעל חצור אשר עם אפיים
(ס"ג צ"ג כ"ג) וגו' גם ביוסיפון לרומיים (ספר
ד' פרק ט') ובחשמונאים (א' י"א ל"ז); והוא
ג"כ שם לאחד משלשת הנפות שנוספו לציני
התלמיים) מארצות שומרון והגליל על ארץ
יהודה : אפרים לד' ורמתים (חשמונאים א'
י"א ל"ז).

אפריקא או אפריקי (תמיד ל"ז) Afrika ;
ובדרז"ל הוא כנוי לפעמים לארצות
ידועות באסיאה : ארץ כארצכם זו אפריקי
(ירוש' סניעית פ"ו).

1. אפרת (צ"ח נ"ח ז') או אפרתה (סס
ל"ח י"ט ורות ד' י"ח) הוא בית
לחם יהודה.

2. אפרתה (סס' קל"ז ו') הוא הר אפרים
והכוונה על שילה, ששם היה
הארון מקדם, ושדי יער (סס) הוא קרית
יערים, ששם היה הארון לפני בואו אל
עיר דוד.

1. אפרתי (רות א' ז') פי' מעיר בית לחם,
כמו שמפורש שם.

2. אפרתי (ס"א א' א' ונ"א י"א כ"ו) פי'
מהר אפרים, כמו שמפורש בש"א.

1. אצבון (צ"ח נ"ו י"ו) אחד מבני גד,
ובס' במדבר (כ"ו י"ו) אָזְנִי.

2. אצבון (דס"א ז' ז') אחד מבני בלע בן
בנימין.

אקמיספון ראה קמיספון.

איכלידס, Euklides היוני, אשר חי במאה
הג' לפני חז"נ, חיבר ספר יסודי
חכמת השיעור, הנעתק ללשונות הרבה וגם
ללשון עברי.

אקרא, Akra, שם גבעה וחלק מעיר ירושלים
הנק' ג"כ עיר התחתונה, בהפך הר
ציון הגבוה ממנה הנק' עיר העליונה ; ונק'
בן ע"ש המצד אשר בנה שם אנטיוכוס
אפיפנים (ראה סס אקרא צאולר הסלים הכללי).

אור בשדדים (צ"ח י"א כ"ח) עיר בארם
נהרים בחלק מזרחי צפוני.

אוראל אקוסטא, איש יהודי מן האנוסים
בפורטוגאל (צנאס הי"ז)

אשר שב לדת ישראל באמסטרדם, ועל כי
הרחו בו ריח אפיקורסות התרימוהו היהודים
ורדפוהו עד אשר טרף נפשו באפו.

אראלי (צ"ח נ"ו י"ו) אחד מבני גד.
ארבל (תוספתא סוף פרה ומשמונאים א' ט'
ז') עיר בגליל אצל ים כנרת ונק'
היום Irbid.

ארבזות (מ"א ד' י') עיר בא"י, ולא נודע
מקומה; ואולי הוא בארצות בבנימין ?
ארגזב (דצ"ג ד') נוף בארץ הכשן, ונמצא
שם הר הנק' אצל הערביאים Arkub

Massalubie.
ארגיזא (צ"ח י"ח) Argaz, עיר בבבל.

ארגון (חלל סמכזרים) Arragonien.
ארך (צמזצ' כ"ו נ) מבני בלע בן בנימין.

ארודי (צ"ח נ"ו י"ו) מבני גד.
ארידי (חסתר ט' ט') מבני המן.

ארד'שיר (עירוצין כ"ז) עיר בבבל סמוכה
לכלנה (הוא קמיספון).

ארידתא (חסתר ט' ח') מבני המן.

ארנד (יחז' כ"ז ח' וי"ח) Aradus, עיר
בפיניקיא יושבת על סלע בים (ועתה

היא חרבה) ; ומוזה : ואת הארודי (צ"ח י'
י"ח) שם תאר לעם היושב בארוד ובארץ
כנען על שפת הים.

ארננה (ס"ז כ"ד כ') איש יבוי אשר קנה
דוד המלך ממנו גרן (בהר המוריה)

לבנות שם מזבח לה'.

אריח (תוספתא כלאים פ"א וירוש' סנהד' פ"י)
הח' גייבוער שיער שהוא בית י"ח.

ארטיבנא (עירוצין כ"ח) עיר בבבל לא-רחוק
מפומבדיתא.

אוריה החתי (ס"ז כ"ג ל"ט) אחד מגבורי
דוד, אשר לקח דוד את אשתו

את בת שבע לו לאשה.

אוריהו בן שמעיהו (ירמ' כ"ו כ') נביא
בימי יהויקים.

אריוך (צ"ח י"ד א') מלך אלסר.

אַרְרֶךְ (צִרְאִי י' י') Aracca, עיר בבבל ;
ונק' יושביה : אַרְרֶכְיָא (עז' ד' ט').

אורליינש Orleans, עיר בצרפת.

1. ארם (צִרְאִי י' כ"ז וצמד' כ"ג ז') שם
עם ומדינה, Syrien ; ויש ארם בית

רחוב (ט"ז י' ו'), ארם צובא (סס טס) על
נהר פרת, וסמוך לו ארם דמשק (סס ח' ו')

וסמוך לו ארם מעכה (דס"ח י"ט ו') כל אלה
הם חלקי ארץ ארם או ערים בה ; ארם

נהרים (צִרְאִי כ"ד י') הוא מיסופוטמיה ובל'
סורי בית נהרין (= בין נהרין) ר"ל היושבת

בין נהרות פרת וחדקל.
2. ארם (צִרְאִי כ"ז כ"ח) בן קמואל בן נחור

אחי אברהם.

ארומה ראה רומה.

ארמון (יצמות"ס : מאדמון לאנטוכיא,

לפי גוססת כ"י באוצר הספרים של

אַפֿפֿענע־היים) או ארמניה (איכס רצס, נסקד

על פשעי) Armenien.

ארנון (צמד' כ"ח י"ג) נהל מים בעבר הירדן

בין מואב ובין האמורי, והיום נק'

Wadi Mudseheb.

אַרְנֶן היבוס (דס"ח כ"ח ט"ו) הוא אַרְנֶה.

אריסטו, Aristoteles, הגדול שבפילוסופים

היווניים, תלמידו של אפלטון ורבו

של אלכסנדרוס מוקדון.

אריסטובול פילוסוףמן היהודי האלכסנדריי

(במאה השניה לפני חה"נ) חיבר

פירושים על התורה ע"פ חכמת יונית.

אריסטובול החשמונאי, בן יוחנן הורקנוס.

אריסטובול החשמונאי השני, בן אלכסנדר

ינאי.

אריס (אסתר ט' ט') מבני המן.

ארפד (נ"ז י"ט י"ג) עיר בארם.

ארפכשד (צִרְאִי י' כ"ז) עם היושב בחלק

הצפוני מארץ אשור הנקרא

Arrapachitis.

ארקילוס, Archelaus, בן הורדוס אשר

מלך אחריו.

אררט (צִרְאִי ח' ד' ונ"ז י"ט ז"ז) בשם זה

נקרא עוד היום מדינה והר בארץ ארמניה
וקבלה הוא ביר היושבים שם, כי על הר

זה נחה תיבת נח.

1. ארתהששתא מלך פִּים (עז' ד' ז') הוא
Smerdes (מגוש אחד

ממדי) אשר מלך תחת Kambyes באמרו
כי הוא סמערדעס בן כורש (הנהרג ע"י

קאמביוזעס) וימלוך שבעה חדשים ואז נהרג
ע"י Darius Hystaspis אשר מלך תחתיו

521 לפני חה"נ.

2. ארתהשסתא מלך פרס (עז' ז' ח'
ונחמיה ז' ח') הוא

Artaxerxes Longimanus (ארך היר) בן

אחשורוש (אשר לקח את אסתר), מלך

משנת 464 עד 424 לפני חה"נ, ובשנת

שבע למלכותו עלה עזרא מבבל, ובשנת

עשרים לו עלה נחמיה.

אורתוסיא (צ"ר ל"ז וסמנוכאס ח' ט"ו ל"ט)

Orthosia, עיר בסוריא מצפון

לאשריבולים.

אושא (כ"ס כ"ח) עיר בגליל ומקום ישיבה

לתלמיד ר"ע אחר חורבן ביתר.

רב אשי, ר"י בסורא אחרי מות רב פפא.

אשבל (צִרְאִי מ"ו כ"ח) מבני בנימין.

אַשְׁבֵּעַ (דס"ח ד' כ"ח) הוא שוע הכנעני

(צִרְאִי ל"ח ז').

אשבעל (דס"ח ח' ל"ג) הוא :

איש בִּשְׁת בן שאול (ט"ז ז' ח').

אַשְׁדּוֹד (יסוסע ט"ו מ"ו) Azotos ואצל

העריביאים Esdud, עיר מנחל

יהודה בפלשתים, והיום הוא כפר.

אשכול (צִרְאִי י"ד י"ג) אמורי, בעל בריה

אברהם.

אשכנז (צִרְאִי י' ג' וירמ' כ"ח כ"ז) עם

ומדינה בארמניה או סמוך לה,

וקדמוני היוונים קראו לים השחור Pontus

Axenus. וי"א שאשכנז הוא מדינת

Ascania, בארץ Phrygien, והמחברים

קוראים בשם זה למדינת דייטשלאנר.

אַשִּׁימָא (מ"ז י"ז ל') אליל אנשי חמת.

אשנה (יהוסע ט"ו ל"ג ונ"ג) ים שתי ערים בנחלת יהודה.
 אשען (יהוסע ט"ו כ"ז) עיר בנחלת יהודה.
 רב אושעיא הנק' רב אושעיא רבה, ראש ישיבה תחת יד ר' יהודה הנשיא, והוא ור' חייא חיברו התוספתא.
 אשקלון (סופ' ט' י"ח) עיר בארץ פלשתיים על שפת הים, והיום היא חרבה.
 אשור (נכ"ל י' כ"ז) שם עם ומדינה Assy- rien, Kurdistan; ורז"ל קראו נחב אשורי לכתב לשון הקודש שאנו משתמשים בו אשר העלה עזרא (לדעתם) מבבל.
 1. אֲשֶׁר (נכ"ל ל' י"ג) בן יעקב; והוא ג"כ שם חשבט.
 2. אֲשֶׁר (יהוסע י"ז ז') עיר בנחלת מנשה ובימי הסופרים איבסיביאוס והורונימוס נמצא עוד עיר בשם זה בדרך החולץ מן שכם לבית שאן.
 רבינו אֲשֶׁר בן יחיאל (הכ"ל ט') מאשכנז, ר"י בטולטילה (נמנ"ס סי"ד) חיבר ס' האשרי על התלמוד.
 אשריאל (נמנ"ס כ"ו ל"ח) מבני גלעד.
 אשתאול (יהוסע ט"ו ל"ג) עיר לבני דן בארץ יהודה בשפלה.

אשתמה (יהוסע ט"ו כ') או אשתמוע (ס"ס כ"ל י"ד) עיר בהר יהודה.
 אֲתֵי הַגִּתִּי (ס"ז ט"ו י"ט) אשר יצא עם דוד בברחו מפני אבשלום.
 אֲתָם (סמנ"ס י"ג כ') שם מקום בגבול מצרים בקצה מדבר ערב.
 איתמר (סמנ"ס ו' כ"ג) בן אהרן הכהן.
 איתן, שם עיר בארץ יהודה נזכר בתרגום השבעים ביהושע ס' ט"ו אחר פסוק נ"ט, ונראה שהוא נחל איתן (עמנ"ס כ"ד) פי' נחל של עיר איתן, וכן נהרות איתן (ספ' ע"ד ט"ו) פי' הנהרות אשר בעיר איתן.
 איתן האזרחי (מ"ל ס' י"ח) הוא איתן בן זרח בן יהודה, איש, חכם ומשורר (נכ"ל ז' כ"ז).
 איתן בן קישי (דס"ל ו' כ"ט) ראש בית אב ללוויים המשוררים בימי דוד, והוא ידוע (דס"ל ס' ט"ו וי"ו) הנק' בן על היותו ממונה על הדין והלל לה' (דס"ל כ"ה ג' וכמנ"ס י"ז ס').
 אתינא, Athen, מטרפולין של ארץ יון; ומוזה: אתינא (ליכס דנא, רנתי נגוים) איש מעיר אתינא. בי אחונא, ראה אוצר המלים.

ב

1. בֶּאֱר (סופ' ט' כ"ח) עיר בין שכם לירושלים.
 2. בֶּאֱר (נמנ"ס כ"ח י"ו) מקום חנייה לבני ישראל במדבר ערב, ואולי הוא: באר אלים (יסעי ט"ו ח') מקום בארץ מואב.
 באר לחי ראי (נכ"ל י"ו י"ד) מקום בין קדש ובין בדר במדבר ערב אשר בין א"י למצרים.
 באר שבע (יהוסע י"ט ז') עיר מנחלת שמעון בנגב ארץ יהודה.
 בארות (יהוסע י"ח כ"ה) עיר בנחלת בנימין.
 בארות בני יעקן (דנ' י' ו') מקום חנייה

לבני ישראל במדבר ערב.
 בבא בן בוטא, תלמידו של שמאי.
 בבל (נכ"ל י' י'), Babylonien, Bagdad, das arabische Irak, ונק' ג"כ ארץ כשדים, ואולם שנער שמה לראשונה וי"א כי שנער הוא ההר אשר ממזרח לארם נהרים הנק' עוד היום שנער (Sindschar); ובעלי התלמוד כללו בשם בבל גם ארם נהרים וארמניא. ובבל הוא גם שם למטרפולין של המדינה, Babylon, ולד"ק הוא מורכב: בֶּבֶל = שַׁעַר בֶּל, Bel's Hof.
 בגדא ואוונא (קדושין ע"ח) והח' נייבוער הגיה בגדא דאנונא,
 O. H. Tom 5

והוא לדעתו עיר Bagradanene מצפון למדינת בבל.

בגדל דיו ראה מגדל דיון.

בגדת (זמנים ט') עיר בבבל ונק' היום Eski Bagdad.

בגתא (חסמ' א' י') אחד משבעת הסריסים אשר למלך אחשורוש.

בגתן (חסמ' ז' כ"ה) אחד משומרי הסף אשר למלך אחשורוש.

בָּדָן (ס"א י"ג י"א) ובת"י ותרנום השבעים ותר' הסורי והערבי בָּדָן (צן אצינעס).

בדן (ערלה פ"ג ותוספתא כללים פ"ו) עיר בא"י, ולא נודע עתה מקומה איה.

בידהם, Böhmen.

1. בוז (צ"א כ"א כ"ג) בן נחור אחי אברהם; ועי' ש"ז:

2. בוז (ירמ' כ"ה כ"ג ואיז ל"ג ז') עם ומדינה בארץ עֶרֶב.

בְּזוֹתִיָּה (יסוסע ט"ו כ"ח) עיר בנחלת יהודה.

בזק (סופ' א' ה') עיר סמוכה לירושלים.

בזתא (חסמ' א' י') אחד משבעת הסריסים אשר למלך אחשורוש.

ר' בחיי הַדִּין בספרד, בן דורו של ר' שלמה אבן גבירול (צמאס).

הי"א חיבר ס' חובות הלבבות בלשון ערבי.

ר' בחיי בן אֶשֶׁר בספרד (צמוף נאסס הי"ג) חיבר פ"י על התורה.

בחורים (ס"ג ט"ו ה') עיר בנחלת בנימין.

בטח (ס"ג ח' ח') עיר במלכות צובה, וברה"א (י"ח ח') טבת, ראה טבח.

בטולימאוס, Ptolemäus, שם תוכן גדול במצרים (צמאס הסניט לפני).

חס"כ חיבר ספר Almagest על התכונה.

בטן (יסוסע י"ט כ"ה) עיר בנחלת אשר.

בטנה (ירוש' ע"ז פ"א) או בטנן (צ"ר מ"ז) ישוער שהוא Betanin הנז' אצל.

הסופר איבסיביאוס, והוא עיר אצל חברון.

בטונים (יסוסע י"ג כ"ו) עיר בנחלת גד.

בי דורא ראה דורא.

בי חווא ראה חווא.

בי כיפי (צרכות ל"א) עיר בבבל, וישוער שהוא עיר Kufa.

בי לפט (מעניס כ"ג) הוא עיר Ahwaz, מטרפולין של מדינת Chuzistan.

הוא Susiana, וכן בל' ארמי בית לפטא.

בי תורתא (ע"ז כ"ו) עיר בבבל, וישוער שהוא עיר Bithra, מצד דרום.

לגהר מלכא.

ביישן ראה בית שאן.

בית און (יסוסע י"ח י"ג) עיר אצל בית אל, והנביא (סוסע ד' ט"ו) קרא

כן לבית אל. ונמצא: מדבר בית און (יסוסע י"ח י"ג) בגבול שבין בנימין לאפרים.

בית אל (צ"א י"ג ח') עיר בנחלת בנימין, ובימי פנחס בן אלעזר הכהן (צומן

פלגס צנצעה) היה שם ארון ה' (סופ' ז' כ"ו) וגם בימי שמואל היה שם במה לה' (ס"א

י' ג') והיום אין רושם ממנה.

בית אונייקי ראה ווייתניא.

בית בלתן (ר"ס כ"ג) ונק' ג"כ בירם (קדושין ע"ג) הוא עיר Bir בסוריא

(וצלמן סוף ל' נקסס עין בל).

בית במיא ראה מערת פמיאם.

בית בעל מעון ראה בית מעין.

בית בָּרָה (סופ' ז' כ"ד) (= בית עֶבְרָה) עיר על שפת הירדן.

בית בראי (דס"א ד' ל"א) וביהושע (י"ט ו') בית לבאות, ושם (ט"ו

ל"ג) לבאות, עיר בנחלת שמעון.

בית גוברין (צ"ר ו') עיר בא"י מערבית צפונית לחברון ונק' עוד היום

Beit Dschibrin, וכומן התלמוד ישבו בה יהודים.

בית גדר ראה גדר וגם גדרה.

בית גליא (מגלס ו') לד"ק Janustempel שהיו לו שני שערים פתוחים

זה כנגד זה, וגליא פ' שערים.

בית גמול (ירמ' מ"ח כ"ג) עיר בארץ מואב.

בית גופנין ראה גופנא.

בית גרם (עירונין י"ט) עיר בארץ ערב.
בית דבלתים (ירמי' נ"ח כ"ג) עיר בארץ
מואב.

בית דגון (יסוסע ט"ו נ"ח) ובתלמוד
(תוס' חסלות פ"ג) בית דגון
ב' יהודה, עיר בא"י בין לד ליבנה,
מצא עוד היום שם כפר בשם Beit
Dedscha.

בית דגון (יסוסע י"ט כ"ז) ובתלמוד
(תוספתא סזיעית פ"ז) בית
דגון, עיר בגליל העליון.
בית האצל ראה הוצל 1.

בית הינו (צ"מ פ"ח) מקום אצל ירושלים,
ולד"ק הוא Bethania שבאונגלוין
ל"ג צ"מ פ"ג; ובספרי (דברים פסקא כ"ה)
מסכתא ב' נ' ח' נ' ו' ו' ב' ירושלמי (פאה פ"ח).
בית הרם (יסוסע י"ג כ"ז) או בית הרן

(צמד' ל"ג ל"ו) ובתלמוד בית
מטה, וכן נק' אצל הסופר איבסיבאוס,
ב' בנחלת גר, ונמצא עוד היום עיר Beit
Harab מנגב ליריחו.

בית זבדי ראה זבד דגלילא.
בית זיתא (תל' סקורי תולדות הסלימים ח'
שם לחלק מעיר ירושלים שנוספה עליה
מן מאוחר, וביוס'פון לרומיים נק' Be'ηθα;
רא' שהוא בצעתא בעברית, כמו שנמצא
בתלמוד (מגלת תענית פ"ו) שתי בצעין היו
ה' המשחה וכו' התחתונה נתקדשה וכו'.
בית חגלה (יסוסע י"ח כ"ח) עיר בנחלת
בנימין.

בית חדוד (יומא ס"ח) מקום בין ירושלים
ליריחו בריחוק ג' מיל מירושלים,
מצא שם נחל Wadi-el-Hodh.

בית חרון עליון ובית חרון תחתון (יסוסע
י"ו ג'
(שתי ערים סמוכות זל"ז בנחלת אפרים.
בית ירח (ירוס' מנלה פ"א וז"ל כ"ח) עיר
מנגב לים כנרת ונקרא ביוס'פון
Tariehe, ולדעת הח' נייבויער צ"ל גם
מ' הבבלית (צכורות כ"ה): ואין ירחן אלא

מבית ירח ולמטה (ולפנינו הסוסמא: מניח
יריחו). ולד"ק מזה: שמואל ירחינאי, ר"ל
יליד ירחין או בית ירח.

בית הישימות (צמד' ל"ג מ"ט) מקום בנחלת
ראובן ממזרח לים המלח,
ואחר זמן שב למואב.

בית בר (ס"ח ז' י"ח) עיר בארץ יהודה
קרוב לגבול פלשתים.

בית בריא (מנלה ו' וירוס' דנאי פ"צ) או
בית מזל בריא (תוספתא סזיעית
פ"ג) מקום בא"י על גבול צור שהיה בו
היכל לע"ז; ואולי הוא מל' χῶρις = גראציע
(אליהם סמן).

בית הכרם (ירמי' ו' ח') עיר בארץ יהודה,
ולדעת הסופר הירינימוס הוא
בין ירושלים לתקוע.

בית לבאות ראה בית בראי.
בית לבן (מנחות פ"ז) מקום בארץ יהודה
ונק' עוד היום Luban.

1. בית לחם (צמד' ל"ח י"ט) הוא אפרת
עיר מולדת דוד מנגב לירושלים
בנחלת יהודה, ונק' עש"ז בית לחם יהודה,
ונקרא עוד היום Beit Lahm; ובתלמוד
(ירוס' מנלה פ"ח) נק' בית לחם צרייה,
פ"י בית לחם שאצל נצרת.

2. בית לחם (יסוסע י"ט ט"ו) עיר בנחלת
זבולן.

בית מלוא (סופ' ט"ו') מקום קרוב לשכם.

1. בית מעון (ירמי' נ"ח כ"ג) או בית בעל
מעון (יסוסע י"ג י"ז) או בעל
מעון (צמד' ל"ג ל"ח) שם עיר בנחלת ראובן
ואח"כ היתה למואב, ונק' עוד היום Maein.
2. בית מעון (ירוס' סוטה פ"ח) עיר אצל
טבריא.

בית מרכבות (יסוסע י"ט ה') עיר לשמעון
בארץ יהודה.

בית נמופה ראה נמופה.

בית נמרה (יסוסע י"ג כ"ז) או נמרה
(צמד' ל"ג ג') ובתלמוד (פאה
פ"ד) בית נמרין או בית נמר, עיר בנחלת

ירושוער

Ahw

Chuzi

לפמא

וישוער

יד דרום

בית

(י) קרא

(יסוסע)

בנימין

זן (צמון)

(צ"י)

(ס"ח)

(קדושין)

זו ר"א

עברה

ע (י"ט)

שם (ט"ו)

מערבית

זוה היום

שבו בה

Janus

פתוחים

ין מואב

גד , ונמצא עוד היום מקום חרב הנקרא Nymrein.

בית סכל (ירוש' סביעית פ"ו ות"ז צמד' ל"ט ד') או בית סכות (ספרי סוף עקב וילקוט טס תרע"ד) לדעת הח' נייבוער הוא עיר סכות אצל פנואל.

בית עדן ראה עדן.

בית ענות (יהושע ט"ו כ"ט) עיר בנחלת יהודה.

בית ענת (יהושע י"ט ל"ח) או בית ענה (תוספתא כללים פ"ג) או פִּיאָנָה

(ירוש' סוף עללה) עיר בנחלת נפתלי, וישוער שהוא הכפר הנק' היום el-Baneh, מנגב לכפר סימאי.

בית ערבה (יהושע ט"ו ו' וי"ח כ"ג וסוף פתיחת איכה רנה) עיר לבנימין

על גבול יהודה אצל בית לחם.

בית פגי או בית פאגי (פסחים ס"ג) כפר במזרח של ירושלים (נפתח לסר

הזיתים) שנחבר בזמן מאוחר אל העיר.

בית פלט (יהושע ט"ו כ"ז) עיר בארץ יהודה.

בית פעור (יהושע י"ג כ') עיר בנחלת ראובן.

בית פִּצְיָן (יהושע י"ט כ"ח) עיר בנחלת יששכר.

בית צִידָא, Bethsaida, עיר בארץ הגליל על שפת ים כנרת לא רחוק

מכפר נחום (ראה ליידיהל); ונמצא עוד עיר אחרת בשם זה בעבר הירדן במקום כניסת

הירדן לים כנרת, Bethsaida-Julias.

בית צור (יהושע ט"ו כ"ח ונחמ' ג' י"ו) עיר בנגב יהודה, והיום נמצא שם

כפר Betur.

בית רימה (נחמות פ"ז) עיר בארץ יהודה ונק' כן עוד היום.

בית רמתה ראה בית הרם.

בית שאן (יהושע י"ז י"ח) ובתלמוד: פִּישָׁן (פסחים י') Seythopolis, עיר

למנשה בארץ כנען, ועוד היום נמצא שם כפר Beisan; ונבנה ממנו התואר: זית

ביי שני (פאה פ"ז) כמו זית הנמופה (טס) ראה נמופה.

בית השמה (סופ' ז' כ"ג) עיר בנחלת אפרים.

בית שמש (יהושע ט"ו י') עיר בגבול שני יהודה לדן; ויש עיר אחרת

בשם זה בנחלת נפתלי (טס י"ט ל"ח)

וגם במצרים (ירמ' נ"ג י"ג) Heliopolis

בית שערים (ר"ס כ"ח) עיר בא"י, ושם היתה סנהדרי גדולה (טס

וזימ' דינו) אחר יציאה משפרעם, ולדעת הח' נייבוער הוא המקום הנק' היום Esch-Schajera ממזרח צפורי.

בית שפוריא ראה שפיר.

בית תפוח (יהושע ט"ו כ"ג) עיר בחר יהודה בית תורקי ראה תרקי.

ביתתום ראה שמעון ביתתום.

1. בכר (צח' נ"ו כ"ח) בן בנימין, ונס' במדבר (כ"ו ל"ח) יפקד מקומו

וגם בדה"א נזכר במקום אחר (ז' ו') בלע, ובמקום אחר (ח' א') בלע בכור

2. בכר (צמד' כ"ו ל"ח) בן אפרים.

בל (ישע' נ"ו א' וירמ' כ"ח מ"ד) (= פִּעַל בעל) Belus, שם לכוכב יופיטר אשר

עברו הכשדיים.

בולי (ירוש' שקלים פ"ז וע"ז פ"ג) עיר בא"י ולא נודע עתה מקומה איה.

בלבקי (קסלת רנה, גס זה ראיית) או בעל בכי (מעשרות פ"ה) Baalbek, עיר

בסוריא, ולד"ק הוא עין בכי (ע"ז י"ח).

בלגה (דס"ח כ"ד י"ד ונחמ' י"ב ה') אחר מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי

דוד וכן בימי עזרא.

בלדר השוחי (חיוז ח' א') אחד משלושת רעי איוב.

בלה (יהושע י"ט ג') או בעלה (טס ט"ו כ"ט) או בלהה (דס"ח ד' כ"ט) עיר לשמש בארץ יהודה.

בלהה (צח' כ"ט כ"ט) אשת יעקב. בלהה ראה בלה.

בלע (צח' נ"ו כ"ח) בן בנימין.

אשר לדוד, אשר שמהו על משמעתו
(ליבוואכע) והוא כמפורש במקום אחר
(דס"א י"ח י"ז) על הכרתי והפלתי (כאס חוג"ס
סס כרתי)

בניהו הפרעתוני (ס"ז כ"ג ל') מן השלישים
אשר לדוד.

בנימין (זרל' ל"ה י"ח) בן יעקב; והוא נ"ב
שם השבט.

ר' בנימין מוספיא הרופא, מגולי ספרד
בהאמבורג ואח"כ

באמסטרדם (במאה הי"ז) חיבר מוסף הערוך.
בסגור של ערביא (איכס רזה, גדר צעדי)
או בשכר (סנת קל"ט)

Baska, עיר בערביא.

בעל (דס"א ד' ל"ג) הוא בעלת באר.

בעל בכי ראה בלבקי ובעל-גד ובעלת.

בעל גד בבקעת הלבנון תחת הר חרמון
(יסוסע י"ז י"ז וי"ג ה') לדעת תת'

ראזענמיללער הוא עיר Baalbek בסוריא
הנק' אצל היוונים Heliopolis (זאננענ-
שטאדט) כי בה היה היכל לעבודת השמש.

וענין גד כאן כמו העורכים לגד שלהן, ולפי
השערתו גם בעל המון (סס"ס ח' י"ח) הוא

העיר הזאת, והמון הוא כמו אמון (Ammon)
שהוא שם אליל אצל המצריים (או כמו

חמן). ראה גם פניאס.

בעל המון ראה בעל גד.

בעל זבוב (מ"ז ח' ז') אלהי עקרון.

בעל חנן (זרל' ל"ו ל"ח) אחד ממלכי אדום
בימי שפוט השופטים בישראל.

בעל חצור (ס"ז י"ג כ"ג) עיר בא"י, ואולי
הוא חצור של בנימין.

בעל חרמון (סופ' ג' ג' ודס"א ה' כ"ג)
הוא הר חרמון.

בעל מעון ראה בית מעון.

בעל פרצים ראה פרצים.

בעל צפון, Heroopolis, עיר במצרים
קרובה לים סוף.

בעל שלשה (מ"ז ד' מ"ז) עיר בנחלת
אפרים, ראה שלשה.

בלע בן בעור (זרל' ל"ו ל"ז) מלך אדום
(בימי שפוט השופטים)

(ישראל).

בלעם בן בעור (זמדי' כ"ז ה') נביא מארם
נהרים בימי משה.

בלק (זמדי' כ"ז ז') מלך מואב בימי משה.
לשאר מלך בבל (דנ' ה' ח') בן אויל

מרדך.
מות בעל (זמדי' כ"ז מ"א ויסוסע י"ג י"ז)
מקום במואב.

אשר [הקראי] מטבריא בדור רב סעדיה
גאון (במאה העשירית) נקדן ובעל

סורה, הוא כתב ספר תנ"ך בנקודות וטעמים
דוגמא לסופרים, וחיבר ספר במסורה הנק'

סורת בן אשר.

בג בג או יוחנן בן בג בג, חכם אחד
בימי ר' יהודא בן בתירא.

בוזיבא ראה בר כוכבא.
לענה ובן תגלה (קסלת רזה, ויותר

מסמס) לד"ק הכוונה
לספרי היוונים אפולוני (Apolonius)

מפדוקלי (Empedokles).
נפתלי [הקראי] מבבל (במאה העשירית)

חיבר מחברת על הנקודות והטעמים
למסורה בשינויים רבים מבן אשר.

סירא ראה יהושע בן סירא.
עזאי ראה שמעון בן עזאי.

ג' ברק (יסוסע י"ט מ"ה) עיר בנחלת דן
ושם היה בית מדרש לר' עקיבא

לסד' ל"ז) ועוד היום נמצא מקום אצל יפו
Ibn Ibrak.

בתיירא, ראשי סנהדרין לפני הלל הזקן.
ג' חיל ראה ברור חיל.

ג' חנן ראה בית חני.
ג' עדן ראה תלשר.

(זמדי' ט' ד') אחד מראשי האבות
ללוויים בימי עזרא; ואולי הוא:

(זמדי' י"ז ח') אחד מראשי האבות
ללוויים בימי עזרא.

ג' בן יהוידע (ס"ז כ"ג כ"ז) מן השלישים

יר בנחלת

בגבול שני

עיר אחת

י"ט ל"ח

Heliopol

וא"י, וש

דולה (ס

ולדעת ה

Esch-

בחר יהודה

מין, ובס

מקומו

י' ו' בל

ג' ב כוונ

יים.

(=) בעל

ופיטר אש

עיר בא"י

ידה.

י' או בעל

Baal

י' י"ח.

י' אחר

הונה בים

משלש

ס"ו כ"ט

עיר לשמע

עקב.

י'.

בעל תמר (סופ' כ' ל"ג) עיר אצל גבעת בנימין.

בעלי יהודה (ס"ז ר' ז') הוא :

1. בעלה (יסוסע ט"ו ט') הוא קרית יערים.

2. בעלה ראה בלה.

1. בעלת (יסוסע י"ט מ"ד) עיר מנחלת דן ביהודה.

2. בעלת (מ"א ט' י"ח) עיר אשר בנה

שלמה במדבר ארץ סוריא ונק'

בלשון העמים Baalbek, ראה בלבקי.

בעלת באר (יסוסע י"ט ח') עיר בנחלת

שמעון על הגבול.

בעלות (יסוסע ט"ו כ"ד) עיר בנחלת יהודה.

בעון (צמד' ל"ז ג') הוא בעל מעון.

בעשא (מ"א ט"ו י"ו) מלך ישראל.

בעשתרה (יסוסע כ"א כ"ז) (= פִּיעֶשְׁתָּרָה,

בית עשתרות) עיר בנחלת מנשה

בעבר הירדן, ובה"א (ו' כ"ו) עש תרות,

ראה זה.

בעלאל (שמות ל"א ז') חרש וחושב במלאכת

המשכן.

בעקת (יסוסע ט"ו ל"ט) עיר במטה יהודה.

בצר במדבר (דנ' ד' מ"ג) עיר בנחלת ראובן

וישוער שהוא :

1. בצרה (יכמ' מ"ח כ"ד) עיר במואב ;

אמנם בהשמונאים (א' ה' כ"ה)

זוכרים בצרה ובצר ביחד.

2. בצרה (יסע' ל"ד ו') עיר באדום, ונמצא

עוד היום כפר בשם Buzeirah,

מנגב לתפל.

בצת (יכמ' דמאי פ"ג) Bassa, עיר בא"י

על גבול צור.

בקבקה (כחמ' י"ז כ"ה) אחד מראשי

האבות ללוויים (המטורכיים) בימי

עזרא.

בקיעין ראה פקיעין.

בקעת און (עמוס א' ה') עיר בארם.

בקעת בית רמון (צ"ר ס"ח) או :

בקעת ידים (גיטין כ"ז) הוא (לדעת סמי

ניינזיער) המישור שבין ביתר ובין הים.

בר כוכבא, גבור חיל בישראל, אשר קם

קנאת עמו (כסטים טנה ט')

סמורצן) ועורר מרידה נגד הדרייגוס קיס

אשר לחץ את ישראל בחזקה, ועשה והציל

ויגרש חיל הרומיים מגבול ישראל ויהי למס

על העם והתנא ר' עקיבא קרא לו מש

ה' (ראס ציטר).

בר עשתור (יכוס' סוף ע"ז) עיר באר

סוריא אצל חמץ, ואוליה

המקום הנק' היום Deir-el-Baashtar.

בר קפרא, תלמידו של רבי, ר"י פלד.

1. בירי (צ"מ פ"ד) ישוער שהוא הכפר הנק'

היום Biria אצל מרון.

2. בירי (יכוס' פסחים פ"ד) מקום סמ

לעכו, ויש היום מקומות רבים בש

Bir אצל עכו.

ברבריא (צמות ס"ג) Berberei, מדי

באפריקא.

ברברית (יכוס' מ"ק פ"ג) Barbalissus

עיר בסוריא בנוף Chalybonitis

פֶּרֶד (צכא' י"ו י"ד) מקום במדבר שוה.

בראדך ראה מראדך.

ברוך בן נריה (יכמ' ל"ז ג') הסופר אשר

לירמיה הנביא.

ברוך שפינוזה, איש יהודי מתושב

פורטוגאל באמסטרד

(צמאס סי"ז) אשר הקים שטה חדש

בפילוסופיא ויהי לשם בישראל ואדם

היום הזה.

בירם ראה בית בלחן.

ברניש (עירוצין כ"א) הוא Khan Birnus

עיר בבבל.

בירם, שם גיא בעבר הירדן (קדוז לקלדי)

ונק' ביוטיפון לרומיים Baaras

עינא רבתא דבירם (סנהד' ק"ח) ונמצא ש

מעין חם, וביוטיפון יסופר שהוא מוצא

להבות אש.

בירוסוס הכשדי, פֶּזֶן פֶּל אשר חיה ב

אלכסנדרוס מוקדון, כתב שלשה ספרים על קדמוניות כשדים בבל ומדי; אך לא נשאר מהם כי אם פלטה קטנה אשר העתיקו יוסיפון ואיבסיאוס.

בורסיף (יונא י') Borsippa, עיר בבבל. ברע (צרא י"ד ז) מלך סדום.

1. בריעה (צרא י"ז י"ז) מבני אשר.
 2. בריעה (דס"א ח' י"ג) מבני בנימין.
 3. בריעה (דס"א ז' כ"ג) מבני אפרים.
 4. בריעה (דס"א כ"ג י') מבני לוי.
- ברצלונה, Barcelone, עיר בספרד.
- ברק בן אבינעם (סופ' ד' ו') איש משבט נפתלי אשר הכה את

סימא.

ברור חיל (סנהד' ל"ז) עיר בא"י סמוכה ליבנה, ונק' ג"כ כפר גבור חיל (מגלס י"ח) ובני חיל (ירוס' מעשרות פ"ג).

ברשע (צרא י"ד ז) מלך עמורה. ברות (יחז' נ"ז י"ו) או ברותי (ס"ז ח' ח') עיר במלכות צובה, ולד"ק הוא עיר Beirut אשר על שפת הים; ובדה"א (י"ח ח') נק' כוון. בשכר ראה בסגר.

1. בשמת (צרא כ"ו ל"ד) אשת עשו.
 2. בשמת (מ"א ד' ט"ו) בת שלמה המלך.
- בשן (דנ' ג' ד') הר ונוף בעבר הירדן

ג

(מנפון להר גלעד) ונק' היום el-Botthin; ונכלל בשם זה לפעמים גם ארץ הגלעד (סס ד' נ"ג).

בשור ראה נחל בשור.

בת שבע (ס"ז י"א ג') אשת דוד, אם שלמה; ונק' ג"כ בת שוע (דס"א ג' ה').

1. בתואל (צרא כ"ז כ"ז) אבי לבן הארמי.
2. בתואל (דס"א ד' ל') או בתול (יסוסע י"ט ד') או כסיל (סס ט"ו ל')

עיר לשמעון ביהודה.

בתיה בת פרעה (דס"א ד' י"ח) אשת מרד (מנכני יהודה).

בתול ראה בתואל 2.

ביתוליא, Βετυλούα (יהודית ד' ח') עיר סמוכה לדותן.

ביתר (גיטין כ"ז וסלס פ"ד) עיר בצורה בא"י אשר בה נסגר בר כוכבא בימי המלחמה האחרונים; ולדעת הח' נייבוער היא בארץ יהודה סמוך לעיר בית שמש (המחורגס נח' הסנטיס Βαθρά) ועמק בית שמש נק' עוד היום Wadi Bittir. ובשנת ששים וחמש אחר חורבן ב"ש היה חורבן ביתר.

ביתר (סס"ט ז' י"ז) לד"ק הוא:

ביתר (ס"ז ז' כ"ט) מקום בעבר הירדן.

בפיניקיא על שפת הים. ראה גם גבלן.

גבלן (= גולן) Gaulonitis, שם נוף בעבר הירדן: והגליל יחרב והגבלן יאשם ואנשי הגבל יסובבו וכו' (סנהד' ל"ז); ולדעת הח' נייבוער הכוונה כאן על נוף

Gebalena, שהוא חלק מזרחי דרומי מארץ יהודה, ונמצא גם בנמ': ריב"ל איקלע לגבלא (כחונות קי"ז) ולדעתו זה ג"כ גבל (תפלים פ"ג ח'), ועוד היום יקראו הערביאים Dschebal לחלק ידוע מארץ יהודה.

גאואל בן מבי (צנוד' י"ג ט"ו) נשיא למטה גד.

גאון הירדן ראה ירדן.

גאתו או גאהן ראה געתן.

גזב (ס"ז ז' כ"א י"ח וי"ט) הוא (עיר) גת (כמו צמקוק כ') וכן נק' גת החפר גובתא בתלמוד, וגם עיר גתים נק' גבים.

גבבאי (קדושין פ"ד) Gabiane, מדינה בין עילם למדי.

גבל (יחז' כ"ט ח') Byblos, וכן יקראו לו הערביאים Dschebail, עיר

גבים (יסעי' י' ל"ח) עיר בבנימין, ונק' ג"כ
גתים (כחמי' י"ח י"ג).

גבע (יסוסע כ"ח י"ז) או גבע בנימין (מ"ח
ט"ו כ"ג) עיר בבנימין.

1. גבעה (יסוסע ט"ו כ"ז) עיר בנחלת יהודה.

2. גבעה (סופ' י"ט י"ג) או גבעת בנימין
(ס"ח י"ג ז') או גבעת שאול

(סס י"ח ד') או גבעת האלהים (סס י' ה')

עיר בבנימין, ושם היה במה לה' כמ"ש (סס)
חנל נביאים יורדים מהבמה, וכן אמר בעל

הפלגש: ואת בית ה' אני הולך (סופ' י"ט י"ח).
גבעון (יסוסע י"ח כ"ה) עיר בבנימין; מדבר

גבעון (ס"ג ז' כ"ד).

גבריאֵל (דני' ח' י"ו) שם מלאך.

גובתא ראה גת החפר

גבת (יזנוס ס"ג) או :

גבתון (יסוסע כ"ח כ"ג) עיר בנחלת דן

סמוכה לבני ברק.

גוג ארץ המגוג נשיא ראש משך ותובל

[= גוג נשיא ארץ המגוג,

ראש משך ותובל] (יחז' ל"ח ז'). גם הפרסיים

והערביים מאמינים, כי באחרית הימים

יתנשאו שני גוים עצומים מרחוק יגוג ומגוג

(Jadschudsch und Madschudsch)

ובאו עליהם למלחמה, ואחריתם עדי אובה.

גד (זכר' ל' י"ח) בן יעקב; והוא ג"כ שם

השבט.

גדי בן סוסי (זמנ' י"ג י"ח) אחד מן

המרגלים משבט מנשה.

גדיאל בן סודי (זמנ' י"ג י') אחד מן

המרגלים משבט זבולון.

גְּדַגְדָּה (רנ' י' ז') או חר הַגְּדַגְדָּה (זמנ' ל"ג

ל"ג) מקום חנייה לב"י (זעלותם

ממלכים) במדבר ערב.

גדליה בן אחיזקם (מ"ג כ"ס כ"ג) איש

אשר הופקד (ע"י מלך

זכר) על העם הנשאר בארץ יהודה ולא

גלו בבבל.

גְּדַלְתִּי (דס"ח כ"ה ד') לוי מבני הימן.

גְּדַעַם (סופ' כ' מ"ה) מקום בארץ בנימין.

גְּדַעוֹן (סופ' ו' י"ח) אחד מן השופטים

בישראל לפני מֶלֶךְ מֶלֶךְ.

גְּדֵר (יסוסע י"ג י"ג) עיר בארץ כנען, ואולי

הוא גְּדֵרָה?

גדר, Gadara, עיר בארץ הגלעד, ובה היו

(לפי עדות סופרי העמים) מעינות חמים

הנק' בתלמוד חמת א ד גדר; ונק' ג"כ

בית גדר (מוספח ספרות פ"ו). ולדעת

הח' נייבוינער הוא גְּדֵרָה (יכנ' מ"ט ג')

וישוער שהוא המקום הנק' היום Om Keis.

גְּדֹר (יסוסע ט"ו כ"ח) עיר בהר יהודה.

גְּדֵרָה (יסוסע ט"ו ל"ו) עיר בנחלת יהודה,

ונק' ג"כ בית גְּדֵר (דס"ח ז' כ"ח).

גְּדֵרָה (דס"ג כ"ח י"ח) או גדרות בית דגון

(יסוסע ט"ו מ"ח) עיר בנחלת יהודה.

גִּזּוֹן (מ"ג י"ט י"ג) או גוזניא (סנת קי"ג)

Gausania, עיר במדי.

גִּזְר (יסוסע י' ל"ג וסס כ"ח כ"ח) עיר בנחלת

אפרים.

גִּיח (ס"ג ז' כ"ד) מקום בארץ בנימין אצל

גבעון.

גִּיחִי (מ"ג ד' י"ג) משרת אלישע הנביא.

גִּיחִם (זכר' כ"ג כ"ד) בן נחור אחי אברהם.

1. גִּיחִין הסובב את כל ארץ כוש (זכר' ז'

י"ג) הוא הנהר הנק' אצל הקדמונים

Oxus, השוטף מקדם לים הכספי.

2. גִּיחִין (מ"ח ח' ל"ג) נחל מים בירושלים

מנגב לעיר, ונק' ג"כ שֶׁלֶח (יסעי'

ח' ו') וכן ת"י במלכים אל גִּיחִין לשילוחא.

הוראת השם הוא שטיפה בחווק, מל' כי

גִּיחִין ירדן; ואצל הערביים הוא שם לנהרות

שונים.

גִּיָּא בֶּן הַנֶּם או גִּי הַנֶּם (יסוסע ט"ו ח')

הוא גִּיָּא הנמשכת מעמק

יהושפט נגבה ועד עמק רפאים. ושם היה

מוקד לִמְלֶךְ שְׁקוֹן בני עמון אשר בו הענידו

את בניהם באש, ונקרא תִּפְתָּה או תִּפְתָּה חר'

ט' ח' Galiläa, שם לחלק הצפוני בא"י, הוא הארץ אשר בין הירדן וים כנרת והים הגדול. ונק' חלק הצפוני מארץ הגליל (כחלת אסר ונפתלי) גליל העליון או גליל הגוים (יסעי' ח' כ"ג), וחלק הדרומי (כחלת יסספר וחזקן) גליל התחתון. גלילים (ס"א כ"ה נ"ד ויסעי' י' ל') עיר בארץ בנימין.

גולן (דנ' ד' נ"ג) עיר בארץ הבשן. גלינוס, Galenus, רופא יוני מפורסם (צנאס הסכית).

גלעד (צמד' ל"ג ח') הר ונוף בעבר הירדן (מנגז להר צמן) ונקרא עוד היום Dschelad; ובמקרא נכלל בשם זה לפעמים גם ארץ הבשן (דנ' ל"ד ח'). ונמצא ג"כ עיר גלעד (סוסע' ו' ס'), ונקרא ג"כ גרש (נדרס סמואל י"ג) והוא הנקרא ביוסיפון לרומיים Gerasa, ועוד היוסנק' Dscherasch. גלתיאה, Galatien, מדינה באסיאה הקטנה. גמדים (יח' כ"ז י"א) יש קוראים בר' והכוונה על בני גמר.

גמזו (דס"ג כ"ח י"ח) עיר בארץ יהודה ונמצא עוד היום כפר Dschimzu לא-רחוק מלד.

גמול (דס"א כ"ד י"ז) אחד מב"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד. גמלא (ערכין ל"ג) עיר על שפת ים כנרת במקצוע מזרח דרומי, וכן נק' ביוסיפון לרומיים Gamala.

גמליאל בן פדהצור (צמד' ח' י') נשיא למטה מנשה.

1. רבן גמליאל הזקן בן שמעון בן הלל הזקן, נשיא בישראל.
2. רבן גמליאל בן רבן שמעון בן גמליאל הזקן, נשיא אחר ר' יוחנן בן זכאי ביבנה, והוא תיקן תפלה קבועה שלש פעמים ביום.
3. רבן גמליאל בנו של רבי, נשיא אחריו בישראל.
4. ר' גמליאל, הנשיא האחרון.

תנור וכירים תנורין ותפיין. ובעלי התלמוד קראו גי בן הנס או פתחה של גוהנס לגי בירם (כ"ה זס) אשר בעבר הירדן, שהיה בו מעין חם וביוסיפון לרומיים יסופר שהוא מציא להבות אש: שתי תמרות יש בגי בן הנס ועולה עשן מביניהם וזו היא ששנינו ציני הר הברזל כשרות וזו היא פתחה של גוהנס (סוכס ל"ג). ראה הר הברזל.

גיא חרשים (דס"א ד' י"ד ונחמ' י"א ל"ה) עיר בבנימין.

גי יפתח אל (יסוסע' י"ט י"ד) גיא בנבול שבין זבולן ואשר.

גיא מלח (ס"ג ח' י"ג) הוא עמק מפאת מערבית דרומית לים המלח, אשר הוא ארץ מלחה ולא יעלה בו כל עשב. גיא העברים ראה עברים.

גי צבעים ראה צבעים. גי צפתה (דס"ג י"ד ט') גיא אצל מרשה בארץ יהודה.

גוים (צכ"א י"ד ח' ויסוסע' י"ג כ"ג) עיר בארץ כנען.

גלבע (ס"א כ"ח ד') הר מנגב לעמק יזרעאל.

1. גלגל (יסוסע' ס' ט' וס"א ז' י"ו) עיר בארץ יהודה אצל יריה, ושם היה המחנה הראשון ל ישראל בעלותם מן הירדן, ושם חנו בימי כבוש וחלוק הראשונים, ושם היה האהל-מועד בימי שמואל (ס"א י' ח' וי"א ט"ו וט"ו ל"ג).
2. גלגל (דנ' י"א ל' ויסוסע' י"ג כ"ג) עיר אצל שכם ואלוני מורה בארץ שומרון.

גלה (יסוסע' ט"ו כ"ח) עיר בנחלת יהודה.

1. גליא, Gallien, פראנקרייך: ספינות הבאות מגליא לאססמיה (ינמות ס"ג).
2. גליא (כ"ה כ"ו) Galatien, מדינה באסיאה הקטנה.

גלית (ס"א י"ז ד') איש מדה מן הפלשתים אשר הוכה ע"י דוד.

גליל (יסוסע' כ' ז') או ארץ הגליל (מ"א

בנימין.
זשופטים

זן, ואולי

זבה היו

ות חמים

זקן ג"כ

זלדעת

זג' ג'

Om Ki

הודה.

ז יהודה

כ"ח

בית דגון

ז יהודה

ז קנ"ז

ז בנחלת

זין אצל

הנביא.

אברהם.

(צכ"א ז')

קדמונים

ירושלים

יח' (יסעי')

זילוחא.

מל' כי

לנהרות

מ"ו ח')

מעמק

שם היה

העבירו

זיה חר'

גִּמְרִי (צִרְאִי י' ז' ויחז' ל"ח ו') עם ומדינה

אצל הים השחור die Kimmerier.

גִּנְנִי (צִרְאִי מ"ו כ"ד) בן נפתלי.

גִּינוֹק (קדושין ע"ג) Gansaca, עיר במדי.

גִּינוֹסֶר ראה ים כנרת.

גִּנְתוֹן (כחמ' י"ג ד' וי"ו) אחד מכ"ד ראשי

משמרות הכהונה בימי עזרא.

גִּסְקָלָגָם (סוטה ל"ג) הוא Cajus Caligula

קיסר רומי.

גִּזְעָה (ירמ' ל"א ל"ח), מקום אצל ירושלים.

גִּעֵש (יהושע כ"ד ל') שם הר, והוא חלק

מהר אפרים.

גִּעְתָם (צִרְאִי ל"ו י"ו) בן אליפז.

גִּעְתָן (תוספתא סניעית פ"ג) או גאתן (ילקט

עקב חרע"ד) או גאתו (ספרי סוף

עקב) Gitta, כפר בארץ שומרון. ולדעת

הח' נייבוער הוא הנוף הנק' Ghuta, ומי

געתן הוא הנחל Barada.

גִּפְטִיִּים (מגלה י"ח) Kopter, Egiptier.

גִּוּפְנָא או גופנית (צרכות מ"ד) או בית

גופנין (תוספתא סוף חסלות) ישוער

שהוא עיר עֶפְנִי (יהושע י"ח כ"ד) בארץ

בנימין, ונמצא עוד היום כפר בשם

Dschifneh.

גִּוּפְתָא ראה גת החפר.

גִּזְרִי בַעַל (דס"ג כ"ו ז') עיר בארץ ערב.

גִּרָא (צִרְאִי מ"ו כ"ח) מבני בנימין, ולפי

ס' במדבר (כ"ו מ') ודה"א (ח' ג' י"ד)

היה בן בלע בן בנימין.

גִּרְבִּי (ירמ' ל"א ל"ח וסנהד' ק"ג) גבעה אצל

ירושלים, וישוער שהוא Wadi Gurab

במערבה של ירושלים, והח' נייבוער חושב

שצ"ל בגמ' (סס) ומגרב לירושלים ג' מילין.

גִּרְבִּי הִיתְרִי (ס"ג כ"ג ל"ח) אחד מגבורי דוד.

גִּרְגָשִׁי (צִרְאִי י' י"ו) עם משבעה עממים.

גִּרְזִים (דברים י"א כ"ט) הר מנגב להר עיבל

ותחתיו תשב עיר שכם, שהיא מושב

השמרונים עד היום, ועליו בנו להם מקדש,

כאשר ריחקו אותם היהודים מבנין ההיכל

בירושלים.

גרמיוא ראה וורמיוא.

1. גִּרְמִיָא (יומא י') או גרמניא (צ"ר ל"ז

על מ"ג ג' ג' Garamäer, אומה

בארץ אשור (בין נהרות נארגאס וקאפראס).

2. גִּרְמִיָא (צ"ר ל"ז, על מ"ג ג' ג' Ger-

mania.

גרמניקיא (צ"ר ל"ז וירוש' מגלה פ"ח) Ger-

manikia, עיר במדינת Com-

magene (אשר זין סוריא לקפודקיא).

גרן האמד (צִרְאִי כ"י י') הוא אבל מצרים

בעבר הירדן.

גרִיפְנָא (ר"ס כ"ג) שם לחלק מהר גלבע

בקצה מערב הנקרא היום Ara-

bonneh.

גִּוִּרְצִיָא, Görz, עיר באיטליא.

גִּרְרִי (צִרְאִי כ"י ח' ודס"ג י"ד י"ג) עיר בארץ

פלשתים על הגבול שבין כנען לאדום;

ואולי מזה :

גִּרְרִיקִי (צ"ר כ"ג ור"י צראסית כ"י ח')

Geraritica, שם לחלק מארץ יהודה,

וכן נק' אצל יוסיפון לרומיים ואיבם יביאום

גרש ראה גלעד.

גִּרְשָׁם (שמות ז' כ"ג) בן משה.

רבינו גרשם מאור הגולה, ר"י במגנצא

בדור רב. האי

אחרון הגאונים, חיבר פי' על התלמוד וש"ת

ופיוטים (צסלימות) ותיקן חקנות בשם חקנות

רגמ"ה (ראה אלזר סמלים).

גִּרְשׁוֹן (צִרְאִי מ"ו י"ח) בן לוי.

גִּוִּשׁ הַלֵּב (מנחות פ"ה) עיר בצורה בנחלת

אשר, ולד"ק הוא אחלב שבמקרא,

וגם ביוסיפון לרומיים נזכר מקום בשם

Gis'ehala בגליל העליון; וישוער שהוא

הכפר הנק' היום el-Dschiseh.

גִּשָׁם הָעֶרְבִי (כחמ' ז' י"ט) או גשמו (סס

ו' ו') שטן לישראל בבנין

חומת ירושלים והמקדש בימי נחמיה בן חכליה.

1. גִּשָׁן (צראסית מ"ה י') גליל במצרים

התחתונה.

2. גִּשָׁן (יהושע ט"ו כ"ח) עיר בנחלת יהודה;

עיר בנחלת זבולן קרוב לצפורי, והיום נק' el-Meschad ויושבי המקום מראים בו קבר יונה הנביא.

גת רמון (יסוסע כ"א כ"ד) עיר בנחלת דן; ונז' עיר בשם זה גם בנחלת מנשה

(סס סס כ"ה) אמנם בסי' י"ז איננה.

גותיא (ירוס' ונגלה פ"א, כ"א גיתניא) Gothen, אומה עתיקה ידועה באיברופא.

גתים ראה גבים.

גתר (זרל' י" כ"ג) עם ומדינה בארם, ואולי הוא גשור?

והוא ג"כ שם כולל לערי הסביבות: ואת כל ארץ גשן (סס י' ו"ח).

גשור (ס"ז ט"ו ח') עיר ומדינה בארץ ארם בעבר הירדן מזרחה. הוראת המלה

הוא כמו גשר (זריקקט), ושם (בין ים כנרת להר חרמון נמצא עוד היום גשר חזק

על הירדן הנק' גשור בני יעקב Dschisir Beni Jakub.

גת (יסוסע י"א כ"ז) עיר בארץ פלשתים.

גת החפר (יסוסע י"ט י"ג, ונ"ז י"ד כ"ה) או חפר (ירוס' שניעית פ"ו)

ד

די זהב (דנ' א' ח') מקום לא-רחוק מהר סיני, ונק' היום Deheb.

דואג האדומי (ס"א כ"א ח') אפירי הר'עים

(= הר'עים) (סס כ"ז י"ז) אשר לשאול.

דבלה (יחז' ו' י"ד) לדעת גיזניוס הוא רבלה.

דיבון (יסוסע י"ג י"ז) עיר בנחלת ראובן;

ולפי ספור התורה (צמד' ל"ז ל"ד)

בנו בני גד את דיבון, ושם (ל"ג ל"ג) נק'

דיבון גד, ואולי שתי דיבון היו? ובישעיה

(ט"ו ט') נמצא דימון תחת דיבון.

דיבון (כחנ' י"א כ"ה) וביהושע (ט"ו כ"ז)

נק' דימון, עיר ביהודה.

דביר (יסוסע ט"ו ט"ו) עיר בנחלת יהודה,

ונק' ג"כ קרית ספר (סס) וגם קרית

סנה (סס ט"ו ט"ט) וסנה הוא בל' פיניקי כמו

חנה ושנה בל' ארמי. לְדָבַר ראה לִדְבָר.

דבורה (זרל' ל"ה ח') מינקת רבקה.

דבורה (סופ' ד' ד') אשה נביאה שופטת

את ישראל.

דברת (יסוסע י"ט י"ז וכ"א כ"ה) עיר בנחלת

יששכר.

דבששת (יסוסע י"ט י"א) עיר בנחלת זבולן.

דגלת ראה חדקל.

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דג (גו' ד' י"ז) עיר בנחלת זבולן.

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דגון (ס"א ס' ז') אליל פלשתים בתבנית

דלילה (סופ' י"ו ד') אהובת שמשון מבנות פלשתים.

דלען (יסוסע ט"ו ל"ח) עיר בנחלת יהודה. דלפון (אסתר ט' ז') אחד מבני המן.

דומה (צרא' כ"ה י"ד) אומה מבני ישמעאל בארץ ערב, ועוד היום נמצא מקום בשם Dumah בגבול סוריא וערב.

רב דימי, משיבת פומבדיתא בדור רב אשי. דמין ראה אדמי.

דימון ראה דיבון 1. 2. דמנה (יסוסע כ"א ל"ה) עיר בנחלת זבולון.

דמשק (נ"א י"א כ"ד) או דומשק (נ"ז י"ו י') או דומשק (דס"ז כ"ד כ"ג) Damaskus, מטרפולין של ארם, והיא עוד היום עיר גדולה היוצאת שמנים אלה איש.

1. דן (צרא' ל' ו') בן יעקב; והוא ג"כ שם השבט.

2. דן (צרא' י"ד י"ד, דצ' ל"ד ח') ויסוסע י"ט נ"ז) עיר אשר בנו בני דן בעמק רחוב בצפון א"י, ונק' לפנים ליש (סופ' י"ח כ"ט) או לשם (יסוסע י"ט נ").

דנה (יסוסע ט"ו נ"ט) עיר בנחלת יהודה. דינה (צרא' ל' כ"א) בת יעקב.

דניאל (דכ' א' ו' ויחז' י"ד י"ד) איש צדיק חוזה מחזה שדי.

דונש אבן לברט, מדקדק ומשורר גדול בקרדובה (במאה העשירית).

דפני (ססמונא'ס ז' ד' מ') Daphne, עיר בסוריא סמוכה לאנטוכיא, ולדעת בעל חבואות הארץ הוא רבלה.

דפקה (צמד' ל"ג י"ז) מקום חנייה לב"י במדבר ערב, והנוסע Seetzen מצא שם מקום בשם Tobbaeha.

דפתי (חולין פ"ז) ישוער שהוא עיר Dibitach על נהר חדקל.

דוק (ססמונא'ס ח' י"ו י"ו) שם מבצר מצפון ליריחו בארץ יהודה.

דקלה (צרא' י' כ"ז) אומה מבני יקמן בארץ ערב.

דוקלטינוס (צ"ר ס"ג) Diocletian קיסר רומי.

דור (סופ' ח' כ"ז) או דאר (יסוסע י"ז י"א) עיר למנשה אצל עין דור סמוכה לים, והיום שם המקום Tantura והוא כפר.

דורא (דכ' ג' ח') שם בקעה בארץ בבל; ואולי נמצא בה המקום הנק' בי דורא (צרכות ל"ח).

דרדניא (יחז' נגלה פ"א וצ"ר ל"ז) הוא עיר Dardanus במדינת Troas.

דרדע (נ"א ח' י"א) איש חכם ומשורר (נביא בכנור) מבני מחול (הוא חמול) בן פרץ בן יהודה.

דריי ראה אדרעי.

דריוש המדי (דכ' ו' ח' וי"א ח') Cyaxa- res II, אשר המליכהו כורש הפרסי דודו אחי אמו על מדי, וכאשר כבש כורש את בבל בשנת 538 לפני חה"נ הושיב שם את דריוש המדי וימלוך שם (תחת יד כורש) שלש שנים וימת.

דריוש מלך פרס (עז' ד' כ"ד, ח' ו' ח') הוא Darius Hystaspis, אשר מלך משנת 521 עד 486 לפני חה"נ, והוא אשר הרשה ליהודים להשלים את בית ה' וְשָׁם שָׁעַם לתת מגנזי המלך כל צרכי הבנין והקרבנות (עז' ו' ח').

דורמסקין או דורמסקית (עירונין י"ט) הוא דרמשק (דרמשק).

דוֹתָן (צרא' ל"ו י"ז ונ"ז ו' י"ג) או דוֹתָן (צרא' ל"ז י"ז) או דוֹתִים (יחז' ד' ח')

עיר סמוכה לבית שאן ויזרעאל.

דִּתָּן (צמד' י"ו כ"ד) מבני ראובן אשר הצו על משה בעדת קרח.

ה

בית דוד (מצד אמו), תלמיד שמעיה ואבטליון, נשיא וראש הסנהדרין בימי הורדוס, והעמיד תלמידים הרבה: הגדול שבהם יונתן בן עזיאל והקטן שבהם ר' יוחנן בן זכאי, ותלמידיו והנמשכים אחריהם נקראו ב"ת הלל.

הלל הנשיא בנו של ר' יהודה נשיאה, הוא גילה סדר העיבור ובימיו התחילו לקבוע החדשים והמועדים ע"פ חשבון. הילני המלכה במדינת הדייב, אשר התייחדה היא ובנה סוּסוֹס, ואח"כ ישבה בארץ ישראל ותקבר בקבר אשר כרתה לה בירושלים.

הם (צד"ה י"ד ה') מקום בבני עמון או קרוב להם, אשר ישבו בו הזוזים.

המדך (מ"ק ד') עיר בבבל.

המדתא (אספ"ג ג' א') אבי המן.

1. הימן (דס"ח כ"ה א') ראש בית אב ללוויים המשוורים בימי דוד.

2. הימן (מ"א ה' י"א ודס"ח ז' ו') בן מחול (הוא חמול) בן פרץ בן יהודה איש חכם ומשורר (נביא בכנור).

המן (אס"ג ג' א') בן המדתא צורר היהודים בשושן.

רב הונא, ריש גלותא בבבל בדורו של רבי. רב הונא, ר"י בסורא אחרי מות שמואל ירחינאה.

רב הונא בר נתן, ריש גלותא בדור רב אשי.

הנע (מ"ז י"ח ל"ד) עיר היושבת על שני עברי נהר פרת בארם נהרים וכן נק' בל' ערבי Anah.

הפצץ (דס"ח כ"ד ט"ו) אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד.

הצדים (יהושע י"ט ל"ה) עיר בנחלת נפתלי, ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"ח) נק' כפר חטיא, וישוער שהוא הנק' היום Hattin.

הבל (צד"ה ד' ז') בן אדם הראשון.

הגר (צד"ה י"ו א') עפחת שרה, אשר נתנה אותה לאברהם אישה לאשה

ותלד לו, את ישמעאל; ע"כ נקראו בני ישמעאל אשר בעבר הירדן הנגרים (מסלס

פ"ג ז') או הגריאים (דס"ח ה' י"ט). והתאר הגרי משמש אצל קצת מחברים להוראת

ערבי, אראביש, ואצל קצת מחברים חדשים — אונגאריש, כמו שהשתמשו בשם

אריץ הגר להוראת אונגארלאנד.

הגרוניא (צרכות ל"ח) Agranum, עיר בבבל.

הודו (אספ"ג א' א') אינדיען.

הודו מזרחית (אצל המחברים) אססאינדיען.

הודו מערבית (אצל המחברים) וועסטאינדיען.

1. הדרד בן בוד (צד"ה ל"ו ל"ה) מלך אדום בימי שפוט השופטים בישראל.

2. הדרד (דס"ח א' כ'), ונס' צדאסית ל"ו ל"ט: (הדר) מזרע המלוכה באדום והוא

הדרד האדומי (מ"א י"א י"ד) אשר ברח מפני דוד כאשר כבש את אדום ושם בה

נציבים, ואח"כ התרעה את רזון בן אלידע מלך ארם ויהי שטן לשלמה.

הדרדעזר (ס"ז ח' ג') מלך צובה בימי דוד.

הוד'ה (כמנ' ט' ה') או הוד'ה (עז' ז' מ') או יהודה (כמנ' י"ז ח') אחד מראשי

האבות ללוויים בימי עזרא.

הדייב (מ"ק כ"ח) Adiabene, נוף בבבל, מקום מושב יהודים בזמן התלמוד.

הדסה (אס"ג ז' ז') היא אסתר.

הדורם (צד"ה י" כ"ז) אחד מבני יקטן.

1. רב האי גאון בפומבדיתא.

2. רב האי גאון (בן רב שרירא גאון בפרוץ-שבור) אחרון הגאונים.

הלל הפרעתיני (סופ' י"ז י"ג) אבי עבדון השופט.

הלל הזקן הנק' ג"כ הלל הבבלי, מזרע מלכות

מערבית צפונית לטבריא.

1. הוצל (מגלה ס') עיר (מוקפת חומה) בנחלת בנימין, ואולי הוא בית האצל (מכאן ח' י"א).

2. הוצל (מגלה כ"ט) עיר בבבל בריחוק פרסה מן שף-יטיב.

הקוץ (דס"א כ"ד י') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד.

1. הר הָהָר (צמד' ל"ד ז') שם לחלק מהר הלבנון בצפון א"י.

2. הר הָהָר (צמד' ל"ג ל"ח) הר מנגב לאדום. הר האמורי ראה הר יהודה.

הר אפרים (יסוע' י"ז ט"ו) שם הרר גדול בנחלת אפרים הכולל הרים הרבה: עיבל וגרזים צלמון וגעש וצמרים; ובתלמוד נק' הר המלך (גיטין כ"ז).

הר הברזל (סוכה ל"ג) שם הר המתפשט משפת מורח של ים המלח עד

ארץ מואב.

הר הזיתים ראה הר המשחית.

הר הַחֲלָק (יסוע' י"א י"ז) שם הר לא-רחוק מים המלח בפאת מערבית

דרומית הנק' היום Madare. הר יהודה (יסוע' כ' ז') שם הרר המתפשט משפת מערב של ים המלח עד

קצה נגב ארץ יהודה, וכולל ג"כ הר ציון וחר המוריה וחר הזיתים: ולפנים נק' הר האמורי.

הר המלך ראה הר אפרים.

הר מועד בירכתי צפון (יסע' י"ד י"ג) או

או הר קדש אֱלֹהִים (יחז' כ"ח י"ד) דער הייליגע גאָטטערבערג, דער פֿער-

זאממלונגסבערג דער גאָטטער אים גאָרדען, נאמר לפי דמיון הכשריים והצוריים, כמו

הר Olymp אצל היוונים (ג"כ צלפון אלס) וחר Kaf אצל הערביאים וחר Al Bordsch

אצל הפרסיים וחר Meru אצל ההודיים.

הר המשחית (מ"ג כ"ג י"ג) או הר המִשְׁחָה

בדרז"ל או הר הזיתים (זכריה ד' י"ג) Oelberg, שם הר במזרח ירושלים;

והיום אין נמצאים עליו זיתים רק מעט, ונגד זה נמצאים בו גפנים ותאנים ושקדים לרוב.

הר נפתלי (יסוע' כ' ז') שם לחלק מערבי דרומי מהר הלבנון הנק' היום

Dschebel Safed.

הר השלג או טור תלגא, הוא הר חרמון, וכן יקראו לו הערביאים עוד היום

Dschebel-el-Teldsch (גלל-אל-תלג).

הרי מכוור (תוספתא ר"ה פ"א) או: הרי מבמר (יומא ל"ט) הוא הר Macherus

בעבר הירדן, ארץ יעזר תר' ירושלמי ארעא דמכוור.

הָרָא (דס"א ס' כ"ו) מדינה באשור. הָרָאָה (דס"א ז' כ"ג) בן שובל מבני כלב,

והוא רָאָה (סס ד' ז').

הירידוט, Herodot, סופר יוני קדמון. הורדנא, Grodno, עיר (וגליל) בארץ רוסיא.

הורדוס (צן אנטיוכוס האדוני אסר סמיסד) מלך בישראל אחר החשמונאים.

הורמיז ארדשיר (צ"ג כ"ג) עיר בבבל, ואין זו ארדשיר.

הָרֵן (צלא' י"א כ"ו) בן תרח. הרפניא (יצמות י"ז) Hipparenum, עיר

בבבל על שפת נהר מלכא. הורקנוס ראה יוחנן הורקנוס.

הושע בן נון (צמד' י"ג ח') משרת משה והוא קרא לו (סמ"ד) יהושע

בן נון.

הושע בן בארי (סוע' ח' ח') נביא לה'. הושע בן אלה (מ"ג ט"ו ל') מלך האחרון

ממלכי ישראל. הושעיא ראה אושעיא.

התך (אסתר ד' ו') אחד מסריסי המלך אחשוורוש.

הותיר (דס"א כ"ה ד') אחד מבני הימן המשורר (סלוי).

+

וְהַב (צמד' כ"א י"ד) ותר' השבעים זה ב ,
מקום בגבול מואב או קרוב לו.
וְיִזְתָּא (אסתר ט' ט') אחד מבני המן.
וִינָא, Wien.
וּרְמִיזָא, Worms, עיר בצרפת.

וְשִׁתִּי (אסתר א' ט') אשת המלך אחשוורוש.
וְיִתְיָנָא (ירוש' מגלה פ"א וצ"ר ל"ז) Bi-
thynia, מדינה באסיה הקטנה;
ובגמ' הבבלית (יומא י') וכן במשנה (ע"ז
פרק ז') נק' בית-אונייקי.

+

זְבוּד דגלילא [זבוד של גליל] (צ"ר ל"ט)
Zebadani, עיר בלבנון
בדרך דמשק; ונק' ג"כ בית זבדי (מגלה
חשיות פ"ה).
רַב זְבוּדִּי, ר"י בפומבדיתא בתחלת ימי רב
אשי.
זְבַח (סופ' ח' ט') מלך מדין בימי גדעון השופט.
1. זְבוּלָן (צדא' ל' כ') בן יעקב; והוא ג"כ
שם השבט.
2. זְבוּלָן, עיר בנחלת זבולן וגו' ביוסיפון
לרומיים; ומזה: אלון הזבולוני
(סופ' י"ג י"א) ומצפון לעיר עכו נמצא עוד
היום בקעה ובאר בשם זבולן.
זָוִים (צדא' י"ד ט') אומה קדמוניה בארץ
בני עמון, ואולי הם זמזומים?
זוטוס ראה סוטוס.
זְבִרְיָה בן יואש (מ"ג י"ד כ"ט) מלך ישראל.
זְבִרְיָה בן יהודע (דס"ג כ"ד כ') נביא בימי
יואש מלך יהודה.
זְבִרְיָה בן ברכיה בן עדו (זכר' א' א') או
זכריה בן עדו (עז' ה' א') נביא
בתחלת זמן ב"ש.
זְבִרְיָה בן אבקולס, נהרג ע"י הקנאים בזמן
חורבן ב"ש.
ז' זלמן הענא באשכנז (צמאס ה"ז) בעל
צהר התבה.
זְלָפָה (צדא' כ"ט כ"ד) שפחת לאה, אשת
יעקב.

זְמוּזִמִּים (דנ' ז' כ') אומה ממשפחות הרפאים
אשר ישבו לפניך בארץ בני עמון.
זמרי בן סלוא (צמד' כ"ה י"ד) נשיא בית
אב לשמעון, הנהרג ע"י
פנחס בן אלעזר.
זמרי (מ"א י"ו ט') מלך ישראל.
זמרי (ירמ' כ"ה כ"ה) או זמרן (צדא' כ"ה א')
אומה מבני קטורה אשרילדה לאברהם.
1. זְנוּחָ (יסוסע ט"ו ל"ד) עיר בנחלת יהודה
בשפלה.
2. זְנוּחָ (יסוסע ט"ו כ"ו) עיר בנחלת יהודה
בהר.
1. זִיפָ (יסוסע ט"ו כ"ד) עיר בארץ יהודה
מקצה נגב.
2. זִיפָ (יסוסע ט"ו כ"ה ודס"ג י"א ח') עיר
בהר יהודה, ואצלה היה מדבר זיפ
(ס"א כ"ג י"ד) מנגב למדבר עין גדי.
זְפִירִין (צ"ק קי"ג) Zephyrium, עיר
במדינת Cilicien.
זְפִרְזִין (צמד' ל"ד ט') עיר בארם, ולד"ק
הוא סברים.
זְרָבָבֶל בן שאלתיאל פחת יהודה (חגי א')
א' וצ' כ"א) ממלכת בית דוד.
זרד ראה נזל זרד.
זרח (צדא' ל"ח ל') בן יהודה.
זרש (אסתר ה' י') אשת המן.
זֶתֶר (אסתר א' י') אחד משבעת הסריסים
אשר למלך אחשוורוש.

ח.

חובה אשר משמאל לדמשק (צכ"י י"ד ט"ו ויהודית ט"ו ד') עיר מצפון לדמשק. חובב (צמד' י' כ"ט) בן רעואל (הוא יסרו) חותן משה.

חבקוק (חזקוק ח' א') נביא בימי ישעיה. חבור (ח"צ י"ז ו') Chaboras, הרר בין מדי לאשור.

חבר הקיני (סופ' ד' י"ח) איש ממשפחת הקינים, ראה קין 2.

חברון (שמות ו' י"ח) בן קהת. חברון (צכ"י כ"ג ז') עיר בנחלת יהודה, ולפנים נק' קרית ארבע (סס) וגם ממרא (סס כ"ג י"ט).

חגי (צכ"י נ"ו י"ו) בן גד.

חגי הנביא (חגי א' ח') בתחלת זמן ב"ש. חגלה (צמד' כ"ו ל"ג) אחת מבנות צלפחד. חגר (ניטין ז') הוא ישור (צכ"י כ' א') וכן ת"א שם, ראה שור.

חדד (צכ"י כ"ה ט"ו) מבני ישמעאל. חרד (עז' ז' ל"ג) עיר בארץ בנימין אצל לך, ונמצא שם עוד היום מקום בשם Hadithe.

חדקל (צכ"י ז' י"ד) Tigris, נהר ההולך ממערב לאשור (Kurdistan) ומתחבר אח"כ עם נהר פרת ומשתפכים ביחד אל לשון ים פרס; ובתלמוד (עירובין כ"ג) נק' דיגלת, וכן שמו בל' ערבי. (על אודות פי' קדומת אסור לא ראו ראו עמנו מיללער, אלטענטהומסקונדע נד' 212).

חדרף (זכר' ט' א') עיר בסוריא, ועוד היום נמצא מקום בשם Hadra לא רחוק מדמשק.

חדשה (יסוסע ט"ו ל"ז ומסמנאים א' ז' ל"ח) עיר בנחלת יהודה.

חדתה (יסוסע ט"ו כ"ס) עיר בנחלת יהודה. חיה (צכ"י ג' כ') אשת אדם הראשון.

חיי (צכ"י י' י"ז) עם מבני כנען תחת חור חרמון.

1. חוילה בן כוש (צכ"י י' ז') Ohaulan, עם ומדינה בנגב ערב.

2. חוילה בן יקטן (צכ"י י' כ"ט).

3. חוילה אשר שם הזהב (צכ"י ז' י"ח), לדעת הח' ראזענמיללער הוא

מדינת Colehis, שהיתה מפורסמת אצל הקדמונים לארץ זהב.

חורן (יחז' נ"ז י"ו) עיר ומדינה בארם, מזרחית צפונית לא"י הנק' עוד היום Hauran, ובלשונות איכרופא Auranitis, וכן תר' השבעים ביחזקאל (סס) Aupavitis; ונמצא שם בקעה גדולה בשם: בקעת בית חורתן (מ"ק ג').

חוזא או בי חוזא (קדושין ע"ז) הוא Chuzistan, Susiane, מדינה בפרס. חזאל מלך ארם (מ"ז ח' כ"ח) בימי יורם בן אחאב מלך ישראל.

חזו (צכ"י כ"ז כ"ז) בן נחור אחי אברהם. חזקי או חוסקי (קדושין ע"ז) die Cossäer, עם ומדינה במדי.

חזקיה (מ"ז י"ח א') מלך יהודה. חזיר (דס"ח כ"ד ט"ו) אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד.

חזיש (כחמ' י"ז ז') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.

ר' חייא מבבל, חבירו ותלמידו של ר' יהודא הנשיא.

ר' חיים ויטאל תלמיד האר"י בצפת, חיבר ס' עין חיים.

חיים מלאה, ראש המדיחם בכת שבתאי צבי בפולין.

חכילה (ס"ח כ"ג י"ט) שם נבעה במדבר זיף.

חול (צכ"י י' כ"ג) בן ארם.

כ"א ל"ז) ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"א) עיר סמוכה למבריא, ונק' כן ע"ש מעינות החמים אשר בה.

חמתא דגדר, מקום אצל גדר (צאן סגלער) אשר בו היו מעינות חמים.

חמתא דפחל (ירוש' סניעית פ"ו) הוא עיר Pella בעבר הירדן הנק'

עוד היום Tubakat fahil.

חמתי (צדא' י' י"ח) אושה מבני כנען יושבי עיר חמת בארם.

חמתן ראה מי חמתן.

חנה (ס"א ח' ז') אם שמואל הנביא.

חוני המעגל, איש הסיד מלומד בנסים בדור שמעון בן שטח.

חניאל בן אפוד (צמד' ל"ד כ"ג) נשיא לבני מנשה לנחל את הארץ.

חנותא עליתא וחנותא תחתיתא (ירוש' דמאי

פ"ג) Hanaveih, עיר בא"י על גבול צור (ראה ס' כ"ח).

1. חוניו בן ידוע, כ"ג בזמן ב"ש, והוא היה אבי שמעון הצדיק (הראשון).

2. חוניו בן שמעון הצדיק הראשון, כ"ג בזמן ב"ש לפני שמעון הצדיק השני.

3. חוניו, כ"ג אחר שמעון הצדיק השני לפני הכ"ג Jason.

4. חוניו, ממשפחת הכהנים הגדולים, אשר הקים בית-חוניו במצרים.

5. חוניו הוא מינילאוס, ראה זה.

1. חנוך (צדא' ד' י"ז) בן קין.

2. חנוך (צדא' ס' י"ח) בן ירד.

3. חנוך (צדא' כ"ס ד') בן מדין.

4. חנוך (צדא' ע"ו ט') בן ראובן בן יעקב.

5. חנוך (צדא' ד' י"ז) עיר אשר בנה קין, ולא נזכרה וזלת זה במקרא.

הנמאל בן שלם (ירמ' ל"ז ז') בן דודו של ירמיה הנביא.

הנמאל המצרי כ"ג בזמן הורדוס.

חנן, כ"ג אחר יועזר בן שמעון בייחוס.

חנן בן חנן, כ"ג בימי אגריפס השני.

O. H. Tom 5

חלי (יסוסע י"ט כ"ה) עיר בנחלת אשר.

חלפה (סופ' ח' ל"א) עיר בנחלת אשר.

חלבון (יס' כ"ז י"ח) לד"ק הוא Aleppo, עיר בסוריא.

חולדה הנביאה (מ"ג כ"ג י"ד) בימי יאשיהו המלך.

חלון ראה אלסר. [חלון (קדושין ע"ה) הוא מ"ס וצ"ל חלון].

חלח (מ"ג י"ז ר') Calachene, מדינה באשור.

חלחול (יסוסע ט"ו כ"ח) עיר בנחלת יהודה. חולם (ס"ג י' י"ו) או חלאם (סס סס י"ז) עיר בארם.

חלון (יסוסע ט"ו כ"ה) עיר בנחלת יהודה. חלן (דס"א ו' מ"ג) עיר בנחלת יהודה.

חלקה (יסוסע י"ט ל"ג) עיר בנחלת נפתלי. ר' חלפתא מצפורי, חבירו של ר' יוחנן בן נורי, אבי ר' יוסי בן חלפתא.

חלצה ראה אלוש.

1. חלקיה (מ"ג כ"ג ח') כ"ג בימי יאשיהו.

2. חלקיה (נחמ' י"ג ז') אחד מב"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.

חלקת (יסוסע י"ט כ"ה) עיר בנחלת אשר. חם (צדא' ס' ל"ג) אחד מבני נח.

ר' חמא בן חנינא, ר"י בטבריא אחר אביו (תחת יד הנשיא).

ר' חמא בן טוביה, ר"י בפומבדיתא אחר רב נחמן בן יצחק.

חמדן (קדושין ע"ג) Ecbatana, מטרפולין של מדי.

חמטה (יסוסע ט"ו כ"ד) עיר בנחלת יהודה. חמול (צדא' ע"ו י"ג) בן פרץ בן יהודה.

1. חמון (יסוסע י"ט כ"ה) עיר בנחלת אשר.

2. חמון (דס"א ו' ס"א) עיר בנחלת נפתלי. חמין (ירוש' סוף עבודה זרה) Emese, עיר בסוריא הנק' היום Hums.

חמת (ס"ג ח' ט') Epiphania, עיר ומדינה בארם הנק' עוד היום Hamath.

חמת (יסוסע י"ט ל"ה) או חמת דאר (סס

חנן. אחר מדייני גזרות.

רב חנן מאשקיא. ראשון הגאונים בישיבת פומבדיתא (עלך צטת

589 לסה"ס).

ר' חנינא סגן הכהנים, בדור שלפני החורבן.

ר' חנינא בן תרדיון בסיכני, כי שם בית מדרשו, ונהרג

במלחמת ביתר.

ר' חנינא בר חמא, ר"י אחר רבי אפס (מסת יד הסניא).

רבינו חננאל (מן Cyrene צלפריקה) בדור הראשון אחר הגאונים, חיבר

שו"ת ופ"י על התלמוד.

חנניה בן עזור (ירמ' כ"ח א') נביא שקר בימי ירמיה.

חנניה (דנ' א' ו') מבני יהודה בהיכל נבוכדנצר.

חנניה בן חזקיה בן גרוזי. חכם אחד בירושלים

(אצו טל אליעזר הפריץ) בזמן שלפני חורבן ב"ש, וביתו היה בית ועד לבית שמאי.

חננס (יסע' ל' ד') Heracleopolis, עיר במצרים התיכונה, ובלשון כתפי או

נפטי Hnes ואצל הערביאים Ehnes.

חנתן (יסוסע י"ט י"ד) עיר בנחלת זבולן.

רב חסדא. ר"י בסורא אחר מות רב הונא.

ר' חסדאי אבן שפרוט (נן כ' ילמק חסדאי הסניא) נשיא אחד

אביו בספרד, והוא אשר כתב מכתב למלך כוזר.

חספיה (ירוש' דמאי פ"ג) או חצפיה (תוספתא

סביעיט פ"ג) Hasbeijah, עיר

מערבית דרומית להר חרמון.

חוסקי ראה חוזקי.

חפ"ה (דס"א כ"ד י"ג), אחד מכ"ד ראשי

משמרות הכהונה בימי דוד.

חיפה (סגמ כ"ו) או בית חיפה (מגלה כ"ד)

עיר בא"י מתחת להר הכרמל, ונק'

עוד היום Heifa.

חופים (צמד' כ"ו ל"ט) או חפים (דס"א ז'

י"ג) מבני בנימין.

חפני (ס"א א' ג') בן עלי הכהן.

חפצי ביה (מ"ז כ"א א') אים מנשה המלך.

חפ"ר (צמד' כ"ו ל"ג) בן גלעד.

חפ"ר ראה גת החפר.

חפ"רים (יסוסע י"ט י"ט) עיר בנחלת יששכר.

חיוץ האופים (ירמיה ל"ז כ"א) Bäcker-

strasse, שם רחוב בירושלים.

חיצו המנחות ראה מנוחה.

חצפיה ראה חספיה.

חצצון תמר (דס"ג כ' ז') הוא עין גדי.

1. חצור (יסוסע ט"ו כ"ג וכו') שתי ערים

בנחלת יהודה; ויש עיר בשם זה

גם בנחלת נפתלי (סס י"ט ל"ו); ויש עיר

בשם זה גם בבנימין (נחמ' י"א ל"ג).

2. חצור (ירמ' נ"ט כ"ח) עם ומדינה לבני

ישמעאל.

חצור אֶדֶר (צמד' ל"ד ד') או אֶדֶר (יסוסע

ט"ו ג') עיר על גבול יהודה מנגב.

חצור גִּדְדָה (יסוסע ט"ו כ"ז) עיר בנחלת יהודה.

חצור מֹת (צדא' י' כ"ו) Hadramauth,

עם ומדינה בארץ ערב.

חצור סוֹסָה (יסוסע י"ט ה') עיר מנחלת

שמעון ביהודה.

חצור עֵינָן (צמד' ל"ד ט' ויחז' מ"ח א') עיר

בארם על גבול א"י.

חצור שוֹעֵל (יסוסע ט"ו כ"ח) עיר מנחלת

שמעון ביהודה.

חצור הַתִּיכּוֹן (יחז' מ"ז י"ו) עיר בארם אצל

חורן על גבול א"י.

1. חצרון (צדא' מ"ו י"ג) בן פריץ בן יהודה.

2. חצרון (סמט ו' י"ד) בן ראובן.

חצרון (יסוסע ט"ו ג') עיר בנחלת יהודה.

חצרות (צמד' י"א ל"ה ודנ' א' א') מקום

בארץ ערב, אשר שם חנו ב"י בעלותם

ממצרים.

חזקק (יסוסע י"ט ל"ד ודס"א ו' ס') עיר

בנחלת אשר.

1. חור (דס"א ז' י"ט) בן כלב בן חצרון.

2.

חור

חור

ויש

חור

חור

חור

חור

חור

1.

חור

2.

וד'

חור

חור

חור

מ כ

חור

חור

חור

חור

חור

חור

חור

חור

מנחלת שמעון ביהודה.
 חרמון (דנ' ג' ח') ראה הר השלג.
 חרן (זכא' י"א ל"א ונ"ז י"ט י"ז) עיר
 בחלק מערבי דרומי מארם נהרים.
 חרונים (יסע' ט"ו ה') עיר בארץ מואב.
 חרשת הגוים (סופ' ד' ז') עיר בארץ הגליל.
 חרשה (דס"א ד' ד' וי"א כ"ט) עיר בארץ
 יהודה.
 חשביה (נחמ' י"ז כ"ד) אחד מראשי האבות
 ללויים בימי עזרא.
 חשבון (יסע' י"ג י"ז וי"ז) עיר בנחלת
 ראובן, ואחר זמן שבה למואב (יסע'
 ט"ו ד').
 חושי הארכי (ס"ז ט"ו ל"ז) בע דוד.
 חשם (זכא' ל"ו ל"ד) מלך אדום בימי שפוט
 השופטים בישראל.
 חשמון (יסע' ט"ו כ"ז) עיר בנחלת יהודה.
 חשמונה (זכא' ל"ג כ"ט) מקום חנייה לב"י
 (זעלותס מנלרים) במדבר ערב.
 חת (זכא' י' ט"ו) בן כנען; ונק' האומה:
 בני חת (סס כ"ג ג') או חתי (סס
 ט"ו כ'); והמדינה: ארץ החתים (יסע' א'
 ד') והוא בדרום א"י ונק' אח"כ ארץ יהודה.
 חיתלו ראה עתולים.
 חתלון (יחז' מ"ז ט"ו) עיר בארם.
 חתר (סנדר' ה') ישוער שהוא עיר Hatra
 בארם נהרים.

2. חור (זכא' ל"א ח') אחד מחמשת מלכי
 מדין.
 חר הגדגד ראה גדגדה.
 חורי (זכא' ל"ו כ') שם יושבי הר שעיר
 הראשונים בסרם השמידום בני עשו
 וישבו תחתם.
 חורב (סמות ג' א') הר במדבר ערב, חלק
 מזרחי צפוני מהר סיני.
 חרבונא (סס' א' י') אחד מסריסי אחשוורוש.
 חרדה (זכא' ל"ג כ"ד) מקום חנייה לב"
 (זעלותס מנלרים) במדבר ערב.
 חיריה (זכא' ל"א א') רע יהודה מעיר עקלם.
 חירוי ראה ידאלה.
 1. חירם (ס"ז ה' י"א) או חירם (דס"ז ז'
 ז') או חירום (נ"א ה' כ"ד) מלך
 צור בימי שלמה.
 2. חירם (נ"א ז' י"ז) או חירם (דס"ז ד'
 י"א) או חורם אבי (דס"ז ז' י"ז)
 וד' י"ו) אומן עושה מלאכה בנחישות לשלמה.
 חירם (דס"א כ"ד ח') אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי דוד.
 חירם (יסע' י"ט ל"ח) עיר בנחלת נפתלי.
 חרים וכייר וגדר (כ"ה כ"ג) ובתוספתא (סס
 פ"א) הנוסחא הרי
 מ כוור וגדר, והוא הנוסחא הנכונה, ראה
 הרי מכוור.
 חרמה (זכא' י"ד נ"ה ויסע' י"ט ד') עיר

מ

במערכה של צפורי ונק' עוד היום Tubun.
 מבריא, Tiberias, עיר מוקפת חומה על
 ים כנרת ממערב (וסס סימס היסינס)
 אחר מות רנ' ובצפון העיר נמצאו מעינות
 חמים הנק' בתלמוד חמי מבריא. ימה
 של מבריא, ראה ים כנרת.
 מבת (סופ' ז' כ"ז) מקום בנחלת אפרים
 אצל אבל מחולה.
 מורא, Taurus, שם הרר המפסיק בין

מיאופיל, אחי יונתן בן חנן, כ"ג אחריו
 בזמן ב"ש.
 טוב (סופ' י"א ג' וס"ז י' וי) מדינה בארם.
 טבח (זכא' כ"ז כ"ד) בן נחור אחי אברהם,
 ונראה שהוא אבי יושבי בטח בארם
 הנק' בד"ה טבח, ראה בטח.
 טבחת ראה בטח.
 טבעים (ספרי הלזינו פסקא טכ"ג) או טבעון
 (מגלה כ"ד) עיר מתחת להר כרמל

אסיאה לאפריקא, ולד"ק הוא "הרי חשך" שבתלמוד.

מימום, Titus, קיסר רומי בן אספסיינוס קיסר; והוא אשר צר על ירושלים עד רדתה ושרף מקדש ה' וגדע בחרי אף קרן ישחאל.

מייעא (זכוכת ו') שם אומה ממשפחות הערבאים, והושאל לערבאים בכלל. מלאים ראה שלם.

מולטילה, Toledo, עיר בספרד. שלם (יהוסע ט"ו כ"ד) עיר בנגב יהודה, ונק' ג"כ מלאים (ט"א ט"ו ד').

מלמון (כחמ' י"ז כ"ה) אחר מראשי האבות ללוויים (הסוערים) בימי עזרא. טונס (ספדי סלזינו פסקא ט"כ) Tunis, מדינה באפריקא. מור מלבא ראה הר המלך.

מריי רבתא ראה מצי רעכתא. מדוייש, Troyes, עיר בצרפת.

מדויינוס, Trajanus, קיסר רומי, ונק' בדז"ל ג"כ מרכינוס (ראה מאור עינים חלק אמרי זינא פי"ג).

מרכונא דמתחם לבצרה (ירוש' סניעית פ"ו וספדי סוף עקנ) הוא הנקף Trachonitis בעבר הירדן הנמשך בדרומו עד בצרה.

מורנוס רופוס, Turnus Rufus, שר-צבא רומי אשר נשאר בירושלים אחר חורבנה, ועל ידו ציין שדה נחלשה.

מריפולים (סמנואלס ז' י"ד ז') Tripolis, עיר בצור על שפת הים, והיום נק' Trabalos.

ר' מרפון, תלמיד ר' יוחנן בן זכאי. מורקא, Türkei.

י

יואב (ט"א כ"ו ו') שר צבא דוד. יואל בן פתואל (יואל א' א') הנביא.

ר' יואל סירקש, רב אב"ד בקראקא (נחלת סעאס סי"ז) חיבר ס' בית חדש (ז"ח).

ר' יואל ברי"ל (זרי יהודה ל"ז לאזוע) מורה בית-ספר בברעסלויא, אחד ממבארי התנ"ך (מת 1802).

יואש ראה יהואש. יוב (זכא' נ"ו י"ג) או ישוב (זמד' כ"ו כ"ד דה"א ז' א') בן יששכר.

1. יובב (זכא' י" כ"ט) בן יקמן, והוא שם אומה בארץ ערב, Jobab.

2. יובב (זכא' ל"ו ל"ג) מלך אדום בימי שפוט השופטים בישראל.

3. יובב (יהוסע י"א א') מלך מדון, מל"א מלכים שעבש יהושע.

יבל (זכא' ד' כ') בן למך בן מתושאל.

יובל (זכא' ד' כ"א) בן למך בן מתושאל.

יבלעם (סופ' א' כ"ז) עיר בנחלת מנשה בארץ כנען.

יבין (יהוסע י"א א' וסופטים ד' י"ז) מלך חצור בימי דבורה.

1. יבנאל (יהוסע ט"ו י"א) או יבנה (דס"ז כ"ו ו') עיר בארץ פלשתים, ונק' גם היום Jabne ואצל היוונים והרומיים Jamnia; ואחר חורבן ב"ש היה שם מושב חפ"ד הגדול או הסנהדרין שבירושלים.

2. יבנאל (יהוסע י"ט ל"ג) עיר בנחלת נפתלי, ונק' גם ביוסיפון לרומיים עיר

Jamnia בארץ הגליל, ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"א) נק' כפר ימא, ונמצא עוד היום כפר בשם Kefr Jamah בין הר תבור לים כנרת.

יבוס (דס"א י"א ד') הוא ירושלים.

יבוסים (זכא' י" י"ו) עם מבני כנען אשר ישבו בירושלים ובסביבותיה.

יבן (דכ"ג י" י"ו) נחל מים בין עזון לארץ האמורי, המשחף אל חוף הירדן.

ה
ז
מ
י
י
י
ח
ח
ח
ח
ח
ח
1
2
ב
ר
ח
י
2
ה
י
ב
י
ח
1
2
1
2
י

והיום נק' Wadi Serka.

יב"ש (ס"א י"א ח') או יב"ש ג' ע' ד' (סס)

עיר בגלעד, ועוד היום נמצא שם נחל

מים הנק' Jabes.

יגבריה (נמ"ד ל"ב ל"ה) עיר בנחלת נר.

יגור (יהוסע ט"ו כ"ה) עיר בנחלת יהודה.

ידאלה (יהוסע י"ט ט"ו) עיר בנחלת זבולן,

ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"ה) נק'

חירי, ונמצא עוד היום מקום בשם el Kireh.

ידידיה (ס"ב י"ב כ"ה) כנוי לשלמה המלך.

ידידיה האלכסנדרני ראה פילון היהודי.

ידלף (נל"א כ"ב כ"ג) בן נחור אחי אברהם.

ידוע (נמ"ד י"ב י"ג) כ"ג בתחלת זמן ב"ש

אבי חוניו הראשון.

1. ידעיה (דס"א כ"ד ז') אחד מכ"ד ראשי

משכרות הכהונה בימי דוד.

2. ידעיה (נמ"ד י"ב י"ג ח') שם שני אנשים

מכ"ד ראשי משמרות הכהונה

בימי עזרא.

ר' ידעיה הבדרשי בפרובינצא, מליץ

מפואר (נמ"א ס"ד)

חיבר ס' בחינות עולם.

ידפת הישנה (ערכין פק"ט) או יסבת

(תוספתא נדה פק"ב)

Jotapata, עיר בצורה בגליל; וישוער שהוא

המקום הנק' היום Dshefat מצפון לצפורי.

ידותון (דס"א י"ו מ"א ומסלים ק"ב ח' וע"ז

ח') ראש בית אב ללוויים המשוררים

בימי דוד, והוא איתן (לס"א זס).

יהוא בן חנני (מ"א י"ו ח') נביא בימי

בעשא.

יהוא בן נמשי (מ"א י"ט י"ו) מלך ישראל.

1. יהואחז (מ"ב י"ב ל"ה) מלך ישראל, בן

יהוא.

2. יהואחז (מ"ב כ"ב ל"ה) מלך יהודה, בן

יאשיהו.

1. יהואש (יואש) (מ"ב י"ב ח') מלך יהודה,

בן אחזיהו.

2. יהואש (יואש) (מ"ב י"ב י"ג) מלך ישראל.

יהודה (נל"א כ"ט ל"ה) בן יעקב; והוא נ"כ

שם השבט (סמות ל"א ז') ; והוא גם

שם למלכות שני השבטים [יהודה ובנימין]

(ס"ב ג' י'), וארץ שני השבטים נק' ארץ

יהודה (דנ"ב ל"ד ז') ; ואחר תשובת גולי

בבל (אסר רונס סיו מסנז יסודס) נקראה

כל הארץ אשר ישבו בה בני ישראל :

יהודה, Judäa, ויושביה נקראו יהודים.

יהודה (נמ"ד י"ב ח') ראה הודיה.

יהודה המקבי (זן מתמיהו סכסן) החשמונאי.

יהודה בן טבאי, אחד הסופרים הראשונים,

והיה ביתר עם שמעון בן

שמח (נמ"ד ינ"א סמלך) אחד מהם נשיא

והשני אב"ד.

ר' יהודא בן בבא, מהרזני מלכות בתורבן

ביתר.

ר' יהודא בן אלעאי, תלמיד ר"ע.

ר' יהודא בן בתירא, קבע בית מדרשו

בנציבין.

ר' יהודא הנשיא, בן רשב"ג השני, מסדר

המשניות שבידינו, ונק'

רבי סתם ורבינו הקדוש, והיה עשיר

גדול וקרוב למלכות (ראה אנטונינוס).

ר' יהודא נשיאה בן בנו של ר' יהודא

הנשיא; וי"א שהיו שני

ר' יהודא נשיאה, האחד (בן בנו של רבי)

היה רבו של ריש לקיש, והשני (בן בנו

של ר' יהודא נשיאה הראשון) היה תלמידו

של רב אמי שהיה תלמידו של ריש לקיש

(ראה סדר הדורות).

רב יהודאי גאון, מחבר ס' הלכות גדולות

(אשר הלכות פסוקות

הוא קיצור ממנו).

יהודה הדסי הקראי (נמ"א ס"ב) חיבר ס'

אשכול הכופר.

ר' יהודה בן נתן (דנ"ב) חתנו של רש"י,

אחד מבעלי התוספות.

ר' יהודה הלוי, חכם גדול פ"טן ומשורר

נשגב בקאסמיליען (נמ"א

ס"ב) חיבר ס' הכוזרי בלי ערבי, ונמצאו ממנו

שלוש מאות סומים.

ונק'
(לס"א)

יעית
סוף
גרון

צבא
גלים

Tri
היום

נשה

מלך

דס"ב
ונק'

מיום
וושב

תלי

עיר
מגלה

בפר

ית.

אשר

ארץ
דן

ר' יהודה אבן תבון, יליד גראנאדא בספרד
(צמאס סי"ג) העתיק
ס' חובות הלבבות וס' הכוזרי ללשון עברי.
ר' יהודה אל חריזי (צמאס סי"ג) העתיק
ס' מורה נבוכים ללשון
עברי.

ר' יהודה החסיד מרענענסבורג, בעל ס'
חסידים (צמאס סי"ג).
ר' יהודה אריה די מודינא באיטליא
(צמאס סי"ז)
חיבר ס' ארי גוהם ועוד ספרים הרבה.
ר' יהודה ליב בן זאב בברלין ואח"כ בווינא
(1764 עד 1811)

בעל אוצר השרשים.
יהודית (צמאס כ"ו ל"ד) אשת עשו.
יהודית, אשה מבנות ישראל אשר כרתה
את ראש Holofernes שר צבא
למלך אשור בחנותו על ביתוליא אשר
אצל דותן, נכתוב בספר יהודית.
יהודיע (מ"ג י"א ד') כ"ג בימי יואש מלך
יהודה.

יהויכין (מ"ג כ"ד ו') מלך יהודה, ונק' ג"כ
יכניה (יכ"ז כ"ז כ' ואסתר ז' ו').
יהויקים (מ"ג כ"ג ל"ו) מלך יהודה.
יהויריב (דס"א כ"ד ז') אחד מב"ד ראשי
משמרות הכהונה בימי דוד.
יהונדב בן רכב (מ"ג י" ט"ו) מבני הרכבים
(ראה ק"ן 2).

יהונתן בן גרשם (סופ' י"ח ל') כהן לפסל
מיכה.

יהונתן ראה יונתן.
יהיץ (יסע' ט"ו ד') או יהצה (יסוע י"ג י"ח)
עיר בנחלת ראובן.

יהוצדק (דס"א ה' מ"א) האחרון בשלשלת
הכהנים הגדולים בבית ראשון, ובנו
יהושע או ישוע (בן יהוצדק) היה כ"ג
הראשון בבית שני.

1. יהורם (מ"א כ"ג כ"א) מלך יהודה, בן
יהושפט.

2. יהורם (מ"ג ח' י"ז) מלך ישראל, בן אחאב,
יהושבע (מ"ג י"א ז') או יהושבעת (דס"ג
כ"ג י"א) בת יהורם מלך יהודה.
יהושע בן נון ראה הושע בן נון.
יהושע (ישוע) בן יהוצדק (מג' ח' ח' ועז'
ג' ז') כהן גדול

הראשון בב"ש בימי עזרא.
יהושע בן סירא (נזמן סמטון הלדיק סמני)
מחבר ס' בן סירא (ונכדו

הנק' ג"כ בן סירא העתיקו לל' יוני).
יהושע בן פרחיה, אחד מן הזוגות בימי
יוחנן הורקנוס.

יהושע בן פאבי, כ"ג בב"ש אחר חנמאל
המצרי.

יהושע בן דמנאי, כ"ג בב"ש אחר חנן
בן חנן.

יהושע בן גמלא, כ"ג בב"ש אחר יהושע
בן דמנאי.

ר' יהושע בן חנניה, תלמיד ריב"ז, חכם
גדול בחיצוניות
וקרוב למלכות.

ר' יהושע בן קרחיה, מבית דינו של רשב"ג
(השני).

ר' יהושע בן לוי, תלמידו של בר קפרא
וראש ישיב' אחריו בלד.

יהושפט (מ"א ט"ו כ"ד) מלך יהודה.
יון (צמאס י" ז') או פני הַיּוֹנִים (יואל ד' ו')

יון (צמאס י" ז') או פני הַיּוֹנִים (יואל ד' ו')
Láoves, Jonier גריעקען, וכן בסנסקריט
Javana, ובל' ערבי Juana.

יזגירד, Jesigird [II.] מלך פרס, אשר מלך
בשנת 442 לחה"נ והוא אהב את

המנושים עובדי האש, ואז החלו רדיפות
לישראל במדינות מלכותו.

1. יזרעאל (יסוע ט"ו כ"ז) עיר בנחלת
יהודה.

2. יזרעאל (יסוע י"ט י"ח) עיר בנחלת
יששכר; עמק יזרעאל (סס

י"ז י"ו) הוא בקעה גדולה מנגב להר תבור.
אַרְבַּע שמונה פרסאות וַרְבַּע ארבע, והיום

נק'

יחזק

יחזק

ר' י

נודע

יחל

יוחנ

יהוד

יחזק

1.

ונק'

לבו

2.

יחזק

ר' י

היה

יחזק

ר' י

יחזק

יחזק

יחזק

יחזק

יחזק

יחזק

יחזק

יחזק

נק' Merdseh Ibn Amer (עמק בן אמר).
 יחזקאל (דס"א כ"ד י"ו) אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי דוד.
 יחזקאל בן בוזי (יחז' א' ג') הנביא.
 ר' יחזקאל לנדא, רב אב"ד בפראג (1755
 עד 1793) בעל שו"ת
 נודע ביהודה.
 יחזאל (זרל' ע"ו י"ד) בן זבולן.
 יוחנן בן קרח (יחז' נ"י י"ו) אחד משרי
 החילים אשר נשארו בארץ
 יהודה אחר חורבן בית ראשון.
 יוחנן הקדוש (בן נחמיה סכסן) החשמונאי.
 1. יוחנן הורקנוס, הוא יוחנן כהן גדול
 בן שמעון החשמונאי,
 ונק' ג"כ ינאי המלך, ובסוף ימיו נטה
 לבו אל הצדוקים.
 2. יוחנן הורקנוס השני, בן אלכסנדר ינאי.
 יוחנן בן גדבאי, כ"ג בב"ש אחר יוסף בן
 קמחית.
 ר' יוחנן בן זכאי הכהן, תלמידו של הלל
 הזקן, ואחר חורבן הבית
 היה נשיא הסנהדרין ביבנה.
 יוחנן הגלילי (הפריץ) אחד מן הקנאים
 (בריוני) לפני חורבן ב"ש.
 ר' יוחנן בן נורי, תלמיד ר"ג.
 ר' יוחנן בן ברוקא, תלמיד ר' יהושע.
 ר' יוחנן הסנדלר, מתלמידי ר"ע.
 ר' יוחנן (אחי אשתו של ריש לקיש) ראש
 ישיבה בטבריא אחר רב אושעיא.
 יחזאל (זרל' ע"ו כ"ד) בן נפתלי.
 יוטה, (יוטע ע"ו כ"ה) עיר בנחלת יהודה.
 ימבא (ע"כ כ"א י"ט) עיר בא"י, ולא נודע
 מקומה.
 יטבת ראה יודפת.
 יטבתה (דנריס י' ז') מקום חנייה לבי
 (נעלותס מנלריס) במדבר ערב.
 יטור (זרל' כ"ה ט"ו) עם ומדינה מבני
 ישמעאל ממזרח לארץ ראובן וגד
 (דס"א ה' ט"ט) Ituräa.
 יודע (נחמיה י"ב י') משלשלת הכהנים

הגדולים בזמן ב"ש.
 יויקים (נחמיה י"ב י') משלשלת הכהנים
 הגדולים בזמן ב"ש.
 יויריב (נחמיה י"ב ו') אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי עזרא.
 יוכבד (שמות ו' כ') אם משה.
 1. יכין (זרל' ע"ו י') בן שמעון בן יעקב.
 2. יכין (דס"א כ"ד י"ז) אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי דוד.
 יכניה ראה יהויכין.
 ילתא, אשת רב נחמן בר יצחק.
 ר' יום טוב האורג, ר"י בסורא לפני רב
 סעדיה גאון.
 ר' יום טוב ליפמן העליר בעל חוספות
 יו"מ, רב אב"ד
 בניקלשפורג ואח"כ בווינא ובפראג, ושם
 הלשינו עליו שכתב (בספרו מעדני מלך) נגד
 דת הנוצרים וישב בבית האסורים בווינא
 ארבעים יום, ואח"כ ישב על כסא הרבנות
 בקראקא וימת שם בשנת 1654.
 ים אפמיא (ירוש' כללים פ"ט) או ים
 אספמיא (ז"כ ע"ד) או ימה
 של פמאים (ילקוט תהלים כ"ד) הוא האגם
 הגדול בא"י אצל עיר Apamea בסוריא.
 ים הגדול (נמדנר ל"ד ו') או ים האחרון
 (יחז' ז' כ') או ים התיכון (אלל
 המזרחיים) das mittelländische Meer.
 ים גינוסר ראה ים כנרת.
 ימה של חילת (ז"כ ע"ד, ירוש' כתובות
 פ"ג ומדנר תהלים כ"ד
 וילקוט טס) הוא מי מרום הנקרא היום
 Bahrat Hhule, ונק' ג"כ ימא דסמכי
 (ראה זה); ונחשבו ימא דחילתא וימא
 דסמכי לשנים, להשלים מספר שבעה ימים.
 והנה בגמ' (ז"כ ע"ד) איתא ימה של חילת
 וימה של חילתא, אין ספק שהוא פ"ס וצ"ל
 ימה של חילת וימה של לייח, כדאיתא
 בירוש' כללים פ"ט ובמדרש תהלים כ"ד,
 ובילקוט שם נק' ימה של עכו.
 ימא דחמין (ירוש' כללים פ"ט וכתובות פ"ב

ומדכס תה' כ"ד) ים בא"י אצל עיר חמץ (ראה זה) שבסוריא.

ים יעזר (ירמ' נ"ח ל"ג) לא נודע היום מקומו.

ים כנרת (נמדכר ל"ד י"ח) ובתלמוד ים

גנינוסר (See Genesaret)

או ימה של טבריא, שם ים אצל הערים

כנרת וטבריא בארץ הגליל.

ים הכספי, das kaspische Meer; לדעת

איוו חכמים היתה כספא (ע')

ח' י"ז) על שפת ים הכספי.

ים המלח (נלכסית י"ד ג') או ים הערבה

(דכרי' ד' נ"ט) או ים הקדמוני

(יחז' נ"ז י"ח) או ימה של סדום (נ"ז ע"ד)

das todte Meer, שם ים בין מואב לארץ

יהודה, אשר מימיו מלחיים, אם אמנם זכים,

ולא ישרוץ בו כל נפש חיה וגם בסביבותיו

לא יעלה כל עשב. ולפי ספור התורה היתה

(לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה) על

שפתו (ר"ל על שפת עמק השדים) סביב

ארץ פוריה דשנה ורעננה כגן ה', ובחמאת

יושביה היתה היא והערים אשר בה למדפכה

ע"י ממוך נפריח ואש אשר ירד עליהם מן

השמים.

ימא דסמכי (ירוש' כללים פ"ט) או ימא

דסיבכי או ימה של סיבכי

(נ"ז ע"ד, זכורות כ"ה, מדכס תהלים כ"ד

וילקוט תהלים טז) Samochonitis, הוא

מי מרום (ראה זה).

ים סוף, das rothe Meer, הוא לשון

ים ערבי הנקרא כן ע"ש הסוף

(זעמאנג) הגדל על שפתו לרוב מאוד.

ימה של עכו (ילקוט תה' כ"ה) או ימא דשליית

(ירוש' כללים פ"ט) או ימא

דשריית (מדכס תהלים כ"ד) הוא לשון חים

הגדול אצל עכו.

ים הערבה, ראה ים המלח.

ים הקדמוני, ראה ים המלח.

ימואל (נכח' מ"ו י') בן שמעון בן יעקב.

ימימה (איוב מ"ז י"ד) אחת מבנות איוב.

ימין (נכח' מ"ו י') בן שמעון בן יעקב.

ימנה (נכח' מ"ו י"ז) בן אשר בן יעקב.

יומסת ראה אמאוס.

יונה בן אמת' (יונה ח' ח') הנביא.

ר' יונה אבן גנאה, רופא ומדקדק בקרדובה

(נמלך סי"ח) חיבר

ספרים בדקדוק (נל' עכ"ז).

יונדב בן שמעה (ס"ז י"ג ג') אחי דוד,

בע אמנון. ראה גם יהונדב,

ינוח (יסוסע י"ו ו') עיר בנחלת בני יוסף.

ינאי המלך ראה יוחנן הורקנוס ואלכסנדר

ינאי.

ינים (יסוסע ט"ו כ"ג) עיר בנחלת יהודה.

יונתן או יהונתן (ס"ח י"ד ו') בן שאול,

אחיו דוד.

יונתן (נחמ' י"ז י"ח) משלשלת הכהנים

הגדולים בזמן ב"ש.

יונתן חפז (בן עמחיסו סכסן) החשמונאי.

יונתן בן עזיאל, תלמידו של הלל הזקן;

ולו נתיחס תרגום הנביאים.

יונתן בן הנן, כ"ג בב"ש אחר יוסף איש

חיפה.

ר' יונתן, תלמיד ר' ישמעאל.

ר' יונתן איבשיץ (מעי' Bibeschitz

נמסערען) רב אב"ד

בפראג (וכלסר נחמה טעס טעס המלכות)

במין ואח"כ בשלש קהלות אה"ו באשכנז

(1750 עד 1764) חיבר ס' אורים ותומים,

כרתי ופלתי ועוד.

יוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן, זוג מן

הסופרים

בזמן ב"ש (צייני הססן הגדול חלקינעם).

ר' יוסי הכהן, תלמיד ריב"ז.

ר' יוסי הגלילי, בן דודו של ר' ע.

ר' יוסי בן דורמסקית (ליד ד' נש"ק)

תלמיד ר"א בן

הורקנוס.

ר' יוסי בן קסמא, חכם בזמן מלחמת ביתר.

ר' יוסי בן חלפתא (דנפרי) מתלמידי ר' ע.

ר' יוסי בן יהודאי, חבירו של רבי.

יוסף (נכח' ל' כ"ד) בן יעקב.

יוסף איש חיפה, כ"ג בב"ש אחר ישמעאל
בן קמחית.

יוסף בן קמחית, כ"ג בב"ש אחר אליועני
בן הקף.

רב יוסף, ר"י בפומבדיתא אחר מות רבה.
יוסף בגי הקראי, חיבר ספרים על המצות.

ר' יוסף אלבו בספרד (נמלס ס"ו) בעל
ס' העקרים.

ר' יוסף קולון בעיר Pavia באיטליא
(נמלס ס"ו) בעל שו"ת

טהר"ק.

ר' יוסף קרא הספרדי בצפת, מחבר הש"ע
וספר בית יוסף על המורים

ונספ משנה על הרמב"ם (נמלס ס"ו).
ר' יוסף שלמה דיל מדינו הרופא (יט"ר)

מקנדיאה, חיבר
ס' אלים ועוד ספרים הרבה (נמלס נקלקלס

נמלס 1655).

יוסיפון (Josephus) או יוסף בן מתתיה
הכהן, יליד ירושלים, שר צבא

במלחמה נגד הרומיים בזמן חורבן ב"ש,
ואספסינוס אשר לקח אותו שבי ויליכוהו

דומה הוציאו לחפשי מקץ שנתיים ימים
וקרא שמו Flavius, ואחר חורבן ירושלים

נתישב ברומי ושם חיבר ספר מלחמת היהודים
(עגריה ויוניס) וקדמוניות וחיבורו נגד אפיון

(Contra Apionem).
יוסיפון בן גוריון, מחבר ספר יוסיפון

שהוא קיצור מס'
מלחמות היהודים ליוסיפון בן מתתיה בהוספת

הגדות רבות; חי בזמן הגאונים.

יעב"ץ (דס"א ד' ס') מבני סרץ בן יהודה.
יעב"ץ (דס"א ז' כ"ה) עיר בנחלת יהודה.

יעדום (יחזק' דמ"א ס"ג ותוספתא סניעים פ"ג)
כפר בגליל העליון הנק' עוד היום

"אל יודום" (תנולות סלחן).
יעזר בן שמעון בייתום, כ"ג אחר מתתיה

מיאופיל.

יעזר (נמלס כ"א ל"ב) עיר בנחלת גד; ונראה
שנקראה בן על שם איעזר בן גלעד.

יעל (סופ' ד' י"ז) אשת חבר הקיני, אשר
מחקה ראש סיסרא.

יעלם (נמלס ל"ו ס') בן עשו.
יען (ס"ג כ"ד ו') עיר בנחלת דן (למל לידון).

יעקב (נמלס כ"ה כ"ו) בן יצחק; והוא ג"כ
שם האומה, כמו ישראל.

ר' יעקב (בן קורטלי) בן בתו של אלישע
בן אבויה ורבו המובהק של ר'

יהודא הנשיא.

ר' יעקב תם בן מאיר (רזינו מס) בן בתו
של רש"י, אחד מבעלי

התוספות ופייטן (ראה עמודי העמודים) בעיר
Rameru בצרפת.

ר' יעקב מאורליינש, תלמיד ר"ת, אחד
מבעלי התוספות.

ר' יעקב (נמלס סטורים) במולטילה (נמלס
ס"ד) חיבר ס' ארבעה טורים.

ר' יעקב מולין (מסרי"ל) ממנצא (נמלס
ס"ו) חיבר שו"ת.

ר' יעקב פולק (Polak) ר"י בפראג (נמלס
ממלס ס"ו) הוא אשר

המציא דרך הלמוד הנק' פלפול הנהוג
בישיבות פולין.

ר' יעקב בן חביב מגולי ספרד במאלוניקי
ואח"כ בא"י (נמלס ס"ו)

מסדר העין יעקב.

ר' יעקב עמדן באלמוגא, חכם גדול תלמודי,
בעל מחלוקתו של ר' יונתן

איבשיץ (ראה ס' המלנקות), חיבר ספרים
הרבה.

ר' יעקב יהושע מקראקא, רב אב"ד בלבוב,
ובסוף ימיו בפרנקפורט

דמיין (נמלס 1741) חיבר שו"ת פני יהושע.
יעקב פראנק, אחד מראשי המדריכים בכת

שבתאי צבי בפולין (נמלס
ממלס ס"ס).

יער אפרים (ס"ג י"ח ו') יער בנחלת
אפרים.

יער חרת (ס"א כ"ג ס') יער בארץ יהודה.
יעוש (נמלס ל"ו ס') בן עשו.

יפו (יהוסטע י"ט מ"ו ויונס א' ג') Joppe, ואצל יושבי הארץ Jaffa, עיר בחלק דן היושבת על מבואות הים (האפֿענישטאדט). יפיע (יהוסטע י"ט י"ג) עיר בנחלת זבולן. יפת (זכא' ה' ל"ג) בן נח. יפתח הגלעדי (סופ' י"א א') אחד משופטי ישראל לפני מלך מלך. יפתח (יהוסטע ט"ו מ"ג) עיר בנחלת יהודה. יצהר (סמות ו' י"ח) בן קהת בן לוי. יצחק (זכא' כ"א ג') בן אברהם. ר' יצחק בן חסדאי שפרוט' נשיא בישראל בספרד (זמאס סעסירית).

ר' יצחק בן מאיר (ריז"ס) בן חתו של רש"י, אחד מבעלי התוספות.

ר' יצחק אלפסי (רי"ף) חיבר ס' האלפסי. ר' יצחק בן משה, ר"י בוורצבורג, מחבר ס' אור זרוע.

ר' יצחק מקורביל (מעיר Corbeil) בעל ספר מצית קטן (סמ"ק).

במאה הי"ג.

ר' יצחק מעיר דורא (Düren) מחבר ס' שערי דורא (זמאס ס"ד).

ר' יצחק בן ששת (ריז"ס) בספרד (זמאס ס"ד) חיבר שו"ת.

ר' יצחק אבוהב בפורטוגאל (זמאס ס"ו) נתיחם לו חיבור ס' מגורת המאור.

ר' יצחק אברבנאל יועץ בהיכל אלפאנס מלך פורטוגאל ואח"כ

בהיכל פערדינאנד מלך ספרד עד שנת 1492 הוא שנת הגירוש, אשר אז ישב באיטליא

עד מותו בשנת 1508 ונקבר בפאדובה; חיבר ס' על תנ"ך ועוד ספרים רבים.

ר' יצחק ערמאה מגולי ספרד 1492 בעל עקדת יצחק.

ר' יצחק לוריא (סארי"ל) יליד אשכנז בצפת (זמאס ס"ו) מקובל גדול.

יצר (זכא' מ"ו כ"ד) בן נפתלי בן יעקב.

יבבצאל (נחמ' י"א כ"ה) עיר ביהודה. יקדעם (יהוסטע ט"ו כ"ו) עיר בנחלת יהודה.

יקטן (זכא' י' כ"ה) בן עבר מבני שם. יקים (זכא' כ"ד י"ג) אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי דוד.

יקמעם (זכא' ו' כ"ג) עיר בנחלת אפרים. יקנעם (יהוסטע י"ט י"א) עיר בנחלת זבולן תחת הר הכרמל.

יוקרת (מעניס כ"ד) או תוקרת (ירוש' שביעית פ"ו) Ukriht, עיר בא"י מערבית צפונית לצפת.

יקשן (זכא' כ"ה ז') מבני קטורה אשר ילדה לאברהם.

יקתאל (יהוסטע ט"ו ל"ח) הוא עיר סלע (Petra) אשר לקח אמציה בן יואש מלך יהודה מאדום (מ"ג י"ד ז').

ירואל (זכא' כ' י"ו) שם מדבר בארץ יהודה. יראון (יהוסטע י"ט ל"ח) עיר בנחלת נפתלי.

ירב (סוטע ה' י"ג ו' י') בנוי למלך אשור. ירבעל (סופ' ו' ל"ג) הוא גדעון השופט.

ירבעם בן נבט (מ"א י"ג ז') מלך ישראל. ירבעם בן יואש (מ"ג י"ד י"ו) מלך ישראל.

ירדן (יהוסטע ג' ס') Jordan, נהר בא"י היוצא ממקורים אחדים ואחד מהם מערת פס יאס (זכא' ז') מנגב להר חרמון, ונמשך לאורך א"י בין ארץ ראובן וגר

וארץ שאר השבטים ועובר את ים כנרת ומשתפך אל ים המלח; בקצהו הדרומי נמצא גיא עמוקה ורחבה המכוסה עצים גבוהים ושיחים וסבכים הרבה, והוא גאון הירדן (ירמ' י"ג ד) (= גיא הירדן) ובימי קדם היה מעון אריות.

ירח (זכא' י' כ"ו) אומה בארץ עירב בהר Gobb-el-Kamar (מאגרב ערב).

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

יריחו (יהוסטע י"ח כ"א) או ירחו (זמא' כ"ב א') הנק' ג"כ עיר התמרים (דני' ל"ד ג'), עיר בנחלת בנימין, ועוד היום נמצא שם כפר חרב בשם Richa; ס' ירחו (יהוסטע י"ו א') נחל אצל יריחו.

ולבעלי אמונת מחמד בכלל.
 ישמעאל בן פאבי, כ"ג בב"ש אחר חנו.
 ישמעאל בן קמחית (יונא ו"ז, וזירושלמי:
 שמעון בן קנחית) כ"ג
 בב"ש אחר יועזר בן שמעון בייתוס.
 ר' ישמעאל בן אלישע ממשפחת ישמעאל
 בן פאבי כהן גדול,
 ונהרג בזמן חורבן ב"ש; וי"א שנהרג
 במלחמת ביתר ושהוא הוא:
 ר' ישמעאל התנא, בדור שאחר החורבן;
 הוא תיקן שלש עשרה מדות
 הדרש, כלם ישרים ונכוחים ומסכימים למשפטי
 ההגיון; אמנם הבאים אחריו נתיבותיהם
 עקשו להם.
 ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה, בדור
 שאחר חורבן ביתר.
 ר' ישמעאל ברבי יוסי מבית דינו של ר'
 יהודא הנשיא.
 ישנה (דס"ג י"ג י"ט) עיר בנחלת אפרים.
 ישוע (כמ"י י"א כ"ו) הוא עיר שבע (יהושע
 י"ט י"ז).
 ישוע (דס"א כ"ד י"א) אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי דוד.
 ישוע (כמ"י י"ג ס') אחד מראשי האבות
 ללוויים בימי עזרא.
 ישוע בן יהוצדק ראה יהושע בן יהוצדק.
 ישוע, Jason, אחי חונו השלישי שנעשה
 כ"ג תחתיו בימי אנמיוכוס אפיפאניס,
 והוא הנהיג מנהגי יוונים בישראל.
 ישעיהו (מ"ז י"ט ז') הנביא.
 ר' ישעיה הורוויץ, רב אב"ד בפראג ואח"כ
 בירושלים ובמבריא.
 (צמאס ס"ז) חיבר ס' שני לוחות הברית.
 ישראל (צמא' ל"ז כ"ט) הוא יעקב; והוא
 ג"כ שם האומה, ובמליצה: ישרון
 (דצ' ל"ז ט"ו); ארץ ישראל (ס"א י"ג י"ט).
 שם לארץ בני ישראל מזה ומזה לירדן עד
 הים הגדול ומצידון עד מנגב לים המלח;
 ונאמר ג"כ ביוזר לארץ עשרת השבטים
 (מ"ז ו' כ"ג).

יורם ראה יהורם.
 ימיה או ירמיהו בן חלקיהו (ימ' א' ח')
 הנביא.
 ימיה (כמ"י י"ז א') אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי עזרא.
 ימוך (צ"ז ע"ד) Hieromax, נהר בא"י
 המשתפך אל הירדן, והיום נק'
 Scheriath-el-Mandhu.
 ירמות (יסוסע ט"ו ל"ס) עיר ביהודה,
 בשפלה.
 ירמות (יסוסע כ"א כ"ט) עיר בנחלת
 יששכר.
 יפאל (יסוסע י"ח כ"ז) עיר בנחלת בנימין.
 יושלם (יסוסע י' א') עיר המלוכה בארץ
 בני ישראל מימות דוד, ומימי
 חבעם — בארץ יהודה, ונק' ג"כ שָלֵם.
 יסלס (ע"ו ג') והיום נק' el Kods או
 Bait-el-Mokedde.
 ישב בשבת תחכמני ראה ישבע בן חכמני.
 ישוב ראה יוב.
 ישבאב (דס"א כ"ד י"ג) אחד מכ"ד ראשי
 משמרות הכהונה בימי דוד.
 ישבוע בן חכמוני (דס"א י"א י"א) אחד
 מנבורי דוד; ונוסחת
 ינום היוני יִשְׁבַּעֵל בן חֲכֻמָּנִי, והוא הכתוב
 שמואל (צ' כ"ג ח') ישב בשבת תחכמוני
 יִשְׁבַּעֵשֶׁת חֲכֻמָּנִי (וסוספס מסך אומיות צ'
 ל' למעלה ולמטה) ובשבת הוא במקום בעל
 ימו ירבעל ירבעת וכדומה.
 ישבק (צמאס כ"ס ז') מבני קטורה אשר
 ילדה לאברהם.
 ישבקשה (דס"א כ"ס ד') אחד מבני הימן
 המשורר (סלוי).
 ישוע וישוי (צמא' מ"ו י"ז) בני אשר.
 ישוי (ס"א י"ו א') אבי דוד.
 ישיהו (מ"ז כ"א כ"ד) מלך יהודה.
 יאשיה, תלמיד ר' ישמעאל.
 ישמעאל (צמא' י"ו א') בן אברהם; ואצל
 המחברים הוא כנוי לעם המורקיים

ר' ישראל בעש"ט, איש מפליא לעשות במדינת פאדאליען (צמח'ה"ח) אבי "הרביים" וראש "החסידים" במדינות פולין. יששכר (צמח'ה"ח) בן יעקב. יתלה (יהושע י"ט מ"ג) עיר בנחלת דן (נאמן יהודה).

1. יותם (מ"ז ט"ו ז') מלך יהודה.
2. יותם (סופ' ט' ה') בן ירבעל הוא גדעון יתנן (יהושע ט"ו כ"ג) עיר בנחלת יהודה יתד (יהושע כ"א י"ד) עיר בנחלת יהודה יתד (שמות ד' י"ח) או יתרו (סס ג' ח') חותן משה.

כ.

כוב (יחז' ל' ה'), מכילתא צמח'ה"ח ות"י צמח'ה"ח מדינה בארץ ערב או סמך לה. כבול (יהושע י"ט כ"ז) וירוש' תענית פ"ד) עיר בנחלת אשר, ונמצא עוד היום כפר בשם Kabul מזרחית דרומית לעכו. כבון (יהושע ט"ו מ') עיר בנחלת יהודה. כבך (יחז' ח' א') Chaboras, נהר בארם נהרים. כברתה (תוספתא סניעות פ"ג וירוש' סניעות פ"ו) הוא כפר Habartha ממערב לשמרעם. כדרלעמר (צמח'ה"ח י"ד א') מלך עילם בימי אבדהם. רב כהנא, משיבת פומבדיתא בדורבא אשי. כזיב ראה אכזיב. כזבי בת צור (צמח'ה"ח ט"ו) בתו של אחד ממלכי מדין, המוכה עם זמרי בן סלוא על דבר פעור. כזרים, Chasaren, עם ממשפחות המורקיים ממערב לים הכספי, אשר נגנשו במאה השמינית הם וכולאן מלכם בדת היהודים והיו אצלם מלכים יהודיים במשך מאתים וחמשים שנה עד אשר התפשטה דת הגזרים בארץ והסלאווים חזקו עליהם ויירשו את ארצם ושם מלכות כזרים אבד מן הארץ. כזן (עמוס ה' כ"ו) שם אליל, ואמרו המפרשים שהוא כוכב שבתאי. כזכב (עמוס ה' כ"ו) שם אליל.

כלב בן יפנה (צמח'ה"ח י"ג ו') נשיא למטה יהודה מן המרגלים.
כלב (דס"ח ז' מ"ג) או כלובי (סס סס ט') בן חצרון בן פרץ.
כלב אבא הקראי (תלמידו של אליהו ציטלי) חיבר ספרים הרבה בחכמות ועל המצות.
כלדי (פסחים קי"ג) קאלדאער; שטענדיג זעהער (ראה חולד סמלים).
כלח (צמח'ה"ח י"א ח') עיר באשור, ולדס איו חכמים הוא חלה, Calachene.
כליון (רות ח' ז') בן אלימלך איש נעם כלכל (מ"ח ז' י"ח) בן מחול (סוף סמל) בן פרץ בן יהודה, איש חכם ומשורר (כ"ז ז' כ"ז) מפורסם בימי שלמה.
כלמד (יחז' כ"ז כ"ג) שם מדינה, ולא נזכר מקומה.
כלנה (צמח'ה"ח י"ב עמוס ו' ז') או כלס (יסעי' י"ב ט') Ktesiphon, עיר בבבל וכן תר' ירושלמי קסיספון; ונראה שהיא כנה (יחז' כ"ז כ"ג) והח' הי האססי מאמר בכ"י ישן הנוסחא כלנה.
כלקים (מגילת תענית פ"ח וירוש' תענית פ"ח) Chaleis, עיר בסוריא.
כמוש (מ"ח י"ח ז') אליל מואב.
כון ראה ברות.
1. כנה ראה כלנה.
2. כנה ראה כפר כנה.
כניהו ראה יכניה.
כנען (צמח'ה"ח י"ו ו') בן הם; ושם כנען

נעני הוא ג"כ שם השבט, היושב על הים
על יד הירדן, ועל הרוב הוא כולל כל
עם והמדינה אשר בין הים הגדול ובין הירדן,
עירון עד מנגב לים המלח, כי הוא נאמר
בכלל על שבע העממים (הכנעני הסחתי
המורי הפרזי הסוי וסיכסי וסרגסני) ולפעמים
לל רק קצתם.

נרת (יסוסע י"ט ל"ה) עיר בנחלת נפתלי
על ים כנרת; ראה גם ים כנרת.

נרל ראה בתואל 2.

נרלחים (נרלסי י"י) die Colehier,
אומה מבני מצרים.

נרלון (יסוסע ט"ו י') עיר בנחלת יהודה.
נרלות (יסוסע י"ט י"ח) או כסלות תבור
(סס סס י"ז) עיר בנחלת יששכר.
נרלפא (עז' ח' י"ז) לד"ק הוא Caspia,
הארץ אשר על ים הכספי.

נרלפא ארזים (ננחות פ"ה) נראה שהוא כפר
נחום.

נרלפא ארזיה ראה ארזיה.

נרלפא ביש (ניטין כ"ז ואיכס רכס, זלע ס')
כפר בארץ יהודה, וביוסיפון
Capharabis.

נרלפא ברקאי (פסחי"ע"ה) וביוסיפון לרומיים
Borkeos, מקום בגבול שבין
לא נורל לשומרון.

נרל גבור חיל ראה ברור חיל.

נרל דברין (ניטין כ"ז ואיכס רכס, זלע ס')
כפר בארץ יהודה, ונק' גם

Dhikrin.

נרל דרום (פוסה כ') לדעת הח' נייבוער
הוא Bab-ed-Darom אצל

נרל חמיא ראה הצדים.

נרל חנניה (סניעית פ"ט) מקום בגבול
שבין גליל העליון לגליל

נרל חנן; ונק' ג"ב כפר חנן.

נרל הרוב (ירוס' דנאי פ"ז) כפר בגליל
העליון.

נרל טבי (כ"ה ל"ה) כפר בא"י לא רחוק

מער ל' במזרח, ונק' גם היום Kefr Tab.
כפר ימא ראה יבנאל 2.

כפר כנה, כפר בארץ הגליל ונק' עוד היום
Kefar Kanna.

כפר נחום (קסלת רכס, ומולס לני) עיר
בגליל על ים כנרת ונק' היום

Tell Hum; ונק' ג"כ כפר תנחום, כפר
תנחומין וכפר תחומין.

כפר סבא (כדס ס"ה) מקום לא רחוק
מאנטיפטרס.

כפר סיגנא (ננחות פ"ז) ישוער שהוא כפר
Sukneh אצל יפו.

כפר סימאי (ירוס' טנת פ"ד) ישוער שהוא
Kefr Sumeia.

כפר ספוריא ראה שפיר.

כפר עזין (כללס פ"ו) כפר בארץ יהודה.
כפר העמוני (יסוסע י"ח כ"ד) עיר בנחלת

בנימין.

כפר עותנאי (גיטין ע"ו) כפר בגבול שבין
ארץ יהודה לארץ שומרון,

ונק' ביוסיפון לרומיים Avouath.

כפר צמח, Kefr Samech, כפר על שפת
ים כנרת מנגב.

כפר שבת' (ז"כ פ"ה) כפר מערבי דרומי
למבריא ונק' עוד היום Kefr

Sabt.

כפר שחלים (גיטין כ"ז ואיכס רכס, זלע ס')
כפר בארץ יהודה, ולד"ק הוא

שלחים (יסוסע ט"ו ל"ז).

כפר שיחין ראה שיחין.

כפר תחומין ראה כפר נחום.

כפר תמרתא [שבייהודה] (סוספמס מולין
פ"ג) ישוער שהוא Beith

Tamr, מזרחית דרומית לבית לחם.

כפר תנחום או כפר תנחומין, ראה כפר
נחום.

כפרה (יסוסע י"ח כ"ו) עיר בנחלת בנימין.
כפרי (עירוזין ס"ז) עיר בבבל, וישוער

שהוא הנק' היום Okbara (על כס)

חזקל).

כפתור (י"ג' ע"ז ד') הוא אי Kreta, אשר ישבו שם כפתורים (זכ"ל י' י"ד)

מבני כסלוחים.

כור עשן ראה עשן.

כרוזים (ננחות פ"ה) מקום סמוך לכפר נחום, וישוער שהוא הנק' היום Bir Che-razeh,

מערבית צפונית לכפר נחום.

כרך (קדושין ע"ג) Charax, עיר במדי.

כרכא רבא דבר סנגורא (ירוש' סביעית פ"ו ותוספתא

ס"ג פ"ג ות"י צמד' ל"ד ח') בגליל העליון יש מחוז הנקרא "סאגאר" ובו (צדוניה סל

לפת צדיחוק טעה ונחלס) מבצר חרב הנק' "קאלאט-על-סאני" (תנולות סלרץ).

כרכמיש (ירמי' מ"ו ז') Kirkesium, עיר בארם נהרים על נהר פרת ובדרוז"ל

נק' ג"ב קרקסיון (ליכה רצה, לדיק הול' ה'). כרכם (ח"א ח' י') מסריס אחשוורוש.

כרמי (זכ"ל מ"ו ט') בן ראובן.

כרמי (ינחות קכ"ח) שם נהר, וישוער שהוא נהר Corma על שפר נהר חדקל

ממזרח.

1. כרמל (יהושע ט"ו כ"ה) עיר בנחלת יהודה על הר כרמל (ראה כרמל 3).

2. כרמל (ח"א י"ח י"ט) הר על שפת הים בצפון א"י, ובן שמו עוד היום.

3. כרמל (ח"א ט"ו י"ג) הר על שפת ים המלח מצד מערב הנק' עוד היום

el-Carmel.

כרש מלך פרס (עז' ח' ח') הנק' בל' פרס כרש' = אור-שמש, וסופרי היונים

והרומיים יקראו לו Cyrus, הוא אשר ניצח (סניז 555—560 לפני סה"נ) את אבי אמו

Astyages מלך מדי וימלוך תחתיו על פרס ומדי ובשנת 538 לפני חה"נ כבש את בבל

ונתן הרשיון לגולי יהודה אשר בבבל לשוב אל ארצם ולבנות את בית ה'. ובשנת 530

מת במלחמה אשר נלחם את עם Massa-geien ממזרח לים הכספי וימלוך תחתיו

בנו אחשוורוש (עז' ד' ו') הוא Kambyzes ברית ראה נחל ברית.

כרתו (ח"א ל' י"ד) או כרתים (לפני ז' ה') כנוי לפלשתים או למשפחה מהם

ע"ש אי Kreta (כפתור) אשר יצאו משם ראה אוה"ש שם כרתו.

1. כרש (זכ"ל ז' י"ג וי' ו') שם עם ומדינו (מארהענלאנד) הכולל ארצות

החמות (נוטז הסמורים) באפריקא ובנגס אסיאה, ונאמר על מדינת Aethiopien

בפרט; ויושביה נק' כושיים, מאהרען היהפך כושי עורו (ירמי' י"ג כ"ג).

כרש (זכ"ל כ"ג כ"ז) בן נחור אחי אברהם כשרים (מ"ז כ"ד ז') Chaldäer, אומה

ידועה אשר ישבה ראשונה מצפון לאשור ובחלק הצפוני מארם נהרים, אשר

נק' ארץ כשרים, כמ"ש בארץ כשרים על נהר כבר (יח' ח' ג') ונהר כבר הוא בארם

נהרים, וגם אברהם נולד באור כשרים בארם נהרים; ואח"כ נתישבו בכבל אשר נק' על

שמש ארץ כשרים (ירמי' כ"ד ה'). כות (מ"ז י"ז ל') או כותה (ס"ס כ"ד)

גליל במדינת בבל, ובתלמוד נק' כות כמ"ש עשר שנים נחבש אברהם אבינו ג'

שנים בכותי וכו' (ז"ל ח"א); ובעלי התלמוד קראו לשמרונים כותיים.

כתליש (יהושע ט"ו מ') עיר בארץ יהודה כתים (זכ"ל י' ד', יסע' כ"ג ח') ותיכל

י"ח ל') שם כללי לאיי יון; וציון מיד כתים וכו' (צמד' כ"ד כ"ד) הכוונה על

מלכות יון ועל אנמיוכוס אפיפניס הסיליקי שכבש את פרס והצר לישראל, וזהו

וענו אשור וענו עבר וגם הוא עדי אברה כי לבסוף אבר בתחלואים רעים (ראה מאור

עיינס הולאת קאססעל כד 373); אמנם בדניאל (וצאו צו לייס כתים וכו') הכוונה

על רומי, שמשם באו שליחים לאנמיוכוס והכריחוהו לעזוב את מצרים ולשוב אל ארצו.

כתפי (ננחות ל"ד) Kopten, עם באפריקא

לישה (יסעיה י' ל' וחשמונאים א' ט' ה')
 עיר בבנימין.
 לביש (יסועט"ו ל"ט) עיר בנחלת יהודה.
 למואל (נשלי ל"א א') מלך משא, אשר
 נמצאו דבריו בסוף ספר משלי.

1. למך (צרא' ד' י"ח) בן מתושאל.
 2. למך (צרא' ה' כ"ה) בן מתושלח.
 לוניל, Lünel, עיר בארץ צרפת.
 לקום (יסועט י"ט ל"ג) עיר בנחלת נפתלי.
 לשם ראה דן.

מ

מזאב (צרא' י"ט ל"ז) אומה מבני לוט.
 ר' מאיר, תלמיד ר' ישמעאל ור' עקיבא,
 ולפי ההגדה היה גר צדק מבני
 בניו של נירון קיסר; חיבר משניות הנקרא
 משנת ר"מ ותיקן משלים הרבה.
 ר' מאיר בעל שו"ת מהר"ם מרוטנבורג
 (נפלאה ה"ג).
 מברכתא (עירונין נ"ז) מקום אצל מחוזא.
 מגבב ראה מפג.
 מגוג (צרא' י"ז ו' ויח' ל"ח ז') הוא Seythen,
 יושבי הררי קוקו וסביבותיהם; ראה גוג.
 מגדו (יסועט י"ז כ"ח) או מגדון (זכר' י"ז
 י"ח) עיר למנשה בארץ כנען; מי
 מגדו (סופ' ה' י"ט) בנוי לנחל קישון; ויש
 קוראים במלכים ב' ס"י כ"ג פסוקי כ"ט ול'
 ובד"ה ב' ל"ה כ"ב — מגדול תחת מגדו
 והכוונה על:
 מגדול (שמות י"ד ז') Magdolum, עיר
 במצרים התחתונה.
 מגדל אל (יסועט י"ט ל"ח) עיר בנחלת
 נפתלי.
 מגדל גד (יסועט"ו ל"ז) עיר בנחלת יהודה.
 מגדל גדר (תענית כ"ד) מקום אצל גדר
 בעבר הירדן, וישוער שהוא
 Scheriat-el-Mandhur.
 מגדל דיון (צ"ר ל"ח) עיר מוזחית צפונה
 לצידון הנקרא עוד היום
 Medschdel Jon.
 מגדל חרוב (ירוש' סנעית פ"ו ותוספתא
 סס פ"ח) הוא כפר חרוב
 בגליל העליון.
 מגדל נוניא (פסחים נ"ו) מקום סמוך למגדל.

מגדל עדר (צרא' ל"ח כ"ח וסקלים פ"ד)
 עיר סמוכה לבית לחם יהודה.
 מגדל צבעיא (ירוש' נעסר ס"ג פ"ה) מקום
 בא"י, ואולי הוא מגדלא.
 מגדל שור, הוא קסרי שעל שפת הים,
 כדאיתא בגמ': קסרי בת אדום
 וכו' היו קורין אותה אחידת מגדל שור (נפלאה
 ו') וכן בירושלמי (סנעית פ"ו) פרשת
 [אשקלון] חומת מגדל שור ושינא דדור
 (הוא דור א' דאך הסוכר צטופטים א' כ"ז),
 ובתוספתא (סנעית פ"ג) בשבוע: פרשת
 אשקלון וחומר מגדל שרשונה יהודה, ובספרי
 (סוף עקב) פרשת אשקלון חומת מדבר
 שרשך דור, ובילקוט (עקב חכ"ד) פרשת
 אשקלון חומת מגדל שרשן דירו, וכל
 הנוסחאות האלה משובשות, וצ"ל כנ"ל.
 מגדלא (ירוש' עירונין פ"ה) עיר בא"י סמוכה
 לטבריא, ונקרא עוד היום el-
 Medschdel; ואולי הוא מגדל אל.
 מגנצא, Mainz, עיר באשכנז.
 מגדון (ס"א י"ד ז') עיר בארץ יהודה סמוכה
 לעי.
 מידבא (יסועט י"ג ט') עיר בנחלת ראובן,
 ואחר זמן שבה למואב.
 מדבר יהודה (סופ' א' י"ו) מדבר במזרח
 של ארץ יהודה וממערבה
 של ים המלח (שהוא גבול יהודה ומזרח).
 מדבר יריחו (יסועט י"ו ח') מדבר בין
 יריחו לירושלים; והוא מדבר
 של צוק בתלמוד.
 מדבר עמאיק (תוספתא ז"ק פ"ח, וי"ח
 כ"א י"ק) מדבר אצל עיר

ל

לאה (צרא' כ"ט כ"ג) אשת יעקב.

לאהים (צרא' כ"ה ג') אומה מבני קטורה

אשת יעקב, וגם הסופר Ptolemäus

בשם Αλλουμαιῶται.

לב קמ' (ירנ' כ"א א') הוא כשרים בא"ת ב"ש.

לבאות ראה בית בראי.

לבים (דס"ז י"ג ל"ג) או להבים (צרא' י'

י"ג) Libier, אומה מבני מצרים ;

ל: פני להבים פניהם (יסע' י"ג ח')

לשחורים (מסנת צלס) כפני להבים שהם

לחורים בטבע כבני כושיים.

לבן (דצ' א' א') נראה שהוא לבנה (נמד'

ל"ג כ') מקום חנייה לב"י במדבר ערב.

לבן הארמי (צרא' כ"ה ג') חותן יעקב.

לבנה (סופ' כ"א י"ט) עיר בצפון שילה,

ועוד היום יספרו הנוסעים מכפר

לבן בשם Leban הרחוק ארבע שעות משכם.

לבנה (יסוסע ט"ו מ"ז) עיר בנחלת יהודה.

לבנה ראה לבן.

לבי (סמות ר' י"ז) בן גרשון בן לוי.

לבן (דצ' ג' כ"ה) Libanon, הרר לבן

(מלכני סיד) המתפשט משפת הים

לבן בין א"י לסוריא; ואולי נק' בן בעבור

לבן השלג אשר בראשו. החרר הגדול הזה

לבן ע"י הבקעה הגדולה העוברת בו [הנק'

לבן לבנון (יסוסע י"א ל"ז) ואצל

לבאיים Bukaa ואצל היוונים והרומיים

לבן [Cölesin] לשני חלקים Libanon und

Antilibanon.

לבן (דס"א ח' י"ז) Lydda, עיר בארץ

בנימין, והיום נק' Ludd.

לבד (צרא' י" כ"ז) מבני שם, Lydien,

עם ומדינה באסיה הקטנה.

לבד (יחז' ל' ח') או לודים (צרא' י' י"ג)

אומה מבני מצרים.

לז דבר (ס"ז ט' ד') או לדבר (יסוסע י"ג

כ"ו) עיר בנחלת גר סמוכה למחנים.

1. לודקיא (מנחות פ"ה) Laodicea, עיר

בסוריא.

2. לודקיא (מ"ק כ"ו) Laodicea, עיר

באסיה הקטנה.

להבים ראה לובים.

לוי (צרא' כ"ט ל"ד) בן יעקב; והוא ג"כ

שם השבט.

לוי בן סיס, תלמידו של רבי, אביו של

ר' יהושע בן לוי.

ר' לוי בן גרשם (כל"ז ג') חכם גדול חוקר

ופילוסוף באיטליא (נמס'

ס"ד) חיבר ס' מלחמות ה' ופ' על התורה.

ר' לויא בן בצלאל, רב אב"ד במעלהרען

משנת 1533 עד 1553 ואח"כ

ר"י בפראג קרוב לארבעים שנה ואח"כ בפוזנא

אב בית דין על כל גלילות פולין, חיבר

ספרים הרבה (ונמוכס ס' גור אריה על פי'

רס"י) בהשכל ויושר הגיון, כי הוא שנא

את הפלפול תכלית שנאה.

לזן (צרא' כ"ח י"ט) הוא בית אל בנחלת

אפרים; ונמצא ג"כ לזן אצל בית אל

(יסוסע י"ו ז') וגם בארץ החתים (סופ'

א' כ"ו).

לחי (סופ' ט"ו י"ד) עיר בארץ יהודה; ומה:

וינמשו בלחי (סס סס ט'), ויאספו

פלשתים לחיה (ס"ז כ"ב י"א) פי' אל

עיר לחי.

לחם (דס"א ד' כ"ז) הוא בית לחם יהודה;

או הוא:

לחם (יסוסע ט"ו מ') עיר בנחלת יהודה,

ובל"ב כ"י עתיקים נמצא הנוסחא

לחם במ"ם.

לזם (צרא' י"א כ"ז) בן הרן אחי אברהם.

למושים (צרא' כ"ה ג') אומה מבני קטורה.

ליש ראה דן.

לישה (יסעיה י' ל' וחשמונאים א' ט' ה')
עיר בבנימין.
לביש (יסועט"ו ל"ט) עיר בנחלת יהודה.
למואל (נשלי ל"א א') מלך משא, אשר
נמצאו דבריו בסוף ספר משלי.

1. למך (צרא' ד' י"ח) בן מתושאל.
2. למך (צרא' ה' כ"ה) בן מתושלח.
לוניל, Lünel, עיר בארץ צרפת.
לקום (יסועט י"ט ל"ג) עיר בנחלת נפתלי.
לשם ראה דן.

מ

מזאב (צרא' י"ט ל"ז) אומה מבני לוט.
ר' מאיר, תלמיד ר' ישמעאל ור' עקיבא,
ולפי ההגדה היה גר צדק מבני
בניו של נירון קיסר; חיבר משניות הנקרא
משנת ר"מ ותיקן משלים הרבה.
ר' מאיר בעל שו"ת מהר"ם מרוטנבורג
(נפלאה ה"ג).
מברכתא (עירונין נ"ז) מקום אצל מחוזא.
מגבב ראה מפג.
מגוג (צרא' י"ז ו' ויח' ל"ח ז') הוא Scythen,
יושבי הררי קוקו וסביבותיהם; ראה גוג.
מגדו (יסועט י"ז כ"ח) או מגדון (זכר' י"ז
י"ח) עיר למנשה בארץ כנען; מי
מגדו (סופ' ה' י"ט) בנוי לנחל קישון; ויש
קוראים במלכים ב' ס"י כ"ג פסוקי כ"ט ול'
ובד"ה ב' ל"ה כ"ב — מגדול תחת מגדו
והכוונה על:
מגדול (שמות י"ד ז') Magdolum, עיר
במצרים התחתונה.
מגדל אל (יסועט י"ט ל"ח) עיר בנחלת
נפתלי.
מגדל גד (יסועט"ו ל"ז) עיר בנחלת יהודה.
מגדל גדר (תענית כ"ד) מקום אצל גדר
בעבר הירדן, וישוער שהוא
Scheriat-el-Mandhur.
מגדל דיון (צ"ר ל"ח) עיר מוזחית צפונה
לצידון הנקרא עוד היום
Medsehdel Jon.
מגדל חרוב (ירוש' סנעית פ"ו ותוספתא
ס"ס פ"ח) הוא כפר חרוב
בגליל העליון.
מגדל נוניא (פסחים נ"ו) מקום סמוך למגדל.

מגדל עדר (צרא' ל"ה כ"ח וסקלים פ"ד)
עיר סמוכה לבית לחם יהודה.
מגדל צבעיא (ירוש' נעסר ס"ג פ"ה) מקום
בא"י, ואולי הוא מגדלא.
מגדל שור, הוא קסרי שעל שפת הים,
כדאיתא בגמ': קסרי בת אדום
וכו' היו קורין אותה אחידת מגדל שור (נפלאה
י') וכן בירושלמי (סנעית פ"ו) פרשת
[אשקלון] חומת מגדל שור ושינא דדור
(הוא דור א' דא' הסוכר צטופטים א' כ"ז),
ובתוספתא (סנעית פ"ג) בשבוע: פרשת
אשקלון וחומר מגדל שרשונה יהודה, ובספרי
(סוף עקב) פרשת אשקלון חומת מדבר
שרשך דור, ובילקוט (עקב ח"ג) פרשת
אשקלון חומת מגדל שרשן דירו, וכל
הנוסחאות האלה משובשות, וצ"ל כנ"ל.
מגדלא (ירוש' עירונין פ"ה) עיר בא"י סמוכה
למגדל, ונקרא עוד היום el-
Medsehdel; ואולי הוא מגדל אל.
מגנצא, Mainz, עיר באשכנז.
מגדון (ס"א י"ד ז') עיר בארץ יהודה סמוכה
לעי.
מידבא (יסועט י"ג ט') עיר בנחלת ראובן,
ואחר זמן שבה למואב.
מדבר יהודה (סופ' א' י"ו) מדבר במזרח
של ארץ יהודה וממערבה
של ים המלח (שהוא גבול יהודה ומזרח).
מדבר יריחו (יסועט י"ו ח') מדבר בין
יריחו לירושלים; והוא מדבר
של צוק בתלמוד.
מדבר עמאיק (תוספתא ז"ק פ"ח, וי"ח
כ"א י"ק) מדבר אצל עיר

iuuka
מדבר
מאריך
מידר
מדי
מדון

מדמן
מדמן
מדמן

מדן
מדון
מדון

מודע

סמוכה
והשם
גפר ב'
מגדל
מחוז
סזי

צו
דכפר
Velde
מחוזא

שיבת
מחוזא
מחמד
מחלה
מחלי
מחלון
מחלת
מחנים

מחרת

Amiuka בצפונה של צפת.
מדבר ערב (אלל המזכרים) דאם וויסטע
ארבעין, הוא חלק הצפוני
מארץ ערב אשר בין אדום ללשון ים פרס.
מודד (נמד' י"ח כ"ו) נביא בימי משה.
מד' (נר' י' ז' ואסמ' ח' ג') Medien.
מד' (נר' כ"ה ז') אומה מבני קטורה,
במדבר ערב.

מד' (נר' נ"ה ז') עיר במואב.
מד' (נר' י' ז') עיר בבנימין.
מד' (נר' י' ז') עיר בנגב יהודה.
מד' (נר' כ"ה ז') אומה מבני קטורה.
מד' (נר' י' ז') עיר בארץ כנען.
מד' (נר' י' ז') עיר בנחלת יהודה.

מודעית או מודיעים (פסחים ג' וחשמונאים
ח' ז' ח' Modin, עיר בא"י
סמוכה ללד, והיא היתה עיר מולדת
החשמונאים; ונמצא עוד היום במזרח ל'
נפר בשם Medijeh.

מודלאל (נר' י' ז') בן קינן.
מודמן (אסמ' ח' י') אחד מסריס אחשוורוש.
מוד (נר' דנאי פ"ז) מקום בא"י על גבול
צור, ולפי השערת הח' נייבוער הוא
הנזכר במסעי הח' Van de Meis
Velde.

מודוא (נרכות כ"ט) עיר בבבל על נהר
חרקל סמוכה לכלנה, ושם היתה
שיבת רבא.

מודיאל (נר' ד' י"ח) מבני בניו של קין.
מודמ, שם נביא הישמעאלים, Muhamed.
מודה (נמד' כ"ו ל"ג) מבנות צלפחד.

מודלי (שמות ו' י"ט) בן מררי.
מודלון (רות ח' ז') בן אלימלך איש נעמי.
מודלת (נר' כ"ח ט') אשת עשו.
מודנים (יחזק' י"ג כ"ו וכו' ח' ל"ו) עיר בנחלת
גד על נהר יבק.

מודרתא דיתר ראה סהרהא דיתר.

מי גדר (שנת ק"ט) מעין רפואה בגדס
(ראה זה).

מי חמתן (שנת ק"ט) מעין רפואה בחמסס
(של גדר או של טבריא).

מי טבריא (שנת ק"ט) הוא חמי טבריא
מי יריחו ראה יריחו.

מי הירקון (יחזק' י"ט ע"ו) עיר בנחלת דן
מי מגדו ראה מגדו.

מי מרום (יחזק' י"ח ה') ים הנק' הח' Bahhrat Hhule
(ים העמק)

ראה ים סמכי.
מי ספר (יחזק' טז ע"ו) נחל בא"י,
ולדעת הח' נייבוער הוא תנחל

Asaph (חשמונאים ח' ט' ל"ג).
מי עסיא (שנת ק"ט) מעין רפואה בעסיא
(ראה זה).

1. מימין (דס"ח כ"ד ט') אחד מכ"ד ראשי
משמרות הכהונה בימי דוד.

2. מימין (נחמ' י"ז ה') או מנימין (ס"ס
י"ז) אחד מכ"ד ראשי משמרות
הכהונה בימי עזרא.

מיימוני ראה רבינו משה בן מיימון.
מיכאל (דנ' י' י"ג) שר ישראל בשמים

מיכה (סופ' י"ז ה') איש מהר אפרים אשר
עשה לו בית אלהים ופסל ב' ימי
השופטים, ואח"כ הובא הפסל אל דן הנזכר
ליש, ויעמוד שם כל ימי היות בית האלהים
בשילה.

מיכה המורשת (מיכס' ח' ח') נביא אלה
בימי יותם עד חזקיהו.

מיכיהו בן ימלה (מ"ח כ"ז ח') נביא לה
בימי יהושפט.

מיכל (ס"ח י"ד ע"ט) בת שאול, אשת דוד
ופעם אות בא מיכל במקום מרב

(ס"ז כ"ח ח') ראה ש"א י"ח י"ט.
מקמם (עז' ז' כ"ז) או מקמם (ס"ח י"ג ז')

עיר בבנימין, ונמצא שם עיר (ס"ח
כפר בשם Mochmas.

מבמר או מכור ראה הרי מכמ' י"ח ז'
O. H. Tom 5

2. מעכה (ס"ז י' ר') הוא ארם מעכה (ללא ארם).

3. מעכה (ס"ז ג' ג') אשת דוד. מעלה אדומים (יסוסע ט"ו ז' וירוש' ר"ס פ"ג) גבעה בגבול שבין יהודה לבנימין אצל גלגל.

מעלה עקרבנים (נמד' ל"ד ר') גבעה על גבול א"י מנגב.

מעון (יסוסע ט"ו כ"ה) עיר בהר יהודה; מדבר מעון (ס"א כ"ג כ"ד) מדבר מנגב למדבר זוף.

מעון (סופ' י' י"ג) או מעונים (דס"א ר' מ"א ועזרא ז' כ') אומה ממשפחות הערביאים, ונמצא עוד היום עיר Maan בארץ ערב לא רחוק מים המלח מנגב לו. מערה אשר לצידונים (יסוסע י"ג ר') בתולדות מסעי

הצלב יסופר ממערה אחת בין צידון לצרפת, שנחשבה למבצר חזק מאוד.

מערת פמיאס (ז"ע ד' Paneas-Grotte), מערה או נקרת-צוד מנגב

להר חרמון אצל קסרי (Cäsarea Philippi) שהוא אחד מן המקורים אשר הורדן יוצא מהם, והמערה ההיא והיער הקרוב אליה וראש הר חרמון היו אצל עמי סוריא הקדמונים קדושים לאליל Pan. ואולי הוא בית במיא בתלמוד?

מערת (יסוסע ט"ו כ"ט) עיר בנחלת יהודה. מוף (סוסע ט' ס') או נוף (יסעי י"ט י"ג) Memphis, עיר במצרים התחתונה,

ובלשון כתפי או גפטי Menfi.

1. מפיבשת (ס"ז כ"א ס') בן שאול המלך. 2. מפיבשת (ס"ז ד' ר') בן יהונתן בן שאול.

מפג (ע"ז י"א) עיר בסוריא הנקרא בל' סורי מבג (ואח"כ נקרא Hierapolis) ועוד היום נק' העיר החרבה Membidsch; ונק' גם מנגב (יד החקקס הלכות תרומות א' ט', לפי נוסחת סכ"י צאלגר הספרים אשר צאוקספורד, וצוקסמט : זגגג).

מפים (נרל' מ"ו כ"א) וגם' במדבר (כ"ו ל"ט)

ר' מנחם די לונגו, מדרקומו שורר בירושלים (נסוף

המלך סי"ו) חיבר ס' שתי ידות והמערך על ס' הערוך.

ר' מנחם עזריה מן Fano (נמלך סי"ז) חיבר ס' עשרה מאמרות.

מנחת ראה מנוחה. מנמובה, Mantua, עיר באיטליא.

מונטפלייר, Montpellier, עיר בארץ צרפת.

מנימין ראה מימין. מינילאוס, כ"ג בב"ש (לא נזכר צני לדוק)

בימי אנטיוכים הרשע, והוא העמיד שקוף משומם, הוא צלם יופיטר, במקדש ה'.

מנשה (נרל' מ"א כ"א) בן יוסף. מנשה (אחי סנעון סלדיק סלסון) כ"ג בב"ש

לפני חונו (זן סנעון סלדיק סלסון). ר' מנשה בן ישראל, יליד פורטוגאל

באמסטרדם (נמלך סי"ו) חכם גדול ויודע לשונות הרבה, גדול

ליהודים ולפני מלכים יתיצב, חיבר ס' מקוה ישראל ועוד ספרים הרבה בלשונות שונות. מניות (סופ' י"א ל"ג) עיר בבני עמון.

מספה (סמות י"ז ז') מקום במדבר ערב. מסיא (יומל' י' וירוש' מנלך פ"א) Mysia,

מדינה באסיה הקטנה אצל בית אוניקי.

מיסופוטמיה (ז"ר ל') Mesopotamien, הוא ארם נהרים.

מוסרה (דז' י' ו') או מוסרות (נמד' ל"ג ל') מקום חנייה לב"י (נעלותם מנלרים)

במדבר ערב. מעדיה (נמלך י"ז ס') אחד מכ"ד ראשי

משמרות הכהונה בימי עזרא. מעדיה (דס"א כ"ד י"ח) אחד מכ"ד ראשי

משמרות הכהונה בימי דוד. 1. מעכה (נרל' כ"ז כ"ג) בן נחור אחי

אברהם, ונראה שהוא אבי יושבי עיר :

מדינת ה היא

גבור.

מנחם

מנחת

שיושבו

בנבעה;

כונה.

מין אל

זאת

לה בני

יושבו

זה הוא

זה פי

מלחמה

שכאשר

ליהם

לי צרית

שורנו

גם סול

הספיקתם

ת זאת

כלב בן

ז' (כ"ג)

זר אצל

חצי

ועל כי

זיתה לה

ל אחת

ישראל.

נשיאותו

בקרובה

(חיבר

שפופס או שופס, ובס' ד"ה (ח' ז' י"ז) שפס, ושם (ח' ה') שפופס.

מפעת (יסוסע י"ג י"ה) או מיפעת או מופעת (ירנ' נ"ה כ"ח) עיר בנחלת ראובן, ואחר זמן שבה למואב.

מיץ, Metz, עיר באשכנז. מוצה (יסוסע י"ח כ"ו) או מוצא (סוכס נ"ה) מקום סמוך לירושלים, ובגמ' אמרו:

מקום קל נ"א היה, ובתר' השבעים (יסוסע ט"ו ס') נז' ג"כ מקום בשם Koulon, ועוד היום נמצא כפר Kulonieh מזרחית צפונית לירושלים.

מצי רעבתא (ספרי סוף עקב) מקום בא"י, ולדעת הח' נייבוער הוא Mesarib אצל עשתרות.

1. מצפה (יסוסע ט"ו ל"ח) עיר בנחלת יהודה; ראה גם רמת המצפה.

2. מצפה (סופ' כ' ח') או מצפה (יסוסע י"ח כ"ו) עיר בבנימין, ונראה שהיה שם במה לה' (ט"ח ז' ו').

מצפה גלעד ראה רמת המצפה. מצור (נ"ג י"ט כ"ד, יסעי י"ט ו' ומס ל"ז כ"ה ונ"כ ז' י"ג) הוא מצרים.

מצרים (בראשית י' ו' וי"ג י') עם ומדינה באפריקא, Aegypten.

מקדה (יסוסע י' י') עיר בנחלת יהודה. מוקדון או מקדוניא (יונא י') Macedonien מדינה באירופא.

מקהלות (צנדי ל"ג כ"ה) מקום חנייה לב"י (צעלותס ונעלרים) במדבר ערב.

מקין (מ"ח ד' ט') מקום בא"י, ולא נמצא יותר במקרא.

מר זוטרא, ריש גלותא בדור רב אשי, ואין זה מר זוטרא האמורא; ונמצא ג"כ מר זוטרא ברבנן סבוראי.

מר עוקבא, ריש גלותא בדור שמואל והנאדא.

מרה (סנזס ט"ו כ"ג) מקום חנייה בא"י (מ"ח ד' ט') מקום חנייה בא"י, ולא נמצא יותר במקרא.

מרב (ט"ח י"ד נ"ט) בת שאול.

מריב בעל (דס"ח ל"ד) בן יהונתן בן שאול.

מרגואן (ע"ז ל"ח) Margiana, מדינה בפרס. מרדך (ירנ' כ' ז') שם אליל בבבל, ולד"ק הוא שם לכוכב Mars אצלם.

מראדך בלאדן (יסעי ל"ט ח') מלך בבל בימי חזקיה מלך יהודה.

מרדכי (חס' ז' ס') בן יאיר איש ימיני אשר גדל המלך אחשורוש.

ר' מרדכי בנירענבערג בעל ס' המרדכי (צנאס ס"ד).

ר' מרדכי יפה, חכם גדול פילוסופי ותלמודי, רב אב"ד

בהורדנא, בלובלין, בקרעמניץ ובפוזנא ואח"כ בפראג (1603), חיבר „עשרה לבושים". מרוז ראה מרחשת.

מרחשת (ירנ' טזיעית פ"ו) או מרעשת (ספרי סוף עקב וילקוט סס תרע"ד)

לדעת בעל תבואות הארץ הוא מרוז (סופ' ס' כ"ג) ועוד היום נמצא כפר בשם מארעסאס, מערבית צפונית לבית שאן.

מרמניא (ינזוט ס"ג) Mauretania, מדינה באפריקא הצפונית.

מריצה (דס"ז ג' ח') שם הר בירושלים (צין העפל לאקרא) אשר המקדש היה

בנוי עליו; הוראת המלה הוא מראה (ער-שיינונג) והוא מראה מלאך ה', אשר ראה

דוד, עומד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלם (דס"ח כ"ח י"ו), וכן כתוב: בחר המוריה אשר

נראה לדוד (דס"ז ג' ח') פי' בחר המראה שנראה לדוד (חס פ"י): אשר יאמר היום צסר

ס' יכסה). והוראה זאת אינה זרה במקרא, כי כן נמצא ג"כ בדברי דוד: שיתה ה'

מורה להם (חס' ט' כ"ח) פי' מראה ומופת בשמים או בארץ, וזה פי' כל מורא גדול

נמוראים גדולים שבתורה כתר' אונקלוס הונא רבא וכן תריסורי והשמרני.

מרים הנביאה (סנזס ט"ו כ"ג) מקום חנייה בא"י (מ"ח ד' ט') מקום חנייה בא"י, ולא נמצא יותר במקרא.

מרים הנביאה (סנזס ט"ו כ"ג) מקום חנייה בא"י (מ"ח ד' ט') מקום חנייה בא"י, ולא נמצא יותר במקרא.

ר' משה די ליאון בעיר Avila בספרד
(זמנאס הי"ג) מחבר ס' הזוהר המיוחס לרשב"י.

משה בגי הקראי (זמנאס הי"ו) חיבר ספרים על המצות.

ר' משה איסרלס (רנ"ח) רב בקראקא
(זמנאס הי"ו) חיבר

הגהות על הש"ע ועוד ספרים רבים.

ר' משה אלשיך רב אב"ד בצפת, תלמידו של ר' יוסף קרא (זמנאס הי"ו).

ר' משה קורדובירו (נעיר קרדוס) גיסו ותלמידו של ר' שלמה אלקבץ, מקובל גדול (זמנאס הי"ו) חיבר ס' פירוש רמזים.

משה מרלי הקראי (נמוק סמאס הי"ז) חיבר ספרים הרבה בתורה ובפילוסופיא.

ר' משה חיים לוצאטו מפאדובה, מקובל ומשורר מופלג (זמנאס הי"ח).

ר' משה בן מנחם (מענדעלסזאן) מברלין (1729 עד 1786) עמוד התוך לבית ישראל בזמן החדש, ותולדותיו ומעשיו הלא הם כתובים בספר תולדות הרמב"ם לר"י אייכעל.

מושי (סמות ו' י"ט) בן מררי. מישאל (יהוסט כ"ח ל') או מישל (דס"ח ו' כ"ט) עיר בנחלת אשר.

1. מישאל (סמות ו' כ"ז) בן עזאל דוד אהרן.

2. מישאל (דנ' ח' ו') מבני יהודה בהיכל נבוכדנצר.

משגב (ינ"ו מ"ח ח') עיר במואב.

משך (זכ"ח י' ז' ויח' ל"ח ז') עם מבני יפת באסיאה, die Moseher, ובתלמוד נק' המדינה מושכי (קדושין ע"ז).

מושבני (קדושין ע"ח) Moexene, גליל בגבול שבין בבל לאשור.

משל ראה משאל.

מריות (נחמ' י"ז ט"ו) או מרמות (סס טס ג') אחד מכ"ד ראשי משמרות

הכהונה בימי עזרא. מרון (ירוש' טזיעית פ"ט וקסלת רנה, תן חלק) אולי הוא הכפר הנק' היום Meiron, מערבית צפונית לצפת.

מרם ומרסנא (אסתר ח' י"ד) מרואי פני המלך אחשורוש.

מרעלה (יהוסט י"ט י"ח) עיר בנחלת זבולן. מררי (זכ"ח י"ו י"ח) בן לוי בן יעקב.

מרשה (דס"ח ז' מ"ז) או מראשה (יהוסט ט"ו מ"ד) עיר בנחלת יהודה.

מורשת (ויכח ח' ח') או מורשת גת (סס טס י"ד) עיר בארץ יהודה.

מש (זכ"ח י' כ"ג) עם (ננני חס) היושבים בחלק מהר מרסא המפסיק בין ארם

נהרים לארמניא, der masische Berg. מישא (זכ"ח י' ל') הוא עיר מוֹסָא בנגב

ערב על חוף ים סוף. מישא (זכ"ח כ"ח י"ד) אומה מבני ישמעאל.

משה (סמות ז' י') בן עמרם. ר' משה הדרשן מגרבונו (זמנאס הי"ח) חיבר

ספר דרשות שנשתמשו בו הבאים אחריו ונאבד אח"כ.

ר' משה בן מיימון (רמב"ם) בקרדובה ואח"כ בקאירא

במצרים, נגיד לבית ישראל שם ורופא בהיכל Saladin מלך מצרים (זמנאס הי"ז)

חיבר ס' יד החזקה וס' מורה נבוכים ועוד ספרים רבים בחכמות ובדת.

ר' משה אבן עזרא, חכם ומשורר גדול בנראנאדע (זמנאס הי"ז) ונמצא מסנו דיוואן (קנולת סידים) גדול בכ"י.

ר' משה מקוצי (מעיר Coucy זלרפת) (זמנאס הי"ג) חיבר ספר

מצות גדול (סמ"ג).

ר' משה בר נחמן (רמב"ן) בגירונה (זספרד) רב ורופא חוקר ומקובל

(זמנאס הי"ג).

זאול.

פרס.

לד"ק.

בבל.

הודה.

ימינו.

מרדכי.

וסופי.

אב"ד.

אח"כ.

ס'.

עשת.

יע"ד.

סוף.

בשם.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

משלם (נחמ' י"ז כ"ה) אחד מראשי האבות
ללוים (הסוערים) בימי עזרא.
ר' משלם בר קלונימוס, פייטן גדול (נדור
רצינו גרסס נאור
הגולה) ונתקבלו ממנו פיוטים רבים בתפלות
בני אשכנז ופולין.
משמע (צרא כ"ה י"ד) אחד מבני ישמעאל.
מישן (קדושין ע"ג) Mesene, עיר בבבל
בתוך נהר חדקל; ועתה נמצא שם
העיר Basra.
משרפות מים (יסוע י"א ח') מקום סמוך
לצידון.
מתא דביריין ראה מלתא דביר.
מתא מחסיא (צ"ג ס"ז) עיר בבבל; וי"א
שהוא סורא, ואין כן דעת
הח' גייבויער.

נ

מתג האמה (ס"ז ח' א') ובר"ה (א' י"ס
ח') כתוב במקומו גת.
ר' מתיא בן חרש בעיר רומי, בן דוד
של ר"א בן עזריה.
מתנה (צמד' כ"א י"ח) מקום חנייה לב"י
(צעלותס ונולרים) במדבר ערב.
מתנה (נחמ' י"ז כ"ה) אחד מראשי האבות
ללוים (הסוערים) בימי עזרא.
מתקה (צמד' ל"ג כ"ח) מקום חנייה לב"י
(צעלותס ונולרים) במדבר ערב.
מתושאל (צרא' ד' י"ח) מבני קין.
מתושלח (צרא' ה' כ"א) בן חנוך.
מתתיהו בן יוחנן הכהן החשמונאי.
מתתיה בן מיאופיל, כ"ג אחר שמעון
בייתוס בזמן הורדוס.
מתתיה בן חנן, כ"ג בב"ש אחר שמעון
קתרוס.

נא (ירמ' נ"ו כ"ה ויחז' ל' ט"ו) או נא אָמוֹן
(נחוס ג' ח') Theben, מטרפולין של
מצרים העליונה, ובלשון כתפי או גפטי
Amun.
נב (ס"א כ"ז י"א) עיר בבנימין, ושם היה
במה לה' בימי שאול.
1. נבו (יסע' נ"ו א') שם לכוכב Merkur
אצל הבבלים אשר עמדו לו.
2. נבו (צמד' ל"ז ל"ח) עיר בנחלת ראובן
אצל: הר נבו (דצ' ל"ז נ"ט) בארץ
מואב, ושיערו שהוא הנק' היום Dschebel
Attarus (הר עטרות) וראש ההר הזה נק'
ראש הפסגה (צמד' כ"א כ').
3. נבו (עז' ז' כ"ט) עיר בנחלת בנימין.
נבזראדן רב טבחים (נ"ז כ"ה ח') שר
צבא למלך נבוכדנצר.
נבִּח (צמד' ל"ז נ"ז) היא עיר קנת, שהוסב שמה
נבִּח ע"ש הבונה אותה; ונק' ג"כ נִפֶּח
(צמד' כ"א ל').
נבוכדנצר (נ"ז כ"ד א') או נבוכדראצר

(ירמ' כ"א ז') מלך בבל.
נבחז (נ"ז י"ז ל"א) אליל העוים; ונמצא
גם בספרי הצאבה שם נבחז שר החשף.
נבטאי ראה נביות.
נביות (צרא' כ"ה י"ג) עם מבני ישמעאל
(בסלע ערב) Nabathäer, ונדרו"ל
נקראו נוטאי או נוטאי (צ"ר נ"ד) או
נבטאי (יכוס' סזיעית פ"ו).
נבל (ס"א כ"ה ג') איש מבני כלב, בעל
אביגיל.
נבלט (נחמ' י"א ל"ד) עיר בבנימין.
נבלשן (יסוע ט"ו ס"ז) עיר במדבר יהודה.
נבות הזרעאלי (נ"א כ"א א') איש
מזרעאל אשר היה לו
כרם אצל היכל אחאב.
נוד (צרא' ד' י"ו) שם מדינה, ולא נמצא
זולת זה במקרא.
1. נדב (סמוס ו' ג') בן אהרן הכהן.
2. נדב (נ"א י"ד כ') מלך ישראל, בן
ירבעם בן נבט.

נזרב (דס"א ה' י"ט) אומה מבני ישמעאל.
נהוננד (קדושין ע"ג) Nehawend, עיר
במדי על נהר Wund.

נהלל (יהושע י"ט ט"ו) ובתלמוד (ירוש'
עגלס פ"א) מהלול, עיר בנחלת זבולן,
ונמצא שם עוד היום מקום בשם Malul.
נהר יואני (קדושין ע"א) הוא Nahr Avan
מצד מזרח לנהר חדקל בבבל.

נהר יזק ראה נהר עזק.
נהר מלכא (סנה' ק"ח) הוא נהר מלאכתי
(תעלה) שהמשיך נמוכדנצר
מנהר פרת לחדקל; ונמצא ג"כ: נהר-מלכא
סבא (צ"ח ק"ו).

נהר מצרים (צד"א ט"ו י"ח) הוא הגילוס,
ואין זה נחל מצרים (צמד'
ל"ד ה').

נהר עזק (קדושין ע"א) או נהר יזק (ירוש'
סס פ"ד) נהר בבבל, וישוער שהוא
הנק' היום Kongitun.

נהר פקוד (צ"א כ"ט) עיר בבבל.
ר' נהוראי, חכם בדור שאחר חורבן ביתר.
נהרדעא (צרכות י"ג) עיר בבבל, מקום
ישיבת שמואל ירמינאה; והוא ג"כ
שם הגליל: כי כנשתא דשק-יתיב בנהרדעא
(נדס י"ג).

נוה (סנהד' כ"א) או נוי (סנה' ל') עיר
בעבר הירדן, וישוער שהוא הכפר הנק'
היום Nova בנוף גולן.

נומאי או נוטאי ראה נביות.
נוניא (קדושין כ"ה) עיר בבבל.
נח' (צד"א ה' כ"ט) בן למך, אשר אך הוא
ובניו ניצלו מן המבול.

נחבי בן ופסי, נשיא לבני נפתלי מן
המרגלים.

נחל בשזור (ס"א ל' ט') נחל מים בארץ
יהודה המשתפך אל הים הגדול
אצל עזה.

נחל זורד (צמד' כ"א י"ג) נחל מים בארץ
מואב.

נחל ברית (נ"א י"ז ג') נחל מים בעבר

הירדן המשתפך אל תוך הירדןאצל שומרון.
נחל מצרים (צמד' ל"ד ה') נחל מים בין
ארץ יהודה למצרים אצל הים

סמוך לעיר el-Ariseh הנחשבת למצרים.
נחל קדרון (ס"ג ט"ו כ"ג) נחל מים היוצא
מקדם לירושלים ומשתפך אל
תוך ים המלח.

נחל קנה (יהושע י"ו ח') נחל מים בגבול
שבין אפרים למנשה המשתפך
בין קסרי ליפו אל הים.

נחלא דאבצאל (ספרי סוף עקב וילקוט
סס פ"ד) לדעת הח'
נייבוער הוא קבצאל בנחלת יהודה.

נחליאל (צמד' כ"א י"ט) מקום חנייה לב"י
במדבר ערב.

נחום האלקשי (נחום א' א') הנביא.
נחום איש גמזו, הנא ודרשן גדול בתורה.
נחמיה בן חבליה (נחמ' א' א') משקה
למלך ארתחשסתא,

אשר עלה לירושלים בשנת עשרים לו.
נחמיה העמסוני, הנא ודרשן גדול בתורה.
ר' נחמיה, מתלמידי ר"ע.

נחמיה חיון בצפת, ראש המדי'חים בכת
שבתאי צבי.

רב נחמן בן יעקב, ר"י בנהרדעא אחרי מות
שמואל.

רב נחמן בן יצחק, ר"י בפומבדיתא אחרי
מות רבא.

ר' נחמיה בן הקנה, הנא ודרשן גדול בתורה.
1. נחזר (צד"א כ"ג) אבי תרת.

2. נחזר (צד"א כ"ו) בן תרת.
נחשון בן עמינדב (צמד' א' ז') נשיא לפני
יהודה.

נמעים (דס"א ד' כ"ג) עיר בארץ יהודה.
נמופה (ס"ג כ"ג כ"ח ועזרא ז' כ"ג) או בית
נמופה (סביעית פ"ט) עיר בארץ

יהודה אצל בית לחם, ונק' עוד היום Beit
Nettif.

רב נטרונאי גאון, תלמיד רב אחאי בעל
השאלות.

(ה' י"ט)
ז.
בן דורו
עזריה.
יה לב"י
ערב.
וי האבות
עזרא.
יה לב"י
ערב.
ז.
ז.
נאי.
שמעון
הורדוס.
שמעון
ז.
ונמצא
ד' החשף.
ישמעאל
ובדרז"ל
מ"ד) או
לב, בעל
ז.
ז.
ז.
יהודה.
(איש
היה לו
לא נמצא
בהן.
ול, בן

ניירות ראה נערה.

ניזות (ס"א י"ט י"ח) מקום בעיר רמה בארץ בנימין.

נילוס, Nil, הוא נהר שיחור במצרים.

נמרה (נמד' ל"ג ג') או נמרין (ירוש' סניעית פ"ו) הוא בית נמרה בנחלת גר.

נמרוד (נרל' י' ח') מלך הראשון בבבל. נמרים (נעמ' ט"ו ר') נחל מים במואב.

נינוה (נרל' י' י"ח) Ninive, מטרפולין של אשור.

רבינו נסים (ר"ן) בגירונה אשר בספר צמחא סי"ד) חיבר פי' על

האלפסי.

נסרך (נ"ז י"ז ל"ז) אליל באשור.

נעה (נמד' כ"ז א') אחת מבנות צלפחד.

נועדיה הנביאה (נחמ' ר' י"ד) כנוי לשמעיה בן דליה על אומרו לנחמיה

בנער אל בית האלהים (סס סס י').

נעים (נ"כ פ"ח) עיר אצל דאר מנגב להר חבור, וכן נק' אצל הסופר איבסיביאוס

Nein, ונק' עוד היום Nein.

נעמה (נרל' ד' כ"ז) אחות חובל קין.

1. נעמה (יסוסע ט"ו מ"ח) עיר בנחלת יהודה.

2. נעמה (איוז צ' י"ח) מקום בארץ ערב?

נעמי (רות א' ז') חמות רות המואביה.

1. נעמן (נרל' מ"ו כ"ח) מבני בנימין.

2. נעמן (מ"ז ס' א') שר צבא מלך ארם.

נערה (יסוסע י"ו ז') או נערן (דס"א ז')

כ"ח) עיר בגבול אפרים מצד מזרח;

ולד"ק מזה: חביות ניירות (כלים פ"ג) פי' מעיר ניירא או נערה.

נוף ראה מוף.

נפח ראה נבח.

ניפולין או ניפוליס ראה שכם.

נפישים (נז' צ' כ') או נפישסים (נחמ' ז'

כ"ג) הם בני:

נפיש (נרל' כ"ס ט"ו) מבני ישמעאל.

נפתחים (נרל' י' י"ג) עם מבני מצרים

היושבים בארץ Nephtys על

הגבול אשר בין מצרים ובין אסיה.

נפתלי (נרל' ל' ח') בן יעקב.

ר' נפתלי הירץ ויזל בהמבורג ואח"כ

בברלין (1725 עד

1805) חכם ומשורר נשגב, חיבר ס' שירי

תפארת וספרים אחרים עוד.

נציב (יסוסע ט"ו מ"ג) עיר בנחלת יהודה.

נציבין (סנסד' ל"ג) Nisibin, עיר בארמניה

על גבול ארם נהרים, ובה היתה

ישיבת ר' יהודא בן בתירא.

נצרת, עיר בא"י כשעה ומחצה מצפון;

ראה ג"כ בית לחם.

נַקֵּב (יסוסע י"ט ל"ג) עיר בנחלת נפתלי,

ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"ח) נק' ציידתא.

נוקבתא דעיון (ירוש' סניעית פ"ו) וילקוט

עקב תרע"ד) שם גיא אצל

עיר עיון.

נקנור שר צבא למלך סוריא, אשר הוכה

ביום שלשה עשר לחודש

אדר לפני יהודה מקבי ותהי תשועה גדולה

ליהודים, ככתוב בספר חשמונאים (א' ז'

מ"ח) וכן כתוב במגלת תענית: בי"ג ביה

יום נקנור.

נרבונה, Narbone, עיר בצרפת.

נירון קיסר, Nero, קיסר רומי, אשר שלח

את אספסיינוס שר צבאו

למלחמה על היהודים.

נרש (נ"מ ל"ג) Nahras, עיר בבבל סמוכה

לסורא, ומקום ישיבה.

נתאי הארבל, אחד מן הזוגות בימי יוחנן

הורקנוס.

נתן הנביא (ס"ג ז' ז') בימי דוד.

ר' נתן הבבלי, אב בית דין בבית מדרש

שבאושא אחר חורבן ביתר.

ר' נתן בן יחיאל מרומי, בעל ספר הערוך

(נשלם נשנת 1101 לסה"ל).

נתן העזתי (מעיר עזה נל"י) נביא השקר

של שבתאי צבי.

נתנאל בן צוער (נמד' א' ח') נשיא לבני

יששכר.

פיא

ומה

סבא

באר

סבב

סבב

אותה

stus

העה

סבר

סבר

סבר

סדם

סונד

סיח

סחר

(ישו)

מח

הוא

סומ

מלך

סבי

סבי

סיב

בשם

ס

סיאן, Syene, עיר במצרים על גבול כוש
הנק' במקרא סִנְיָה (יחז' כ"ט י');
ומזה: דינרי סיאנקי (כתובות ס"ז).
סבא (צדק' י' ז' ויסע' מ"ג ג'), עם ומדינה
מבני כוש, וישוער שהוא Meroe
בארץ כוש.
סבכי החלשתי (ס"ז כ"א י"ח) אחד מגבורי
דוד.
סבסטי (ערכין י"ד) הוא שומרון מוסבת-שם
סבסטי ע"י הורדוס המלך אשר בנה
אותה מחורבנה ויקרא לה כן על שם קיסר
Augustus, שהוא בל"י σεβαστός (דער
העהערע).
סברים (יחז' מ"ז י"ו) עיר בארם בין דמשק
לחמת.
סבתה (צדק' י' ז') Sabota, אומה מבני
כוש בנגב ערב.
סבתבא (צדק' י' ז') אומה מבני כוש.
סדם (צדק' י"ג י') אחת מן הערים (נעמק
ססדים) אשר הפך ה' באפו ובחמתו.
סִנְיָה ראה סיאן.
סיוחן (צמד' כ"א כ"א) מלך חשבון, אשר
הכהו משה.
סחרתא דיתר (תוספתא סניעית פ"ג) מקום
בא"י בנוף הנקרא Iturāa
(יטור); ובירושלמי (סניעית פ"ו) הנוסחא
מחרת א דיתר, ולדעת בעל תבואות הארץ
הוא כמו מערתא דיתר.
סומוס או זוטוס (צ"ר מ"ו) Izates, גר
צדק, בן מונבו המלך והילני המלכה;
מלך תחת אביו בהדייב.
ספִיִּים (דס"ז י"ג ג') אומה באפריקא.
סִפְּרָה (יסע' ס"ו ס"א) עיר בנחלת יהודה.
סיכני (ר"ס כ"ט) או סיכנין, עיר בא"י מצפון
ליודפת, ונמצא שם עוד היום כפר
בשם Suknin.

סיברא (צ"מ מ"ז) עיר בבבל.
ספִּוּת (צדק' ל"ג י"ז) עיר בנחלת גר, ובתלי
נק' תרעלה.
סִלְוִי (נחמיה י"ז ז') או סלי (סס סס כ')
אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה
בימי עזרא.
סלכה (דנ' ג' י') עיר בבשן הנקרא עוד
היום Salkath, ובה יותר משמונה
מאות בתים, אבל אין יושב בהם.
סילמות' של צור (יחז' ע"ז פ"א) שם לחלק
מהר הלבנון מצפון לעכו.
סִלַּע (מ"ז י"ד ז') Petra, עיר בארם.
סִלַּע עֶרֶב (אלל המזכרים) Arabia Petrāa,
דאם שטייניגע אַראַביען, הוא
חלק מערבי צפוני מארץ ערב מקצה
לשון-ים ערב עד הים הגדול; והוא ארם
שבמקרא.
סליציא (מדרש תהלים ט', ונוסחא מסונסת:
סליליא) או:
סליקיא או סליקוס (מכות י') Seleukia,
עיר בבבל אשר בנה סליקוס
[ניקאטאר] (מדרש תהלים ט').
סליקיים, שם למלכי סוריא שמלכו אחר
אלכסנדרוס מוקדון.
סומכום, ת"ח מתלמידי ר' מאיר.
סמום, Samum, שם רוח חם המושל
במדבריות אסיאה ואפריקא, אשר
כל הנפנע ממנו מת בנשילת איברים, ובו
מת חיל אשור בימי חזקיה, וישעיהו הנביא
קרא לו שוש שומף; ולד"ק הוא נק' ג"כ
שמן בל' עברי: וחבל על מפני שמן (יסע'
" כ"ז) ראה או"הש שרש שמן.
רב סימונא, האחרון מרבנן סבוראי.
סימוניא ראה שמרון.
סמירנא, Smyrna, עיר באסיאה הקטנה.
1. סין (יחז' ל' ט"ו) Pelusium, עיר במזרח
מצרים, ובלי ערבי נק' סין, ונק' כן

ואח"כ
172 ער
שירי
יהודה.
ארימניא
היתה
צפורי;
פתלי,
יירדתא.
וילקוט
א אצל
הוכה
ורדש
גדולה
(ח' ז'
ג ביה
ר שלח
צבאו
סמוכה
י יוחנן
מדרש
ביתר.
העיר
מסינ.
השקר
לבני

(סין או טין) ע"ש בצעי המים שהיו בה, תר' רפש ומיש סין ומין; ובתל' נק' פלומא (ע"ז ל"ט); ועתה יכסוה גלי הים; מדבר סין (סמות י"ו א') שם מדבר לא רחוק מהר סיני.

2. סין (אלל המזכרים) כנוי לארץ China, ובעל (או מעתיק) ס' הכוזרי קורא אותה (נחמסך אחר לשון ערבי) צין (כוזרי ז' י"ט); ראה סינים.

סְנָאָה (עז' ז' ל"ה) עיר בבנימין.

סִינִי (זכר' י' י"ז) שם עם מבני כנען יושבי עיר סין בפיניקיא, אשר נמצאה עוד במאה ה"ו, ועתה אין זכר לה.

סנבלמ החרני (נחמ"ז ז' י') נציב מלך פרס בשומרון.

סנבראי ואה צנבריי.

סַנְחֻנְיָתוֹן (Sanhuniathon) הצורי, כתב ספר דברי הימים לצוריים והתחיל מברית שמים וארץ, ולפי דבריו למד דברי ימי היהודים מפי יִרְפָּעֵל (הוא גדעון) כִּדְבָרֵי הַכְּתָב הַמִּקְרִי, אשר נכתב בלשון צורי, אבר, ואך מן ההעתק היוני נותרה פלטה קטנה בכתבי הסופר איבסיביאוס.

סנחריב (נ"ז י"ח י"ג) מלך אשור, אשר מלך אחר סרגון.

סִינִי (סמות י"ו א') הר אשר ירד עליו ה' באש, במדבר ערב בין לשונות ים סוף, והיום נקרא Dschebel Musa (הר משה).

סינים (ישע' נ"ט י"ב) ישוער שהוא ארץ Sina (כינא).

סנסנה (יהושע ט"ו ל"ה) עיר בנחלת יהודה. סיסרא (סופ' ד' ז') שר צבא יבין מלך חצור.

1. סוסינתא (ירוש' ר"ס פ"ב) עיר אצל טבריא, ולדעת הח' נייבויער הוא עיר Hippos (= סוס) הנז' ביוסיפון לרומיים. רב סעדיה גאון, יליד פיתום (Fajum) במצרים (נולד בשנת 892

לחס"נ ומת בשנת 942) ר"י בסורא, והיה פילוסוף וחכם בלשונות ופייטן וחיבר ספרים הרבה.

סוף (דנ' א' א') מקום במדבר ערב, ואולי הוא סופה (זכר' כ"א י"ד).

סִפְרָה (זכר' י' ל') Siphara, עיר בדרום ארם-נהרים, והעם היושבים בה נקרא

ספרים (נ"ב י"ז ל"א, לפי הכתיב) ובל' ארמי ספרים.

סופרים ראה קרית ספר.

סציליא ראה סליצא.

סקיסתן (יומ"ט י') הוא מדינת Saë בארץ הסקיתהען.

סורא (עירובין ס') עיר בדרומה של נבל מקום ישיבת רב.

סורא דפרת (נ"ק כ"ד) עיר בבבל הנק' היום Sura-Sura, על נהר פרת.

סרגון (ישע' כ' א') מלך אשור אשר מלך אחר שלמנאסר.

סרד (זכר' נ"ו י"ד) בן זבולן.

סרטבא (ר"ס כ"ג) Kurn Surtaba, הר אצל שכם.

סוריא, Syrien, הוא ארם; סורי או סורסי, syrisch.

סרקין, Saracene, אומה ממשפחות הערביא' ישמעאלים (זכר' ל"ז כ"ה) ת"י סרקין.

סתור בן מיכאל, נשיא למשה אשר, מן המרגלים.

ע.

עובד (רומ' ד' י"ז) בן בועז. עובד אדם (דס"א ט"ו י"ח וכו', י"ו ל"ח) משורר. שוער לפני ארון ה', ובנסוע הארון היה נם משורר.

1. עובדיה (עובדיה א' א') הנביא.

2. עובדיה (נחמ' י"ז כ"ה) אחד מראשי האבות ללוויים (המשוררים) בימי עזרא.

ר' עובדיה ספורנו, רופא בעיר Bologna באיטליא (נמלך ס"ו).

חיבר פ' על התורה.

ר' עובדיה ברטנורא (מעיר Bertinoro באיטליא) (נמלך ס"ו).

חיבר פ' על המשניות.

עבדון בן הלל הפרעתוני, אחד השופטים בישראל לפני

מלך מלך.

עבדון (יסוסע כ"ח ל') עיר בנחלת אשר.

עובל (נחמ' י' כ"ח) אחד מבני יקטן.

עיבל (דנ' י"א כ"ט) הר מצפון להר גרוזים, ושניהם הם חלקים מהר אפרים.

עבר (נחמ' י' כ"ח) אבי פלג.

עבר הירדן (יסע' ח' כ"ג) שם לחלק מא"י מעבר הירדן מזרח, Peräa.

עבריים (דנ' ל"ז מ"ט) הר בארץ מואב; ולפי דעת החכמים מיכאילים ואייכהארן הוא ג"כ ג' העבריים (יחז' ל"ט י"א) ר"ל הגיא אצל הר העבריים.

עברון (יסוסע י"ט כ"ח) עיר בנחלת אשר; ואח"כ (כ"ח ל') כתוב עבדון בדל"ת, והחכמים קעניקאט ודי ראססי מצאו בעשרים כ"י הנוסחא גם כאן בדל"ת.

עברונה (נחמ' ל"ג ל"ד) מקום חנייה לב"י (בעלותם ממצרים) במדבר ערב.

עוג (נחמ' כ"ח ל"ג) מלך הבשן אשר הכהו משה.

עגלה (ס"ז ג' ס') אשת דוד.

עגלון (יסוסע ט"ו ל"ט) עיר בנחלת יהודה.

עדוא (נחמ' י"ז ד') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.

עדה (נחמ' ד' י"ט) אשת למך.

עדלם (יסוסע ט"ו ל"ה) עיר בנחלת יהודה בשפלה; מערת עדלם (ס"ח כ"ז א').

עדן (יחז' כ"ז כ"ג) או בית עדן (עמוס א' ס') עיר בארם; ולפי אמונת הנוצרים בארצות המזרח הוא עדן אשר שם גן ה' (נחמ' ז' ח'), ונמצא עוד היום על הר הלבנון.

כפר בשם Ehden, המלא שדי חמד וגנות תפארת ובו אויר צח נעים מאוד. ובצענר-אוועסטא יספר כי ברא הורמיו בראשית את.

ארץ חמדה וברכה Eriene (הוא Erivan, אשר חלק ממנה נק' עוד היום אר ר ט).

ובאחד מספרי הדת הכתובים בלשון פילוני (הוא לשון פרס העתיקה) נקרא שמה Heden.

בני עדן ראה חלשר.

עדן ערב (חלל סומכיים), דאם גליקליכע ארצביען, הוא חלק הדרומי מארץ ערב, וכולל כל הארץ אשר בין לשון ים פרס ללשון ים ערב הוא ים סוף.

עדעד או עדעדה (יסוסע ט"ו כ"ז) עיר בנחלת יהודה.

עדר (יסוסע ט"ו כ"ח) עיר בנחלת יהודה.

עדריאל המחולתי (ס"ח י"ח י"ט) החן שאול המלך.

עדיתים (יסוסע ט"ו ל"ו) עיר בנחלת יהודה.

עזא (נחמ' י"ז כ"ד) או עזה (סס י"ח ל"ד), עיר אשר יושביה הובאו ע"י מלך

אשור אל ערי שומרון אחר גלות עשרת השבטים; ולא נודע מקומה.

1. עזים (נחמ' י"ז ל"ח), אנשי עזא.

2. עזים (דנ' ז' כ"ג) עם אשר ישבו בארץ פלשתים בטרם יצאו הפלשתים מכפתור.

עזית (נחמ' ל"ו ל"ה) עיר בארם.

עזה (יסוסע ט"ו מ"ז) Gaza, עיר מנחלת יהודה בארץ פלשתים מנגב לה על שפת הים, והיום נק' שמה el-Ghuze.

עזיאל (סמות ו' י"ח) בן קהת.

עזיה או עזיהו (דנ"ז כ"ו ג') מלך יהודה; ובמלכים (א' ט"ו א') נק' עזריה.

עזקה (יסוסע ט"ו ל"ה) עיר בנחלת יהודה בשפלה.

טבריא

וא עיר

לרומיים.

(Fajum)

נמל 892

וזה

ר ספרים

ואולי

ברום

ה נקרא

ל' ארמי

בארץ

ל' נבל

ל' הנק'

על נהר

טר מלך

K, הר

סורס

רביא'

סרקין.

שר, מן

היה נם

עזרא בן שריה מבני פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, סופר מהיר בתורת משה

(עז' ז' ו') ומצות ה' וחקיו על ישראל (סס) (סס י"א) אשר עלה עם זרובבל בן שאלתיאל (מבני יכניה המלך) ויהושע בן יהוצדק הכהן הגדול — משבי הגולה אשר הגלה נבוכדנצר לבבל (סס ז' ח').

1. עזריה ראה עזיה.

2. עזריה (דנ' ח' ו') מבני יהודה בהיכל נבוכדנצר.

ד' עזריה מן האדומים ממנויבה, חכם וחוקר גדול (זמאס)

סי"ו) חיבר ס' מאור עינים.

עטולים (מנחות פ"ז) מקום בא"י הנק' היום Kefr Hatla מצפון לגלגל; ונק' ג"כ חיתלו (נדס ט') וגם עיתלו (ירוש' נדס פ"ח).

עיטם (דס"א ד' ל"ז) או עין עיטם (זכמים כ"ד) עיר מנגב לירושלים.

1. עטרוז (זמד' ל"ז ג') עיר בנחלת גד.

2. עטרוז (יסוסע ט"ו ז') או עטרוז אדר (סס סס ס') עיר בבני יוסף.

עטרוז בית יואב (דס"א ז' כ"ד) עיר בנחלת יהודה.

עטרוז שופן (זמד' ל"ז ל"ה) עיר בנחלת גד.

עי' (זרל' י"ז ח') או עי' (נחמ' י"א ל"א)

או עי' (יסע' י' כ"ח) עיר מקדם לבית אל.

1. עיים (זמד' ל"ג ו"ה) או עיי העברים

(סס סס ו"ד) מקום בהר עברים על

גבול מואב.

2. עיים (יסוסע ט"ו כ"ט) עיר בנחלת יהודה.

עיון (מ"א ט"ו כ') עיר בנחלת נפתלי.

עין (יסוסע י"ז ז') עיר בנחלת שמעון.

עין בכי ראה בלבקי.

עין בול (תוספתא נדס פ"ה) או ענבול (חולין

כ"ז) מקום בא"י, ולא נודע עתה

איהו.

עין גדי (יסוסע ט"ו ס"ג) עיר על שפת ים

המלח מנגב ליריחו, ועוד היום נמצא

שם מעין בשם Ain Dschiddi; מדבר עין גדי (ס"א כ"ד ז') חלק ממדבר יהודה.

1. עין גנים (יסוסע ט"ו ל"ד) עיר בנחלת יהודה.

2. עין גנים ראה ענם.

עין דזר (יסוסע י"ז י"א) או עין דאר (סס

פ"ג י"א) עיר למנושה בארץ ננען.

עין חדה (יסוסע י"ט כ"ח) עיר בנחלת

יששכר.

עין חצור (יסוסע י"ט ל"ז) עיר בנחלת

נפתלי.

עין חרד (סופטים ז' ח') מקום בבני יוסף.

עין טב (ר"ה כ"ה) מקום בא"י ולדעת הח'

גרמטין הוא בארץ יהודה.

עין סוכר (מנחות ס"ד) שם מעין ממערב

לשכם ונק' היום Ain-el-Asgar.

עין עגלים (יחז' נ"ז י') עיר על שפת ים

המלח ממערב.

עין עיטם ראה עיטם.

עין רוגל (יסוסע ט"ו ז') שם מעין ממוח

לגני בן הנם.

עין רמון (נחמ' י"א כ"ט) עיר בארץ יהודה.

עין שמש (יסוסע ט"ו ז') עיר בגבול שבין

יהודה ובנימין.

עין התנין (נחמ' ז' י"ג) שם מעין מחוץ

לחומת ירושלים מצד מערב.

ועתה אין רושם ממנה.

עין תפוח ראה תפוח.

עית ראה עי.

עבו (סופ' ח' ל"א) עיר בנחלת אשר על

שפת הים, הנקרא בלשונות העמים

Ptolemais, St. Jean d'Acre.

עכבריה (ירוש' תרומות פ"י) וגו' גם ביוסיפון

לרומיים מקום בשם Αχαβάρι

בגליל העליון, ונמצא עוד היום כפר בשם

Achbara מנגב לצפת.

עכן בז כרמי (יסוסע ז' ח') איש משבט

יהודה אשר מעל מעל בחים

בימי יהושע; ובד"ה (ח' ז' ז') נק' עכר.

עולא, חכם בדורו של רב נחמן בן יצחק.

עלי (ס"א ח' ג') כהן גדול ושופט.

עלון או עלון, ראה מה שכתבתי בשם מנוחה.

עילם (צ"א י' כ"ז וי"ד ח') Elymais, Susiana, מדינה בפרס.

עלמון (יסוסע כ"א י"ח) עיר בנחלת בנימין ובד"ה (א"י ו' מ"ה) על מ"ת.

עלמון דבליתמה (צנוד' ל"ג מ"ז) מקום חנייה לב"י (צעלותם)

(מלכים) במדבר ערב.

עלמת ראה עלמון.

עלוקה (מסלי ל' ט"ו) איש חכם, שנמצא ממנו משלים אחדים בסוף ס' משלי.

עלשתא (תוספתא סביעית פ"ג) לדעת הח' נייבוער הוא עיר Oulath, הנז'

יוסיפון, עיר בעבר הירדן.

עמה (יסוסע י"ט ל') עיר בנחלת אשר.

עמיאל בן גמלי (צנוד' י"ג י"ג) נשיא למטה דן מן המרגלים.

עמאוס ראה אמאוס.

עמאיק ראה מדבר עמאיק.

עמלק (צ"א ל"ו י"ג) אומה מבני עשו.

עמון (צ"א י"ט ל"ח) אומה מבני לוא.

עמנואל איש רומי, מדקדק ומשורר גדול (צמלס ה"ד) חיבר ס'

מחברות עמנואל.

עמוס (עמוס א' ח') נביא בימי עזיה מלך יהודה.

עמעד (יסוסע ט"ו כ"ו) עיר בנחלת אשר.

עמוק (נחמיה י"ג כ') אחד מב"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.

עמק האלה (ס"א י"ז ז') שם עמק בין שוכה ועזקה בארץ יהודה.

עמק יהושפט (יחזק' ד' ז') שם עמק ממזרח ירושלים, בינה ובין הר הזיתים.

עמק יזרעאל ראה יזרעאל.

עמק המלך ראה עמק שוה.

עמק עכו (יסוסע ז' פ"ד) שם עמק אצל יריחו לא-רחוק מן הירדן.

עמק קציץ (יסוסע י"ח כ"ה) עיר בנחלת בנימין.

עמק רפאים (יסוסע ט"ו ח') שם עמק בין ירושלים לבית לחם.

עמק שוה (צ"א י"ד י"ז) הוא עמק המלך (ס"ג י"ח י"ח) ולפי דברי היוסיפון

לרומיים הוא רחוק ב' רים מירושלים (ע"כ סוליא שנה מלך שלם לחס ויין).

עמורה (צ"א י"ג י') אחת מן הערים (צענק הסדים) אשר הפך ה' באפו ובחמתו.

עמרי (מ"א י"ו כ"ג) מלך ישראל.

עמרם (סמות ו' י"ח) בן קהת.

רב עמרם גאון, בסורא.

עמשא בן יתר (מ"א ז' ל"ג) אשר שם אותו אבשלום על הצבא.

עמתי ראה צפון.

ענב (יסוסע ט"ו כ') עיר בנחלת יהודה.

ענבול ראה עין בול.

ענם (דס"א ו' כ"ח) וביהושע (כ"א כ"ט) עין גנים, עיר בנחלת ישישכר.

ענים (יסוסע ט"ו כ') עיר בנחלת יהודה.

ענים (יסוסע ט"ו ל"ד) עיר בנחלת יהודה.

ענמים (צ"א י' י"ג) אומה מבני מצרים.

ענמלך (מ"ג י"ז ל"א) אלהי ספרדים.

ענן בן דוד, ראש כת הקראים (צמלס הסמינית).

ענקים או בני ענק (ד"ז ט' ז') ויסוסע י"א כ"א) עם גבורים שישבו בראשונה

בהרי יהודה וישראל ובארץ פלשתים.

1. ענר (צ"א י"ד כ"ד) אמורי, בעל ברית אברהם.

2. ענר (דס"א ו' כ"ח) וביהושע (כ"א כ"ח) ת ענך, עיר בנחלת מנשה בארץ כנען.

ענתות (יסוסע כ"א י"ח) או ענת (יונא י') עיר בבנימין, מקום מולדת ירמיה הנביא.

עסיא (סנת ק"ט וחולין מ"ח) מקום בא"י אשר בו מעינות חמים, ולדעת הח'

נייבוער הוא עיר Eessa ממזרח ים כנרת.

מדבר עין

יודה.

בנחלת

אר (ס)

רין כנען.

בנחלת

בנחלת

במדבר ערב.

עלמת ראה עלמון.

עלוקה (מסלי ל' ט"ו) איש חכם, שנמצא

ממנו משלים אחדים בסוף ס' משלי.

עלשתא (תוספתא סביעית פ"ג) לדעת הח'

נייבוער הוא עיר Oulath, הנז'

יוסיפון, עיר בעבר הירדן.

עמה (יסוסע י"ט ל') עיר בנחלת אשר.

עמיאל בן גמלי (צנוד' י"ג י"ג) נשיא

למטה דן מן המרגלים.

עמאוס ראה אמאוס.

עמאיק ראה מדבר עמאיק.

עמלק (צ"א ל"ו י"ג) אומה מבני עשו.

עמון (צ"א י"ט ל"ח) אומה מבני לוא.

עמנואל איש רומי, מדקדק ומשורר

גדול (צמלס ה"ד) חיבר ס'

מחברות עמנואל.

עמוס (עמוס א' ח') נביא בימי עזיה מלך

יהודה.

עמעד (יסוסע ט"ו כ"ו) עיר בנחלת אשר.

עמוק (נחמיה י"ג כ') אחד מב"ד ראשי

משמרות הכהונה בימי עזרא.

עמק האלה (ס"א י"ז ז') שם עמק בין

שוכה ועזקה בארץ יהודה.

עמק יהושפט (יחזק' ד' ז') שם עמק ממזרח

ירושלים, בינה ובין הר

הזיתים.

עמק יזרעאל ראה יזרעאל.

עמק המלך ראה עמק שוה.

עמק עכו (יסוסע ז' פ"ד) שם עמק אצל

יריחו לא-רחוק מן הירדן.

עמק עכו (יסוסע ז' פ"ד) שם עמק אצל

יריחו לא-רחוק מן הירדן.

עִיפָה וְעֶפֶר (צִרְאִי כ"ס ד') מִבְּנֵי מִדְיָן.

עֶפֶל (נֶחֱמִי ג' כ"ו) Ofla, שֵׁם לַחֶלֶק מֵעִיר יְרוּשָׁלַיִם בַּפֶּאֶת מִזְרְחִית דְּרוּמִית לַהַר

הַבֵּית, וְהַיּוֹם הוּא מִחוּץ לַחוֹמַת הָעִיר.

עֶפְנִי רֹאה גּוֹפֵנָא.

1. עֶפְרָה (יִסְסֵעַ י"ט כ"ג) עִיר בְּנַחֲלַת בְּנֵי־מִן.

2. עֶפְרָה (סוֹפ' ו' י"ה) עִיר בְּנַחֲלַת מְנַשֶּׁה בָּאָרֶץ כְּנַעַן.

עֶפְרַיִם רֹאה עֶפְרֹן 2.

1. עֶפְרֹן (חֲסִמוֹנָאִים א' ה' מ"ו) עִיר בָּאָרֶץ הַגִּלְעָד.

2. עֶפְרֹן (יִסְסֵעַ ט"ו ט') הָרַ בְּגִבּוֹל שִׁבְיָן יְהוּדָה לְבְנֵי־מִן; וְנִמְצָא ג"כ עִיר

עֶפְרֹן (דִּס"ז י"ג י"ט וְסִקְרִי עֶפְרֹן) בְּגִבּוֹל שִׁבְיָן אֶרֶץ יְהוּדָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא גַם

בְּתַלְמוֹד (מִנְחֹת פ"ה) עִיר עֶפְרַיִם, וְאוּלִי הוּא חֶפְרַיִם (יִסְסֵעַ י"ט י"ט)?

עֶפְרֹן בֶּן צַחֲרִי הַחֲתִי (צִרְאִי כ"ג ח') אִשְׁרָ קָנָה אֲבִרְהָם מִמֶּנּוּ אֶת מַעֲרַת

הַמִּכְפֶּלֶה.

1. עֵינָן (צִרְאִי י' כ"ג) בֶּן אֲרָם.

2. עֵינָן (צִרְאִי כ"ז כ"ה) בֶּן נַחֲוֹר אֲחִי אֲבִרְהָם.

3. עֵינָן (אִיּוֹן א' ה' וִירְמִי כ"ה כ') מְדִינָה בְּמִדְבַר עֶרֶב מִצְפּוֹן.

עֵצִיּוֹן גִּבְרִי (צִמְדִי ל"ג ל"ה) עִיר וְנָמַל עַל שַׁפַּת יָם סוּף בְּאֲדוֹם, וְהַיּוֹם נִקְ'

Aziun.

עֵצָם (יִסְסֵעַ י"ט ג') עִיר בְּנַחֲלַת שִׁמְעוֹן.

עֵצְמוֹן (צִמְדִי ל"ד ה') עִיר עַל גִּבּוֹל יְהוּדָה מִנֶּגֶב.

עֶקֶב (נֶחֱמִי י"ז כ"ה) אֶחָד מֵרָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְלוֹוִיִּם (הַסּוֹעֵרִים) בִּימֵי עֲזָרָא.

עֶקְבִּיא בֶּן מַהֲלָאֵל, הָכֵס בְּדוֹרוֹ שֶׁל הַלֵּל הַזֶּקֶן.

ד' עֶקְבִּיא (בֶּן יוֹסֵף) תָּנָא מֵהֶרֶוֹג מַלְכוּת בּוֹמֵן מַלְחַמַת בֵּיתֵר, חִיבֵר מִשְׁנֵיּוֹת

הַנֶּקֶד מִשְׁנַת ר"ע.

עוֹקְבָא רֹאה מֵר עוֹקְבָא.

עֶקִילָם, Aquila, הוּא אוֹנְקְלוֹס הַגִּי, אִישׁ יוֹנִי אֲשֶׁר הִתְיַחַד וּלְמַד תּוֹרָה מִפִּי

ר' אֲלִיעֶזֶר וּר' יְהוֹשֻעַ, חִיבֵר תִּרְגוֹם יוֹנִיעַל הַגִּי וְתִרְגוֹם אֲרָמִי עַל הַתּוֹרָה.

עֶקְרָבָה (מִעֲשֵׂה שְׁנֵי פ"ה) עִיר בְּאַ"י (מִסְלֵךְ יוֹם אֶחָד) מִצְפּוֹן לְיְרוּשָׁלַיִם, וְנִמְצָא

עוֹד הַיּוֹם מְקוֹם בְּשֵׁם זֶה; וְעַל שֵׁם זֶה נִקְ' נוֹף אֶחָד בִּיהוּדָה Acrabatena כְּנֹז' בְּיוֹסִיפּוֹן

לְרֹמִיִּים.

עֶקְרוֹן (יִסְסֵעַ ט"ו מ"ה) עִיר מְנַחֲלַת הֵן בְּפִלְשְׁתִּים.

עִיר הַמֶּלֶךְ (יִסְסֵעַ ט"ו ס"ז) עִיר בְּנַחֲלַת יְהוּדָה.

עִיר נַחֲשׁ (דִּס"א ד' י"ז) עִיר בָּאָרֶץ יְהוּדָה. עִיר שִׁמְשׁ (יִסְסֵעַ י"ט מ"ה) עִיר בְּנַחֲלַת דָּן.

עֶר (דִּצ' ז' ט') עִיר בְּמוֹאָב. עֶר (צִרְאִי ל"ח ג') בֶּן יְהוּדָה.

עֶרִי (צִרְאִי מ"ו י"ו) בֶּן גִּדִּי.

1. עֶרְבִי (יִרְמִי כ"ה כ"ד) אוֹ עֶרְבִי (מ"ה י"ו ט"ו) אוֹ עֶרְבִיא (כְּמוֹנוֹת ס"ז) Arabien; וְנִקְ' הָאוֹמָה עֶרְבִיִּים (דִּס"ז כ"ו

ז') אוֹ עֶרְבִיאִים (סֵס י"ז י"ה).

2. עֶרְבִי (יִרְמִי מַעֲנִית פ"ד) אוֹ עֶרְבִיא (ו"ו כ"ה) עִיר בְּגִלְיָל לֹא-רְחוֹק מִצְפּוֹרִי

וְנִקְ' הַיּוֹם Arabeh.

3. עֶרְבִי (דִּמְאִי פ"ה) אוֹ עֶרְבָה (צ"ר ל"ג) עִיר מִמְעֵרַב בֵּית שֹׁאֵן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּמִדְרַשׁ: בְּתַחֲוֹם בֵּית שֹׁאֵן (סֵס).

עֶרְבָה (מ"ז כ"ה ד' וִיחִז' מ"ז ח') שֵׁם לְבִקְעָה אֲשֶׁר הִירְדֵן עוֹבֵר בָּהּ, הַנִּמְשַׁכֶּת מִים כְּגֵרֶת עַד יָם הַמֶּלֶךְ [וְחֶלֶק מִמֶּנָּה הוּא

עֶרְבֹת יִרְיָחוֹ (יִסְסֵעַ ד' י"ג)] וְהַיּוֹם הִיא נִקְרָאת el-Ghaur; רֹאה ג"כ בֵּית עֶרְבָה.

עֶרְבִיא רֹאה עֶרֶב 1. 2.

עֶרְבֹת מוֹאָב (צִמְדִי כ"ז א') שֵׁם מִישׁוֹר מְמוֹרֶת לִים הַמֶּלֶךְ, וְנִקְ' הַיּוֹם el-Kurah, וְהוּא הִיָּה לְפָנִים בֵּיד מוֹאָב

וְהָאֲמֹרִי לָקַח אוֹתוֹ מִשָּׁנָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַחוּהוּ מִיַּד הָאֲמֹרִי.

עֶרְדִּי (צִמְדִי כ"ה א' וְסוֹפ' א' י"ו) עִיר בָּאָרֶץ יְהוּדָה.

עִירָד

עִירָדִי

עִירָן

1. עֶרֶ

2. עֶרֶ

עֶרְפָד

עֶרְקִי

עֶרְקִי

עֶרְקִי

עֶרְקִי

עֶרְקִי

מִפֶּאֶת

לְרֹמִי

עֶשֶׂה

עֶשֶׂה

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

פִּי ב

עֶשֶׁן (יִסְסַע ט"ו מ"ג) עיר בנחלת שמעון.
ונק' ג"ב כור עשן (ס"א ל' ל').
עֶשְׁתֶּרֶת (מ"ג כ"ג י"ג) Astarte, אלהי
צידונים.
עֶשְׁתֶּרֶת (יִסְסַע י"ג ל"א) עיר בבשן, ונמצא
עוד היום מקום בשם Tell
Astareh; ונק' ג"ב עשתרות קרנים (זכא'
י"ד ס').
עֶת קֶצֶץ (יִסְסַע ט"ט י"ג) עיר בנחלת זבולן.
עֶתֶךְ (ס"א ל' ל') עיר בארץ יהודה.
עֵתְלוֹ ראה עטולים.
עֵתְלִיָּה (מ"ג י"א א') אשת יורם מלך יהודה.
עֵתְנִיָּאל בן קנז (סופ' א' י"ג) אחי כלב
בן יפנה.
עֵתֶר (יִסְסַע ט"ו מ"ג) עיר בנחלת שמעון.

עֵירֶד (זכא' ד' י"ס) מבני קין.
עֵרִיסְקָא (עֵירוֹזֶץ כ"ט) עיר אצל טבעים.
עֵרֶן (זמדי' כ"ו ל"ו) בן שותלח בן אפרים.
1. עֵרֶזֶר (יִסְסַע י"ג ו') עיר בנחלת ראובן.
2. עֵרֶזֶר (זמדי' ל"ג ל"ד) עיר בנחלת גד.
עֶרְפָּה (רות א' ד') כלתה של נעמי.
עֶרְקִי (זכא' י' י"ז) עם מבני כנען יושבי
עיר Arke הנקרא ג"כ :
עֶרְקַת לִבְנָה (זכורות כ"ז וז"ר ל"ז) עיר
בסוריא תחת הר הלבנון
מפאת מזרחית צפונית, וזו' גם ביוסיפון
לרומיים בשם Arke וכן נק' עוד היום.
עֶשְׂהָאֵל (ס"ג ז' י"ט) אחי יואב.
עֶשְׂוֹ (זכא' כ"ס כ"ס) בן יצחק, הוא אבי אדום.

פ

פִּי בִסְתָ (יחז' ל' י"ז) Bubastus, עיר
במצרים התחתונה, ובל' כתפי או
נפטי, Pi Bast.
פִּי הַחִירֹת (סמות י"ד ז') מקום במצרים
אצל בעל צפון.
פִּי מַצֻּבַּת (ירוש' דמאי ס"ג) Maasub,
עיר בא"י על גבול צור.
פִּיגָה (ז"ג ע"ד) נהר בא"י, ולדעת בעל
תבואות הארץ הוא סרפר שבמקרא.
פִּנְעִיָּאל בן עֶכְרָן (זמדי' א' י"ג) נשיא לבני
אשר.
פִּדְהָאֵל בן עֶמֶיהוּד (זמדי' ל"ד כ"ח) נשיא
לבני נפתלי לנחל אח
הארץ.
פִּדְדוּבָהּ Padua עיר באיטליא.
פִּדְן אֶרֶם (זכא' כ"ס כ') הוא ארם נהרים,
ובסוריא ומצרים נק' שדה Feddan.
פִּיֶּהֶם, Böhmen.
פִּיָּה (זכא' מ"ו י"ג) בן יששכר.
פּוֹזְנָא, Posen.
פִּזְמִי (זכא' י' ו' וירמ' מ"ו ט') אומה מבני
חם, ולפי היוסיפון לרומיים הוא

מרטניא (זכא' זה) ששם נמצא נחל בשם
Phut.
פִּזְמִי פֶרַע (זכא' מ"א ע"ה) חותן יוסף.
פִּזְמִיפֶר (זכא' ל"ט א') טריס פרעה.
פִּיּוּמִי, Fajum, גליל במצרים.
פִּיכָל (זכא' כ"א כ"ג) שר צבא אבימלך
מלך פלשתים.
1. פִּוֵּל (יסע' ס"ו י"ט) אומה באפריקא.
2. פִּוֵּל (מ"ג ט"ו י"ט) מלך אשור.
פִּלּוּא (זכא' מ"ו ט') בן ראובן.
פִּלָּג (זכא' י' כ"ה) בן עבר.
פִּלְטִי בן רִפּוּא (זמדי' י"ג ט') נשיא למשה
בנימין מן המגלים.
פִּלְטִי בן לִישׁ (ס"א כ"ס מ"ד) חתן שאול
המלך.
פִּלְטִיָּאל בן עֶזֶן (זמדי' ל"ד כ"ו) נשיא לבני
יששכר לנחל את הארץ.
פִּלוֹטָאֶרְךְ, Plutarch, סופר יוני (זמאס
הראשונה) אשר חיבר תולדות
גדולי יון ורומי.
פִּלְטָתָה (ירוש' סוטה פ"א) מקום לא רחוק
מטבריא.

יוני על
י (מסלך
ז, ונמצא
ז זה נק'
ביוסיפון
נחלת דן
בנחלת
ז יהודה.
נחלת דן.
(מ"א י"ו
ז ס"ז)
ה"ג כ"ו
יא (ו"ה
מצפורי
ל"ג) עיר
א אומר
(שם
הנמשכת
ונה הוא
זיום היא
ערבה.
מישור
ז, ונק'
יד מואב
לקחותו
ד בארץ

פיליא (מדרס תהלים ט') Phialia

(Phigalia) עיר במדינת Arkadien,

אשר בנה פילוס (Phialus) בן פוקליז ותקרא

על שמו (סס).

פילון (Philo) היהודי או ידידיה האלכסנדר

(נולד כעשרים שנה לפני הס' פילוסוף

משימת אפלטון, כתב ארבעים וחמשה ספרים

בלשון יוון ומהם ס' חיי משה.

פולין או פולניא, Polen.

פלנדסין ראה פרנדסין.

פלוסא ראה סין 1.

פלסטיני (איכה רצה, היו לריס) Palästina.

פיליפוס בן הורדוס, מלך בעבר הירדן.

פלשת (סמות ט"ו י"ד) או פלשתים (זכא'

י"ד) אומה מבני מצרים אשר

ישבו בנגב א"י על שפת הים הגדול.

פלת' ראה אוצר השרשים.

פוס נהרא (חולין ל"ס) עיר בבבל לא-רחוק

מנהרדעא.

פומבדיתא (סנת ס') עיר בבבל, מקום

ישיבה גדולה לבעלי התלמוד.

פמיאס או פמיס, ראה פניאס ומערת-פמיאס.

פניאל (זכא' ל"ז ל"ח) או פנואל (סס סס

ל"ז וזכופטיס ונלכיס) עיר בעבר

הירדן סמוכה לסכות ומחנים מנגב ללבנון,

וגו' גם אצל הסופר היוני סטראבא.

פניאס או פמיאס (ינגלס ו') עיר מנגב להר

חרמון, והיום נק' Banyas; ובגמ'

שם אמרו: לשם זו פמיס, והח' גייבוער

העיר ספקות נגד זה; ולד"ק הוא בעל גד

שבמקרא.

פנחס (סמות ו' כ"ס) בן אלעזר הכהן.

ר' פנחס בן יאיר, חכם בדור ר' יהודא

הנשיא.

פונן (זמרי ל"ג מ"ג) עיר באדום אצל סלע,

מפורסמת בעבור הרי מחצב שהיו בה,

וזה ג"כ:

פינן (זכא' ל"ו מ"ח) משפחה מבני אדום,

יושבי עיר פונן.

פנגה (ס"ח א' ז') צרחה של חנה.

פיניקיא, פאניציען.

פס דמים ראה אפס דמים.

פסגה ראה הר נבו.

פעו (זכא' ל"ו ל"ט) עיר באדום.

פועה (סמות ח' ט"ו) אשה מילדת במצרים.

רב פפאי ר"י בסורא בדור רב חמא.

1. פפניא (ז"ר ל"ז) Epiphania, היא עיר

חמת בארם.

2. פפניא (ז"מ ס"ח) Epiphania, עיר

בבבל על נהר פרת.

פקוד (יזמ' כ' כ"ח ויזמ' כ"ג כ"ג) עיר בבבל.

פקח בן רמליהו (מ"ז ט"ו כ"ז) מלך ישראל.

פקחיה (מ"ז ט"ו כ"ז) מלך ישראל.

פקיעין (סנת' ל"ז) עיר בא"י בין ל"ד ליבנה.

פרובינצא, Provence, גליל במדינת צרפת.

פרוגייתא (סנת קמ"ז) Phrygien, מדינה

באסיה הקטנה.

פרוד (ע"ז ל"ח) מקום בא"י, ולא נודע

עתה איהו.

פירדא, Fürth, עיר אצל נירנבערג במדינת

באיערן.

פירוז, Firus, מלך פרס אשר אהב את

את המגושים עובדי האש והוא ביטל

ישיבות בכל בשנת 476 לחה"נ.

פרוז שבור, עיר בבבל, מקום ישיבה בזמן

הגאונים.

פרזי (זכא' ט"ו ז') עם משבעה עממים אשר

ישב בהר אפרים ומנגב לו.

פרך (ערלס פ"ג) מקום בא"י, ואולי הוא

Ferka בארץ שומרון.

פרמ'שתא (אס' ט' ט') אחד מבני המן.

פארן (מ"ח י"ח י"ח) גליל במדבר ערב;

מדבר פארן (זכא' כ"ח כ"ח); הר

פארן (דז' ל"ג ז').

פרנדסין (עירוזין מ', לפי הסוססא סנמסניות:

וזנוסמת הנמ': פ ל כ ד ס ין) Brundusium,

עיר וגמל במדינת קלבריא.

פרס (יזמ' כ"ז ז') Persien.

פרעה, כנוי למלכי מצרים, Phuro הוא

המלך בל' מצרי, והוא מורכב מן

Uro
על ה
פרעו
פרופ

בארנו
נבוכי
פרפר

פרין
פרצי

פרק

מעור
נקי
עמוד

חור
פרוש

פרש

פרת

פאני

פובז

פבא

פאר

פיה

פד

פבר

פבז

פנמז

ובבל ושם יתחבר עם נהר חדקל והיו לנהר אחד הנק' Schath-el-arab המשתפך אל לשון-ים פרס.

פֹּרְתָא (אס' ט' ח') אחד מבני המן.

פִּישוֹן (צח' ז' י"ח) ישוער שהוא הנהר הנק' אצל היוונים והרומיים Phasis השוטף את ארץ Colehis (חיליה) שהיתה מפורסמת אצל הקדמונים לארץ זהב, והשורקיים יקראו לחלק התחתון מן הנהר Phasch.

1. פתחיה (דס"א כ"ד י"ו) אחד מכ"ד ראשי משמורת הכהונה בימי דוד.

2. פתחיה (נחמ' ט' ה') אחד מראשי האבות ללויים בימי עזרא.

1. פתום (סמות א' י"ח) אחת מערי מסכנות שבנו ב"י במצרים.

2. פיתום, Fajum, גליל במצרים : ר' סעדיה הפיתומי.

פתור (דנ' כ"ג ה') עיר בארם נהרים, מקום מושב בלעם.

פתרום (ינח' ט"ו ט"ו) Pathures, גליל במצרים ; ויושביו נקרא פתרוסים (צח' י' י"ד).

Uro (= קאניג) והברת Phi, שהוא מורה על הידיעה כאות ה' בל' עברי.

פרעתון (סופ' י"ז ט"ו) עיר בנחלת אפרים. פרופט דוראן הנק' אפס (ר"ת חני פרופט

דוראן) או אפודי, חכם גדול בארגון (צמאס סט"ו) חיבר פי' על ס' מורה

נבוכים ועוד ספרים שונים. פרפר (מ"ז ט' י"ז) נהר בדמשק הנק' היום

Fidscheh, ראה פינה. פרץ (צח' ל"ח כ"ט) בן יהודה.

פרצים (יסע' י"ח כ"ח) או בעל פרצים (ס"ז ה' כ') הר קרוב לירושלים.

פרק-אונסין, Proconnesus, אי בים פראפאנטים (מארמארא-

מעער) מקום ששם נמצא שיש לבן, ועש"ז נק' מארמאראמעער. וזה שאמר המדרש :

עמודים של שיש מפרק אונסין (אסתר רבה, חור כרפס ומכלת).

פרוש, Paris.

פרשנדתא (אס' ט' ז') אחד מבני המן. פרת (צח' ז' י"ד) נהר אשר מקורו בהרי

ארמניא ועובר בארצות ארם נהרים

צ

ונמצא עוד היום כפר Soba ממערב לירושלים. צָדָד (צמד' ל"ד ח' ויחז' מ"ז ט"ו) עיר בארם.

צידון (צח' י' ט"ו ויחז' י"ח ח') Sidon, עיר עתיקה על שפת הים בגבול

ארץ כנען, ועוד היום נמצא שם עיר קטנה בשם Saida ; והוא ג"כ שם כללי לכל

מדינת פיניקיא (מ"א י"ז ט') שהיא רצועה צרה בין סוריא לים.

1. צדוק (ס"ז ט"ו כ"ז) בן אחיטוב (הראשון) מבני פנחס, כהן ראש בימי דוד.

2. צדוק (דס"א ה' ל"ח) בן אחיטוב (השני) משלשלת הכהנים הגדולים.

צדקיה או צדקיהו (מ"ז כ"ד י"ח) מלך יהודה. צדקיה בן כנענה (מ"א כ"ז י"ח) נביא

שקר בימי יהושפט.

צאנן (מיכ' א' י"ח) או צנן (יהושע ט"ו ל"ז) עיר בנחלת יהודה.

צובה (ס"א י"ד ל"ז) עיר ומדינה בארם. צִבְאִים (סופ' י"ח א') או צִבְאִים (צח' י"ד

ז') אחת מן הערים (בעמק השדים) אשר הפך ה' באפו ובחמתו.

ר' צבי אשכנזי (חכם צבי) יליד וילנא בן ר' יעקב אב"ד בק'

Ofen (ואמו צה נעל סער אפרים מוויילנא) היה רב אב"ד בלבוב ואח"כ (מסכת 1710

עד 1714) בקהל האשכנזים באמסטרדם, חיבר שו"ת חכם צבי.

צִבְעִים (נחמ' י"ח ל"ד) עיר בארץ בנימין, ובתלמוד : הר צבעים (סלס פ"ד)

ונמצא ג"כ במקרא ג' צִבְעִים (ס"א י"ג י"ח)

צָחָר (צֹחַר מ"ו י') בן שמעון.

ציורתא ראה נקב.

צִיּוֹן (ס"ז ה' ז') שם גבעה וחלק מעיר ירושלים מנגב, ובו היה בית המלך; והוא נאמר ג"כ בכלל על כל העיר. צִלָּה (צֹלָה ד' י"ט) אשת למך.

צִלְמוֹן (סופ' ט' מ"ח וספלים ס"ח ט"ו) הר בא"י קרוב לשכם, והוא חלק מהר אפרים; ונמצא גם עיר בשם זה (ערלה פ"ה). צִלְמוֹנָה (צֹמֶד' ל"ג מ"ה) מקום חנייה לב"י (צֵעֶלְתוֹס מַעֲלָרִיס) במדבר ערב.

צִלְמֶנֶע (סופ' ח' ז') אחר ממלכי מדין. צִלְע (יִסּוּסֵעַ י"ח כ"ח) עיר בארץ בנימין. צִלְפָּחַד בן חפר (צֹמֶד' כ"ו ל"ג) מבני מנשה צִלְצָח (ס"ה י' ז') עיר בארץ בנימין.

צִמְרִי (צֹחַל' י"ח י"ח) עם מבני כנען יושבי עיר Simyra, תחת הר הלבנון בארץ צור. צִמְרִים (יִסּוּסֵעַ י"ח כ"ז ודס"ז י"ג ד') עיר והר באפרים.

צִן (צֹמֶד' ל"ד ד') מקום בגבול א"י מנגב; מדבר צן (צֹמֶד' ל"ד ג') על ידי אדום. צִין ראה סין 2.

צִנְבְּרִי (יִרּוֹס' טַנְיֵעִית פ"ט) או סנבראי (צ"ר ל"ח) עיר מנגב לשבריא.

צֵעֶנְד־אוֹוֶסְטָא (Zend-Avesta = דָּאס רַעֲבַעֲנִידֵעַ וּזְאֵט) הוא ספר תורת הפרסים על פי מחוקקם Zoroaster נעתק ללשון צרפת ע"י הח' Anquetil du Perron, וללשון איטלקי על ידי החכם Joh. Friedr. Kleuker.

צֶנֶן ראה צאנן.

צֵעֶן (צֹמֶד' י"ג כ"ז) עיר במצרים התהומה, ובלשון מצרי Dschane, והערביים יקראו לה San.

צֵעֶר (צֹחַל' י"ט כ"ז וירמ' מ"ח ל"ד) עיר במואב על שפת ים המלח.

צֵיעֶר (יִסּוּסֵעַ ט"ו כ"ד) עיר בנחלת יהודה.

צִיָּה (ס"ה ט' ה') שם נוף בארץ בנימין. צִיָּו (צֹחַל' ל"ו י"ה) בן אליפו.

צִפְיוֹן (צֹחַל' מ"ו י"ו) או צפון (צֹמֶד' כ"ד ט"ו) בן גד.

צִפְיִים (צֹכּוֹס ס"ה) הר אצל ירושלים. צִפְּוֹן (יִסּוּסֵעַ י"ג כ"ז) עיר בנחלת גד (ונראה שנק' על סס לפון בן גד, ראה לפיו) ובתלמוד נק' העיר הזאת עמתי, ואצל יוסיפון ואיבסיבאוס Amathus, ונמצא עוד היום מקום בשם Amatheh.

צִפְּוֶר (הַנְעַמְתִּי אִיּוֹז כ' א') אחד מרעי איוב. צִפְּוֶרָה (סַמּוֹס ז' כ"ה) אשת משה.

צִפּוּרִי (מַגֵּלָה ו') או צפורין, Sephoris, עיר בארץ הגליל, ועוד היום נמצא כפר בשם Seffurjeh.

1. צִפְת (סופ' א' י"ז) עיר בארץ כנען, ונק' אח"כ חרמה.

2. צִפְת (יִרּוֹס' ר"ה פ"ז) Safed, עיר בא"י מערבית צפונית לשבריא; ולא נזכרה במקרא.

צִיצוּרָא (קוֹדֶשׁ ע"ז) עיר בבבל הנק' היום Ciaceri.

צֹוק (יִוֵּמָל ס"ה) לדעת הח' נייבויער הוא הר הנק' היום Dschebel Kuruntul אצל יריחו, ותחת ההר נמצא מעין בשם Ain Duk.

צִקְלָג (יִסּוּסֵעַ י"ט ה') עיר מנחלת ישמעון בארץ יהודה.

צֹר (יִסּוּסֵעַ י"ט כ"ט) Tyrus, עיר עתיקה רוכזת העמים על שפת הים במדינת פניקיא, ועתה אין זכר לה. מן העיר הזאת יצאו אנשים ויבנו עיר בתוך הים ויקראו שמה כישם העיר אשר יצאו ממנה (יחז' כ"ז ג' ד', וכ"ס ז') ובדרוז"ל: כרך גדול של צור (איכה רצח, זמח' ה' מזמח); אין ארצות החיים אלא צור וחברותיה (יחז' כלאים פ"ט), ואלכסנדרוס מוקדון שפך סוללה עליה וחיבר אותה אל היבשה, וחצי-האי הזה עומד עוד היום, ועיר קטנה עליו בשם Sur.

צֹר (יִסּוּסֵעַ י"ט כ"ט) וירוש' מנלה פ"ה) עיר בנחלת נפתלי.

צֹר (יִסּוּסֵעַ י"ט כ"ט) וירוש' מנלה פ"ה) עיר בנחלת נפתלי.

צֹר (יִסּוּסֵעַ י"ט כ"ט) וירוש' מנלה פ"ה) עיר בנחלת נפתלי.

צֹר (יִסּוּסֵעַ י"ט כ"ט) וירוש' מנלה פ"ה) עיר בנחלת נפתלי.

שפת הים מנגב לעיר צידון ; ועתה היא חרבה. והמחברים קוראים בן למדינת Frankreich.

צררה ראה צרתן.

צרת השחר (יסוסע י"ג י"ט) עיר בנהלת ראובן.

צרתן (יסוסע ג' י"ו ונ"ח ז' מ"ו) או צררה (נ"ח י"ח כ"ו ודס"ז ד' י"ז ולצות פ"ח) או צררה (סופ' ז' כ"ז) עיר על שפת הירדן ממערב אצל בית שאן.

צוריאל בן אביחיל (צמד' ג' ל"ה) נשיא לבני מררי.

צודה ראה צרתן.

צוריה (דס"ח ג' י"ו) אחות דוד.

צורה (יסוסע ט"ו ל"ג) עיר לבני דן בארץ יהודה בשפלה.

צריפא (ע"ז י"ח) אליל באשקלון, ונראה שהוא Sarapia של רומי.

צריפין (ונמחוט ס"ד) ישוער שהוא עיר Sarfend אצל לך.

צרפת (נ"ח י"ז ט') Sarepta, עיר על

ק

קדמות (יסוסע י"ג י"ח) עיר בנהלת ראובן; מדבר קדמות (דנ' ז' כ"ו).

קדר (צד"ח כ"ה י"ג) אומה מבני ישמעאל; וקצת המחברים קראו ללשון ערבי לשון קדר.

קדרון ראה נחל קדרון.

קדש (יסוסע כ' ז') עיר בגליל בנהלת נפתלי; ויש עיר בשם זה גם בנהלת יהודה (סס ט"ו כ"ג); ראה גם קשיון.

קדש (צמד' כ' י"ו) או קדש ברנע (דנ' ח' ז') עיר במדבר ערב על גבול אדום; מדבר קדש (תה' כ"ט ח').

קדלתה (צמד' ל"ג כ"ז) מקום חנייה לבני צעלותם ממלכים) במדבר ערב.

קדחת (צד"ח מ"ו י"ח) בן לוי.

קטיספון (עיופין כ"ז) Ctesiphon, עיר בבבל על נהר חדקל.

קטורה (צד"ח כ"ה ח') אשת אברהם.

קטרון (סופ' ח' ל') עיר בנהלת זבולן; ואולי הוא:

קמת (יסוסע י"ט ט"ו) עיר בנהלת זבולן, ובתלמוד (ירוש' מגלה פ"ח) נק' קטונת (ונזה ר' יוסי קטנתא, פי' מעיר קטנתא או קטונת) ונמצא עיר היום כפר בשם Keteineh.

1. קין (צד"ח ד' ח') בן אדם הראשון.

קוב (סנהד' ל"ה) el-Kubeh, מקום בא"י לא-רחיק מעקרון.

קובעיא (ירוש' טזעית פ"ו) או קובעיא דרעייתא (מוספתא טזעית פ"ג) או קביא רעייתא (ילקוט עקב מרע"ה, ונכפרי טף עקב ל"ל ג"כ קצ"ח רע"ח) הוא המקום הנקרא היום el-Kubea בצפונה של צפת.

קבצאל (יסוסע ט"ו כ"ח) עיר בנהלת יהודה.

קבצים (יסוסע כ"ח כ"ז) עיר בנהלת אפרים.

קברות התאווה (צמד' י"ח ל"ד) מקום חנייה לבני צעלותם ממלכים)

במדבר ערב.

קדם (צד"ח כ"ה ו') שם למדבר ערב אשר בין ארץ ישראל לארם נהרים; ונקראו ידרי ארם נהרים (הנוצלת נאחז ערס) הר הקדס (צד"ח י' ל') והררי קדם (צמד' י"ג ז'); ונקראו משפחות הערביאם השוכנים במדבר ערב בני קדם (סופ' ו' ג').

קדמה (צד"ח כ"ה ט"ו) אומה מבני ישמעאל. קדמאל (צמד' י"ח ח') אחד מראשי האבות ללוויים בימי עזרא.

קדמוני (צד"ח ט"ו י"ט) נראה שהוא כנוי לבני קדם, הם בני ישמעאל השוכנים במדבר ערב (ראס קדם).

2. קין (צמד' כ"ד כ"ז) או קיני (צמד' ט"ו י"ט וסופ' א' י"ו) או קינים (דס"א צ' כ"ה) אומה ממשפחת יתרו חותן משה. ובספר דברי הימים (סס) יסופר שהיו ממשפחת סופרים, ר"ל אנשי קרית ספר, ואלה (ר"ל משפחות הסופרים) היו בני שלמא בן חור בן כלב, ונקראים ג"כ (עס) שאר בני כלב בן חורון) בלבים. והנה המתבונן בעין פקוחה ימצא כי בני שלה בן יהודה, אשר ילד כאשר ירד מאת אחיו הסתפחו בנחלת אבי אמם שוע או אשבע הכנעני (דס"א ד' כ"ח) והיו מהם אורגים ועובדי פשתים בבית עבודת הבוץ, ראה שם (ונסס) ה"ס צללל בן צנו של חור הסוסצ ורוקס צמללכט סנססן) ולא ירדו מצרימה עם שאר בני יעקב ולא קבלו תורת משה; ע"כ היו למשפחה בפני עצמה בישראל והיו כקרובים ואינם קרובים להם, ושואל אמר להם: ואתה עשיתה חסד עם בני ישראל בעלותם ממצרים. ולפעמים נצנצה בהם רוח קנאה נגדם; ע"כ הלשינו הזויים, שהיו מבני מישע בן כלב (סס צ' מ"ג) על דוד לפני שאול, ודוד התאונן עליהם במזמורי נ"ד ונ"ה ואמר: כי לא אויב יחרפני וכו'. וע"כ קצף נבל הכרמלי באנשי דוד כמ"ש הכתוב והוא כל ב"י. (והנה גם הרכבים שהיו מהם (דס"א צ' כ"ה) היו משפחה בפ"ע בישראל). ועל היות הקינים מבני יהודה ע"כ עלו את בני יהודה היוצאים ממצרים (סופ' א' י"ו). והנה יתרו חותן משה היה כהן לאל עליון במדין, ואולי הוא עיר מדין, אשר ביהודה (יסוסע ט"ו ס"א וסופ' ס' י') ע"כ התחתן בו משה. והנה גם במדרש רבה (צמדכ כ"ג) נמצא י"א שאין מדין שנתגדל בו משה — ארץ המדינים.

3. קין (יסוסע ט"ו כ"ז) עיר בנחלת יהודה. קליאופטרא (ססה' ל') Kleopatra, מלכת מצרים (נדוד ר' מליך צמלס ססס).

קלבריא (ירוס' טקלים פ"ו ונ"ר כ"ג) Kalabria, מדינה באיטליה הדרומית.

קליקיא (מעשרות פ"ה וירוס' סלס פ"ד) Cilicien, מדינה באסיאה הקטנה.

קלרדי (נ"ר ל"ז) Kallirhoe, מקום בארץ מואב אשר בו מעינות חמים, ולדעת רז"ל הוא לשע שבמקרא, וכן ת"י לשע קלרתי.

קמואל (צמד' כ"ג כ"ח) בן נחור אחי אברהם. קמואל בן שפטן (צמד' ל"ד כ"ד) נשיא למטה אפרים לנחל את הארץ.

קמון (סופ' י' ס') עיר בארץ הגלעד.

קן נשריא (ר"ס כ"ו) Kennisrin, עיר בסוריא.

קינה (יסוסע ט"ו כ"ג) עיר בנחלת יהודה. קנה ראה נחל קנה.

קנז (צמד' ל"ו ט"ו) שם גליל באדום, ושם היו אבות כלב בן יפונה הקנזי ועתניאל בן קנז, והוא הקנזי (סס ט"ו י"ט) ר"ל עם יושב קנז.

קינן (צמד' ס' ט') בן אנוש.

קונשטנטינא, Konstantinopel.

קנת (צמד' ל"ג מ"ג) עיר בנחלת מנשה בבשן, וכן שם העיר החרבה עוד היום Kanuat; ונז' עיר בשם זה בדרז"ל (ירוס' טציצית פ"ו וספרי סוף עקב) ולדעת בעל תבואות הארץ הוא עיר אחרת בעבר הירדן בריחוק ו' שעות מן הירדן.

קוסמנטיא (מדרס ססלים ט') הוא עיר Konstantinopel.

קוסמנטינוס (סס) Konstantin קיסר רומי.

קסרי, Cäsarea Palästina, עיר בא"י על שפת הים הגדול, אשר קרא אותה בן הורדוס לכבוד הקיסר אבנוסטוס; והיתה מושב חכמים בזמן התלמוד, ועתה היא חרבה. ונמצאה עוד עיר אחרת בשם זה (קסרי או קסרין או קסריון) אצל הר חרמון Cäsarea Philippi, על שם המלך פיליפוס

בן הורדוס אשר בנה אותה.

קוע (יח' כ"ג כ"ג) עיר בבבל; ולא נודע עתה מקומה.

קעולה (יסוסע ט"ו נ"ד) עיר בנחלת יהודה. קפודקיא (ינמות כ"ה) או קפוטקיא, Kappadocien, מדינה באסיה הקטנה.

קופרניקוס, Kopernikus, תוכן במאה הי"ו אשר הקים שטה חדשה בתכונה (כי השמש עומדת והארץ סובבת).

קיפרוס (ירוס' סוכה פ"ה) Kypros, ציפסערן, אחד מאיי ים התיכון; ומזה: יין קפריסין (כתימות ו').

קציעה (איוז נ"ז י"ד) מבנות איוב. קצרא דגלילא (ספרי סוף עקצ) מקום בגליל.

קיר (יסע' כ"ז ו') ישוער שהוא הארץ אשר בין הים השחור לים הכספי על נהר Cyrus, ואנשי ארמניא יקראו למדינה ולנהר Kur.

קיר חרש' (יסע' י"ו י"א) או קיר חרשת (סס סס ז') או קיר מואב (סס ט"ו א') ת"י כרכא דמואב, הוא עיר (נלרן מואב) הנק' היום Karrak.

קורביל, Corbeil, עיר בארץ צרפת. קרדו (נ"ז ל"א) Kurdistan, ותר' הרי אררט — טורי קרדו (וסס הסריס העפסיקים זין אסור לארמניא); ונקראו יושבי הארץ — קרדויים (ינמות י"ו).

קרדובה, Cordova, עיר בספרד. 1. קרח (נלר' ל"ו ה') בן עשו. 2. קרח (נלר' ל"ו י"ו) בן אליפז. 3. קרח (נמד' י"ו א') בן יצחק, אשר הצה על משה.

קרוחים (ינמות פ"ז) ישוער שהיא עיר Coreae הנז' ביוסיפון, שהיא בארץ יהודה על גבול שומרון.

קדטובא (ינמות קט"ו) מקום בבבל, ולא נודע איהו.

קרטובה ראה קרדובה.

קרטיגינא (נ"ק קי"ד) Karthago; וי"א שהוא Karthagena במדינת ספרד.

1. קריות (יסוסע ט"ו כ"ה) עיר בנחלת יהודה. 2. קריות (ירמ' נ"ח כ"ד) עיר במואב. קרית ראה קרית יערים.

קרית ארבע (יסוסע י"ד ט"ו) היא חברון. קרית בעל ראה קרית יערים.

קרית הצות (נמד' כ"ג ל"ט) עיר במואב. קרית יערים (יסוסע ט"ו ס') או קרית בעל (סס) או בעל (סס ט"ו ט') או קרית ערים (עז' ז' כ"ה) או קרית (יסוסע י"ח כ"ה) עיר בארץ יהודה.

קרית סנה או קרית ספר ראה דביר. 1. קריתים (נמד' ל"ז ז') עיר בנחלת ראובן ואחר זמן שבה למואב (ירמ' נ"ח כ"ג); שוה קריתים (נלר' י"ד ה') שם מישור אצל קריתים.

2. קריתים (דס"א ו' ס"א) או קרחן (יסוסע כ"א ל"ג) עיר בנחלת נפתלי. קרמיון (נ"ז ע"ד) נהר בא"י, ולדעת בעל תבואות הארץ הוא נהר אמנה.

קרמן, Karmania, Kerman, מדינה בפרס; ומזה: תורא דקרמנאי (כזי ל"א) פי' של אנשים ממדינת קרמן. קוראן, Koran, ספר תורת בעלי אמונת מחמד המיוחס לנביאם מחמד בן עבדאל והמסודר על ידי אבונכר חותנו אשר ישב על כסאו אחריו; ונמצאו ממנו העתקות שונות בלשון אשכנז.

קרן הפוך (איוז נ"ז י"ד) אחת מבנות איוב. קרנא, בין בנהרדעא בדור שמואל ירחינאה. קרציון (ירוס' זכרות פ"ה) עיר בא"י, ולא נודע עתה מקומה.

קרקסיון ראה כרכמיש. קרקע (יסוסע ט"ו ג') מקום על גבול יהודה מנגב.

קרקר (סופ' ס' י') עיר בעבר הירדן. קרתה (יסוסע כ"א ל"ד) עיר בנחלת זבולן.

קרתן ראה קריתים 1.

קיש (ס"א י"ד כ"א) אבי שאול.

קישון (יסוע י"ט כ' וכ"א כ"ח) עיר בנחלת

יששכר; ובד"ה (א' ו' כ"ז) כתוב קדש.

קישון (סופ' ד' ז') נחל היוצא מהר חבור

ועובר מצפון להר הכרמל ומשתפך אל חוף
הים הגדול אצל עכו, והערביאים יקראו לו
Nahr-el-Mokotta.

קתרום ראה שמעון קתרום.

ר

ראובן (נחל' כ"ט ל"ב) בן יעקב; והוא ג"כ
שם השבט.

ראומה (נחל' כ"ז כ"ד) פלגש נחור אחי
אברהם.

רב ראה אבא אריכא.

רבא (בן יוסף) חבירו של אביו, ר"י במחוזא.

רבה (יסוע י"ג כ"ה) או רבת בני עמון
(ירמ' נ"ט ז') Philadelphia, עיר

בבני עמון.

רבה הוא רבה בר נחמני, ר"י בפומבדיתא.

רבלה (מ"ג כ"ג ל"ג) עיר בארץ חמת, וכן
שמה עד היום, Rebla.

רבינא (רב אבינא) אחרון האמוראים, וסופרי
הדורות נתנו סימן לדבר אבינא

לאחריתם (מת' צמח 498 להס"נ).

רבע (נמד' ל"א ח') אחד ממלכי מדין.

רבקה (נחל' כ"ז כ"ג) אשת יצחק.

רבשקה (מ"ג י"ח י"ז) שר צבא מלך אשור.

רביית (יסוע י"ט ב') והוא דְּבִירַת (סס סס

י"ג וסס כ"א כ"ח).

רגב או רגוב (צמח'ס מנחות פרק ח') וביוסיפון

לרומיים Ragaba, עיר בעבר הירדן,

וישוער שהוא הנק' היום Wadi Radseh.

רגלים (ס"ג י"ז כ"ז) עיר בגלעד.

רודנים ראה דודנים.

רדשיר ראה ארדשיר.

רוזן בן אלידע (מ"א י"א כ"ג) מלך ארם

בימי שלמה.

רחב הזונה (יסוע ז' א') אשה ביריחו

בימי יהושע.

רחוב (נמד' י"ג כ"א ויסוע י"ט כ"ח) או

בית רחוב (סופ' י"ח כ"ח וס"ג י"ד)

עיר בנחלת אשר ונחשבה לארם (לח' סופ')

ח' ל"א); ונמצא עוד עיר בשם רחוב בנחלת
אשר (יסוע י"ט ל').

רחובות הנהר (נחל' ל"ו ל"ז) ישוער שהוא
עיר Rahba על נהר פרת

בין כרכמיש והנע.

רחובות עיר (נחל' י"י י"א) עיר באשור,

ולא נודע מקומה.

רחל (נחל' כ"ט ל') אשת יעקב.

רחם (כחמ' י"ג ג') או חים (סס סס ס"ו)

אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה

בימי עזרא.

רַחֲבִים (ירמ' ל"ה ז') משפחה מן הקינים

(ראה זה).

רַחֲלִי (ס"א ל' כ"ט) עיר בארץ יהודה, ובת'

השבטים: כרמל.

רכבה (נעשדות פ"ח) עיר בסוריא בגליל

חדמור, Resapha.

רומה (מ"ג כ"ג ל"ו וירוש' עירונין פ"ד) או

ארומה (סופ' ט' מ"א ועירונין כ"א)

עיר סמוכה לשכם, ונמצא גם היום מצפון

לצפורי כפר בשם Ruma.

1. רמה (יסוע י"ח כ"ה וס"א ז' י"ז) עיר

בנחלת בנימין מצפון לירושלים,

ונק' ג"כ רמתים צופים (ס"א ח' א'), והיום

נמצא במקום ההוא כפר הנקרא Samuele

על שם שמואל הנביא אשר ישב שם.

2. רמה (יסוע י"ט כ"ט ול"ו) עיר בנחלת

נפתלי.

רומי, Rom, שם המדינה; והוא ג"כ שם

העיר: כך גדול של רומי (מגלה ר').

1. רמון (יסוע י"ט ז') עיר מנחלת שמעון

בנגב יהודה.

2. רמון (יסוע י"ט י"ג) או רמונו (דס"א

אשר לבני ישראל ובארצות עמון ומואב, במדבר
 נברו עליהם אלה ויירשום וישבו תחתם.
 רפידים (שמות י"ז א') מקום סמוך למדבר
 סיני, אשר בו הנו ב"י בעלותם
 ממצרים; ולפי עדות הנוסע Shaw נמצא
 שם עוד היום הסלע מריבה הגדול בערך
 שש אמות ברבוע, וממנו יוצאים מים רבים.
 רפיח וחגרא (ירוש' סניעית פ"ו) לדעת בעל
 תבואות הארץ הוא חצור וקדש
 בנחלת נפתלי (וכן ת"י חצור — רפיח)
 ונמצאים שם עוד היום הכפרים אצור
 והגר (הוא קדש).
 ריפת (צ"ל י"ג) שם אומה יושבי הררי
 ריפא (die riphäische Gebirge)
 אשר דימו אותם להם הקדמונים בקצות
 הצפון.
 רציין (מ"ז ט"ו ל"ז) מלך ארם בימי יותם
 ואחז מלכי יהודה.
 רצפה (מ"ז י"ט צ"ז) Resepha, עיר בסוריא.
 רצפה בת איה (ס"ג ג' ז') פלגש שאול.
 רקם (צמד' ל"א ח') אחד ממלכי מדין.
 רקם (יהושע י"ח כ"ז) עיר בנחלת בנימין.
 רקם (גיטין ז') או רקם גיא (ספרי סוף
 עקב) הוא קדש וקדש ברנע, וכן ת"א.
 רקון (יהושע י"ט נ"ו) עיר בנחלת דן.
 רקת (יהושע י"ט ל"ה) עיר בנחלת נפתלי.
 הוראת המלה בל' סורי וערבי הוא
 שפת נהר, אוסער.
 ריש לקיש, הבירי ובעל אחותו של ר'
 יוחנן בישיבת טבריא.
 ריש מוא (תוספתא סניעית פ"ג) או ראש
 מוא (ירוש' דמאי פ"ג) שם נחל
 בא"י על גבול צור, ובל' ערבי Ras-el-Ain.
 רות המואבית (רות ז' ז') אשת בועז,
 אשר ממנה יצא דוד המלך.
 רתמה (צמד' ל"ג י"ח) מקום חנייה לב"י
 (בעלותם ממצרים) במדבר ערב.

ד' ס"ג) עיר בנחלת זבולן, ובמקום אחר
 (יהושע כ"א ל"ה) כתוב דמנה.
 רמון מ"ז ה' י"ח) אליל בארם.
 רמון פריץ (צמד' ל"ג י"ט) מקום חנייה לב"י
 (בעלותם ממצרים) במדבר ערב.
 רומוס ורמילוס (ירוש' ע"ז פ"א זכ"ר נ"ט)
 Remus und Romulus
 אחים תאומים שסיפרה מהם ההגדה שהושלכו
 אל ארץ מדבר על נהר טיבר ונודמנה להם
 זאבה להניקם והם בנו את עיר רומי.
 רמת (יהושע י"ט כ"א) או ירמות (ס"ס כ"א
 כ"ט) או ראמות (דס"א ו' כ"ח) עיר
 בנחלת יששכר.
 ראמת נגב (יהושע י"ט ח') או רמות נגב
 (ס"א ל' כ"ז) עיר בנחלת
 שמעון.
 רמות גלעד ראה רמת המצפה.
 רמת המצפה (יהושע י"ג כ"ו) או רמות
 גלעד (מ"א כ"ב ג') או
 דאמות בגלעד (דב' ד' נ"ג) או מצפה
 גלעד (סופ' י"א כ"ט) או מצפה (צ"ל ל"א
 כ"ט) עיר בארץ הגלעד.
 רמתים צופים ראה רמה 1.
 רינוס, Rhein, שם נהר באשכנז.
 רסה (צמד' ל"ג כ"א) מקום חנייה לב"י
 (בעלותם ממצרים) במדבר ערב.
 רוסיא, רוסלאנד.
 רסן (צ"ל י" י"ז) עיר באשור.
 רעז (צ"ל י"ח) בן פלג.
 רעואל (צ"ל ל"ו ד') בן עשו.
 רעואל המדיני (צמד' י" כ"ט) הוא יתרו
 חותן משה.
 רעמה (צ"ל י" ז' ויח' כ"ז כ"ז) Regma,
 עיר בעדן ערב על שפת לשון ים
 הפרסי.
 רפאים (דב' ג' י"א וי"ג) עם גבורים שישבו
 בראשונה בחבל הארגוב בארץ הבשן

אל תוך
קראו לו

בנחלת

ד שהוא

הר פת

באשור

ס"ס

הכתונה

הקנינים

ובתרי

בגליל

ד' או

נ"ח

מצפון

ז' עיר

שלים

והיום

Samu

ם.

בנחלת

כ שם

ל' ו'.

שמעון

(דס"א



שאל (צ"ל מ"ו י') בן שמעון בן יעקב.
שאל (צ"ל ל"ו ל"ז) מלך אדום בימי שפוט
השופטים לב"י.

שאל (ס"א ט' ז') מלך ישראל הראשון.
שאל הוא Paulus שליח הנוצרי, תלמיד
רבן גמליאל הזקן.

שיאון (יסוסע י"ט י"ט) עיר בנחלת יששכר.
שיאון (דב' ד' מ"ח) או שאון (ירמ' מ"ח מ"ח)
או שגאון (תהלים ס"ח י"ח) הוא הר

חרמון (ראה אול"ס ס"ס ל"ס).
1. שבא (צ"ל י' ז' וא"ז ח' ט"ו) או שבאים
(יחזק' ד' ח') אומה מבני כוש

בארץ ערב, ולפי המסופר בס' כ"ה ג' הוא
מבני קטורה.
2. שבא (צ"ל י' כ"ח) Sabäa, עם ומדינה
(מבני יקמן) בעדן ערב.

1. שובל (צ"ל ל"ו כ') מאלופי החורי בארץ
שעיר.
2. שובל (ד"ל ז' כ') בן חור בן כלב.

שָׁבִים (צ"ל ל"ג ג') או שבמה (ס"ס ל"ח)
עיר בנחלת ראובן, ואחר גלות עשרת
השבטים שבה למואב.

שָׁבָנָא (מ"ז י"ח ל"ז) סופר למלך חזקיה.
שבניה (נחמ' ט' ד') אחד מראשי האבות
ללוויים בימי עזרא.

שָׁבַע (יסוסע י"ט ז') או שָׁמַע (ס"ט ט"ו כ"ו)
או ישוע (נחמ' י"ח כ"ו) עיר מנחלת
שמעון בארץ יהודה.

שבע בן בכרי (ס"ז כ' ח') איש מבני
בנימין אשר הרים יד בדוד.
שבור מלכא, מלך פרס בדור שמואל

ירחינאה; והוא ג"כ כנוי
לשמואל.

שבתאי צבי, יליד סמירנא אשר התנשא
(צ"ל 1662) למשיח אלהי
יעקב והדיח אחריו עם רב באלכסנדריא

ובערי המורקיא, וכאשר הובא אחר זמן אל
משמר בקונשטנטינא המיר דתו בדת מחמד;
אמנם גם אז לא סר הנוגע וגם במותו (1676)

וגם בדורות שאחריו (עד סוף המאה ה"ח)
תעו אחריו רבים בכל חלקי התבל הישנה
וגם גדולים ומובים נלכדו בשחיתותיו.

ר' שבתאי כהן בלובלין, בעל שפתי כהן
(ש"ך) (נ"ת צ"ח 1660).
שוה קריתים ראה קריתים 1.

שוה (צ"ל כ"ה ז') אומה מבני קטורה.
שוחם (צ"ל כ"ו מ"ז) או חושים (צ"ל מ"ו
כ"ג) משפחה מבני דן.

שיחין (צ"ל ק"כ) או כפר שיחין (סוף יצמות)
מקום סמוך לצפורי.
שיחצים (יסוסע י"ט כ"ז) עיר בנחלת יששכר.

שיחור (ירמ' ז' י"ח) הוא גילוס נהר מצרים.
שיחור לבנת (יסוסע י"ט כ"ו) מקום על
גבול אשר.

שוט מישומ (קדושין ע"ג) Samosota,
עיר בבבל על גבול סוריא.
שָׁמִים (צ"ל כ"ה ח') או אבל השמים (ס"ס
ל"ג מ"ט) מקום בערבות מואב; אמנם

מקום אחר הוא: נחל השמים (יחזק' י"ח).
שֹׁכֵה (יסוסע ט"ו ל"ה) או שֹׁכֵה (ד"ל כ"ח
י"ח) עיר בנחלת יהודה בשפלה;
ויש עיר אחרת בשם זה בהר יהודה (יסוסע
ט"ו מ"ח).

שָׁכֶם (צ"ל כ"ו ל"ח) מבני מנשה.
שָׁכֶם בן חמור החזי (צ"ל ל"ד ז') שם איש
יושב עיר שכם אשר קרא חמור אביו
(נשיא סלרן) את העיר על שמו.

שָׁכֶם (צ"ל ל"ג י"ח) Sichem, עיר בהר
אפרים (ואולי נקראה על ס"ס שָׁכֶם
מכ"ה מנשה?) והרומיים קראו שמה Neapolis.
וכן נק' בתלמוד גיפולין (צ"ל כ"ג) או
גיפולים (ירוש' ע"ז פ"ד) וזעריבאים יקראו

לה
גדול
בתי-
שכ

שכ

שכ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

היה

גלוק

ועתה

שיל

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שָׁלֵךְ

שלמה בן ירחם הקראי, חכם ומליץ בדור
רב סעדיה גאון.

ר' שלמה יצחקי (רס"י) מעיר טרויש
בצרפת (צנאס הי"ח)

חיבר פ"י על תנ"ך ועל התלמוד.

ר' שלמה אבן גבירול, פילוסוף ומשורר
גדול בספרד

(צנאס הי"ח).

ר' שלמה פרחון, תלמיד אבן עזרא, חיבר
ס' מחברת הערוך.

ר' שלמה בן אדרת (רס"ח) ר"י בברצלונה
(צנאס הי"ח) (צנאס הי"ח)

חיבר שו"ת.

ר' שלמה לוריא (רס"ל) מאוסטרא בפולין
(צנאס הי"ח) חיבר שו"ת

וס' ים של שלמה.

ר' שלמה אלקבץ, מקובל (צנאס הי"ח)
מחבר פזמון לכה דודי.

שלמה בן אהרן הקראי (צנאס הי"ח) חיבר
ספרים שונים.

ר' שלמה דובנא באמסטרדם, מדקדק
גדול, חיבר ביאור לס'

בראשית וס' תקון סופרים ועוד ספרים רבים
(מת 1813).

שלמיאל בן צורישדי (צנאס הי"ח) נשיא
לבני שמעון.

שלמן (סנע י"ד) או שלמנאסר (מ"ג)
י"ג) מלך אשור.

שלומית בת דברי (ויק' כ"ד י"ח) אשה
ממנה דן, אשר בנה.

נקב שם ה'.

שלף (צנאס י"ח) אומה (מנצי יקטן) בעדן,
ערב, die Selapener.

שלשה (ס"ח ט' ד') נוף בנחלת אפרים.
שם (צנאס הי"ח) בן נח.

ר' שם טוב פלקירה מספרד (צנאס הי"ח)
חיבר ס' מורה המורה.

ועוד ספרים רבים.

שמאבר (צנאס י"ד ז') מלך צבאים.
שמואל (ס"ח א' כ') הנביא.

לה היום Nablus, והיא עוד היום עיר
גדולה ומפוארה רבתי עם; ובה מושב גם
בתי-אבות אחדים מן השמרונים.

שכניה (נחמ' י"ג ג') אחד מכ"ד ראשי
משמרות הכהונה בימי עזרא.

שכנציב (יצמות ל"ז) עיר בבבל לא-רחוק
מנהרדעא, והיום נק' Es-Sib.

שכרון (יסנע ט"ו י"ח) עיר בגבול שבין
יהודה לבנימין.

שלח (צנאס ל"ח ה') בן יהודה.

שלח או שילה או שילי (יסנע י"ו ו' וסנפ'
כ"ח כ"ח) עיר בנחלת אפרים ושם

היה האהל מועד וארון האלהים עד אשר
נלקחה במלחמה עם הפלשתים בימי עלי;

ועתה אין רושם ממנה.

שילהי (אגרת ר' סריח גאון) עיר בבבל
הנק' היום Pum-el-Sil.

שלח ראה גיחון 2.

שלח (צנאס י" כ"ד) בן ארפכשד.

שלחים (יסנע ט"ו ל"ג) עיר בנחלת יהודה.
שלם ראה ירושלם.

שלום (דס"ח ה' ל"ח) משלשלת הכהנים
הגדולים.

שלום בן יבש (מ"ג ט"ו י"ג) מלך על ישראל
חדש ימים.

שלום (דס"ח ט' י"ז) או משלם (נחמ' י"ג
כ"ה) אחד מראשי האבות ללוויים

(סנעריס) בימי עזרא.

ר' שלום הכהן בהמבורג, מדקדק ומשורר
גדול, חיבר ס' ניר דוד

ועוד ספרים שונים (מת 1845).

שלם (צנאס י"ו כ"ד) בן נפתלי.

שלמא (דס"ח ז' י"ח) או שלמה (רות ד'
כ') או שלמון (סס סס כ"ח) אבי

בועז.

שלמא (דס"ח ז' י"ח) בן חור מבני כלב.
שלמאי (ירוש' טזיעית פ"ו) Salmanen,

אומה ממשפחות הערביאים.

שלמה (ס"ג י"ג כ"ד) בן דוד מלך ישראל.

י זמן אל

מחמד;

(1676)

ה הי"ח

הישנה

יו.

פתי כח

(1660)

יהודה.

צנאס י"ח

יצמות

ששכר.

מצרים.

קום על

San

סוריא.

ים (סס

אמנם

י"ח).

י"ג כ"ח

שלח ;

(יסנע

י איש

י אביר

בהר

שכם

Nea

או

קראו

שמואל הקטן, מתלמידי ר"ג.

שמואל (תנ"י של רב) הנק' שמואל ירחינאה, תלמידו של רבי (ולא נסמך, אולי

בעצור חכמתו נחלוניות ?) ר"י בנהרדעא, והיה רופא ותוכן, ותיקן סדר עבוד (תקופת סגולה).

ר' שמואל בן מאיר (תנ"י) בן בתו של רש"י, חיבר פ' על

התורה.

ר' שמואל אבן תבון (נ"י) יסודה אבן תבון (תנ"י) מעתיק ס'

מורה נבוכים (נח"י סג"ס).

ר' שמואל הנגיד, סופר למלך גראנאדא ונשיא בישראל (נח"י)

ה"ג).

ר' שמואל אידלש באוסטרא (נח"י) סג"ס חידושי

מהרש"א.

שמגר בן ענת (סופ' ג' ל"ח) אחד השופטים.

שמידע (נח"י כ"ו ל"ג) מבני גלעד.

שמאי, אב בית דין בירושלים בימי נשיאותו של הלל, והעמיד תלמידים הרבה,

ואלה והנמשכים אחריהם נקראים "בית שמאי".

שמלה (נח"י ל"ו ל"ו) מלך אדום בימי שפוט השופטים בישראל.

ר' שמלאי משיבת לה, ואח"כ בנהרדעא. שמעון בן זבד (נח"י י"ג ד') נשיא למטה ראובן, מן המרגלים.

שמע ראה שבע.

שמעי (סג"ס ו' י"ז) בן גרשון בן לוי.

שמעי בן גרא (ס"ג י"ו ה') אשר קלל את דוד בברחו מפני אבשלום.

שמעיה איש האלהים (מ"ח י"ג כ"ג) נביא בימי רחבעם.

שמעיה הנחלמי (ינ"י כ"ט ל"ח) נביא שקר בימי ירמיה.

שמעיה (נח"י י"ג ו') אחד מכ"ד ראשי משמרות הכהונה בימי עזרא.

שמעיה ואבטליון, ראשי הסנהדרין בימי

החשמונאים האחרונים ובתחלת ימי הורדוס. שמעון (נח"י כ"ט ל"ג) בן יעקב; והוא ג"כ שם לכל השבט.

1. שמעון הצדיק [הראשון] בן חוני בן ידוע, כ"ג בב"ש. המסופר

בתלמוד משמעון הצדיק שהלך לקראת אלכסנדרוס מוקדון יסופר ביוספון לרומים מידוע הכהן.

2. שמעון הצדיק [השני] (אבות פ"ח) בן חוני בן שמעון הצדיק

הראשון, כ"ג בב"ש, והוא היה האחרון ממשפחת בני צדוק ומשיירי כנה"ג, כי אחרי

מותו מלך אנטיוכוס הרשע ונתבטלה כנה"ג. שמעון התנ"י (נ"י נחמיה ס"ג) החשמונאי.

שמעון בן שמחה, אחד הסופרים הראשונים לפי המסופר בתלמוד

היה אחי המלכה אשת ינאי המלך, והוא החזיר תורה שבע"פ ליושנה.

שמעון בן הלל הזקן, נשיא אחריו בישראל. שמעון ב"יתום, כ"ג אחר יהושע בן פאני.

שמעון בן קמחית ראה ישמעאל בן קמחית. שמעון כיפא, מוסב-שם פ"ט ו' ס', אחד משליחי ישוע הנוצרי.

שמעון קתרוס, כ"ג בב"ש אחר טיאופיל. שמעון הפריץ, אחד מראשי הקנאים לפני חורבן ב"ש.

רבן שמעון בן גמליאל (סוקן), נשיא אחריו בישראל.

ונהרג בזמן החורבן. שמעון הפקול, תלמיד ר"ג, והוא סידר תפלת י"ח.

שמעון בן נתנאל, חתנו של ר"ג הזקן. ר' שמעון בן נתנאל, תלמיד ריב"ז.

ר' שמעון שזורי, בדור ר' טרפון. שמעון בן עזאי, תלמיד ר' טרפון ור' יהושע, ונהרג במלחמת ביתר.

שמעון בן ננס, בן דורו של ר' ישמעאל. שמעון בן זומא, דרשן גדול בדור ההוא.

ר' שמעון בן גמליאל (סג"ס) בן בנו של

רשב"ג הזקן ואביו של ר' יהודא הנשיא ,
נשיא בב"ד שבאושא, ולעת זקנתו קבע בית
מדרשו בשפרעם.

ר' שמעון בן יוחאי, מתלמידי ר"ע, ונחבא
במערה י"ג שנה מפני

אימת המלכות.

ר' שמעון בן אלעזר, תלמיד ר' מאיר.

ר' שמעון בן יהודא, בן דורו של רבי.

ר' שמעון בן מנסיא, בן דורו של רבי.

ר' שמעון בן לקיש ראה ריש לקיש.

ר' שמעון קיירא בזמן הגאונים, חיבר ס'
הלכות גדולות.

ר' שמעון בן צמח דוראן באלגיר (צמח
ס"ו) חיבר

שו"ת (תשנ"ז).

1. שמיר (יסוסע ט"ו ו"ח) עיר בהר יהודה.

2. שמיר (סופ' י' א') עיר בהר אפרים.

1. שמירמות (דס"א ט"ו ו"ח) אחד מן הלויים
המשוררים בימי דוד.

2. שמירמות (וי"ר י"ט ואסתר דס, גס וסח')
Semiramis (אשת נינוס)

מלכת אשור.

שמרון (צרא' ו"ו י"ג) בן יששכר, ואולי
נקראה על שמו עיר :

שמרון (יסוסע י"ט ט"ו) עיר בנחלת זבולן,
ובתר' השבעים Συμωון, וביוסיפון

לרומיים Συμωνια, וכן בתלמוד (ירוש' נגלה
פ"ח) סימוניא, ונמצא עוד היום כפר Semunieh

ממערב לעיר נצרת.

שמרון (מ"א י"ר כ"ד וכ' א') שם הר ועיר
המלוכה למלכי ישראל ; והוא ג"כ

שם כללי לנוף, ר"ל לעיר שומרון והערים
אשר סביבותיה : בערי שמרון (מ"א י"ג ל"ג

ומ"ג י"ז כ"ד) Samariten ; שמרונים (מ"ג
י"ז כ"ט) Samaritaner, שם לאומות

שנתישבו בא"י אחר גלות עשרת השבטים,
ובתל' נק' כותיים, ונשארו מהם עוד שרידים

בשכם עד היום.

שמושון (סופ' י"ג כ"ד) הגבור, אחד השופטים
בישראל לפני מלך מלך.

שוני (צרא' ו"ו י"ו) בן גר.

שנאב (צרא' י"ד ז') מלך אדמה.

שנאן ראה שיאן.

שוניס (יסוסע י"ט י"ח ומ"ג ד' ח') עיר
בנחלת יששכר.

שנער ראה בבל.

1. שנין, Sens, עיר בצרפת.

2. שנין ראה שצת.

שניר (דנ' ז' ט' וס"ח ד' ח') שם לחלק
מהר הרמון ; ונק' ג"כ שריון (דנ' ג'

ט' וסהלס כ"ט ו').

שויע (צרא' ל"ח ז') חותן יהודה.

שויע (יסע' כ"ג ט' וסח' כ"ג כ"ג) עיר בבבל.

שויעל (ס"א י"ג ז') או שעללים (ס"א ט' ד')

שם נוף ידוע בארץ בנימין.

שעלבים (סופ' א' ל"ה) או שעלכין (יסוסע
י"ט מ"ג) עיר בנחלת דן.

שעלים ראה שועל.

שעיר (צרא' ל"ג ד') שם הר ומדינה (מנגב
להר יהודה) הנק' היום Dschebal

(= הר) והוא ארץ אדום, ובימי חזקיה ישבו
שם מן בני שמעון (דס"א ד' מ"ג).

שעירה (סופ' ג' כ"ו) מקום בהר אפרים.
שער אפרים (מ"ג י"ד י"ג) שם לשער

משערי חומת ירושלים מצד
צפון, ונק' ג"כ שער בנימין.

שער האשפות (נחמ"ה ז' י"ג) או שער
השפות (סס ג' י"ג) שם

לשער משערי חומת ירושלים מצד מערב.
שער בנימין (ירמ' ל"ז י"ג) ראה שער אפרים.

שער הגיא (נחמ' ג' י"ג) שם לשער משערי
חומת ירושלים מצד מערב.

שער הדגים (נחמ' ג' ג') שם לשער משערי
חומת ירושלים מצד מערב.

שער החרסות (ירמ' י"ט ז') שם לשער
משערי חומת ירושלים מצד

מזרח, ונק' בן ע"ש יוצרי חרש שישבו לפניו.
שער הישנה (נחמ' ג' ו') שם לשער משערי

חומת ירושלים.

י. הורדוס.
ב ; והוא

חוניו בן
ש. המסופר

לקראת
לרומים

ח פ"ח בן
עון הצדיק

ה האחרון
כי אחרי

לה כנה"ג
חשמונאי.

הראשונים
בתלמוד

ד , והוא
בישראל.

בן פאבי
בן קמחית

ס, אחד
צרי.

טיאופיל
נאים לפני

נשיא
ז בישראל

הוא סידר

ג הזקן.
יב"ז.

פון ור'
במלחמה

ישמעאל.
זור ההוא.

בנו של

שער הממרה (כחמי י"ג ל"ט) שם לשער
משערי בית המקדש.

שער המים (כחמי ג' כ"ו) שם לשער משערי
חומת ירושלים מצד מזרח,
ונק' כן על שם נחל קדרון אשר עבר לפניו.
שער המפקד (כחמי ג' ל"ח) שם לשער
משערי חומת ירושלים; ולדעת

הח' ראזענמיללער הוא שם שער משערי
בית המקדש.

שער הסוסים (דכ"ג כ"ג ט"ו וכחמי ג' כ"ח)
שם לשער משערי חומת
ירושלים מצד מזרח.

שער העין (כחמי י"ג ל"ז) שם לשער משערי
חומת ירושלים מצד מערב, ונק'
כן על שם מי השילוח שהיה שם.

שער הפנה (ח"ג י"ד י"ג) או שער הפנים
(זכר י"ד י') שם לשער משערי
חומת ירושלים מצד צפון.

שער הצאן (כחמי ג' ח') שם לשער משערי
חומת ירושלים מצד מזרח.

שער השפות ראה שער האשפות.
שער התוף (יחמי ל"ט ג') שם לשער
משערי חומת ירושלים.

שערים (יסוטע ט"ו ל"ו) עיר בנחלת יהודה.
שערים (דכ"ח כ"ד ח') אחד מכ"ד ראשי
משמרות הכהונה בימי דוד.

שפט בן חורי (צמד י"ג ה') נשיא למטה
שמעון, מן המרגלים.

שף-יתוב (נדס י"ג) עיר בבבל.
שפלה (יסוטע י' ג') שם לבקעה שעל שפת
הים הגדול הנמשכת מיפו ועד עזה.

היום נק' Falestin; והחלק הדרומי ממנה
נק' בחלמוד שפלת דרום.

שפם (צמד ל"ד י"ח) מקום על גבול א"י
מפאת מזרחית צפונית.

שופם או שפופם ראה מפם.

שפור (מיכה ח' י"ח) לד"ק הוא כפר ספוריא
(ירוש' קדושין פ"ג) או בית שפוריא

(וי"ר כ"ג) והוא הכפר הנק' היום Safirjeh
מצפון ללד.

שפך (צמד ל"ג כ"ג) הר במדבר ערב.

שפירא, Speier, עיר גדולה בצורה באשכנז.
שפירה (סמות ח' ט"ו) שם אשה מילדת
במצרים.

שפרעם (ר"ס כ"ח) עיר בא"י אצל אושא,
וישוער שהוא המקום הנק' היום
Schefa Amr, מערבית צפונית לצפורי.

שצת (ירוש' דמאי פ"ג) עיר בא"י על גבול
צור ובחוספחא (סניעית פ"ג) הנוסחא
שנן.

שוק של פטמים (עירוזין ק"ח) שם שוק
ידוע בירושלים.

שוק של פטמים (מוספתא דמאי פ"ח) ישוער
שהוא כפר Betarus
מערבית דרומית לירושלים (צריחוק ג' ענה).

שוק של צמרים (עירוזין ק"ח) שם שוק
ידוע בירושלים.

שקמזנה (צ"ג קי"ט) עיר בין קסרי לעכו
אצל הר הכרמל ונק' עוד היום
Sycaminon.

שור (צדכ' כ' ח') עיר על פני מצרים מצפון,
ולא נודע היום מקומה; מדבר שור
(סמות ט"ו כ"ג).

שרה (צדכ' י"ז ט"ו) אשת אברהם.
שרביה (נחמיס ט' ד' וס') אחד מראשי
האבות ללוויים בימי עזרא.

שריד (יסוטע י"ט י') עיר על גבול זבולן;
ונראה שנקראה על שם סרד בן זבולן,
כמו שנק' עיר אילון בנחלת זבולן על שם
אלון בן זבולן.

שרח (צמד כ"ו נ"ו) בת אשר.

שרהקן (יסוטע י"ט ו') עיר בנחלת שמעון,
ובסי' ט"ו ל"ב כתוב שְלָחִים.

1. שרירה (מ"ג כ"ס י"ח) כהן הראש, אשר
הומת ע"י נבוכדנצר בחורבן בית
ראשון.

2. שרירה (יחמיס כ"ח כ"ט) שר מנחה
(= מנחה) לחזקיה.

3. שרירה (כחמי י"ג ח') אחד מכ"ד ראשי
משמרות הכהונה בימי עזרא.

שרין
1. ש

בבקע
2. ש

בשם
ש

בשם
ש

כנת
ועל

יומא
רב

שרה
ש

ש

תאנ

תוב

באס

תוב

תוב

תוב

תוב

Tor

תגל

תוג

כי
naa

שוש-תרי (סנסד' ל"ד) הוא עיר Schuster
(Sustra), שהיא עתה ממרפולין של
מדינת Chuzistan (צפרס).
שש-צד (עז' א' ס') הוא זרובבל.
שש-י (צמד' י"ג כ"ז) אחד מילדי הענק.
שש-י (ירמ' כ"ה כ"ו) הוא בבל בא"תב"ש.
שש-י הבירה אשר בעילם המדינה (דני' ס'
'3) Susa, ממרפולין של מלכי פרס
(צמני קדם).
שש-י (דס"ז י"ז ז') מלך מצרים בימי
רחבעם.
שש (צדל' ד' כ"ה) בן אדם.
שש-י (צמד' כ"ו ל"ו) בן אפרים.
שש-י (אס' א' י"ד) מסריס אחשורוש.

שריון ראה שגיר.
1. שרון (יסוסע י"ז י"ח) שם עיר (והיום
נמצא שם כפר בשם Saron)
בבקעה הנקראת ג"כ;
2. שרון (יסעי ל"ג ט') מישור המתפשט
מקסרי ועד יפו; ויש עוד בקעה
בשם זה בנחלת גד בעבר הירדן (דס"א ס'
י"ו); ולפי דברי הסופר איבסיבאוס נקרא
בשם זה ג"כ הבקעה שבין הר תבור לים
נרת, ולדעת הח' גראמץ הוא הנזכר בתלמוד;
ועל אנשי השרון היה אומר וכו' (ירוש'
יומא פ"ג).
רב שרירא גאון בפרו-שבור.
שרשך או שרשן ראה מגדל שור.
שש (סנסד' ל"ד) Susa, הוא שושן.

ת.

לעצמם "בית תרגם" כמו בית תורגמה (יחז'
כ"ד י"ד).
תב-מ (מ"א ט' י"ח) עיר אשר בנה שלמה
במדבר ארץ סוריא, ונק' בלשונות
העמים Palmyra (תמ'ר); ועתה היא תרבה.
תדעל (צדל' י"ד א') מלך גוים.
תחן (צמד' כ"ו ל"ה) בן אפרים.
תחפנחם (ירמ' מ"ג ז') Daphne, עיר
במצרים התחתונה, בלשון כתפי
או גפטי Taphnas ואצל הערביאים
Defineh.
תחש (צדל' כ"ז כ"ד) בן נחור אחי אברהם.
תחת (צמד' ל"ג כ"ו) מקום חנייה לבי
(נעלותם מנולרים) במדבר ערב.
תחן (דס"א ד' ל"ז) עיר בנחלת שמעון.
תל אביב (יחז' ג' ט"ו) עיר בארם נהרים
על נהר כבר.
תל חרשא ותל מלח (עז' ז' כ"ט) ערים
בבבל.
תלאשר ראה תלשר.
תולבנקי (קדוסין ע"א) Thelbekane,
עיר בבבל.

תאנת שלח (יסוסע י"ו ו') עיר על גבול
אפרים.
תב-ל (צדל' י' ז', יסעי ס"ו י"ט ויחז' כ"ז
י"ג) Tibarener, עם במדינת Pontus
באסיאה הקטנה.
תבל קין (צדל' ד' כ"ז) בן למד.
תבני בן גינת (מ"א י"ו כ"ז) איש בימי
עמרי מלך ישראל, אשר
חצי העם היה אחריו להמליכו.
תבערה (צמד' י"א ג') מקום ממחני ב"י
במדבר.
תבין (סופ' ד' ו') עיר בנחלת אפרים.
תבזר (סופ' ד' ו') (= טור, טורא, בערג)
הר במערב א", והערביאים יקראו לו
Dschebel Tor.
תגלת פלסר (מ"ז י"ו ז') מלך אשור בימי
פקח מלך ישראל.
תוגרמה (צדל' י' ג' ויחז' כ"ד י"ד) Arme-
nien, ונמצא בכתבי העם הזה,
כי אביהם הראשון Thargamoss היה בן
Awanan, בן יפת בן נח; וגם הם קוראים

1. תרשיש (צ"ח י' ד' ונ"ח י' כ"צ)
Tartessus, עיר בנגב מדינת
ספרד.
2. תרשיש (אסתר ח' ז') אחד משרי
אחשוורוש.
תרתן (מ"ג י"ח י"ז) שר צבא למלך אשור.
תרתק (מ"ג י"ז ל"ח) אליל העמים.
תשפה, עיר בגלעד : אליהו התשבי מתשבי
גלעד (מ"ח י"ז ח') ולפי תר-
השבעים מתשפה גלעד ; ולדעת הח' ראוענ-
מיללער הוא עיר בחלק נפתלי ונזכרת בספר
מזכיה (ח' ח' ז').

ראשי תבות כלליות

הבאים בדיו"ל ובספרי המחברים והנהוגים במכתבים ואגרות שלום.



ח' אלפא, אחד. ח"א חברה חבירו, חי אפשר, חשת חיש. חנר חנרהס, חין חונריס.
 חרוני חני. חא"ח חל סדך חפיס. חא"ב חי חנרת חשלנח. חא"כ חלח חס כן. חאע"ה חברהס
 חנינו עליו השלום. ח"ב חלפח חיתח. חב"ד חב חית דין. חב"ע חלילות חריח ילירה עשיח.
 חכ"ר חנן חנינו כן יחי רלון. חב"ע חנן עזרח. ח"ד חכח דחנרי. חדה"ר חדס הרחשון.
 חד"ע אחד דיני חנונות. חד"ש חחר דרישת שלום. ח"ה חפילו חכי, חי חכי, חנוות העולם,
 חחר הכותב. חה"ו חלטונח העזורה וואנדנצעק. חו"א חלהינו וחלחי חבותינו, חנן וחנן, חב
 וחס, חבא וחנח. חו"ה חיסור וסיתר. חוה"ש חותיות השנינוס, חוחר השרשים. חו"ח חורח
 חייס. חובי"ר חנן וכן יחי רלון. ח"ז חור זרוע. ח"ח חורח חייס. חח"ל חחרו חכנינו זכרונס
 לחרכה. חח"כ חחר כך. ח"ט חניס חובות. ח"י חרץ ישרחל, חינו יודע, חני יודע, חינו יכול,
 חין יכוליס. ח"ה חס ירלה השס, חס ינזור השס. ח"כ חס כן, חין חנוך. חבי"ר חנן כן
 יחי רלון. ח"ל חמר לו, חמר ליה. חל"כ חס לח כן. ח"ח חלו חליחות, חנינו חולכנו, חחד
 חלח. חח"ח חירב חשלי חהלס. ח"כ חי חני, חינו חחנן, חורב חפשו. חח"ש חורב חפשו חורח
 חנונו. חח"ך חורייתח חביחיס חתוציס. חחס"ו חנן חלח סלה ועד. ח"ס חגב סודר, חין סוף,
 חנן סלה. חח"ף חחנח סוף חסוק. ח"ע חח עחנו. חע"ב חף על גב. חע"פ חף על פי.
 חעפ"כ חף על פי כן. חל"ל חין לריך, חינו לריך. חל"ל חין לריך חונר. ח"ק חמר קרח.
 ח"ר חמר רב, חמר רבי חחרו חבותינו. חח"ל חחרו חבותינו זכרונס לחרכה. חח"י חמר רבי
 יחודה; וחוא ג"כ חוי לר' יחח לוריח חקובל. חח"ל חמר ריש לקיש. חח"ע חח חח חח חח
 חח. חח"ש חמר רבי חנוון. ח"ש חחי חפיר. חש"ט חמר חס חוב. ח"ת חס חחנר. חח"ל
 חס חחנח חומר.

ב.

ב' שנים. ב"א בן אדם, בני אדם, בית אב, בן אשר, בר אורין, בן אחיו (בן אחותו).
 בא"ד באותו דבור. בא"י צרוך חתה ה', בארץ ישראל. ב"ז בנא בחרה, תרין תרין (בעקורה).
 בר בר (רבה ב"ז חנה), בעלי בתים, בן ברית, בני ברית, בעהרה ביימיו, בני ביתו. ב"ב
 ב' בנינים זו. ב"ה בנין בית המקדש. ב"ח בעל בלתי תכלית. ב"ג בן גמליאל. בג"ד, בגין
 דא, בגין דאחמור. ב"ד בית דין, בר דעת. ב"א בנה דברים אמורים. ב"ה בדבור העתהיל.
 ב"ו בדיני ממונות. ב"ה, בית המקדש, צרוך הסם, צרוך הוא, צדק הצית, בית הלל. ב"ה
 בית הלל אומרים. ב"ה בעל הלכות גדולות. ב"ה צרכות השחר. ב"ה צרכות התורה. ב"ו
 בשר ודם. ב"ז בן זכאי, בן זכר. ב"ח בן חורין, בעל חוב, בית חדש. בחד"ג בחרם דרבינו
 גרשם. בח"ח בחרם חמור. ב"י, בן ישראל, בני ישראל, בית יוסף. ביה"ג בימות הגשמים.
 בילא"ו צרוך ה' לעולם אמן ואמן. ב"כ ברכת כהנים. בכ"ו בכל מקום. ב"ל בן לוי. בל"א בלשון
 ארמי, בלשון אשכנז. בל"א בן לאדוני אבי. בל"י בלשון יון. בל"ו בלא מעות. בל"ס בלי ספק,
 בלשון קורי. ב"מ בנא מליעא, בר מייקן, ברית מילה. ב"מ צמקום אחר, בר מן א'. ב"מ
 בר מן ב'. במו"מ בושא ובושת, בוגע ובגשא. במו"כ במחילת כבודו. במו"מ בורא מייני ממונות.
 במסל"ח במסיח לפי תומו. במו"ס במולאי שבת, במלות שונות. ב"כ בן נפתלי, בר נש, בן נח,
 בורא כפשות. בנח"ס בנדידי חרם שמתא. בנ"ט בנותן טעם. ב"ס"א בסקפרים אחרים. ב"ס"ד
 בסיעמא דשמיא. ב"ע ברית עולם, בן עזיאל, בן עזרא. בע"ה בעזרת הסם. בעה"י בעזרת
 הסם יתצרך. בעה"ז בעולם הזה. בעה"ס בעל הסטר. בעו"ה בעונותינו
 הרבים. בעה"ח באחי על המחרס. בע"כ בעל כרחו, בעל כרחך. ב"פ ב' פעמים. בפ"ה בורא
 פרי האדמה. בפ"ה בורא פרי העץ. ב"ק בת קול, בעל קרי, בר קפרא. בק"ג בקיין גמור. ב"ר
 ב' רב, בראשית רבה. ב"ש בית שני, בית שמאי, צרוך שאמר, בית שמואל, באר שבע. ב"ש"א
 בית שמאי אומרים. בש"ד בשעת הדחק. בשבמל"ו צרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ב"ח
 בעל תכלית, בעל תשובה, כל תוסף.

ג.

ג' שלשה. ג"א גור אריה. ג"ע גזיית עדות. ג"ג תלת תלת. ג"ד גזר דין. גז"ר גזר
 דין. ג"ח גמילות חסדים. ג"ט ג' טפחים, גמר טוב. ג"י גלילות ידיו. ג"כ גם כן. ג"כ ביטי
 נשים. ג"ע גן עדן, גלוי עריות. גע"ג ג' על ג'. ג"פ ג' פעמים, גט פיטורין. גפ"ח גמרא
 פוסקים ת"ך. ג"ס גזירה שוה, ג' שנים, גלגול שזועה.

ד.

ד' ארבעה. ד"א דבר אחר, דרך ארץ, ד' אמות, ד' ארלות. דא"א דאי אפשר. דא"ח
 דברי אלהים חיים. דא"כ דאם כן. דא"ל דאם לא כן. דא"ה דאי לאו הכי. ד"ה דברי הימים,
 דברי הכל, דבור העתהיל. דה"א דברי הימים א', דהוא אמינא. דה"ב דברי הימים ב'. דה"פ
 דהכי פירושא. דו"ד דין ודברים. דו"ש דורש שלומי. ד"ע דרך משל, דיני ממונות, דרכי משה.
 ד"ג דיני נפשות. ד"ס דברי סופרים. ד"פ ד' פרלופים, ד' פרשיות. דפ"פ דפוס פראנקפורט.

דלח"מ דומם לוועה חי מדבר. דק"ל דקיינא לן. ד"ר דברי רבי. דר"ה דראש השנה. דר"ג דרבינו גרשם. ד"ש דורש שלומו. דשלז"ל דבר שלא בא לעולם. דשל"מ דבר שיש לו מתירין. דש"מ דורש שלומו תמיד. ד"ת דברי תורה, דין תורה. דתה"ק דת תורתנו הקדושה. דת"ר דתנו רבנן.

ד

ה' חמשה. ה"א הוה אמינא. ה"ה הקדוש צרוך הוא. ה"ע הכא צמאי עסקין. ה"צ"ל הצא עלינו לטובה. ה"ג הכי גרסינן, הלכות גדולות. ה"ג"מ הגהות מיימוני. הגמ"ר הגהות מרדכי. ה"ד היכי דמי. היינו דאמרי, הדא דכתיב. ה"ה היינו דאמרי אינשי. ה"ה הוא הדין, הלא הוא. ה"ה"ד הדא הוא דכתיב. ה"ז הרי זה. ה"ח"ר החכם רבי. ה"ו השם ישמרהו ויגילהו. ה"כ"א היכנא דאמר. ה"כ"מ הריני כפרת משכנן. ה"ל היה לו, הוה ליה. ה"ל"ל היה לו לומר, הוה ליה למימר. ה"ל"מ הלכה למשה מסיני. ה"מ הכי מילי. ה"מ"ג המאור הגדול. ה"נ הכא נמי. ה"נ"ל המזכר למעלה. ה"ע"ז העולם הזה. ה"ע"ז העולם הזה. ה"פ הכי פירושא. ה"ק הכי קאמר. הקצ"ה הקדוש צרוך הוא. הקצ"ל הא קא משמע לן. ה"ר הושענא רבא. ה"ש"י השם יתברך.

ו

ו"ל ודי לחכימא. ו"ה והוא הדין. ו"א וזה אומר. ו"ל וזה לשונו. ו"מ וכל מקום, וכן משמע. ו"ל ויש לוועה, ויש ליצא. ו"ר ויקרא רבה. ו"ר וכן יהי רצון. ו"כ וכן כתב. ולעד"כ ולפי עניות דעתי כראש. ו"ש ומה שכתב. ו"ע ועיין. ו"א וענין אחר. ו"ז ועל זה. ועכ"פ ועל כל פנים. ו"ע ולריך עיון. וק"ל וקל להצין.

ז

ז"א זעיר אנפין, זה אינו. ז"ז זה את זה, זה אחר זה. ז"ג זה וזה גורם. ז"כ זכר ונקבה. ז"ל זכרונו לצרכה, זכרונו לצרכה, זכור לטוב, זרע לבטלה, זה לשונו. זללה"ה זכרונו לצרכה לחיי העולם הבא. זע"ז זה על זה. ז"פ זמן פרעון, ז' פעמים. זל"ל זכר לדיק לצרכה. זלוק"ל זכר לדיק וקדוש לצרכה. ז"ש זה שאמר, זש"ה זה שאמר הכתוב.

ח

ח"א חלק א', חד אמר. ח"צ חלק ב'. ח"ה"ע חסידי חומות העולם, חכמי חומות העולם. ח"ח חלק אורח חיים. ח"ד חכמה צינה דעת. ח"ת חסד גבורה תפארת. ח"ד כח"ד חושבנא דדין כחושבנא דדין. ח"ה חול המועד, חילול השם, חזקת הצתים, חזות הלצות. ח"כ חשבון הולרים. ח"ק חכמת הקבלה, חנוט הקצר. ח"ו חם ושלום, חכם ונזון. ח"ז חכמה וצינה. ח"י חות יאיר. חו"ל חוץ לארץ. חו"ש חם ושלום. חז"ל חכמינו זכרונו לצרכה. חח"ת חמשה חומשי תורה. ח"ט חתימה טובה. ח"י חתימה יד, חתימה ידי, חכמי יון. ח"ד חלק יורה דעה. ח"כ חסרון כיס. ח"ו חמוס מטה, חמוגי מטה, חשן משפט, חלקת מחוקק.

חמ"ו חכמה מישאל ועזריה. ח"כ חלי נזק, חכמה נסתרה. חכ"כ חתיכה נעשה נזילה. ח"פ חטף.
פחח, חונה פה. ח"ק חטף קמץ, חלי קדיש, חצרה קדישא. ח"ש חכמת שלמה.

מ

מא"ח טור אורח חיים. טו"ר טוב ורע. טי"ד טור יורה דעה. טח"ט טור חשן משפט.
טא"ע טור אגן עזר. ט"ג טליח גדול. טו"ת טענות ותציעות. ט"ז טורי זהב. ט"ס טעות
קופר. ט"ע טביעת עין. ט"ק טליח קטן.

י

י"א יש אומרים. יב"ע יונתן בן עזיאל. י"ג יש גורסין. י"ד יורה דעה. יה"כ יום
הכפורים. יה"ר יהי רלון יזי"א יראה זרע יאריך ימים אמן. י"ח ידי חובתו, שמונה עשרה,
יולא חלליו. י"ט יום טוב, ילר טוב. י"כ יום כפור. יכ"ק יום כפור קטן. י"ל יש לומר.
י"נ יש מפרשים, ינ"ה יולא מן הכלל. ינ"ש ימח שמו. ינש"ו ימח שמו וזכרו. י"נ יש נושקין.
יין נסך. י"ס יש ספרים, עשר ספירות. יע"א יכונה עליון אלהים. י"ל יאהרלייט. י"ה"ט
ילר הטוב. י"ה"ר ילר הרע. יל"ו ישמרהו לורו וגו' ואלו. יל"ט ילר טוב. יקנה"ז יין קדוש כר
הצדלה זמן. יר"ה ירום הדור. יש"ש יש של שלמה. ית' יתברך, יתעלה. יתק"ק ישעיה תרי-עשר
קינות קהלת.

כ

כ' כתיב. כ"א כל אחד, כי אס. כאו"א כל אחד ואחד. כז"צ כל בני ציון. כז"ה כתיב
הלל. כז"ש כתיב שמואל. כ"ג כהן גדול. כ"ד כה דברי. כד"א כנה דלת אומר (כנה דלתאמר).
כהר"ר כבוד הרב רבי. כוח"ט כתיבה וחתומה טובה. כו"כ כן וכך, כנה וכמה. כו"ט כוכבים
ומזלות. כ"ז כל זה, כל זמן. כ"ח כרם חמד. כ"ט כתיבה טובה. כט"ד כטופסי דשטרי. כ"י
כנסת ישראל, כתב יד. כ"ר כן יהי רלון. כ"כ כל כך, כן כתב. כל"ח כי לעולם חסדו.
כ"נ כל נוקם, כסף נשנה, כבוד נעלה. כנ"ד כמאן דאמר. כנר"א כנה דלת אומר (כנה
דלתאמר). כנה"ר כבוד מורנו הרב. כנהר"ר כבוד מורנו הרב רבי. כנ"ר כבוד מעלת רבי.
כנ"ס כמו שאמר, כמו שכתב, כמו שכתוב. כנש"ה כמו שאמר הכתוב. כנש"ל כמו שכתבתי
לעיל. כנה"ג כנסת הגדולה. כנ"ל כן נראה לי, כנזכר לעיל. כנלע"ד כן נראה לפי עניות
דעתי. כ"ע כולי עלמא, כל עיקר. כ"ץ כהן לזק. כל"ל כן לריך להיות. כ"ק כחצי קדש,
כל קריא. כ"ש כל שכן, כלי שני, כל שהו, כבוד שמו. כש"ת כבוד שם תפארתו. כת"א
כתרגום אונקלוס. כת"ה כתיקון חכמים.

ל

ל' לית (צמסורה). ל"א לשון ארמי, לשון אשכנז, לשון אחר, ליטנא אחרינא. לא"א
לאדווי אבי. לא"י לאורך ימים. לאי"י לאורך ימים טובים. לב"י לבני ישראל. לב"ע לבניאית
עולם. לנעהש"ט לנעל השטר. ל"ג לא גרסינן. ל"ד לית דכותיה, לאו דוקא. לר"א לרע"א

אחרים. לד"ק לדעת קתה. לה"ד למה הדבר דומה. להד"מ לא היו דברים מעולם. לה"ק לשון
הקודש. ל"ז לשון זכר. לז"א לזה אמר. ל"ח לחם חנויות. לחה"כ לחשזון הנוצרים. לחו"ל
לחוץ לארץ. ל"י לשון יחיד, לשון יונת. ל"ל למה לו, למה ליה, למה לי. ל"ו לשון מקרא.
למז"י למספר בני ישראל. למ"ד לחאן דאמר. למה"ד למה הדבר דומה. למז"ט למזל טוב.
למנ"מ למאי נפקא מניה. ל"כ לשון נקצה. ל"ע לשון עצרי. לע"ד לפי עניות דעתי. לע"ל
לעמיד לבוא. לע"ע לעת עתה. ל"פ לא פליגי, ליל פסח. לפ"ד לפי דעתי. לפ"ז לפי זה.
לפ"ק לפרט קטן. ל"ל לא לריך. ל"ק לא קשה, לקוטי קדמוניות. לק"מ לא קשה מידיו. ל"ר
לשון רבים. ל"ש לא שנו, ל"א שנוא, ליל שבעות. לש"ס לשם שמים. ל"ת לא תעשה.

מ.

מ' מרת. מ"א מלכים א', מדרש אגדה, מכהג אשכנז, מנן אברהם. מאל"ל מאי איכא
למימר. מ"ג מלכים ב'. מעשה בראשית, משאלת צימין. מצג"ע מנוחתו צנן עדן. מצ"ה
מצרכין החודש. מצ"ו מלך צמר ודם. מצעו"י מצעוד יוס. מ"ג מסורה גדולה, מחזור גדול.
מגו"מ מלחמת גוג ומגוג. מ"ד מאן דאמר, מאי דכתיב, מהו דתימא. מדה"ר מדת הרחמים.
מ"ה מלכא השרת, משום הכי, מאור הנולה. מה"ד, מהו דתימא, מדת הדין. מה"מ מנח
הכי מילי. מה"ע מכתבי העתים. מה"ר מדת הרחמים. מהרי"ו מהר"ר יעקב ווייל. מהרי"ט
מהר"ר יוסף טראני. מהרי"ל מהר"ר יעקב לוי (מולין). מהר"מ מהר"ר מאיר (מרוסבורג).
מהרש"א מהר"ר שמואל אידלס. מהרש"ס, מהר"ר שמואל די מודינא. מהרש"ל, מהר"ר שלמה
לוריא. מ"ו מורי ורבי. מו"ח מורי חני. מו"מ משא ומתן, מבע ומשא. מו"כ מורה נבוכים.
מו"ס מוכר ספרים. מו"ל מורה לדק. מו"ט מה טעם, מאי טעמא, מעשים טובים. מ"כ מנחת
כליל, מנחת כהן, מלאתי כבוד, מעלת כבודו. מכה"כ מלא כל הארץ כבודו. מלה"ד משל למה
הדבר דומה. מ"מ מכל מקום, מעשה מרכזה, מראה מקום, מקרא ומלה. מנ"מ מטה משה.
מנ"ה מלך מלכים. מ"כ מה נפטר. מ"ב מורה נבוכים. מ"ס מר סדר, מכהג ספרד,
מוכר ספרים. מס"ג מסורה גדולה. מסל"ח מסכת לפי חומיו. מס"ק מסורה קטנה. מ"ע מלות
פשה, מאור עינים, מגדל עוז, מע"ל מעה לעת. מע"ח מעלת תפארתו. מ"פ מכהג פולין.
מ"ק מועד קטן, מספר קטן, מסורה קטנה. מקמ"ל מאי קא משמע לן. מ"ר מדרש רבה,
מים ראשונים. מרע"ה משה רבינו עליו השלום. מ"ש מולאי שנת, מאי שאל, מלכות שמים,
מה שאמר, מה שכתב, מלה שמורה. משא"כ מה שאינו כן. מש"ה משום הכי, מה שאמר
הכתוב. משיל"מ מחויב שבעה ואינו יכול לישבע משלם. מ"ת מתן תורה, משנה תורה.
מת"ל מה תלמוד לווער.

נ.

נ' נן, אכן. נ"א נוסחא אחרינא. נ"ב נכתב בלדו, Nota bene. נ"ה נן החמה,
כר הצדלה. נר"נ נעשה ונשנוע. נ"ח נר חנוכה. נח"ל נחזור לעניננו. נח"ס נדוי חרם שמתא.
נ"ט נותן טעם. נט"י נטילת ידים. נט"ל נותן טעם לפגם, נטילת לולב. נ"י נר ישראל
כרו יאיר. נ"כ נביאים כתובים, נשיאת כפים. נ"ל נראה לי, נפקא לן. נלע"ד נראה לפי
עניות דעתי. נ"מ נפקא מניה. נ"כ נעשה כבלה, נכודגלר. נ"ע נוחו עדן, נשנתו עדן. נר"ן
נפש רוח נשמה. נ"ש נזק שלם. נשג"ז נדה שפחה גויה זונה.

ס.

ס' סתומה, ספר, סימן. ס"א ספרים אחרים. ס"א ספרים אחרים אינו. ס"ז סימן
 זרכה. סג"ל סגן לוי. ס"ד סלקא דעתך. סד"א סלקא דעתך אמינא. סד"ה סדר היום.
 ס"ה ספר הזוהר, סך הכל. סה"מ סרס המקרא. ס"י ילירה. ספר יסן, ספרים יסנים. ס"ז
 ספירא ליה. סמ"ג ספר מלות גדול. סמ"ק ספר מלות קטן. ס"כ סכנת נפשות, סדר נסים.
 ס"ס סוף סוף, ספק ספיקא. ס"ע סדר עולם, סדר עבודה. סע"מ סעודת מלוה. ס"פ סוף
 פסוק. ס"ק סעיף קטן. ס"ת ספר תורה, סופי תיבות. סת"מ סתם ונשנה, ספרים תפלין
 מזוזות.

ע.

ע' עמוד, עיין. ע"א עבודה אלילים, עד אחד, ענין אחר, עמוד א'. עאכ"ו על
 אחת כמה וכמה. ע"ז עמוד ז'. ע"ג על גב, על גבי. ע"ד על דרך, על דעת, עניות דעתי.
 ער"מ על דרך משל. ע"ה עמוד השחר, עם הארץ, עמוד הינוני. עה"ז עולם הזה. עה"ז
 עולם הזה. עה"ק על החתום. עה"מ עיר המלכה. עה"ק עיר הקודש, עבודה הקודש. עה"ב
 עולם הבא. עה"ז עולם הזה. עו"י עולה ויורד. ע"ז, עבודה זרה, על זה. עח"מ עדים חתומי ונטי.
 עי"ע על ידי, עין יעקב. עי"ז על ידי זה. עיר"ט עיר יום טוב. עיו"כ עיר יום כפור. עי"כ
 על ידי כך. עי"ל עיין לעיל, עוד יש לומר. עי"מ על ידי מוקדם. עי"ת עשרת ימי תשובה.
 ע"כ על כן, עד כאן, על כרחי, על כרחו. עכ"ד עד כאן דבריו. עכו"ס עובד כוכבים ומזלות,
 עבודה כוכבים ומזלות. עכ"ז עם כל זה. עכ"ח עם כל יולאי חלליו. עכ"ל עד כאן לשוכו.
 עכ"פ על כל פנים. ע"ל עיין לעיל. ע"מ על מנת, על משקל, על מחלה. עו"א על משקל
 אחר. עו"ש עיין ונה טכחצתי, עול ונלכות שמים. ע"ע עבד עברי, עד עולם. עע"א עובד
 עבודה אלילים. עע"ז עובד עבודה זרה. ע"פ על פי, ערב פסח. עפ"ז על פי זה. ע"ל על
 לך. ענ"ה על לך השאלה. ע"ק ערב קבלן. ע"ש ערב שבת, על שם, עיין שם. עש"ז על שם
 זה. ע"ת על תנאי, עירוב תחומין, עירוב תבשילין, עולת תמיד.

פ.

פ' פרק, פרשה, פסוק. פ"א פעם אחת, פירוש אחר, פרקי אבות. פא"פ פה אל פה.
 פנים אל פנים. פנ"פ פלוני בן פלוני. פ"ד פסק דין. פד"ז פסקי דזוורא. פ"ה פשיטת החזק.
 פו"מ פרנס ונונהיג. פ"י פעל יולא. פירש"י פירש ר' שלמה ילחקי. פ"ך שמו"ן אי"ן פותח
 כתב שלל מדעת נכתב אליו ישכנו נחש. פ"מ פסח ונלרים. פומ"מ פוליא של וועלה. פ"ע
 פעל עומד. פע"ו פעל עומד ויולא. פ"פ פתחון פה, פ"א פעל. פפד"מ פראנקפורט דעיין.
 פ"ק פרק קמא.

צ.

צ"ל לריך לומר. צ"ע לריך עיון. צע"ג לריך עיון גדול.

ק.

ק' קרי. קצ"ה קודשא בריך הוא. ק"ד קדיש דרבנן. קס"ח קידוש החודש. קס"ח קריאת
הסוד. ק"ו קל וחומר. ק"ל קיס לוי, קיימא לן, קסה לוי. קמ"ל קא משמע לן. ק"ס קנין
סוד. קס"ד קא סלקא דעתך. ק"פ קרבן פסח. ק"ק קהלה קדושה. ק"ש קריאת שמע,
קבלת שבת.

ר.

ר' רבי. ר"א רבי אליעזר, רבי אלעזר, רבי אברהם, רבי אליה, רב אומר. רח"צ רבי
אליה בומר. רח"צ רבי אברהם בן דוד. רח"צ ר' אליעזר בן יואל הלוי. רח"צ רבי אלעזר
בן עזריה, רבי אברהם בן עזרא. רח"ס רבי אליה מנזרחי. רח"ס רבינו אשר. רח"צ רבה בר
נחמני. רש"ע רבנו של עולם. ר"ג רבי גמליאל, רבן גמליאל, רבינו גרשם. רד"ז רבי דוד
בן זמרא. רד"ך ר' דוד כהן. רד"ק ר' דוד קנחני. ר"ה ראש השנה, רשות הרבים. רה"י
רשות היחיד. רז"ה ר' זרחיה הלוי. רז"ל רבותינו זכרונם לברכה. ר"ח ראש חודש, רב חסדא,
ראשית חכמה. ר"י ראש ישיבה, רבי יהודה. ריב"א ר' יעקב בן אליעזר. ריב"ז רבי יוחנן בן
זכאי. ריב"ל ר' יהושע בן לוי, ר' יוחנן בן עזריה מנזרחי. ריב"ס ר' יוסף בן מאיר. ריב"ן
רבי יוחנן בן נתן. ריב"ש רבי יוחנן בן ששון. רי"ה רבי יהודה הלוי. ריטצ"א ר' יוסף טוב
בר אברהם. רינצ"א ר' יוחנן בן אברהם. ר"ל ריש לקיש, רבי לוי, רבנו לומר, רבנו לומר.
רלצ"ג רבי לוי בן גרשם. ר"מ רבי מאיר, רעיא מהימנא, ריש מחיצתא. רמב"ם רבינו משה
בן מיימון. רמבמ"ן רבינו משה בן מנחם. רמ"א רבי מאיר אומר, רבי משה איסרלס. רמב"ן
רבי משה בן נחמן. רנה"ו רבי נפתלי הירץ וויזל. ר"ע רבי עקיבא. ר"ס רבי שמעון. רשצ"א
ר' שלמה בן אדרת. רשצ"ג רבן שמעון בן גמליאל. רשצ"י רבי שמעון בן יוחאי. רשצ"ס רבי
שמאל בן מאיר. רש"י רבי שלמה יחזקאי. רש"ל רבי שלמה לוריא, רבי שלמה ליב. רש"פ רבי
שמחה פינסקער. ר"ח רבינו חם, ראשי תיבות.

ש.

ש"א שער אפרים, שאגת אריה. ש"צ שאר צערי. שצ"פ שבעל פה. ש"ג שלטי נצורים.
ש"ד שפיכת דמים, שפיר דמי, שערי דורא. ש"ה שלשלת הקבלה. שה"י פה"י (מגלה י"ב)
פירש"י שם שנת היום פסח היום, ואין פירוש זה מתישנ על הלכ. והאמת שהוא לשון סוכה
שהי ענינו שנתה וצמחה ממלאכה, ופה י ענינו הלך סוכה, וזה פ"י דמפקי לכולא שחא צהרי
ופהי (זיא) צערצרינגען דאס גאנצע יאהר אין כיטסטיון אונד אויסגעלאסענעם אומהער-
שווייפֿען). ש"ו שמי וערב. שו"מ שפירא וורמזא מנגלא. שו"ס ששון ושמחה. ש"ז שכנת זרע.
ש"ח שומר חנם, שכנת חנם, שפתי חכמים. ש"ט שם טוב. ש"ר שלמה יהודה רפאפורט. ש"ך
שפתי כהן. שכ"ה שרי כנסת הגדולה. שליט"א שיחיה לאורך ימים טובים אמן. ש"מ שמוע
מיעה, שלחן מלכים, של מעלה. ש"ס ששה סודים. ש"ע שמיני עשרת, שולחן ערוך, של עולם.
ש"פ שוה פרטה. ש"ץ שליח לבור, שנתאי לני. ש"ס חנכ"ל שנתאי לדק מאדים חמה כונה
כוכב לכת. ש"ק שנת קדש, שם קדשו. ש"ר שנות רבה, שם רע. שר"י שם רשעים ירקב,
ש"ס שם שמים. ש"ח שמוע חפלה:

ת.

ת"א תרגום אונקלוס. ת"ב תשעה באב. ת"ג תנועה גדולה, תלישה גדולה, תקיעה גדולה.
 ת"ה תרומת הדשן, תחית העמים. תו"ב תננה ותכונן צוהרה צימיו. תושל"ע תס ונשלם
 שנה לאל זורא עולם. ת"ח תלמיד חכם, תענית חלום, תורת הטאת. ת"י תרגום יונתן, תרגום
 ירושלמי. תי"ט תוספות יום טוב. ת"כ תורת כהנים. ת"ל תלמוד לוור, תהלה לאל. תנ"ה
 תניא נבי הכי. תנ"ך תורה נביאים כתובים. תנל"ה תהי כשמותו לרורה בלרור החיים. ת"ס
 תקון סופרים, ת"ע תקון עולם, תרי עשר, תפלת ערבית. תע"ב תנא עליו זרכה. ת"ק תנא
 קמא, תנועה קטנה. ת"ר תנו רבנן. תר"ת תקיעה תרועה תקיעה. ת"ש תא שמוע, תרגום
 שני, תנאות שור. תשנע"פ תורה שנעל פה. תשנ"ך תשונות שנועון בן לוח, תשר"ת תקיעה
 שנים תרועה תקיעה, תש"ת תקיעה שנים תקיעה.



ת"א תרגום אונקלוס. ת"ב תשעה באב. ת"ג תנועה גדולה, תלישה גדולה, תקיעה גדולה.
 ת"ה תרומת הדשן, תחית העמים. תו"ב תננה ותכונן צוהרה צימיו. תושל"ע תס ונשלם
 שנה לאל זורא עולם. ת"ח תלמיד חכם, תענית חלום, תורת הטאת. ת"י תרגום יונתן, תרגום
 ירושלמי. תי"ט תוספות יום טוב. ת"כ תורת כהנים. ת"ל תלמוד לוור, תהלה לאל. תנ"ה
 תניא נבי הכי. תנ"ך תורה נביאים כתובים. תנל"ה תהי כשמותו לרורה בלרור החיים. ת"ס
 תקון סופרים, ת"ע תקון עולם, תרי עשר, תפלת ערבית. תע"ב תנא עליו זרכה. ת"ק תנא
 קמא, תנועה קטנה. ת"ר תנו רבנן. תר"ת תקיעה תרועה תקיעה. ת"ש תא שמוע, תרגום
 שני, תנאות שור. תשנע"פ תורה שנעל פה. תשנ"ך תשונות שנועון בן לוח, תשר"ת תקיעה
 שנים תרועה תקיעה, תש"ת תקיעה שנים תקיעה.

אור חדש

כולל

ביאורים במקרא בדרך חפשי

עם מאמר

אל תקרא

מאת

משה שולבוים.

לבוב תרמ"א.

זולה.
שכלס
רגום
תכ"ה
ת"ס
תכל
רגום
קיעה

מכתב

11

10

בן זאב
והמסור
זמנו
עברית
הזה
ולחוס
לשנות
כי בד
אוצר
אחר
האמת
מה ש
ז"ל א
לרצון
כונתנו
את (ב
לנקבה
הנה ד
מצאת
דבורה
והם ד
הוא ל
נחתי
לך (ול
צעיק
בארצו
אליה.

אור חדש

רבים ושלמים הכירו פעולת החכם
בן זאב ז"ל באוצר השרשים כי גדולה היא,
והמפורסם א"צ ראה. בכל זאת מזמנו עד
זמנו כמעט מאה בשנה עברה וידעת לשון
עברית צעדה צעדים לא מעט במשך הזמן
הזה. על כן הוכרחנו למלאות את דבריו
ולחוסף עליהם מה וכה בהמשך הספר או
לשנות בהם שינוי מעט. אמנם רק מעט;
כי בהיות עם לבבנו להוציא לאור ספר
אוצר השרשים לבן זאב ולא ספר שרשים
אחר, היו ידינו אסורות. אמנם לבלתי מנוע
האמת מבעליה מצאנו את לבנו לשים כה
מה שראינו כי טוב להוסיף על דברי המחבר
ז"ל או לחדש בהם חידוש מה. יהיו נא
לרצון אמרי פינו והגיון לבנו, כי לטובה
כונתנו.

הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה
את (זכרית י"ז י"ח) יד עתי הוא נוכח
לנקבה, כמו קראתי לי אבי (י"ג נ' ד')
הנה דברתי ותעשי (ס"ס ס"ה) לא במחתרת
מצאתים (ס"ס ז' ל"ד); וכן עד שקמתי
דבורה שקמתי אם בישראל (סופ' ה' ז')
והם דברי ברק אל דבורה.

הנה נתתי אלף כסף לאחייך הנה
הוא לך כסות עינים (זכר' כ' י"ו) כפשומו,
נתתי אלף כסף לאברהם למען אשר יקנה
לך (ולכל הנשים אשר אתך) כסות עינים, פי'
צעף המכסה את הפנים, כמנהג הנשים
בארצות הקדם; כרי שלא יראו פניה ויתאו
אליה. ופי' ואת כל ונוכתת, כל איש אשר

יפגע בך לרעה, תנכחי ותשפטי עמו לפני
ואני אשפוט משפטך.

מלאתך ודמעך (סמות כ"ז כ"ח)
פי' דמע חלב, ואכלו את חלב הארץ תר'
שמרוני דמע.

לא ירדנו בסרך לעינדך (ויק' כ"ה כ"ג)
סרך (או סגורף) הוא כמו פרגול בתלמוד
(קניטטעל, צוכטשטאק) וזה לא ירדנו.
שענינו הכאה כמו הרודה פת מן התנור או
דבש מן הכוורת (ראס לונד סגלים) ונקרא
גם הדרבן מרדע בחילוף ה' וע', וכן נק'
מלמד, ולדם בל' ערבי ענינו הכאה.

הרים גולו מפני ה' זה סיני מפני ה'
אלהי ישראל (סופטים ה' ה') גולו הוא כמו
גלוז, ובישעיה (ס"ב י"ט) כתוב גולד; וכן
פי' זה סיני כמו זע סיני, פי' חדר רגז.

כמ"ש ויחדד כל ההר מאוד (סמות י"ט י"ח).
כי יתפש איש באחיו וכו' שמלה לכה
קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ירך
(י"ע נ' ו') אין מכשלה אלא כשיל (שטאק).
קניטטעל) וכאן הכוונה על שבט מושלים.
אשר לא יהיה בימים ההם מקל עז מטה
תפארה, כ"א מקל עב ככשיל, ואמר כי
יתפוש איש באחיו ויאמר לו הא לך שמלה
זאת לכסות מערוסיך ומקל זה אל תחת ירך
והיה לנו לקצין. ואולי זה פי' גם המכשלות
את הרשעים (למניה ח' נ') ר"ל הרשעים
עם המכשלות שבידיהם, ר"ל בעלי אנדרף
ותקפים.

כי כל מאן מאן ברעש ושמלה

מגוללה בדמים (סס ט' ד') אולי סאון כמו
סיינא (סנת קי"ט) ר"ל כובע, ומקביל יפה
אל ושמלה מגוללה בדמים.

ספו שנה על שנה חגים ינקפו (סס
כ"ט א') ענין "שנה" כאן כמו משונותא
בתלמוד, ופי' גדר וחומה (והוגמתו דקרב
פנים דמזקוק כמו טיזולר ח"ז) וכן חגים
ינקפו הוא מענין בחקו חג על פני תהום
(משלי ח' כ"ז) וחק חג על פני מים (לוי
כ"ו י') והכוונה כאן על החפירות הנעשות
סביב לחומה, וינקפו הוא מל' הקפה, או
מענין נוקף אצבעו בתלמוד. ואמר הנביא
שיעשו הכנות למלחמה העתידה לבוא עליהם
הוא חיל סנהריב, אשר פחוק יבוא, אבל
פתאום יאבד כמוץ עובר.

כי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך
ותאמרי לא אעבור (ירמיה ז' כ') שברתי
ונתקתי הוא נוכח לנקבה, ונוסחת הכתיב
אעבוד בך היא הנכונה.

עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו
(ירמיה י"ז ט') אנש הוא כמו אנס בל'
ארמי: וכל רו לא אנס לך (דני ד' ו') פי'
נסתר ובלתי נודע, והוא נדרף עם עקב,
שענינו עמוק, ראה אוה"ש שרש עקב.

ואסיר אתהן כאשר ראיתי (יחזקאל
י"ו כ') ראיתי הוא נוכח לנקבה, כאמור
למעלה; וכן ונתתי אתהן לך לבנות (סס
סס ב"ה); וכן והדקות עמים רבים וְהַחֲרַמְתִּי
לָהֶן בצעם (מכס ד' י"ג).

משא דבר ה' בארץ הדרך ורמשק
מנותחו (זכרי ט' א') ענין מנוחה כאן כמו
משא ה' ונבואה, ונמצא עור בהוראה זאת
בס' ישעיה (כ"ח י"ג) אשר אמר אליהם
זאת המנוחה וכו' ולא אבוא שמוע. וזה
ג"כ פי' דברי האשה התקועית אל דוד:
יהיה נא דבר אדני המלך למנוחה (ס"ג י"ד
י"ז), צום אַרְאָקֶעל, כענין ועצת אחתפל
באשר ישאל בדבר האלהים (סס י"ו כ"ג).
ולא יצא לנצח משפט (מזקוק א' ד')

ענין נצח פה כמו בל' סורי (גלאנין) ונדרף
עם אור ונוגה (כסה חס"ס), ופי' כאן ולא
יצא ל אור משפט, וכן כתוב בישע' (ס"ג
א') עד יצא כננה צדקה; ומענין זה: ואפלקה
לנצח משפטי (לוי כ"ג ז'), פי' ואוציא
לאור משפטי.

והיה כאלף ביהודה ועקרון כיבוי
(זכרי ט' ז') אלוף הוא כנוי לאיש הנלוה
אל איש (כמו אלוף כעורי, אלופי ומיודעי)
או לעם הנלוה אל עם; ועקרון או עקר
הוא כנוי למשפחת גר המתישב בקרב עם
נכר, כמו לעקר משפחת גר (ויק' כ"ה מ"ז).
וזה שאמר כאן והיה (סעס הסמכת על צית
יעקב) כאלף ביהודה, והכוונה על עיר אלף
בארץ יהודה (יסוסע י"ה כ"ח) שישם ישב
בל' ספק עם אחר (לולי מן היסוס, כי אלף
ויסוס הן טתי ערים תרונים זל"ז צננימין)
הנלוה אל בני ישראל; וכן ועקרון כיבוי
הוא יבוי אשר נאמר עליו: וישב היבוי
את בני בנימין בירושלים עד היום הזה
(סופ' א' כ"ה).

אספרה אל חק (סס ז' ז') נראה כי
חק הוא כנוי לכתב המחקק באבן או בשעוה,
ואספרה על חק הוא כמו אספרה בכתב.
ועורה אלי משפט צוית: ועדת לאמים
תסובבך ועליה למרום שובה (סס ז' ז' וס')
עורה הוא פעל עומד, ואיך יתכן לומר עורה
אלי משפט? אבל באמת זה ניתוח המאמר:
ועורה; אלי משפט צוית, ועדת לאמים
תסובבך ועליה למרום שובה. ופי' עורה
ה' לישועתי, הן אתה צוית לי חק ומשפט
לאמר, ועדת לאמים וכו' ר"ל אם יסובבך
העמים להרע לך, אז תשוב למרום להתפלל
אל ה', ועתה הנני מתנפל לפניך בתפלה
על זאת; ע"כ עורה.

במגלת ספר כתוב אלי (סס מ' ח')
פי' מעשי נפלאותיך כתובים עמי זכרון בספר,
למען ידע דור אחרון.
הראית עמך קשה (סס ס' ה') כמו

הריות, ח
(כמו וכו')
בטוב, וכן
ל
אלהים ל
נמלת ה
אל ההר
את ההר
יו
להר המ
בן
הוא לשו
אוהב.
א
א' (א')
הבדוי ה
על הרוב
בשמות ב
שיש בהם
גם בארבע
לא תתנכ
איו נרא
מיוחדת.
איש מאו
או גם א
כמו שבא
פעמים ר
עד י"ה,
ל"ה ל"ה)
מענות ש
אשר בא
לפניו, כי
מכסה פי
י"ט ול"ה)
ה', ה'
ה', כ' ה'
שלא הכ
על דברי
וע

כמו נִתְּצוּ, וחילוף ע' וצ' מצוי לרוב כידוע.
 כי עם אבני השרה בריחך וחית
 השרה השלמה לך (סס ה' כ"ו) אם כח
 אבנים כחי (סס ו' י"ז) אין ספק אצלי כי
 אבנים בפסוקים האלה הוא כמו הַבָּנִים (יח')
 כ"ז ט"ו) עלעפֿאַנטען ; והנה ברור אצלי
 ג"כ כי איש הבנים דגלית (סכמוז נלל י'
 אסר סג') הוא ג"כ מענין זה, ר"ל כי "הבן"
 הוא תאר לאיש או לרבר גדול, כמו שהוא
 גם בלשון ערבי, ונקראו האצבעות הגדולות
 בהונות בהיפוך האותיות, וכן נקרא מגדל
 גבוה בַּחֵן בחילוף ה' בח', וגם חב"ו
 (מנקוק ג' ד') בהיפוך האותיות; ואולי מזה
 ג"כ אבן בהן בן ראובן (ריעזענשטיין).
 מי יתן בשאול תצפני (סס י"ד י"ג)
 ניתוח המאמר הוא כך : מי יתן בשאול
 תצפני וכו' תשית לי חק ותזכרני : — אם
 ימות גבר היחיה ? — כל ימי צבאי איתל
 עד בא חליפתי : תקרא ואנכי אענך למעשה
 יריך תכסוף : כי עתה צעדי [לא] תספור
 לא תשמר על חטאתי. ומלות "אם ימות
 גבר היחיה" הם מאמר מוסגר, ופי' כל
 המאמר הוא, שאיוב אחרי אשר הכחיש
 בתחית המתים מתאונן ואומר אל השם מי
 יתן והיה שתצפני בשאול עד זמן ידוע,
 ר"ל שיוודי שאול ישובו ויעלו אחר זמן
 קצוב, כי אז בהשקט ורממה אשכב בשאול
 כל ימי צבאי, ר"ל כל הזמן הקצוב עלי
 ואמתין בלי חלונה עד בוא חליפתי (אב-
 לאַזונג) ר"ל עד בוא העת שתשוב ותחייני
 ושתקרא לי אל תוך השאול, כי תכסוף לי
 באשר אני מעשה יריך, ואנכי אענך "הנני !"
 הן אז [לא] תספור צעדי (כן הוא לפי נוסחת
 סגנון הסוקי, ונוסחתנו נפקדה נלח "לא")
 ולא תשמור על צעדי כמו שאתה עושה
 לי עתה.

במלאת ספקו (סס כ' כ"ז) פי' זמנו
 הקצוב, וקרוב ללשון פוסק שכר בתלמוד.
 זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת

הרוות, ודומה לו : שבע קלון וראה עניי
 (כמו ורוס עניי), אני הגבר ראה עני, וראה
 בטוב, וכן שפי עצמותיו לא ראה, כמו לא ראו.
 למה תרצדון הרים גבננים ההר חמד
 אלהים לשבתו (סס ס"ח י"ז) ה' הראשונה
 במלת "ההר" הוא ה' התמיה, ואמר המשורר
 אל ההרים : למה תרקדו ? הכי חמד אלהים
 את ההר לשבתו ?

יובילו שי למורא (סס ע"ו י"ז) פי'
 להר המוריה, ששם מקדש ה'.
 בן חכם מוסר אב (עשלי י"ג ח') אב
 הוא לשון תאוה ואהבה, וענינו כמו מוסר
 אהב.

איש היה בארץ עוין איוב שמו (חיוז
 ח') אחד מסימנים מובהקים של הספור
 הברדי הוא שמות האנשים בו, שבאלה תוכר
 על הרוב הברותא. גם בספר הזה נראה
 משמות בודז איוב ימימה וקציעה וקרן הפוך,
 שיש בהם משרק המליצה ופרכוס ההגזמה.
 וגם בארבעת הרעים וארבעה מקומות מושבותם
 לא תתנכר המלאכה המליצית. בהיות כן
 אינו נראה שיהיה שם איוב שלא בכוונה
 מיוחדת. ע"כ נראה לי ששם זה הוראתו
 איש מאויב ושנוא, אשר בכוא עליו הרעה
 אז גם אחיו ורעיו בגדו בו והיו לו לאויבים,
 כמו שבאמת הוא קובל על זה במרירות
 פעמים רבות (סי' ו' י"ד עד כ"א, י"ז ז'
 עד י"א, י"ט י"ג עד כ"ג, ל' ח' עד י"ז,
 י"ח ל"ח). ועפ"י יונת ג"כ ההבדל שבין
 מענות שלשת הרעים ובין מענה אליהוא,
 אשר באמת לא חידש מאומה ואך בזה
 יבדל, כי שלשת הרעים חשדוהו לרשע
 מכסה פשעיו (כמו סגראסו נסתכל כגד זה נסי'
 י"ט ול"ח) והכלימהו בדברים (סי' ד' ז' עד
 י', ס' ז' עד ס', ח' י"ג, ט"ו כ', י"ח
 ס', כ' ה', כ"ג ס' עד ז') משא"כ באליהוא
 שלא הכלימהו ולא חרפה, ורק הוכיח אותו
 על דבריו אשר דיבר באלהים.

ושני כפירים נתעו (סס ד' י') נתעו

ונרדף
 אן ולא
 נ' (ס"ג)
 אפֿלֿשֿה
 ואוציא

כיבוסי
 הנלוה
 מיודעי)
 וז עֶקֶר
 רב עם
 ה"מ"ז).

על זית
 ייר אלה
 שם ישב
 כי חלף
 בנימין)
 כיבוסי
 היבוסי
 ש הזה

ראה כי
 ישעיהו,
 כתב.
 לאמים
 ז' וז')
 ר עורה
 ומאמר:
 לאמים
 עורה
 ומשפט
 סובבך
 התפלל
 בתפלה

מ' ח'
 בספר,

ה' כמו

אמרו מאל (סס כ' כ"ט) אין ספק כי מלת
"אמרו" הוא שם תאר והוא מקביל אל
"אדם רשע" הקודם. ונראה שהוא קרוב
ללשון מריא ובריא ואביר, ועיקר ענינו לשמן
ועב, והושאל להוראת גבור ועריץ ואיש
זרוע, כמו שמצאנו שנקרא איש גבור איש
שמן (סופ' ג' כ"ט).

לא יחרף לבבי מימי (סס כ"ז ו')
יחרף הוא כמו ירחף וכמו רחפו כל עצמותי
(בעבען, ציטטערן) ואמר איוב שהוא קיימיו,
ד"ל מעודו, איננו ירא וחרד בטבע, ואם
יצדק לא יירא להחזיק בצדקתו נגד אלהים.
הן אני כפיך לאל (סס ל"ג ו') פי'
אני לפה לך מול האלהים.

ולבי נהג בחכמה (קסל' ז' ג') נוהג
כמו הונה ונמצא דוגמתו בירושלמי (זככות
פ"ה) ריש לקיש מנהג באורייתא.

וישחכחו בעיר אשר בן עשו (קסל' ח'
י') "כן" הוא כמו כאן בתלמוד, hier,
ופי' שהרשעים הקבורים והנסתרים (הייכלער)
הם עושים את עצמם בתוך העיר כשוכחים
מה שעשו כאן, ר"ל חוץ לעיר, באין רואה.

מקרא מסורס

ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי
אברם וילכו (זכ' י"ד י"ג) סה"מ : ויקחו
את לוט בן אחי אברם ואת רכושו וילכו.
ויתן אל הגר שם על שכמה ואת
הילד וישלחה (סס כ"ח י"ד) סה"מ : ויתן
אל הגר ואת הילד שם על שכמה וישלחה.
כי עלית משכבי אביך אז חללת
יצועי עלה (זכ' י"ט ד') סה"מ : כי עלה
עלית משכבי אביך אז חללת יצועי.

כבר זהב טהור יעשה אותה את כל
הכלים האלה : וראה ועשה כתבניתם אשר
אתה מראה בהר (שמות כ"ה ל"ט ונ') סה"מ
כבר זהב טהור יעשה אותה : וראה ועשה
את כל הכלים האלה כתבניתם וכו'.
ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר

ונמצא מלת כן בהוראה זאת עוד פעם אחת
במקרא, והוא : והסגנים לא ידעו אנה הלכת
וכו' וליהודים ולכהנים וכו' עד כן לא הגדת
(נחמ' ז' י"ו) כמו עד כאן.

אשר חוטא עושה רע מאת (במאות ?)
ומאריך לו (קסל' ח' י"ג) פי' ומאריך לו
שהוא מצליח בו, עם געלינגט איהם, מענין
וחצל ארוכה למלאכה (דק"ז כ"ד י"ב).

וחוטא אחד יאבד טובה הרבה (סס
ט' י"ח) מן הניקוד שניקדו מלת וחוטא
בסגול נראה ברור שחשבו המלה לשם מקרה
כמו חטא (פעהלער) והוא האמת ועי'
הרעיון יפה וחזק.

בשפל קיל הטחנה ויקום לקול הצפור
וישחו כל בנות השיר (סס י"ג ד') פי' כאשר
ישפל קול האדם אשר הוא בנעוריו כקול
הטחנה, ר"ל כקול הרחים, ובזקנתו הוא
מתהווה כקול הצפור (וענין "ויקום" פס כס'
ויקם טדס עפרון, ווענדען) ובנות השיר,
ר"ל כלי השיר בגוף האדם, ישח וישפל
קולם, כי גרונם נחר.

חורב ומשה יקח את האהל (סס ל"ג ו' ח')
סה"מ : ויתנצלו בני ישראל את עדים ומשה
יקח את האהל מהר חורב.
וינזו מקדשי בני ישראל ולא יחללו
את שם קדשי אשר הם מקדישים לי (ויק'
כ"ג כ') סה"מ וינזו מקדשי בני ישראל
אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם
קדשי.

פה אל פה אדבר בו ומראה ולא
בחדות (זכ' י"ג ח') סה"מ : פה אל פה
אדבר בו ולא בחדות ומראה.

כי ידעתי אחרי מותי כי השחת
תשחיתון (זכ' ל"ח כ"ט) סה"מ : כי ידעתי
כי השחת תשחיתון אחרי מותי.
עם חלב כרים ואילים בני בשן ועתוריים

לדוש ואני דַּבְרָתִי (פ"י זלנ"י) על טוב
צוארה ארכיב יהודה (פ"י אסיס א"ת יהודה
למלך ואפריס יעזרנו) יחרש אפריס ישדר לו
יעקב.

מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד עד
צואר (מזקוק ג' י"ג) סה"מ : מחצת ראש
עד צואר, ערות יסוד מבית רשע.

נכזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד
(ס"ט ט"ו ד') סה"מ את יראי ה' יכבד ונכזה
בעיניו (כ"ל זעניי ה') ימאס.

זרמו מים עבות קול נתנו שחקים
אף הצצין יתהלכו; קול רעמך בגלגל האירו
ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ (ס"ט ע"ז)
י"ח וי"ט) סה"מ זרמו מים עבות קול נתנו
שחקים: האירו ברקים תבל אף הצצין יתהלכו;
לקול רעמך בְּגִלְגָּל (לח"ט סמואל א' י"ז)
י"ז ומזין) רגזה ותרעש הארץ.

תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה :
וישימו עלי רעה תחת טובה ושנאה תחת
אהבתי : הפקר עליו רשע וכו' (ס"ט ק"ט ד'
ה' ו') סה"מ תחת אהבתי ישטנוני וישימו
עלי (ויסלנו לי ?) רעה תחת טובה
ושנאה תחת אהבתי ואני תפלה : „הפקר
עליו רשע וכו'“.

טוב איש חונן ומלוה (ס"ט ק"ז ה')
כמו איש טוב, ונאמר „טוב איש“ בעבור
הא"ב.

מי כה' אלהינו המגביה לשבת
המשפילי לראות בשמים ובארץ (ס"ט ק"ז ה')
סה"מ מי כה' אלהינו בשמים ובארץ המגביה
לשבת המשפילי לראות.

ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד
כי למשפטך יחלתי (ק"ט ע"ג) סה"מ ואל
תצל מפי דבר אמת כי למשפטך יחלתי עד
מאד.

משדד אב יברית אם בן מביש ומחפיר
(מסלי י"ט כ"ו) סה"מ משדד אב בן מביש,
ומחפיר יברית אם.

עם חלב כליות חטה ודם ענב וכו' (ס"ט ל"ז)
סה"מ עם חלב כליות כרים ואילים
בני בשן עם חלב חטה ודם ענב וכו'.
המורים אנשים בקשת (ס"ט ל"ח ג')

אנשים המורים בקשת.
ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השוחה
לשחות והשפיל גאותו עם ארבות ידיו (י"ט)
סה"מ ופרש ידיו בקרבו כאשר
פרש השוחה עם ארבות — ידיו לשחות,
ארבות הוא שם מקום, ואולי הוא אַרְבּוֹת
(י"ט ד' י') או פְּאֲרוֹת (יהושע י"ח כ"ה)
הוא מקום כביסה. ופ"י השוחה לשחות —
מכבס לכבס, כמו אשחה בכל לילה מטתי
הוא כמו סחא בל' ארמי. ואמר שה' יפרש
ידיו בדרשו את האויב כאשר יפרש ידיו
מכבס אצל ארבות. ועם ארבות הוא כמו
עם שכבס (זכ"ל ל"ט ד').

כה אמר ה' מצא חן במדבר עם
שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל : מרחוק
ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתך על כן
משכתך חסד (י"ח ל"ח א' ז') סה"מ :
מרחוק ה' נראה לי הלוך להרגיעו ישראל
(הוא דברי הנביא, המספר שראה הנבואה
לח' הסולך להרגיע את ישראל, לח' פסוק
כ"ה) : כה אמר ה' מצא חן במדבר עם
שרידי חרב ואהבת עולם אהבתך על כן
ומשתמשכתך חסד.

מתים אבל לא תעשה (יחז' כ"ד י"ז)
סה"מ : אֲבָל מְתִים לֹא תַעֲשֶׂה.

לא יסכו לה' יין ולא יערבו (זַעֲרְנוּ ?)
לזבחיםם כלחם אונים להם כל אכליו
יטמאו כי לחמם לנפשם לא יבא בית ה'
(יהושע ט' ד') סה"מ : לא יסכו וכו' לו
זבחיםם כי לחמם כלחם אונים להם כל אכליו
יטמאו לנפשם לא יבא בית ה'.

ואפריס עגלה מלמדה אהבתי לדוש
ואני עברתי על טוב צוארה ארכיב
אפריס יחרש יהודה ישדר לו יעקב (ס"ט
ל"ח) סה"מ : ואפריס עגלה מלמדה אהבתי

אוהב שהר לב חן שפתיו רעהו מלך
(סס כ"ג י"ח) סה"מ אוהב מלך שהר לב
(פי' המלך אוהב את איש ססר לב) חן שפתיו
רעהו (פי' מי שהולך חן נשפתיו הוא רעהו של
מלך).

אמת קנה ואל תמכר חכמה ומוסר
ובינה (סס כ"ג כ"ג) סה"מ אמת ומוסר קנה
ואל תמכר חכמה ובינה.

כן דעה חכמה לנפשך אם מצאת ויש
אחרית (סס כ"ד י"ד) סה"מ כן דעה חכמה
אם מצאת ויש אחרית לנפשך.

הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך
(איז ד' ו') סה"מ יראתך כסלתך ותם דרכיך
תקותך, והכוונה כי אך מעשים טובים הם
תקות האדם בארץ ואך יראת ה' ותום דרך
הם מכשחו בתבל.

דממה וקול אשמע (סס ד' י"ו) סה"מ
וקול דממה אשמע.

תתקפהו לנצח ויהלך (סס י"ד כ')
סה"מ תתקפהו ויהלך לנצח.

וישא ה' את פני איוב וה' שב את
שבות איוב בהתפללו בעד רעהו ויוסף ה'
את כל אשר לאיוב למשנה (סס נ"ג ט' וי')

סה"מ וישא ה' את פני איוב בהתפללו בעד
רעהו וה' שב את שבות איוב ויוסף ה' את
כל אשר לאיוב למשנה.

וישלח ויבא את אהביו וזרש אשתו:
ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו
(חסר ה' י' וי"ח) סה"מ וישלח ויבא את
אהביו וזרש אשתו ורב בניו: ויספר להם
המן את כבוד עשרו.

לא אלהים שלחו כי הנבואה דבר עלי
וטוביה וכנבלט שכרו למען שכור דוא למען
אירא ואעשה כן (נחמ' ו' י"ג וי"ג) סה"מ
לא אלהים שלחו כי שכור הוא וטוביה וסנבלט
שכרו והנבואה דבר א' ל' (פי' טעמים דיכר
אלי את הנבואה למען וכו') למען אירא
ואעשה כן.

ואת הזהב משקל לשלחנות וכו' (דס"ח
כ"ח י"ו) סה"מ ואת משקל הזהב לשלחנות וכו'.
ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם
מלפני אהל מועד (דס"ג א' י"ג) סה"מ ויבא
שלמה מלפני אהל מועד לבמה אשר בגבעון—
ירושלם (פי' שכל לירושלים מכלל מועד אשר
לזונה של גבעון).

עולה ויורד

חכם אחר ושמו רייכערזאָהן העיר
במ"ע המגיד (סנס ו' נוסף גליון כ"ו) על ענין
"עולה ויורד" שהוא מנהג הסופרים הראשונים
למשוך אות אחת למעלה ולמטה, וזה כשאות
הראשונה מן המלה הוא אות דומה לאות
האחרונה מן המלה שלפניה אז לא כתבו
האות הדומה אלא פעם אחת והיתה נמשכת
למעלה ולמטה. היטיב לראות החכם הזה
כי באמת נמצא כזה במקרא במקומות רבים
מאוד. ואציע בזה קצתם.

שלח מעל פני ויצאו (ירמ' ט"ו א')
מ' במלת מעל היא עולה ויורד ונמשכת גם
למלת שלח והוא כאלו כתוב שְׁלַחַם מעל
פני.

עד מתי תתחמקין הבת השובבה כי
ברא ה' חדשה בארץ נקבה תסיבב גבר (סס
ל"א כ"ח) ה' האחרונה במלת השובבה היא
עו"י, ונמשכת גם למלת כי שאחריה והוא
כאלו כתוב הָכִי, ופי' עד מתי תשוטטי בארץ
במשותבתך (ר"ל תדפי חסנת עניים אחרים
ואלמים אחרים)? הכי היה עתה דבר חדש
בארץ שהנקבה מסבבת אחר הזכר ומבקשת
אותו? תחת אשר הוא מנהג מימי עולם
שהזכר מסבב אחר הנקבה (ר"ל ססאלמים יקם
לו גוי מקרצ גוים לסיות לו לעם).

וכנהר יתגעשו מים ויאמר וכו' (סס
מ"ו ח') ה' במלת ויאמר היא עו"י ונמשכת

גם ל
יתנע

אכלו
היא
כאלו

י"ח י'
ונמש
הכלה

ה' ה'
גם ל

וחמם

(ג')
למלת
ישא.

מ"ג
גם ל
(ע"כ)

ו' עו

אבין
עו"י

עו"י
כמתו

עו"י

במק
י"ד

ופי' נפלא — משונה, מענין והפליתי ביוש
ההוא את ארץ גשן.

ותקוטי מי ישורנה : בדי שאול תרדנה
אם יחד על עפר נחת (סס י"ז ט"ו) ה' במלת
ישורנה עו"י ונמשכת גם למלת בדי והוא
כאלו כתוב הבדי והה' הוא לשאלה, וכך
מלת אם שאחריה, וענין בדי הוא כמו בהדי
בתלמוד (מיט מיר, צוזאממען) וכן תרגומו
טגרו. ואמר איוב : איה איפוא תקוטי ?
ותוחלתי מי יראנה ? הכי ירדו (סתקוס וסתוסלת)
עמדי שאולה ? אם יחדו על עפר נחת ?
(מלת נחת סיל עתיד רזיס ונדזיס צערס
עגזרת חסרי פ"כ, וענינס ירידס).

אבחר דרכם ואשב ראש (סס כ"ט כ"ס)
ב' עו"י והוא כאלו כתוב ואשב בראש.
אין קץ לכל העם לכל אשר היה
לפניהם (קסלת ד' י"ו) ל' ראשונה במלת
"לכל" השנית היא עו"י ונמשכת גם למלת
"העם" והוא כאלו כתוב העמל.

ומבהלים אותם לבנות (עזל ד' ד')
מ' עו"י והוא כאלו כתוב ומבהלים אותם
מלבנות.

אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים
נכריות וכו' ועתה יש מקוה לישראל על זאת
(סס י"ז ט"ו) ה' במלת ועתה היא עו"י והוא
כאלו כתוב ועתה ה' יש מקוה לישראל על
זאת ?

ובניהם חצי מדבר אשרודית (כחניס
י"ג כ"ד) מ' עו"י והוא כאלו כתוב חצי
מדבר אשרודית. וכאלה נמצאו עוד הרבה
במקרא. והח' מהרשד"ל כתב כי זה סבת א'
ועירא דויקרא אל משה וק' ועירא דותאמר
רבקה אל יצחק קצתי בחיי.

גם למלת מים, והוא כאלו כתוב וכנהר
יתנעשו מימי.

שהפורה ישראל אריות הדיחו הראשון
אכלו וכו' (סס י"ז ט"ו) ה' במלת הראשון
היא עו"י ונמשכת גם למלת הדיחו, והוא
כאלו כתוב אריות הדיחו.

אהה אדני ה' כלה אתה עושה (יחו'
י"א י"ג) ה' האחרונה משם הויה היא עו"י
ונמשכת גם למלת כלה, והוא כאלו כתוב
הכלה אתה עושה וכו' ?

כה אמר אדני ה' תצלח (סס י"ז ט"ו)
ה' האחרונה משם הויה היא עו"י ונמשכת
גם למלת תצלח, והוא כאלו כתוב התצלח ?
למה תראני און ועמל תביט ושד
וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא (חזקוק ל'
י"ג) ר' במלת ריב היא עו"י ונמשכת גם
למלת ויהי, והוא כאלו כתוב ויהי ריב ומדון
ישא.

כאיל תערג על אפיקי מים (תסלס
מ"ז ז' ז') ת' במלת תערג היא עו"י ונמשכת
גם למלת כאיל, והוא כאלו כתוב פאילת
(ע"כ כאמר תערג, ל' נקסס).

פתאים עברו נענשו (מסלי כ"ז י"ו)
ו' עו"י והוא כאלו כתוב עברו ונענשו.
הן יעבר עלי ולא אראה ויחלף ולא
אבין לו (איוב ט' י"א) ו' במלת ויחלף הוא
עו"י והוא כאלו כתוב ולא אראהו.

בדיך מתים יחרישו (סס י"א ג') כ'
עו"י והוא כאלו כתוב בדיך (פ"י חזריך)
במתים יחרישו.

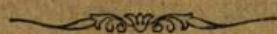
לא נפל אנכי מכם (סס י"ז ג') א'
עו"י והוא כאלו כתוב לא נפלא אנכי מכם,

חילוף לו ולו ולא

ולא הגדת לי ואשלחך וכו' (סס ל"א
כ"ז) ולא במקום ולו.
כי לא אתם נתתם להם כעת תאשמו

לאמר לו שמענו (כרל' כ"ג ט') לו
במקום לא, כמו בפסוק י"א ; וכן בפסוק
י"ד לאמר לו אדני שמעני, לו במקום לא.

(סופ' כ"ח כ"ז) לא במקום לו, ופי' אלו
 הייתם אתם הנותנים אז הייתם אשמים בדבר,
 לא כן עתה שהם לקחו להם בעצמם. ומלת
 "כעת" אחר מלת לו הוא תשובת התנאי,
 ודוגמתו לו חפץ וכו' וכעת לא השמיענו
 כזאת (סס י"ג כ"ג).
 ותאמרו לו כי מלך ימלוך עלינו (ס"ח
 י"ט) לו במקום לא.
 לא שמרת את מצות וכו' כי עתה
 הכין ה' את ממלכתך וכו' עד עולם (ס"ח י"ג
 י"ג) לא במקום לו.
 ולא אם עודני חי ולא תעשה עמדי
 חסד וכו' (סס כ' י"ד) ולא במקום ולו.
 לו כי אם אשה עצרה לנו (סס כ"ח ו')
 לו במקום לא (דלס' אונס"ט סרט ענר).
 ולא ילך נא אתנו אמנון (ס"ז י"ג כ"ו)
 ולא במקום ולו.
 ולא יתן נא לעבדך משא צמד פרדים
 אדמה (מ"ז ה' י"ז) ולא במקום ולו.
 לו לא האמנתי לראות בשוב ה' (סס'
 כ"ז י"ג) פה נמצאו ב' נוסחאות כאחת,
 והאחרונה עיקר.
 כי לא אויב יחרפני ואשא לא משנאי
 עלי הגדיל ואסתר ממנו (סס כ"ה י"ג) לא
 במקום לו.
 כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר
 הרים (סס ע"ה ז') לא במקום לו, וצ"ל כי
 לו מוצא ומערב ולו מדבר וְהָרִים, ופי' לה' הם
 קצות מזרח ומערב ומדבר והרים.
 מרדף אמרים לא המה (מסלי י"ט ז')
 לא במקום לו, ופי' מרדף אמרי רוח ודברים
 ריקים לו יהיו, שאינו מוצא כ"א דברים ריקים.
 או כנפל שמן לא אהיה (איוצ'ג' י"ו)
 לא במקום לו.
 לא יש בינינו מוכיח (סס ט' ל"ג)
 לא במקום לו.
 הן יקטלני לא איחל (סס י"ג ט"ו)
 לא במקום לו, ופי' לדבר זה אני מיחל
 שיקטלני.
 ולא אמצא בכם זכם (סס י"ז י')
 ולא במקום ולו.
 ולא ערך אלי מלין וכאמריכם לא
 אשיבנו (סס ל"ז י"ד) ולא במקום ולו.
 כי לא ידעתי אכנה כמעט ישאני
 (ישאלני?) עשני (סס סס כ"ז) לא במקום
 לו, "כמעט" הוא תשובת התנאי, כמו לו עמי
 שומע לי כמעט אויביהם אכניע.
 ואנכי לא אהיה כאחת שפחותיך (רות
 ז' י"ג) לא במקום לו. ואיתא במדרש ויבאו
 עבדי יצחק ויאמרו לו מצאנו מים אין אנו
 יודעין אם מצא או לא מצא (ב"ר ס"ד) פי'
 אם כתוב לו בו' או לא בא'.



אל תקרא

לְבַקֶּרֶת חֹקֵרִים יְבֹאוּ בּוֹ.

זה השער לְבַקֶּרֶת חֹקֵרִים יְבֹאוּ בּוֹ.

ל כי
הם

(ע ז')
יברים
יקים.
(י"ו)

(ל"ג)

(ט"ו)
מיחל

(י')

לא

שאני

מקום
עמי

(רות)

ויבאו

אנו

(פי')

„סחר, סחר!“ אמרין לנזירא, „לכרמא לא תקרב“.

פתח דבר.

החכם מהרשד"ל ז"ל כתב בזכרם חמוד נחצרת שלישיית צהמלכותו על תיקונו תביל יתם
 ומקום תצליחם וז"ל אחרי אשר התזרר אללנו צמופתים אין להם מְדָחָה כי הנקודות והטעמים
 לא היו ולא נבראו עד אחר חתימת התלמוד, והמקורה וכו' הלא ידוע שלא ספק כי צעלי
 המסורה לא קמו רק שנים הרבה אחרי צעלי הנקוד וכו' כי ספרי אבותינו נשמרו צמסך דורי
 וזוהי שמינה כפלה בתכלית האפשר וכו' אפס אף גם זאת הנקיון הגמור וכו' צעולם הדורות
 אשר חלקו על ספרינו היה מן הנמנעות וכמו שאנו רואים גם היום כי אין גם אחת מן
 המקראות אשר בדפוס שמהיה נקיה משגיאות קלות, כן קרה הדבר גם בימי קדם בספרים
 מצוי יד. ואנחנו בני ישראל מה נעשה בגלוי פירושים כאלה המחליפים הקריאה? — שתי
 מעירות נצטרך, האחת נשמור נפשונו מאוד לצלתי הרום לפרוץ חומת הקריאה שלא הכרח
 גלום ובלעדי שיחזרר אללנו צאמת וצממים כי לא יפורשו דברי הכתוב פירוש ישר ונכון כאשר
 היה וכו' והשנית נשמור נפשונו מאוד מהחליף הנוסח הנוסח אס גם החדש לא יעבור כח
 האיר מחשכי הכתוב ולהוליו מאלפה לאור גדול עכ"ל. וגם אמנה מלאנו שרז"ל הציאו כתובים
 ימים ומספרי הקודש נוסחאות משונות מנוסחת המסורה, כמו נוסחא פיקקא פ"ט דרש וישנה
 עם מנוחת הפסח שהיו ישראל נלעזרים וכו' ונוסחא שלפנינו וישנות ה"ן. ונכפרי דרש
 גם גדול ורז (דברים א' כ"ח) מלמד שהיו מרובין צאוכלוסין, ונוסחא שלפנינו גדול ורס.
 אגדת בראשית (פרק ז') דרשה פסוק אל תזהל מפני מלך, ונוסחא שלפנינו אל תזהל מפני
 מלך. ובגמ' (ר"ה י"ח) מניין לגז"ד שאינו נחתם — שאינו נחתם? והכתיב נחתם עונך
 מני, ונוסחא שלפנינו כ כ ת ס עונך לפני. וכן קראו צעלי התלמוד ושאים יבית שְׁעִיר (צ"ק
 א'). ובגמ' (סנהד' ק"ג) מאי דכתיב ויתפלל אליו ויחמר לו ויעתר לו מנעי ליה מלמד
 עשה לו הקצ"ה כמין ומחרתא וכו', ונוסחא שלפנינו ויעתר לו. וצמדרש (ויקרא רבה
 ט') ויתנוהו בסוגר נחמים צחיים כתיב, ונוסחא מן ז'ה. וכאלה נאלאו עוד הרבה
 דרז"ל ורזים מהם רשומים צמ"ע החלוץ. והנה על מליאות נוסחאות שונות בספרי הקדש
 גי זמן צעלי המסורה יעידון ויגידון שנויי הנוסחאות הנמלאים בספרים בדברים שנאמרו
 לנו כמו קי' כ"צ צמ"צ נגד קי' י"ח צהלים, וסימני ט"ו וי"ו צישעיה נגד קי' וי"ח
 דמיה, וספרי שמואל ומלכים נגד ספר דברי הימים, ועזרא קי' צ' נגד נחמיה קי' ז'
 ואלא צהם. ומניין הזה הם ג"כ הקרי והכתיב שהם נוסחאות שונות מוכ"י שונים. וכתב
 ד"ק בהקדמתו לכניאים ראשונים וז"ל לפי שנגלות הראשון אצדו הספרים ונטלטלו והחכמים
 עי התורה מתו ואנשי ככ"הג וכו' מלאו ממלוקת בספרים והלכו צהם אחר הרוב וצמקום
 ה' הסיגה דעתם אל הצירור כתבו הא' ולא נקדו או כתבו ומצחוץ או כתבו צדך א' ומצפנים
 דך אחר ומצחוץ עכ"ל. ובעל העקרים כתב וז"ל הנקוד על התיבה עם שמשאר כחוצה הנה
 צאמלעות צין כתיבת התיבה והעדרה. והוא מדברי המדרש על פסוק והנגלות לנו ולצנינו:
 ה' נקוד? אלא כך אמר עזרא אס יבא אליהו ויאמר למה כתבת אותן אותן לו כצר נקדתי
 הן, ואם יאמר לי יפה כתבת אמחוק נקודותיהן מעליהן.
 והנה גם צמרגומים לספרי הקדש מן הצמרגומיים הארמיים והרובם הפשיטא עד הצמרגומיים

המחבר.

ל ת ק ר %

היום אלא נָחַת היום, פִּי ירד ונטה לערוב.
ויאמרו יִרְשֶׁת פלטה לבנימין (כ"א ז')
א"ת ירשת פלטה, אלא יִרְשֶׁת פלטה.

שמאל א

ללמוש איש את מחרשתו וכו' ואת
מחרשתו (י"ג כ') ונוסחת תר' הסורי תחת
מחרשתו הראשון „ ח ר מ ש ו “ .
הבה תמים (י"ד נ"א) א"ת הבה תמים,
אלא הבה תמים, ופי' הבה גורל , מל'
אורים ותומים.

אך נגד ה' משיחו (י"ו) א"ת נגד
ה' אלא נגיד ה', והוא כמו ומשחתו לנגיד.
אל יפול לב אדם עליו (י"ז ל"ג)
א"ת אדם, אלא אגדני וכן תר' השבועים.
ויאמר ללכת כי לא נסה (י"ז ל"ט)
א"ת ויאמר, אלא ויאמר פי לא יכול, כמו
ונלאו מצרים לשתות.

ויתחולל בידם (כ"א י"ד) א"ת בידם
אלא בידיים.

וסר אל משמעתך (כ"ג י"ד) א"ת
וסר אל משמעתך, אלא וְיִשָּׂר עַל משמעתך
(אָבערסטער דער לייבוואַכע) כמו וישימחו
דוד על משמעתו (ס"ג כ"ג) וכן הוא
תרגום השבעים.

שופטים

כי לא באו לעזרת ה' וכו' בגבורים
(ס' כ"ג) א"ת לעזרת ה'. אלא לעצרת ה',
והכוונה על העצרה והאסיפה אשר קראו
הגבורים לפני המלחמה.
הנה חנת היום (י"ט ט') א"ת חנת

שמואל ב

כי מות נמות (י"ד י"ד) א"ת נמות,
אלא ימות, ושב על אבשלום, ור"ל שאם

לא ישיבנו אז מות ימות כמים הנגרים ארצה.
כי עתה כמונו עשרה אלפים (י"ח ג')
א"ת עתה, אלא אתה.

דבר ידברו בראשונה לאמר שאל
ישאלו באבל וכן התמו אנכי שלמי אמוני
ישראל (כ' י"ח וי"ט) הנוסחא הנכונה הוא:
דבר ידברו בישראל לאמר, שאל ישאלו
באבל בן: "התמו אנשי שלום מני
ישראל?"

משעי מחמס תשעני (כ"ג ג') א"ת
משעי מחמס, אלא מעשי חמס.
הוא הכה את שני אראל מואב (כ"ג כ')
א"ת שני, אלא שני.

מלכים א

ועתה אדני המלך לא ידעת (א' י"ח)
א"ת ועתה, אלא ואתה.
ואתה אדני המלך עיני כל ישראל
עליך (א' כ') א"ת ואתה, אלא ועתה.
ויהי לו נשים ישרות שבע מאות (ג' א')

(ג' א"ת ישרות, אלא ישרות (ואנגערינגען).
ואת הרעה אשר הדר ויקץ בישראל
(י"ח כ"ס) הנוסחא הנכונה: ויתרעה את
הדר ניקץ בישראל, ושב על רזון בן אלידע
(עלך חס) שהתחבר להדר (עלך חס)
להציק לשלמה ולישראל.
ויהי עבדך עשה הנה והנה (כ' נ')
אולי שעה הנה והנה?

מלכים ב

הנה אמרתי אלי יצא ועמד וכו'
(ה' י"ח) א"ת אלי, אלא אלי.
הרכב ירך על הקשת (י"ג י"ו) א"ת
הרכב, אלא הרכב.

ישעיה

מתוך בחרב יפלו וגבורתך במלחמה:
ואנו ואבלו פתחיה ונקתה לארץ תשב (ג')

(כ"ה וכו') א"ת פתחיה, אלא פסקיה, וא"ת
ונקתה, אלא ונקתה (פ"י נכת נגלים), ואמר
כי אחרי אשר הגבורים וכל אנשי העיר
ימותו, לא יתאבלו כ"א הפסחים ונכות הרגלים.
באזני ה' צבאות אם לא וכו' (ס' ט')
א"ת באזני, אלא באזני, ה' צבאות, והוא
לי שבועה.

כהרים מטה לא עץ (י" ט"ו) א"ת
לא עץ, אלא לא עץ.

ונקף סבכי העיר בברזל והלבנון
באדיר יפול (י' ל"ד) נראה שצ"ל ונקף סבכי
העיר וברזל באדירי הלבנון נפיל.
והריחו ביראת ה' (י"ח ג') א"ת
והריחו, אלא והריחו.

יורד בבכי (ט"ו ג') נראה שצ"ל
יריד בבכי.

כי אפס המין כלה שד תמו רמס מן
הארץ (י"ו ד') א"ת אפס המין, אלא אפס
חמין, וא"ת תמו רמס, אלא פס חמין.

הבוגד בוגד והשודר שדוד (כ"ח ז')
נראה שצ"ל הבוגד בגוד והשודר שדוד.
והוא כענין מליצת הוי שודר ואתה לא
שדוד ובוגד ולא בגדו בך, כהתמך שודר
תושד וכו' (לקמן ל"ב א').

אכול ושתה כי מחר נמות: ונגלה
באזני ה' צבאות וכו' (כ"ג י"ג וי"ד) נראה
שצ"ל כי מחר נמות ונגלה (פ"י עלך נגולם):
באזני ה' צבאות אם וכו', והוא לי שבועה.

ה' צוה אל כנען לשמך מעזניה (כ"ג
י"ח) א"ת מעזניה, אלא מאזניה, ור"ל
המאזנים שביד כנען (ר"ל הסוסרים הפניקיים)
כמ"ש כנען בידו מאזני מרמה, ומסתמא
נהגו הסוחרים לשאת בידם מאזנים לשקול
בהם הסחורות.

ארמון זרים מעיר לעולם לא יבנה
(כ"ה ז') א"ת מעיר, אלא מוער (צער-
שטערט) מלי ערו ערו.

שלום יעשה לי הבאים ישרש יעקב

רוח מאת ה' תנשב בנפס האניה להביאו
ומלת בו שבה על הצי.
כי כימי העץ ימי עמי ומעשה ידיהם
יכלו בחירי (ס"ה כ"ז) א"ת העץ, אלא
הארץ, וא"ת יכלו, אלא יכלו.
ירמיה

ראיתי והנה הכרמל המדבר (ד' כ"ו)
נראה שצ"ל הכרמל ה'ה מ'ד פ'ר.

נשחיתה עץ בלחמו (י"א י"ט) א"ת
נשחיתה, אלא נשית ה' ועץ הוא כנוי
לסם המות, ראה חלק עברי-אשכנזי מלת
Beibringen.

לא יראה את אחרייתנו (י"ז ד') א"ת
אחרייתנו, אלא אחר ח'ת ינו.

קדרו לארץ (י"ד ז') א"ת קדרו,
אלא קדרו ב' דל"תין (געבייגט) והוא
מל' ויקוד.

כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי
ספקתי על ירך (ל"א י"ק) נראה שצ"ל
ואחרי ה'ר' ע'י ספקתי על ירך, והוא עומד
נגד "אחרי שובי" שפי' אחרי היותי שובב,
כמו אם ישוב ולא ישוב.

אם ימרו שמים מלמעלה ויחקרו מוסרי
ארץ למטה גם אני אמאם בכל זרע ישראל
(ל"א ל"ו) הח' שניאור זק"ש (צמ"ע סנביד)
תיקן ימרו תחת ימרו והביא ראייה לדבריו
מבראשית רבה ע"ש (וכן נסמך גם נסמכות
רבה: אם אני נחמתי את עולמי איני נחמס
את ישראל סנא' אם ימרו סמ"ס וכו') אמנם
במלת "ויחקרו" לא ידע מה לעשות. ולפי
דעתי אין צריך לשבש מלת ימרו, כי גם
שרש מרד מורה על מעידה והתמוטטות.
כמי שנמצא ביוצא לשני: עמרו ימורד
ארץ, שהוא נרדף עם ראה ויתר גוים;
אבל במקום "ויחקרו" צריך להגיה ויחקרו.
שהוא לשון תנועה ופקפוק (וואנקען) כמו
ויחגרו ממסגרותם, ובתלמוד: בזמן שהן
מחגירין, ראה אוצר המלים.

גדולות ובצורות (ל"ג ג') א"ת ובצורות.

(כ"ז ס' ו') נראה שצ"ל הכאדם יש'ש יעקב?
כי במטה יחבש קצח וכמן בשבט:
לחם יודק (כ"ח כ"ז) א"ת לחם, אלא לח;
וכמן בשבט לח יודק.
תועבה יבחר בכם (מ"א כ"ד) א"ת
תועבה, אלא ת'עה.

נתן נשמה לעם עליה ורוח להולכים
בה (מ"ז ס') א"ת לעם עליה, אלא לעמד
עליה.

ויעל כיונק וכו' ועונתם הוא יסבל
(כ"ג ח' — י"א) צ"ל ויעל כיונק לפני ...
וכשרש מארץ ציה לא תאר לו ולא הדר
י'א'הו, ולא מראה ונחמדהו וכו' וידוע
חלי נ'ס'ת'ר פנים ממנו נ'ג'הו (ו' עולה

ויורד) ולא חשבנהו וכו' ואנחנו חשבנהו
נגוע, מ'דה אלהים מ'עונו וכו' מוסר ע'לו'מנו
(סס' ל' ח') עליו ובח'ב'רתו נרפא לנו וכו'
נ'ש' והוא [נאלם] נענה ולא יפתח פיו וכו'

זכרחל לפני גזויה נאלמה (ולא יפתח פיו):
מ'עמו ומ'ש'בטו לקח ואל בור (פ'י צית
האסוקים) ח'י י'ש'ל'ה כי נגזר מארץ חיים
מפ'שע ע'מו נ'ג'ע ל'מ'ות: וי'תן את רשעים

קברו ואת ע'ש'י ר'ע מ'מ'תיו (כנו ומיתו למ'תים,
נ'מ'ותי תחלו'תים, נ'מ'ותי חלל) וכו' וה' חפץ
ד'פ'או, ה'ח'ל'י'א ע'ם ר'ש'ע'ים נפשו: יראה ז'ר
(פ'י למ'ען יראו אחרים נ'מ'ות הסדיק ויקחו
מוסר וי'ט'ז להם) יאריך ימים, ו'ח'פ'ז'ה' —

בירו (פ'י ע"י הסדיק סזה) יצ'ל'י'ח: מעמל
נפשו (סל'זה) י'רא (כ"ל סירא'ת ד'ז'ר'ס')
י'שוב (אל'ס') וב'ר'ע'תו (פ'י ע"י יסוריו
סל'זה) יצדיק: צדיק עבדי לרבים ועונותם
הוא יסבול.

כעל גמלות כעל ישרם (כ"ט י"ח)
נראה שצ"ל כי אל גמלות פ'על ישרם.

כי יבא כנהר צר רוח ה' נוססה בו
(סס' י"ט) נראה שצ"ל כי יבא ב'ק'ר צ'י
והכוונה על כורש, ונוססה מלשון גם ופ'

י'ה, וא"ת
(ס), ואמר
י' העיד
הרגלים.
(ס' י')
ות, והוא

(י' א"ת

והלבנון
בקק סבכי
ז'פ'יל.
(א"ת

ה שצ"ל

רמס מן
לא אפס
ס.

(כ"ח ז')
ש'ר'ה,
ותה לא
ד שודר

: ונגלה
(ד' נראה
י'גולה):
שבועה.

גיה (כ"ג
ה' ור"ל
י'ניקיים)
ומסתמא
לשקול

לא יבנה
(צער-
ש יעקב

אננות תרשיש שרותיך מערבך (כ"ו ב"ה)
נראה שצ"ל שרתוך ונ"ע ב"ד וף.

עת נשפדת מים (כ"ו ל"ה) נראה שצ"ל
את נשבת מעמים.

ברב וקלתך מלו תוכך חמם (כ"ה י"ח)
א"ת מלו תוכך חמם, אלא מלאת תוך וחמם.

יום ענן עת גוים יהיה (ל"ג י"ג) א"ת עת
גוים, אלא על גוים.

גם הם אתו ירדו שאולה אל חללי חרב
וירעו ישובו בצלו בתוך גוים (ל"א י"ח) א"ת
וירעו ישובו בצלו, אלא וזרו ישובו בצלו בתוך
גוים.

והורידהו אותה ובנות גוים אדירים אל
ארץ תחתיות (ל"ב י"ח) נראה שצ"ל והוריד
אותה בתוך גוים אדירים אל ארץ תחתיות.
ואת החזקה אשמיד (ל"ד י"ח) א"ת
אשמיד, אלא אשמור.

ורחבה ונסבה למעלה למעלה לצלעות
כי מוסב הבית למעלה למעלה (מ"א י"ג) נראה
שצ"ל ורחבה ונסבה מעלה למעלה לצלעות כי
מוסב הבית מעלה למעלה, ופי' מעלה עליה
(ואללער) כמו הבונה בשמים מעלותיו, וכן
במעלה לחומה (נחמ' י"ב ל"ד); ואמר שלמעלה
לצלעות היה עשוי מעלה או עליה סביב.

וחמשה ועשרים אלף ארך ועשרת
אלפים רחב יהיה ללויים משרתי הבית להם
לאחזה עשרים לשבת (מ"ה י"ג) א"ת עשרים
לשבת, אלא ערים לשבת.

הושע

וגם אני אליך (י"ג י"ג) א"ת אליך, אלא
אלך.

יחינו מים ביום השלישי יקימנו ונחיה
לפניו (י"ב י"ג) א"ת יחינו, אלא יחלנו.

גם יהודה שת קציר לך (י"א י"א) א"ת
יהודה, אלא יהוה; „בשובי שבות עמי”
שייך לסימן שאח"ז.

ישבות מעיר (י"ד י"ג) א"ת מעיר, אלא
מאיר (דער הייזער), כמו ולא תאירו מזבחי
חנם (מלאכי א' י"ג).

כאשר ילכו וכו' איסירם כשמע לעדתם

אלא ונצורות, כמו בישעי' (מ"ח ו').
כי ארגיעה אריצנו מעליה ומי בחור
אליה אפקד (מ"ט י"ט) נראה שצ"ל אגד עה
ארגיעה מעליה ומכחר אליה (אידער
וידער) אפקד.

באו לה מקץ פתחו מאבסיה סלוח
כמו ערמים (כ"י כ"ו) נראה שצ"ל בא להם
קץ פתחו מבסיה (פי' הגרנות סנוססים
ודסים זו הדגן) סלוח כמו עמרים.

בת בבל כגרן עת הדריכה עוד מעט
ובאה עת הקציר לה (כ"א ל"ג) א"ת הדריכה,
אלא הדריכה, ופי' עת הדריכה עת הדיש,
שהגורן מלא אז הבואה, אמנם בעת הקציר
הוא ריק, כי עוד לא הובא אל תוכו מאומה
מן התבואה החדשה, והישן כבר תם.
חמסי ושארי על בבל (כ"א ל"ה) א"ת
ושארי, אלא ושידי, פי' הישר והחמם הנעשה
לי; וכן מצאנו חמם לבנון נדרף עם שד
בהמות (סנזקוק ז' י"ז).

יחזקאל

הזמורה אשר היה בעצי היער היקח
ממנו עץ לעשות למלאכה וכו' (מ"ו כ"ג) א"ת
היה, אלא חרה (פי' נשרפה, כמו חרה נחשתה) ועי' וכן
יובן כל הסימן.

אביך האמרי (י"ז י"ג) נראה שצ"ל אביך
היה אמרי.

ולוא היתה סדום אחותך לשמועה בפיד
(י"ז י"ג) א"ת לשמועה, אלא לשמחה.

ויקח מזרע הארץ ויתנהו בשדה זרע
(י"ז י"ג) א"ת הארץ, אלא הארג, וא"ת בשדה
זרע, אלא בשדה זר.

בימינו היה הקסם ירושלם (כ"א כ"ו) א"ת
היה, אלא חרה ופי' שהקסם (או הקוסם) הורה
בימינו אל ירושלים, לאות כי עלה עליה הגורל
(בין שתי הערים רבת בני עמון וירושלים) לבוא עליה
למלחמה.

נושבת מים (כ"ו י"ח) א"ת מים, אלא
מעמים.

ויגל כמים משפט (ח' כ"ד) א"ת ויגל
אלא ויזל.

אם יחתרו בשאול (ט' ב') א"ת יחתרו
אלא יס' תרו.

עובדיה

איך נחפשו עשו נבעו מצפניו (א' ח')
א"ת עשו, אלא ערני (כמו ערי מסכנות, ס' אוצרותיו).
וגלות החל הזה לבני ישראל אשר
כנענים עד צרפת (א' ב') א"ת אשר, אלא יך שו
(ר"ל שהם יירשו את הכנענים עד צרפת אשר בצידון).

ועלו מושיעים בחר ציון לשפוט את הר
עשו (א' כ"א) נראה שצ"ל ועלו מי שבים בחר
ציון לתפיש את הר עשו.

מיכה

עריה בשבת לא יצאה וישבת צאנן (א' י"א)
תר' הסורי קרא: ער'יה יצאה לא בשבת
יושבת צאנן.

עד הירש אבי לך יושבת מרשה (א' ט"ו)
א"ת עד הירש אבי לך, אלא עד הירש באי לך
וכו', פ"י היי למורשה לאויב, והוא לשון נופל
על לשון.

ואתמול עמי לאויב יקומם ממול שלמה
אדר תפשמון מעוברים בטח שובי מלחמה: נשי
עמי תגרשון מבית תענניה מעל עלליה תקחו
הדרי לעולם (ב' ח' ו') נראה שצ"ל ואתם
(פ' עולה ויורד) מול עני לאורב תקומו,
מעל אל מנה עור הפשמון, מעוברים בטח...
שבי מלחמה: נשי עמי תגרשון מבית תענניהם
(פ' עולה ויורד) מעל עליה (הוא עלית המקרה שהוא
חדר תענוג; ונדרף ל"בית תענניהם" הקודם) תקחו הירי
עול לים.

הלך רוח ושקר בןב (ב' י"א) א"ת ושקר
כזב, אלא ושקר בןב.

ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם: ואמר
וכו' (ב' י"ב) נראה שצ"ל וה' בראשם יא'ר.

הגיד לך אדם מה טוב (י' ה') א"ת אדם
אלא אדני.

למני אשור וערי מצור (י' י"ב) א"ת וערי
מצור, אלא נעדי מצור (הוא מצרים).

(ח' י"ב) א"ת כשמע לעדתם, אלא כי שמעו
לעצתם.

זנח עגלך וכו' עד מתי לא יוכלו נקיון
(ח' ה') ידוע כי מנקיותא ענינו בלי סורי נסכים
(מראנקאפפער) ומוזה מנקיות (אפפערשאלען)
כמ"ש הכתוב אשר יסך בהן, ואין ספק שצ"ל
גם כאן: עד מתי לא יוכלו נקיון, ר"ל
לעגל ההוא.

אל תשמח ישראל אל גיל כעמים (ט' א')
א"ת כעמים, אלא פְּרָמִים, כמ"ש על כל
גרנות דגן.

בְּאַתִּי וְאַסְרִם וְאַסְפוּ עליהם עמים
באסרם לשתי עונתם (י' י') נראה שצ"ל פְּעוּתו
וְאַסְרִם, וְאַסְפוּ עליהם עמים בְּסוּרָם
לְעִשְׂתֵּנוּתָם, ופ"י יען שהם נטו אחר
עשתונות העמים, ע"כ הביא ה' עליהם את
העמים האלה.

זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד נירו
לכם ניר ועת וכו' (י' י"ב) נראה שצ"ל זרעו לכם
צדקה קצרו פרי חסד נירו לכם ניר דעת וכו'.
כי נער ישראל ואהבהו וממצרים קראתי
לבני: קראו להם בן הלכו מפניהם לבעלים
יזבחו ולפסילים יקטרו (י"א א' ו') נראה שצ"ל
כי נער ישראל ואהבהו וממצרים קראתי לו
בני: פְּקָרָאִי להם בן הלכו מפני, הם
לבעלים יזבחו וכו'.

מזבחותם כגלים על תלמי שדי (י"ב י"ב)
א"ת כגלים, אלא פְּגָלָאִים.

ויעשו להם וכו' עצבים וכו' להם הם
אמרים זבחי אדם עגלים יִשְׁקֹן (י"ג ב') נראה
שצ"ל ויעשו להם וכו' עצבים וכו' להם הם
מְרַאִים זְבָחוֹ וְדָם עגלים יִשְׁקֹן.
כי כי בעזרך (י"ג ט') א"ת בי, אלא מי.

יואל

כי גוי עלה על ארצי (א' י') א"ת גוי
אלא גוֹבִי.

עמוס

ומגיד לאדם מה שחז (י' י"ג) א"ת מה
שחז, אלא מַעֲשֵׂהוּ.

(כ"ו כ"ה)

ה שצ"ל

(כ"ה י"ע)

וחקם.

א"ת עת

ללי חרב

א"ת

לו בתוך

ירם אל

הוריד

חתיות.

א"ת

לצלעות

נראה

לעות כי

ה עליה

זיו, וכן

למעלה

ב.

ועשרת

ת להם

עשרים

ד, אלא

ז ונחיה

ז.

א"ת

עמי

אלא

מזבחי

לעדתם

נחום

וַתֵּשֶׂא הָאָרֶץ מִפְּנֵי (א' ה') אֱלֹהִים וַתֵּשֶׂא
אֶל־אֱלֹהֵי שָׁמַיָא מִלְשׁוֹן שְׂאִיָּה.

וצוה עליך ה' לא יזרע משמך עוד מבית
אלהיך אכרית פסל ומסכה אשים קברך כי קלות
(א' י"ד) ידוע כי כל נבואת נחום שבה על מפלת
סנחריב בימי חזקיה שנא' ויצא מלאך ה' ויכה
במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וכו'
וישב סנחריב וכו' ויהי הוא משתחוה בית
גסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו
בחרב (ישעי' לו' לו' — לו"ה) וזה שאמר כאן: צַוָּה
עליך ה' (כמו צוה ה' ליעקב סביביו צריו) לא יִזְכָּר
שִׁמְךָ עוֹד, מבית אלהיך אכריתך (כמ"ש ויהי
הוא משתחוה בית גסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו
בחרב) פסל ומסכה אשים קברך (פ' בהיותך משתחוה
לפסל ולמסכה תמצא שם קברך, כנ"ל).

אנשי חיל מתלעים באש פלדות הרכב
ביום הכינו והברושים הרעלו (ב' ד') נראה שצ"ל
אנשי חיל מתלפים באש פלדות (מיט
קאכערן בעהאנגט) הַרְבֵּי־בָּיִם הִקְנִינוּ
וְהָכֵן הַסּוּכָךְ (ב' י') אֱלֹהֵי וְהָכֵן, אלא
יָהּ בּוֹ.

איה מעון אריות ומרעה הוא לכפירים
אשר הלך וכו' (ב' י"ב) ג אה שצ"ל ה הוא מעון
אריות? אם מערה הוא לכפירים וכו'.

חבקוק

כנשר חש לאכול פֶּלֶא לחמם יבא (א'
ח' וט') נראה שצריך לנקד פֶּלֶא לחמם יבא,
פ"י כמו "לה" (wie ein Leu) ובלשון ארמי
לִיתָא ומה בלשון עברי לִישׁ; ומקביל יפה
אל כנשר חש לאכול.

אז חלף רוח ויעבר ואשם זו כחו לאלהו
(א' י"א) אֱלֹהֵי זו כחו, אלא יִדְּבָרָה, והכוונה
על חיל סנחריב שמתו במגפה ע"י הרוח סמום
הנקי שוטף ביחזקאל, כמו שהעירותי
פעמים רבות. ע"כ אמר: אז חלף רוח ויעבור
(כענין כי רוח עברה בו ואיננו, כי אך חלף הרוח והנה עבר
הרשע) ואשם יִדְּבָרָה לאלהו, פ"י שהרשע אשר
כחש באלהים אבד, וענין ואשם הוא כמו

האשמים אלהים, ולא יאשמו כל החוסים בו.

הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק
באמונתו יחיה: ואף כי היין בגד גבר יהיר
ולא ינוה (ב' ד' וה') נראה שצ"ל הג' עפלה
(כמו עֲלָפָה) נפש לא־יִשָּׁר בו, וצדיק באמונתו
יחיה: ואף כי יִהְיֶה (כמו ותהי, יד' ערקהנען)
בגֹד, גבר יהיר ולא יִגְדֹחַ וכו'.

הוי המרבה לא לו עד מתי (ב' ו') נראה
שצ"ל הוי המרבה אֶךְ מוֹת לֹא לוֹ, ושב על
סנחריב "אשר הרחיב כשאל נפשו ויאסף אליו
(במלחמותיו) כל הגוים" וכמו שאמר גם למעלה
"ההולך למרחבי ארץ לרשת משכנות לא לו".
ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב
שנים חייהו בקרב שנים תודיע ברגזרחם תזכור
(ב' ב' וי') נראה שצ"ל ה' שמעך שמעך (הכוונה
על מנפת חיל סנחריב) ראיתי ה' פעלך, בקרב
שנים חיי הו' א, בקרב שנים תודיע, ברגז רַחֲמֵם
תזכור, ופ"י "רחם" הידיד והאהוב, כמו רחמיה
קמצא במס' גיטין, ור"ל כי בזמן הקצף זכר ה'
את בריתו את העם האהוב לו; ופ"י "שנים"
חומות, כמו ספו שנה על שנה דישעיה כמו
שביארתי למעלה, ור"ל שבקרב חומות ירושלים
נראתה פעולת ה' ונודעה ידו את עבדיו וועמו
את אויביו.

שחו גבעות עולם הליכות עולם לו (ג'
י') אֱלֹהֵי לוֹ, אלא לֹא אֱלֹהֵי.

תחת אין ראיתי אהלי כושן (ג' י') נראה
שצ"ל יִתְחַפֵּאֲזוּן ראשי אהלי כִּשְׁשָׁן,
ונדרף למ"ש אח"י ירגזון יריעות ארץ מדין,
ויתחתאון הוא מלשון חתת ופחד. והנביא צייר
בזה חוזק סערת רוח הפסום, שיריעות אנשי
בשן ומדין השוכנים באהלים חלו ורגזו והתנועעו
כשבורים מפני פחד ה' העושה מלאכיו רוחות
ומשרתיו רשף וקטב מרירי.

עריה חעור קשתך (ג' ט') אולי צ"ל
אריה (הוא סנחריב, וכן נקרא גם נחום ב' י"ב) תִּזְרַח
קשתך (דען לאווען שאָם דיין באַנען גיעדער).
זרם מים עבר (ג' י') בתהלים (עזר י"ה)
כתוב זרמו מים עבות, עיין שם.

נתן תהום קולו רום ידיהו נשא (שם שם)
אֱלֹהֵי רום אלא יָם.

והושיבם ה' אלהיהם כצאן גֵּעַ מִן עֹלָה ויורד)
כאב בני נזר מתנוססות (כמו מתנוצצות) על אדמתו.
וכצאן נעמו הוא כמליצת סוס הודו.

על כן נסעו כמו צאן יענו כי אין רעה
(י' ב') נראה שצ"ל על כן גֵּעַ עוֹ כְּמוֹ צֹאן.
יִגְעוּ (כמו ויניעם במדבר) באין רעה.

והיה כגבור אפרים ושמח לבם כמו יין
ובניהם יראו ושמחו יגל לבם בה' (י' ו') נראה
שצ"ל והיה כשכור אפרים ושמח לבם כהמ' יין
ועיני הם יראו ושמחו וכו'.

והשיבותים מארץ מצרים וכו' ואל ארץ
גלעד ולבנון אביאם ולא ימצא להם: ועבר
ביום צרה והכה בים גלים (י' ו') נראה שצ"ל
ועבר בים צרה (פי' אל צור) והכה בים גֵּבֶלִים
(אנשי גבל במדינת צור).

הנער לא יבקש (י"א ו') א"ת הנערה,
אלא הנעדרה.

ובא ה' אלהי כל קדשים עמך (י"ד ה')
נראה שצ"ל ובא ה' אל היכל קדשו עמך.

מלאכי

באמרכם שלחן ה' מגאל הוא וניבו נבזה
אכלו (א' ו') א"ת וניבו נבזה אכלו, אלא וניב
נבזה אָכְלוּ, פי' פרי נבזה מל' תנובה.

תהלים

עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה (ב' ו')
א"ת וגילו, אלא וגילו, והוא שם, גיל שלו,
וענינו כמו גואל וקרוב ומודע, וכאן הוא כנוי
למלך ישראל שהוא גיל ה' וקרובו, כי הוא אמר
לו בני אתה.

כי הפלה ה' חסיד לו ה' ישמע בקראי
אליו (ד' ד') א"ת חסיד לו, אלא חֲסִידוֹ לִי.

כי נבהלו עצמי (י' ב') א"ת נבהלו, אלא
גִּבְלוּ.

קומה ה' באפך הנשוא בעברות צוררי
(י' ו') א"ת הנשוא בעברות צוררי, אלא הנשוא
בעברתך צוררי.

עבר ארחות ימים (ח' ט') א"ת ארחות,
אלא אחרית, כמו אשכנה באחרית ים, ר"ל
מעבר לים.

שמש ירח עמד זבִּלָה (כ' י"א) בכל סימן
זה יוספר מעשה הנס ממגפת חיל אשור, וכי
אלוה בא דרך תימן ופארן להכות את האויב
והקבר הלך לפניו והרשף להגליו וארץ
התמוטטה וגוים נתרו ויריעות אהלים רגזו וחלו
ומי הים יהמו יחמרו מפני הסער הנורא אשר
שלח אלהים באפו ובחמתו. אמנם מה ענין
עמידת שמש וירח למגפת חיל אשור? ע"כ
נראה שצ"ל שמש ירח עמד זבִּלָה, פי' כהו
מפני הסער (כמו איכה יועם זהב ונהלים עוממות בדרו"ל)
וכן הוא באמת טבע הרוח הזה להעלות חול
ואבק רב ולחשיך השמש בצהרים.

נקבת במטיו ראש פרוו יסערו להפיצני
עליצתם כמו לאכל עני במסתור (י' י"ד) נראה
שצ"ל נקבת במטיך ראש פֶּרְצִים עָרוּ
להפילני (אותיות י"ם ממלת "סערו" שייכים למלת
"פרו") עֶרְצִים קָמוּ לִבְלֹעַנִי במסתור.
גור ממכלה צאן ואין בקר ברפתים (י'
(י"ו) א"ת גור, אלא גִּזְרָה, פי' עברו ותמו.

צפניה

ורבצו בתוכה עדרים כל חיתו גוי (ב'
(י"ד) א"ת עדרים, אלא עֶרְדִּים, וא"ת חיתו
גוי, אלא חיתו גי.

ליום קומי לעד בי משפטי לאסף גוים
לקבצי ממלכות (י' ח') נראה שצ"ל ליום קומי
לעֶרְדִּי משפטי לאֶסְפִּי גוים לקבצי
ממלכות.

ישיש עליך בשמחה יחריש באהבתו (י'
(י"ו) א"ת יחריש באהבתו, אלא יחדש
אהבתו.

זכריה

עוד תפוצנה ערי מטוב (א' י"ו) נראה
שצ"ל עוד תִּפְרֹץ עֲרֵי מְרֹזָב, כענין
דיפרון לרוב (ברא' ל' ל').

ואכלו וכבשו אבני קלע ושתו המו כמו
יין (ט' ט') נראה שצ"ל ואכלו בִּפְשָׁר את
בני קדם ושתו דמם כמו יין.

והושיעם ה' אלהיהם כצאן עמו כי אבני
נזר מתנוססות על אדמתו (ט' י"ו) נראה שצ"ל

האלה ועוד היום פליאה דעת ממני כי אם נקבל כפי המפרשים כי אילת השחר הוא מין כ"ה מה פי' אילות לעזרתי חושה? חידה הוא ותהי לחידה.

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל (כ"ד)
א"ת קדוש יושב, אלא קדוש יעקב.
אכלו וישתחוו כל דשני ארץ וכו' ונפשו לא חיה: זרע יעבדנו יספר לאדני לדור: יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד וכו' (כ"ב לו — ל"ב) נראה שצ"ל אך לו ישתחוו כל ישרי ארץ וכו' ונפשו לו חיה: זרעו יעבדנו יספר לאדני דור יבוא, ויגידו צדקתו לעם נולד וכו'.
שבטך ומשענתך המה ינחמני (כ"ג ד')

א"ת ינחמני, אלא ינחוני.
שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד (כ"ד ה') א"ת פתחי עולם, אלא פתחי אולם, וא"ת מלך הכבוד אלא מלך כביר (הוא הארץ אשר הובא אל בית ה').

יבשו הבגדים ריקם (כ"ה ז') א"ת יבשו אלא ישרו.

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש (כ"ד ד') נראה שצ"ל אחת ישרו לתי, מאת ה' אותה אבקש.

בצור ירוממני (כ"ו ה') א"ת בצור, אלא בצר.

אל הכבוד הרעים יהוה על מים רבים (כ"ט ד') נראה שצ"ל אל כביר הרים ידו על מים רבים.

למען יזמך כבוד ולא ידם (ל' ז') א"ת כבוד, אלא כנור.

כשל בעוני כחי ועצמי עששו: מכל צדרי הייתי חרפה ולשכני מאד ופחד למידעי (ל"א ז') נראה שצ"ל כשל בעניי כחי ועצמי עששו מכל צדרי: הייתי חרפה לשכני, מנוד ופחד למידעי.

כי החרשתי בלו עצמו בשאנתי כל היום (ל"ב ז') א"ת החרשתי, אלא השחרתי.

על זאת תפלל כל חסיד אליך לעת מצא רק וכו' (ל"ב ז') א"ת לעת מצא רק, אלא לעת מצוק. ונראה לי כי מלות "במתג ורסן עריו לבלום כל קרוב אליך" שבפסוק ט' מקומם

בל יוסף עוד לערץ אנוש מן הארץ (י"ח)
א"ת הארץ, אלא הערץ, ופי' לא יוסף שום איש עוד ליהוה מפני העריץ.

ימטר על רשעים פחים איש וגפרית (י"א ז')
נראה שצ"ל ימטר על ראשים פחים איש וגפרית. סביב רשעים יתהלכון כרם זלות לבני אדם (י"ב ט') נראה שצ"ל פחים זלות לבני אדם, ונכתב אדום תחת ככל כמו שנמצא במקומות רבים במקרא.
ודובר אמת בלבבו (ט"ז ב') א"ת בלבבו, אלא כל לבבו.

לא רגל על לשונו (ט"ז ג') א"ת על לשונו, אלא על שונאו.

אמרת לחי אדני אתה טובתי בל עליך: לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל הפצי כם: ירבו עצבותם אחר מהרו וכו' (י"ז ב') נראה שצ"ל אמרתי לחי אדני (לאדני אלהים) אתה טובתי: בל אלף לקדושים אשר בארץ המה (ראה אצ"ה שם קדש) ארור כל הפצי כם: ירבו עצבותם (פ') הם מרבים תועבותם, מלשון מלין דעזיבא בתלמוד, ראה אצ"ה המלים) אחר מהרו: ידוע כי עבודת הקדושים היתה במעשה זמה, ע"כ אמר כאן, שבראשונה הם עושים תועבותיהם ואח"כ מהרו, ר"ל יתנו מוהר לקדשות.

שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט (י"ח ה') א"ת מימיני, אלא מימינו, ושב על ה' הנזכר קודם.

בני נכר יבלו (י"ח ט') א"ת יבלו, אלא יבהלו.

בכל הארץ יצא קום (י"ט ה') א"ת קום, אלא קולם.

אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר (כ' ה') א"ת נזכיר, אלא נגביר, פי' ננצח.

תחדהו בשמחה את פניך (כ"א ז') נראה שצ"ל תחדה בשמחה את פניו.

כי נטו עליך רעה (כ"א ז') א"ת נטו, אלא פטו.

למנצח על אילת השחר (כ"ב א') ובתוך המזמור כתוב אילות לעזרתי חושה (פסוק ב') מעולם הייתי משתאה על הפסוקים הקשים

דרך רשעים צלחה) רָכַב עָלָיו בְּרִאמְתוֹ נֶגְזָה צַדִּיק.
יִרְעֲשׂוּ הָרִים בְּגֹאוֹתוֹ (מ"ד ה') אִתּוֹ בְּגֹאוֹתוֹ.
אֵלָּה. ^אפָּעַר תּוֹ.

כִּי הִנֵּה הַמַּלְכִּים נֹעֲדוּ עִבְרוּ יַחְדָּו (מ"ח ה') אִתּוֹ עִבְרוּ, אֵלָּה תִּבְרֹךְ, כִּמוֹ כָּל אֱלֹהֵי חֲבֵרוֹ
אֵל עִמָּךְ הַשְׂדִּים.

לֹא יִתֵּן לְאֱלֹהִים כְּפָרוֹ: וְיִקַּר פִּדְיוֹן נַפְשָׁם
וְחָדַל לַעֲוֹלָם: וַיְחִי עוֹד לִנְצַח וְכוּ' (מ"ט ח' ט"ו י')
נִרְאָה שְׁצִ"ל וַיִּקַּח פִּדְיוֹן נַפְשָׁם וְחָדַל לַעֲוֹלָם:
וַיְחִי עוֹד לִנְצַח וְכוּ', וּפִי לֹא יִכְלֹל הָאָדָם לִיתֵּן
כְּפָרוֹ לְאֱלֹהִים, אֲשֶׁר יִקַּח פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ לַמַּעַן
יַחְיֶה לַעֲוֹלָם.

קָרַבם בְּתִימוֹ לַעֲוֹלָם מִשְׁכַּנּוֹתם לְדוֹר
וְדוֹר קִרְאוּ בְּשִׁמוֹתָם עָלֵי אֲדָמוֹת (מ"ט י"ב) נִרְאָה
שְׁצִ"ל קָבַרָם בְּתִימוֹ לַעֲוֹלָם מִשְׁכַּנּוֹתם לְדוֹר
וְדוֹר, קָרָן (מַלְשׁוֹן הַמָּה קִירוֹת) (נַחֲמִיָּה ג' ג') מוֹעֲדוֹ
מוֹשֵׁב וְחָם עָלֵי אֲדָמוֹת (פ"ו בְּתוֹךְ הָאָדָם).

וְאָדָם בִּיקַר בַּל יִלֵּין נִמְשָׁל כְּבִהְמוֹת נִדְמוֹ
(מ"ט י"ב) וּבִסּוּף הַמְזֻמּוֹר: אָדָם בִּיקַר וְלֹא יִבִּין
נִמְשָׁל כְּבִהְמוֹת נִדְמוֹ. נִרְאָה שְׁכַפְסוֹק הָרִאשׁוֹן
צִ"ל וְאָדָם פִּיֶּרְקָה בַּל יִלֵּין נִמְשָׁל כְּבִהְמוֹת
נִדְמוֹ, וּבִסּוּף הַמְזֻמּוֹר צִ"ל אָדָם פִּיֶּרְקָה לֹא יִפּוֹן
(פ"ו שְׁאִינוֹ מִתְקִיִּים) נִמְשָׁל, כְּבִהְמוֹת נִדְמוֹ.

כִּצְאָן לִשְׂאוֹל שְׁתוּ וְכוּ' וַיִּרְדּוּ בָם יִשְׂרָאֵל
לְבַקֵּר וְצוֹרֵם לְבָלוֹת שְׂאוֹל מִזְבוֹל לוֹ (מ"ט ט"ז)
נִרְאָה שְׁצִ"ל כִּצְאָן וְכוּ' וַיִּרְדּוּ כִּמּוֹ שְׁנֵי הָרִים
לִקַּח בְּרִנְעֵי רִים: בַּל לִשְׂאוֹל מִזְבוֹל לוֹ (פ"ו)
מִן הַזְּבוֹל שְׂאוֹל יוֹשֵׁב בּוֹ בְּחַיּוֹ יִכְבֹּל לִשְׂאוֹל).

כִּי נַפְשׁוֹ בְּחַיּוֹ יִבְרַךְ וַיּוֹדֶךָ כִּי תִשָּׁב
לְךָ (מ"ט י"ט) נִרְאָה שְׁצִ"ל כִּי נַפְשׁוֹ בְּחַיּוֹ
יִבְרַךְ (שֶׁב עַל ה') וַיּוֹדֶךָ כִּי תִשָּׁב לְכַת (ת'
מַמְלֶת תִּבּוֹא שְׂאֵחַר כֵּן הוּא עוֹלָה וַיּוֹדֶךָ).

וְשֵׁם דֶּרֶךְ (נ"ב כ"ג) אִתּוֹ שֵׁם דֶּרֶךְ, אֵלָּה
וְתָם דֶּרֶךְ.

מִה תִּתְהַלֵּל בְּרַעַה הַגְּבוּר חֲסֹד אֵל כָּל
הַיּוֹם: הוֹוֹת תַּחֲשֹׁב לְשׁוֹנֶךָ כְּתַעַר מַלְטָשׁ וְכוּ'
(נ"ב ג' י"ד) נִרְאָה שְׁצִ"ל מִה תִּתְהַלֵּל בְּרַעַה
וְהַגְּמֵר חֲסֹד אֵל: כָּל הַיּוֹם הוֹוֹת תַּחֲשׁוֹב, לְשׁוֹנֶךָ
כְּתַעַר וְכוּ'.

יַחְתֵּךְ וַיִּסְחָךְ מֵאֵהָל (נ"ב ח') אִתּוֹ מֵאֵהָל,
אֵלָּה כִּאֵהָל, כִּמוֹ נִסַּע וְנִגְלָה מִנִּי כֵּאֵהָל רַעִי.

כִּאֵן וְצִ"ל: לְשִׁטָּף מִיָּם רַבִּים אֵלָּיו לֹא יִגִּיעוּ,
בְּמַתָּג וְרֹסֶן עָרְיוֹ (פ"י שְׁוֹמְיוֹ) לְבָלוֹם בַּל קָרֹב
אֵלָּיו. וְהַחֲמִשָּׁךְ עוֹלָה יִפְהָ מֵאוֹד.

אֶהָב יָמִים לְרֹאוֹת טוֹב (ל"ד י"ג) אִתּוֹ אֶהָב
יָמִים, אֵלָּה אֶרְךָ יָמִים.

נִאֲסַפּוּ עָלֵי נִכְסִים (ל"ה ט"ז) אִתּוֹ נִכְסִים,
אֵלָּה נֶכְדָּרִים.

הַשִּׁיבָה נַפְשִׁי מִשְׂאֵיהֶם מִכַּפִּירִים יַחֲדָתִי
(ל"ה י"ז) נִרְאָה שְׁצִ"ל הוֹשִׁיעַ נַפְשִׁי
מִשְׂנֵי תָם, מִכַּפִּירֵיהֶם תִּיֵּתִי.

נִאֲסַפּוּ פִשַׁע לְרִשָּׁע בִּקְרֹב לִבִּי (ל"ז ב')

נִרְאָה שְׁצִ"ל נִעִים פִּשַׁע לְרִשָּׁע בִּקְרֹב לִבִּי.

כִּי הַחֲלִיק אֵלָּיו בְּעִינָיו לִמְצָא עוֹנֵנוֹ לְשׁוֹנֵנוֹ
(ל"ז ג') נִרְאָה שְׁצִ"ל לִבִּי הִרְחִיק אֵלָּה יוֹ בְּעִינָיו
לְמִצָּא עוֹן לְשׁוֹנֵנוֹ, פִּי כִי הִרְשָׁע מִדְּמָה
בְּעִינָיו כִּי אֱלֹהֵי רַחוּם מֵאוֹד מְשִׁימָצָא עוֹן לְשׁוֹנֵנוֹ
וּמַעֲנוֹשׁ אוֹתוֹ עָלָיו.

כִּי עִמָּךְ מִקּוֹר חַיִּים בְּאוֹרֶךְ נִרְאָה אֹר
(ל"ז י') אִתּוֹ בְּאוֹרֶךְ נִרְאָה אֹר, אֵלָּה מִכָּאֲרָךְ
(מ"ו שֶׁל מַלְאָכִים חַיִּים הוּא עוֹלָה וַיּוֹדֶךָ) נִרְאָה (עוֹנֵנוֹ כִּמוֹ נִרְאָה)

אֹר.

וְאִיבִי ה' בִּיקַר כְּרִים כָּלוּ בְּעִשְׂן כָּלוּ (ל"ז כ')

נִרְאָה שְׁצִ"ל וְאִיבִי ה' כִּי דָק כְּרִים (מ"ל כ')

נִרְאָה בְּלֹא כְּעִשְׂן כָּלוּ.

כִּי עוֹנֵי אֲגִיד אֲדָג מִחֲמַאֲתִי (ל"ח י"ט)

אִתּוֹ אֲגִיד, אֵלָּה אֲגִיד, וְהוּא נִרְדָּף עִם אֲדָג.

אִמְרָתִי אֲשִׁמְרָה דְּרָכִי מִחֲטָא בְּלִשׁוֹנִי
אֲשִׁמְרָה לִפִּי מִחֲסוֹם (ל"ח כ') נִרְאָה שְׁצִ"ל

אִמְרָתִי אֲשִׁמְרָה בְּרִי מִחֲטָא בְּלִשׁוֹנִי אֲשִׁמְרָה
לִפִּי מִחֲסוֹם.

אֲדַעֲהָ מִה חָדַל אֲנִי (ל"ח ה') אִתּוֹ אֲדַעֲהָ,
אֵלָּה וְרָאָה.

יִשְׁמָו עַל עֵקֶב בִּשְׁתָּם (מ"י י"ז) נִרְאָה
שְׁצִ"ל יִשׁוּב אֵל חֵיקָם בִּשְׁתָּם.

וְאֲנִי בְּתַמִּי תַמְכַּת בִּי (מ"י י"ז) אִתּוֹ בְּתַמִּי
אֵלָּה בְּתַמִּי.

כִּי אֶעֱבֹר בִּסֶּךְ אֲדָרְסָה עַד בֵּית אֱלֹהִים
(מ"ב ה') אִתּוֹ בִּסֶּךְ אֲדָרְסָה, אֵלָּה בִּסֶּךְ אֲדָרְסָה,
פִּי בַחֲבֶרֶת אֲנִשִּׁים נְרוּלִים וְנִכְבָּדִים.

וְהִדְרָךְ צִלַּח רָכַב עַל דְּבַר אֲמַת וְעוֹנָה
צַדִּיק (מ"ב ה') נִרְאָה שְׁצִ"ל וְהִדְרָךְ צִלַּח (כִּמוֹ)

ואקוה שמך כי טוב נגד חסידך (כ"ב)
 י"א) א"ת ואקוה, אלא ואחוה, פי' אספר נגד
 חסידך את שמך הטוב.

באמתך הצמיתם (כ"ד י"ג) א"ת באמתך,
 אלא בחמתך.

מקול אויב מפני עקת רשע כי ימישו
 עלי און ובאף ישמנוני (כ"ה ד') נראה שצ"ל
 מקהל אויב מפני ערת רשע כי ימךטו
 (פי' ילשטו) עלי ע"ן וכו'.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים
 היו עמדי (כ"ה י"ט) נראה שצ"ל פדה מן
 (פי' מקרב ונאל, כמו שלח ידיו בשלום) נפשי,
 מקרוב לי, כי ברבים היה עמדי. ואמר
 זאת על אנשי זיף שהיו קרובים לו משכטו,
 ראה שם קין 2. באוצר השמות.

שימה דמעותי בנאדך הלא בספרתך
 (כ"ו ט') א"ת הלא בספרתך, אלא מלא
 ב' ספודת יף, והוא כמו ספודת כסף (כ"ב י"ב י"ד).
 הלא רגלי מדחי (כ"ז י"ד) א"ת הלא,
 אלא ה' א.

עורה כבודי עורה הנכל וכנור (כ"ז ט')
 א"ת כבודי, אלא כנודי.

האמנם אלם צדק תדברון (כ"ח כ') א"ת
 אלם, אלא א'תם.

ימאסו כמו מים יתהלכו למי ידרך חצו
 כמו יתמללו: כמו שבלול תמס יהלך נפל אשת
 כל חזו שמש: כטרם יבינו סירתיכם אמר כמו
 חי כמו חרון ישערונו (כ"ח ט') נראה שצ"ל
 יפסו: כמו מים יתהלכו למי ידרך, כמו ח' צר
 יתמללו: כמו שבלול תמס (מלשון שלולית
 בתלמוד נראה אוצר המלים ולשון שכולת מים במקרא)
 יהלך, כג' פל (כ' עולה ויורד) אשת כל חזו שמש:
 בטרם יבינו (עלה ויורד) יוסרו
 כמו אמר; כמו ח' כמו חרול ישערו.

פגדי און (כ"ט י') א"ת און, אלא אדן.
 ישובו לערב יהמו ככלב ויסוכבו עיר
 (כ"ט ז' י"ז) נראה שצ"ל ישובו לערב יהמו
 ככלב ויסוכבו עיר.

והורידמו וכו' חטאת פימו דבר שפתימו
 וילכדו בגאונם ומאלה ומכחש יספדו (כ"ט ז' י"ב)
 נראה שצ"ל והדיחמו וכו' מחטאתימו
 ור' פושעימו (כ"ט ז' י"ב) כ"כ פשעיהם הדיחמו, לעיל ה'
 י"א) וילכדו בגאונם ומאלה ומכחש יספדו.

בהצותו את ארם נהרים ואת ארם צובה
 וכו' אלהים זנחתנו פרצתנו וכו' נתת ליוראך
 נס להתנוסס מפני קשט סלה: למען יחלצון
 ידידיך וכו' אלהים דבר בקדשו וכו' (כ"י ז' י"ח)
 להבנת מזמור זה צריך להחבונן בספר דברי
 הימים (א' ספני י"ב י"ד ספני י"ז י"ח) ששם יסופר
 ראשונה כי בהעלות דוד את ארון האלהים
 מקרית יערים שמשו הבקר והפכו העגלה ארצה
 וכאשר מיהר עוזא להחזיק בארון ה' ויפול
 הארון עליו וימתהו ותפול אימה גדולה על
 העם עד אשר ירא דוד מהסיר הארון אליו
 ויטהר אל עובד אדום הלוי ויקרא למקום פרץ
 עוזא כי פרץ ה' בו פרץ. ויסופר שם עוד
 שכאשר פשטו הפלשתיים בעמק רפאים וישאל
 דוד באלהים ויאמר לו האלהים חסב מעליהם
 ובאת להם ממול הבכאים ויהי כשמעך את קול
 הצערה בראשי הבכאים אז תצא במלחמה
 (ובש"ב ה' כ"ד: א' ז' ח' י') כי יצא האלהים
 לפניך, ואז הבה דוד את הפלשתיים ויכניעם ואז
 הובא הארון אל עיר דוד ואז הבה דוד את
 מואב ואת אדום ואת ארם צובה, כי הארון הלך
 לפניו והאלהים יצא בצבאותיו.

והנה על פרץ עוזא אמר דוד כאן
 אלהים זנחתנו פרצתנו * אנפת וכו' הראית
 עמך קשה וכו'; ועל מעשה עמק רפאים (שנקרא

(*) והנה ונה טראוי להתעורר עליו הוא ענין צעל פ' ל' יס, אשר גם שם היה נלחמה
 לדוד עם הפלשתיים, ולפי כותב מ' שמואל נקרא צעל פרלים יען אמר דוד פרץ ה' את אויבי
 לפני כפרץ נים (ס"ב ה' כ'); אמנם הלא ידוע כי הסופרים לא דקדקו צטעני השמות.
 ויותר נראה שנקרא כן ע"ש רעש ארץ שהיה שם, ור' איה לדבר: כי כהר פרלים יקום ה'
 כעמק צנעון ירגז (ישע' כ"ח כ"א) והוא הר פרלים והוא צעל פרלים. ואולי היה פרץ עוזא
 ורעש הארץ צעח אחת ולשניהם שמו קלף ה' לכמה, ע"כ אמר דוד זנחתנו פרצתנו וכו' וכו'
 ה' רעש את ארץ.

הלך ממנו
 אשר ריב
 אלהים
 גם (ויראה
 יחלצון י'
 למען יח
 תחרץ
 וארם א'
 אשליך
 מי יוביל
 שצ"ל מי
 אדום. וש
 ולא תצא
 היות הא
 יערים וב
 ירושלים
 ב
 ולמען
 וצ"ל פ' צ
 פ' צר, ת
 נו
 ירשת, א'
 שענינו ש
 שענינו ת
 ש
 אלא כי
 ע
 בקור נמו
 עד אנה
 יבנו עמים
 תרץ ו
 לבכם
 שענים על
 סוסו לנסו
 א
 שואתו,
 מרוח
 כי
 אברכך
 ס' ד', כ
 שבוך, כ

הלך ממנו אח"כ עמק הבכא ע"ש הצעדה בראשי הבכאים

אשר דיבר אתו אלהים ונתן לו סימן, אמר כאן אלהים דבר בקדש וכו' נתתה ליראיך גם (ונראה לי שתחת מנני קשט צ"ל מפי קדשך) למען יחלצון ידידיך, ר"ל שנתת אות וסימן לאהוביך למען יחלצון למלחמה, כמ"ש בשמואל "אז תחרץ"; ועל הכותו מואב ואדום ופלשתים וארם אמר כאן מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי עלי פלשת אתרועע. ומה שאמר מי יובילני עיר מצור מי נחני עד אדום, נראה שצ"ל מי יובילני ארם צובה מי ינחני עד אדום. ושב ואמר הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו, הכוונה על זמן היות הארון בארץ פלשתים ואח"כ בקרית יערים ובבית עובר אדום עד כואו אל עיר דוד ירושלימה.

בעטף לבי בצור ירום ממני תנחני (ס"א) ולמעלה (ס"ב כ"ו ה') כתוב בצור ירום ממני, וצ"ל בצור ירום ממני; וכאן צ"ל בעטף לבי בצור, תרום ממני ותנח ממני.

נתת ירשת יראי שמך (ס"א ה') א"ת ירשת, אלא אף ש'ת. והנה שרש ארש בעברית, שענינו שאלה, קרוב להוראת רשא בארמית, שענינו תביעה, ראה אוצר המלים שם רשות. שנותניו כמו דוד ודוד (ס"א ה') א"ת כמו, אלא כימי.

עד אנה תהותתו על איש תרצחו כלכם בקיר גדר הרחיה (ס"ב ד') נראה שצ"ל עד אנה תהתלו על איש (ס"ב) על שוא, כמו יגעו עמים בדי ריק ולאמים בדי אש, ירמו נוא כ"ה) תרצחו (פלשון רחץ בארמית, שענינו סמיכה ובטחון) לבכם בקיר גדר הרחיה (ס"ב) אתם שענים על דבר שוא כנשען על קיר גדר הרחיה, מסופו לנפול עם הקיר או הגדר כנשען על קנה רציף.

אך משאתו יעצו להדיח (ס"ב ה') א"ת משאתו, אלא משאות, ר"ל משאות שוא מרוחים, ע"כ אמר להדיח.

כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך: אברכך בחיי (ס"ג ה') נראה שצ"ל כי טוב חסדך, מ"ת ב' שפתי ישבחונך (ס"ב מעורר שפתי כבחונך, כמ"ש אהללה ה' בחיי אומיה לאלהי בעודי, וכן

אמר כאן): כן אברכך בחיי (ס"ב כל ימי חיי).

ובצל כנפיד ארנן (ס"ב ה') א"ת ארנן אלא ארנן (א"ת ארנן).

לירות במסתרים תם פתאם יורדו ולא ייראו (ס"ד ה') א"ת ייראו, אלא יראו.

יספרו לממון מוקשים (ס"ד ה') א"ת יספרו, אלא יספרו.

וישילחו עלימו לשונם יתנודרו כל ראה בם (ס"ד ה') נראה שצ"ל וישכילו עלימו כל שמעם, פ"י כל שומע יתכונן בם וישתומם עליהם.

לקחת מתנות באדם ואף סוררים (ס"ה י"ט)

נראה שצ"ל לקחת מתנות באדם ואף סוררים י"ט ושב על מלחמת דוד בארם שארון ה' הלך לפניו והכה אויביו לפניו, ע"כ אמר אל הארון: עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות וכי (כי מסתמא

הועמר הארון בשדה המלחמה על ההר). והנה המתכונן בעינים פקוחות ימצא כי כל מזמור זה מדבר במלחמות דוד באדום וארם (ראה מה שכתבתי למעלה ד"ה בהצותי) שבמלחמות ההם הלך ארון ה' לפניו, ע"כ פתח כאן יקום אלהים יפוצו אויביו כמ"ש

משה כנסוע הארון קומה ה' ויפוצו אויביו. וכבר העירותי במקום אחר כי באמרו רבותים אלפי שנאן הכוונה על עשרים ושנים אלף איש שהכה דוד בארם כמ"ש ויך דוד בארם עשרים ושנים אלף איש (ד"ה י"ח ה') ושנאן הוא שיאן הוא חרמון, שבהר החוא (וכבר בשן) היתה המלחמה את ארם.

ושאר לשון המזמור נשתבש מאוד עד שאי אפשר לעמוד על טהרת הנוסחא הראשונה, אבל פה וכה נמצא מלה או מאמר הרומז על אמתת ענין המזמור, כמו מאמר „גשם נדבות תניף“, ואין תניף אלא לשון התנדבות והקדשה (ווי"ה) כענין אשר תניף תנופת זהב לה' (שמות ל"ה כ"ב) וגשם הוא בלי ספק מלה משובשת משם אומה, אולי גשור, שהוא עם ממשפחות ארם, או פ"ח (כדא כ"ב כ"ד) שהוא ג"כ שם משפחה בארם והיתה כוונת המשורר כי משפחות ארם הניפו נדבות לה' כאשר הכניע אותם לפני דוד מלך ישראל; וכן „חיתך ישבו בה“ הוא בלי ספק משובש מן: חסות ישיב בה.

שגם היא הביאה מנחה לה', כאשר נכבשה לפני

דוד ; וכן אמר למטה : מהיכלך על ירושלם
 (נראה שצ"ל בהיכלך אל ירושלם) לך יובילו
 מלכים שי. והנה תחת ,בה תשלג בצלמון"
 נראה שצ"ל בְּהַר הַשֵּׁלֶג (שהוא כנוי להר הרמון,
 ראה אוצר השמות, והוא שנאן או שואן) בצלמון (גם הוא
 שם הר, ראה אוצר השמות, ומסתמא היתה גם שם מלחמה
 עם מואב) ; ותחת ,קדקד שער" נראה שצ"ל
 קדקד שְׁעֵיר, ושב על מלחמת דוד באדום ;
 ותחת ,אשיב ממצלות ים" נראה שצ"ל אֲבִישׁ
 מַצְלוֹת יָם ; ותחת ,גער חית קנה עדת
 אבירים בעגלי עמים מתרפס ברצי כסף בור
 עמים קרבות יחפצו" נראה שצ"ל גְּשׁוּר חֲמַת
 בְּגַה עֶרְן (ראה יחז' כ"ג) עֲבָדִים בְּבָנָי ;
 עַמּוֹן מתרפס בבעצק כסף, פּוֹז (ראה ברא' כ"ב
 כ"א) וְאֲבִימִים קָרְבָּתִי (י' עולה ויורד) יחפצו
 (כענין קרבת אלהים יחפצו) ; ותחת ,תריץ ידיו"
 נראה שצ"ל תְּרִיץ צִיָּרוֹ (או צִירָה) ואות צ'
 הוא עולה ויורד.
 כי אתה אשר הכית רדפו ואל מכאוב
 חלליך יספרו (ס"ט כ"ז) נראה שצ"ל כי אֶת
 אשר הכית רדפו ועל מכאוב חלליך יספרו.
 ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהלתך
 (ע"א י"ד) נראה שצ"ל ואני תמיד אהלל
 וְסַפַּרְתִּי אֵל כָּל תְּהִלָּתְךָ.
 אבוא בגבורות אדני ה' (ע"א י"ז) נראה
 שצ"ל אֲבִיעַ גְּבוּרוֹת אֲדֹנִי ה'.
 עד אניד זרועך לדור לכל יבא גבורתך
 (ע"א י"ח) נראה שצ"ל עד אניד עֲזָרְךָ לְכָל
 לְדֹר יָבֹא (der kommenden Generation) גבורתך.
 תרב גדלתי ותסב תנחמני (ע"א כ"א) א"ת
 בְּרָלְתִּי, אלא בְּלוֹתִי, פ"י מה שהייתי גולה
 ממקומי והייתי נע ונר בארץ.
 לפניו יכרעו ציים ואויביו עפר ילחכו
 (ע"ב ט"ז) א"ת ציִים, אלא צָרִים.
 ויציצו מעיר מעיר כעשב הארץ (ע"ב י"ז) א"ת
 ויציצו מעיר, אלא וַיִּצְיֹצְאוּ מֵעִיר (כמו ומציצו
 מעיר, דה"ב ל"ב כ"א).
 אך טוב לישראל, אלהים לברי לבב
 (ע"ב א') א"ת אך טוב לישראל, אלא אך טוב
 לַיִּשְׂרָאֵל.

כי אין חרצבות למותם ובריא אולם (ע"ג
 ד') נראה שצ"ל כי אין חרצבות לְמוֹתָם
 וְבָרִיא עוֹלָם.
 ימיקו וידברו ברע עשק ממרום ידברו
 (ע"ג ח') נראה שצ"ל ימיקו (ענין הלצה, ראה אוה"ש)
 וידברו ב' (שב על ה') עֲתֵק בְּמִרוֹם ידברו.
 לכן ישוב עמי הלם ומי מלא ימצו למו
 (ע"ג י') נראה שצ"ל לכן יִשָּׁיב (ככתוב) עמי
 לְהֵם (כענין תשוב אמריה לה) וְאָמַר מֵאֵל
 יִמָּצְאוּ לְמוֹ.
 הנה אלה רשעים ושלוי עולם השנו חיל
 (ע"ג י"ב) נראה שצ"ל הנה אלהי רשעים
 יִשְׁלִיּוּ (כמו ישליו, אלהים לשודדים) עוֹלָם
 הַשִּׁיגוֹ חֵיל.
 אם אמרתי אספרה כמו הנה דר בניך
 בגדתי (ע"ג ט"ז) נראה שצ"ל אם אמרתי אספרה
 כְּמוֹ (על דוד כְּמוֹ, לְמוֹ, ופ"י כְּהֵם) הנה ד' י
 כָּגֹד בְּגֹדְתִי.
 כחלום מהקיץ אדני בעיר צלמם תבוה
 (ע"ג כ') נראה שצ"ל כחלום מהקיץ נֶאֱדָרָה (פ"י
 נדרו ואבדו) פָּעֵר פְּצָלָם גְּבָהָה.
 כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי
 אלהים לעולם (ע"י כ"ז) א"ת כלה שארי ולבבי,
 אלא פִּי לוֹ שְׁאֵרִי וּלְבָבִי.
 אמרו בלבם נינם יחד (ע"ד ח') א"ת
 נינם, אלא גִיעַם (wegfegen) מלשון ויעה ברד
 מחסה כזב.
 שרפו כל מועדי אל בארץ (שס) מדברי
 הראב"ע (איכה א' ד') משמע שהיה לפניו הנוסחא
 בְּאֵשׁ תַּחַת "בארץ".
 אל תתן לחית נפש תורך (ע"ד י"ז)
 נראה שצ"ל אל תתן לְמוֹת נֶפֶשׁ יָרֵאָה.
 כי מלאו מחשכי ארץ נאות חמס (ע"ד
 י"ז) נראה שצ"ל כי מלאו מחשבות און
 עצות חמס.
 וקרוב שמך ספרו נפלאותיך (ע"ח כ')
 א"ת וקרוב שמך, אלא וְקָרָאִי בְּשִׁמְךָ.
 כי אקח מועד (ע"ה ג') א"ת אקח, א
 אקרא.
 תדברו בצואר עתק (ע"ה ו') א"ת בצואר
 אלא בְּצוּר, פ"י באלהים.

מזה

חמ

מאז

שאר

מעת

א"ת

שלא

שנוה

וכו

עז

נראד

מדון

ועל

ופקד

שמדל

א"ת

רעם

הישן

מ"א

יהיה

אשכ

מצ

חנני

לך

מלא פניהם קלון ויבקשו שמך ה' (פ"ט)
 א"ת ויבקשו שמך, אלא ויבשו שואיך.
 אתה אלהי הבושח אליך (פ"ט ב') צריך
 לנקד אלהי.

לבני קרח מזמור שיר יסודתו בהררי
 קדש וכו' (פ"ט א' - י') נראה שצ"ל לבני קרח
 מזמור שיר : אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות
 יעקב : גִּבְרַת מַבְרַךְ עִיר הָאֱלֹהִים סֵלָה :
 יִסְדֵּךְ תִּף בַּהֲרֵי קִדְשׁ וְשָׁרִים פִּתְחֵי לֵלִים
 כָּל מַעֲיָנֶיךָ : אוֹכִירָהּ ב' (היא ארם בית רחוב)
 וּבְכָל לֵלֵיךָ הָנָה, פִּלְשֶׁת וְצָר עִם כּוֹשׁ ; זֶה
 יֵלֶךְ שֵׁם (פ"ט) עַל יְלִיד יְרוּשָׁלַם הַנִּמְצָא בְּרָחוֹב אוֹ בְּכָל
 אוֹ בְּפִלְשֶׁת וְצָר וְכוּשׁ, יֹאמְרוּ : זֶה נִוְלַד שָׁם, ר"ל
 בִּירוּשָׁלַם, וְשָׁמָּה יִבְאֶה : וְלִצִּיּוֹן יֵאָסֶף אִישׁ וְאִישׁ
 יֵלֶךְ בָּהּ וְהוּא יִכּוֹנֵנָה עוֹלָם (כמו למעלה מ"ח מ"ז)
 ה' יִסְפָּר בַּתּוֹךְ עַמִּים זֶה יֵלֶךְ שֵׁם סֵלָה.

ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה
 נגדך (פ"ח ב') נראה שצ"ל ה' אליך שועתי
 יומם, צעקתי בלילה נגדך.

במתים חפשי כמו חללים שבבי קבר
 (פ"ח י') א"ת במתים חפשי, אלא במתים
 חֲשִׁבְתִּי.

עלי סמכה חמתך (פ"ח ח') א"ת סמכה,
 אלא מִסְכָּה.

עני אני וגוע מנער (פ"ח י"ז) א"ת מנער.
 אלא מַעֲנִי.

אשרי העם יודעי תרועה (פ"ט י"ז) א"ת
 יודעי תרועה, אלא יודעי תעודה (כמו לתורה
 ולתעודה, וכמו יראיך ויודעי עדותיך).

שויתי עזר על גבור (פ"ט ב') א"ת עזר,
 אלא גִּזְר.

כירח יכון עולם ועד בשחק נאמן (פ"ט)
 לוח) נראה שצ"ל נְעֵר בְּשִׁחַק נֶאֱמָן.

ואתה זנחת ותמאס (פ"ט ל"ט) א"ת ואתה
 אלא ועתה, והוא מוסב על אז דברת בחזון
 לחסידך.

השבת מטהרו (פ"ט מ"ח) אולי שברת
 מטהו?

זכר אני מה חלד (פ"ט מ"ח) נראה שצ"ל
 זכר מה חרל אני (כמו למעלה ל"ט ח').

זכר אדני חרפת עבדיך שאתי בחוקי

כי כוס ביד ה' ויין חמר מלא מסך ויגר
 מזה (ע"ה ט') נראה שצ"ל כי כוס ביד ה' ויין
 חֲמֵה מְלֵא, מִסֵּךְ בִּגְדֵי מִזֶּה.
 ומי יעמד לפניך מאז אפך (ע"ה ח') א"ת
 מאז אפך, אלא מַעֲזֵ אפך.

כי חמת אדם תודך שארית חמות תחגר
 (ע"ה י"א) נראה שצ"ל כי חמת אָרְךָ (פ"י עיר חמת
 בארם, כמו פדן ארם, ארם דמשק, ארם צובה) תִּירָאָךָ
 שארית חמת (פ"י הנשאר בחמת שלא בכש דוד) תחגר
 (פ"י תירא ותחיל, כמו ויחננו ממסגרותם), דבר זה (בשנוי
 מעט) כתב לי הרב דר. גראטין נ"י.

נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה (ע"ה י')
 א"ת נגינתי, אלא בְּגִנּוֹתִי, והוא מלשון גני
 (שלאפסן) בארמית.

השכח חנות אל וכו' ואמר חליתי היא
 שנות ימין עליון (ע"ה י"א) צ"ל השכח חנות אל
 וכו' ? וְאִם חֲסָאֲתִי הִיא שְׁנֵתָה יְמִי
 עוֹלָם ?

משלחת מלאכי רעים (ע"ה מ"ט)
 נראה שצ"ל מִלְאָכֵי מִשְׁחַת רָעִים.

תשימונו מדון לשכנינו (פ"י י') א"ת
 מדון, אלא מְנוּדָה, פ"י מנוד ראש.

ופקד גפן זאת : וכנה אשר נטעה ימינך
 ועל בן אמצת לך (פ"י מ"ט וי"ז) נראה שצ"ל
 וּפְקִד גִּפֶּן זֹאת וְכָנָה (פ"י) בן של הגפן, ר"ל הכלונס
 שמדלין עליו את הגפן) אשר נטעה ימינך ועל בן
 אֲמִצְתָּה לך.

אענך בסתר רעם (פ"א ח') א"ת בסתר
 רעם, אלא בַּעֲת רָעָה (ידוע כי אות ע' ככתב עברי
 הישן והוא כדמות ס' ככתב אשורי).

משנאי ה' יכחשו לו ויהי עתם לעולם
 (פ"א י"ז) א"ת עתם, אלא אֶתָם, ופ"י כי ה'
 יהיה את ישראל לעולם.

ויאכילו מחלב חסה ומצור רבש
 אשוביעך (פ"א י"ז) א"ת ומצור רבש, אלא
 מִצּוֹר־רֶבֶשׁ, והוא מקביל יפה אל מחלב-חסה.
 כי אתה תנחל בכל הגוים (פ"ב ח') א"ת
 תנחל אלא תִּנְחַל.

כי נועזולב יחדו (פ"ג י') א"ת לב, אלא
 לך.

כל רבים עמים : אשר חרפו אויבך ה' אשר
חרפו עקבות משיחך (פ"ט כ"א ו"ב) נראה שצ"ל
זכר אדני שאתי בחיקי חרפת עבדיך אשר חרפו
אויבך ה' : כל ד' פת עמים אשר חרפו עקבות
משיחך.

המלמד אדם דעת וכו' (צ"ד כ') מס'
מורה נבוכים (ח"ג פ"ט) נראה שהיה קורא :
המלמד אדם דעתיה' — ידע מחשבות אדם.
ודם נקי ירשיעו (צ"ד כ"א) א"ת ודם נקי
אלא ותם ונקי.

הוכה כעשב ויבש לבי (ק"ב ה') נראה
שצ"ל פַּעַשׁ בַּעַשׁ יָבֵשׁ.

בהיותם מתי מספר כמעט וגרים בה (ק"ה
י"ב) א"ת כמעט וגרים בה, אלא וכנענים
גרים בה.

ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם
(ק"ז כ') א"ת וימלט משחיתותם, אלא וימלט
מַשְׁחִית חַיָּתָם.

וימעטו וישחו מעצר רעה ויגון (ק"ז ל"ח)
נראה שצ"ל וימאסו וישחו מַקְצָר רוּחַ ויגון.
והנה אין ספק שפסוק זה מקומו אחר פסוק כ"ז,
ועד נאמן לזה הגו"ן ההפוכה שאחר פסוק זה
כמו אחר הפסוקים ההם.

קמו ויבושו ועבדך ישמח (ק"ט כ"ח) א"ת
קמו ויבושו, אלא קמ' יבשו.

עמך נדבות ביום חילך בהררי קדש
מרחם משחר לך טל ילדתך (ק"י ג') נראה
שצ"ל עַמְּךָ נִדְבָתִים בַּעֲסֵם, חִילְךָ בַּהֲרֵי
קדש ; מִרְחָם מִשְׁחָךְ מִלֵּךְ אֵל יִלְדֶּךָ.

אתה כהן לעולם עד דברתי מלכי צדק
(ק"י ד') א"ת על דברתי, אלא על ביתי ;
ומלכי צדק הוא כנוי מליצי למלך וכן כהן הוא
כנוי למלך ושר, כמו וכני דוד כהנים היו.

מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש
(ק"י ו') א"ת מנחל בדרך, אלא מנחל בורך,
ושב הדבור אל אלהים, והוא כענין : כי עמך
מקור חיים באורך נראה אור (מכאן נראה אור)
ירוין מרשן ביתך ונחל עדניך תשקם.

מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה
(ק"י ט') א"ת שמחה, אלא שְׂמֵחָה, כענין
עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה.

מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה
יעקב (ק"י ו') א"ת חולי ארץ, אלא חוֹלֵי לֵלִי
ארץ, והוא תאר לאל בורא ארץ.

כי המה אוזנו לי ובימי אקרא (ק"י ז')
א"ת ובימי אקרא, אלא ביום אקרא.

האמנתי כי אדבר (ק"י י') א"ת כי אדבר
אלא כי אֶזְכֹּר (כמו אאכר).

לעולם ה' דברך נצב בשמים : לדר
ודר אמונתך כוננת ארץ ותעמד (ק"ט פ"ט וצ')
נראה שצ"ל לעולם ה' דברך נצב בשמים :
לדר ודר אֶמוֹנְתְּךָ כוֹנֶנֶת, כִּי אֲרֵץ תַּעֲמֹד.
סגים השבת כל רשעי ארץ (ק"ט ק"ט)

א"ת השבת, אלא חֲשֵׁבָתָה.

פעמי הכן באמרתך (ק"ט קל"ג) א"ת
באמרתך, אלא בַּאֲמָרְתָּךְ.

צוית צדק ערתיך ואמונה מאוד (ק"ט
קל"ח) נראה שצ"ל צוית צדק, ערתיך נאמנה
מאד.

קדם ידעתי מעדתך כי לעולם יסדתם
(ק"ט קנ"ב) נראה שצ"ל קדם יַעֲדֶךָ מצותיך
וכו'.

עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלם
וכו' כעיר שחברה לה יחדו (קנ"ב ג') א"ת כעיר
שחברה לה יחדו, אלא בעוד שחבריה לה
יחדו.

שבתי יה עדות לישראל (קנ"ב ד') א"ת
עדות לישראל, אלא עדות אֵל יִשְׂרָאֵל.

שאלו שלום ירושלם ישליו אהביך
(קנ"ב ו') א"ת אהביך, אלא אהליך (כמו ישליו
אהלים לשורדים, וכענין שאמר אחיז : יהו שלום בחילך וכו').

כי לא ינוח שבט הרשע על גורל
הצדיקים (קנ"ה ג') א"ת על גורל הצדיקים,
אלא על גִּלְהֻצְדִּיקִים, ושבט הרשע הוא כנוי
לשבט מוסר הנהוג בארצות הקדם, Bastonade.

אם אבא באהל ביתי (קל"ב ג') נראה
שצ"ל אם אבא אל ביתי (אותיות ב' א' נמשכו
למעלה ולמטה).

נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה
(קל"ב י"א) א"ת אמת לא ישוב ממנה, אלא אמת
ולא ישוב ממנה.

אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני (קל"ו ה')

א"ת

הדר

י"ד

מא

קל"ט

ד"ל

והנה

צ"ל

אלא

וכו'

וא

כי

סלע

החור

ואת

ראש

שאו

הנע

שצ

א"ת

אלא

קד

ע"ש

(ה')

מ"ו

יקר

מ"ו

(י) א"ת תשכח, אלא תִּכְחַשׁ (שמעתי מפי הרב הדרשן מהר"ב לאווענשטיין נ"י).

אודך על כי וכו' ונפשי יִדְעַת מאד (קל"ט)
(י"ד) נראה שצ"ל אודך אֵל כי וכו' ונפשי יִדְעַת
מֵאָז.

אספרם מחול ירבון הקיצתי ועודי עמך
(קל"ט י"ח) נראה שהקיצתי הוא מלשון קץ וסוף,
וד"ל כל יתי לספור, כי חשבתי שמצאתי קץ,
והנה ראיתי כי עוד יש עמך; ותחת ועודי עמך
צ"ל ועוד עמך.

כל היום יגורו מלחמות (ק"ט ג') א"ת יגורו,
אלא יִגְרוּ.

ימוטו עליהם גחלים באש יפלם במהמרות
וכו' (ק"ט י"א) נראה שצ"ל יִמְטוּ עליהם גחלים
ואש, יפלם במהמרות וכו'.

נשמטו בידי סלע שפטיהם ושמעו אמרי
כי נעמו (קמ"א י') נראה שצ"ל נִשְׁמְטוּ בידי
סלע שפִּתֵּיהֶם וכו', ושוב על שאול ואנשיו
החונים על יד גבעת החכילה ויקח דוד את החנית
ואת צפחת המים מראשותי שאול ויעמוד על
ראש ההר ויקרא: הלא תענה אבנר! אז נבהלו
שאול ואנשיו ונאלמו שפטיהם מדברי דוד
הנעימים.

השמיעני בבקר חסדך (קמ"ג ח') נראה
שצ"ל השִׁמְעֵנִי ממקור חסדך.

הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה (קמ"ד י')

א"ת מחרב רעה, אלא מחרב רעה הו.
מזוינו מלאים (קמ"ד י"ב) א"ת מזוינו
אלא מזרינו, פ"י אוצרותינו, כמו וממזרים
קרה; ועיקר ענינו גורן שהוא אדרא בל' ארמי,
ע"ש שזורין בו הדגן, תר' לזרות לדרי.

משלי
פן חתן לאחרים הודך ושנותיך לאכזורי
(ה' ט') א"ת הודך, אלא חייך.
הנצל כצבי מיד (י' ה') א"ת מיד, אלא
פִּיָּךְה.

ואשת איש נפש יקרה תצור (י' כ"ג) א"ת
יקרה, אלא קָרָאָה (כמו בעסקי שאול קראה בס"י
מ' י"ח).

כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי (י')

מקביל אל "בעד אשנבי נשקפתי".

כשור אל טבח יבא וכעכס אל מוסר
אויל (י' כ"ב) נראה שצ"ל וכעבד אל מוסר
אֵל (פ"י) כעבד שמולכים אותו ליסרו ולענותו, ראה התרגום.

וכסילים הבינו לב (י' ה') א"ת הבינו,
אלא הכִּינוּ.

אני חכמה שכנתי ערמה (י' ח') נראה
שצריך לנקד שְׁכַנְתִּי, ופ"י הערמה היא שכנתי
של החכמה, כי במקום חכמה יש ערמה.

תוחלת צדיקים שמחה ותקות רשעים
תאכז (י' כ"ה) א"ת שמחה, אלא שְׂמֹרָה, פ"י
מתקיימת.

רע ירוע כי ערב זר ושונא תוקעים בוטח
(י"א ט"ו) נראה שצ"ל רע יִרְאָה (כמו לא אירע רע)
פֶּלַע עֶרֶב זֹר.

עכר ביתו ינחל רוח (י"א כ"ט) א"ת עכר,
אלא מִכָּר.

פ"י צדיק עץ חיים (י"א ל') א"ת פרי,
אלא פִּי.

דברי רשעים ארב דם (י"ב י') א"ת ארב
דם, אלא יֶאֱרָבֶדֶם, ומקביל יפה אל ופי ישרים
יצילים.

כארח צדקה חיים ודרך נתיבה אל מות
(י"ב כ"ח) נראה שצ"ל ודרך נְכִירִיהָ אֵל מות.
אור צדיקים ישמח (י"ב ט') א"ת ישמח,
אלא יִשְׁמַר, פ"י יתקיים.

ריש וקלון פרע מוסר (י"ב י"ח) א"ת ריש
וקלון, אלא יִרְשָׁקִלּוֹן.

כאין אלפים אבוס בר (י"ד ד') א"ת אבוס,
אלא אִפּוּס.

וערומים יכתירו דעת (י"ד י"ח) א"ת יכתירו,
אלא יִסְתִּירוּ, כמו אדם ערום כוסה דעת.

וחוסה במותו צדיק (י"ד ל"ב) א"ת במותו,
אלא בְּתָמוֹ.

וסלף בה (ט"ו ד') א"ת בה, אלא פָּה.
ולב כסילים לא כן (ט"ו י') א"ת לא כן,
אלא לֹא יִכְנֶן.

מאור עינים ישמח לב שמועה טובה
תדשן עצם (ט"ו ל') א"ת מאור עינים, אלא
מִךְ אָהֱנָע יִסְוֶהוּא מקביל יפה אל שמועה טובה.

יראת ה' מוסר חכמה (מ"ו ל"ג) א"ת מוסר,

אלא מוסר, פי' יסוד.

פלס ומאזני משפט לה' מעשהו כל אבני
כיס (מ"ו י"א) נראה שצ"ל פלס ומאזנים
משפט ה', כל מעשהו אבני כיס, ופי' כי
משפט ה' הוא ישר, מדה כנגד מדה, כמאזני
משקל שהם ישרים, וכל מעשיו בארץ הם
ביושר כאבני המשקל שהן שוות עין בעין לדבר
המשקל.

עצה עיניו לחשוב תהפכות קרץ שפתיו
כלה רעה (מ"ו י"ג) נראה שצ"ל עצה עיניו
יחשוב תהפכות, קרץ שפתיו פ"ה רעה.

אך מרי יבקש רע (מ"ו י"א) א"ת אך מרי,
אלא אב מרי, ופי' אוהב מרי, כמו בן חכם
מוסר אב.

ויש אהב דבק מאח (מ"ח י"ד) א"ת דבק,
אלא קרב.

רב אדם יקרא איש חסדו ואיש אמונים
מי ימצא (כ"ו י') נראה שצ"ל רב אדם יקרא
איש חסד, ופי' רבים הם האנשים הנקראים
בשם אנשי חסד, אבל איש חסד באמת מי
ימצא?

מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר
(כ"ו כ"ה) נראה שצ"ל עקש אדם ילין קדש
ואחר נדרים לבקר.

חברות פצע תמריק ברע ומכות חדרי
בטן (כ"ו ל') א"ת ברע, אלא פ"ה עור, והמשורר
מבדיל בין חברות פצע ובין מכות, כי חברות
פצע, ר"ל בהכות את איש הבה ופצוע, ימריקו
רק העור מבחוץ ולא יפעלו שום פעולה מבפנים
(מרק כ"ו) ערבו ליניען אדער שפרייטען מאכען, וכאן הנוגח
על חברות הנעשות בעור ע"י פצעים, אמנם מכות,
ר"ל מכות מוסר כאשר יכה איש את בנו, ימריקו
חדרי בטן, ר"ל שהם פועלים פעולה פנימית
ולא ישובו ריקם.

פעל אוצרות בלשון שקר הבל נדף
מבקשי מות (כ"א י') נראה שצ"ל הבל נדף
במקשי מות, ופי' כי האוצרות הם הבל,
ולשון שקר הוא מוקש מות, ועשיית אוצרות
בלשון שקר היא רדיפת הבל בין מוקשי מות.
משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים

לרע (כ"א י"ב) א"ת משכיל, אלא מכשיל.

להשיב אמרים אמת לשלחך (כ"ב כ"א)

א"ת לשלחך, אלא ל' שאל יף.

אל תיגע להעשיר מבינתך חרל: התעיק

וכו' (כ"ג ד') נראה שצ"ל אל תגע להעשיר

מפנתו קד' לה: תעיק וכו', ופי' אל תוגע

כמו הוגעתך בלבונה (belästigen).

כשכב בלב ים וכשכב בראש חבל (כ"ג

ל"ד) נראה שצריך לנקד בראש חבל; והמנקדים

בראש חבל פירשו בלי ספק בראש מוכה ומחובל.

גבר חכם בעז ואיש דעת מאמץ כח

(כ"ד ה') נראה שצ"ל גבר חכם בעז ואיש

דעת מאמץ כח.

ירא את ה' בני ומלך עם שונים אל

תתערב (כ"ד כ"א) א"ת עם שונים, אלא עם

שונים, ופי' כי שונים הם בעולם, אשר לא מוב

לאדם להתערב עמם, והשונים ההמה הם ה'

ומלך, כאמור בראש הפסוק.

רב מחולל כל ושכר כסיל ושכר עברים

(כ"ו י') נראה שצ"ל רב מחולל כל

שכר כסיל ושכר עברים (פי' נצים ומתקוטטים,

מלשון עברה וזעם).

בעלץ צדיקים וכו' ובקום רשעים וכו'

(כ"ח י"ב) א"ת בעלץ, אלא בעלות.

ברבות צדיקים וכו' ובמשול רשע וכו'

(כ"ט ב') א"ת ברבות, אלא ברדות.

מלך (מלך ?) במשפט יעמיד ארץ

ואיש תרומות יתרמנה (כ"ט ד') א"ת תרומות,

אלא תמורות, פי' גולות, וכן כחיל תמורתו ולא

יעלם (= כחיל תמורתו לא יעלם), וכן חלק עמי

(ע"י ?) ימיר.

בפשע איש רע מוקש וצדיק ירון ושמח

(כ"ט ו') א"ת ירון ושמח, אלא ירא ונשמה.

מלך אין לארבה ויצא חצץ כלו (כ"ט

ל') א"ת חצץ, אלא חלץ.

פן ישתה וישכח סחבק וישנה דין וכו'

(ל"א ה') א"ת וישנה, אלא וינשה, והוא

מקביל יפה אל וישכח.

אשת חיל מימצא והחק מפנינים מברה

(ל"א י') נראה שצ"ל ויקר מפנינים ע"פ ה'.

ח"א

אלא

לזית

אלא

רשעים

ר"י

שער

יפה

א"ת

אשר

מירש

פי' א

מפיה

כ"ג

כ"ג

א"ת

א"ת

א"ת

א"ת

במח בה לב בערה ושלל לא יחסר (ל"א)
 א"ת ושלל, אלא ושלום.

איוב

והלילה אמר הנה גבר (י"ג) א"ת אמר,
 אלא א"ת.

העתידים ערר לויתן (י"ח) א"ת ערר
 לויתן, אלא ארר לך.

הבונים חרבות למו (י"ד) א"ת חרבות,
 אלא קברות.

שם רשעים חדלו רגז (י"ז) א"ת
 רשעים, אלא רשעים.

ורוח על פני יחלף תסמר שערות בשרי
 (י"ט) מן התרגום נראה שהיה קורא תסמר

שערות בשרי, ופי' רוח סערה, והוא מקביל
 יפה אל גרות על פני יחלף, שפי' ג"כ כפשוטו

(איין וינד).
 ידכאום לפני עש (י"ט) נראה שצ"ל

ידכאום לפני עת, (כמו יששום) לפני עת.

אשר קצירו רעב יאכל ואל מצנים
 יקחהו ושאף צמים חילם (י"ח) נראה שצ"ל

אשר קציר רעב יאכל ואל יקחהו מצנים (פי'
 מדישבים כמדבר, כמו לעם לציים) יקח ושאף צמים

(פי' אנשים צמאים, והוא מקביל אל "רעב" ת"י).
 ויושע מחרב מפיהם (י"ח) א"ת

מפיהם, אלא שפי' הם.
 כי עתה הייתם לו (י"ח) נראה שצ"ל

כך עתה הייתם לי.
 ועתה הואילו פנו בי (י"ח) א"ת פנו

בי, אלא ענו בי,
 הים אני אם תנין כי תשים עלי משמר

(י"ח) א"ת הים, אלא הים.
 כן ארחות כל שכי אל (י"ח) א"ת

ארחות, אלא אחרית.
 אף כי אנכי אעננו אבחרה דברי עמו:

אשר אם צדקתי לא אענה למשפטי אתחנן
 (פי' יוד ויזע) נראה שצ"ל אף כי אנכי אעננו

אבחרה דרך פני עמו (כמו אבחר דרכם, וישר בחר
 כאן הוא כמו בחר כמו שהוא בל' סורי, ודוגמתו בחרתיך

בכנז עני; והמליצה הוא במליצת ובחנת את דרכם (י"ח)
 ה"כ"י): אשר אם צדקתי לא אענה (פי' גם אם

צדקתי לא אנניע עצמי לפניו לשאול ממנו המניע לו)
 ל' משפטי אתחנן (מלת לא הקודמת מושכת עצמה

ואחרת עמה והרי הוא כאלו כתוב למשפטי לא אתחנן, ופי'
 לא אבא להתחנן על משפטי, ר"ל על המניע לי במשפט

ועל מה שיש לי משפט וצדקה לבקשו, כי דרך האדם
 להתחנן למתנת חנם, אך לא למה שמניע לו במשפט).

אז בשחת תטבלני ותעבוני שלמותי (י"ח)
 א"ת ותעבוני שלמותי, אלא ותעבני

צלמותי.
 כי לא כן אנכי עמדי (י"ח) א"ת עמדי

אלא מעדי.
 על דעתך כי לא אדשע ואין מידך מציל

(י"ח) א"ת ואין מידך מציל, אלא ואין ביד
 מעל, ועולה יפה החמשך.

ידך עצבוני ויעשוני יחד סביב ותבלעני
 (י"ח) נראה שצ"ל ידך עצבוני ויעשוני יחד

סביב ותבלעני, וכן תר' הסורי.
 ובר היית בעיניך (י"ח) א"ת הייתי,

אלא היית.
 כי אז תשא פניך ממום וכו' כי אתה

עמל תשכח (י"ח) נראה שצ"ל כי אז
 תשא פניך ממום וכו' כי עתה (תשובת התנאי)

עמל תשכח.
 וחך אכל יטעם לו (י"ח) נראה שצ"ל

וחך אכל יטעם לו, והוא בינוני פועל; וכן
 צ"ל וחך יטעם לאכל (י"ח).

ותורישני עונות נעורי (י"ח) א"ת
 ותורישני, אלא ותדרשני, פי' תדרוש ממני

דין וחשבון על עונות נעורי.
 מי יתן טהור מטמא (י"ח) א"ת טהור

מטמא, אלא טהור מטמא, כמ"ש מי יאמר
 זכיתי לבי טהרתי מחטאת.

תתקפהו כמלך עתיד לכידוד (י"ח) א"ת
 נראה שצ"ל תתקפהו וילך (כמו כס"י י"ח ב')

עתיד לקידוד (כמו יראו עיניו כידוד).
 אל יאמין בשו נתעה כי שוא תהיה

תמורתו: בלא יומו תמלא וכפתו לא רעננה
 (י"ח) נראה שצ"ל אל יאמין בשו נתעה

כי שוא תהיה: תמך תז בלא יומו תמל וכפתו
 לא רעננה. כי על כרחך בתמרה מדבר כאן, כי

אמר "וכפתו" ואין כפה אלא כפת תמרים; ופי'

וכהנה וכו' (כ"ג י"ב — י"ד) נראה שצ"ל ב' חקי
צפנתי אמרי פיו: והוא ב' חר ומי ישיבנו ונפשו
אותה ויעש: כי יעלים חקיו (ו' עולה ויורד)
וכהנה וכו'.

בשדה בלילו יקצרו וזרם רשע ילקשו
(כ"ד ו') נראה שצ"ל ב' שדה בל יעל יקצרו,
ושב על העניינים והאביונים, שהם מוכרחים
לעבוד לרשע ושבו לא ינתן להם.
יגזלו משד יתום ועל עני יחבלו (כ"ד ט')

א"ת ועל עני, אלא ועל עני.

קל הוא על פני מים וכו' וכראש שכולת

ימלו (כ"ד י"ח — כ"ד) נראה שצ"ל קר הוא על

פני מים (פ' הרשע הוא כקרא אשר על פני מים, אשר

אך בימי הקור הוא עומד בחוקו ומתקיים, אבל כבוא עת

המים אז ימס ויתחלל לו) תקרה חלקתם בארץ (פ'

חלקת המים, ר"ל פני המים [כענין חלקת צואריו] הם

מתקרים וקופאים (כאבן) לא יפנה דרך ימים (א"ת

כ' במלה האחרונה הוזה נמשכה אליה כשעות ממלת דרך;

ופ' הקרח שעל פני המים אינו פונה דרך ימים, כאשר

יעשו המים כשאינם קפואים שהם הולכים אל הים): ציה

גם הם ינזלו מימי שלג (פ' אבל בימי החום אז

נזול הקרח בתבנית מימי שלג) שאולה מעו (פ'

שהם נבלעים במעמקי הארץ ועקבותם לא נודעו): יפן

לפל בפלח וישא עיניהו על דרכיהם

(תחת יתן לו לבטח וישען ועיניהו על דרכיהם, ממשק כ"ג

אשר מקומו כאן; ופ' שעובר אורח הבוסח בקרח הזה הוא

פונה לו לבקשו וישא עיניו על דרכי המים, אולם אך לשוא,

כי איננו, ודומה המשל הזה עין בעין אל משל הגוי בסימן

ו': הקדרים מני קרח וכו' בעת יורבו נצמתו וכו' הביטו

ארחות תמא וכו'; אבל אין הנמשל שיה בשניהם, כי שם

הוא משל לאהבה כוננת, וכאן לענין מות האדם, אשר כמות

צדיק כן מות רשע ושניהם נשכחים כמים, כענין שאמר במקום

אחר כמים עברו תיכור) ישכחנהו רחם (כאן הוא שב

לדבר ברשע, שהוא נשכח כמותו כמים) מתקן (כבר כתבתי

באוצר המלים שענינו לקיחה ומציצה, וזינען, כדאיתא בנמ'

משש בהא ומתק בהא) רמה, עוד לא יזכר; ותשכח

כעין עולה: ירע עקרה לא תלד ואלמנה לא

ייתב: ומשך אבדים בכחו יתום לא יאמן

בחיו: דמו (כצ"ל בדי, וכן תיקן הח' מהרש"ל וכן

תינוט) מעט ואיננו והמונו כצל יקפצו

וכראש שבלת ימלו.

שהרשע הוא כתמרה כמושה, וכן הוא מליצת

יחמם כגפן בסרו וישלך כזית נצתו, שהרשע

הוא כבסר החמוץ וכנצת הזית שנפלה לארץ.

ואש אכלה אהלי שחר (ט"ז ל"ד) א"ת

אהלי שחר, אלא אהלי ש"ד.

אך עתה הלאני וכו' (י"ז י"ז) נתוח הפסוקים

הוא כך: אך עתה הלאני השמות כל עדתי

(רעתי ?) ותקמטני: לעד היה ויקם בי (כמו לא

יקם עד אחד באיש) כחשי (פ' רשע) בפני יענה.

לחלק יגיד רעים ועיני בניו תכלינה (י"ז

ה') נראה שצ"ל ל' חל' (יחיד מן חלכאים) יגיד

רעים ועיני ע"ו תכלינה.

יצרו צעדי אונו ותשליכהו עצתו (י"ח ז')

א"ת ותשליכהו, אלא ותכשיל הו.

יאכל בדי עורו יאכל בדי בכור מות

(י"ח י"ג) נראה שצ"ל יובל פזר עררי,

יובל פזר פזר מות.

ואחר עורי נקפו זאת וכו' כלו כליתי

בחקי (י"ט כ"ז וכו') נראה שצ"ל ואחר (כמו ותחת)

עורי נפקד (כמו ויפקד בבית, מ"ב ה' כ"ד, אוי"פ

בעוואהרען) זאת, ומבשרי אחזה אלה: אשר אני

אחזה לי ועיני ראו ולא זר פלו פליתי

ב' חקי (פ' הכל סגרת בלבי, ואמר בזה כי יש דבר

אחר אשר אך הוא לבדו יודע אותו ולא אחר ועיניו ראוהו

ולא זר ומלתא בלבו נגרת).

מוסר כלמתי אשמע (כ' ג') א"ת מוסר

כלמתי, אלא מוסר כליותי.

או חשך לא תראה ושפעת מים תכסך

(כ"ב י"א) נראה שצ"ל אור חשך ולא תראה

כו', ופ' הן כאשר חשך אור באהלך אז אינך

רואה, ואולי תדמה בעבור זה כי גם האלהים

לא יראה בחשך ולא יוכל לשפוט בעד ערפל

ושית על עפר בצר ובצור נחלים אופיר

והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך (כ"ב כ"ד

וכ"ה) נראה שצ"ל ושת (ושב על שדי הגוי בפסוק

הקודם) על עפר בצר (פ' זהב, והוא כמו בצע)

ובצור נחלים אופיר (וכן נמצא באגרונו של רדב"א

הקרא "ובצור" ככ'): והיה שדה בצרך וכסף

תועפות (פ' מחקי ארץ ומשמוני מסתרים) לך.

מחקי צפנתי אמרי פיו: והוא באחד

ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש: כי ישלים חקי

לילה עצמי נקר מעלי וערקי לא ישכבון;
ברב כח יתחפש לבושי כפי כתנתי יאזרני (ל'
י"ו וי"ח) נראה שצ"ל ברב כח יתפשו לבושי
(שב על "ועורקי" שהם התולעים, ראה אוצר המלים שם
אוקטא) בפי כתנתי יאזרני.

ברית כרתי לעיני ומה אתבונן וכו' (ל"א
א') א"ת ומה אתבונן, אלא מה ה' ב' ו' ג' ד' ה'
ו' ז' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט י"א
שצ"ל ואזרעי כקנה תפטר.

כי אערוץ המון רבה (ל"א ל"ד) א"ת המון
רבה אלא המון ה' ה' ה' ה' ה'.

כי ירבה אלוה מאנוש (ל"ג י"ב) א"ת
ירבה, אלא ידָה והוא מלשון דכי = מהור
בארמית וכמו יזכה בלי עברי.

האף שונא משפט יחבש ואם צדיק
כביר תרשיע: האמר למלך בליעל (ל"ד י"ו וי"ח)
נראה שצ"ל ה' א' ל' ש' י' א' משפט י' כ' ח' ש' ואם
ש' י' כביר תרשיע: ה' א' מ' ל' בליעל (שב
על אלהים אשר יאמר למלך – בליעל, רשע אל נדיבים, כי
לא ישא פני שרים).

כי לא על איש ישים עוד להלך אל
אל במשפט (ל"ד כ"ג) נראה שצ"ל כי לא אל
איש ישים מו' עד (מ' עולה ויורד) להלך את
אל במשפט, ופי' כי האדם אינו אל שיקבע
מועד (ר"ל זמן ומקום למשפט) לבוא במשפט את
אלהים.

והוא ישקט ומי ירשע ויסתר פנים ומי
ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד: ממלך אדם
חנף ממקשי עם (ל"ד כ"ט ול') נראה שצ"ל והוא
ישקט ומי ירשע (מלשון ועינו השע, ופי' מי יסתר
פנים) ויסתר פנים וכו' ועל גוי ועל אדם יחד
(אויף דיע געזאמטטהייט, וויע אויף דען איינצעלנען)
ממלך עד עם, חנף עם קשיים.

מרום עשוקים יזעיקו וכו' ולא ידע בפש
מאוד (ל"ה ט' – ט"ו) נראה שצ"ל מ' כ' פ'
עשוקים יזעקו (ר"ל שהם מתפללים לאלהים בבוא עליהם
צרה) ישועו מזידי כפלים: ולא אמר איה
אלוה ע' יש נותן מ' ז' ח' ב' לילה וכו' שם יצעקו
ולא יענה וכו' אך שוא לא ישמע אל וכו' אף
כי תאמר (נראה שהוא מלשון המר על הבכור, יאמערן,
וה"ל גם כי תועק ותשוע לא ישמע לך) לא תשורנו.

חק חג על פני מים עד תכלית אור עם
חשך (כ"ו י') א"ת עד, אלא י' עד.

הן אלה קצות דרכו ומה שמץ דבר
נשמע בו ורעם גבורתו מי יתבונן (כ"ו י"ד) נראה
שצ"ל וזה שמץ דבר וכו' ורוב גבורתו וכו'.
כי מה תקות חנף כי יבצע כי ישל אלוה
נפשו (כ"ו ח') נראה שצ"ל כי מה תקות חנף כי
יפגע (פי' כאשר יתפלל) כי ישא לא ללוה
נפשו: הצעקתו ישמע אל וכו'.

הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו
(כ"ה ד') נראה שצ"ל הנשכחים מני רגל (מל'
דגלי ומרגל ורוכל, וואנדערער) דלו מאנוש נע (פי'
מאיש עובר אורח הנע וגד בארץ).

מבכי נהרות חבש (כ"ה י"א) נראה שצ"ל
נבכי נהרות חפשי.

בסוד אלוה עלי אהלי: בעוד שדי
עמדי סביבות נערי (כ"ט ד' וי"ח) נראה שצ"ל
בסוד (מל' ויסך אלוה בערו) אלוה עלי אהלי:
בעוד שדי (מיינע זעננער, כמנהג גדולי ארצות הקדם
בימים ההם) עמדי, סביבותי נערי.

לי שמעו ויחלו וידמו למו עצתי (כ"ט
כ"א) נראה שצ"ל לשמע יחלו וידמו
למו עצתי (מלה אחת).

כי יתרו פתח ויענני ורסן מפני שלחו
(ל' י"א) נראה שצ"ל כי יתרו פתח מעיניו
(ר"ל שפיתח מתנו ושלח רסנו לדבר עזות) ורסן מפיו
שלח.

על ימין פרחת יקומו רגלי שלחו ויסלו
עלי ארחות אידם (ל' י"ב) נראה שצ"ל על ימין
פריחה (פי' נערים שובבים ופראים) יקומו, רגלי ילחו
ויסלו עלי ארחותיהם.

נתסו נתיבתי להותי יעילו לא עזר למו
(ל' י"ג) נראה שצ"ל נתסו נתיבתי
ל' ה' (הות ענינו בל' מורי חסידה עמוקה כמ"ש
באור"ש, ואמר שהנערים הפראים שמו נתיבות ביתו להות
ע"ו מעשי משובותיהם) יעילו (כנתיב, ופי' יכנסו כמו
בל' ארמו ור"ל אל ביתו) לא עצר למו.

תרדף כרוח נדבתי וכעב עברה ישעתי
(ל' ט"ו) א"ת תרדף, אלא תדף, והוא מלשון
כהגרף עשן; ונדיבה וישועה הן שמות מקרה
מן התארים נדיב ושווע, וזה מה שאין ספק בו.

חקי
נפשו
וידר

לקישו
קצרות
נרחים

כ"ה ט'

גבולת
א על

מ, אשר

נבוא עת

יץ (פי')

י"ו ח'

ס (א"ת)

ה' דרד;

כאשר

ציה:

החום או

צו (פי')

י' פן

דרכיהם

סוק כיג

הזה הוא

ד' לשוא,

גוי בסימן

גוי הבישו

ג' כי שם

ג' שר כמות

מר במקום

הוא שב

בר כתבתי

ותא כנמי

ותשכח

גנה לא

א יאמן

ישראל וכן

יקפצו

(מ"א א') נראה שצ"ל תגם אליו מורה
ימל.

סגור חותם צר (מ"א ז') נראה שצ"ל סגור
חותם צר (מ"א חותם של אבן).

יחשב תהום לשיבה (מ"א כ"ד) א"ת
לשיבה, אלא לִי בְּשָׁה.

שיר השירים

ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך
מיין (א' א') א"ת ישקני אלא ישקני כי
מדמה הדודים ליין.

אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד
שתחפץ (ב' ז') א"ת האהבה, אלא האהבה.
ופי' שלא תעירו את האהבה משנתה עד
שתחפץ לקום בעצמה.

עיניו כיונים וכו' ישובות על מלאות:
לחיו כערוגות הבשם מגדלות מרקחים (ה' י"ב)
(מ"ב) מלות "מלאות" "ומגדלות" נתחלפו במקומותם
וצ"ל עיניו כיונים ישובות על מנף לזות:
לחיו כערוגות הבשם מל את מרקחים.

מה תחזו בשולמית כמחולות המחנים (י')
(א' א"ת) כמחולות המחנים אלא מחוללות
המחנים, פי' עלמות המחוללות מעיר מחנים.
מה יפית ומה נעמת אהבה בתענגים (י')
(א' א"ת) אהבה בתענגים, אלא אהבה בת
תענגים (כמו בני תענוג, וכן תר' הסורי).

וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים
דובב שפתי ישנים (י') נראה שצ"ל וחכך
כיין הטוב הולך (כמו הלך דבש) ודודיך
כמישרים (מין יין ידוע כפי הראב"ע) דב (מ"ב זכ)
בשפתי שנים.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה (ח' י')
א"ת רשפי אש, אלא רשפי אל, ומקביל יפה
אל שלהבת יה.

רות

מאז הבקר (ב' י') נראה שצ"ל מאור
הבקר.

ותקראנה לה השכנות שם לאמר ילד בן
לנעמי (ד' י"ו) א"ת שם אלא אס.

דין לפניו (פי' הקריב משפטך לפניו) והתחולל
לו (פי' קרה אליו שיעשה משפטך) : ועתה..... כי
אין פקד אותו (אין צריך להעיר ביהוד על דמיון
אותיות תי ופי', וביהוד פי' פשוטה) ולא ידע נפש
מועדו (פי' מקום מושבו).
כי עוד לאלוה מלים (לוי כ') א"ת
לאלוה, אלא לא אליהוא.

ואף הסיתך מפי צר רחב וכו' ורב כפר
אל יטך (לוי ט"ו — י"ח) נראה שצ"ל ואף
הסיתך מפני צר, רחב לא מוצק תחתיה
(מלת רחב ענינה בספר הזה שכולת מים, כמו כפרין רחב יאטיו
(ל' י"ד) ורחב מים במוצק (לוי י'), ונראה שמענין זה הוא
גי' שם החובות שקרא יצחק לבאר ; "ומוצק" ענינו אדמה קשה
וקרקע לעמוד עליו בתוך המים כמו בצקת עפר למוצק).....
ונחת : שלחנך מלא דשן וי' עשר מלאות
דין ומשפט יתמכו בהמה : פן יסיתך רב
שפק (פי' רב אכל ותבואה, מענין ספוק בתלמוד, ותר'
אכלכל אספק) ורב כפר (כניו מליצי לנזלים מן התבואה
בשמן ודבש, כמו שהוא כנוי ביהוד למין ממני השקה הנזול מן
העץ) אל יטך.

היערך שועך לא בצר וכל מאמצי כח
(לוי י"ט) נראה שצ"ל היעריך עושר לפרש
וכל מאמצי כח ? ופי' היעריך — הידומה
ויתמשל.

תרכיע עמו לשחקים חזקים כראי מוצק
(לוי י"ח) נראה שצ"ל תרכיע עם אל שחקים
חזקים כראי מוצק ? ופי' ראי מוצק אדמה קשה
(פעסטער באדען) וראי כמו "רע" (ארע, ארעא) בלי
ארמי שעיקר הוראתו אדמה, והושאל לשפלות
וגריעות ורוע : מלרע (אונטערן) ; ארע מנך (דני ב'
ל"ט, גערינג, שלעכט) ; טוב ורע.

רעם שרים ותרועה (ל"ט כ"ה) א"ת שרים,
אלא שרים.

אחת דברתי ולא אענה ושתים ולא
אומיק (מ' ה') א"ת אענה, אלא אשנה
(וידערהאלען).

פניהם חבוש בטמון (מ' י"ג) א"ת בטמון,
אלא פטמא (כי היה מנהגם לחבוש פני טמא ומצורע,
כמ"ש ועל שם יעשה).

הן תחלתו נכזבה הגם אל מראיו יטל

איכה

עיני עיני ירדה מים (א' י"ז) נראה שצ"ל
עיני ירדה עיני מים.

גם כי אזעק ואשוע שותם תפלתי (ב' ח')

א"ת תפלתי, אלא שפתי.

צמתו בכור חיי (ג' כ"ג) נראה שצ"ל
צמתי בצורתי (ר"ל בעודני ח).

ספיר גזרתם (ד' ו') נראה שצ"ל נזרתם
(פי' תלתי הנזרים, כמו גזי נזר).

קהלת

אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם
לכרם האלהים ולראות שהם בהמה המה להם
(ג' י"ח) א"ת לכרם האלהים ולראות, אלא
לברר אליהם ולראות, ופי' אמרתי בלבי
לברר לבני האדם ולראותם שהם כבהמות
נדרמו באמרם "את הצדיק ואת הרשע ישפוט
האלהים על כל מעשה שם", כי באמת מקרה
אחד לאדם ולבהמה כמות זה כן מות זה ומי
יודע שרוח בני האדם עולה למעלה ורוח
הבהמה יורדת למטה לארץ; ומחבר ספר זה
כפר בהשאת הנפש.

כי ברב חלמות והבלים ודברים הרבה
(ה' י') נראה שצ"ל כי ברב חלמות והבלים
מך ברים הרבה.

ויתרון ארץ בכל הוא מלך לשדה נעבד
(ה' ח') נראה שצ"ל ויתרון ארץ (irdischer
Vorzug) הבל הוא מלך שנה קצו בר.

גם כל ימיו בחשך יאכל וכעס הרבה
וחליו וקצף (ה' י"ז) נראה שצ"ל גם כל ימיו
בחשך יכלה, וחייו קצף וכעס הרבה.
כי מה יותר לחכם מן הכסיל מה לעני
יודע להלך נגד החיים (י' ח') נראה שצ"ל כי
מה יותר לחכם מן הכסיל אם אינו יודע להלך
נגד החיים.

אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני רחוק
מה שהיה ועמק עמק (י' כ"ג וב"ד) נראה שצ"ל
אמרתי אחכמה ונהר חזק — ממני רחוק כמה
שהיה ועמק — עמק מה שהיה עמוק בראשונה
ממני ולא יכולתי להשיג, זה הוא עמוק גם עתה.

ומוצא אני מר ממות את ה' שיה וכו'

אחת לאחת למצא חשבון (י' כ"ז וב"ד) א"ת
למצא, אלא תמצא, ושב על האשה, ואמר
כי אשה אצל חברתה מוצאת חשבונות, ר"ל
חושבות מחשבות ערמה, כמו שסיים ואמר:
לבר ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את
האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים (י' כ"ט)
פי' שהאדם (ר"ל הגבר, כמ"ש אדם אחד מאלף וכו'
ואשה וכו'; דער מאנן) הוא ישר ופושטן בטבע,
אבל המה ר"ל הנשים, בקשו חשבונות רבים,
ר"ל הן חושבות חשבונות ותחבולות ויועצות
עצות רעות כל היום.

גם אדבה גם שנאה אין יודע האדם
הכל לפניו: הכל כאשר לכל (פ' א' יב') נראה
שצ"ל גם אדבה גם שנאה אין יודע האדם
הכל כאשר לכל לפניו, ופי' כמו
שקרה את האנשים שהיו לפניו בארץ כן
יקרה את אלה.

מסיע אבנים וכו' בוקע עצים וכו' אם
קהה הברזל והוא לא פנים קלקל וחילים יגבר
ויתרון הכשיר חכמה (י' ט' י"ז) נראה שצ"ל
אם קרה (מלשון מקרה) הברזל (שב על מסיע אבנים
ובוקע עצים) הוא לא [ישא] פנים לקל (ברגליו,
ואמר זאת נגד חזק נומן בו יסול) וחילים (ר"ל צבאות
הרבה) ונפור ויתרון העשר וחכמה; וביאר ואמר:
אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון
לבעל הלשון (י' י"א) נראה שצ"ל אם ישך
הנחש בלע לחש ואין יתרון לבעל הלשון (פי'
לאיש היודע ללחש על הנחשים; ואמר זאת נגד פורץ נדר
וישכנו נחש).

עד אשר לא ירתק חבל הכסף (י"ב י')

א"ת ירתק, אלא ירתק.

וכתוב ישר דברי אמת (י"ב י')

שצ"ל וכתב ראש דברי אמת, והוא כמו ריש
מלין אמר (דניאל ח' א') וכמו מוסרין לו ראשי
פרקים בתלמוד.

אסתר

והיום הזה תאמרנה שרות וכו' לכל שרי
המלך וכדי בזיון וקצף (א' י"ח) א"ת וכדי, אלא
דברי.

ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר

ובחמדות: ועשה לו (שב על אלוה מעזים) מב צרי מעזים, ול עם אלהי נכר אשר הכיר ירבה כבוד וכו' וְלָבִים וְכַשִּׁים בַּמַּעֲזִיּוֹ: וְשִׁמְעוֹת יְבַהֲלֵהוּ מִמִּזְרַח וּמִצָּפוֹן (ששמע אנטיוכוס ממדינות מדינות פארסיען וארמעניען ושם בא קצו שנפל במלחמה) וכו'.

עזרא

כי באימה עליהם מעמי הארצות (ג)
(ג) א"ת באימה, אלא בא אימה.

נחמיה

אחריו החרה החזיק (ג) א"ת החרה.
אלא הַחֲזִיקָה, והוא כענין ויואב יחיה את שאר העיר (דה"א י"א ח'), היחיו אז האבנים מערמת העפר (פ"י זה פסוק ל"ד).

כי בימי דוד ואסף מקדם ראש המשררים ושיר תהלה והודות לאלהים (י"ב מ"י) נראה שצ"ל פִּי מִי דוד ואסף מקדם ראש המשררים וְשִׁיר תְּהִלָּה וְהוֹדוֹת לַאלֹהִים.

דברי הימים

ועוד ברצותי בבית אלהי יש לי סגלה (דה"א כ"ט ג') א"ת ברצותי, אלא באוצרותי. עמד הנמצאו פה ראיתי בשמחה (שם כ"ט י"ו) א"ת ראיתי, אלא אָתִי. ומי אני אשר אבנה לו בית כי אם להקטיר לפניו (דה"ב כ' ה') א"ת כי אם, אלא פִּיִּם.

ויפרץ מכל בניו לכל ארצות יהודה ובנימן וישאל המון נשים (דה"ב י"א כ"ג) נראה שצ"ל וַיִּפְּץ מִכָּל בְּנָיו לְכָל אֲרָצוֹת יְהוּדָה וּבְנִימִן וַיִּשְׂא לָהֶם נָשִׁים.

קצין חרפתו לו, פִּלְחִי חרפתו ישיב לו וכו' ועמד על כנו מעביר (אפיר?) נושא הדר מלכות (הוא בנו אשר מלך תחתיו) ובימים אחדים יִשְׁכַּר (שנהרג ע"י Heliodor) וכו' ועמד על כנו נבזה (הוא אנטיוכוס עסיפאניס; כי היה משפט המלוכה אל Demetrios בן אחיו הנחרג, והוא לקחה בלא משפט) ולא נתנו עליו הוד מלכות ובא בשלוה (פ"י במרמה, כמו שפירשתי באוה"ש) והחזיק מלכות בחלקלקות: וזרועות שטף יִשְׁטְפוּ מַלְפָּנָיו (כמו וזרועים ממנו יעמדו בפסוק ל"א) ויעברו (כמו) ושטף ועבר בפסוק י"י) וגם נגיד ברית מן המתחברות אליו ועשה מרמה ועלה ועצם במעט גוי בשלוה: ובמכמני (כמו בפסוק מ"ג) מדינה יבוא וכו' ורכוש להם יבוזר ועל מַצְבֵּי־ם (וכן ת"ר השכנים) יחשב מחשבותיו עד עת וכו' וישיג המלכים לבבם למרמה וכו' וישב ארצו ברכוש גדול ולבבו על ברית קדש (שקצף על היהודים אשר נטו — בהשמע שמועת שוא שנפל אנטיוכוס במצרים — אחרי מצרים ונתנו יד לישוע (Jason) אשר הרג הרג רב בעדת מינילאוס איש ברית אנטיוכוס) וכו' למועד ישוב ובא כנגב ולא תהיה כראשונה: ובאחרונה יבאו בו ציים כתים (שכאשר הלך שנית להלחם במצרים באו אליו שם שלוחים מרומי וצו עליו לעזוב את מצרים ואז שב אל ארצו נכאה ונכנע וזעם שנית על היהודים) ונכאה ושב וזעם על ברית קדש ועשה... ושב ויבן על עזבי ברית קדש (זה מינילאוס וסיעתו) וכו' ומשכילי עם יבינו לרבים (שחסידים ואנשי מעשה עברו בערים לחזק ידי העם באמונת ה') וכו' ונלוו עליהם רבים בחלקלקות (הם היהודים ההלניסטים): ומן המשכילים ישכיל לו לצרוף בהם וכו' עד עת קץ כי עוד נקץ למועד: ועשה כרצונו המלך וכו' ולאולה מעזים (הוא Jupiter Capitolinus) על כנו יכבד וכו' ובאבן יקרה

שתי נוסחאות הבאות כאחת

מצאנו במקומות רבים במקרא שהסופרים אשר מצאו שתי נוסחאות או יותר ולא מצאו לבם להכריע, העתיקו גם שתיהן או כולן והניחו הבחירה לכאים אחריהם.

(סס כ' ט'). בלתי טהור נ"א כי לא טהור
(סס כ' כ"ו). הארב נ"א הרב (סס כ' ל"ח).
הגשורי נ"א הגרוי (סס כ"ז ח').

כי נ"א כל (ס"ז ח' ט'). לפני נ"א
פני (סס ג' ל"ד) (כנפל זני עולה נפלה).
וישם באדום נצבים נ"א בכל אדום
שם נצבים (סס ח' י"ד). ואבשלום ברת
וילך אל תלמי בן עמיהוד מלך גשור נ"א
ואבשלום ברת וילך גשור (סס י"ג ל"ז ול"ח).
אדקם נ"א ארקעם (סס כ"ז ו"ג). המלך
נ"א למלך (סס כ"ד כ"ג).

וכתרות אשר על ראש העמודים נ"א
וכתרות על שני העמודים (נ"ח ז' י"ט).
וחשקיהם נ"א וחשריהם (סס ז' ל"ג). ואתה
נ"א ועתה (סס י"ז ד'). ומלחמה היתה בין
רחבעם ובין ירבעם נ"א ומלחמה היתה בין
אבים ובין ירבעם (סס ט"ו ו' וז'). (ומלחמה
היתה בין רחבעם ובין ירבעם) כנר כתוב צ"ל
הקודם; וגם מה לרחבעם אלל אלים (?). אתה
נ"א עתה (סס כ"ח ז').

כל עיר מבצר נ"א כל עיר מבחור
(נ"ח ג' י"ט). ראשי נ"א אנשי (סס י' ו').
עד נ"א עיר (סס י' כ"ה). ויתצו את מצבת
הבעל נ"א ויתצו את בית הבעל (סס י' כ"ז).
גאון מואב נ"א גא מאד (י"ט ו' ו').

כי נראה נ"א כי נלאה (סס י"ו י"ז). עמד
נ"א תמיד (סס כ"ח ח'). ומבוסה נ"א ומבוכה
(סס כ"ז ה'). והיה לכסא כבוד לבית אביו
נ"א ותלו עליו כל כבוד בית אביו (סס כ"ז
כ"ג וכ"ד). חרוץ נ"א חדש (סס נ"ח ט"ו).
ולא ישא נ"א ולא ישמיע (סס נ"ז ז').
גלמיה נ"א גלה וסורה (סס נ"ט כ"ח). עמי
נ"א שמי (סס כ"ז ו').

[מלקו]ש בעתו נ"א שבעות (י"ט ה')
כ"ד). יפה נ"א פרי (סס י"ח י"ו). מודיעם
נ"א אודיעם (סס י"ו כ"ח). מקננת נ"א מה
נחנת (סס כ"ז כ"ג). עמי נ"א שמי (סס כ"ג
כ"ז). ואת כל מלכי ערב נ"א ואת כל מלכי
הערב (סס כ"ה כ"ד). ולהרס נ"א ולהרע (סס
ל"ח כ"ז). המקנה נ"א המצוה (סס ל"ז י"ח).

אמנם הבאים אחריהם תחת לבחור אחת
משתיים חיברו הנוסחאות השונות והיו לאחדים
בידם. מאלה הם:

על עין המים נ"א על העין (ז"ח י"ו)
ג'). חיי שרה נ"א שני חיי שרה (סס כ"ג
ח'). עד אשר תשוב חמת אחיך נ"א עד
שוב אף אחיך ממך (סס כ"ז ו"ד). את כל
מקנהו ואת כל רכושו אשר רכש נ"א את
כל מקנה קנינו אשר רכש (סס ל"ח י"ח).
אלהי אברהם נ"א אלהי אביהם (סס ל"ח כ"ג).
וידא אלהים נ"א וידע אלהים (סס כ"ה).
אשר הציל אתכם מיד מצרים נ"א אשר
הציל את העם מתחת יד מצרים (סס י"ח י').
את עמי נ"א את העני (סס כ"ז כ"ד). לפני
הפרכת אשר על ארון העדות נ"א לפני
הכפרת אשר על העדות (סס ל' ו'). והיתה
נ"א להיות (סס נ" ט"ו). מאשר תשיג ידו
נ"א את אשר תשיג ידו (ויק' י"ד ל'). אשר
ינאף את אשת איש נ"א אשר ינאף את
אשת רעהו (סס כ' י'). לה יטמא נ"א לא
יטמא (סס כ"ח ג' ו'). את כל המצות
האלה אשר דבר ה' אל משה נ"א את כל
אשר צוה ה' אליכם ביד משה (ז"ח ט"ו
כ"ז). כל עשה אלה נ"א כל עשה עול
(ד"ז כ"ה י"ו).

וביהודה נ"א ובירדן (יהושע י"ט ל"ד)
ובתרי השבעים אין מלת וביהודה, אשר אין
לה שחר.

דעת נ"א דרות (סופ' ג' ז'). פר
השור נ"א פר השני (סס ו' כ"ה) ופי' פר
השני פר בעל שתי שנים כמו עגלה משלשת.
וילך הלוי נ"א ויואל הלוי (סס י"ז י').

תרבו נ"א חדברו (ס"ח ז' ג'). שבעים
איש נ"א חמשים אלה איש (סס ז' י"ט).
והח' קענניקאט מצא בג' כ"י שונים כתוב
רק שבעים איש, וכן יספר יוסיפון בקדמוניות.
למועד נ"א לאמר (סס ט' כ"ד) (כי סמוך
לך למועד העס קראתי). בלבבך נ"א כלבבך
(סס י"ד ז'). סר נ"א מר (סס ט"ו ל"ז) ובתרי
היוני והסורי אין מלת סר. אבי נ"א לבוא

החתום נ"א החקים (סס סס). עד היום הזה
נ"א כיום הזה (סס ל"ג כ'). במלש נ"א
במלבן (סס מ"ג ט'). בחרב ברעב יתמו נ"א
בחרב וברעב ימתו (סס מ"ד י"ג). הדפו נ"א
הרבה (סס מ"ו ט"ו וי"ו). שריר נ"א עזר
(סס מ"ז ד'). לחרפה נ"א לחרב (סס מ"ט
י"ג). וראית נ"א וקראת (סס כ"ח ס"ח).

הרעב נ"א הרעים (יחז' ה' י"ו). והבין
הבל נ"א ואין הלך (סס ז' י"ד). הקנאה
נ"א המקנה (סס ח' ג'). עזרה נ"א אזרה (סס
י"ג י"ד). צדיק נ"א שקר (סס י"ג כ"ג). להבת
נ"א שלהבת (סס כ"ח ג'). ואל אנשים מר ב
אדם נ"א מובאים נ"א סובאים (סס כ"ג מ"ג)
ראה פסוק מ'. אשה זונה נ"א אשת הזמה (סס
כ"ג מ"ד). את שם היום נ"א את עצם היום (סס כ"ד
י"ג). והכרתך נ"א והאברתיך (סס כ"ה ז').
מהערים נ"א מעריו (סס כ"ה ט'). ופרשים
נ"א ופרדים (סס כ"ז י"ד). המה סחרי ירך
נ"א במ סחריך (סס כ"ז כ"ח). כרשעו נ"א
גרשתיהו (סס ל"ח י"ח). אדם נ"א אתם (סס
ל"ד ל"ח). אהם כצאן נ"א אדם כצאן (סס
צ"ו ל"ז ול"ח). ולא למיו סביב סביב חמשים
אמה ארך ורחב עשרים וחמש אמות נ"א
ואלמות סביב סביב ארך חמש ועשרים אמה
ורחב חמש אמות (סס מ' כ"ט ול'). השער
נ"א שער (סס מ"ג ח'). בזנותם נ"א במותם
(סס מ"ג ז'). עשורים שקלים נ"א חמשה
ועשורים שקלים נ"א עשרים וחמשה שקל
(סס מ"ה י"ג). חפר עשרת הבתים חמרי נ"א
כי עשרת הבתים חמר (סס מ"ה י"ד). נחל
אשר לא אוכל לעבר נ"א נחל אשר לא
עבר (סס מ"ז ט'). וולכנס נ"א וושבני (סס
פ"ז ו'). כל אשר יבוא שמה נחלים ויהיה
נ"א כל אשר יבוא שמה הנחל (סס מ"ז ט').
ודמיתי אמך נ"א נדמו עמי (הושע

ד' ה' ו'). קמה נ"א קמח (סס ח' ז').
כח נ"א רוח (מיכה ג' ח').
כי עד סירים סבוכים נ"א כסבאם
סבואים (נחום ח' י').
בטרם לא יבוא עליכם חרון אף ה'
נ"א בטרם לא יבוא עליכם יום אף ה'
(לפניהם ז' ז'). גות נ"א פרת (סס ז' ו').
ישאלוני נ"א ישלמוני (חסי ל"ה י"ח
וי"ג). ויפלטם ויושיעם נ"א יפלטם מרשעים
(סס ל"ז מ'). מנגד נ"א נגדי (= נגעי)
(סס ל"ח י"ג). תמיד נ"א המעד (סס ס"ט
כ"ד). עד מה נ"א עד מתי (סס ע"ד ט' ו').
כי נ"א בן (סס קכ"ח ד'). כגמל עלי אמו
נ"א כגמל עלי גפשי (סס קל"ח ז').
וחשך (דער וועלכער ספארט) נ"א
וישר (= מישור) (נשלי י"ח כ"ד).
עפתה כמו אפל נ"א תפע כמו אפל
(איוב י' כ"ג). לעיניהם נ"א לפניהם (סס
כ"ח ח').
על בן נ"א על כל (אסתר ט' כ"ו).
נהייתי נ"א נחליתי (דניאל ח' כ"ז).
רשעים נ"א כל רשעים (סס י"ג י').
המגדל נ"א הגדול (נחמיה ג' כ"ז).
היעזבו נ"א היוזחו (סס ג' ל"ד). והשרינים נ"א
והשרים (סס ד' י'). נשמע נ"א נ"א וגשמו
(סס ו' ו').
אשריאל נ"א אשר ילדה (דס"ח ז').
בן משלם נ"א בן משלמית (סס ט'
י"ג). מן הגדוד נ"א זמן הגדי (סס י"ג ט'
וטי'). את כל הגדולה הזאת נ"א את כל
הגדלות (סס י"ז י"ט).
על פני ארך נ"א על פני רחב (דס"ג
ג' ד'). ודרכיו נ"א ודבריו (סס י"ג י"ג).
העם נ"א מעם (סס כ"ד כ"ג). ועדרים נ"א
וערים (סס ל"ג כ"ח וכ"ט).

יְתִיר (Dittographie)

ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ
אזכר והארץ תעזב מהם וכו' (ויק' כ"ז נ"ג)
ומ"ג) מלות "אזכר והארץ" נכפלו.
ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון
ברית ה' נסע לפניו דרך שלשת ימים לתור
וכו' (צמד' י"ג) מלות "דרך שלשת ימים"
נכפלו.
ואני עם רב עד אשר עד כה וכו'
(יסוע' י"ז) מלת "עד" נכפלה.
שלום לך רק כל מחסורך עלי רק
ברחוב (סופ' י"ט כ') "מלת רק" נכפלה.
ולא תסורו כי אחרי התהו וכו' כי
תהו המה (ס"א י"ג כ"א) מלת "כי" נכפלה.
וישקו איש את רעהו ויבכו איש את
רעהו (סס כ' י"א) מלות "איש את רעהו"
נכפלו.
וקמח וקלי ופול ועדשים וקלי (ס"ג
י"ז כ"ח) מלת "ופול" נכפלה.
אלחנן בן יערי ארגים וכו' ועץ חניתו
כמנור ארגים (סס כ"א י"ט) מלת "אורגים"
נכפלה.
ובאש שרף ישרפו בשבת : אלה שמות
הגבורים אשר לדוד יושב בשבת תחכמי
(סס כ"ג ז' וס') מלת "בשבת" נכפלה.
ויקחו נא חמשה מן הסוסים הנשארים
אשר נשארו בה הנם ככל המון ישראל אשר
נשארו בה הנם ככל המון ישראל אשר תמו
(נ"ג ז' י"ג) מלות "אשר נשארו בה הנם
ככל המון ישראל" נכפלו.
ובשנת חמש ליורם בן אחאב מלך
ישראל יהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן
יהושפט מלך יהודה (סס ח' י"ו) מלות
"יהושפט מלך יהודה" נכפלו.
וילך הנער הנביא (סס ט' ד')
מלת "הנער" נכפלה.
ושאון לאמים כשאון מים כבירים
ישאון לאמים כשאון מים כבירים ישאון
(ססע' י"ז י"ג) מלות "לאמים כשאון מים
כבירים ישאון" נכפלו.
לכן ידע עמי שמי לכן ביום ההוא
(סס כ"ג ו') מלת "לכן" נכפלה.
נגש והוא ... נענה ולא יפתח פיו
כשה לטבח וכו' ולא יפתח פיו (סס כ"ג ז')
מלות "ולא יפתח פיו" נכפלו.
בוש ופוש תפשי מגן ולודים תפשי
דרכי קשת (ירמ' נ"ו ט') מלת "תפשי" נכפלה.
ויעפו עד הנה דברי ירמיהו (סס כ"א
ס"ד) מלות "עד הנה דברי ירמיהו" היו
כתובים בפסוק נ"ח אחר מלת "ויעפו" שם,
והסופרים האחרונים אשר מצאו עוד אחריו
סיפור "הדבר אשר צוה ירמיהו וכו' עד אשר
אנכי מביא עליה" כתבו המלות האלה אחר
הסיפור ההוא ומעו והעתיקו לשם גם מלת
"ויעפו" של כאן.
בעמדם תרפינה כנפיהן ויהי קול וכו'
בעמדם תרפינה כנפיהן (יחז' א' כ"ד וס')
מלות "בעמדם תרפינה כנפיהן" נכפלו.
רכלי שבא ורעמה וכו' רכלי שבא
אשור כלמד (סס כ"ז כ"ג וס') מלות "רכלי
שבא" נכפלו.
ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד
(סס ל"ז כ"ג) מלת "עוד" נכפלה.
וסף השער מאצל אולם השער מהבית
קנה אחד וימד את אולם השער מהבית קנה
אחד וימד את אולם השער שמנה אמות (סס
נ"ז ז' וס' וס') מלות "מהבית קנה אחד וימד
את אולם השער" נכפלו.
וקיר ההיכל ההיכל (סס נ"א כ' וס')
מלת ההיכל כפולה, והראשונה מנוקדת (ראס
פמח דנכ).
אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה
(סס נ"ט י"ט) נכפלו.
אשר לנשיא יהיה בין גבול יהודה
וכו' לנשיא יהיה (סס נ"ח כ"ג) מלת "לנשיא"
נכפלה.
ורבה משטמה וכו' משטמה בבית אלהיו

(ס"ט ט' ז' ו') מלת "משטמה" נכפלה.
 צעיר להיות באלפי יהודה ממך לי
 יצא להיות וכו' (נ"כ ס' א') מלת "להיות"
 נכפלה (והנוסחא הנכונה לעיר נאלפי יהודה
 ממך לי ילל להיות וכו').
 ואת המשתחווים על הגנות לצבא
 השמים ואת המשתחווים הנשבעים לה' וכו'
 (לפני א' ס') מלת "המשתחווים" נכפלה.
 לא עת בא עת בית ה' להבנות (מני
 א' ז') מלת "עת" נכפלה.
 כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על
 דרכים: זרעתם הרבה וכו' כה אמר ה' צבאות
 שימו לבבכם על דרכים: עלו ההר וכו'
 (ס"ט א' ס' ו' ז' ח') מלות "שימו לבבכם
 על דרכים" נכפלו.
 ובנה את היכל ה' והוא יבנה את
 היכל ה' והוא ישא הוד וכו' (זכר ו' י"ג
 וי"ג) מלות "ובנה (יבנה) את היכל ה' והוא"
 נכפלו.
 ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא
 באה ולא עליהם תהיה המגפה (ס"ט י"ד י"ח)
 מלת "ולא" נכפלה.
 עביו עברו ברד ונחלי אש וכו' ועליון
 יקולו ברד ונחלי אש (ס"ט י"ג וי"ד)
 מלות "ברד ונחלי אש" נכפלו, ובש"ב אינם
 רק פעם אחת.
 כל הארץ ישתחו לך ויזמרו לך

יזמרו שמך (ס"ט ס"ו ד') מלות "לך יזמרו"
 נכפלו.
 קנה חכמה מה טוב מחרוץ (ונסלי י"ו
 י"ו) הברת "מה" נכפלה.
 ודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה
 וכבוד (ס"ט כ"א כ"ב) מלת "צדקה" נכפלה.
 להודיעך קשט אמרי אמת להשיב
 אמרים אמת וכו' (ס"ט כ"ג כ"ד) מלת "אמת"
 נכפלה.
 היאבה רים וכו' התקשר רים בתלם
 עבותו (איוז ל"ט ט' ו') מלת "רים"
 נכפלה (והנוסחא הנכונה: התקשר בתלם
 עבותו).
 ואראה בחזון ויהי בראותי וכו' ואראה
 בחזון (דכ"ל ח' ז') מלות "ואראה בחזון"
 נכפלו.
 מרדכי בלשון מספר בגוי וכו' מספר
 אנשי עם ישראל (עזרא ז' ז') מלת "מספר"
 נכפלה.
 ויירשו את ארץ סיחון ואת ארץ מלך
 חשבון ואת ארץ עוג מלך הבשן (נחמ' ט' כ"ג)
 מלות "ואת ארץ" נכפלו.
 ויבא אליהם ויערך אליהם ויערך דויד
 (ד"ס א' י"ט י"ז) מלות "אליהם ויערך"
 נכפלו.
 ומעמד משרתיו ומדבושיהם ומשקיו
 ומלבושיהם (ד"ס ז' ט' ד') מלת "ומלבושיהם"
 נכפלה.

שמות קדש וחול

מצאנו כי בזמן מאוחר נשמרו הסופרים
 מלכתוב שמות הויה ואדני כצורתם וכתבו
 תחתיהם אלהים, כמו ואורך בכנור אלהים
 אלהי, תחת ה' אלהי או אדני אלהי; כי
 זה אלהים אלהינו, תחת ה' אלהינו או
 אדני אלהינו. וזאת היתה סבה כי גם במקומות
 שהיה שם אדני חול טעו וכתבו תחתיו
 אלהים, כי חשבוהו לשם קדש. מן המקומות

האלה הוא: א) ולמה חשבתה כזאת על עם
 אלהים (ס"ט י"ד י"ג) תחת על עם אדני,
 כי אחר שהבטיח המלך דוד לאשה התקועית
 אשר לא יומת בָּנָהּ בָּעֶזְרָן אשר הרג את אחיו,
 אמרה אליו לאמר: ולמה חשבת לעשות
 כזאת (ר"ל להטות סגן על סריגתו את אחיו)
 על עמך ועל בניך אדני? ולמה הרחקת.

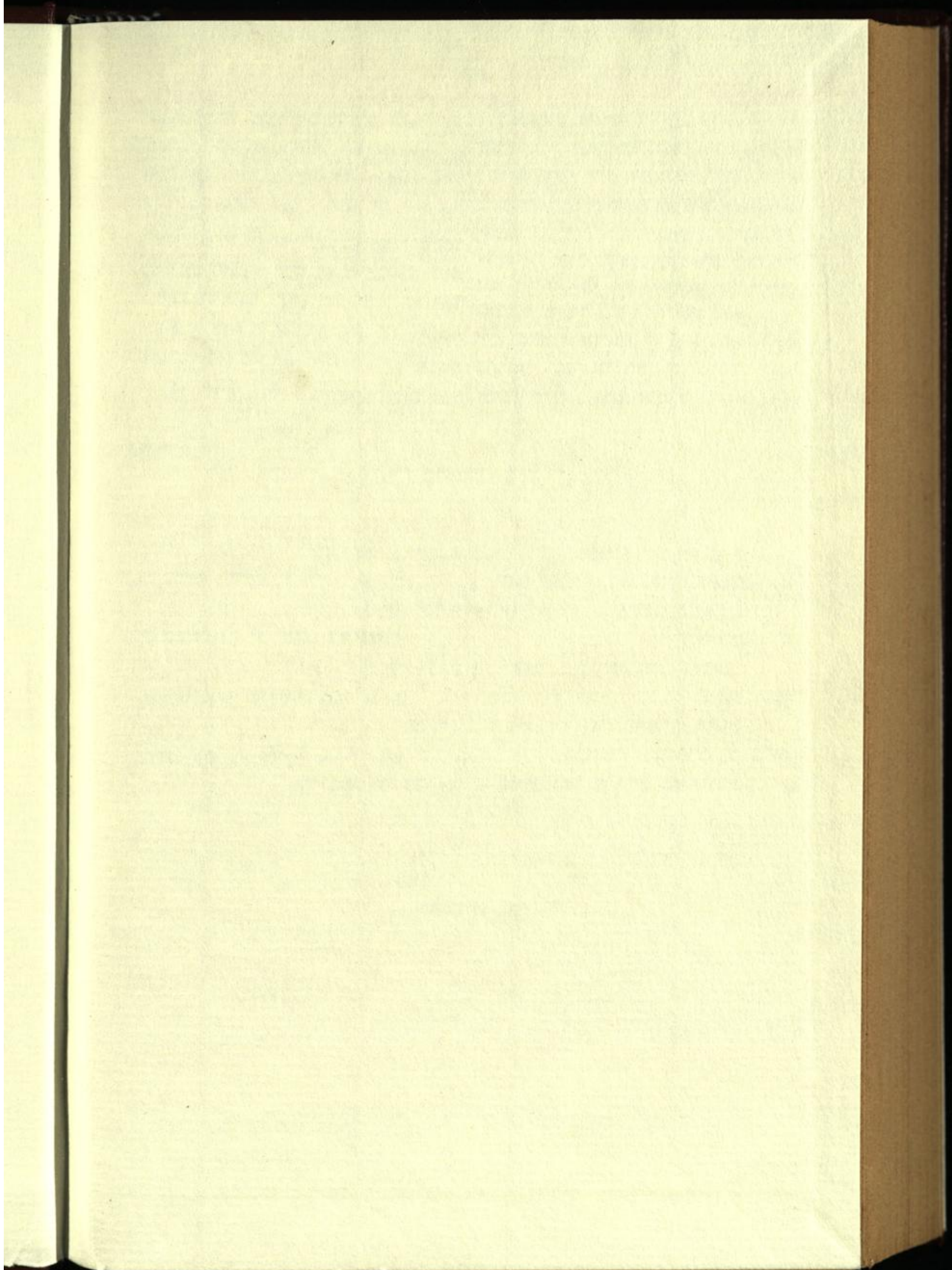
את אבשלום ממך על הריגתו את אמנון ?
 והטעות הזאת נשנה שם (ב) ולא ישא
 אלהים נפש, תחת ולא ישא אֶדְנִי נפש ,
 פ"י שאתה אדני המלך אינך נושא את נפש
 בנך אבשלום ואינך חושב מחשבות לבלתי
 ידח ממך נדה, ולא תשים אל לב כי הנידוי
 והגלות הוא כמיתה, כמו שאמרה כי מות
 נמות (כראס סל"י מו"ח, וסע על אבשלום)
 כמים המוגרים ארצה אשר לא יאספו, ר"ל
 כמים הללו אשר אם לא יאָסְפוּ אז הם
 נגרים ארצה עד תמו ונכרתו, כן איש אשר
 אין מאסף אותו הביתה יִפְרֹת מארץ חיים .
 (ג) כסאך אלהים עולם ועד (תס"י מ"ה ז'),
 תחת כסאך אֶדְנִי עולם ועד, והם דברי
 המשורר אל המלך. והנה חילוק שם חול
 בקדש נמצא גם פעם אחת בתורה, והוא :
 את אשר דבר ה' אל עבדיך (נמד' ל"ב ל"א)
 תחת את אשר דבר אֶדְנִי, ושב על משה .
 ונמצא גם אֶדְנִי תחת אֶדְנִי (עז' י"ג)
 ונמצא עוד : בעבודת אדניהם (נחמ' ג' ה')
 תחת בעבודת אלהים (ראס סס י"י).

מלות מורכבות

בְּתוֹךְ הָאֵלִי (יסוסע ז' כ"א) מורכב	משתחווים, משחיתים.
מב' נוסחאות : בתוך האהל, בתוך אהלי.	ונאשאר אני (סס ט' ח') מורכב מן
נמב זה ונמס (ס"א ט"ו ט') מורכב	ונִשְׁאָר, וְנִשְׁאָר.
מן : נִבְּזָה, מִבְּזָה.	והושבותים (זכר' י' ו') מורכב מן
אנאלתי (יסע' ס"ג ד')	והושבותים, וְהִשְׁבֹּתִים.
אָנָּל, אָנָּלִי.	בל א יוכלו (איכס ד' י"ד) מורכב מן
השנה הראשנית (ירמ' כ"ה א')	בל, לא.
מורכב מן הראשונה, השנית.	שם יהוא (קסלת י"א ג') מורכב
משתחווים (יחז' ט' י"ו) מורכב מן	מן שם יחי, שם הוא.

...
...
...
...
...

...
...
...
...



1416



Universitäts-
bibliothek

Inventarnr.



98032004



Universitäts-
bibliothek

Ausleihnr.



98032004